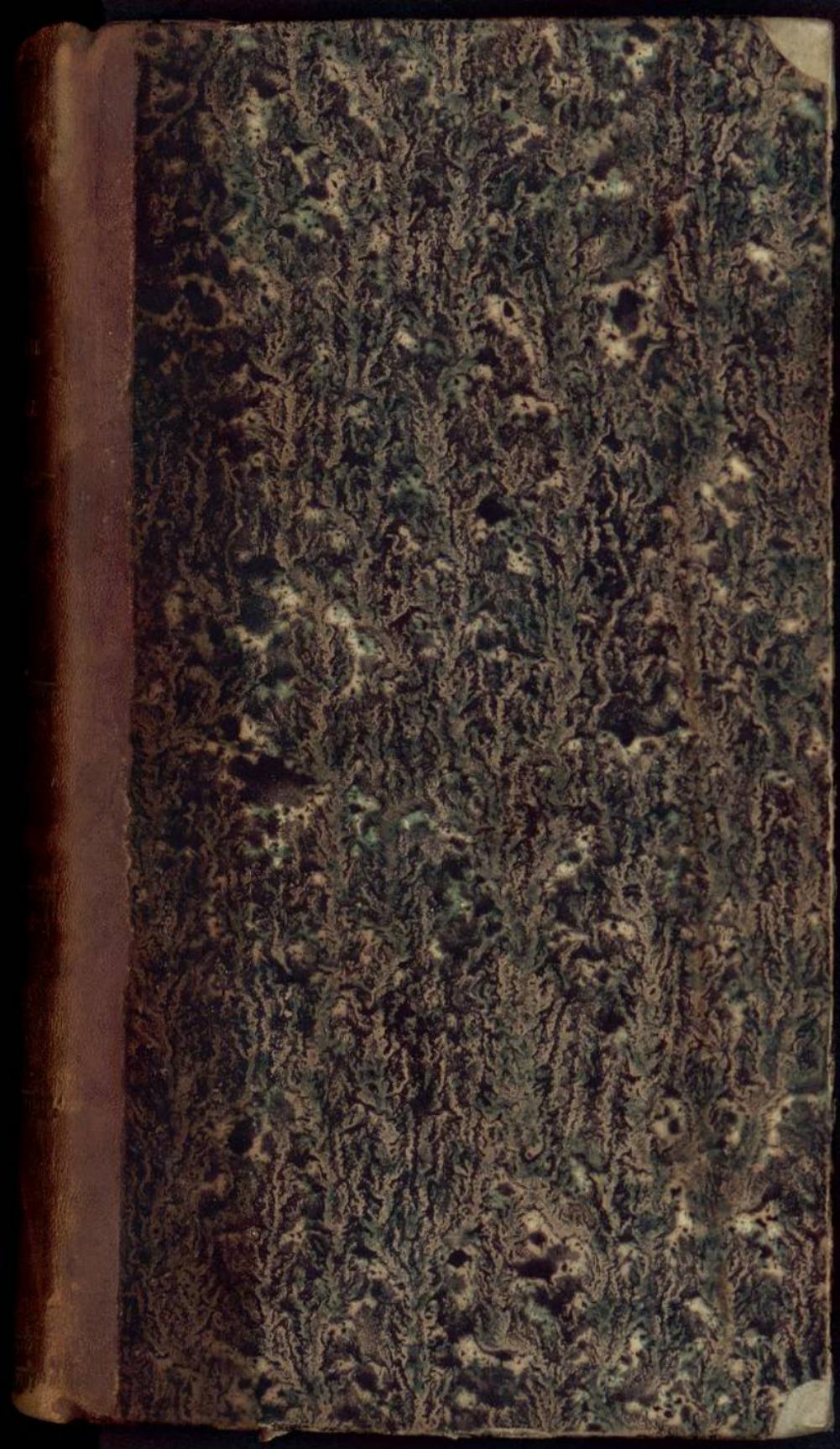

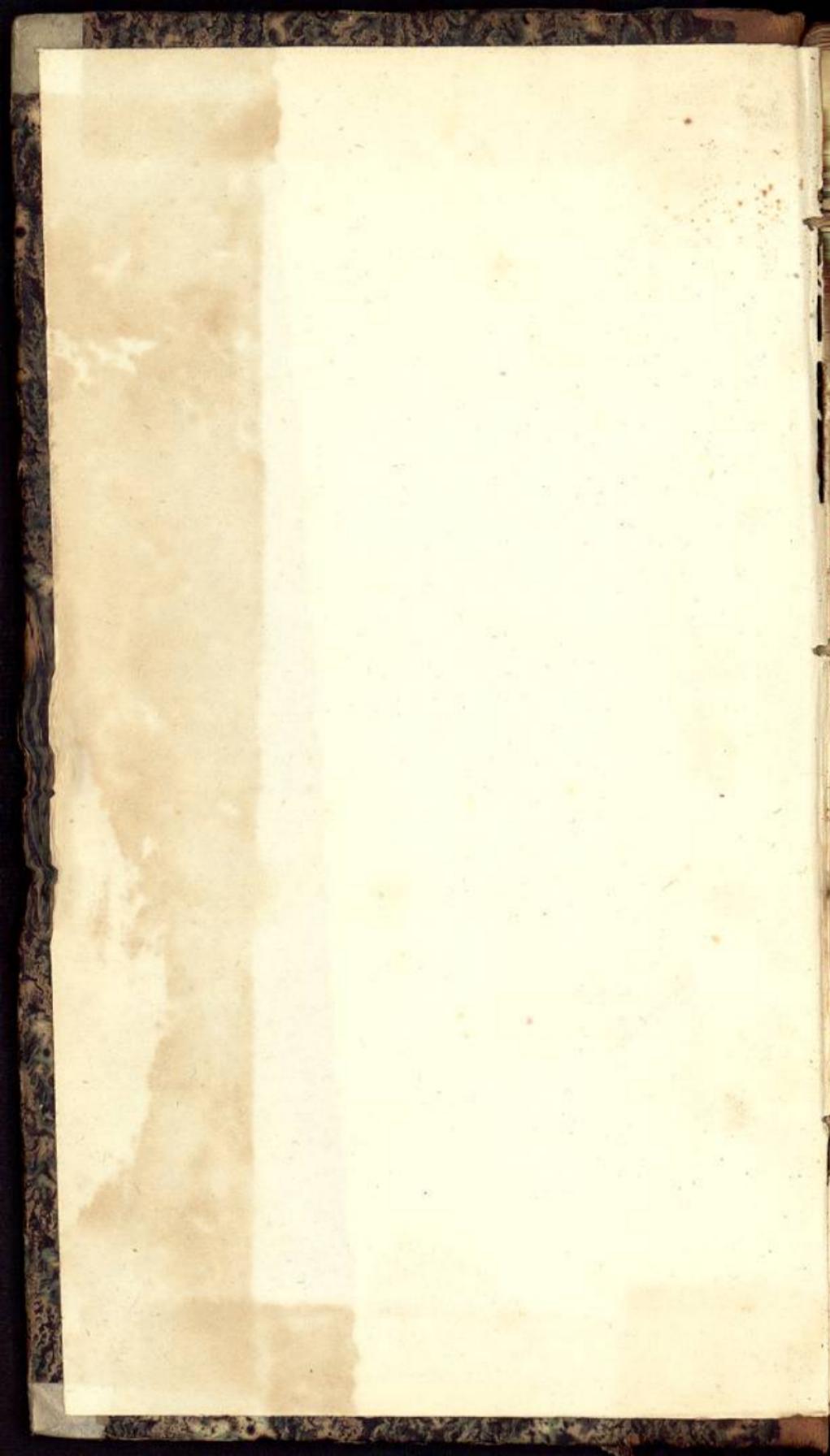
INSTITUTIONES

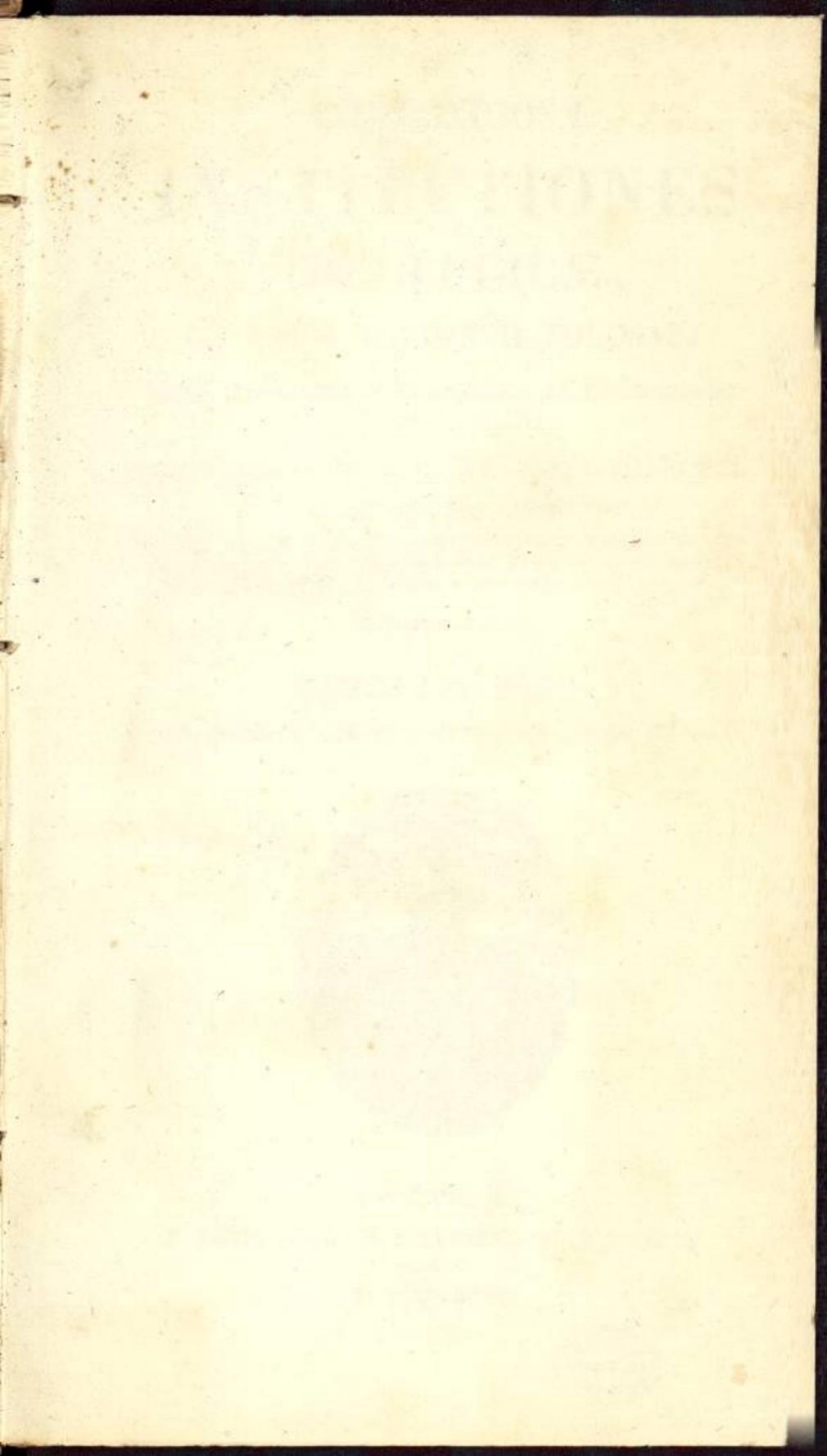
THEOLOGICAE

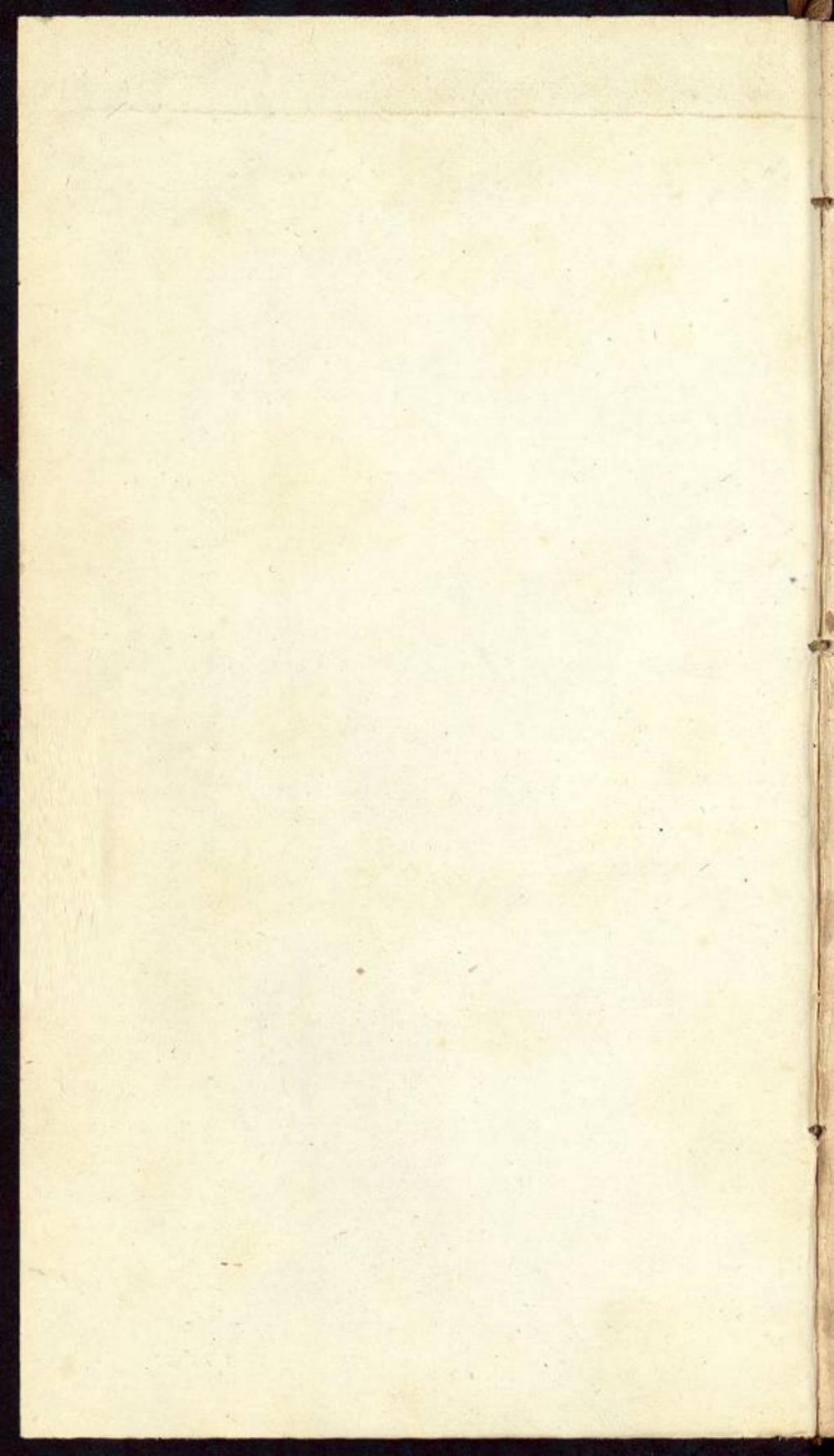
2

ResPFXIX 390. 2

COMPENDIOSÆ
INSTITUTIONES
THEOLOGICÆ,
AD USUM SEMINARII TOLOSANI;

Jussu et auctoritate Illustrissimi et Eminentissimi
D. D. Cardinalis

ANNÆ ANTONII JULII DE CLERMONT-TONNERRE,

ARCHIEPISCOPI TOLOSANI ET NARBONENSIS,

GALLIARUM PRIMATIS, ORDENIS REGII SANCTI SPIRITÙS COMMEN-
DATORIS, DUCIS AC PARIS FRANCÌÆ, REGNI MINISTRI REGISQUE
A PRIVATO CONSILIO, DOCTORIS SORBONICI, etc., etc., etc.,

in lucem editæ.

TOMUS SECUNDUS.

DE ECCLESIA, DE TRINITATE, DE INCARNATIONE.

TOLOSÆ;
E TYPIS JOANNIS MATTHÆI DOULADOURE.

M. DCCC. XXVII.

1827

TO THE
LITERARY AND HISTORICAL SOCIETY OF ALBANY

TRACTATUS

DE

ECCLESIA CHRISTI.

DEMONSTRATA Religionis Christi veritate, altera nobis de Ecclesiâ, seu de illâ societate in quâ Deus per Christum verè colitur, quæstio solvenda manet. Scilicet, jamdudùm effluxit aurea illa ætas in quâ multitudo credentium erat cor unum et anima una; jam divisi sunt, et etiam nunc in varias sectas dividuntur Christiani, sese mutuis anathematibus impetentes; quælibet ad se veram trahit Ecclesiam: Nostra est hæreditas, inquiunt Græci schismatici; non ita est, reponunt prætensi Reformatores; utrosque verò accusat et condemnat societas Catholicorum, et meritò quidem, ut ex dicendis manifestum fiet. Itaque, ut hæc maximi momenti, si qua unquam, dirimatur controversia, nobis agendum est, 1.º de proprietibus veræ Christi Ecclesiæ; 2.º de ipsius characteribus seu notis; agnitâ ope notarum verâ Ecclesiâ, inquiremus 3.º quænam sint membra ejus; 4.º investigabimus penes quos resideat Ecclesiæ auctoritas, qualis sit, et quomodò exercetur; cùm autem inter Ecclesiæ Pastores primum locum obtineat Romanus Pontifex, Petri successor, agemus tandem 5.º de summo Pontifice. Hinc præsens tractatus quinque disserta-

TOM. II.

A

tionibus continetur , quorum prima erit de proprietatibus veræ Ecclesiæ ; secunda de ipsius notis ; tertia de membris ejusdem ; quarta de auctoritate ipsius , ubi de judice controversiarum agetur ; quinta tandem de Romano Pontifice . Verùm antequām disputationem aggrediamur , nonnullæ exponendæ sunt et solvendæ

QUÆSTIONES PRÆAMBULÆ.

De nomine , auctore , antiquitate , divisione et definitione Ecclesiæ .

Quæres itaque 1.º quid significet nomen Ecclesiæ .

Resp. Ecclesiæ nomen , juxta vim græci vocabuli Ἑκκλησία , significat congregationem ; at juxta rem nomine significatam , quandoquè sumitur pro loco in quem fideles ad orandum conveniunt ; saepius pro Ecclesiæ tribunal seu Pastoribus in eo sedentibus ; accipitur etiam sensu maximè generali , et significat societatem Sanctorum Christo suo capiti legitimè servientium . Cæteras ejusdem vocabuli referre significations supervacaneum foret ; eas enim sufficienter aperiet usus . Multiplex in Scripturis occurrit Ecclesiæ figura : talis imprimis fuit Arca Noe , in hoc repræsentans Ecclesiam , quòd sicut in Arcâ Noe fuerunt animalia munda et immunda , sic justi et peccatores in Ecclesiâ contineantur ; variis quoque parabolis Ecclesiam designavit Christus , quæ quidem omnes , juvandæ memoriæ causâ , sequenti disticho comprehendi solent :

*Ecclesiam Christi parabola quina figurat :
Arca et convivium , retia , pascua , ager ,*

Quæres 2.º quis sit auctor Ecclesiæ.

Resp. Deus, Christus et Apostoli suo modo concurrerunt ad Ecclesiæ formationem : Deus, tanquam causa efficiens et suprema; Christus ut homo, tanquam causa meritoria et ministerialis præcipua; Apostoli, tanquam ministri inferiores.

Quæres 3.º quandonam incœperit Ecclesia, et quis fuerit primum ipsius membrum.

Resp. ad. 1.^{nm} Ecclesia genericè sumpta, et prout abstrahit à variis ipsius statibus, incœpit ab eo tempore quo fuerunt Dei cultores seu fideles Deo sub Christo capite legitimè servientes; ex quo sequitur Ecclesiam in ipsam lege naturæ exstitisse.

Resp. ad 2.^{nm} Vulgo dicitur Abelem primum fuisse Ecclesiæ membrum, sed hæc assertio infirmis nixa argumentis, validis impugnatur; hinc dico : *Probabile est Adamum et Ewan duo priora fuisse Ecclesiæ membra*; illi enim fuerunt priora Ecclesiæ membra, qui ante quemlibet alium Deo sub Christo capite fideliter servierunt : atqui probabile est Adamum et Ewan, etc. Quis enim sibi persuadeat protoparentes nostros conversionem suam distulisse usque ad nativitatem vel potius usum rationis Abelis? Verum hæc leviora sunt quam ut amplius illis immoremur.

Quæres 4.º quotplex sit Ecclesia.

Resp. Unica est Ecclesia, cujus tres partes distinguuntur; prima triumphat in cœlis, et dicitur Ecclesia *triumphans*; secunda expiatur in Purgatorio, et dicitur Ecclesia *patiens*; tertia militat in terris, et dicitur Ecclesia *militans*, quæ tres habuit status : primum sub

lege naturæ , ab Adam usque ad Moysen ; secundum sub lege mosaïcâ , à Moyse usque ad Christum ; tertium sub lege gratiæ , à Christo usque ad finem mundi . Præsens tractatus versatur circa Ecclesiam militantem , sub lege gratiæ .

Quæres 5.º quænam sit legitima Ecclesiæ definitio .

Resp. Legitimè definitur : *Cœtus hominum unius et ejusdem Fidei professione , eorumdem Sacramentorum communione conjunctus , sub regimine legitimorum Pastorum et præsertim Romani Pontificis , in terris Christi Vicarii .* Hæc nostræ Ecclesiæ definitio à variis variè impugnatur Hæreticis . Cùm autem solutio objectionum , quas adversus eam intorquent , ex dicendis infrà pendeat , ideò ab illis proponendis consultò abstinemus .

DISSERTATIO PRIMA.

DE PROPRIETATIBUS ECCLESIÆ.

SEX vulgò assignantur Ecclesiæ proprietates , nempè Visibilitas , Perpetuitas , Unitas , Sanctitas , Catholicitas , et Apostolicitas . Verùm quia de quatuor posterioribus , cùm sint totidem Ecclesiæ notæ , in dissertatione sequenti speciatim dicturi sumus , hic tantùm de perpetuitate et visibilitate ageimus .

CAPUT PRIMUM.

De Perpetuitate Ecclesiae.

INDEFECTIBILAS seu perpetuitas Ecclesiae ipsius est constans et nunquam intermittenda duratio , à tempore institutionis ac confirmationis ejus per Christum , usque ad finem mundi . Hæc ipsius proprietas tot et tam claris nititur momentis , ut inter Hæreticos paucissimi expressè et formaliter eam negare ausi fuerint . Sic Berengarius , XI Ecclesiæ seculo , non modò Ecclesiam interire posse , sed reverà propter admissum Realis Præsentia dogma interisse assuruit .

Protestantes in variis fidei suæ Confessionibus , perpetuitatem Ecclesiae expressis verbis statuerunt , præsertim in Confessione Augustanâ : vide Bossuetum , lib. 15 Variat. n.º 7 , et seqq. ; sed cùm urgerentur à Catholicis ut veram quæ ante Lutheri prætensam reformationem existabat , ostenderent Ecclesiam , huic petitioni non uno eodemque modo omnes satisfecerunt , ita ut quidam cum Claudio Ministro dixerint Ecclesiam , etsi perpetuam , à visibilitate suâ excidere posse , et in paucis fidelibus , falsarum sociatum in quibus degunt haeresi aut perverso cultui non communicantibus , perseverare ; sed id effugium omnino vanum est , cùm Ecclesia essentialiter visibilis sit , ut ex dicendis capite sequenti patebit .

CONCLUSIO.

Vera Christi Ecclesia perpetua est.

Prob. 1.º Ex Script. Danielis c. 2 : Suscitat bit Deus cœli regnum quod in æternum non dissipa bitur... et ipsum stabit in æternum. Regnum illud ipsum est Christi regnum, sive Ecclesia, ut ipse Daniel interpretatur : atqui regnum prædictum, perpetuum dicitur; ergo, etc. Matth., c. 16 : *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversùs eam.* Si Ecclesia posset deficere, adversùs ipsam portæ inferi prævalerent : atqui juxta promissionem Christi , adversùs eam non prævalebunt ; ergo, etc. Matth., cap. ultimo : *Euntes docete omnes gentes , inquit Christus Apostolos alloquens et eorum successores , baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti ; et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus , usque ad consummationem seculi.* Undè sic : Christus futurus est usque ad finem mundi cum Apostolis et eorum successoribus , Episcopis scilicet, cum ipsis, inquam , docentibus , ministrantibus sacramenta ; ergo usque ad finem mundi aderunt Pastores veram doctrinam proponentes , et sacramenta legitimè ministrantes ; ergo usque ad finem mundi aderit populus veram doctrinam suscipiens et legitimis participans sacramentis ; ergo usque ad finem mundi perseverabit Ecclesia.

Prob. 2.º Ex SS. Patribus. S. Chrys. Homil. ubi de suo exilio loquitur : Ecclesiam vincere nulla vis poterit; Dei est Ecclesia qui est omnibus fortior. S. Hieron., in c. 4 Isaiæ : *Super*

*petram fundata Ecclesia, nullā tempestate con-
cutitur, nullo turbine ventisque subvertitur.
S. Aug. in Ps. 60 : Non vincetur Ecclesia, non
eradicabitur, non cedet quibuslibet tentationibus,
donec veniat hujus seculi finis.*

*Prob. 3.º Ex Symbolo Apost. : Credo Sanc-
tam Ecclesiam Catholicam. Unde sic : sem-
per vera erit fides in Symbolo contenta ; ergo
semper dicere poterimus : Credo Ecclesiam ;
ergo semper subsistet Ecclesia.*

*Prob. 4.º Ratione Theologicā. Deus, ex
Apostol. I. Timoth. c. 2, v. 4, vult salutem
omnium hominum et quidem intrā veram
Ecclesiam, ut deinceps probabitur ; ergo usque
ad finem mundi conservabit Ecclesiam, ut in
eā omnes salutem consequi possint.*

*Obj. 1.º Sæpiùs defecit Synagoga ; ergo de-
ficere quoque potest Ecclesia ; ergo, etc.*

*Resp. Trans. ant. et Nego consequent. Etiamsi
enim defecisset aliquandò Synagoga, malè con-
cluderetur Ecclesiam Christi deficere posse.
Etenim inter Ecclesiam et Synagogam lata est
disparitas ; 1.º nullibi dictum est portas inferi
nunquām prævalituras adversūs Synagogam :
Christus autem Ecclesiam suam hāc promissione
munivit ; 2.º extra Synagogam salus obtineri
poterat, non enim pro omnibus, sed pro Judæis
tantūm instituta fuerat : contrā, extra Ecclesiam
Christi nullus salutem consequitur ; ergo, etc.*

*Dixi, transeat ant., quia nunquām omnino
defecit Synagoga, etsi propter idololatriam mul-
torum ipsius membrorum sæpiùs obscurata fue-
rit ; at tunc Prophetarum ministerio regebantur
fideles.*

Obj. 2.º Defecit aliquandò Ecclesia ; ergo

deficere potest : defecit enim tempore mortis Christi ; tunc enim Apostoli fidem dereliquerunt. Hinc Christus redivivus exprobravit incredulitatem ipsorum ; ergo, etc.

Resp. 1.º Loquimur de Ecclesiâ Christi post resurrectionem ejus confirmatâ, et post promissionem ab eodem factam, se futurum in eâ usque ad consummationem seculi.

Resp. 2.º Ecclesia non defecit tempore mortis Christi ; Beata enim Virgo Maria tunc fidem servavit illibatam ; servaverunt quoque Apostoli, ita ut propter scandalum mortis Christi, ab ejus doctrinâ non defecerint. Dubitaverunt quidem de resurrectione ejus, sed non ideò fidem amiserunt, quia, ut notat S. Joannes, c. 20, *ipsi nondum sciebant Scripturam, quia oportebat eum à mortuis resurgere.*

Obj. 3.º II. ad Thessalon. c. 2, S. Paulus asserit diem Domini, id est, secundum Christi adventum, futurum non esse nisi priùs venerit discessio, et revelatus fuerit homo peccati, id est, Antichristus : atqui nomine discessionis intelligi debet universalis apostasia ; ergo, etc.

Resp. Nihil magis opponitur ratiocinii legibus quam contra sententiam apertè demonstratam, qualis est ista de perpetuitate Ecclesiæ, textum obscuritate plenum objicere. Etenim quid est discessio illa de quâ Paulus ? nûm discessio à Romano imperio, ut post Hieronymum docent plurimi ? nûm ipsemet Antichristus, qui discessio vocatur, quia futurus est illius causa, hoc sensu quod plures præstigiis ejus seducti, fidem Christi abjicere debeant ? nûm denique ipsa est discessio à fide ? quæ quidem interpretatio thesi nostræ nihil officit, nisi pro-

bent adversarii S. Paulum in hoc textu loqui de discessione universali et integrâ à fide : istud autem nunquam probare poterunt, non quidem ex textu proposito, quia discessionem generatim sumptam exhibet, non autem definit utrum universalis vel particularis esse debeat ; nec ex aliis Scripturæ textibus, cùm è contrario perpetuitatem Ecclesiæ manifestè ostendant, ut modò probavimus.

CAPUT II.

De Visibilitate Ecclesiæ.

VISIBILITAS Ecclesiæ duplex distingui potest, alia *simplex*, quæ omni societati externæ competit, altera *eminens*, quæ resultat ex variis characteribus quibus societas non solùm fit conspicua, sed etiam singulari claritate fulget, ita ut ab aliis facilè secernatur, ipsisque magis resplendeat. Hic autem præcipuè agimus de eminenti Ecclesiæ visibilitate.

Perpetuam Ecclesiæ visibilitatem primùm asseruere Protestantes in Confessione Augustanâ, in Wittembergicâ, Argentinensi, et aliis quas appellat Bossuetius, lib. 15 Variat., n.º 4 : at verò cùm urgerentur à Catholicis postulantibus ubinàm esset Protestantium Ecclesia ante Lutherum et Calvinum, difficultas, imò vera impossibilitas illam ostendendi, plures ex eis adduxit ut dicerent Ecclesiam esse quidem visibilem, sic tamen ut certis temporibus penè sit exstincta, et invisibilis omnino fiat. *Par un juste jugement de Dieu*, inquiunt auctores

Confessionis Helveticæ, anni 1566, la vérité de sa parole et de son culte, et la foi catholique, sont quelquefois tellement obscurcies qu'il semble presque qu'elles soient éteintes, et qu'il ne reste plus d'Église connue : ce qui est arrivé du temps d'Élie et en d'autres temps ; de sorte qu'on peut appeler l'Église invisible, non que les hommes dont elle est composée le soient, mais parce qu'elle est souvent cachée à nos yeux, et que, connue de Dieu seul, elle échappe à la vue des hommes. Quibus assentitur Minister Claudius in suâ Reformationis defensione, p. 289. Que ce soit, inquit Bossuetius, lib. 15 Variat., n.º 17, que ce soit cet inévitable embarras (de trouver une Église toujours visible) qui ait jeté les Églises calvinniennes dans cette chimère d'Église invisible, on n'en pourra douter, après avoir entendu M. Jurieu : Ce qui a porté, dit-il, page 226 de son Système sur l'Église, quelques Docteurs réformés à se jeter dans l'embarras où ils se sont engagés, en niant que la visibilité de l'Église fût perpétuelle, c'est qu'ils ont cru qu'en avouant que l'Église est toujours visible, ils auraient eu peine à répondre à la question que l'Église Romaine nous fait si souvent : Où était votre Église il y a 150 ans ? Si l'Église est toujours visible, votre Église calvinienne et luthérienne n'est pas la véritable Église, car elle n'était pas visible.

CONCLUSIO.

*Ecclesia Christi visibilis est et quidem
eminenter.*

Prob. 1.^a pars. Matth. cap. ultimo : Euntes,

inquit Christus, alloquens Apostolos eorumque successores, *docete omnes gentes, baptizantes eos; et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi;* undè sic: ubi adsunt Pastores veram fidem edocentes et sacramenta ministrantes, populus audiens et sacramenta recipiens, ibi certè adest Ecclesia visibilis: atqui, juxta promissionem Christi semper erunt Pastores, etc.; siquidem promittit se futurum esse cum ipsis usque ad consummationem seculi; ergo, etc. Matth., cap. 18: *Dic Ecclesiae, et si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus; qui vos spernit me spernit.* Societas quæ consuli debet, et cuius sententiæ obtemperandum est, visibilitate potitur: atqui ex textibus allatis, Ecclesia est societas quæ consuli debet, etc.; ergo, etc.

Prob. 2.º Ex Symbolo Apostolorum: Credo Ecclesiam Catholicam. Articulus Ecclesiæ contentus in Symbolo, accipi debet juxta vulgarem nominis hujus significationem, juxta sensum quem Scriptura et Christiani passim ipsi tribuunt: atqui vulgaris significatio nominis Ecclesiæ ista est, visibilis societas per veræ fidei professionem, sacramentis participationem, et legitimis Pastoribus subjectionem unita; ergo juxta fidem in Symbolo expressam, Ecclesia visibilis est, et quidem perpetuò, quia Symboli professio omni tempore vera et necessaria est. Argumentum istud proponit Bossuetius in suâ Collatione cum Claudio Ministro: *Je pose pour fondement que dans le Symbole, où il s'agit d'exposer la foi simplement, il faut prendre le nom d'Eglise de la manière la plus propre, la plus naturelle, et la plus usitée parmi les Chré-*

tiens..... Mais quand on emploie simplement le nom d'Eglise , sans rien ajouter , l'usage commun de tous les Chrétiens , sans en excepter les prétendus réformés , est de le prendre pour signifier l'assemblée , la société , la communion de ceux qui confessent la vraie doctrine de J. C. Et d'où vient cet usage de tous les Chrétiens , sinon de l'Ecriture sainte?..... Le mot d'Eglise , dans son origine , signifie assemblée , et s'attribuait principalement aux assemblées que tenaient autrefois les peuples pour entendre parler des affaires publiques , Act. cap. 19 , ¶. 32 , 39 , 40..... Voilà l'usage du mot d'Eglise parmi les Grecs et dans la gentilité : les Juifs et les Chrétiens se sont depuis servis de ce mot pour signifier l'assemblée , la société , la communauté du peuple de Dieu , qui fait profession de le servir..... De plus de cinquante passages où le terme d'Eglise se trouve employé dans la version des LXX , il n'y en a pas un seul où il ne se prenne pour quelque assemblée visible , et il n'y en a que très-peu où il ne se prenne pour la société du peuple de Dieu. Les Chrétiens ont pris ce mot des Juifs , et ils lui ont conservé la même signification... ; et de plus de cent passages où ce mot est employé dans le nouveau Testament , à peine y en a-t-il deux ou trois où cette signification lui soit contestée par les Ministres , et même dans les endroits où ils la contestent , il est clair que c'est sans raison.

Prob. 2.ª pars. 1.º Ex Script. Isaiæ cap. 2 : Erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium , et elevabitur super colles , et fluent ad eum omnes gentes .

Profectò mons in vertice montium positus, elevatus super colles, non tantùm simpliciter, sed etiam eminenter visibilis est : atqui Ecclesia per ejusmodi montem repræsentatur, ex ipsâ Danielis prophetâ, cap. 2, v. 35, 44 et 45, cum præsenti Isaiae oraculo collatâ, et SS. Patrum interpretatione ; ergo, etc. Matth. c. 5 : *Non potest civitas abscondi supra montem posita* : porrò civitas illa quæ certò certius eminenter visibilis est, repræsentat Ecclesiam ; ergo, etc.

Prob. 2.º Ex SS. PP. Origen., Hom. 3 in Matth. : Non debemus, inquit, audire eos qui dicunt : Ecce hic Christus, non autem ostendunt eum in Ecclesiâ, quæ plena est fulgore ab oriente usque ad occidentem. S. Chrys., Hom. 4 in cap. 6 Isaïæ : Facilius est solem extingui quam Ecclesiam deleri. S. Aug., lib. 2, contra Petilianum : Non estis, Donatistas alloquens, non estis in civitate supra montem constitutâ, quæ certum signum hoc habet, quod abscondi non potest. Idem, Tract. 1. in Epist. I. S. Joann. : Nunquid digito ostendimus istum montem (Ecclesiam scilicet) quomodo ostenditur hominibus tertia luna; v. g., quando volunt homines videre lunam novam, dicunt : ecce luna, ecce ubi est; et si sunt ibi qui non valeant intendere aciem et dicant : ubi? intenditur illis digitus ut videant..... Nunquid sic ostendimus Ecclesiam, fratres mei? nonne aperta est?.... nonne tenuit omnes gentes? nonne impletur quod ante tot annos promissum est Abrahæ, in semine ejus benedici omnes gentes... Ecce mons implens universam faciem terræ, ecce civitas de qua dictum est : non

potest civitas abscondi supra montem constituta. Omnes isti SS. Patrum textus clariores sunt quam ut aliquâ explicatione indigeant.

Prob. 3.º Illa societas eminenter visibilis est, quæ splendidissimis insignitur characteribus quorum ope à quâlibet aliâ discerni potest : atqui talis est vera Christi Ecclesia ; nam, ex infrâ dicendis, Una est, Sancta, Catholica et Apostolica : atqui characteres illi Ecclesiam eminenter visibilem constituunt ; ergo, etc. Porrò eminens illa Ecclesiæ visibilitas consilio Dei maximè congruit ; *vult enim, inquit Apostolus, omnes homines salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire* ; quæ quidem salus et veritatis agnitionis, extra veram Ecclesiam esse non potest ; debet igitur splendidissimis characteribus omnibus illucere.

Obj. 1.º I. S. Petri, cap. 2, Ecclesia vocatur *domus spiritualis* ; ergo visibilitate caret ; ergo non est eminenter visibilis.

Resp. Nego consequent. Ecclesia vocatur *domus spiritualis*, ut distinguatur à domo materiali, quæ lapidibus constat, non autem ut ab ipsâ excludatur visibilitas.

Obj. 2.º S. Aug., Epist. 93 ad Vincentium : *Ecclesia, inquit, aliquando obscuratur*; ergo, etc.

Resp. Nego consequent. Nam immediatè post verba in objectione laudata, hæc habet S. Doctor : *Tunc etiam* (id est quandò obscuratur Ecclesia) *in firmissimis suis* (membris) *eminet* ; et lib. 2, contra Petil. : *Ecclesia certum signum hoc habet, quod abscondi nequit.*

Obj. 3.º Ecclesia creditur ; ergo est invisibilis.

Resp. Dist. ant. Ecclesia creditur sub aliquo respectu, *conc.*; sub omni respectu, *nego*. Itaque duo sunt respectus in Ecclesiâ, unus sub quo est visibilis, quatenus scilicet est cœtus hominum unius et ejusdem fidei professione conjunctorum; alter sub quo est invisibilis, in quantum scilicet cœtus ille hominum vera est Christi Ecclesia: sub primo respectu, videtur quidem Ecclesia, sed non creditur; sub secundo autem respectu, non videtur, ideòque sub eo creditur. Judicandum est de Ecclesiâ sicut de humanitate Christi: porrò humanitas Christi, in se spectata, visibilis erat, et ideò sub hoc respectu non credebatur ab Apostolis; sed quatenus illa humanitas hypostaticè uniebatur Verbo Dei, non erat visibilis, et sub hoc respectu ab Apostolis credebatur: sic Ecclesia, quatenus est societas externa, non creditur; sed quatenus est vera Ecclesia Christi, tantummodo creditur.

Obj. 4.º Si vera Ecclesia esset eminenter visibilis, jam nulli bonâ fide extra corpus Ecclesiæ degerent, jam omnes veram ingrederentur Ecclesiam: porrò utrumque falsum est; ergo, etc.

Resp. Nego maj. 1.º Quidem, licet Ecclesia sit eminenter visibilis, dari possunt quidam Hæretici vel Schismatici materiales; namque eminens Ecclesiæ visibilitas per se ipsam non innotescit, sed expositione indiget; mirum ergo videri non debet si apud sectas hæreticas reperiantur quidam simplices et illiterati, bonâ fide errantes, ut potè quod nunquam audierint de verâ Ecclesiâ nisi ab ejus adversariis, qui tum notas ejus celant, tum doctrinam ejus variis

onerant calumniis. 2.º Fieri potest ut Ecclesia sit eminenter visibilis, quamvis multi non ingrediantur eam; ratio est quòd præjudicia et cupiditates sæpius avertant à credendâ veritate. Et verò unitas Dei et vanitas idolorum evidenter cognoscibilis erat: atqui tamen plurimi olim, imò ferè omnes, unitatem Dei rejicientes, idolis servierunt.

COROLLARIUM.

Ergo Protestantes non sunt vera Christi Ecclesia.

Prob. Ex jam dictis, vera Christi Ecclesia debet esse perpetuò visibilis: atqui ante reformationem, Ecclesia Protestantum non erat visibilis; dicant enim ubi erat eorum societas ante Lutherum et Calvinum.

Reponunt Protestantes, 1.º suam Ecclesiam visibilem fuisse in societatibus separatis ab Ecclesiâ Romanâ, in quibus vera Christi fides perseverabat; tales fuere sectatores Berengarii, Valdenses, Wiclefitæ, etc.; ita *D. Delaroque, Considérations sur l'Eglise*, chap. 11. Sed 1. novæ sunt sectæ hujusmodi, et ultra X seculum non ascendunt; ergo non demonstrant Ecclesiam perpetuò visibilem. 2. Illarum sectarum doctrina diversa fuit à doctrinâ Protestantum; inultos enim fidei articulos isti admittunt quos illæ rejiciebant et vicissim; at quæritur Ecclesia quæ veram doctrinam constanter professa fuerit. Vide *Tournely, de Visibilitate Ecclesiæ, quæst. 2, art. 7.*

Respondet 2.º Pseudo-Minister Claudius veram Ecclesiam perseverâsse apud occultos fide-

les in medio Communionis Romanæ degentes. Verùm 1. si exstisset illi fideles occulti, quî factum est ut nemo eos detexerit? 2. Nullus citari potuit qui, ubi Protestantismum amplexus est, dixerit se veterem et occultum esse Protestantem; sed è contrà profitebantur omnes se veteres errores exuisse, et singulares Deo rependebant gratias quòd tandem è tenebris Romanæ Ecclesiæ essent erepti. 3.º Si extiterint occulti illi fideles, ergo societas Protestantum non fuit perpetuò visibilis, nec proindè vera Christi Ecclesia. 4.º Vel illi fideles occulti, Romanæ Communionis cultui participabant, vel non: si prius, vel idolatriæ participes erant cum Catholico-Romanis, vel erant hypocritæ, exteriùs cultum profitendo quem intùs ejurabant; si posterius, ergo sese à Romanâ societate separando, manifestabant se, ac proindè occulti non erant; nec tamen Ecclesiam visibilem constituebant, cùm nullum ministerium ecclesiasticum exteriùs haberent. Vide Bossuetii opusculum cui titulus: *Réflexions sur un écrit de M. Claude*, 13.º réflex.

DISSERTATIO SECUNDA.

DE NOTIS ECCLESIAE.

NOTA Ecclesiæ duplex est, *positiva* et *negativa*: Ecclesiæ nota *positiva* definitur: character sensibilis ex cuius præsentia concluditur Ecclesiæ veritas; nota *negativa* dicitur, character ex cuius absentiâ in aliquâ societate christianâ concluditur ipsius falsitas.

Ad notam *positivam* tres requiruntur conditiones : 1.^a ut sit character proprius veræ Ecclesiæ, qui nimis ipsi, et quidem soli, conveniat ; 2.^a ut sit character obvius, ipsorumque rūdium captui proportionatus ; 3.^a ut sit character notior ipsā Ecclesiā, id est, ut priùs et faciliùs quam Ecclesia cognoscatur.

Ad notam *negativam* eadem requiruntur conditiones, si tamen primam excipias ; loco enim characteris proprii seu differentialis qui requiritur ad notam positivam, ad negativam sufficit character essentialis, qui scilicet ita veræ competit Ecclesiæ ut falsæ etiam societati convenire possit. His præmissis, præsentem de notis Ecclesiæ dissertationem in duo partimur capita : in primo disseremus de his quæ falsò recensentur inter Ecclesiæ notas ; in secundo, ejusdem Ecclesiæ genuinas notas proponemus.

CAPUT PRIMUM.

De falsis Ecclesiæ notis.

JUXTA Protestantes, veræ Ecclesiæ nota est ipsa doctrinæ veritas privato examine discussæ. Sic igitur procedunt ut suæ sectæ adhæreant : veritas doctrinæ soli veræ Ecclesiæ competit : at qui societas Protestantium veram habet doctrinam, ut cuilibet ex privato examine constare potest ; ergo societas Protestantium vera est Ecclesia. Stant ex adverso Catholici, juxta quos nedum veritas doctrinæ privato examine cognita, sit nota Ecclesiæ positiva, è contrario potius auctoritas veræ Ecclesiæ medium est

ordinarium pervenienti ad cognitionem veritatis doctrinæ.

Quæstio non est utrùm veritas doctrinæ privato examine discussæ, dici possit nota Ecclesiæ positiva, respectu alicujus viri doctissimi, nec etiam utrùm veritas doctrinæ inadæquatè sumptæ, id est, pro quibusdam tantùm articulis revelatis, sit nota Ecclesiæ negativa; sed in eo præcisè consistit quæstionis status, utrùm veritas doctrinæ privato examine discussæ, sit nota Ecclesiæ positiva et vulgaris, id est, ab omnibus etiam imperitis adhibenda. Affirmant Protestantes, negant Catholici omnes, quibuscum sit

CONCLUSIO.

Veritas doctrinæ dici non potest nota Ecclesiæ positiva.

Prob. 1.º Ad Ephes., cap. 4, ¶. 11, 14: Christus dedit quosdam quidem Apostolos....., alios autem Pastores et Doctores....., ut non circumferiamur omni vento doctrinæ. Si veritas doctrinæ, inquit Cardinalis Du Perron, sit Ecclesiæ nota, priùs examine privato dignosci debet vera doctrina quàm vera Ecclesia; si autem priùs examine privato cognosci debeat vera doctrina quàm vera Ecclesia, jam Christus in vanum posuit in Ecclesiâ Pastores et Doctores ut veram doctrinam omnibus credendam proponant fidelibus.

Prob. 2.º Ex SS. PP. S. Augustinus, lib. 13 contra Faustum, supponit Christianum quemdam imperitum et inter varias Christianorum sectas fluctuantem: huic, ut dubio suo emergat, examen veræ doctrinæ non proponit,

sed characterem Ecclesiæ sensibilem , ipsique proportionatum , nempè catholicitatem . Idem S. Doctor , lib. contra Epistolam fundamenti , cap. 4 , intervaria motiva quibus detinebatur in Ecclesiâ , recenset characteres quosdam sensibiles , putâ catholicitatem , apostolicitatem , etc. , silendo prorsùs de examine privato veræ doctrinæ ; ergo censuit veritatem doctrinæ privato examine discussæ , non esse medium perveniendi ad cognitionem veræ Ecclesiæ . S. Irenæus , lib. 3 , adversus hæreses , cap. 4 : *Non oportet quærere apud alios veritatem , quam facile est ab Ecclesiâ sumere : atqui si vera doctrina ab Ecclesiâ sumenda sit , quomodò potest esse nota illius ? Nota siquidem Ecclesiæ ipsâ notior esse debet.*

Prob. 3.º Juxta regulam Logicæ , à magis noto ad minùs notum procedendum est , et non vice versa : atqui regulam hujusmodi non servant Protestantes ; namque etiamsi ipsis concederemus veram doctrinam privato examine discussam , imperitorum genio et captui proportionatam esse , saltem diffiteri non possunt veritatem doctrinæ privato examine cognitam , ipsâ verâ Ecclesiâ minùs esse notam : ista siquidem , ex dicendis posteà , radios suos ubique porrigit , ope characterum quorumdam sensibilium , Unitatis nempè , Sanctitatis , Catholicitatis et Apostolicitatis .

Prob. 4.º Ad notam Ecclesiæ tres requiruntur conditiones : 1.^a ut sit character obvius ; 2.^a ut sit character veræ Ecclesiæ proprius ; 3.^a ut sit character ipsâ Ecclesiâ notior : atqui vera doctrina his tribus caret conditionibus ; 1.º quidem ipsa non est character obvius seu

rudium captui proportionatus; ut enim rudes et imperiti doctrinæ veritatem ex privato et proprio consequantur examine, quatuor expendant et definiant oportet: nimirum, 1.º divinitatem Scripturarum, non modò in genere, sed etiam in particulari; 2.º integritatem earum; 3.º versionum fidelitatem; 4.º sensum earum naturalem à Spiritu Sancto intentum: atqui hæc quatuor maximæ hominum parti, quæ ruditibus constat et imperitis, verè impossibilia sunt; hujus quidem impossibilitatis manifestæ testem appello sensum propriae infirmitatis, deinde experientiam, postremò evidentiam; quis enim dixerit rusticos, artifices, labore manuum assiduo vitam sustentantes, etc., quæstiones plurimas intricatissimas et solutu difficultimas discutere posse? *Nonne Scriptura, inquit Vincentius Lirinensis, pro ipsâ sui altitudine, tot sententias eruendas hominibus præbet, quod ipsi sunt numero homines?* *On ne peut pas croire tout de bon,* inquit D. Papin, que le peuple soit capable de se conduire dans la Religion par la voie d'examen, et qu'il n'ait besoin du témoignage de l'Eglise pour avoir une certitude entière de la divinité de l'Ecriture, et pour y découvrir les vérités de foi. Avancer une telle proposition, c'est parler aussi peu sérieusement que si vous disiez qu'il n'y a point d'aveugle qui ne puisse compter toutes les étoiles du ciel. 2.º Vera doctrina privato examine discussa non est character Ecclesiæ proprius; iste enim ita competit Ecclesiæ, ut ipsi soli conveniat: atqui veritas doctrinæ non ita veræ Ecclesiæ competit, ut ipsi soli convenire possit; namque societates schismaticæ non sunt vera

Ecclesia, ut infrà probabitur : atqui tamen societates schismaticæ veritatem doctrinæ retinent, ita ut non fidem sed charitatem violent, ut loquitur S. Hieronymus. 3.º Vera doctrina non est notior ipsâ Ecclesiâ ; quidquid enim Ecclesiæ cognitionem supponit, illud sanè non est Ecclesiâ notius : atqui veræ doctrinæ acquisitio, cognitionem Ecclesiæ supponit, cùm veritas doctrinæ ab ipsâ Ecclesiâ sumenda sit, ut habet S. Irenæus suprà, et probabimus infrà, ubi de Judice controversiarum ; ergo, etc.

Obj. 1.º Ecclesia antiqua sæpiùs disputavit cum Hæreticis, ut eos ad veram adduceret Ecclesiam ; ergo examen veræ doctrinæ veram ostendit Ecclesiam, seu nota est illius.

Resp. Nego consequent. Namque ex disputationibus quas cum Hæreticis antiqua instituit Ecclesia, concludere nefas est ipsam tenuisse veram doctrinam privato examine discussam, esse notam in sensu Protestantium : 1.º quia illæ disputationes quandoquè versabantur circa veram doctrinam notarum Ecclesiæ : sic, v. g., in famosâ Collatione Carthaginensi, Catholicos inter et Donatistas habitâ, actum est utrùm catholicitas esset character veræ Ecclesiæ ; 2.º quia etiam disputationes illæ, quæ circa veram doctrinam notarum non movebantur, pro objecto non habebant totam veram doctrinam, sed unum aut alterum fidei articulum, et aliundè disputationes illæ inter peritos tantùm instituebantur ; 3.º etiam in illo casu, non putabant Catholicæ examen privatum veræ doctrinæ, esse medium perveniendi ad veram Ecclesiam à Deo institutum ; sed quia noverant Hæreticos spernere characteres sensibiles, quibus adstruebatur

Ecclesiæ veritas, idcirco unicum adhibebant quod supererat medium Hæreticos ad Ecclesiam revocandi, scilicet veræ doctrinæ examen.

Obj. 2.º Hæc habet S. Augustinus, lib. de Unitate Ecclesiæ, c. 3, contra Donatistas: *Sunt libri dominici, ibi queramus Ecclesiam;* ergo Scriptura sacra seu veritas doctrinæ, veram ostendit Ecclesiam.

Resp. Dist. cons. Scriptura sacra veram ostendit Ecclesiam mediatè, quatenus veræ Ecclesiæ notas continet, *conc.*; immediatè, *nego*. S. August., in textu undè objectio sumitur, significare tantum voluit Scripturam sacram ostendere veram Ecclesiam mediatè, in quantum scilicet veras Ecclesiæ notas complectitur; nam consequenter ad id quod dixerat, veram Ecclesiam in Scripturis quærendam esse, probat ex variis Scripturæ textibus catholicitatem esse characterem veræ Ecclesiæ proprium, et deinde utitur hæcce notâ ad demonstrandam veritatem Ecclesiæ suæ, id est, Romanæ. Porrò fatemur hoc sensu à SS. PP. veram ostendi Ecclesiam; sed ex illâ concessione nihil sequitur in gratiam Protestantum, ut satis per se patet.

SCHOLIUM.

Etsi Catholici negent veram doctrinam privato examine discussam, esse notam veræ Ecclesiæ, non inficiantur tamen veram doctrinam ab Ecclesiâ teneri: sed quemadmodùm homo ex signis externis cognoscitur, non autem ex animâ, quæ tamen ipsi est essentialis; ita Ecclesia per notas seu characteres externos et sensibiles cognoscitur, non autem per veram doctrinam, quæ tamen ipsi necessariò convenit. Itaque

negamus veram doctrinam esse notam Ecclesiæ, non quasi non sit ipsius character essentialis, sed quia non est character obivus maximæ hominum parti, quæ constat imperitis.

Jam confutatis quæ ab Hæreticis obtruduntur falsis Ecclesiæ notis, pacificè nobis agendum est cum quibusdam Catholicis qui, pro vehementi quo flagrabant desiderio veram Ecclesiam omnibus ostendendi, genuinis ejus characteribus falsos quosdam addidere. Scilicet Bellarminus, inter varias Ecclesiæ notas, duas sequentes proponit: temporalem felicitatem protectorum Ecclesiæ, et infelicem exitum persecutorum ejus. Ratio est, inquit, quod Deus bonis temporalibus cumulando protectores alicujus societatis christianæ, hoc ipso demonstrat hanc protectionem ipsi placere; non placeret autem, nisi veram pro objecto haberet societatem; et vice versa, Deus affligendo persecutores alicujus societatis christianæ, demonstrat persecutionem ejusmodi ipsi displicere, et proinde societatem contra quam adhibetur, falsam non esse. Cæteri verò passim Theologi docent præfatos characteres inter notas Ecclesiæ immerito recenseri, quia nec essentiales, nec proprii sunt Ecclesiæ characteres, ut constat experientiâ.

CAPUT II.

De veris Ecclesiæ notis.

In Symbolo confitemur *Unam, Sanctam, Catholicam et Apostolicam Ecclesiam*: itaque *Unitas, Sanctitas, Catholicitas et Apostolicias*

tas sunt totidem Ecclesiæ characteres, de quibus agitatur quæstio, utrùm scilicet ipsius notæ dici possint.

ARTICULUS PRIMUS.

De Unitate Ecclesiæ.

Quæritur 1.º utrùm unitas sit character veræ Ecclesiæ.

Quæstionis hujus solutioni quædam præmittemus. Ecclesia constat animâ et corpore: anima Ecclesiæ donis internis et præsertim charitate constituitur; corpus autem Ecclesiæ ex tribus simul junctis vinculis resultat, videlicet ex professione Fidei, communione Sacramentorum, et subjectione legitimis Pastoribus.

Unitas duplex distinguitur, *physica*, qualis Angelo vel homini competit, et *moralis*, qualis est ea quæ convenit civitati aut exercitui.

Unitas dici potest veræ competere Ecclesiæ, vel *essentialiter*, si ab eâ inseparabilis sit, aut *accidentaliter*, si eâ possit carere.

His positis, certum est 1.º Ecclesiam ratione animæ omnino esse unam, ut evidens est. Certum est 2.º Ecclesiam non esse unam physicè. Itaque status quæstionis est, utrùm Ecclesia, secundùm corpus suum spectata, sit essentialiter una unitate morali. In partes contrarias abeunt Catholici et Protestantes, circa præsentem de Ecclesiæ unitate quæstionem. Utrique unitatis nomen admittunt, sed quām discordes sunt circa sensum! Itaque operæ pretium est utriusque partis sententiam circa unitatem paucis exponere. Cùm autem inter Protestantes, unitatis Ecclesiæ impugnatores, primum locum obtineat Juriæus, Minister Calvinista, idcircò

doctrina ipsorum circa prædictum articulum,
Juriæi systema nuncupatur.

Systema Juriæi circa Unitatem Ecclesiæ.

1.º Juxta Juriæum, professio unius et ejusdem Fidei in articulis fundamentalibus, essentialis est Ecclesiæ extra quam salutem nemo consequi potest; sed ipsi accidentalis est professio ejusdem vel diversæ aut etiam contrariæ Fidei in articulis non fundamentalibus. 2.º Communicatio in Sacramentis corpori Ecclesiæ essentialis est; sed ipsi accidentalis est communicatio in Sacramentis inter omnia Ecclesiæ membra, ita ut esse possit unica communio vel multiplex. 3.º Subjectio Pastoribus qui fundamentales fidei articulos retinent, Ecclesiæ est essentialis; sed ipsi accidentalis est subjectio iisdem omnino Pastoribus.

Itaque in mente Juriæi, Ecclesia, quoad corpus spectata, tam potest esse congeries omnium sectarum et communionum quæ articulos fundamentales retinent, quantumvis aliundè in articulis fidei minimè fundamentalibus diversas et oppositas habeant fidei professiones, quantumvis sese mutuis excipient anathematibus, quantumvis à distinctis et separatis regantur Pastoribus: vera, inquam, Ecclesia, tani potest esse, juxta Juriæum et sectatores ejus, congeries ejusmodi communionum et sectarum, quæ unica et individua communio, cujus omnia membra inter se moraliter uniantur professione unius et ejusdem fidei, participatione iisdem sacramentis, et subjectione iisdem Pastoribus. Cæterum, si agatur de facto, id est, de eo quod contigit erga veram Ecclesiam, docet Juriæus

ipsam paucissimo tempore unitate perfectâ potitam fuisse, et paulò post ab institutione suâ in plures sectas et communiones divisam fuisse; et istam adhuc manere divisionem; ita ut Lutherani, Calvinistæ, Zuingiani, Græci schismatici, imò et Catholico-Romani, saltem in sententiâ multorum Protestantium, licet inter se plurimùm divisi, veram Christi simul constituant Ecclesiam: ex quo sequitur Ecclesiam complecti omnes Hæreticos in articulis fidei fundamentalibus non errantes, excommunicatos et schismaticos. Nomine autem articulorum fidei fundamentalium intelligit Juriæus eos fidei articulos qui negari non possunt absque salutis dispensio, sive ab Ecclesiâ fuerint definiti, sive non: articulos verò non fundamentales eos vocat quorum negatio à salute non excludit, quantumvis ab Ecclesiâ definiti fuerint, ab Ecclesiâ, inquam, cui Juriæus cum omnibus Protestantibus, infallibilitatis privilegium abjudicat. Cæterùm duas tradit idem Minister regulas ad cognoscendos articulos fundamentales, ipsosque à non fundamentalibus secernendos: 1.^a regula sic se habet: articulus fundamentalis ille est qui gloriam Dei et beatitudinem hominis continet; 2.^a regula hæc est: omnis articulus ab omnibus Christianis receptus, ut fundamentalis haberi debet.

Expositio Doctrinæ catholicæ circa Ecclesiæ Unitatem.

Juxta doctrinam Catholicorum, Ecclesiæ extra quam nulla salus obtineri potest, essentialis est professio unius et ejusdem fidei in omnibus articulis ab Ecclesiâ definitis, iisdem sacramentis communio, iisdem legitimis Pastoribus

subjectio. Hinc Ecclesia , quoad corpus considerata , est cœtus hominum qui inter se moraliter uniuntur professione unius et ejusdem omnino fidei , communione eorumdem sacramentorum , et subjectione iisdem legitimis Pastoribus.

Juxta Catholicos , omnes articuli fidei fundamentales sunt , eo sensu quod nullus sit qui possit negari absque salutis dispendio , post definitionem Ecclesiæ sufficienter propositam. Omnes tamen articuli fidei non sunt ejusdem necessitatis ; dantur enim aliqui articuli , quorum fides explicita necessaria est ad salutem *necessitate medii et præcepti* , et dicuntur fidei articuli *solemnis* , ita ut teneantur fideles eos credere , non tantum cum de ipsorum facta ab Ecclesiâ definitione certi sint , sed insuper sub gravi astringuntur Ecclesiæ definitionem seu doctrinam quoad illos articulos solemnies inquirere sedulò , et actum fidei explicitum circa illos elicere. Cæteri verò articuli , *minus solemnis* appellantur , ex eo quod eorum fides explicita ad salutem necessaria non sit ; et ideo fideles non tenentur inquirere Ecclesiæ definitionem circa ejusmodi articulos , sed sufficit ut illorum habeant fidem implicitam. His præmissis , sit

CONCLUSIO PRIMA.

Ecclesia est essentialiter una , sensu Catholicorum mox exposito.

Prob. 1.º Ex Script. Joan. c. 10, Ecclesia dicitur Ovile Christi ; I. ad Timoth. c. 3, Domus Dei nuncupatur ; ad Eph. c. 4, appellatur Corpus Christi : atqui hæc tria nomina quibus

insignitur vera Christi Ecclesia , manifestè arguunt ipsam esse unam et individuam societatem ; ergo , etc.

Prob. 2.º Ex SS. PP. S. Cyprianus, libro de Unitate Ecclesiæ, sic habet: Una Ecclesia,... et fides una, et plebs in solidam corporis unitatem concordiæ glutino copulata. S. Clemens Alex., lib. 7 Stromat. : In unius naturæ sortem coarctatur Ecclesia quæ est una , quam conantur hæreses in multas discindere. Origenes, lib. 1 in Job : Ad dimicandum adversùs Ecclesiam... omnes sectæ et hæreses faciunt. S. Hilarius, lib. 7 de Trinitate, n.º 4 : Hæretici omnes contra Ecclesiam veniunt. S. Hieronymus, Dial. contra Luciferianos , sectam Novatianorum novam vocat Synagogam Antichristi. Conc. Nicæ. Can 8, eosdem Hæreticos Novatianos ad Ecclesiam redire adhortans , eo ipso extorres supponit ab Ecclesiâ. Undè sic argumentari licet : illi docent Ecclesiam esse unam sensu jam exposito , qui 1.º vocant eam plebem in solidam corporis unitatem copulatam , in unius sortem naturæ coarctatam ; qui 2.º ab eâ excludunt , absque ullâ exceptione , omnes Hæreticos et Schismatiscos ; 3.º qui quosdam Hæreticos , putâ Luciferianos at Novatianos , ipsomet Juriæo fatente , in fundamentalibus articulis non errantes , ab Ecclesiâ extorres supponunt : atqui SS. Patres mox appellati , 1.º vocant Ecclesiam plebem , etc.; ergo , etc.

Prob. 3.º Ecclesia Catholica priorum seculorum , putâ III et IV seculi , unitatem Ecclesiæ firmiter credebat , et consequenter ad hanc fidem , omnes unitatem dissolventes per schisma , horrendo percutiebat anathemate , nec resipis-

centes recipiebat nisi post actum acerbæ poenitentiæ curriculum; propositionis hujus veritas innumeris et certissimis historiæ ecclesiasticæ constat monumentis: atqui Ecclesia Catholica priorum seculorum, putà III et IV seculi, sic credere, sic agere non potuisset, ex hypothesi quòd Ecclesia non sit una; namque si Ecclesia non sit una, tunc Ecclesia Catholica priorum seculorum sic credendo, sic agendo, gravissimi erroris, injustitiæ et crudelitatis rea fuisse, ut patet: atqui dici non potest Ecclesiam Catholica priorum seculorum ream fuisse erroris, injustitiæ et crudelitatis, cùm ex ipsomet adversariorum consensu, Ecclesia Catholica illorum temporum, vera esset Ecclesia; ergo, etc.

Prob. 4. Ex dicendis infrà, Christus instituit judicem controversiarum fidei infallibilem: atqui ex eo quòd Christus instituerit ejusmodi judicem, sequitur Ecclesiam unam esse unitate fidei, juxta omnes articulos definitos: si enim in Ecclesiâ sit iudex controversiarum infallibilis, jam quilibet sub pœnâ damnationis et expulsionis ab Ecclesiâ, tenetur ipsam audire in omnibus definitionibus suis, juxta hæc verba Christi apud Matth. c. 18, ¶. 17: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus et Publicanus.*

Prob. 5. *Argumento ad hominem.* Juxta Iuriæum, illi omnes articuli fidei pro fundamentalibus haberi debent, qui semper et ab omnibus Christianis crediti sunt: atqui à Christianis semper creditum est Ecclesiam esse unam; res ita est, modò ex omnibus Christianorum sectis quæ ad Juriæi usque tempora extiterunt, nulla fuerit unquam quæ veræ Ecclesiæ nomen et titulum partiri voluerit cum aliis communionibus

seu sectis à quibus in fide, vel in sacramentis aut in ministerio dissentiebat : atqui reverà ex omnibus Christianorum sectis, nulla fuit quæ veræ Ecclesiæ nomen, etc., ut constat ex fidelissimis historiæ monumentis ; ergo, etc.

COROLLARIUM.

Ergo existit Principium Unitatis.

Prob. Principii unitatis nomine, intelligitur medium idoneum ad colligendos homines in unum Ecclesiæ corpus : atqui Ecclesia non potest esse essentialiter una, sicut modò dictum est, quin existat hujusmodi medium. Deus enim, ut potè sapiens, non potest velle finem, quin velit media ad finem conducentia ; ergo cùm velit, ex dictis, Ecclesiam esse unam, instituere debuit medium ex se aptum et sufficiens ad colligendos homines in unum Ecclesiæ corpus : jam verò principium unitatis certum esse debet et obvium ; si enim dubium foret vel impervium, jam esset inutile fini propter quem datum est, ad colligendos scilicet homines in unum Ecclesiæ corpus. Præterea, unitatis principium perpetuum esse debet, ex eo quòd Ecclesia perpetua esse debeat, ex jam probatis.

Quæritur 2.º utrùm unitas sit character Ecclesiæ proprius seu differentialis.

Ante solutionem quæstionis, duo sunt observanda : 1.um hic non agi de unitate Ecclesiæ prout includit communionem cum sanctâ Sede ; 2.um hic non agi de unitate Ecclesiæ in fide verà, in sacramentis legitimis, et in legitimo ministerio ; sed de unitate Ecclesiæ in professione ejusdem fidei, abstracthendo à veritate et

à falsitate ejus, et sic de unitate in sacramentis
et ministerio.

CONCLUSIO II.

Unitas non est character veræ Ecclesiæ proprius seu differentialis.

Prob. Character proprius veræ Ecclesiæ, ille est qui ita veræ competit Ecclesiæ ut falsæ societati nec competat, nec competere possit : atqui unitas non est character qui ita veræ Ecclesiæ competit, ut falsæ, etc., ut satis per se patet, et constat experientiâ ; etenim Græci schismatici habent unitatem : atqui tamen non sunt vera Ecclesia, ut ex dicendis compertum fiet.

Quæritur 3.º an unitas Ecclesiæ sit character obvius.

Observandum est, ut unitas sit obvia, id est, ipsismet imperitis proportionata, non requiri ut omnes quæ afferri possunt probationes obviæ sint et rudium captui accommodatae, sed requiri et sufficere ut saltem inter varias probationes quæ in gratiam unitatis Ecclesiæ proferuntur, aliqua sit rudibus et imperitis obvia.

CONCLUSIO III.

Unitas est character Ecclesiæ obvius.

Prob. Ille character dicitur obvius, qui captui rudium est accommodatus : atqui unitas rudium captui accommodatus est character ; ille enim character accommodatus est rudium captui, cuius saltem adest una probatio imperitorum intelligentiæ proportionata : atqui unitatis Ecclesiæ saltem una probatio proportionata est in-

telligentiae imperitorum, v. g., probatio tertia superius allata; ergo, etc.

Quæritur 4.º utrum unitas Ecclesiæ sit ipsâ Ecclesiâ notior.

Observandum est, ut Ecclesiæ unitas dicatur ipsâ Ecclesiâ notior, necessum non esse ut probationes quæ in gratiam illius afferuntur non præsupponant cognitionem veræ Ecclesiæ antiquæ; sufficit enim ut sint independentes à cognitione veræ Ecclesiæ actualis.

CONCLUSIO IV.

Unitas est character ipsâ Ecclesiâ notior.

Prob. Ille character est notior ipsâ Ecclesiâ, in cuius probationem veræ Ecclesiæ actualis auctoritas in medium non assumitur: atqui in probationem unitatis Ecclesiæ, auctoritas veræ Ecclesiæ actualis non assumitur, ut patet ex probationibus suprà allatis; ergo, etc.

COROLLARIUM PRIMUM.

Ergo Unitas actualis non est nota Ecclesiæ positiva.

Prob. Nota positiva est character Ecclesiæ proprius sive differentialis: atqui, ex conclusione II, unitas actualis non est character veræ Ecclesiæ proprius; ergo, etc.

COROLLARIUM II.

Ergo Unitas est nota Ecclesiæ negativa.

Prob. Ad notam negativam tres requiruntur conditiones, 1.^a ut sit character essentialis veræ Ecclesiæ; 2.^a ut sit obvius; 3.^a ut sit notior

ipsâ Ecclesiâ : atqui , ex præcedentibus conclusionibus , unitas est character essentialis , obvius et notior ipsâ Ecclesiâ ; ergo , etc.

Quæritur 5.º utrùm unitas Catholico-Romanæ Ecclesiæ competitat.

C O N C L U S I O V .

Ecclesia Catholico-Romana est una.

Prob. Illa Ecclesia est una , quæ principium habet unitatis ex se idoneum ad colligendos homines in unius et ejusdem fidei professionem , in unam et individuam sacramentorum communionem , in unum idemque régimen ecclesiasticum ; quæque omnes Hæreticos et Schismaticos alienos habet : atqui talis est Ecclesia Romana , ut ex ejus professione fidei publicâ , necnon ex suâ praxi constat ; ergo , etc.

Quæres 6.º utrùm unitas competitat sectis Protestantium.

Observandum est , ex dictis , ad veram unitatem requiri principium unitatis certum et obvium .

C O N C L U S I O VI .

Protestantes non habent unitatem.

Prob. 1.º Illi non habent unitatem , qui unitatis principio carent : atqui Protestantes , etc. Nam illi unitatis principio carent , qui spiritum privatum , controversiarum fidei judicem admittunt : atqui Protestantes spiritum privatum controversiarum fidei judicem admittunt ; ergo , etc. (1).

(1) Protestantium nomine hic intelliguntur Lutherani et Calvinistæ , etsi Protestantium nomen , strictè lo-

Prob. 2.º Illi carent unitate, qui non solum diversas, sed etiam oppositas habent fidei professiones: atqui Protestantes, etc.: sic, v. g., Lutherani profitentur Christum esse realiter praesentem in Eucharistiâ, Calvinistæ autem contrariam tenent sententiam; ergo, etc. (1).

Prob. 3.º Illi non habent unitatem, in quorum fidei professionibus, successivè emissis, infinitæ propemodùm variationes leguntur: atqui in fidei professionibus quas successivè Lutherani et Calvinistæ ediderunt, infinitæ propemodùm variationes leguntur, ut constat ex percelebri Historiâ Variationum, ab illustrissimo Bossuetio editâ; ergo, etc.

quendo, solis Lutheranis competit: ipsi enim hoc nomen acceperunt, eò quòd à decreto in ipsos lato in Comitiis Spiræ anno 1529 celebratis, ad generale Concilium provocârunt; utrique alio et communi nomine vocantur Prætensi Reformatores, eò quòd, in ipsorum mente, collapsam Ecclesiam in pristinum statum restituere voluerint.

(1) Adverte manifestam in agendi ratione Calvinistarum contradictionem, scilicet, cùm ab Ecclesiâ Romanâ primum discessere, palam et publicè professi sunt doctrinam præsentiae realis in Eucharistiâ, cui addic-tissima erat Ecclesia Romana, unicam aut saltem præcipuam esse eorum separationis causam, et Catholicos, propugnatores ipsius, velut anthropophagos et idololatras traducebant: attamen iidem Calvinistæ, anno 1631, decreto solemni statuerunt, in Synodo Nationali Charentonianâ, foedus et pacem cum Lutheranis, licet præsentiae realis Christi in Eucharistiâ defensoribus, inire posse, nihilque in prefatorum Lutheranorum doctrinâ reperiri quod perfectæ unioni obstare posset.

COROLLARIUM.

*Ergo Protestantes sive prætensi Reformatores
non sunt vera Christi Ecclesia.*

Prob. Illa societas non est vera Christi Ecclesia, quæ caret aliquo charactere veræ Ecclesiæ essentiali : hæc propositio evidens est ; nulla res enim esse et concipi potest sine iis omnibus quæ ipsi essentialia sunt : atqui ex conclusione I, unitas est character veræ Ecclesiæ essentialis ; aliundè, ex conclusione VI, ejusmodi charactere privantur Lutherani et Calvinistæ ; ergo , etc.

Quæres 7.º an extra veram Ecclesiam, cujus unitatem modò probavimus , salus obtineri possit.

Ante solutionem quæstionis nonnulla sunt præmittenda.

Ecclesia , ut jam diximus , duplii constat parte , internâ scilicet et externâ . Interior ejus pars *anima* dicitur , exterior verò *corpus* nuncupatur , comparatione ductâ ex homine , cujus pars sensibilis et externa corpus , interna verò et invisibilis anima dici solet.

Porrò fide catholicâ certum est nullum extra Ecclesiæ animam salvari posse : nimirum animam Ecclesiæ constituunt justi omnes internis fidei , spei et charitatis , velut totidem vinculis inter se colligati : atqui fides catholica docet neminem salvari posse absque fide , spe et charitate ; ergo juxta fidem catholicam , nemo extra Ecclesiæ animam salvari potest. Utrum verò de corpore ipsius ita judicandum sit , ulterius inquiritur. Porrò corpori Ecclesiæ

adunari aliquis potest vel actualiter et in re, ut aiunt Theologi, vel ex voto et ex sincerâ cordis dispositione tantùm. Jam verò constat aliquem corde tenùs Ecclesiæ corpori unitum, sed non actualiter et in re, sive ob realem im-potentiam, putà si ab hominum consortio se-gregatus, in insulâ desertâ vivat, sive propter ignorantiam invincibilem veræ Ecclesiæ, posse adhuc salvari, modò cætera ad salutem neces-saria necessitate medii aut præcepti, fideliter adimpleat. Cujus ratio hæc est, quòd nemo à salute repellatur propter involuntariam rei ne-cessitate præcepti necessariæ omissionem : sed actualis corpori Ecclesiæ adhæsio est tantùm necessaria necessitate præcepti ; ergo, etc.

Hinc quotquot in sectis Hæreticorum vel Schismaticorum bonâ fide degentes, ut habet S. Aug. Epist. 43 ad Glorium et Elusium, c. 1, *sententiam suam, quamvis falsam atque perversam, nullâ pertinaci animositate defendunt.... quærunt autem cautâ sollicitudine ve-ritatem, corrigi parati cùm invenerint, nequa-quam sunt inter Hæreticos deputandi*, nec extra viam salutis, modò cætera, ut jam dixi, ne-cessaria necessitate medii et præcepti observent; ita post S. Augustinum Theologi. Vide Nicoli-um libro cui titulus : *de l'Unité de l'Eglise*, c. 30, et sacræ Facultatis Parisiensis. Determi-nationem, de libro cui titulus *Emile*, censurâ in 24 propos. et seqq.

Ergo status quæstionis est, utrùm homo per hæresim vel schisma voluntariè disjunctus ab Ecclesiâ visibili, seu extra corpus Ecclesiæ suâ culpâ manens, possit salvari.

CONCLUSIO VII.

Extra Ecclesiam nulla salus sperari et obtineri potest.

Prob. 1.º In Scripturis Ecclesia dicitur *Corpus Christi*, ad Coloss. c. 1, ¶. 24; *Sponsa Christi*, ad Eph. c. 5, ¶. 25; *Domus Dei*, I. Tim. c. 3, ¶. 15: atqui, ut ratiocinatur *Nicole*, Christus salvat tantum eos qui in domo suâ sunt, sponsam suam, corpus suum; *ipse*, inquit Apostolus, *salvator corporis ejus*, Eph. c. 5, ¶. 23. Et verò Arca Noe fuit Ecclesiæ figura; ergo sicut extra illam omnes aquis obruti periére, ita nullus extra Ecclesiam salutem consequitur. Comparationem istam non marte proprio singimus, sed à Patribus traditam fideliter tradimus; testis est S. Cyprianus, lib. de Unitate Ecclesiæ: *si potuit evadere quisquam*, ait, *qui extra Arcam Noe fuit, et qui extra Ecclesiam foris fuerit, evadet*. S. Hieronymus, Dial. contra Lucif.; S. August. lib. de Unitate Ecclesiæ, c. 5; S. Cyrillus, lib. 2 in Genesim.

Prob. 2.º Ex SS. PP. S. Irenæus, lib. 4 adversùs hæreses, cap. 62: *Dominus judicatus est eos omnes qui sunt extra veritatem, id est, qui sunt extra Ecclesiam*. S. Cypr. lib. de Unit. Ecclesiæ: *Habere jam non potest Deum patrem, qui Ecclesiam non habet matrem*; esse *Martyr non potest qui in Ecclesiâ non est*; occidi *talis potest, coronari non potest*. S. Aug., lib. de Unit. Ecclesiæ, c. 19 aliàs 16: *Ad ipsam salutem ac vitam æternam nemo pervenit, nisi qui habet caput Christum; habere autem caput Christum nemo poterit, nisi*

qui in ejus corpore fuerit , quod est Ecclesia.
 Idem , Concione de gestis cum Emerito Donatistâ : *Salutem non potest habere homo , nisi in Ecclesid Catholicâ ; extra Ecclesiam Catholicam , totum potest præter salutem.*

Plures alios omitto quibus clarè conficitur eos immeritò sibi ex bonis operibus blandiri , qui unitatem Ecclesiæ , vel in toto vel in parte, disrumpunt. Porrò tales habentur , non solùm ii qui seipsos à communione catholicâ segregant et corpus seorsim constituunt , altare contra altare erigentes , ut fecrē olim Ariani et Donatistæ ; sed etiam illi qui , licet ab unitate catholicâ se nolle recedere profiteantur et in eâ materialiter perseverent , vel uni Ecclesiæ definitioni seu judicio ipsis sufficienter proposito assensum dare , vel alicui ejus præcepto cum rebellione , ut loquitur D. Thomas , obedire nolunt. *Multi , inquit S. Augustinus , lib. de Unit. Ecclesiæ , cap. 25 , tales sunt in sacramentorum communione cum Ecclesid , et tamen jam non sunt in Ecclesid.... Antequam... visibiliter excommunicetur , quisquis contra veritatem quā convincitur et arguitur inimicum gestat animum , jam præcisisus est.*

Solvuntur objecta.

Obj. 1.º contra prim. conclus. In Ecclesiâ sufficit professio unius et ejusdem fidei in articulis fundamentalibus , in aliis verò minùs præcipuis , quantumvis ab Ecclesiâ definitis , unitas minimè requiritur ; ergo Ecclesia non est una , Catholicorum sensu jam exposito.

Resp. Nego ant. Omnia Ecclesiæ membra unam eamdemque in omnibus omnino articulis

fidem tenere debent, juxta illud Apost., Eph. 4:
Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma.

Et verò Ecclesia in omnibus suis documentis infallibilitate potitur, ut posteà evincemus; ergo fideles non in aliquibus tantùm, sed in omnibus articulis cum ipsâ et secum invicem consentire gravi præcepto astringuntur; necesse quidem non est ut singula quæque à Deo et ab Ecclesiâ proposita explicitè sciant et credant; explicita fides illa non nisi quantùm ad præcipuos articulos, quos *solemnès* nuncupamus, necessaria est necessitate medii aut præcepti; sed requiritur saltem ut fide implicitâ credant quidquid Ecclesia proponit, in quantum infallibilitatis ejus certiores facti, credunt vera esse quæcunque docet Ecclesia, et paratum gerunt animum doctrinam ejus explicitè seu distinctè profitendi, ubi sufficienter proposita ipsis fuerit.

Inst. 1.º In articulis non fundamentalibus errantes, sunt membra Ecclesiæ; ergo, etc.

Resp. Nego ant. Propter rationes jam allatas; et certè qui *Ecclesiam non audit* haberi debet *ut Ethnicus et Publicanus*: atqui etiam errantes in articulis non fundamentalibus, Ecclesiā non audiunt; ergo sicut Ethnici et Publicani habendi sunt, ac proindè non sunt Ecclesiæ membra.

Inst. 2.º Post definitionem Concilii Jerosolymitani, æmulatores legis mosaicæ fuerunt hæretici in articulo non fundamentali: atqui tamen erant veræ Ecclesiæ membra, ut videre est Actuum c. 21; ergo, etc.

Resp. Dist. maj. Æmulatores legis mosaicæ qui post definitionem Concilii Jerosolymitani

legalia tanquam saluti necessaria observabant, hæretici fuerunt, *conc.*; qui legalia ut bona et licita tantùm retinebant, *nego*. Itaque æmulatores legis dicimus eos qui ex Judaismo ad Christianismum conversi, præ suo erga legem mosaicam zelo et amore, cæremoniis ejus addicti erant: porrò æmulatores illi mosaicæ legis in duas classes dividi possunt: 1.ª classis eos continent qui cæremonias præfatæ legis ut bonas et licitas, sed non ut ad salutem post adventum Christi necessarias, frequentabant; 2.ª classis eorum est qui legalia ut necessaria ad salutem, etiam gentibus, observabant: porrò fateor hanc secundam æmulatorem legis classem hæreticam fuisse, post definitionem Concilii Jerosolymitani, à quo scilicet statutum fuerat legem Moysis non amplius obligatoriam esse et necessariam; Act. c. 15. Sed non ita judicandum est de primâ classe: simplex enim observatio legalium, etiam post definitionem Concilii Jerosolymitani, adhuc licita fuit, ut ex ipsâ praxi Apostolorum constat; Actuum c. 21. Et verò lex vetus mortifera non evasit, nisi quadragesimo circiter anno à morte Christi, cùm urbs Jerosolymitana et templum ipsius à Romanis eversa sunt: jam verò æmulatores legis qui cæremonias ejus ut bonas et licitas observabant, erant quidem Ecclesiæ membra, non autem alii qui legalia tanquam saluti, etiam gentibus, necessaria tuebantur. Priores, ut dilectos filios et fratres in Christianismo suscipiebant Apostoli; posteriores verò tanquam Hæreticos à Christianismo et à salute penitus alienos habebant: *Ecce, inquiebat Paulus, Galatas isto errore infectos alloquens, dico vobis quoniam si cir-*

cumcidamini, Christus nihil vobis proderit.

Obj. 2.º I. ad Corinth. c. 3, Apostolus agendo de prædicatoribus dicit alios ædificare super fundamentum (nempè Christum), aurum, argentum, lapides pretiosos; alios verò, fœnum, stipulam et lignum; posteà addit: Cujus opus arserit detrimentum patietur, ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem. Juxta Juriæum, Apostolus per fundamentum, quod est Christus, intelligit articulos fidei fundamentales; per aurum, argentum et lapides pretiosos, significare voluit fidei articulos veros, sed non fundamentales. Indè sic arguit, ut ostendat Ecclesiam non esse unam sensu Catholicorum: qui superstruunt fundamento, lignum, fœnum et stipulam, illi sunt qui, retentis articulis fundamentalibus, superaddunt errores minimè fundamentales: atqui tamen veræ Ecclesiæ membra sunt aut esse possunt, cùm ex Apostolo, salvi erunt, sic tamen quasi per ignem; ergo, etc.

Resp. 1.º Interpretatio textûs Apostoli quam exhibet Juriæus, hoc ipso falsitate arguitur, quòd sit nova, et toti antiquitati ignota; inter SS. Patres priorum Ecclesiæ seculorum, nullus est qui interpretatus hunc textum fuerit de Doctoribus in Ecclesiâ remanentibus, et adversus definitionem Ecclesiæ errantibus; è contrâ, SS. PP. Hæreticos omnes, absque ullâ distinctione vel exceptione, extorres ab Ecclesiâ fecerunt.

*Resp. 2.º Nihil est in textu objecto quod doctrinæ Juriæi de distinctione inter articulos fidei fundamentales et non fundamentales favere queat, præter illam vocem, *fundamentum*:*

atqui vox illa Juriæo non favet ; in tantum enim ipsi faveret, in quantum exprimeret articulos fidei fundamentales : atqui vox illa non exprimit, etc. ; alioquin dicendum esset unicum fidei articulum esse fundamentalem , eum nempè qui circa Christum versatur : sic enim habet Apostolus : *Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est , quod est Christus Jesus;* ergo vel textus Apostoli nihil probat in gratiam articulorum fundamentalium , vel si quid pro ipsis probat , Juriaeо adversatur ; siquidem ipse plures articulos fundamentales agnoscit. 3.º Lignum , stipula et fœnum , in allato textu S. Pauli , nequaquam significant errores non fundamentales ad sensum Juriaeи intellectos ; namque , juxta ipsum , error minimè fundamentalis dicitur ille qui contradicit articulo fidei vero quidem , sed non tantæ utilitatis ut etiam post definitionem Ecclesiæ sufficienter cognitam , absque salutis dispendio non possit in dubium revocari : atqui certum est per lignum , stipulam et fœnum superposita fundamento , errores in Juriaeи sensu non fundamentales ab Apostolo nequaquam intelligi ; namque per fœnum et stipulam intelligit doctrinas fundamenti , quod est Christus , minimè destructivas : atqui errores quos Juriaeus vocat non fundamentales , verè tamen destruunt fundamentum ab Apostolo positum , scilicet Christum ; nam , ut loquitur Nicolius , de Unitate Ecclesiæ lib. 2 , c. 4 : *Jésus-Christ , dont S. Paul fait le fondement de l'Eglise , n'est pas Jésus-Christ considéré comme la seule tête de l'Eglise , c'est Jésus-Christ tout entier , c'est-à-dire , la tête et le corps , totus Christus , caput et corpus . Notre*

foi doit embrasser l'un et l'autre , et l'on ne blesse pas moins la foi en désavouant l'Eglise de Jésus-Christ , qu'en renonçant à la personne de Jésus-Christ , chef de l'Eglise ; comme S. Augustin le dit si souvent , il ne sépare point les intérêts de son épouse des siens propres..... Quiconque s'oppose donc à une décision de l'Eglise , telle qu'elle soit , pourvu qu'elle soit effectivement de l'Eglise , s'oppose à Jésus-Christ même ; il erre dans le fondement , parce qu'il erre dans l'Eglise , qui forme , avec Jésus-Christ son chef , le fondement de la foi..... Quelles seront donc ces doctrines , dira M. Jurieu , qui laissent subsister le fondement et qui tiennent lieu de paille , de foin et de bois ? Ce seront toutes les pensées humaines non condamnées par l'Eglise , que les prédicateurs ne mêlent que trop souvent avec les vérités qu'ils tirent de l'Ecriture ;... ce seront toutes les erreurs... où l'on tombe par ignorance ou par quelque éblouissement humain , mais avec la volonté de se soumettre à l'autorité de l'Eglise ; ce seront tous les ornementa d'une éloquence séculière , qu'on ne recherche que trop souvent par des vues intéressées ou par un défaut de jugement.

Obj. 3.º Ecclesia est Catholica , id est , ubique diffusa : atqui nulla est christiana communio particularis quæ sit ubique diffusa ; ergo Ecclesia non est una et individua communio , sed collectio omnium sectarum quæ fundamentales fidei articulos retinent.

Resp. Nego min. Ecclesiæ catholicitas seu diffusio in omnes gentes non physicè sed moraliter intelligi debet : atqui Ecclesia Romana moraliter ubique diffusa est , ut infrà probabi-

tur; ergo falsum est nullam dari communio-
nem individuam quæ sit catholica. Et verò
quotidiè dicimus Alexandrum Magnum univer-
sus obtinuisse gentes: atqui tamen imperium
eius diffusione cedebat Ecclesiæ Romanæ; hanc
ergo Catholicam esse et dici nihil vetat.

Obj. 4.º In famoso schismate Occidentis, Ca-
tholici in duas communiones divisi sunt, qua-
rum una Urbano VI tanquam Papæ legitimo, al-
tera Clementi VII adhærebat: atqui tamen duæ
communiones illæ ad veram pertinebant Eccle-
siam; ergo Ecclesia non est una et individua
communio.

Resp. Nego maj. In famoso schismate Occi-
dantis, divisio inter Catholicos nata occasione
duorum, Urbani scilicet et Clementis, de Pa-
patu contendentium, hæc, inquam, divisio
schismatis nomen non meretur, ac proinde Ca-
tholici divisi, unicam non duas, strictè loquendo,
communiones efformabant. Res ita est, modò
divisionis ejus et disputationis inter Catholicos
motæ objectum, etsi grave, non clarum nec ab
Ecclesiâ definitum esset, et utraque pars dissidens,
in uno supremo hujus controversiæ ad-
mittendo judice consentiret: atqui hæc duo
certa sunt: 1.um quidem; quæstio enim erat
quisnam ex Urbano VI vel ex Clemente VII,
S. Petri successor legitimè fuisset electus: atqui
factum illud perobscurum erat, ut fatentur om-
nes qui partis utriusque momenta nōrunt. Et
verò tam densis immersa tenebris erat illa
quæstio, ut duo Concilia, Pisanum scilicet et
Constantiense, ad litem dirimendam congrega-
ta, satiùs duxerint nodum abscindere, du-
bus scilicet de Papatu contendentibus abdicatio-

nem præcipiendo, quām solvere illum, alterutrius firmam auctoritatem et legitimam electionem declarando; aliundē hæc quæstio ab Ecclesiâ nondūm in Concilio generali dirempta fuerat, ut evidens est. 2.um quoque verum est; nam Catholici utriusque partis consentiebant in admittendâ generali Synodo, tanquam controversiæ hujus supremo judice; et reverà auctoritate ipsius tandem redintegrata est unio.

Inst. 1.º In præfatoschismate, uterque de Papatu contendens, Concilium alterius et sectatores ejus anathemate percutiebat; ergo tunc temporis Ecclesia in duas communiones verè ac propriè divisa fuit.

Resp. Nego cons. et consequent. Excommunicationis poena quam uterque contendens in Concilium alterius et sectatores ejus ferebat, ab auctoritate dubiâ proficiscens, nullius erat virtutis, ac proindē neminem, nisi fortè paucos schismatis formaliter reos, ab Ecclesiæ communione removebat. Hinc unaquæque pars, etsi opinativè dissentiens ab alterâ in quæstione facti, ipsam tamen ut Ecclesiæ filiam et in eorumdem sacramentorum communione junctam habebat. Sic S. Vincentius Ferrerius, licet Clementi VII cum Gallis, Hispanis et cæteris addictus, Germanos, Anglos, et alios Urbano VI devinctos, ut fratres ac membra ejusdem Ecclesiæ suscipiebat, et vicissim ab iisdem suscipiebatur. *Ces diverses obédiences*, inquit Nicolius de Unitate Ecclesiæ, tom. 2, cap. 10, *quoique divisées du Pape qu'elles ne reconnaissaient point, ne se regardaient pas les unes les autres comme séparées de l'Eglise. Les Français ne croyaient point que tous les Anglais*

et les Allemands furent schismatiques et exclus du salut : l'Allemagne et l'Angleterre ne faisaient point ce jugement de la France et de la Castille.

Inst. 2.º Saltem tunc temporis, Catholici non iisdem subjiciebantur Pastoribus ; ergo remanet tota difficultas.

Resp. In præfato schismate omnes Catholici subjiciebantur iisdem Pastoribus quorum auctoritas erat indubia, nimis Episcopis et Concilio generali. Non quidem uni aut alteri Papæ obediebant, sed unitas illa tunc temporis non erat necessaria, siquidem, ut jam diximus, nullus inter contendentes auctoritate certâ et ab Ecclesiâ receptâ potiebatur.

Cæteras objectiones contra unitatem Ecclesiæ fieri solitas expendemus dissertatione 3.ª *de Membris Ecclesiæ*, ubi de Schismaticis et Hæreticis.

Obj. contra 5.^{am} conclus. In Ecclesiâ Romanâ videre est Theologos non modò varias, sed etiam oppositas tuentes doctrinas; ergo nulla est inter ipsos in fide unitas.

Resp. Dist. ant. Theologi non modò varias, sed etiam oppositas tuentur doctrinas in iis quæ ab infallibili controversiarum judice definita non sunt, quæque consequenter ad fidem catholicam non pertinent, *conc.*; *secùs*, *nego*. Itaque distinguamus inter dogmata fidei certò et clarè definita et proposita, et doctrinas sive opiniones quas varias in partes, ad ingeniorum exercitationem, veritatis elucidationem, ex prudenti œconomiâ et dispensatione agitari permittit Ecclesia. In prioribus unitas absolutè necessaria est, et reipsâ omnes Theologi verè Catholici de iis consentiunt; at non ita est de

posterioribus; *in iis enim, ut loquitur S. Aug., de Peccato Originali, lib. 3, cap. 23, in iis, salvā fide quā Christiani sumus, aut ignoratur quid verum sit; aut aliter quam est, humanā et infirmā suspicione conjicitur;* cùm ergo variæ necnon oppositæ Theologorum in Ecclesiâ sententiæ versentur tantùm circa res non clarè et certò definitas, manifestè sequitur ipsorum dissensiones nullum fidei catholicæ unitati præjudicium afferre.

Inst. 1.º Atqui etiam in rebus ab Ecclesiâ definitis dissentunt Theologi Romani; ergo nulla solutio. Probo subsumptum. Quòd enim generale Concilium sit supra Papam, istud definitum est in Concilio Constantiensi: atqui tamen in Ecclesiâ Romanâ non oinnes de hoc articulo idem sentiunt; ipsi nimirùm adhærent Galli, repugnant verò Ultramontani; ergo, etc.

Resp. Verum quidem est, ut probabitur infrà, quòd ab Ecclesiâ in Concilio Constant. definitum sit œcumenicam Synodus esse supra Papam; sed quia plures, Ecclesiâ vidente et permittente, definitionis ejus auctoritatem vel sensum negant, ideo superioritas Concilii supra Papam, etsi meritò credatur à Gallis, ad fidem catholicam non pertinet, et proindè Theologorum in hâc parte dissensio unitatem fidei catholicæ minimè lädit.

Igitur ad plenam difficultatis hujus et similiūm explanationem, observandum est quòd unitas fidei, quam in Ecclesiâ necessariam esse probavimus, sese extendat tantùm ad articulos fide catholicâ credendos: porrò ut aliquis articolus ad fidem catholicam pertineat, duo necessaria sunt, unum ex parte Dei, revelatio scilicet;

scilicet; alterum ex parte judicis controversiarum seu Ecclesiæ, certa nimirùm et clara definitio; tunc autem certa et clara non censetur aliqua Ecclesiæ definitio cùm, ipsâ vidente et non prohibente, vel in dubium revocatur, vel etiam negatur à pluribus Catholicis.

Inst. 2.º Atqui etiam in rebus certò et clarè definitis divisi sunt Theologi romani; ergo, etc. *Prob. ant.* Pelagianismus et Semipelagianismus certò et clarè olim damnatus est ab Ecclesiâ: atqui tamen plures in Ecclesiâ Romanâ, Molinistæ scilicet, præfatos errores tuentur: *Les Molinistes*, inquit Juriæus, Epist. 8 et 10, sont des Semipélagiens; l'Église Romaine, un Pélagianisme tout pur et tout cru; ergo, etc.

Resp. Nego min. Quidquid sit de veritate aut falsitate sententiæ Molinistarum, cuius examen præsentis instituti non est, constat odiosam Pelagianismi aut Semipelagianismi notam ipsis inurendam non esse: *Pour ce qui regarde les Molinistes*, inquit illustrissimus Bossuetius, Monito 2 ad Protestantes, cap. 4, n.º 18, si M. Jurieu en avait seulement ouvert les livres, il aurait appris qu'ils reconnaissent pour tous les élus une préférence gratuite de la divine miséricorde, une grâce toujours prévenante, toujours nécessaire pour toutes les œuvres de piété, et dans tous ceux qui les pratiquent, une conduite spéciale qui les y conduit; c'est ce qu'on ne trouvera jamais dans les Semipélagiens, et moins encore dans les Pélagiens..... Tout ce que dit M. Jurieu pour soutenir cette calomnie, c'est qu'on donne à l'homme le pouvoir de résister à la grâce. Si c'est là être Pélagien..., S. Augustin est aussi du nombre des Pélagiens, depuis qu'il

répète si souvent, même contre ces Hérétiques, que la grâce vient de Dieu, mais qu'il appartiennent à la volonté d'y consentir ou de n'y consentir pas; lib. de Spiritu et Litterâ, cap. 33. *Eos ferre non possum,* inquit Natalis Alexander, Thomista celebris, tom. 5 Historiæ suæ, seculo V, cap. 3, art. 3, § 13, n.º 13, qui *opiniones ab Ecclesid minimè damnatas et in ejus sinu à Theologis impunè propugnari solitas, temerariis censuris inurunt, et male conceptis parallelis doctrinæ molinisticæ cum pelagianis et semipelagianis erroribus, veritatem lædunt, violent charitatem, pacem Ecclesiæ perturbant.* Paulus V post habitas congregations de auxiliis, utriusque parti, Thomistis scilicet et Molinistis, propriam permisit defendere sententiam; atque interim, ut habet P. Serri in suâ Congregatio-*num de auxiliis* Historiâ, lib. 4, cap. 18, serio injunxit ut in hujusce argumenti tractatione, nullus partem alteram notâ aliquâ vel censurâ perstringere auderet.

Obj. 2.º In Ecclesiâ Romanâ non unus et idem controversiarum fidei judex infallibilis admittitur, scilicet Ultramontani credunt Papam ex cathedra loquentem, infallibilitate donari; reclamant verò Galli dicentes infallibilitatis privilegium corpori Episcoporum competere; ergo, etc.

Resp. Nego ant. Fide catholicâ certum est corpus episcopale junctum summo Pontifici errare non posse; istud concedunt Catholici omnes; unum ergo et communem admittunt judicem controversiarum. Disputant quidem inter se an privilegium infallibilitatis soli Papæ vel soli Episcoporum corpori datum fuerit; sed illa

divisio fidei unitatem inter Catholicos minimè violat, tum quia litem hanc hūc usque non diremit Ecclesia, tum etiā quia, ut jam dixi, de aliquo judice communi et supremo inter se consentiunt, in quantum scilicet unanimiter fatentur Papam et Episcopos simul junctos, in docendo errare non posse.

At fortè dicet aliquis: nullum ergo Catholicis erit certum et inconcussum unitatis principium in casu divisionis, ubi scilicet Episcoporum corpus et Papa diversam vel etiam oppositam fidelibus proponent doctrinam.

Resp. Vel illa divisio possibilis est, vel non est possibilis: si posterius dicatur, evanescit objectio; si prius, tunc quia Deus Ecclesiæ suæ non deest in necessariis, promptum, certum et obvium, etiam imperitis, foret medium cognoscendi quis ex Papâ vel Episcopis infallibilitate gauderet; imò quia postmodùm evincemus Papam ex cathedrâ loquentem errare posse, confidenter asserimus quòd in casu divisionis propositæ, ipsis etiam rudibus manifesta et indubia videretur Episcoporum à Papâ sejunctorum infallibilitas.

ARTICULUS II.

De Sanctitate Ecclesiæ.

Quòd vera Ecclesia sit sancta, nullus nisi infidelis ignorat vel negat; omnes enim Christiani nōrunt hunc Symboli articulum: *Credo... sanctam Ecclesiam;* at verò quonam et quotuplici sensu ipsi competit sanctitas, ulteriùs quæritur.

Resp. Christi Ecclesiam sanctam esse ac dici.

1.º Sancta est in auctore suo et in primis fundatoribus suis; Christus enim instituit Ecclesiam acquirendo *eam sanguine suo*, Act. cap. 20, ¶. 28; doctrinam in Ecclesiâ credendam revelando: *Deus*, inquit Apost. ad Heb. cap. 1, *novissimè diebus istis locutus est nobis in filio*; sacramenta instituendo, ut probatur in *Tract. de Sacramentis in genere*; Pastores qui regant Ecclesiam constituendo: *Data est mihi omnis potestas in cœlo et terrâ; euntes ergo docete omnes gentes.* Item Apostoli suo modo ad Ecclesiæ fundationem concurrerunt: *Superædificati estis*, inquit Paulus ad Ephes. c. 2, *super fundamentum Apostolorum et Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu.* Porrò Christus non solùm sanctus, sed etiam fons est et origo totius sanctitatis; Apostoli quoque magnâ sanctitate conspicui fuerunt; ergo nemini dubium esse potest quin Ecclesia, ratione auctoris sui et fundatorum, sancta sit.

2.º Ecclesia sancta est in membris suis, non quasi nullos nisi sanctos contineat; in ipsâ enim Ecclesiâ, inquit Aug. in Ps. 128, n.º 8, *mali mixti sunt bonis*, sed quia 1. omnes in Ecclesiâ vocantur ad sanctitatem, juxta istud I. ad Corinth. cap. 1: *Paulus Apostolus J. C. Ecclesiæ Dei quæ est Corinthe, vocatis sanctis;* quia 2. in eâdem Ecclesiâ semper aliqui degunt sancti; ipsa enim est corpus essentialiter vivum.

3.º Sancta ratione professionis suæ, hoc est, in tribus vinculis quibus varia ejus membra inter se conjunguntur, videlicet in confessione unius veræ fidei; propterea dicitur I. ad Tim. cap. 3, *columna et firmamentum veritatis*; in participatione iisdem sacramentis, ut potè quod

gratiam non ponentibus obicem conferunt; in subjectione legitimis Pastoribus quos, Apostolo teste, Christus *in Ecclesiā posuit ad consummationem Sanctorum.*

Constat ergo apud omnes Christianos Ecclesiam Dei, sponsam Christi, esse sanctam, et quidem solam. Verū inter tot oppositas Christianorum sectas Ecclesiæ sanctæ sibi titulum tribuentes, litem dirimere, hic labor est. Si ex discussione quæstionem istam definire cupias, viam ingrederis difficilem, operosam, imperitorum captui minus accommodatam; at verò si ad auctoritatem confugias, jam definitionem veræ Ecclesiæ in quā residet auctoritas supponere videris: ad cuius solutionem sit

C O N C L U S I O .

Ecclesia Romana est sancta, et quidem sola.

Prob. 1.ª pars. Vera Christi Ecclesia in tribus maximè sancta est; nimirūm in auctore et fundatoribus, deindè in pluribus ex membris suis, postremò professione suâ: atqui Ecclesia Romana triplici hocce modo sancta est: 1.º Ecclesia Catholico-Romana sancta est in auctore et fundatoribus suis. Illa enim Ecclesia sancta est in, etc., quæ ab ipsomet Christo instituta et Apostolis fundata est: atqui Ecclesia Romana ab ipso Christo instituta est et Apostolis fundata, cùm jure successionis, quod sibi tribuere nulla societas alia potest, unam et eamdem moraliter cum Ecclesiâ Christi et Apostolorum societatem efformet. 2.º Ecclesia Catholico-Romana sancta est in pluribus membris suis; hæc veritas est facti, cuius probationem nobis sup-

peditant multa indubitatæ fidei historiæ monu-
menta, necnon splendida quæque etiam primi
ordinis miracula, quibus confirmatur sanctitas
eorum quos Beatorum catalogo Ecclesia Catho-
lico-Romana inscribit. 3.º Ecclesia Catholico-
Romana sancta est ratione professionis suæ, in
doctrinâ scilicet, in sacramentis et in minis-
terio; illa enim sancta est, etc., quæ in variis
circa doctrinam, sacramenta, ministerium exor-
tis litibus, antiquitati et majori auctoritati sem-
per adhæsit: atqui Ecclesia Romana in variis
circa doctrinam, etc., ut publicis historiæ ec-
clesiasticæ factis constat.

Prob. 2.^a pars. 1.º Nulla est secta quæ uno
saltem ex tribus vinculis quibus constituitur
corpus Ecclesiæ non careat: atqui societas quæ
caret uno saltem ex tribus vinculis, etc., non
est sancta, ut patet. 2.º Speciatim probatur de
Protestantium sectis, quarum auctores non fue-
runt sancti; nōrunt enim omnes vitia in quæ
lapsus est Lutherus, prætensæ Reformationis
parens: *Je voudrais*, inquit Bossuetius, His-
toriæ Variationum lib. 1, n.º 33, *qu'un de*
ses sectateurs des plus prévenus (de Luther)
prit la peine de lire seulement un discours qu'il
composa du temps de Paul III, contre la Pa-
pauté, Operum Lutheri tom. 7; *je suis certain*
qu'il rougirait pour Luther, tant il y trouverait
partout, je ne dirai pas de fureur et d'empor-
tement, mais de froides équivoques, de basses
plaisanteries et de saletés, je dis même des plus
grossières, et de celles qu'on n'entend sortir que
de la bouche des plus vils artisans. Le Pape,
dit-il, est si plein de diables, qu'il en crache,
qu'il en mouche... N'achevons pas ce que Luther

n'a pas eu honte de répéter trente fois : est-ce là le discours d'un réformateur ? Mais c'est qu'il s'agit du Pape : à ce seul mot il rentrait dans ses fureurs, et il ne se possérait plus. Mais oserai-je rapporter la suite de cette invective insensée ? Il le faut malgré mes horreurs, afin qu'on voie une fois quelles furies possédaient ce chef de la nouvelle réforme. Forçons-nous donc pour transcrire ces mots qu'il adresse au Pape : Mon petit Paul, mon petit Pape, mon petit ânon, allez doucement ; il fait glace : vous vous rompriez une jambe ; vous vous gâteriez ; et on dirait, que diable est ceci ? comme le petit Papelin s'est gâté ! Pardonnez-moi, Lecteurs Catholiques, si je répète ces irrévérences..... Mais après ces sales idées il est temps de voir les beaux endroits ; ils consistent dans ces jeux de mots : celestissimus, scelestissimus ; sanctissimus, satanissimus, et c'est ce qu'on trouve à chaque ligne. Mais que dira-t-on de cette belle figure : Un âne sait qu'il est âne, une pierre sait qu'elle est pierre, et ces ânes de Papelins ne savent pas qu'ils sont des ânes..... Poursuivons ; voici le style qui va s'élever. Si j'étais le maître de l'empire....., je ferai un même paquet du Pape et des Cardinaux, pour les jeter tous ensemble dans ce petit fossé de la mer de Toscane. Ce bain les guérirait, j'y engage ma parole, et je donne J. C. pour caution..... Taisons-nous, c'en est assez, et tremblons sous les terribles jugemens de Dieu qui, pour punir notre orgueil, a permis que de si grossiers emportemens eussent une telle efficace de séduction et d'erreur.

3.º Nec doctrina Protestantum est sancta,

cùm, nec ipsis diffitentibus, in multis adveretur traditioni Patrum et fidei Ecclesiæ puriorum seculorum, putà tertii, quarti et quinti seculi; v. g., Sanctorum invocationem respuunt, quamvis fateantur praxim contrariam à quarto Ecclesiæ seculo in totâ obtinuisse Ecclesiâ.

COROLLARIUM.

Ergo Societas Catholico-Romana est vera Ecclesia.

Prob. Ex dictis, sola vera Christi Ecclesia sancta est : atqui ex mox probatis, Ecclesia Catholico-Romana est sancta; ergo est vera Ecclesia.

Obj. 1.º Ecclesia Catholico-Romana, sæpiùs reformatione indiguit, ut constat ex variis Conciliorum canonibus, qui reformationem illam præscribunt; ergo, etc.

Resp. Dist. ant. Ecclesia Catholico-Romana sæpiùs reformatione indiguit, in iis quæ ad observationem disciplinæ et praxim regulæ morum pertinent, *conc.*; in iis quæ fidei professionem spectant, aut regulas morum ab ipsâ traditas, *nego*.

Ecclesia Romana dicitur sancta eo sensu quòd nihil nisi verum et sanæ fidei consonum proponat fidelibus, nihil nisi sanctum ipsis præcipiat, nihil nisi perfectum iis consulat; dicam verbo : fides Ecclesiæ Catholico-Romanæ vera est, sancta est, canones ipsius disciplinæ sancti, concilia ejus sancta. Dixi, *Ecclesiæ Catholico-Romanæ*, non autem singulorum in eâ degen-
tium; laxiores enim vel etiam plùs æquo rigi-
dores videre est casuistas, quorum theoria et

praxis Ecclesiæ-Catholico Romanæ utcunquè improbanti, nullo modo imputari debet. Item Ecclesia Catholico-Romana dicitur sancta in pluribus membris suis, quæ strictas morum regulas et canones disciplinæ ab Ecclesiâ conditos, Deo juvante, fideliter observant; sed diffiteri non possumus quin multò plures ab illâ quæ ducit ad vitam arctâ deflectant viâ; hinc fit ut reformatio non in membris tantùm, sed in capite quandoquè necessaria sit, cuius tamen reformationis necessitas, nullum in Ecclesiâ arguit vitium, sanctitatis hujus quam ipsi tribuimus eversivum.

Inst. Ecclesia Catholico-Romana variis temporibus, plurium errorum contra fidem et mores accusata fuit; ergo, etc.

Resp. *Nego consequent.* Accusationes illæ, ab Hæreticis profectæ, nullam merentur fidem; sunt enim recriminationes, quarum falsitatem probant, 1.º dogmatum Ecclesiæ nostræ ad normam Scripturæ et Traditionis examen; 2.º antiquitas ipsorum; 3.º eminens auctoritas quæ nobis ea proponit.

Obj. 2.º Sanctitas doctrinæ verâ Ecclesiâ non est notior; ergo ipsius nota dici non debet.

Resp. *Dist. ant.* Sanctitas doctrinæ non est verâ Ecclesiâ notior, si per discussionem Scripturæ et Traditionis habeatur, *conc.*; si præscriptione, antiquitate et auctoritate, *nego*. Solutio patet.

Obj. 3.º Sanctitas non est accommodata rūdium captui; ergo, etc.

Resp. *Dist. ant.* Sanctitas non est accommodata rūdium captui, juxta omnes suos respectus spectata, *transeat*; juxta quemdam respectum

infallibiliter cum existentiâ veræ Ecclesiæ connexum, *nego*. Porrò, dicèt sanctitas, juxta omnes suos respectus spectata, non esset accommodata rudium captui, quod negari posset, ut ex probationibus traditis constat, nihilominus sanctitas est nota positiva Ecclesiæ, si se prodat sub aliquo respectu infallibiliter cum verâ Ecclesiâ connexo: atqui sub aliquo respectu infallibiliter cum verâ Ecclesiâ connexo se prodit, scilicet sub respectu sanctitatis membrorum ipsius; quilibet enim rudit intelligere potest, eam societatem esse veram, in quâ obtinuit series ferè non interrupta virtutum et miraculorum. Deinde monumentis historiæ certissimis ipsi comprobari potest hâc prærogativâ solam insigniri Ecclesiam Catholico-Romanam.

ARTICULUS III.

De Catholicitate Ecclesiæ.

Quæres 1.º utrùm vera Christi Ecclesia catholica sit.

Observandum 1.º Catholicitas, juxta vim nominis, idem sonat ac universalitas; in Ecclesiâ autem multiplex distingui potest catholicitas sive universalitas, temporum nempè, doctrinæ, locorum et hominum. Catholicitas Ecclesiæ ratione temporum, ipsius est duratio à tempore institutionis usque ad finem mundi; catholicitas Ecclesiæ in doctrinâ, professio est veræ fidei omnem omnino hæresim excludens; demùm catholicitas Ecclesiæ ratione locorum et hominum, ipsius est diffusio per omnia loca, apud omnes gentes: porrò hic non agitur de catholicitate Ecclesiæ Christi ratione temporum; de

ea quippe sufficienter diximus ubi de perpetuitate Ecclesiæ ; nec etiam agitur de catholicitate ipsius ratione doctrinæ : hæc enim solvetur quæstio ubi de infallibilitate Ecclesiæ ; ergo res est de catholicitate Ecclesiæ ratione locorum et hominum , id est , quæritur an vera Christi Ecclesia sit ubique diffusa , per omnia scilicet loca , et apud omnes gentes : sed ut magis pateat quis sit verus quæstionis status ,

Observandum 2.º catholicitatem Ecclesiæ localē , duplē distingui , *simultaneam* et *successivam* : prior est diffusio Ecclesiæ per omnia loca , et apud omnes gentes , simul et in eodem tempore ; posterior est diffusio ejusdem Ecclesiæ per omnia loca et apud omnes gentes , successivè : porrò hic agitur de catholicitate Ecclesiæ simultaneā , successivam enim ipsi facile concedunt omnes Christiani .

Observandum 3.º catholicitatem simultaneam *physicè* vel *moraliter* intelligi posse : prima esset diffusio Ecclesiæ , simul et eodem tempore , per omnia penitus loca , apud cunctas omnino gentes ; secunda est diffusio ejusdem Ecclesiæ per cuncta loca , et apud omnes gentes , moraliter loquendo , ita ut in præcipuis mundi partibus et locis et plagiis cognita sit , et membra possideat . Jam verò certum est catholicitatem primo sensu intellectam , Ecclesiæ Christi non fuisse promissam ; ergo de catholicitate moraliter acceptâ quæstio tantum movetur .

Observandum 4.º catholicitatem illam Ecclesiæ tribui posse , vel modo *permanenti* , ita ut vi promissionum divinarum ea nunquam carere possit ; vel *transitorię* , ita ut , salvis promissionibus , ab ea excidere possit , et intra arctiores ,

putà unius provinciæ , limites constringi : porrò quòd Ecclesia Christi aliquandò fuerit simul et ubique moraliter diffusa quis negare audeat ? ergo tota difficultas est de catholicitate permanenti.

Observandum 5.º veram Christi Ecclesiam considerari posse vel ut *nascentem* et, ut ita loquar, in cunis adhuc positam , primis scilicet institutionis suæ annis ; vel ut *adultam* , ubi vox Apostolorum in omni terrâ audita est : porrò liquet Ecclesiam nascentem actu non fuisse catholicam , id est , ubique diffusam ; tunc enim ab ipso Christo nuncupabatur *pusillus gress* , apud Lucam , cap. 7 ; hinc unicè agitur de Ecclesiâ Catholicâ adultâ , et quæritur an sit catholica diffusione locali , simultaneâ et permanenti , id est , an ubique moraliter , actu , semperque diffundi debeat .

Inter præcipuos catholicitatis hostes eminent Donatistæ , juxta quos Ecclesia primùm ubique diffusa , ex universo mundo perierat , si tamen Africam excipias , in quâ ipsi morabantur ; Ecclesiæ tamen Catholicæ nomen minimè respuebant , at sensum ejus dimidiabant , rati scilicet nomen istud significare tantùm universalitatem præceptorum et sacramentorum quæ in verâ obtinent Ecclesiâ .

CONCLUSIO PRIMA.

Ecclesia catholica est sensu mox exposito.

Prob. 1.º *Ex Script. Ps. 2 : Dominus dixit ad me : Filius meus es tu , ego hodiè genui te . Postula à me , et dabo tibi gentes hæreditatem tuam , et possessionem tuam terminos terræ . Juxta Isaiam : Erit in novissimis diebus præpa-*

ratus mons domus Domini..... et fluent ad eum omnes gentes. Item Ps. 27, ¶. 28; Zachariæ c. 9, ¶. 10; undè sic arguitur: hæreditas illa, possessio et mons domus Domini, Ecclesiam significant, ut evidens est, et fateri coguntur omnes Christiani: *Quis enim Christianus, inquit S. Aug. de Unitate Ecclesiæ, cap. 8, unquam..... hanc hæreditatem aliud quam Ecclesiam esse intellexit?* ergo cum hæreditas illa gentes complectatur, cum hæc possessio tam latè quam terra ipsa pateat, et terminis ejus tantum constringatur, cum ad montem illum domus Domini omnes fluant gentes, manifestè sequitur Ecclesiam his omnibus adumbratam, localem habere catholicitatem, id est, per omnia loca diffundi. Daniel. c. 2, ¶. 35: *Lapis qui percusserat statuam, factus est mons magnus, et implevit universam terram.* Isaiæ c. 54, ¶. 1, 2, 3: *Multi filii desertæ, magis quam ejus quæ habet virum. Dilata locum tentorii tui et pelles tabernaculorum tuorum extende.... ad dexteram enim et ad lævam penetrabis, et semen tuum gentes hæreditabit.* Undè sic: mons ille magnus de quo Daniel loquitur, implet universam terram simul et eodem tempore, non successivè tantum, ut evidens est; item deserta hæc mulier quam inducit Isaias non dilatat tentorii sui locum nisi quia gentes ad tabernacula sua simul, non autem successivè tantum, configunt: atqui mons ille magnus, hæc mulier primùm quidem deserta sed posteà filiorum multitudine dives, Ecclesiam significabant; mons quidem ex ipsa Danielis interpretatione, cap. 2, ¶. 44 et 45; et pariter hæc mulier deserta, ut habet S. Paulus ad Galatas, c. 4, ¶. 27; ergo Ecclesia simul

ubique diffusa est moraliter, seu catholicitatem habet localem et simultaneam. Ejusdem Danielis c. 2, v. 44: *In diebus autem regnum illorum, suscitabit Deus cœli regnum quod in æternum non dissipabitur, et regnum ejus alteri populo non tradetur: comminuet autem et consumet universa regna hæc, et ipsum stabit in æternum.* Unde sic: regnum istud quod tanquam universale describitur, ipsum est Christi regnum, seu Ecclesia ubique simul diffusa; cùm ergo ibidem dicatur perpetuò duraturum, manifestè sequitur Ecclesiam semper futuram esse catholicam, id est, ubique diffusam; ergo si varias probationis nostræ partes resumamus, liquet veram Christi Ecclesiam donari catholicitate *locali, simultanea et permanenti.*

Prob. 2.º Ex SS. PP. S. Aug. lib. 2 contra Petilianum, cap. 104: Nota est (Ecclesia) omnibus gentibus (nimis per suum diffusionem); pars autem Donati ignota est pluribus gentibus; non est ergo ipsa: porro catholicitas illa ex cuius defectu revincebat Donatistas sibi veræ Ecclesiæ titulum et nomen tribuentes, actualis est et simultanea, non autem successiva, cùm defectum illius apud Donatistas probaret ex eo quod litteras communionis ad Episcopos totius orbis dirigere non possent, et in Africâ tantum degerent. (Vide S. Doctorem in Epist. 163 ad Glorium et Elusium.) Item character est permanens et ab Ecclesiâ inseparabilis; cùm enim catholicitas Ecclesiæ modo indefinito in Scripturis promissa sit, nec magis ætatem unam quam alteram connotet, non potuit Augustinus ex characteris hujus defectu Donatistas refellere, nisi supponendo catholicitatem pro semper Ec-

clesiæ promissam fuisse. Idem S. Doctor, serm. 2 in Psalm. 101, §. 9 : *Ergo usque in finem seculi Ecclesia in omnibus gentibus.* Idem, lib. 4 contra Cresconium : *Necesse est, inquit, non solum secunditate crescentis Ecclesiæ, verum etiam permixta multitudine inimicorum ejus per quos pietas ejus exerceri et probari possit, usque in finem... totus orbis impleatur.* Hæc adeò clara sunt in gratiam nostræ conclusionis Augustini testimonia, ut ipse Juriæus Minister diffiteri non sit ausus, ut videre est in lib. quem edidit de Vero Ecclesiæ Systemate, parte 1.ª, cap. 10.

S. Optatus, lib. 2, contra Parmenianum Donatistam : *Si apud vos tantummodo (Ecclesiam) esse vultis,... ubi vos non estis non erit... ubi ergo proprietas catholici nominis, cum inde (Ecclesia) dicta sit catholica, quod sit ubique diffusa?* S. Cyrillus Jerosol., Catechesi 18.^a : *Catholica vocatur Ecclesia, quia per universum sit orbem terrarum diffusa.* S. Hieronymus in c. 24 S. Matth. : *Nolite credere quod filius hominis vel in deserto gentium sit, vel in penetralibus Haereticorum : sed quod ab oriente usque in occidentem fides ejus in Catholicis Ecclesiis fulgeat... stultum est itaque eum in parvo loco vel abscondito querere, qui totius mundi lumen sit.*

Denique suppetit nobis auctoritas Ecclesiæ Africæ, quæ in famosâ Collatione cum Donatistis habitâ, ipsos à veræ Ecclesiæ titulo deturbavit, ex eo præcisè quod catholicitate destituerentur, et in Africâ tantum cognoscerentur.

Hinc meritò Nicolius, libro cui titulus : *Préjugés légitimes*, c. 8 : *Je soutiens contre eux (les Protestans) qu'on ne saurait nier que*

les Pères n'aient reconnu pour marque extérieure de cette Église, hors laquelle il n'y a point de salut, d'être répandue par toutes les nations ; qu'ils ont regardé cette marque et cette étendue universelle, comme devant convenir à l'Église dans tous les temps. Et lib. cui titulus : *Les prétendus Réformés convaincus de schisme, partie 2.⁴, cap. 11 : De peur que M. Claude, forcé par l'évidence de ces preuves (tirées de S. Aug.), ne prenne le parti de secouer le joug de l'autorité de ce saint Docteur, on le supplie de se souvenir que la preuve tirée de l'étendue de l'Église ne lui est point particulière ; que toute l'Église d'Afrique s'en est servie aussi bien que lui dans la Conférence de Carthage, et que S. Jérôme l'avait employée contre les Luciferiens, S. Pacien contre les Novatiens, S. Optat contre les Donatistes, et qu'on la doit regarder ainsi comme étant une preuve de tradition.*

Quæ in gratiam catholicitatis Ecclesiæ ex Scripturâ et SS. PP. traditione mox attulimus, ratione Theologicâ suaderi possunt. Nimirum, ex Apostolo, vult Deus salutem omnium hominum : porrò nulla extra Ecclesiam salus sperari potest ; ergo Ecclesia omnibus pervia esse debet ; omnibus autem pervia non est, si catholicitate careat ; quomodò enim gentes remotissimæ veram Christi Ecclesiam cognoscere, ipsamque ingredi poterunt, si ubique moraliter diffusa non sit, si possit intra provinciæ unius vel regni fines contineri.

Quæres 2.º utrūm catholicitas sit character veræ Ecclesiæ proprius.

CONCLUSIO II.

Catholicitas est character proprius veræ Ecclesiæ.

Prob. Catholicitas est character proprius veræ Ecclesiæ , si talis esse debeat catholicitas illa quam Ecclesiæ competere probavimus , ut Ecclesia magis diffusa sit quàm societas alia quælibet : atqui talis esse debet , etc . ; tanta enim ejusque generis esse debet illa catholicitas , quanta necesse est ut dicatur Ecclesiam universum orbem moraliter occupare : atqui nisi Ecclesia magis diffunderetur quàm quælibet alia societas , dici non posset orbem universum moraliter occupare : quemadmodùm dictum malè esset imperium Romanorum apud universas gentes fuisse moraliter diffusum , si cùm dominarentur , aliud exstitisset imperium aut majus aut æquale ; ergo , etc .

Quæres 3.º utrùm catholicitas sit character Ecclesiæ obvius .

Observandum est circa catholicitatem duas quæstiones secernendas esse , quarum prima *juris* dicitur , secunda *facti* : quæstio *juris* est ea quâ quæritur utrùm vera Ecclesia ex Dei promissione sit catholica ; quæstio *facti* est ea quâ quæritur quænam societas verè sit catholica : porrò nulla difficultas est nullumque dubium quin secunda quæstio soluta facillima sit etiam respectu imperitorum , cùm pendeat ex facto publico et manifesto ; itaque unicè ambigitur utrùm prima quæstio circa catholicitatem Ecclesiæ , sit accommodata ipsimet imperitis , id est , utrùm illi possint percipere vim proba-

tionum quibus adstruitur Ecclesiam esse catholicam, sensu paulò superiùs exposito.

CONCLUSIO III.

Catholicitas Ecclesiae est character obvius.

Prob. Ille character est obvius cuius adsunt probationes ipsismet imperitis accommodatae; atqui Ecclesiæ catholicitatis adsunt probationes ipsismet imperitis accommodatae; namque in gratiam catholicitatis Ecclesiæ duas in conclusione primâ probationes attulimus, unam ex Script. petitam, alteram ex traditione Patrum: atqui duæ probationes illæ si nitidè exponantur captum rudium non superant.

Prima quidem; ut enim illa probatio sit proportionata rudibus, duo requiruntur et sufficiunt: 1.º ut ipsis facile constare possit de divinitate textuum quibus continetur catholicitas; 2.º ut possint eorum sensum naturalem agnoscere; atqui rudibus facile constare potest de divinitate textuum quibus continetur catholicitas, et ipsi possunt eorum sensum naturalem agnoscere; primò quidem rudes facile possunt agnoscere divinitatem textuum in quibus continetur Ecclesiæ catholicitas, cùm Christiani omnes de illorum divinitate consentiant; secundò iidem quoque detegere possunt sensum naturalem ejusmodi textuum, cùm planus sit et clarissimus, teste Aug. lib. de Unitate Ecclesiæ; et si quædam esset obscuritas, ex eventu tolleretur; sic enim habet S. Doctor, cap. 7 lib. mox citati: *Ecce ex uno (Isaiâ) Prophetâ, quam multa quam clara (in gratiam catholicitatis testimonia) et tamen resistitur... evidentissimæ veritati... ne*

quæ tantò ante.... prænuntiata sunt, credantur impleri, cùm jam non prænuntiantur, sed ostenduntur, videntur, tenentur.

Secunda etiam probatio ex traditione de-
sumpta, ipsimet rudibus obvia est; namque
rudes et imperiti certò cognoscere possunt
Hæreticos olim à Patribus ex catholicitatis de-
fectu fuisse impugnatos; istud enim factum
est sensibile, publicum, in Patrum scriptis et
monumentis historiæ consignatum, deindè ad-
versariorum confessione confirmatum. Postea
rudes illi scire possunt hanc Patrum de catholiciti-
tate Ecclesiæ doctrinam veritate niti: in hoc
enim articulo qui pertinet ad Symbolum, à sensu
Ecclesiæ hujus temporis, quæ certo certius vera
erat Christi sponsa, discedere non potuerunt.

Quæres. 4.º utrùm catholicitas sit character
ipsâ notior Ecclesiâ.

CONCLUSIO IV.

Catholicitas est character notior ipsâ Ecclesiâ.

Prob. Ille character verâ Ecclesiâ notiore est, qui
priùs ipsâ noscitur: atqui catholicitas priùs ipsâ
Ecclesiâ cognoscitur, cùm probationes in gratiam
catholicitatis suprà allatæ cognitionem actualis
Ecclesiæ nullo modo præsupponant; ergo, etc.

COROLLARIUM.

Ergo catholicitas est nota Ecclesiæ positiva.

Prob. Ad notam positivam tres requiruntur
conditiones, ut sit character proprius veræ
Christi Ecclesiæ, obvius et ipsâ notior: atqui
catholicitas tres illas conditiones habet, ex
præcedentibus conclusionibus; ergo, etc.

Quæres 5.º quænam inter christianas societates catholicitate polleat.

CONCLUSIO V.

Ecclesia Romana est catholica, et quidem sola.

Prob. 1.^a pars. Illa Ecclesia est catholica quæ ubique, moraliter loquendo, diffunditur : atqui Ecclesia Romana, ubique moraliter loquendo diffunditur ; hæc minor propositio pendet ex facto publico circa quod consulendi sunt viatores et historici ; Ecclesia Romana ubique diffunditur, in quatuor mundi partibus cognoscitur et membra possidet. Plurimùm viget in Europâ, in cuius maximâ parte florentissima est ; dominatur enim in Italiâ, Galliâ, Hispaniâ, Lusitaniâ, Poloniâ, majorem Germaniæ partem obtinet, in Angliâ, licet persecutionem patiatur, multos habet filios, et plures in Hiberniâ, plurimi in Asiâ inveniuntur Catholici, apud Græcos, Armenos, Persas, Indos, Sinenses ; in Africâ nota est ; in Americâ (1) plures et immensas diœceses occupat ; ergo, etc.

Et verò Ecclesia Romana tempore S. Aug. erat Catholica, ut millies pronuntiat sanctus ille Doctor adversus Donatistas : atqui Ecclesia

(1) *Le nombre des Protestans*, scribebat anno proxime elapso viator celeberrimus hujus sectæ, D. de Humboldt, dans toute l'Amérique continentale et insulaire, depuis l'extrémité méridionale du Chili jusqu'au Groënland, est à celui des Catholiques-romains comme un est à deux. Et reverà, juxta calculos ejusdem viatoris, sur la population totale de l'Amérique, qui se porte à 34,284,000 habitans, on compte 22,177,000 Catholiques, et 11,287,000 Protestans. Nomine autem Protestantium intelliguntur sectæ innumeræ quibus America hodie dum pullulat.

Romana non mihius est hodiè moraliter ubique diffusa quam tempore S. August.; si enim à quibusdam populis derelicta est, novos in compensationem acquisivit: de quibus consule Cardinalem Perronium, cap. 22 lib. 1 Replicæ ad responsionem Regis Majoris Britanniæ.

Prob. 2.^a Pars. Inter societas Christi ab Ecclesiâ Romanâ separatas, potissimum locum tenent Græci Schismatici, inter se etiam divisi, Protestantes, Lutherani scilicet et Calvinistæ: atqui societas illæ catholicitate destituuntur, ubique enim diffusæ non sunt: sic Græci nullas possident Ecclesias in Occidente, et arctioribus etiam constringuntur limitibus in Oriente; Protestantes quoque catholici non sunt; quis enim dixerit Lutheranos et Calvinistas ubique moraliter diffundi? videre est quidem in plenis remotissimis Protestantes, scilicet Batavos et Anglos mercatores; at verò illud non sufficit ut Religio Protestantium catholica dicatur.

COROLLARIUM.

Ergo Romana Communio vera est Ecclesia.

Prob. Illa societas vera est Ecclesia cui competit positiva veræ Ecclesiæ nota: atqui Ecclesiæ Romanæ competit positiva veræ Ecclesiæ nota; etenim, ex præcedenti corollario, catholicitas est positiva veræ Ecclesiæ nota: atqui ex conclusione V, Ecclesia Romana est Catholica, ergo vera est Ecclesia.

Solvuntur objecta.

Obj. 1.º contra primam conclus. Matth. c. 24: Prædicabur hoc Evangelium regni in universo orbe, in testimonium omnibus gen-

tibus, et tunc veniet consummatio: ergo catholicitas successiva non verò simultanea, Ecclesiæ convenit.

Resp. Nego consequent. In textu allato, promissa est quidem Ecclesiæ catholicitas successiva, ita ut temporum successione fides in toto penitus orbe annuntiari debeat; sed catholicitas illa simultaneam moraliter intellectam non excludit, ut ex probationibus allatis constat.

Inst. 1.º Luc. 18: Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra? ergo fides non in perpetuum Ecclesiæ promissa est; ergo nec catholicitas.

Resp. Dist. ant. Filius hominis veniens non inveniet fidem eminentem vel charitate formataam, conc.; fidem simpliciter veram, nego. Hæc est solutio divi Aug., de Unitate Ecclesiæ, cap. 15: Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra? quod nos intelligimus dictum, vel propter ipsam fidei perfectionem, vel propter illam iniquorum abundantiam et paucitatem bonorum.

Obj. 2.º Paganismus olim diffusus ubique erat; ergo catholicitas non est character proprius.

Resp. Dist. cons. Ergo catholicitas non est character Ecclesiæ proprius, relativè ad sectas infidelium, conc.; relativè ad sectas Christianorum, nego. Cùm Ecclesia Christiana ab omnibus infidelium sectis sufficienter distinguatur, minùs necesse est ut notæ ipsius sectis infidelium convenire non possint: Les marques que Dieu à données à son Eglise, inquit Cardinalis Perronius, cap. 5, lib. 1 operis cui titulus, Réplique à la réponse du Roi de la Grande

Bretagne , ne lui ont pas été imposées pour la distinguer de toutes sortes de choses , mais pour la distinguer seulement de celles qui peuvent être supposées et prises pour l'Église , c'est-à-dire , qui briguent et prétendent à fausses enseignes le titre de l'Église ; non plus que les marques que les orfèvres donnent à l'or , de ne point s'évaporer au feu , ne lui sont pas données pour le distinguer de toutes sortes de corps , car il y a d'autres corps à qui ces conditions sont communes , telles que le diamant ; mais pour le discernier d'avec le faux or , c'est-à-dire d'avec les métaux altérés qui se peuvent supposer et faire prendre pour or . Catholicitas igitur non à nobis proponitur ut vera Ecclesia discernatur à societatibus Paganorum ; sunt enim alteræ notæ , sive positivæ sive negativæ , quibus Ecclesia à Paganismo distingui possit , ut videre est in *Tractatu de Religione*.

Inst. 1.º Atqui etiam secta falsa christiana diffusa fuit ubique : namque Arianorum secta fuit aliquandiū catholica , nimirūm tempore Constantii Imperatoris ; ergo , etc.

Resp. Nego ant. Sic enim Constantium Imperatorem alloquebatur Lucifer , Calaritanus Episcopus , lib. *Quòd moriendum sit pro filio Dei : Omnes si posses peragrare gentes , invenisses... ubique Christianos sicut nos credere... , at tua novella prædicatio... non solùm adhuc limitem romanum peragrare non valuit , sed et ubi radices figere tentaverat , aruit , recedentibus scilicet omnibus Dei famulis à te atque paucis tuis , quos lolium esse super frumentum seminatos Dominus prædixit , tecum manentibus.* Pariter S. Athan. , in *Epistolâ Synodicâ ad*

Jovinianum, paulò post Constantii mortem datâ: *Licet pauci quidam Ariani huic fidei catholicæ contradicant, scimus, Religiosissime Auguste, eos orbi terrarum præjudicare non posse.* Similia habent sive Tyanensis Synodus, sive S. Hilarius, sive Sulpitius Severus. Aliundè, licet plures ob Constantii persecutionem Episcopi Arianorum fidei formulæ subscriperint, non ideo populi ipsorum curis commissi à fide catholicâ defecerunt. Nam, ut habet Nicolius, lib. cui titulus, *Les prétendus Réformés convaincus de schisme*, parte 2.º, cap. 13, *les points dont il s'agissait dans l'Arianisme étant assez embarrassés par les équivoques et les subtilités dont les Ariens et les Semi-Ariens déguisaient leur sentiment, il y avait une infinité de simples qui n'y entendaient rien, et qui demeuraient dans la véritable foi en adhérant à des Évêques hérétiques.....; ainsi ce n'est point une supposition en l'air, mais une vérité effective que ce que S. Augustin dit dans l'Épître à Vincent: « Quis » enim nescit illo tempore obscuris verbis, mul- » tos parvi sensûs fuisse delusos, ut putarent hoc » credi ab Arianis quod etiam ipsi eredebant? »*

Inst. 2.º Juxta S. Hieronym., Dial. contra Luciferianos: Tunc, id est, post lapsum Patrum Concilii Ariminensis, ingemuit totus orbis et se esse Arianum miratus est; ergo, etc.

Resp. Nego consequent. Orbis universus miratus est se esse Arianum, hoc sensu quod post subscriptionem formulæ fidei, Patribus Concilii Ariminensis oblatæ, in quâ quidem reticebatur vox *Consubstantialis*, Ariani ubique spargere non veriti sunt Episcopos Catholicos cum ipsis paria sentire, quod tamen falsum erat; alioquin non

non mirati fuissent Catholici se esse Arianos, nemo enim miratur se credere quod revera credit.

Obj. 3.º Contra quintam conclus. Ecclesia Romana minorem locorum et hominum partem obtinet; ergo non est ubique diffusa.

Resp. Dist. cons. Non est ubique diffusa physicè, *conc.*; moraliter, *nego*. Universalis Ecclesiæ diffusio in Scripturis expressa, non physicè sed moraliter intelligenda est, ut constat 1.º ex aliis Script. textibus, quorum universalitas non rigoroso sed morali sensu accipi debet; 2.º ex SS. PP. interpretatione; 3.º ex eventu; porrò Ecclesia Romana ubique moraliter diffusa est, ut suprà probavimus: *Les passages de l'Écriture*, inquit Nicol., lib. mox cit. cap. 12, qui marquent cette étendue universelle de l'Église, ne doivent pas s'entendre d'une étendue métaphysiquement et littéralement universelle; l'Église n'a jamais eu cette étendue, et M. le Cardinal du Perron a raison de remarquer qu'elle n'est pas moins étendue à présent qu'elle l'était du temps de S. Augustin, où tous les Pères nous ont dit qu'elle était répandue par toute la terre. Une société qui, comme l'Église Catholique, est répandue en Italie, en France, en Espagne, en Allemagne, en Angleterre, dans les Pays-Bas catholiques, dans les Provinces-Unies, en Pologne, en Hongrie, en diverses îles de l'Archipel, dans plusieurs lieux de l'Asie, dans le Congo et en diverses côtes de l'Afrique, qui occupe de grands royaumes dans l'Amérique septentrionale et méridionale, qui se répand avec édification dans les Malabares, dans les royaumes de Siam, de Tonkin, de la Cochinchine, de la Chine; qui a divers

membres dans les autres Communions, comme les enfans, et à qui appartiennent généralement tous ceux qui reçoivent la grâce dans les autres sectes par le moyen des sacremens, est une société étendue par toute la terre, selon le language de l'Écriture, et même selon celui du commun du monde... Ainsi quand S. Paul dit que tous cherchent leurs intérêts et non ceux de Jésus-Christ, il ne faut pas croire qu'il n'ait excepté personne du nombre de ces ministres mercenaires et intéressés; ainsi quand Daniel dit que la puissance de Nabuchodonosor s'étendait par toute la terre, il n'entendait pas que toutes les nations lui fussent assujetties, puisqu'il n'a possédé qu'une petite partie de l'Asie.

Inst. Ab Ecclesiâ Romanâ multæ gentes recesserunt; ergo etsi olim catholica fuerit, saltem ab universalitate suâ jamdudùm excidit.

*Resp. Nego consequenti. Etsi concedimus gentes plurimas ab Ecclesiâ Romanâ variis temporibus fuisse separatas, non ideo catholicitatem amisit; quod enim ex unâ parte deperdidit, ex alterâ compensavit: scilicet ubi regnum Dei, id est, veræ fidei professio ab aliquâ gente aufertur, datur alteri facienti fructus ejus, juxta illud Christi: *Auferetur à vobis regnum Dei*, etc.: sic quandò Ariani Romanam deseruerunt Ecclesiam, ipsi adhæserunt Æthiopes, Iberi, Saraceni; cùm Græci Schismatici catholicitatem impugnaverunt, tunc Dani, Suecii, Norwegii et Hungari fidem à Romanâ Ecclesiâ suscep- runt; deindè cùm Lutherani et Calvinistæ ad- versus Matrem quæ ipsos genuerat insurrexe- runt, tunc ditior aliundè facta est sinuque suo*

complexa est Indos, Japonios, Brasilienses, Mexicanos, aliosque novi orbis populos.

ARTICULUS IV.

De Apostolicitate Ecclesiae.

Apostolicitas Ecclesiae ipsius est origo ab Apostolis.

Origo societatis à fundatore suo *continua* vel *interrupta* esse potest; *continua* quidem, si à tempore institutionis suæ constanter steterit; *interrupta* verò, si fuerit aliqua intermissio.

Omnes facilè concedunt veram Christi Ecclesiam ab Apostolis originem ducere, hoc sensu quod doctrinam Apostolorum teneat, sacramenta juxta ritum Apostolorum conficiat, et ministerium juxta praescriptam ab Apostolis formam possideat; istud, inquam, omnes facilè concedunt; sed quæritur utrùm hæc apostolica Ecclesiæ origo, continua et minimè interrupta esse debeat, ita ut vera temporis hujus Ecclesia necessariò credat doctrinam ab Apostolis sine ullâ interruptione derivatam, et Pastores per missionem à prædecessoribus acceptam sine ullâ intermissione Apostolis succedentes habeat.

Affirmant Catholici omnes; negant Calvinistæ, art. 31 Confessionis suæ: *Nous croyons que nul ne doit s'ingérer de son autorité propre pour gouverner l'Église, mais que cela doit se faire par élection, autant qu'il est possible et que Dieu le permet; laquelle exception nous ajoutons notamment, parce qu'il a fallu quelquefois, et même de notre temps, auquel l'état de l'Église était interrompu, que Dieu ait suscité des gens d'une façon extraordinaire, pour*

dresser l'Église de nouveau qui était en ruine et désolation. Recentiores quidem Calvini asseclæ Confessionis hujus verba benignius interpretantes, seu potius in alienum detorquentes sensum, Ecclesiam ab Apostolis non interruptâ serie descendenter credunt. Sed velint nolintve, quod verbis fateri coguntur, istud factis et agendi ratione suâ negant, cùm ab Ecclesiâ Romanâ discedendo, novam instituerint Ecclesiam.

CONCLUSIO PRIMA.

Vera Ecclesia absque ullâ interruptione apostolica est.

Prob. 1.º Ex proprietatibus veræ Ecclesiæ. Vera Ecclesia in perpetuum permanere debet, ut probatum est agendo de perpetuitate Ecclesiæ : atqui societas in perpetuum perseveratura, eadem moraliter in quâcunque ætate esse debet; non potest autem quocunque tempore esse eadem, quin sit semper eadem ac erat tempore Apostolorum ; ergo absque ullâ interruptione apostolica esse debet.

Vera Ecclesia est jugiter infallibilis circa fidem et ministerium sibi commissum : atqui societas jugiter infallibilis circa fidem et ministerium sibi commissum, non potest fidem et ministerium deserere ab Apostolis sibi commissum ; ergo, etc.

Ecclesia est jugiter sancta : atqui societas jugiter sancta non potest veritates et ministerium Apostolorum aliquandò proculcare ; ergo, etc.

Prob. 2.º Ex SS. PP. Illi docuerunt Ecclesiam esse apostolicam absque interruptione, qui sive novitatem in doctrinâ sive defectum

successionis in Pastoribus, habuere tanquam hæreseos vel schismatis manifestum signum : atqui 1.º SS. PP. novitatem in doctrinâ habuere tanquam hæreseos manifestum signum ; Tertull. enim ait, lib. contra Hermog. : *Solemus Hæreticis compendii gratia de posteritate prescribere..... Veritatis enim regula prior est.* Hier. Epist. ad Pammachium et Oceanum : *Quisquis assertor es novorum dogmatum....., inquit, cur post quadringentos annos docere nos niteris quod antè nescivimus.....? Usque in hanc diem, sine istâ doctrinâ, christianus mundus fuit.* Vincent. Lirinensis, in Commonitorio suo pertractans istud Apostoli : *O Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates, sic habet, cap. 27 : Quid est depositum? id est quod tibi creditum est, non quod à te inventum; quod accepisti, non quod excogitasti; res ad te perducta, non à te prolata; in quâ non auctor esse debes, sed custos; non institutor, sed sectator; non ducens, sed sequens....; eadem quæ didicisti doce, ut cùm dicas novè, non dicas nova;* ergo, etc.

2.º SS. Patres habuere pariter defectum successionis in Pastoribus tanquam schismatis argumentum ; inter plures, quosdam tantummodo advocabimus ; Tertull. scilicet, lib. de Præscriptionibus, cap. 32, qui hæreses quæ se interserere audent ætati apostolicæ sic debellat : *Edant ergo origines Ecclesiarum suarum, evolvant ordinem Episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus, aliquem ex Apostolis vel apostolicis viris..... habuerit auctorem;* S. Iren., lib. 4 adversus hæreses, cap. 43 : *Iis Presbyteris*

obedire oportet qui successionem habent ab Apostolis..... ; reliquos verò qui absistunt à principali successione..... suspectos habere , vel quasi Hæreticos..... , vel quasi scindentes , id est , schismaticos ; S. Optatum Milevitanum , qui lib. 2 contra Parmenianum , ex defectu successionis in ministerio , Donatistas sic confusat : Vestræ cathedræ vos originem reddite , qui vobis sanctam vultis Ecclesiam vindicare ; ergo , etc.

*Quæritur 2.º utrum apostolicitas sit character proprius veræ Ecclesiæ. Distinguendum est inter apostolicitatem *positivam* et *negativam* : 1.^a est vera et continua origo ab Apostolis ; 2.^a est negatio signorum quibus manifestè probatur aliquam Ecclesiam ab Apostolis non ducere continuam originem.*

CONCLUSIO II.

Apostolicitas sive positiva sive negativa est propria nota Ecclesiæ.

Prob. 1.º Apostolicitas positiva , ut patet : quis enim dixerit ab Apostolis fuisse institutam falsam Ecclesiam ? 2.º Apostolicitas negativa : ipsa enim est propria veræ Ecclesiæ nota , modò nulla dari possit falsa Ecclesia cujus novitas omnibus facilè non pateat : atqui nulla dari potest falsa Ecclesia cujus novitas omnibus facilè non pateat ; etenim nulla est falsa Ecclesia quæ à verâ non fuerit aliquandò separata : atqui causa separationis novitatem ejus manifestè prodit ; namque falsa Ecclesia non separatur à verâ nisi vel propter fidem , vel praxim jampridem receptam et perseverantem in eâ , vel

propter novam definitionem sive novam praxim quam instituere tentat : atqui in utroque casu, novitas falsæ Ecclesiæ manifestè patet; in 1.º quidem casu, cùm veterem fidem impugnet aut praxi antiquæ obsistat; in 2.º etiam casu; tunc enim, Deo sic providente, erit pars contra totum : sicut autem ubi ramus ab arbore separatus, in terrâ radices agit, tunc arbor ex quâ decisus fuit quæque habet rationem totius relativè ad ramum, dicitur vetus, ramus verò decisus dicitur arbor nova : ita similiter cùm in Ecclesiâ occasione definitionis novæ contingit aliqua divisio, vetus ea censeri debet Ecclesia quæ numerosior fuit tempore separationis, nova verò quæ minùs numerosa erat.

Quæritur 3.º utrùm apostolicitas sit obvia.

CONCLUSIO III.

Apostolicitas est character Ecclesiæ obvius.

Prob. Ille character est obvius cuius adest probatio ipsorummet rudium captui proportionata : atqui apostolicitatis adest probatio ipsorummet rudium captui proportionata; namque apostolicitas considerari potest vel juxta quæstionem juris, vel juxta quæstionem facti. Atqui 1.º suppetit nobis probatio apostolicitatis quoad jus spectatæ captui imperitorum proportionata, ea scilicet quam suprà attulimus, conclusione primâ; 2.º apostolicitatis quoad factum spectatæ probatio rudibus constare potest, ut patebit ex dicendis conclusione V.

Quæritur 4.º utrùm apostolicitas sit notior ipsâ Ecclesiâ.

CONCLUSIO IV.

Apostolicitas est ipsâ Ecclesiâ notior.

Prob. Ille character est ipsâ Ecclesiâ notior, in cuius probationis medium non assumitur Ecclesiæ actualis auctoritas: atqui in probandâ apostolicitate sive quoad jus, sive quoad factum spectatâ, non adducimus Ecclesiæ actualis auctoritatem, ut videre est in probatione superius allatâ, conclusione primâ, et ut constabit ex dicendis conclusione V; ergo, etc.

COROLLARIUM.

Ergo Apostolicitas est nota Ecclesiæ positiva.

Prob. Nota positiva Ecclesiæ est character proprius, obvius ac notior ipsâ Ecclesiâ: atqui apostolicitas est character proprius, obvius ac notior ipsâ Ecclesiâ, ut constat ex conclusione II, III et IV; ergo, etc.

Quæritur 5.º cuinam societati christianæ competit apostolicitas.

CONCLUSIO V.

Ecclesia Romana est apostolica, et quidem sola.

Prob. 1.^a pars. Illa Ecclesia est apostolica, cuius doctrina sine ullâ intermissione ab Apostolis dimanavit, et cuius Pastores absque ullâ interruptione Apostolis legitimè succedunt: atqui Ecclesiæ Romanæ doctrina sine ullâ intermissione ab Apostolis dimanavit, et illius Pastores absque ullâ interruptione Apostolis legitimè succedunt.

1.º Doctrina Ecclesiæ Romanæ sine ullâ in-

termissione ab Apostolis derivatur. Si enim doctrina Ecclesiæ Romanæ non jugiter ab Apostolis dimanaret, igitur in fide hâc quam ab Apostolis indubie accepit, facta fuisset aliqua mutatio: porrò nullam in fide hâc apostolicâ mutationem experta est Ecclesia Romana; si enim evenisset hujusmodi mutatio, deberent aliqua ex iis demonstrari quæ in omni circa fidem mutatione observari solent, scilicet, auctor mutationis, vel tempus quo cœpit, vel locus ubi primùm peracta est, vel qui eam prior impugnavit: hæc enim observare est in variis Hæreticorum sectis quæ quolibet seculo exortæ sunt; imò repugnat per mutationes insensibiles integrum societatem à dogmate quod anteà firmiter credebat tanquam ab Apostolis derivatum, posse recedere, ut nervosè demonstrant auctores operis: *De Perpetuitate Fidei*: atqui nil horum de Romanâ Ecclesiâ observatur; ergo, etc.

2.º Pastores Ecclesiæ Romanæ sine ullâ interruptione Apostolis legitimè succedunt; illi enim continuâ et legitimâ successione ab Apostolis descendunt, qui ordinati sunt et missionem acceperunt à prædecessoribus, qui quidem prædecessores, ab aliis similiter ordinati et instituti sunt, et sic usque ad Apostolos: atqui historiis, imò Episcoporum texto catalogo comprobatur hâc jugi serie sibi invicem successisse Pastores Romanæ Ecclesiæ; sed *quia*, ut dicebat olim S. Irenæus, lib. 3 adversùs hæreses, *longum valde est.... omnium Ecclesiarum enumerare successiones*, unius sed principalis, Romanæ scilicet, *ad quam*, ut habet idem S. Doctor, *propter potiorem principalitatem, necesse est omnem convenire Ecclesiam*, unius, inquam, Pasto-

rum seriem minimè interruptam appellare sufficiat; nimis Petrus, princeps Apostolorum, Romæ sedem fixit, quem ibi mortuum Linus exceptit; successit Anacletus, et sic deinceps usque ad Leonem XII, qui hodiè sedem Apostolorum suis exornat virtutibus; ergo, etc.

Et verò ex pluribus Ecclesiis quarum una indubie apostolica est, illa tanto charactere præ cæteris insigniri debet, in quâ nullum reprehendere est manifestum et sensibile innovationis signum, quod in omnibus aliis clarè ostenditur: atqui ex pluribus Ecclesiis quarum una indubie apostolica est, ob perpetuitatem Ecclesiæ ab Apostolis fundatæ promissam, ex illis, inquam, pluribus, sola Catholico-Romana nullum manifestum et sensibile innovationis habet signum, ut ex ipsâ confessione adversariorum ejus patet, qui propterea ad innovationes modo insensibili factas recurrere coguntur. In cæteris verò communionibus, ab Ecclesiâ Catholico-Romanâ separatis, signum ejusmodi ab omnibus perspici potest, cùm ab eâ separatæ fuerint, sive ob doctrinam et praxim jampridem receptam ante separationis tempus, sive propter novam definitionem rei alicujus, implicitè tantum usque tunc creditæ, cui velut pars contra totum pertinaciter obedire noluerunt.

Prob. 2.^a pars. Ex demonstratis, illa societas ab Apostolis non dicit originem, quæ contra fidem aut praxim ante separationem jam receptam insurrexit, vel contra definitionem novam ut pars contra totum stetit: atqui omnes omnino sectæ ab Ecclesiâ Catholico-Romanâ distinctæ, ita se gesserunt, ut ex indubitatis historiæ Ecclesiæ monumentis constat; ergo omnes sectæ præ-

ter romanam societatem non sunt apostolicæ.

Prob. Momento speciali contra Protestantes.
Illi non habent apostolicatatem, quorum fides
continuâ transmissione ab Apostolis non derivat-
ur, et quorum Pastores continuâ et legitimâ
successione ab Apostolis non habent originem :
atqui Protestantes non habent doctrinam con-
tinuâ transmissione ab Apostolis derivatam,
et eorum Pastores continuâ et legitimâ suc-
cessione ab Apostolis non habent originem.

1.º Non habent doctrinam continuâ transmis-
sione ab Apostolis derivatam. Illi enim non
habent hujusmodi doctrinam, qui insurrexe-
runt adversùs plurima fidei dogmata, in om-
nibus Ecclesiis ante separationem eorum cre-
dita, quique renovârunt errores ab Ecclesiâ
antiquâ damnatos; atqui hoc utrumque constat.
Primum quidem : insurrexere enim Protestantes
adversùs Transsubstantiationem, Pœnitentiæ
Sacramentum, invocationem Sanctorum, Pur-
gatorium, Indulgentias, et ea quæ ab omnibus
omnino Christianis fuisse credita ante Lutherum
et Calvinum demonstrant tum historia ecclæ-
siastica seculi XVI, tum Protestantium con-
fessio. Secundum etiam constat : docuerunt
enim Protestantes nullum esse discrimin jure
divino inter Presbyteros et Episcopos, ob quem
errorem damnatus est olim Aerius; negaverunt
etiam colendas esse Sanctorum reliquias, ob
quem errorem damnatus est Vigilantius; vota
Religiosorum et præsertim votum castitatis irri-
serunt, ob quem errorem damnatus est Jovi-
nianus; demùm dixerunt imagines Christi et
Sanctorum nullâ veneratione dignas esse, et ob
id anathematizati sunt Iconoclastæ; ergo, etc.

2.º Pastores Protestantum continuam et legitimam successionem ab Apostolis non habent. Non primùm, *continuam*: res enim ita est, modò ante Lutherum nulla fuerit Lutheranorum societas cuius ministris et Pastoribus Lutherus et sequaces ejus succedere potuerint: atqui ante Lutherum nulla fuit Lutheranorum societas cuius ministris et Pastoribus Lutherus et sequaces ejus succedere potuerint; ergo, etc. Secundum, non *legitimam*: ad legitimam enim successionem missio requiritur: atqui omni prorsùs missione carent Protestantes; missio enim duplex: *ordinaria*, juxta quam Deus, mediantibus ministris jam constitutis, alios mittit eisque regendi fideles potestatem largitur; et *extraordinaria*, juxta quam Deus per seipsum, absque medio, aliquem suscitat ad ministerium, quemadmodùm, v. g., Moses et Aaron missi sunt à Deo: atqui neutra convenit Protestantibus.

1.º Carent missione extraordinariâ; namque missio extraordinaria immediatè necnon liberè à Deo procedens, factum est de se occultum, prophetiis vel miraculis ostendendum, ita ut nemo tanquam minister Dei extraordinarius fidem audientium exigere possit, nisi prophetias vel miracula in suæ missionis gratiam edat. Principium istud adeò evidens est, ut ipse fateatur Lutherus, tom. 3 Operum suorum, edit. Wittemberg. miraculum exigendum esse ab iis qui se tanquam ministros extraordinarios obtrudunt, et expellendos ab Ecclesiâ, nisi miraculum edant: atqui Protestantes missionem suam prophetiis vel miraculis non confirmârunt.

2.º Nec habuerunt primi Protestantum Pas-

tores missionem ordinariam; eam enim accepissent vel ab Ecclesiâ Romanâ, vel ab alterâ societate: atqui neutrum dici potest; non primum: vel enim Ecclesia Romana tunc temporis erat vera Christi Ecclesia, vel non: si posterius dicatur, nullam ab eâ potuerunt accipere missionem, cùm ipsa, ut potè falsa, mittendijus non haberet; si prius, ergo fuerunt Schismatici ex eo quòd ab eâ recesserint; deindè non potuerunt ab Ecclesiâ verâ missionem contra ipsam accipere. Non secundum: cùm nullapræter Ecclesiam Romanam existeret societas; ergo, etc.

COROLLARIUM.

Ergo Ecclesia Romana vera est.

Prob. Illa Ecclesia vera est quæ characterem Ecclesiæ proprium, obvium et ipsâ notiorem habet: atqui ex suprà dictis, societas catholico-romana donatur apostolicitate, quæ propria est, obvia et notior ipsâ Ecclesiâ; ergo, etc.

Obj. 1.º *contra 5.^{am} conclus.* Apostolicitas in duobus consistit, videlicet in professione ejusdem fidei cum Apostolis minimè interruptâ, deindè in successione Pastorum sine ullâ intermissione deductâ: atqui probari non potest Ecclesiam Romanam hoc dupli sensu apostolicam esse; ergo, etc.

Probo 1.^{am} partem. Ecclesia Romana novos articulos fidei variis temporibus condidit; ergo non est apostolica ratione doctrinæ.

Resp. Dist. ant. Condidit articulos novos ratione definitionis, *conc.*; ratione doctrinæ, *nego*. Itaque cùm vera doctrina variis temporibus fuerit impugnata ab Hæreticis, mirum vi-

deri non debet si novis definitionibus ab Ecclesiâ fuerit illustrata ac defensa ; at licet illæ definitiones novæ fuerint , propter hæreseos novitatem , nihilominus articuli in eis asserti apostolicam referebant doctrinam , quia involvabantur in illâ collectione dogmatum quam Ecclesiis concrediderunt Apostoli.

Inst. 1.º Atqui Ecclesia Romana novos condidit fidei articulos , etiam ratione doctrinæ ; definivit enim sæpiùs articulos fidei qui anteà non credebantur , qualis est validitas Baptismatis ab Hæreticis collati , quæ non credebatur fide catholicâ , cùm Doctores etiam catholici , scilicet S. Cyprianus et S. Firmilianus , contrariam tenuerint doctrinam .

Resp. Dist. ant. Ecclesia Romana definivit articulos qui non credebantur fide explicitâ , *conc.* ; fide implicitâ , *nego* . Itaque articulus fidei credi potest fide explicitâ aut implicitâ : fide explicitâ creditur quandò ex cognitione ejus distinctâ et præviâ ipsi assensus præbetur , v. g. , si quis actu cogitans de mysterio SS. Trinitatis , apud se dicat : *Credo tres esse in Deo Personas* , mysterii hujus fidem habet explicitam ; articulus autem creditur fide implicitâ , cùm creditur in alio in quo continetur ; si quis , v. g. , dicat : *Credo quidquid Deus revelavit Ecclesiæ* , vel *quidquid definivit Ecclesia* , ille fide implicitâ credit omnes articulos à Deo revelatos Ecclesiæ , et ab Ecclesiâ definitos : porrò fateor Romanam Ecclesiam in suis definitionibus aliquandò proposuisse articulos qui anteà non credebantur fide explicitâ , propter ipsorum obscuritatem ; sed ante definitionem credebantur fide implicitâ ; priusquam enim definiren-

tur, Romana Ecclesia credebat quidquid à Deo revelatum erat in genere: atqui in rebus à Deo revelatis continebantur articuli postmodum ab ipsâ definiti; ergo ante definitionem horum articulorum, Romana Ecclesia fidem eorum implicitam habebat; ergo articuli illi non sunt novi ratione doctrinæ. V. *Tract. de Fide*, p. 109.

Inst. 2.º Probando secundam partem. Saltem Ecclesia Romana non est apostolica ratione successionis Pastorum ab Apostolis sine interruptione descendantium; namque maxima pars cathedralium Ecclesiæ Romanæ Apostolorum ævo recentior est; ergo sedentes in iis suam ab Apostolis non ducunt originem.

Resp. Nego consequent. Ut aliquis Episcopus Apostolorum successor dicatur, necesse non est ut ipsi sederint in loco in quo jam sedet ille Episcopus, alioquin nullæ novæ potuissent institui sedes post mortem Apostolorum; ergo sufficit ut ordinatus et institutus fuerit, id est, missionem acceperit ab Apostolis aut eorum successoribus legitimis; quæ quidem conditio in Pastoribus Ecclesiæ Romanæ servata est; ergo, etc.

Inst. 3.º Saltem periit in romanâ sede legitima successio; namque in eam intrusi sunt aliquandò viri moribus corrupti vel etiam simoniaci: atqui viri hujusmodi nequaquam dici possunt S. Petri successores, maximè cùm invalida sit electio simoniaca; ergo, etc.

Resp. Nego ant. Aliorum Pontificum flagitia nihil adversùs eorum legitimam successionem faciunt; Apostolis enim succedunt in munere pastorali, non autem in sanctitate et virtutibus. Quod spectat ad Pontifices per si-

moniam in romanam sedem introductos, cùm simonia nonnisi jure ecclesiastico invalidet electionem hâc labe infectam, non difficilè concipiatur quomodò Ecclesia propter bonum fidelium supplere possit defectum electionis ejusmodi; verbo dicam, etsi quidam Pontifices invalidè propter simoniam electi fuissent, hunc defectum suppleri potuit et de facto supplere voluit Romana Ecclesia, electionem eorum acceptando, ne scilicet graviora exsurerent mala.

Obj. 2.º Protestantes ab Apostolis originem ducunt; ergo, etc.

Resp. Nego ant. Propter rationes allatas.

Inst. 1.º Ecclesia Protestantum est apostolica ratione doctrinæ, modò doctrina ipsorum Scripturis conformis sit: atqui doctrina Protestantum conformis est Scripturis, ut patet ex comparatione verbi divini cum eorum fide; ergo, etc.

Resp. Nego min. Ut probetur doctrinam alicujus societatis christianæ esse apostolicam, recurrendum non est ad examen verbi divini, quia rudibus impervium est, sed recurrendum est ad præscriptionem: porrò huic inhærendo viæ, demonstravimus fidem Protestantum apostolicitate destitui.

Inst. 2.º Ideò societas Protestantum apostolica non est ratione ministerii, quia Pastores ejus carent missione: atqui hæc ratio nulla est, 1.º quia missio non est necessaria; 2.º quia, etsi foret necessaria, facilè probari potest Pastores Protestantum missione non defraudari.

Resp. Nego min. 1.º Missio est necessaria, illudque probatur 1. *ex Scripturâ*. Ad Rom. c. 10: *Quomodo prædicabunt nisi mittantur?*

Ad Hebr. c. 5 : *Nec quisquam sibi sumit honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.*
 2. *Ex SS. PP.* qui cum Tertull., lib. Præscript., cap. 37, sic Hæreticos alloquuntur : *Qui estis? quandò et unde venistis? quid in meo agitis non mei?... quid licentid, Valentine, fontes meos transvertis? quid potestate, Appelles, limites meos commoves? mea est possessio,..... olim possideo, prior possideo; habeo origines firmas ab ipsis auctoribus quorum fuit res: atqui absurdia profectò fuissest quæstio hujusmodi, si quilibet possit ministerium exercere absque missione ullâ.* 3. *Ex praxi Ecclesiæ antiquæ.* Ubi enim de populis ad veram Christi fidem convertendis, aut post conversionem eorum gubernandis agebatur, Pastores ab Ecclesiâ ordinabantur et ab ipsâ missionem accipiebant. 4. *Ratione theologicâ.* Si enim missio non sit necessaria; ergo quilibet pro nutu Pastoris munia poterit exercere: porrò quis non videat ex hoc multa exsurgere incommoda, quibus Deus occurrere debuit instituendo necessitatem missionis. Cæterùm hanc missionis necessitatem statuunt ipsi potestantes præsertim in Confess. Helveticâ, art. 18 : *Damnamus, inquietunt, omnes qui suā sponte currunt, cùm non sint electi, missi vel ordinati.* Idem docet Lutherus in Psalm. 82, tom. 3 Oper., edit. Wittemb.; ergo 1.º necessaria est missio.

2.º Protestantes nunquàm probare poterunt Pastores ipsorum fuisse missione instructos, cùm jam contrarium demonstraverimus.

Inst. 3.º Probo 1.^{am} partem probationis min. Aliquandò contigit ut ad prædicationem laicorum, qui certè missione carebant, gentes inte-

græ fidem sumpserint : vide Socratem, Hist. c. 15 et 16; ergo, etc.

Resp. Nego consequent. Laici prædicti Christum annuntiaverunt non ut præcones et ministri Evangelii, tanquam ex auctoritate, et potestatem habentes, sed simplici animo fidem suam exposuere illis à quibus interrogabantur, quod cuilibet laico licitum est; at verò cathedram sibi non erexerunt ut populum regerent, sacramenta ministrarent et alia omnia Pastorum munia obirent. Hinc ubi cognoverunt apertum esse apud illas gentes ostium Evangelio, Pastores jam constituti in Ecclesiâ miserunt qui in vineâ illâ operarentur; ergo facta in objectione contenta nedum missionis necessitatem infirment, magis è contrâ confirmant.

Inst. 4.º Probo 2.^{am} partem. Primi Pastores Ecclesiæ Protestantium missionem habuerunt extraordinariam; ergo, etc.

Resp. Nego ant. Missio extraordinaria probari debet per medium extraordinarium, miracula scilicet, et prophetias: atqui primi Pastores Ecclesiæ Protestantium nec miracula nec prophetias in missionis suæ gratiam ediderunt; ergo, etc.

Inst. 5.º Mira celeritas quâ doctrina Protestantium paucis annis magnam Europæ partem invasit, manifestè probat auctores Reformationis fuisse extraordinariè à Deo missos; ergo, etc.

Resp. Nego ant. Si valeat objectio proposita, ergo Mahumet ipse à Deo extraordinariè missus est; siquidem superstitione ipsius brevi tempore diffusa est. Cæterùm hæc magna sectæ Protestantium diffusio naturaliter explicari potest; ipsorum enim doctrina præjudiciis et cu-

piditatibus favet, Monachos à votis solemnibus liberos facit, Presbyteros à cælibatūs lege, laicos à jejuniis, ab operibus satisfactoriis et confessionis auricularis debito immunes declarat; Principes, ipsis bona ecclesiastica adjudicando, multū quoque alliciebat. Quæ cùm ita sint, nedūm cuiquam mirum videatur quòd tam citò propagata fuerit secta Protestantium, quin potius admirationis locus datur quòd plures regiones non occupaverit.

Inst. 6.º Multi ex primis Reformatoribus in Ecclesiâ Romanâ ordinati sunt; ergo missionem habuerunt saltem ordinariam.

Resp. *Nego consequent.* Nam Ecclesia Romana, in quâ multi ex primis Reformatoribus ordinati fuerunt, erat vera Ecclesia, vel non: si prius, jam missionem quam illis Reformatoribus dederat ab iis auferre potuit, et reverâ abstulit, ubi primùm ab eâ discesserunt; si posterius, missionem dare non potuit.

SCHOLIUM GENERALE.

Ex notis Ecclesiæ distributivè sumptis, veritatem Societatis Catholico-Romanæ demonstravimus: scilicet, de quâlibet notâ in particulari probavimus ipsam esse characterem obvium, proprium, ipsâque notiorem; demùm ostendimus quamlibet ex eis nostræ convenire societati; ex quibus primum fuit concludere Romanam Ecclesiam esse veram Christi sponsam. Nunc autem ex iisdem notis seu characteribus collectivè sumptis, in quantum majorem conflant auctoritatem visibilem, eadem veritas adstruenda est. Huic autem methodo, ut potè breviori et facilitiore, præsertim insistendum est,

ubi de verâ disputatur Ecclesiâ cum rudibus , *brevior* est , inquam , illa methodus , quia non exigit discussionem textuum Scripturæ vel Traditionis , in quibus continentur sensibiles Ecclesiæ characteres , Unitas scilicet , etc. Etiam *facilior* est , ob eamdem rationem . At verò duas etiam involvit quæstiones solvendas , primam an Deus in præsenti rerum statu velit homines nonnisi viâ auctoritatis veræ fidei agnitionem assequi ; alteram , utrùm Ecclesia Romana cæteras sectas auctoritate vincat : porrò hæc utraque quæstio solutu facillima est ; 1.ª enim ex sensu infirmitatis propriæ deducitur ; 2.ª autem pendet ex facto sensibili et publico . Itaque sic procedimus :

1.º Illa Ecclesia vera est Christi sponsa quæ , præ cæteris societatibus christianis , characteribus sensibilibus splendescit , majoremque possidet auctoritatem : atqui Ecclesia Catholico-Romana splendescit characteribus sensibilibus præ cæteris societatibus christianis , majoremque possidet auctoritatem ; ergo , etc... *Major* evidens est ; quilibet enim Christianus , quantumlibet rudis et imperitus , veram tenetur cognoscere et ingredi Ecclesiam , per medium ipsi proportionatum : porrò illud medium aliud non est quàm via majoris auctoritatis ; discussio enim articulorum fidei ad normam Scripturæ et Traditionis rudibus impervia est , ut anteà probavimus . *Minor* quoque est evidens ; illa enim , præ cæteris societatibus christianis , characteribus sensibilibus splendescit , majorique eminet auctoritate , quæ est **Una** , **Sancta** , **Catholica** et **Apostolica** ; dùm è contrà societas ab ipsâ distinctæ , omnibus aut saltem ali-

quibus ex illis characteribus sensibilibus de-
fraudantur : atqui res ita se habet, ut constat
ex dictis suprà, ubi de notarum applicatione.

Et verò nullum est auctoritatis momentum,
quo possit aliqua societas christiana gloriari,
quod Romana Communio sibi jure potiori et
modo excellentiori tribuere non possit ; dùm è
contrà pluribus insignitur dotibus quas cæteræ
vel etiam mentiendo, sibi vindicare non au-
dent. Hujus assertionis probatio, in nudâ et
simplici factorum publicorum recensione con-
sistit.

2.º Adeò evidens est Romanam Ecclesiam
auctoritate superare omnes alias sectas, ut ipsius
hostes infensissimi hoc fateri quandoquè coacti
sint. Inter alios referre sufficiat auctorem libri
cui titulus, *Lettres écrites de la montagne*; sic
enim loquitur : *Qu'on me prouve aujourd'hui
qu'en matière de foi, je suis obligé de me sou-
mettre aux décisions de quelqu'un, dès demain
je me fais Catholique, et tout homme consé-
quent et vrai fera comme moi.*

COROLLARIUM PRIMUM.

Ergo nunquam licet se separare à verâ Ecclesiâ,
sive, ut loquitur S. Aug., lib. 2, cap. 11
contra Parmenianum, *præcidendæ unitatis*
nulla est unquam justa necessitas.

Prob. Ex suprà probatis, nulla extra Eccle-
siam salus obtineri potest : atqui nunquam
licet sese separare ab illâ societate extra quam
salus obtineri non potest ; ergo, etc.

COROLLARIUM II.

Ergo non licet se separare ab Ecclesiâ Romand.

Prob. Ex corollario præcedenti , nunquàm licet veram deserere Ecclesiam : atqui Ecclesia Romana , ex probatis , est vera Ecclesia ; ergo , etc.

COROLLARIUM III.

Ergo omnes sectæ ab Ecclesiâ Romand distinctæ , et nominatim Protestantes , schismatis arguuntur.

Prob. Illi sunt Schismatici , qui veram deseruêre Ecclesiam : atqui Protestantes veram Ecclesiam deseruêre ; ergo , etc.

Obj. 1.º *contra 3.um corollarium.* Morum corruptio , veræ subversio doctrinæ , idolatria , sunt justæ separationis causæ : atqui his de causis ab Ecclesiâ Romanâ recesserunt Protestantes ; ergo , etc.

Resp. 1.º *Nego maj. quoad 1.^{am} partem.* Neque enim propter hœdos in fine segregandos , deserimus gregem Domini ; neque propter vasa facta in contumeliam , migramus de domo Domini , ait S. Augustinus , Epist. 93 , c. 12. Et verò peccatores membra Ecclesiæ esse possunt , ut mox probabitur ; ergo morum corruptio justam separationis causam non præbet , maximè cùm Ecclesia non exigat ab eis qui in eâ commorantur , ut peccatorum mores perversos imitentur , sed è contrâ ut ab ipsis maximè abhorréant.

Resp. 2.º *Nego min. 1.º Ecclesia Romana semper veram tenuit doctrinam , ut sive discus-*

sione ab eruditis conficitur , sive præscriptione et majori auctoritate etiam erga rudes demonstratur; 2.º idololatriæ crimen nunquā admisit, cùm soli Deo supremum latrīæ cultum exhibendum esse doceat; 3.º in eā sunt , fateor , plures moribus corrupti , sed peccata eorum in ipsam refundi non debent , cùm ea quæ sunt contra bonos mores non faciat , nec approbet , nec taceat Ecclesia , S. Aug. Epist. 55.

Inst. 1.º Passim in Scripturis Deus præcipit ut impiorum consortia fugiantur ; ergo Protestantes Romanam potuerunt deserere Ecclesiam, ob corruptos ipsius mores.

Resp. Nego consequent. Nam triplicem cum S. Aug. , lib. 3 contra Parmenianum , distinguamus separationem : primam quâ debemus impiorum mores non imitari ; secundam , quâ peccatores contumaces à fidelium consortio per excommunicationem separatos debemus vitare ; tertiam , quâ quis semetipsum à communione Ecclesiæ separat , eamdem cum ipsâ fidem non profitendo , sacramentis non participando , aut Pastorum auctoritatem abjiciendo. Prima species separationis bona est , imò et præcepta in Scripturis ; secunda nonnunquām utilis est , et ad Superiores ecclesiasticos pertinet ; tertia autem in nullo casu licita est ; *præcidendæ enim unitatis* , inquit S. Aug. , *nulla est unquām necessitas* ; jam verò hocce posteriori modo sese ab Ecclesiâ Romanâ , quæ vera est , separaverunt Protestantes.

Inst. 2.º Scriptura præcipit ut de Babylone magnâ exeamus , ut habetur in Apocal. c. 18, ¶. 2, 4 : *Cecidit Babylon magna..... exite de illa populus meus* : atqui Babylon illa magna

significat Ecclesiam Romanam ; ergo , etc. Ita plures Protestantes et imprimis Rex Majoris Britanniæ in suâ ad Cardinalem Perronium Responsione.

Resp. Nego. min. Ipsa enim, ut potè gratuitò ac sine probationibus asserta , pari jure negari potest. Babylon illa de quâ sermo fit in Apocalypsi , juxta plures Doctores Ecclesiæ , significat quamcunque malorum congregationem , quorum perversis operibus communicare nefas est; juxta alios Paganismum significat, cui nuntium mittere cunctis præcipit Deus ; etiam pro Româ sumi potest, Româ, inquam , paganâ, in quantum idolatriæ sedes erat : porrò nulla ex interpretationibus illis , romanæ societatis causæ nocet ; quam autem proferunt adversarii meritò rejicimus : *Car qui ne sait* , inquit Cardinalis Perronius in suâ Responsione ad Regem Britanniæ Majoris , lib. 1 , cap. 15 , que c' est une solution suffisante aux argumens tirés des textes allégoriques , comme est celui-ci , de répondre : *je le nie* ; principalement lorsqu'il se peut donner un autre sens aux paroles allégoriques que celui selon lequel elles sont alléguées ; quand je ne pourrais , dit S. Augustin répondant à une objection allégorique , quand je ne pourrais prouver ma réponse par un argument certain , il doit suffire à tout homme judicieux que j'aie trouvé une issue aux paroles qu'on m'objecte , au moyen de quoi il est clair que mes adversaires n'ont rien allégué d'incontestable en faveur de leur sentiment.

DISSERTATIO TERTIA.

DE MEMBRIS ECCLESIAE.

QUINQUE erunt hujusce Dissertationis capita, quorum primum erit de Prædestinatis et Reprobis; secundum de Justis et Peccatoribus; tertium de Hæreticis et Schismaticis; quartum de Excommunicatis; quintum de Catechumenis, Apostatis et Infidelibus.

CAPUT PRIMUM.

De Prædestinatis et Reprobis.

CERTUM est 1.º omnes prædestinatos, si non sint actu de Ecclesiâ, de eâ tamen aliquandò esse futuros, cùm, ex dictis, extra Ecclesiam nulla sit salus, quam certo certius consequentur omnes prædestinati.

Certum est 2.º omnes reprobos non esse de Ecclesiâ; inter eos enim infideles reperiuntur, Hæretici et Schismatici: atqui, ex dicendis, homines ejusmodi Ecclesiæ membra non sunt. Itaque agitur

1.º Utrum prædestinati, hoc ipso quod electi sint, ad Ecclesiam actualiter pertineant, etsi nondum forte crediderint, imò in hæresi aut schismate adhuc permaneant.

2.º An reprobi, hoc ipso quod in æternum damnandi sint, extra Ecclesiam militarem emoveantur, licet profiteantur veram fidem, participant sacramentis, subjiciantur legitimis

Pastoribus. Omnes prædestinatos esse de verâ Ecclesiâ, omnes verò reprobos ab ipsâ separari docuit Wiclefus, juxta Thomam Waldensem, necnon Joannes Hus, ex Conc. Constant. Sess. 15.

CONCLUSIO.

Non omnes, nec soli Prædestinati sunt de Ecclesiâ.

Prob. 1.ª pars. Si omnes prædestinati Ecclesiæ membra forent, jam S. Paulus, cùm in Ecclesiæ desæviret, inter Ecclesiæ membra collocaurus esset; jam etiam plures infideles, Mahometani et Judæi, tempore quo ab Ecclesiâ magis abhorrebat, ad Ecclesiæ pertinuerint: atqui nemo dicere potest ad societatem quamdam pertinere eos qui aut ipsam persequuntur, aut ab ipsâ vehementer abhorrent; ergo, etc.

Deindè illi non sunt de Ecclesiâ, qui ad ipsius animam certo certius non pertinentes, nullo vinculo corpori ejus adhærent: atqui illi prædestinati, infideles scilicet et Judæi, antequam ad Ecclesiæ convenienter, nullis cum Ecclesiâ conjungebantur vinculis; ergo, etc.

Prob. 2.ª pars. Non soli prædestinati sunt de Ecclesiâ, si quidam reprobi ad ipsam pertinent: atqui sunt quidam reprobi ad Ecclesiæ pertinentes; illi enim sunt membra Ecclesiæ, qui tum internis, tum externis cum eâ conjunguntur vinculis: porrò quidam reprobi utrisque vinculis cum Ecclesiâ conjunguntur; et 1.º vinculis internis, sunt enim reprobi qui charitatem olim habuerint et actualiter habeant; 2.º vinculis externis, sunt enim reprobi qui veram fidem, vera sacramenta, legitimum ministerium profitentur.

Et verò Ecclesia est catholica, id est, ubique diffusa; est etiam eminenter visibilis, et consuli et audiri debet: atqui hæc omnia vera esse non possunt si Ecclesia solis constet prædestinatis, qui pauci sunt et soli Deo noti; ergo, etc.

Obj. 1.º In Arcâ Noe, quæ erat figura Ecclesiæ, omnes salvati sunt ab aquis; ergo à pari in Ecclesiâ omnes salvabuntur.

Resp. Nego consequent. et parit. Etenim comparatio Arcæ cum Ecclesiâ urgenda non est in omnibus, sed in aliquibus tantum, juxta Scripturæ et Traditionis auctoritatem: porrò auctoritas illa vetat ne dicamus in Ecclesiâ solos esse prædestinatos, sicut in Arcâ Noe soli erant ab aquis salvandi; ergo, etc.

Obj. 2.º *Sponsa* dicitur in Canticô Canticorum, *hortus conclusus, fons signatus*; quod solis electis convenit, ut habet August., lib. 5 de Baptismo: atqui Ecclesia est illa sponsa; ergo, etc.

Resp. Si per sponsam Cant. Cantic. intelligatur Maria Virgo, vel anima fidelis, vel Ecclesia triumphans, tunc evanescit difficultas; si autem designetur Ecclesia militans, jam dicendum est ipsam vocari hortum conclusum, fontem signatum, à nobiliore ejus parte, Sanctis scilicet et prædestinatis.

Obj. 3.º Ecclesia dicitur *ovile Christi*, Joan. cap. 10: atqui ovile non complectitur nisi oves; oves autem designant prædestinatos; ergo Ecclesia solos continet prædestinatos.

Resp. Nego min. Ovile non solùm oves, sed etiam hædos continet; præterea si nomen ovium ad prædestinatos maximè conveniat, reprobis quoque convenire potest quandiu sunt Ecclesiæ

membra, ut patet ex iis Christi ad S. Petrum verbis: *Pasce oves meas*; ergo, etc.

Obj. 4.º I. Joan. cap. 2, ¶. 19: *Ex nobis prodierunt (Antichristi), sed non erant ex nobis: nam, si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum*; ergo qui non perseverant usque in finem, non sunt de Ecclesiâ.

Resp. Nego consequent. Sic intelligendus est textus S. Joannis: *Ex nobis*, id est, ex Ecclesiâ, cuius ante suam apostasiam membra erant, exierunt, *sed non erant ex nobis*, id est, de numero prædestinatorum, ad quem pertinemus; si enim de his fuissent, *permansissent utique nobiscum*.

Obj. 5.º S. Aug., lib. de Corrept. et Grat., cap. 9, ait: *Quia..... non habuerunt perseverantiam, sicut non verè discipuli Christi, ita nec verè filii Dei fuerunt, etiam quando esse videbantur*; ergo qui non perseverant, non sunt discipuli Christi, ideoque nec membra Ecclesiæ.

Resp. Juxta mentem S. Aug., quia non habuerunt perseverantiam, non fuerunt verè discipuli Christi, nec filii Dei, veritate finis, seu permanentiæ: at fuerunt transitoriæ, seu, ut loquitur Bellarminus, veritate essentiæ. Ita semetipsum interpretatur S. August., eodem libro, cap. 9.

CAPUT II.

De Peccatoribus.

CEERTUM est 1.º peccatores non esse de animâ Ecclesiæ, animâ, inquam, adæquatè sumptâ,

cum fidem et spem retinendo , charitatem amiserint.

Certum est 2.º peccatores cujusdam generis , scilicet aut Schismaticos aut Hæreticos , de corpore Ecclesiæ non esse , ut ex dicendis apertum fiet.

Itaque agitur de peccatoribus baptizatis , hæresi aut schismati non addictis , nec ab Ecclesiâ per excommunicationem præcisis.

CONCLUSIO.

Peccatores , etiam insignes et notorii , sunt membra Ecclesiæ mortua.

Prob. 1.º Ex figuris et parabolis quibus in Scripturis adumbratur Ecclesia. Arca Noe figurabat Ecclesiam : animalia munda et immunda quæ in eâ erant, designant justos et peccatores ; ergo sicut in Arcâ Noe erant animalia munda et immunda , ita pariter in Ecclesiâ sunt justi et peccatores.

Prob. 2.º Ex SS. PP. S. Cyprian. in Epist. 51 ad Maximum : Non impediri debet , inquit , aut fides aut charitas nostra , ut quoniam zizania , id est malos , esse in Ecclesiâ cernimus , ipsi de Ecclesiâ recedamus. S. Chrysostom. in Psal. 39 : Ex perfectis universa non constat Ecclesia , sed habet eos etiam qui mollem et dissolutam vitam amplectuntur. S. Hieronym. , Dialog. contra Luciferianos : Arca Noe Ecclesiæ typus fuit... ; ut in illâ erant omnium animalium genera... , pardus et hædi , lupus et agni , ita et in hac justi et peccatores. S. Aug. , lib. 3 contra Petil. : Homo sum de area Christi , palea si malus , granum si bonus ; et

lib. de Unit. Eccles., cap. 13 : *Neque nos ita dicimus per totum orbem diffundi Ecclesiam ut in sacramentis ejus solos bonos esse dicamus, ac non etiam malos ;* et lib. 4 de Bapt., cap. 7 : *Distinguamus inter eos qui mali foris sunt (id est extra Ecclesiam) et eos qui intus (intra scilicet Ecclesiam) mali sunt.*

Prob. 3.º *Ratione theologicā.* Ut aliquis sit de Ecclesiā quoad corpus spectatā, tria requiruntur et sufficiunt, ut habeat, scilicet, professionem verae fidei, participationem sacramentorum, et subjectionem legitimis Pastoribus : atqui peccatores, etiam insignes, hæc tria habent vincula : 1.º veram fidem profitentur; peccatum enim mortale quandō directè non adversatur fidei, eam non destruit; 2.º participant sacramentis; illi enim participant sacramentis qui habent jus ad sacramenta propriè dicta, immediatum quidem ad sacramentum Pœnitentiæ, et mediatum ad alia quæ vocantur sacramenta vivorum; quique participant sacramentis impropriè dictis, id est, suffragiis, orationibus et sacrificiis : atqui peccatores etiam insignes habent jus, etc.; ergo, etc.; 3.º habent subjectionem legitimis Pastoribus; licet enim monitis ipsorum non obtemperent, ipsorum tamen auctoritatem venerantur; ergo, etc.

Obj. 1.º *Cant. cap. 4 : Tota pulchra es, amica mea; et macula non est in te;* hæc autem amica est ipsa Ecclesia, quæ cùm dicatur immaculata, solos includat justos necesse est.

Resp. Textus ille Cantici Cant. intelligi potest de animâ fideli, vel de Beatâ Virgine, aut de Ecclesiâ triumphante, ut habet Augustinus, lib. 1 Retractationum, cap. 10; vel etiam de

Ecclesiâ militante, non quasi in omnibus membris suis sancta sit, sed propter animam ipsius, ad quam soli pertinent justi, aut propter ejus constitutionis perfectionem, quæ sancta est; nam societas cuius omnia membra vocantur ad sanctitatem, et sanctis inter se junguntur vinculis, tota pulchra et sine maculâ verè dici potest, licet plura ex iis juxta regulas professionis suæ non vivant.

Inst. 1.º Populus tuus, inquit Isaias de Ecclesiâ loquens, cap. 60, *omnes justi*; ergo, etc.

Resp. Nego consequent. Ibi res est de Ecclesiâ triumphante, ut constat ex antecedentibus: *Non occidet ultrà sol tuus....., quia erit tibi Dominus in lucem sempiternam.* Si, ut quibusdam placet, de Ecclesiâ militante sermo fiat, sensus erit: *Populus tuus omnes complectitur justos*; per oppositionem ad Synagogam, extra quam salus obtineri poterat.

Inst. 2.º Isaiæ cap. 52: Consurge....., Jerusalem, civitas sancti, quia non adjiciet ultrà ut pertranseat per te incircumcisus et immundus; ergo, etc.

Resp. Nego consequent. Textus ille litteraliter intelligendus est de Jerusalem terrestri, anagogicè verò de Ecclesiâ triumphante, ut docet Augustinus, allegoricè autem de Ecclesiâ militante, non quasi nisi mundos et sanctos contineat, sed hoc sensu quod infideles et Hæretici nunquam prævalituri sint adversùs eam.

Inst. 3.º Ad Ephes. cap. 5: Christus seipsum tradidit....., ut exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam; ergo, etc.

Resp. Nego consequent. Christus seipsum

tradidit ut exhiberet sibi Ecclesiam immaculatam, inchoatè quidem in terris, completere verò in cœlis; sufficienter aut efficaciter in præsenti seculo, at efficaciter tantum in futuro. S. Augustinus, lib. de Perfect. Justitiæ, cap. 15, hunc Apostoli textum de Ecclesiâ triumphante intellexit: *Cum (Apostolus), inquit, non tantum ait, ut exhiberet sibi (Christus) Ecclesiam non habentem maculam aut rugam, sed addidit gloriosam, satis significavit quando erit sine macula....., tunc utique quando gloria.*

Obj. 2.º In Symbolo, Ecclesia dicitur sancta; ergo nihil nisi Sanctos continet.

Resp. Nego consequent. Ecclesia enim dicitur sancta ratione vocationis, professionis et plurium ex membris suis.

Inst. Si Ecclesia dicatur sancta ratione plurium ex membris suis, pari jure dici poterit mala ob plures quos habet malos; ergo, etc.

Resp. Nego consequent. et paritatem. Nam denominatio rei alicujus fieri debet à meliori, præsertim si per se ad bonum tendat, malum verò nonnisi per accidens in eâ reperiatur.

Obj. 3.º S. Aug., lib. 4 de Baptismo, cap. 3: Peccatores, inquit, non sunt in Ecclesiâ; ergo, etc.

*Resp. Dist. ant. Peccatores non sunt in Ecclesiâ quoad animam spectatâ, conc.; quoad corpus, nego. Solutio patet ex aliis ejusdem Augustini textibus: *Ubi cunque, inquit lib. 2 Retractationum, cap. 18, commemoravi Ecclesiam non habentem maculam, non sic accipiendum est quasi jam sit, sed quæ preparatur ut sit, quando apparebit gloriosa.**

Inst. 1.º Juxta S. Augustinum, peccatores non magis sunt de Ecclesiâ quâm Hæretici: atqui Hæretici nequaquam ad corpus Ecclesiæ pertinent; ergo nec peccatores.

Resp. ad majorem. Eadem recurrit distinctio: itaque peccatores charitate defraudantur sicut Hæretici, ideoque non magis sunt de Ecclesiæ animâ quâm Hæretici. S. Augustinus ibi disputat contra Donatistas, qui rejiciebant validitatem Baptismi ab Hæreticis collati, ex eo quod, ut aiebant, Hæretici non possunt dare gratiam et Spiritum Sanctum quem non habent: porrò S. Augustinus argumento *ad hominem* sic eos revincebat: Si non valeat Baptismus ab Hæreticis collatus, quia Hæretici, ut potè extra Ecclesiam, non habent gratiam et Spiritum Sanctum, pariter non vallebit Baptismus à peccatore collatus; gratiam enim et Spiritum Sanctum non habet, non pertinet ad Ecclesiam sub respectu membrí vivi et Spiritu Sancto vivificati: atqui tamen vos Donatistæ creditis valere Baptismum datum à peccatoribus; ergo ratio propter quam dicitis invalidum esse Baptismum ab Hæreticis datum nulla est, et si alicujus ponderis sit, probat quoque nullum esse Baptismum datum à peccatoribus, cuius tamen validitatem admittitis. Itaque scopus ille S. Augustini exigit tantum ut peccatores dicantur extra animam Ecclesiæ, non autem extra corpus.

Inst. 2.º Idem S. Doctor, lib. 7 de Baptismo: Soli, inquit, justi sunt domus Dei quæ dicitur ædificari super petram, quæ.... claves regni cœlorum ac potestatem solvendi et ligandi; ergo, etc.

*Resp. Nego consequent., ut series textū propositi manifestè ostendit: *Puto*, inquit S. Aug., me non temerè dicere alios (justos scilicet) ita esse in domo Dei, ut ipsi etiam sint eadem domus Dei; alios autem ita dici esse in domo Dei, ut non pertineant ad compagem domīs, nec ad societatem fructiferæ pacificæque justitiae; sed sicut esse palea dicitur in frumentis: nam et istos (peccatores scilicet) esse in domo Dei negare non possumus, dicente Apostolo, II. ad Tim. c. 2, ¶. 20; Hæretici autem et Schismatici magis ex domo quām in domo esse dicendi sunt, de quibus dicitur, ex nobis exierunt..... separatores enim sunt, jam etiam corporaliter segregati, quām illi qui interius carnaliter..... vivunt et spiritualiter separati sunt. Ex quo quidem prolixiori textu, patet peccatores non quidem esse domum Dei, sed in illâ tantūm permanere.*

Ut autem penitus evanescat difficultas petita ex pluribus S. Aug. textibus, et omnis ab ipso removeatur contradictionis suspicio, Nicolium audire non pigeat: *Les termes de corps de l'Eglise*, inquit de Unitate Ecclesiæ, lib. 1, c. 1, *se peuvent prendre..... pour toutes les parties de la société de l'Eglise unies par les liens extérieurs, et en ce sens, il est très-vrai de dire que les méchans sont vraies parties et véritables membres du corps de l'Eglise..... Il est vrai encore que le corps de l'Eglise se peut aussi prendre, comme l'a pris S. Augustin, pour la société des justes, animés de l'esprit de Jésus-Christ, et unis entr'eux par les liens extérieurs d'une même communion, par lesquels ils sont aussi unis à plusieurs méchans..... Or,*

selon cette définition , il est vrai que les méchans ne sont point ni du corps de l'Eglise , ni membres de l'Eglise , ni membres du corps de Jésus-Christ , ni membres de Jésus-Christ. Ce sont deux différens sens donnés à un même terme , ou deux différentes manières de regarder une même chose , qui ont des suites contradictoires en apparence ; ainsi S. Aug.... est tout plein sur le sujet de l'Eglise de ces contradictions apparentes.

Eodem modo judicandum est de peccatoribus relativè ad Ecclesiam , ac de membris paralyticis relativè ad corpus cui uniuntur : sicut membra paralytica donec præcidantur vera sunt membra corporis , licet mortua , ita peccatores vera sunt Ecclesiæ membra , licet charitatem quæ vita animæ est perdiderint ; deindè sunt membra paralytica non ita mortua ut nullum omnino vitalem influxum recipient ; etsi enim charitate defraudantur , fidem et spem adhuc retinent , quæ sunt inchoata animæ vita.

CAPUT III.

De Hæreticis et Schismaticis.

HÆRETICUS dicitur *homo christianus aliquid divinitus revelatum , et ab Ecclesiâ propositum pertinaciter negans , aut in dubium revocans.*

1.º Dicitur , *homo christianus* ; qui enim Christum ipsum et missionem ejus abjiceret , infidelis vel apostatae nomen sortiretur : *Hæresis* , inquit S. Thomas , 2.^â 2.^æ , quæst. 11 , art. 1 , *est infidelitatis species , pertinens ad eos qui*

fidem Christi profitentur, sed ejus dogmata corrumptunt.

2.º Dicitur, *negans aliquid divinitus revelatum*; in iis enim quæ ad fidei depositum minime pertinent, à vero quidem deviare, non autem hæresim incurrere aliquis potest: porrò ad fidem, inquit S. Thomas, 2.^ā 2.^æ, quæst. 11, art. 2, *aliquid pertinet dupliciter, uno modo directè et principaliter, sicut articulus fidei; alio modo indirectè et secundariò, sicut ea ex quibus negatis sequitur corruptio alicujus articuli fidei, et cùca utraque potest esse hæresis eo modo quo et fides.*

3.º Dicitur, *ab Ecclesiâ propositum*; quia auctoritas Ecclesiæ docentis, nobis à Christo data est ut revelationem et sensum ejus certò et infallibiliter assequamur: *In quibusdam ad fidem pertinentibus*, inquit S. Thomas, loco mox citato, *postquam essent auctoritate universalis Ecclesiæ determinata, si quis tali ordinationi pertinaciter repugnaret, hæreticus censeretur.*

4.º Dicitur, *negans, vel in dubium revocans*, quia non tantum negatio, sed etiam dubium aduersatur fidei, quæ est assensus immobilis: hinc in Jure, c. 1, de Hæreticis dicitur: *Dubius in fide infidelis est.*

5.º Tandem dicitur, *pertinaciter*; qui enim bonâ fide negaret articulum aliquem, putans ipsum à Deo revelatum non esse, nec ab Ecclesiâ propositum, hæreticus formalis non haberetur, sed materialis duntaxat. Pertinax autem quis censetur quoties revelatio per auctoritatem Ecclesiæ ipsi sufficienter proposita est.

Hæreticus occultus est, aut publicus; noto-

rietate *facti aut juris*; *nominatim aut generatim*; *excommunicatus*, communionis Ecclesiæ *desertor*, altare contra altare erigendo, aut *desertoris sectator*.

Schismaticus, prout ab Hærético distinguitur, ille est *qui communionem Ecclesiæ in sacramentis voluntariè disruptum, vel Ecclesiæ legitimis Pastoribus debitam subjectionem rebellando violat*.

Fide catholicâ certum est quemlibet Hæreticum, etiam occultum, extra viam salutis esse, et ad nobiliorem Ecclesiæ partem nullo modo pertinere.

Item certum est contra Juriæum omnes omnino Schismaticorum et Hæreticorum sectas extra Ecclesiam versari, ut anteà probavimus, ubi de *Unitate Ecclesiæ*. Hæreticos verò et Schismaticos publicos, *solitariè spectatos*, de Ecclesiâ non esse hoc unico argumento convincitur: illi non sunt de Ecclesiâ qui neque ad animam, neque ad corpus ejus pertinent: atqui præfati Hæretici et Schismatici publici, *solitariè spectati*, neque ad animam, neque ad corpus Ecclesiæ pertinent; 1.º non ad ejus animam: *Hæretici enim, ut ait S. Aug., lib. de Fide et Symbolo, c. 10, de Deo falsa sentiendo ipsam fidem violent;* Schismatici autem *discissionibus inquis à fraternâ charitate disiliunt, quamvis ea credant quæ credimus.* 2.º Non ad ejus corpus: illi enim non sunt de corpore Ecclesiæ qui saltem uno ex tribus vinculis corporis Ecclesiæ carent: atqui Hæretici et Schismatici publici carent uno ex tribus vinculis corporis Ecclesiæ, ut per se patet; ergo neque ad animam, neque ad corpus Eccle-

siæ pertinent; proindeque non sunt de Ecclesiâ.

Obj. 1.º Matth. c. 13: Zizania in agro unà cum tritico crescere dicitur: porrò ager ille significat Ecclesiam, triticum verò Catholicos, et zizania Hæreticos; ergo Hæretici sunt in Ecclesiâ.

Resp. Nego min. In explicandâ agri parabolâ non consentiunt inter se Patres; alii enim per agrum intelligunt Ecclesiam, alii verò mundum. Qui primam sequuntur interpretationem, per zizaniam non Hæreticos, sed peccatores intelligunt; qui verò posteriorem amplectuntur, per zizaniam Hæreticos repræsentari volunt; in utrâque manet intacta thesis nostra.

Inst. 1.º *In magnâ domo*, inquit Apostolus, II. ad Tim. c. 2, v. 20, *non solum sunt vasa aurea et argentea, sed et lignea et fictilia; et quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam*: porrò domus illa est Ecclesia; vasa autem in contumeliam repræsentant Hæreticos; ergo Hæretici sunt de Ecclesiâ.

Resp. Nego min. Domus illa, juxta communem interpretum sententiam, Christianismum significat, in quo videre est Hæreticos Catholicis mixtos, reprobos cum electis, peccatores cum justis.

Inst. 2.º I. ad Corinth. c. 5: Ecclesia non judicat *de his qui foris sunt*: atqui judicat de Hæreticis; ergo sunt de Ecclesiâ.

Resp. In hoc Apostoli textu agitur de infideibus, in quos Ecclesia nullam habet jurisdictionem; non autem de Hæreticis, in quos tanquam in castrorum Ecclesiæ desertores judicium exercet. Infideles, ut potè non baptizati, nec ut

membra, nec ut subditi pertinent ad Ecclesiam, quæ propterea eos judicare non potest; at verò Hæretici, licet Ecclesiæ membra non sint, ad ipsam tamen propter Baptismum, tanquam rebelles subditi, pertinent, proindeque in ipsis, sicut dominus in servum fugitivum, animadvertisi jus habet.

Obj. 2.º Validitatem Baptismi ab Hæretico collati propugnârunt olim Patres contra Donatistas; ergo Patres illi censuerunt Hæreticos ad Ecclesiam pertinere.

Resp. Nego consequent. Ut quis validè baptizet, necesse non est ut ad Ecclesiam pertineat, sed sufficit ut habeat intentionem faciendi quod facit Ecclesia; ergo licet sancti Ecclesiæ Doctores validitatem Baptismi Hæreticorum admiserint, minimè sequitur ipsis habuisse Hæreticos ut vera Ecclesiæ membra.

Et verò etiam validitatem Baptismi ab Hæreticis in fundamentalibus articulis errantibus collati admiserunt: atqui tamen ipse Juriæus fatetur Hæreticos in articulis fundamentalibus errantes de Ecclesiâ non esse; ergo, etc.

Obj. 3.º Quisquis validè baptizat, Christo et Ecclesiæ filios generat: atqui sola sponsa, id est, Ecclesia filios Christo et Ecclesiæ generare potest; ergo, etc.

Resp. Nego min. Nam, ut loquitur Augustinus, lib. 1 de Baptismo, Ecclesia comparatur uxoribus Patriarcharum, putà Saræ, Rachel, etc., quæ viris suis per uterum ancillarum suarum filios genuerunt; præterea impropiè dicitur Hæreticos validè baptizando, Christo et Ecclesiæ generare filios; hæc enim filiorum Dei per Baptismum generatio, non tam minis-

tris quàm Christo , cujus partes agunt , tri-
buenda est , juxta illud S. Joannis Baptiste de
Christo testantis : *Hic est qui baptizat.*

Obj. 4.º Hæretici etiam publici quandoquè
retinent jurisdictionem in Ecclesiâ ; ergo sunt
membra ill'us : quis enim magis pertinet ad
aliquam societatem quàm dux et moderator
ipsius ?

Nota antecedentis veritatem controverti in-
ter Theologos , quorum plures partem negantem
tenant; alii verò affirmantem tuentur : suppo-
sitâ autem veritate antecedentis ,

Resp. Nego consequent. Aliud est habere ju-
risdictionem in Ecclesiâ , aliud est ad ipsam
tanquam verum membrum pertinere. Quilibet ,
modò sit baptizatus , absolutè capax est reci-
piendæ jurisdictionis; ut autem aliquis sit verum
Ecclesiæ membrum , tribus vinculis externis
suprà memoratis cum Ecclesiâ uniri debet. Et
verò quilibet Hæreticus , quantumvis in funda-
mentalibus erret , jurisdictionem pro articulo
mortis habet , ita ut , si sit sacerdos , validè pos-
sit moribundum absolvere : atqui tamen Hære-
ticus ejusmodi , etiam fatente Juriæo , non est de
Ecclesiâ ; ergo , etc. Quod autem additur quem-
libet societatis ducem et moderatorem ad ipsam
tanquam membrum pertinere , falsum est ; quot
sunt enim , v. g. , superiores ecclesiastici , qui
jurisdictionem habent in moniales , licet socie-
tatis earum membra non sint. Non desunt tamen
Theologi qui omnes Hæreticos et Schismaticos ,
quantumvis manifestos , corporis Ecclesiæ mem-
bra dicant mortua , eo sensu quòd ad ipsam per-
tineant ratione jurisdictionis quam in eos retinet
Ecclesia , et ratione Baptismi , qui est character

Christianismi distinctivus et indelebilis; illi autem Theologi à nobis non re sed nomine tantum dissentiunt; negant enim Hæreticos pertinere ad Ecclesiam per tria vincula à nobis superius memorata. Observandum tamen modum loquendi in Ecclesiâ usitatum religiosè servandum esse: porrò, juxta illum, Hæretici omnes et Schismatici extra Ecclesiam sunt.

Quæres utrùm Hæretici et Schismatici occulti sint de Ecclesiâ.

Resp. quætionem illam inter Catholicos, salvâ fide, agitari solitam, non esse magni momenti; si tamen solutione indigeat, affirmantem tenemus cum Augustino, libro de Gestis cum Emerito Donatistâ: *Quidam*, inquit, *corde positi in parte Donati, præsentiam nobis exhibent corporalem; ... carne intus, spiritu foris;* ergo juxta S. Doctorem, Hæretici occulti sunt corporaliter intus, id est, intra Ecclesiam. Et verò illi sunt de Ecclesiâ, qui tria vincula externa corporis Ecclesiæ retinent: atqui Hæretici et Schismatici occulti retinent tria vincula externa corporis Ecclesiæ; videlicet, exteriùs veram profitentur fidem, participant sacramentis, legitimis subjiciuntur Pastoribus.

Dices: Hæretici publici sunt extra Ecclesiam; ergo et occulti.

Resp. *Nego consequent.* Hæretici publici carent primo vinculo corporis Ecclesiæ, id est, professione externâ veræ fidei; non ita est de Hæreticis occultis, qui voce profitentur fidem quam corde negant.

Inst. Hæretici occulti à publicis non differunt, nisi per abominandam hypocrisim; ergo non magis sunt de Ecclesiâ quàm isti.

Resp. Distinguendum est inter pravam cordis dispositionem quæ in causâ est cur Hæretici occulti nolint fidem quam intùs habent exteriùs profiteri , et effectum externum indè provenientem : non ratione prioris sed posterioris , sunt de Ecclesiâ Hæretici occulti ; cæterùm ex suâ cum Ecclesiæ corpore unione , nullum internum fructum percipiunt.

CAPUT IV.

De Excommunicatis.

EXCOMMUNICATIO duplex est, *major* et *minor*. Prior dicitur *censura quā homo baptizatus privat*ur *Ecclesiæ bonis communibus , sacramentis scilicet , sacrificiis , suffragiis , etc.* ; posterior verò est *censura quæ tantum privat à receptione sacramentorum*. Præter hanc duplēm excommunicationis speciem , alia est Sacerdotibus propria et antiquis usitatissima, quâ Episcopi et Presbyteri aut etiam ministri inferiores , ecclesiasticâ communione ipsorum ordini congruâ privantur.

Certum est excommunicatione minori vel etiam privatione communionis ecclesiasticæ neminem ab Ecclesiâ separari ; ergo agitur tantummodo de excommunicatis excommunicatione majori.

C O N C L U S I O .

Excommunicati sunt extra Ecclesiam.

Prob. 1.º *Ex Script. Matth. c. 18 , v. 17 : Si Ecclesiam non audierit , sit tibi sicut Ethnicus et Publicanus.* Qui excommunicationis pœnâ mulctatur , sicut Ethnicus et Publicanus haberî

debet : porrò Ethnicus extra fidelium societatem manet ; ergo , etc.

Prob. 2.º Ex SS. PP. S. Cyprianus, Epist. 62 : Spiritali gladio superbi et contumaces ne- cantur, dūm de Ecclesiā ejiciuntur ; ergo ex-communicatio, quæ est spiritualis ille gladius, ejicit de Ecclesiā. S. August. lib. de Unitate Ecclesiæ : Quisque præciditur à corpore Ecclesiæ , cùm visibiliter excommunicatur.

Prob. 3.º Ratione theologicd. Illi non sunt de Ecclesiā qui carent uno ex tribus vinculis corporis Ecclesiæ : atqui excommunicati carent uno ex tribus vinculis corporis Ecclesiæ , scilicet participatione iisdem sacramentis; ergo , etc.

Obj. 1.º S. Augustinus , lib. contra Donat. post collationem cum ipsis habitam , cap. 20 : Non à populo Dei separamus quos excommuni- cando ad humiliorem pœnitendi locum redi- gimus ; ergo , etc.

Resp. Nego consequent. Ibi S. Augustinus nomine populi Dei non Ecclesiam præcisè in- telligit , sed numerum salvandorum , à quo excommunicatos separare non vult Ecclesia , cùm è contrariò nonnisi propter salutem ipso- rum , in eos animadvertat.

*Obj. 2.º Victor Papa , secundo Ecclesiæ se- culo, Polycratem, Episcopum Ephesinum, alios- que Asiaticos excommunicavit propter morem ipsorum peculiarem Paschatis celebrandi , more Judæorum, die 14.^ā mensis *Nisan* : atqui tamen, non obstante illâ excommunicatione , Polycra- tes aliquique Asiatici semper habiti sunt ut verè Ecclesiæ filii ; ergo , etc.*

Resp. Nego maj. Summus Pontifex Victor nunquā excommunicavit Polycratem et Asia-

ticos, sed tantum pœnam excommunicationis minatus est, quam nunquam tulit, ut habet Firmilianus in Epist. ad S. Cyprianum; deinde tametsi à communione Ecclesiæ Polycratem et sequaces ejus præcidisset Victor Papa, ut refert Eusebius, lib. 5 Historiæ suæ, cap. 24, dicendum est hanc censuram effectu suo caruisse propter reclamationem Episcoporum; nam, ut habet idem Eusebius, *hæc non omnibus placebant Episcopis; proindè Victorem hortati sunt ut ea potius sentire vellet, quæ paci ac unitati congruebant.* Exstant etiam nunc eorum litteræ, quibus Victorem acerbius perstringunt; et revera S. Irenæus, nomine Ecclesiae Gallicanæ, ad Victorem scripsit ne propter quæstionem disciplinæ, tot Ecclesias à communione præcideret.

Obj. 3.º S. Stephanus Papa excommunicavit S. Cyprianum et Africanos qui Baptismi ab Hæreticis collati invaliditatem tuebantur: atqui tamen S. Cyprianus et ejus asseclæ semper fuerunt in Ecclesiâ; ergo, etc.

Resp. Nego maj. Excommunicationis pœnam minatus est Stephanus, sed non tulit, juxta S. Augustinum, lib. 5 de Bapt., cap. 25: *Stephanus, inquit, abstinentes putaverat qui de suscipiendis Hæreticis priscam consuetudinem convellere conarentur;..... vicit tamen pax..... in cordibus eorum, ut..... nullum inter eos schismatis malum oriretur.*

Inst. S. Meletius Antiochenus Romani Pontificis et Occidentalium communione privatus est: atqui tamen Ecclesiæ membrum erat; ergo, etc.

Resp. Dist. maj. Meletius privatus est communione episcopali, *conc.*; communione sacramentorum, *nego*. Itaque cum Meletius et

Paulinus de Sede Antiochenâ contenderent, Romanus Pontifex cum occidentalibus Episcopis Paulinum ut Episcopum habuit; et consequenter à communione episcopali competitorem ejus Meletium separavit, non verò à sacramentorum communione, ita ut semper habitus sit tanquam verum Ecclesiæ membrum.

CAPUT V.

De Catechumenis, Infidelibus et Apostatis.

CATECHUMENUS ille est qui doctrinâ Christi imbuitur, et ad Baptismum se disponit.

Certum est 1.º catechumenum esse posse de animâ Ecclesiæ, si nimirùm charitate instruatur.

Certum est 2.º catechumenum ex voto pertinere ad corpus Ecclesiæ: sincerè enim desiderat Baptismo tingi et fidelium cœtui aggregari; ergo quæritur tantummodò utrūm sit actuale corporis Ecclesiæ membrum.

CONCLUSIO.

Catechumeni non sunt de corpore Ecclesiæ.

Prob. 1.º Ex Eugenii IV decreto ad Armenos, et ex Concilio Tridentino, Sess. 14, Baptismus est janua Ecclesiæ: atqui catechumeni non sunt baptizati; ergo Ecclesiam adhuc ingressi non sunt.

Prob. 2.º Ex SS. PP. inter quos affermus tantum S. Gregorium Nazianzenum, Orat. 40: *Quandiū, inquit, in catechumentorum numero es, in pietatis vestibulo es: intrare*

te oportet; ergo juxta S. Doctorem, in vestibulo Ecclesiæ, non autem in Ecclesiæ sunt catechumeni.

Prob. 3.º Ratione theologicā. Illi enim non sunt de Ecclesiæ, qui carent duobus vinculis corporis Ecclesiæ: atqui catechumeni carent duobus vinculis corporis Ecclesiæ; namque participatio iisdem sacramentis, et subjectio legitimis Pastoribus duo sunt vincula corporis Ecclesiæ: atqui catechumeni his duobus vinculis carent; 1.º quidem non participant sacramentis: illi enim sacramentis non participant qui nullum jus habent ad sacramenta: porrò catechumeni nullum jus habent ad sacramenta, cùm nemo fiat capax sacramentorum nisi per Baptismum; 2.º non subjiciuntur Ecclesiæ Pastoribus; illi enim Pastoribus non subjiciuntur, in quos Pastores Ecclesiæ nullam habent jurisdictionem: atqui in catechumenos Pastores Ecclesiæ nullam habent jurisdictionem; ergo, etc.

COROLLARIUM PRIMUM.

Ergo Infideles non sunt de Ecclesiad.

Prob. Catechumeni, ex dictis, defectu Baptismi sunt extra Ecclesiam; ergo à fortiori infideles, qui non solum participatione sacramentorum et subjectione Pastoribus, sed etiam professione veræ fidei carent.

COROLLARIUM II.

Ergo Apostatæ sunt extra Ecclesiam.

Prob. Ex dictis suprà, Hæretici sunt extra Ecclesiam; ergo à fortiori Apostatæ; namque

Apostatæ dicuntur ii qui postquam Christo nomen dederunt, ipsum abjurare non sunt veriti: atqui homines ejusmodi magis ab Ecclesiâ quam Hæretici alienantur, cum Hæretici semper aliquos doctrinæ Christi retineant articulos, quos omnes abjiciunt Apostatæ; ergo, etc.

Quæ contrà fieri possunt objectiones, levioris sunt momenti; idèque eas consultò prætermittimus.

DISSERTATIO QUARTA.

DE AUCTORITATE ECCLESIÆ.

QUIDQUID pertinet ad auctoritatem Ecclesiæ dupli viâ cognosci potest, videlicet *discussione*, si ad normam Scripturæ et Traditionis expendatur, et *auctoritate*, si ea cognitio ab ipsâ Ecclesiâ oriatur; scilicet, ope notarum jam deteximus romanam societatem esse veram Christi Ecclesiam: porrò absque ulteriori examine auctoritatis ejus, quilibet potest tutò et certò credere eam omnem ipsi competere auctoritatem quam sibi tribuit, et in ipsâ ab omnibus membris suis agnosci vult et imperat sub pœnâ anathematis; etenim quilibet sic invictè ratiocinari potest: Ecclesia Romana, quæ est vera, hanc et illam sibi tribuit auctoritatem, et ab omnibus membris suis exigit, sub pœnâ anathematis, ut illam quam sibi tribuit auctoritatem credant; ergo in rei veritate talis ipsi competit auctoritas; si enim illâ defraudaretur, jam erraret in fide, imò membra sua circa

fidem errare cogeret : atqui repugnat veram Christi Ecclesiam errare in fide ; ergo, etc.

Hæc via maximè compendiosa est, et simplificibus accommodata, omnemque retorquendi viam Protestantibus occludit ; scilicet, cùm urgentur à Catholicis, qui ipsis objiciunt examen veræ doctrinæ esse rudibus improportionatum, eosque non discussione, sed auctoritate regendos esse, sic retorquere solent : rudes et imperiti, etiam in sententiâ Catholicorum, tenentur ex Scripturâ et Traditione discutere, 1.º quæstionem de infallibili judicis controversiarum auctoritate ; 2.º subjectum illius auctoritatis, an sit penes sumnum Pontificem, vel Episcopos, vel Presbyteros, vel Principes seculares, vel cuiuslibet generis laicos ; 3.º objectum ejusdem auctoritatis, an versetur circa fidem, mores et disciplinam ; 4.º modum quo exerceri potest illa auctoritas, utrum nempè Ecclesia congregata et dispersa, expressè et tacite, in particulari et in globo, judicare possit : atqui examen harum quæstionum rudibus impervium est ; ergo vestrum systema, inquiunt Protestantes, iisdem ac nostrum subjacet incommodis. Hæc retorsio potest multiplici modo refelli, sed omnino resolvitur *negando suppositum majoris argumenti propositi* : namque falsum est imperitos, in sententiâ Catholicorum, teneri omnes quæstiones ad auctoritatem Ecclesiæ pertinentes juxta normam Scripturæ et Traditionis expendere et solvere, quia, ut jam diximus, auctoritate Ecclesiæ, cuius veritas ope notarum cognita est, certò finiuntur.

Hæc compendiosa auctoritatis Ecclesiæ investigatio sufficit laicis, quos *fides salvos facit*,
non

non exercitatio Scripturarum, ait Tertullianus, lib. de Præscript., cap. 14; in Clericis autem et Pastoribus animarum major scientia requiritur. Itaque præsentem Dissertationem satis difficilem et maximi momenti quatuor capitibus absolvemus: 1.um erit de infallibilitate Ecclesiæ in docendo; 2.um de subjecto illius infallibilitatis; 3.um de ejus objecto; 4.um de vario illam exercendi modo.

CAPUT PRIMUM.

De Infallibilitate Ecclesiæ in docendo, seu de Judice controversiarum infallibili.

OBSERVANDUM 1.º Fides sine quâ, ut habet Apostolus, impossibile est placere Deo, est *assensus firmus datus rebus à Deo revelatis, propter auctoritatem ipsius*; res autem à Deo revelatæ et ab hominibus credendæ continentur in verbo Dei scripto et tradito. Protestantes quidem Traditionem rejiciunt, rati omnes fidei veritates in Scripturis contineri, sed hunc errorem confutavimus in *Theologiæ Prolegomenis*, c. 3, *de Locis theologicis*, art. 2.

Observandum 2.º Ut homines fidem concipiant, priùs certò cognoscere debent divinitatem et sensum Scripturæ textuum, sicut judex non potest controversias dirimere nisi priùs cognoscat legis existentiam, et legitimam ejus habeat interpretationem.

Observandum 3.º Nec divinitas textuum Scripturæ, nec eorumdem sensus naturalis et legitimus, instar primorum principiorum haberit

debent, id est, non sunt aliquid per se notum; illud enim dicitur per se notum sive primum principium, cuius veritas ex simplici terminorum expositione patet, quodque cognoscitur absque ope discursus, quale est istud principium, *Totum majus est sed parte*: porrò evidens est divinitatem et legitimum sensum textuum Scripturæ et Traditionis non esse ejusmodi; ergo non sunt aliquid per se notum.

Observandum 4. Cùm divinitas et legitimus sensus textuum Scripturæ et Traditionis per se non innotescant, ut certò cognoscantur indigent probatione seu medio ab ipsis distincto: atqui probatio illa seu medium illud, examen includit; ergo status controversiæ Catholicos inter et Protestantes iste est: an examen divinitatis et sensus textuum verbi divini pertineat ad singulos fideles, vel ad præpositos Ecclesiæ tantum; prius tuentur Protestantes, posterius vero Catholici; utriusque autem partis sententiam fusijs exponere juvat.

Juxta Protestantes, 1.º Scriptura sola est fidei nostræ regula; ideoque ad illam, non autem ad Traditionem, recurrendum est ut hauriantur veritates fidei ab hominibus credendæ; 2.º Christus nulli homini in particulari, nullique hominum societati promisit infallibilitatem in definiendo Scripturæ legitimo sensu; ita ut non solùm Romanus Pontifex, sed etiam omnia Concilia, quantumvis generalia, errare possint circa fidem; undè 3.º quilibet fidelis, quantumvis simplex et illiteratus, posthabitâ Episcoporum et Conciliorum auctoritate, tenetur per semetipsum expendere et textuum Scripturæ divinitatem, et naturalem eorumdem sen-

sum, ut fidem, sine quâ Deo placere non potest, corde concipiatur et ore profiteatur. 4.º Ut explicent Protestantes quâ ratione fieri possit ut quilibet fidelis, quantumvis simplex et illiteratus, hæc duo expendere valeat, distinguunt inter veritates fidei necessarias ad salutem seu *fundamentales*, et *non fundamentales*; de posterioribus fatentur ipsas non esse imperitis obvias; de prioribus autem audacter pronuntiant nullum esse Christianum, quantumvis rudem, cui, modò humilis sit, obviæ non sint, mediante gratiâ Sancti Spiritûs. Gratia autem illa Sancti Spiritûs hominem adjuvans in examine divinitatis et sensûs textuum verbi divini, dicitur à Claudio *radius Spiritûs Sancti*, à Juriæo autem nuncupatur *gustus internus*. Ex quibus patet 5.º homines, non auctoritate, sed privato examine in rebus fidei regendos esse.

Juxta Catholicos, 1.º regula fidei duplex, Scriptura et Traditio; 2.º Christus in Ecclesiâ posuit Pastores et Doctores cum potestate et privilegio docendi fideles, et quidem infallibiliter; undè sequitur 3.º homines in negotio fidei, non privato examine, sed auctoritate vivente et externâ regendos esse: Pastores autem illi et Doctores quibus potestatem docendi infallibiliter Christus concessit, dicuntur *Judex infallibilis controversiarum*.

CONCLUSIO.

Ecclesia per suos præpositos est infallibilis controversiarum fidei Judex, seu Ecclesia est infallibilis in docendo.

Prob. 1.º Ex Script. S. Matth. cap. 28, v.

18, 19 et 20 : *Data est mihi*, inquit Christus Apostolos alloquens; *omnis potestas in cœlo et in terrâ*. *Euntes ergo, docete omnes gentes, baptizantes eos..... et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi*. Unde sic : per hæc verba Christus dedit Apostolis potestatem docendi et privilegium docendi infallibiliter : atqui potestas illa docendi, et privilegium illud docendi infallibiliter, perseverant in præpositis Ecclesiæ, Apostolorum successoribus; ergo, etc.

Prob. maj. quæ sic se habet : *Christus concessit Apostolis potestatem docendi et privilegium docendi infallibiliter*. 1.º Quidem Apostolis dedit potestatem docendi, ut aperte liquet ex his textūs mox allati verbis : *Docete omnes gentes*. 2.º Christus dedit Apostolis privilegium docendi infallibiliter ; illis enim Christus concessit privilegium docendi infallibiliter, quibus docentibus promisit auxilium efficax : atqui Christus Apostolis promisit auxilium efficax ; namque Christus promisit se futurum cum Apostolis docentibus, *Docete..... et ecce ego vobiscum sum* : atqui hæc verba, *ego vobiscum sum*, designant auxilium efficax, ut patet ex omnibus Scripturæ textibus in quibus similis expressio legitur ; deinde Christus per hæc verba promisit Apostolis auxilium ipsis et gentibus quas edocere tenebantur necessarium : atqui auxilium efficax in docendo erat necessarium Apostolis et gentibus quas docere tenebantur ; postremò Christus non in vanum præposuit hæc verba, *Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terrâ*; per illa enim significare voluit auxilium quo instruendi erant Apostoli

non esse auxilium commune et ordinarium, sed auxilium efficax; ergo Christus per hæc verba promisit Apostolis auxilium efficax in docendo; ergo Christus concessit Apostolis privilegium docendi infallibiliter; ergo vera major.

Prob. min. quæ sic est: *Atqui eadem potestas docendi, et illud privilegium docendi infallibiliter, perseverant in præpositis Ecclesiæ, Apostolorum successoribus.* Res ita est, modò Christus per hæc verba allocutus sit Apostolos, quatenùs unicam constituebant personam moralem cum præpositis Ecclesiae, eorum successoribus: atqui reverè Christus allocutus est Apostolos, quatenùs unicam constituebant personam moralem cum præpositis Ecclesiae, eorum successoribus; namque Christus in prædicto textu alloquitur Apostolos, quatenùs usque ad finem mundi existere et docere debebant, ut patet ex his verbis, *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi*, id est, usque ad finem mundi: atqui evidens est Apostolos non potuisse docere usque ad finem mundi, nisi in quantum unicam personam moralem efficiunt cum præpositis Ecclesiae, successoribus suis; ergo potestas et privilegium docendi infallibiliter concessum Apostolis perseverant in eorum successoribus, præpositis scilicet Ecclesiae; ergo præpositi Ecclesiae sunt infallibles in docendo, sive Ecclesia per præpositos suos est infallibilis controversiarum judex.

Notandum autem infallibilitatem in docendo Ecclesiae promissam, continuam esse usque ad finem mundi, ita ut Deus omnibus diebus Ecclesiae suæ efficaciter adsit: illud enim patet ex textu mox allato, *Ecce ego vobiscum sum*

omnibus diebus usque ad consummationem seculi. Unde Ecclesia est semper et pro semper infallibilis.

Ad Ephes. cap. 4, ¶. 11, 12, 13 et 14: Christus dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Evangelistas, alios autem Pastores et Doctores..... in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei....; ut jam non simus parvuli fluctuantes, et circumferamur omni vento doctrinæ. Igitur 1.º juxta institutionem Christi sunt in Ecclesiâ præpositi qui fideles edoceant; patet enim ex his verbis, posuit in Ecclesiâ Pastores et Doctores; 2.º futuri sunt in Ecclesiâ præpositi facultate docendi instructi usque ad finem mundi, ut probatur ex his verbis, donec occurramus omnes in unitatem fidei; quod non nisi in fine mundi compleri debet; 3.º præpositi Ecclesiæ facultate docendi instructi, infallibilitate donantur, ut satis constat ex fine quem Christus sibi proposuit in illis instituendis Pastoribus, ut nimirum occurramus omnes in unitatem fidei, et non simus parvuli fluctuantes, et non circumferamur omni vento doctrinæ.

Multi sunt alii Scripturæ textus ex quibus eadem Ecclesiæ in docendo infallibilitas deducitur; Matth. c. 8: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus et Publicanus*: sub pœnâ excommunicationis Ecclesia audienda est quotiescumquè docet; ergo infallibiliter docet; repugnat enim dicere Christianos sub pœnâ omnium gravissimâ teneri ad subscriendum interius et immobiliter judicio fallibili. I. ad Timotheum c. 3: *Ecclesia Dei vivi, quæ est columna et firmamentum veritatis*; ergo sicut

ædificium columnis nixum ab eis omnem suam soliditatem habet, ita fideles habent ab Ecclesiâ suam in veritate firmitatem, ipsam proindè infallibilitatem. Matth. cap. 16 : *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam* : atqui si Pastores Ecclesiæ errare possent, tunc adversus Ecclesiam quæ Pastores audire debet, portæ inferi prævalerent; ergo, etc.

Prob. 2.º Ex SS. PP. S. Irenæus, lib. 3 adversùs Hæreses, c. 4: Non oportet apud alios quærere veritatem, quam facile est ab Ecclesiâ sumere : porrò si errare posset Ecclesia circa fidem, tam facile esset ab eâ errorem sumere quam veritatem; ergo S. Irenæus supponit eam esse infallibilem. Idem S. Doctor, lib. 3 adversùs Hæreses, c. 4: *Ibi discere oportet veritatem apud quos ea est quæ derivat ab Apostolis Ecclesiæ successio; illi enim fidem nostram custodiunt et nobis Scripturam sine periculo exponunt.* Hæc clara sunt nullaque interpretatione indigent.

S. Basilius, Epist. 204 : *Justius est res nostras judicari*, id est, controversias dirimi, *non ex uno vel altero non rectè in veritate ambulantibus, sed ex multitudine Episcoporum*; ergo veritas fidei æstimanda est ex multitudine Episcoporum in eam conspirantium; ergo Episcoporum multitudo est infallibilis in docendo, alioquin in aliquâ doctrinâ eorum consensio non esset certum veritatis argumentum, ut habet S. Doctor.

S. Aug., lib. 1 contra Cresconium, cap. 33: *Quisquis falli metuit hujus obscuritate questio-nis, eamdem Ecclesiam de illâ consulat*, etc. :

porrò si Ecclesia sit fallibilis, tunc ne fallatur timere debet quisquis eam consulit. Idem S. Doctor, lib. contra Epist. *fundamenti*, cap. 5: *Ego Evangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret auctoritas.* Denique probatur ex omnibus textibus Patrum infrā exscribendis, ubi de auctoritate Conciliorum et subjecto auctoritatis Ecclesiæ agemus.

Prob. 3.º Ex praxi veræ antiquæ Ecclesiæ. Vera Christi antiqua Ecclesia, in omnibus exortis circa fidem disputationibus, post definitiōnem suam, nulli amplius dubitare permisit, sed ab omnibus membris suis sub pœnâ excommunicationis exegit ut firmâ fide crederent quidquid ab ipsâ definitum fuerat. Veritas hujus propositionis constat indubitatis historiæ ecclesiasticæ monumentis: atqui vera Christi Ecclesia sic se gerere non potuit nisi fuerit infallibilis in docendo; absurdum enim est, injustum et crudele, exigere assensum firmum et immobilem definitionibus fallilibus: atqui si vera Christi Ecclesia non fuisset infallibilis in docendo, jam exegisset assensum firmum et immobilem definitionibus fallilibus; ergo absurdè, injustè et crudeliter se gessisset; quod de verâ Christi Ecclesiâ dici repugnat.

Prob. 4.º Ex fide et praxi Ecclesiæ Romanæ actualis. Ecclesia Romana credit se esse infallibilem in docendo, et consequenter ad ejusmodi fidem exigit ab omnibus fidelibus ut eam profitantur fidem et omnibus definitionibus suis firmiter et immobiliter assentiant; illud, inquam, exigit sub pœnâ anathematis, id est, ejectionis è suo sinu; ergo est verè infallibilis. Consequentia evidens est; ex dictis enim, ubi de

Notis Ecclesiæ, romana societas vera est Christi Ecclesia : atqui evidens est veram Christi sponsam non posse credere se esse infallibilem , et sub pœnâ anathematis exigere à fidelibus ut eam profiteantur fidem et omnibus definitionibus suis firmiter et immobiliter assentiant , si reverà non sit infallibilis.

Prob. 5.º Vel Ecclesia per suos præpositos est infallibilis controversiarum judex , vel quilibet privatus tenetur per semetipsum fidei controversias expendere ad normam divini verbi : atqui posterius dici nequit ; ergo , etc.

Major evidens est , quia ex unâ parte privatus quilibet tenetur credere : *Sine fide enim impossibile est placere Deo* , qui *vult omnes homines ad agnitionem veritatis venire* , ut habet Apostolus , Hebr. cap. 11 , et I. ad Timot. c. 2 ; et ex alterâ parte veritates fidei in verbo Dei contentæ , non sunt ita per se notæ ut dinitas textuum eorumque sensus legitimus ex simplici lectione innotescant , absque ullo examine ; undè aut auctoritas præpositorum Ecclesiæ , aut discussio uniuscujusque privati debet controversias fidei dirimere .

Prob. minor , nempè quòd dici nequeat quemlibet privatum teneri ad expendendas fidei controversias ad normam verbi divini ; etenim nemo ad impossibile tenetur : sed impossibile est cui libet privato fidei controversias ad normam verbi divini expendere et solvere ; maxima pars enim Christianorum constat rudibus et imperitis : atqui impossibile est hominibus hujusmodi , fidei controversias expendere et solvere ; vel enim agitur de omnibus fidei controversiis , vel de aliquibus tantùm , de iis scilicet quæ versan-

tur circa veritates *fundamentales* : porrò utrumque rudibus et imperitis improportionatum est ; 1.um quidem , id est , imperiti non possunt omnes fidei veritates controversas expendere et solvere , ut fatentur ipsimet adversarii , et magis patebit ex mox dicendis . 2.um pariter dici nequit , id est , imperiti non possunt veritates fidei ad salutem necessarias , sive articulos fidei *fundamentales* expendere et privato examine cognoscere ; namque 1.º hæc distinctio articulorum *fundamentalium* et *non fundamentalium* fictitia est , recens excogitata , nulloque auctoritatis momento nixa ; 2.º nulla est regula certa , in verbo Dei contenta , ad discernendos articulos *fundamentales* à *non fundamentalibus* ; hinc ipsi Protestantes inter se nunquam potuerunt consentire de numero illorum articulorum , ita ut alii plures , alii pauciores singant ; 3.º ut rudes et imperiti articulos illos fidei *fundamentales* certò cognoscere valeant , duo requiruntur , ut scilicet cognoscere possint divinitatem librorum , et catholicos ab apocryphis discernere , deinde ut eorum legitimam interpretationem assequi valeant : atqui hæc duo imperitis minimè obvia sunt ; quānam enim ratione viri simplices et idiotæ operibus manus continuò vacantes , certò solvere poterunt quæstiones intricatas et inter doctissimos magno animorum æstu agitatas ? Divinitas enim Scripturarum , independenter ab auctoritate Ecclesiæ , vix ac ne vix quidem à doctis agnoscitur : hinc quidam libri tanquam divini à Calvinistis habentur , nimirūm Epist. ad Hebræos , Epist. S. Jacobi , et Apocalypsis S. Joannis , qui à Lutheranis respuuntur ; deinde sensus Scripturæ

sacræ , etiam in rebus ad salutem necessariis , teste S. Petro , difficilis est : *in quibus* , inquit sermonem faciens de Epistolis S. Pauli , sunt quædam difficultia intellectu , quæ indocti et instabiles depravant , sicut et cæteras Scripturas , ad suam ipsorum perditionem ; hinc meritò observavit Vincentius Lirinensis , Commonitorii cap. 2 , *Scripturam sacram* , pro ipsâ sud altitudine , non uno et eodem sensu ab omnibus accipi , ut penè quot homines sunt , tot illinc sententiae erui posse videantur ; ideoque necesse esse propter tantos , tam varios erroris anfractus , ut propheticæ et apostolicæ interpretationis linea , secundum ecclesiastici et catholici sensus normam dirigatur .

Nec dicatur simplices et imperitos , si humiles sint , omnes de divinitate et legitimo sensu Scripturæ quæstiones ad salutem necessarias solvere posse , mediante *Spiritus Sancti radio* , ut loquitur Claudius , vel mediante *gusto interno* , ut habet Juriæus : hæc est enim *radii Claudiani* proprietas , ut textuum Scripturæ qui leguntur , aut ab aliis legi audiuntur , intuitivè et absque ullo discursu divinitatem aperiat , sicut lux solis objecta sensibilia oculis immediatè exhibit ; per *gustum* autem à Juriæo excogitatum , discernitur textus divinus à profano , sicut amarum à dulci : porrò non est recurendum ad *radium* Claudi vel *gustum internum* Juriæi : 1.º quia fictitii sunt , ut quilibet cordatus et sincerus , si conscientiæ propriæ testimonio stare velit , fateri cogetur ; nullus est enim Protestans qui vel minimum discrimen inter duos textus quorum alter erit verè divinus , alter verò humanus , ope radii illius vel saporis

hujus, pronuntiare ausit ; 2.º quia fanatismum redolent ; 3.º Lutherus et Calvinus prætensæ Reformationis auctores in pluribus circa fidem articulis dissentunt ; ergo vel dicendum est fictitium esse ejusmodi radium , aut saltem ipsum eclipsim quandoquè pati ; vel Luthero aut Calvino propter defectum humilitatis non affulssisse : eligant adversarii.

Prob. 6.º Ex ipsa adversariorum agendi ratione. Multitudo enim Protestantium , etsi speculativè credat examen controversiarum fidei ad quemlibet privatum ultimò pertinere , in praxi tamen auctoritate Pastorum regitur : hinc verè dixit Nicolius istud inter Catholicos et Protestantes in præsenti causâ esse discrimen , quòd illi propriis principiis suis in praxi adhæreant , isti verò principia sua factis negent : *L'autorité, inquit, lib. cui titulus : les prétendus Réformés convaincus de schisme , c. 14 ; l'autorité est la cause générale de la créance des simples dans toutes les Religions , et il n'en faut chercher d'autre de celle de tous ceux qui naissent présentement Calvinistes. Il ne faut pas même croire que ceux qui ont embrassé ce parti au commencement.... n'aient point été entraînés par la force de l'autorité. Il faut à la vérité qu'il aient été touchés par quelques raisons apparentes sur quelque point ; mais ces raisons ayant acquis créance dans leur esprit à cause de ceux qui les leur disaient , ils ont reçu tous les autres dogmes de la Religion prétendue réformée sans examen , ils se sont laissé emporter comme les autres par l'autorité fausse et présomptueuse des auteurs du schisme.... N'est-il pas certain que tous les Calvinistes croient.... que*

les livres de l'Écriture dont ils font le catalogue dans leur Confession de foi sont canoniques dans toutes leurs parties ?... Cependant quel est le principe de cette créance ? est-ce qu'ils y discernent les caractères de divinité dont nous parle M. Claude ? comment le pourraient-ils faire , puisque la plupart d'entr'eux ne les ont pas lus, et qu'ils n'oseraient dire au moins qu'ils les aient lus sans distraction , ni qu'ils les aient tous entendus ? ils le croient néanmoins ; mais ils le croient par autorité. Ils croient de même un grand nombre de dogmes dont ils ne se sont point mis en peine de chercher les preuves dans l'Écriture ; ils n'en croient pas moins plusieurs , qu'ils avouent n'être pas fondamentaux , que les plus fondamentaux , quoique M. Claude nous dise que ces points ne se font pas paraître si essentiellement divins. Qu'est-ce qui leur fait croire tout cela ? l'autorité qui est le grand principe de la créance des hommes , et l'unique de celle des simples. Que les prétendus Réformés ne se tirent donc point du rang et de la condition commune des autres hommes... la seule différence qu'il y a entr'eux et les Catholiques simples , à l'égard de la créance , n'est pas que les Catholiques croient par autorité , et les prétendus Réformés par des lumières particulières ; mais c'est que les uns et les autres croyant par autorité , les Catholiques croient par une autorité raisonnable à laquelle ils font profession de se soumettre , et les prétendus Réformés croient par une autorité déraisonnable à laquelle ils font profession de renoncer... La voie de l'autorité est si naturelle à l'homme , que ceux même qui la rejettent et qui la combattent , ne sauraient s'empêcher de la suivre.

Confirmatur. Vel Ecclesia per suos præpositos infallibilis est controversiarum fidei iudex, cui omnes parere et obsequium præstare tenentur, vel quilibet privatus tenetur per semetipsum Scripturas legere, interpretari, et sensui quem in eis detegit proprio suo judicio firmiter adhærere : atqui posterius absurdum nimis est, tum in se, tum in principiis Calvinistarum ; 1.º quidem in se : namque exinde fluit tolerantismus universalis, etiam ecclesiasticus, ut probat D. Papin, ex Calvinistâ factus Catholicus : Quand un Protestant, inquit tom. 1 Operum suorum, pag. 52, trouve de ces gens qui lui disent: nous regardons l'Écriture comme notre unique règle; nous l'avons lue et relue avec toute l'attention possible; nous avons écouté ce qu'on nous a dit et pour et contre sur ces matières; nous avons accompagné cet examen de prières ardentes; et après cet examen notre conscience nous a dit que la Sainte Ecriture n'enseigne pas ces articles que vous nous proposez comme des vérités essentielles; quand, dis-je, un Protestant trouve des gens qui lui tiennent ce langage, il doit se dire à lui-même: voilà des gens que nos principes nous obligent à tolérer. Comme nous, ils n'ont point d'autre règle de foi que la Sainte Ecriture; comme nous, ils l'ont lue et examinée; comme nous, ils ont prié pour obtenir le secours de Dieu. Nous ne leur pouvons produire, sur les articles contestés, des passages qui considérés en eux-mêmes ne soient susceptibles de quelque explication favorable aux ennemis de ces dogmes; nous ne pouvons nier que pour expliquer la Sainte Ecriture nous n'employions quelquefois des figures semblables à celles qu'ils emploient

pour accorder nos passages avec leur doctrine ; et nous n'avons point d'autorité ni de règle certaine à leur proposer, pour montrer qu'il n'est pas permis d'appliquer ces figures à nos passages ; nous n'avons donc aucun droit de prononcer que les vérités que nous voulons leur faire recevoir, soient des vérités essentielles, et que ce soit être Hérétique que de les rejeter. 2.º Nec minùs absurdum est in principio Calvinistarum, qui ab Ecclesiâ rejici volunt qui eorum Synodi Nationalis judicio acquiescere noluerint; sic enim habet eorum Disciplina Eccl. c. 5, art. 2 : *Les débats pour la doctrine seront terminés par la parole de Dieu dans le Consistoire ; sinon l'affaire sera portée au Colloque, de là au Synode provincial, et enfin au national, où l'entièvre et finale résolution se fera par la parole de Dieu, à laquelle si on refuse d'acquiescer de point en point et avec un expès désaveu de ses erreurs, on sera retranché de l'Eglise.* Quæ quidem excommunicatio exsecutioni demandata est cùm Protestantes exortam item inter Arminianos et Gomaristas de Gratiâ et Prædestinatione dirimere tentârunt, et suo judicio contra priorum mores lato, subscribi per excommunicationem coegerunt.

Solvuntur objecta.

Obj. 1.º Scriptura, saltem in rebus ad salutem necessariis, est clara ; ergo inutilis est iudex controversiarum infallibilis ; nam, ex axiome, sicut Deus non deest Ecclesiæ suæ in necessariis, ita non abundat in superfluis. *An-*
tecedens prob. 1.º Psalm. 118 : *Lucerna pedibus meis verbum tuum ; 2.º Epist. II. S. Petri c. 1,*

in quo Scriptura vocatur *lucerna lucens in caliginoso loco*; 3.º II. ad Corinth. c. 4, Evangelium dicitur opertum iis tantum qui pereunt; cæteris ergo apertum est; 4.º Apocalypsis liber dicitur *apertus*, qui apud Isaiam signatus dicitur; 5.º ex SS. PP. scilicet, Chrysost. Hom. 3 de Lazaro: Hæc *Apostoli et Prophetæ*, ... inquit, *prodiderunt, exposuerunt... ut per se quisque discere possit ea quæ dicuntur*; ex Aug., lib. 2 de Doctrinâ Christianâ, cap. 6: Sanctus Spiritus, inquit, *Scripturas sanctas ita modificavit, ut locis apertioribus fami occurreret, obscurioribus autem fastidia detergeret*; 6.º ex ratione: nimirūm, quæ in Evangelio continentur sunt totidem Christi verba ad populum judaicum directa, quæ proindè clara esse debuerunt, nisi dicatur ipsum locutum fuisse ut non intelligeretur; pariter quæ in Epistolis Apostolorum continentur, ea clara esse debent; illud enim exigit stylus epistolaris, et aliundè exarabantur ab Apostolis ut legerentur coram populo, qui eas nisi claræ fuissent, intelligere non potuisset.

Resp. 1.º Nego ant. propter rationes suprà allatas. Et verò si tam clara esset Scriptura, ut quid hūc usque cum Lutheranis de ipsius sensu legitimo in multis consentire non potuerunt Calvinistæ? cur omnes Hæretici sui erroris præsidium in Scripturā quærunt et ad ipsam vocant? certè nemo dixerit legem quam sibi vindicant omnes litigantes, claram esse et perspicuum.

Resp. 2.º Nego consequent. Etiamsi Scriptura esset clara, non ideò inutilis foret judecatorum controversiarum; inserviret enim 1.º ad aperiendam librorum sacrorum divinitatem, quæ

certè ita clara non est ut in eâ detegendâ simplices auctoritate duci non indigeant; 2.º ad coercendos pœnis spiritualibus Hæreticos, sensu legitimo Scripturarum repugnantes.

Ad 1.^{am} probationem resp. verbum Dei, in allato textu, sumi debere pro præceptis divinis, quæ dicuntur lucerna pedibus, eo sensu quòd per ipsa diriguntur actiones humanæ.

Ad 2.^{am}: S. Petrus non ex omni Scripturâ dicit quòd sit lucerna lucens, sed tantùm de oraculis Prophetarum in Christo jam adimpletis: *Habemus, inquit, firmorem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco.*

Ad 3.^{am}: Per Evangelium de quo Apostolus innuit ipsum apertum esse fidelibus, non intelligit Scripturas novi Testamenti, sed præcipuos Religionis Christianæ articulos qui, respectu fidelium tunc temporis, erant aperti, propter miracula quæ in gratiam illorum ab Apostolis siebant. Prætereà quæstio non est utrùm Scriptura sit aperta, sed utrùm talis sit quoad nos per seipsam vel per interpretationes Ecclesiæ.

Ad 4.^{am}: Liber dicitur *apertus* in novâ lege qui in veteri figuratus erat, quia figuræ veteris Testamenti perobscuræ erant antequâm implerentur in novâ lege.

Ad 5.^{am}: S. Chrysost. et S. Aug. docent verbis expressis Scripturas esse obscuras; ne ergo sibi contradicere inveniantur, dicendum ipsos loqui de pluribus locis Scripturæ, non de omnibus, aut de omnibus respectu doctissimorum, non verò imperitorum. Hic unum aut alterum in probationem obscuritatis Scripturarum afferre

sufficiat : Orig. lib. 7 contra Celsum : *Alii... inquit, Scripturam scrutando intellectum ejus invenire potuerunt, licet revera sit multis in locis obscura.* S. Ambr. Epist. 2, aliás 44, ad Const. : *Mare est Scriptura divina, habens in se sensus profundos.* S. Aug., lib. 2 de Doctrinâ Christ., c. 6 : *Multis, inquit, et multiplicibus obscuritatibus et ambiguitatibus decipiuntur qui temere legunt Scripturas, aliud pro alio sentientes, quibusdam autem locis quid vel falso suspicentur non inveniunt, ita obscurè quædam dicta densissimam caliginem obducunt; quod totum provisum divinitus esse non dubito, ad edemandam labore superbiam et intellectum à fastidio revocandum, cui facile investigata plerumque vilescent.* Vincentium Lirinensem in probationibus superioribus adduximus.

Ad 6.^{am} : Expressè legitur in Evangelio Christum obscurè loqui solitum fuisse coram populo, Matth. c. 13 : *Vobis (Apostolis) datum est nosse mysteria regni cœlorum : illis autem non est datum. Ideo in parabolis loquor eis, quia viventes non vident, et audientes non audiunt neque intelligunt.* Quoad Epistolas Apostolorum, jam probavimus, ex testimonio S. Petri, in eis quædam esse loca difficultia intellectu. Revera scriptæ erant ut legerentur coram populo, sed in locis obscuris non deerant interpres. Præterea, etiamsi Scriptura fuisset clara eo quo exarata est tempore, non sequitur illam à claritate suâ non excidisse ; experientiâ enim constat antiquitatem temporum multùm obscuritatis Scripturæ afferre.

Obj. 2.º In novâ lege Deus ipse per gratiam hominem edocet ; ergo inutilis est Judex con-

troversiarum. *Antecedens probatur ex multis textibus Scripturæ : Isa. c. 54 : Ponam universos filios tuos doctos à Domino ; Jerem. c. 31 : Non docebit ultrà vir proximum suum ; Matth. c. 23 : Unus enim magister vester Christus ; Joannis c. 16 : Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem ; I. S. Joannis c. 2, ¶. 27 : Non necesse habetis ut aliquis doceat vos, sed unctione ejus (Spiritus Sancti) docet vos de omnibus.*

Resp. Dist. ant. Deus in novâ lege per gratiam suam docet, dependenter ab hominum ministerio, *conc.*; independenter, *nego*. Ut aliquis credat, non sufficit gratia interior, nam fides, juxta Apostolum, *ex auditu*; itaque Deus ut generet fidem in cordibus hominum, utitur Ecclesiæ ministerio, cui gratiam internam intellectus et voluntatis adjungit, ita ut, verbo foris sonante, gratia intus mentem auditoris corroboret et voluntatem ejus accendat.

Ad 1.um textum, resp. fideles doceri à Domino, quia certam et infallibilem verbi divini interpretationem ab Ecclesiâ, Deo intus moveente, accipiunt.

Ad 2.um Dist. Non docebit ultrà vir proximum suum unius veri Dei existentiam, *conc.*; legitimum verbi divini sensum, *nego*. Solutio patet ex verbis quæ immediate sequuntur : *Non docebit*, inquit Propheta, *ultrà vir proximum suum dicens : cognosce Dominum ; omnes enim cognoscent me.*

Ad 3.um : Unus est magister principalis Christus, *conc.*; ita ut excludatur magister secundarius, *nego*. Ille est magister principalis, cuius doctrina propria proponitur; minus autem præ-

cipius, qui doctrinam alterius proponit : porrò Ecclesia non suam sed Christi doctrinam fidelibus exhibet ; ergo non est magister præcipius.

Ad 4.um : Hæc promissio solis facta est Apostolis aut, si etiam velis, eorum successoribus.

Ad 5.um : Sic intelligi debet textus S. Joannis : *Non necesse habetis ut aliquis ab Apostolis distinctus vos doceat* (tunc enim erant seductores, Christianorum fidem corrumpere tentantes, ut constat ex iis quæ immediatè præcedunt : *Hæc scripsi vobis de iis qui seducunt vos*) *non necesse habetis*, inquam, etc., *quia unction*, id est, gratia Sancti Spiritus ministerio nostro juncta, *docet vos de omnibus*.

Obj. 3.º Quilibet privatus exhibetur in Scripturâ tanquam judex controversiarum fidei. *Prob. Joan. cap. 5, ¶. 29* : *Scrutamini Scripturas*, inquit Christus, *illæ sunt quæ testimonium perhibent de me*. *Act. cap. 17, ¶. 11* : De Beroensibus dicitur quod suscepserunt verbum cum omni aviditate, quotidiè scrutantes *Scripturas* si hæc ita se haberent. *I. Corinth. cap. 2* : *Spiritualis homo judicat omnia*, et ipse à nemine judicatur. *I. ad Thess. c. 5* : *Omnia probate, quod bonum est tenete*.

Resp. Nego ant. ad cuius *1.^{am}* probat. dico *1.º* Verba Christi, *scrutamini Scripturas*, non diriguntur ad omnes Judæos, sed ad ipsorum Doctores. *2.º* Christus non loquitur de omnibus Scripturis, sed de iis tantum in quibus continentur Prophetarum oracula circa Messiæ characteres.

Ad 2.um : Ex eo quod Beroenses scrutarentur *Scripturas*, id est, vaticinia Prophetarum, ut viderent nūm circumstantiæ prædictionis mortis

et resurrectionis Christi in iis continerentur, sicut ipsis dixerat D. Paulus, sequitur tantum oracula Prophetarum circa Messiam, saltem post eventum, satis fuisse clara ut ex iis veritas Religionis Christianæ demonstrari posset, quod ultrò fatemur.

Ad 3.um: Sensus Apostoli iste est: homo *spiritualis*, id est, perfectus, per oppositionem ad hominem carnalem, *judicat omnia*, id est, non solum de terrenis sicut animalis homo, sed etiam de spiritualibus pronuntiat judicio discretionis auctoritati Ecclesiae humiliter submisso. Sed quid indè inferri datur in gratiam Protestantium, qui privatum quemlibet controversiarum fidei judicem supremum constituant?

Ad. 4.um: Dici posset illud Apostoli, *Omnia probate*, dirigi tantum ad præfatos Ecclesiae Pastores; si autem omnibus dictum sit ut omnia probent, intelligendum est hoc sensu quod quilibet fidelis doctrinam novam expendere debeat ad normam definitionum et documentorum Ecclesiae, ut illam approbet si conformis, reprobet vero si difformis inveniatur.

Obj. 4.º Ex famoso textu S. Matth., *Euntes docete*, etc., non probatur Ecclesiam per suos præpositos infallibilem esse controversiarum fidei judicem; ergo, etc.

Resp. Nego ant. propter rationes allatas. Aliundè textus præfati divinitas et sensus legitimus, prout primâ probatione expositus est, constant consensu omnium Christianorum et auctoritate omnium sectarum christianarum, exceptis tamen Protestantibus.

Inst. 1.º Christus per hæc verba, *Euntes*, etc.,

significare voluit se futurum cum Ecclesiâ suâ per suam præsentiam realem in Eucharistiâ.

• Resp. Dist. ant. Christus per hæc verba significare voluit se futurum esse cum Ecclesiâ per suam præsentiam realem in Eucharistiâ, sed non per exclusionem alterius sensûs à nobis propositi, *conc.*; *secùs*, *nego*. Itaque Christus est cum Ecclesiâ per sui corporis in Eucharistiâ præsentiam realem, sed est insuper cum Pastoribus ejusdem Ecclesiæ, per protectionem efficacem quâ omnem ab ipsis docentibus errandi formidinem removet.

Inst. 2.º Atqui Christus per hæc verba, *Ecce ego*, nullatenus promisit auxilium efficax ad rectè docendum; namque hæc Christi verba omnibus et singulis Apostolis et eorum successoribus dicta sunt: atqui tamen Christus non omnibus et singulis promisit auxilium efficax ad rectè docendum, alioquin omnes et singuli Episcopi essent infallibles.

Resp. Nego maj. Auxilium efficax in docendo non singulis Pastoribus, sed Pastorum corpori à Christo promissum est per hæc verba, *Ecce ego*, etc. Verba quidem ista, si considerentur in se, tam possunt omnibus et singulis applicari Pastoribus quâm omnibus non autem singulis, id est, corpori Episcoporum: verum ambiguitatem tollit 1.º experientia, quæ docuit singulos Episcopos in particulari non esse infallibles in docendo, cùm non pauci in varias inciderint hæreses. 2.º *Sicut Deus non deest Ecclesiæ suæ in necessariis, ita non abundat in superfluis*: porrò necessarium quidem est corpus Pastorum infallibilitate donari; eadem verò in-

fallibilitas minimè necessaria est in quolibet particulari Episcopo , ut satis evidens est.

Inst. 3.º Christus verba hæc , *Ecce ego* , dirigebat ad Apostolos et eorum successores in varias mundi partes regionesque dispergundos : atqui hæc circumstantia separationis et distributionis Apostolorum in varias mundi partes clarè indicat Christum promissionem assistentiæ suæ ad omnes et singulos direxisse Pastores.

Resp. Nego min. Ratio est quòd Pastores Ecclesiæ , etsi diversis sedibus affixi , simul tamen et unanimi voto edocere possint , sive cùm in Conciliis congregantur , sive etiam cùm per orbem dispersi , judicio Papæ dogmatico consensum præbent ; ergo hæc circumstantia separationis Apostolorum non clarè indicat ad omnes et singulos Pastores assistentiæ suæ direxisse promissionem.

Inst. 4.º Si rex duodecim præfectis totidem provinciarum diceret , Euntes judicate , et vestra habeo rata judicia , certè hæc regis promissio ad omnes et singulos præfectos dirigeretur ; ergo à pari , etc.

Resp. Nego parit. Quia juxta regni usum , præfecturæ sunt totidem munia alia ab aliis separata et discreta , ita ut præfecti generalia non habeant inter se comitia , nec communibus votis agere soleant ; aliundè non eadem in omnibus provinciis quandoquè vigent constitutiones ; at è contrà in Ecclesiâ una omnium debet esse fides ; deindè *episcopatus unus est* , ut loquitur S. Cyprianus. Itaque , ut esset paritas , Ecclesia comparanda foret Curiae supremæ , et verba Christi ad Ecclesiæ Pastores , cum iis quibus utitur Rex in erectione curia-

rum; sicut enim completa judicandi potestas singulis magistratibus non convenit, sed corpori tantum, adeo ut judicia secundum pluralitatem suffragiorum definiantur, ita Christus promisit infallibilitatem in docendo, non singulis Pastoribus, sed corpori Pastorum.

Obj. 5.º Non valet probatio desumpta ex praxi veteris Ecclesiæ, quæ ab omnibus fidelibus exigebat sub pœnâ anathematis ut ipsius definitionibus subscriberent; Ecclesia enim sic se gerere potuit absque eo quod sibi tribueret infallibilitatem in docendo; ergo, etc.

Resp. 1.º *Nego ant.* Sola auctoritas infallibilis exigere potest ut ipsius testimonio fides omnimoda detur: atqui Ecclesia antiqua ab omnibus exigebat fidelibus ut suis absque ullo dubio crederent definitionibus; ergo, etc.

Resp. 2.º Testimonio fallibili assensus firmus non dari potest; certitudo enim judicii in certitudine ipsius motivi fundatur, adeo ut habenda sit tanquam effectus qui motivum pro causâ habeat: atqui effectus non potest esse major suâ causâ; ergo, etc.

Inst. 1.º Ministri Calvinistæ non dicunt se esse infallibles in docendo, ut ipsi fatentur: atqui exigunt sub pœnâ anathematis ut omnes subscribant definitionibus Synodi nationalis, ut constat ex cap. 5 eorum disciplinæ, ubi exortus de doctrinâ et sacramentorum administratione dissensus statuitur deferendus 1.º ad Consistorium, 2.º ad Colloquium, 3.º ad Synodus provincialem, 4.º ad Synodus nationalem; cujus definitioni qui subscribere noluerint, ex Ecclesiâ jubentur excludi; ergo, etc.

1.º *Resp.* cum Theologis Catholicis Calvinistæ

nistas per hujusmodi decretum suis circa fallibilitatem Pastorum Ecclesiæ contradicere principiis.

2.º *Dist. min.* Calvinistæ exigunt sub pœnâ anathematis, ut omnes subscribant, non propter Synodi nationalis auctoritatem, sed propter examen privatum ipsius definitionis ab unoquoque fideli faciendum, *conc.*; propter auctoritatem illius Synodi nationalis, *nego*. Porrò, non propter auctoritatem infallibilem Synodi nationalis, sed propter examen definitionis ipsius, obsequium præstant Protestantes; sed manifestum est Ecclesiam antiquam non sic se gessisse erga fideles; exigebat enim assensum suis definitionibus absque ullo examine, et præcisè propter auctoritatem suam.

Inst. 2.º Ut quis credat propter privatum examen, necesse non est ut sit infallibilis in examinando; ergo à pari ut quis credat Ecclesiæ definiendi, necesse non est ut Ecclesia sit infallibilis in definiendo.

Resp. Nego consequent. et paritatem. Ratio disparitatis est quod in priori casu cùm quis credit propter examen privatum, certò scire potest, propriam scilicet interrogando conscientiam, an veritatem assecutus fuerit vel non, etsi potuerit errare; at è contrariò ubi quis credit propter auctoritatem alicujus, cùm non videat rationes quibus ad definiendum movertur, necessum est ipsum certò scire posse, eum cujus auctoritate nititur in credendo, à veritate desicere non posse.

Obj. 6.º Infallibilitas Ecclesiæ probatur *circulo vitioso*; etenim Catholici ex unâ parte contendunt Scripturas non privato examine esse

interpretandas, sed recurrendum ad auctoritatem Ecclesiæ; ex alterâ autem parte, infallibilem auctoritatem Ecclesiæ per Scripturas stabilire conantur; ergo idem per idem probant.

Resp. 1.º Etiamsi totum concederemus argumentum, nihil detraheretur veritati thesis nostræ. Nam inter probationes infallibilitatis Ecclesiæ, præter Scripturæ testimonia, adduximus tum auctoritatem Traditionis constantis et universalis, quæ Ecclesiæ infallibilitatem tribuit; tum praxim antiquæ Ecclesiæ, quam veram et integrum fuisse in fide concedunt ipsimet Protestantes. Insuper argumento theologico probavimus nullum aliud esse medium veritates revelatas ab humanis opinionibus secernendi, præter auctoritatem judicis infallibilis, ac proindè congruum fuisse divinæ sapientiæ medium instituere conservationi sinceræ fidei necessarium. Hæc sunt totidem invicta argumenta, quibus sufficienter, ut confidimus, conclusionis nostræ veritas adstruitur. Si quid ergo roboris insit objectioni propositæ, ad summum conficiet Scripturæ testimonium in præsenti controversiâ minus rectè à nobis produci, inconcussâ nihilominus remanente Ecclesiæ infallibilitate.

Resp. 2.º Sed ne hoc quidem probationis genus relinquere cogimur. Valet enim argumentum ex Scripturâ depromptum, si divinitas seu authenticitas textum quos hic afferimus, simulque eorum sensus legitimus, nobis certò innotescere possint, independenter ab Ecclesiæ infallibilitate; tunc enim non erit circulus vitiosus: atqui res ita se habet.

Et 1. quidem authenticitas Scripturæ à nobis cognoscitur, independenter ab Ecclesiæ infalli-

bilitate. Ecclesia, ut sedulò advertendum est, sub duplici respectu potest considerari : vel *naturaliter*, quatenus est societas visibilis omnium Christo adhærentium, ab Apostolis fundata, à quibus et leges et disciplinam et constitutionem suam accepit; vel *supernaturaliter*, quatenus est auctoritate divinâ vestita, et inerrantiae donata privilegio ut sit judex infallibilis controversiarum. Jam verò, ut de authenticitate Scripturæ certi esse possimus, minimè recurrendum est ad judicem infallibilem; sufficit ut Ecclesia sive hæc universalis societas visibilis, nobis libros quosdam exhibeat quos ab Apostolis se tenere testatur; impossibile est enim talem societatem in ejusmodi facto aut fallere aut falli : ita ut, etiamsi infallibilitate supernaturali non gauderet Ecclesia, ipsi tamen circa Scripturæ authenticitatem omnimoda fides esset adhibenda : quemadmodum societati Mahumetanorum credimus quandò asserit Alcoranum à Prophetâ suo fuisse conscriptum.

2. Sensum pariter prædictorum textuum attingimus, abstractione factâ infallibilitatis Ecclesiæ ; primò quia hi textus sunt admodum clari et attendantibus obvii; non enim contendunt Catholici omnem Scripturam obscuram esse et interpretatione indigere; admittunt textus per se evidentes ut facta historica, etc. ; atque in his accensent textus in quibus infallibilitas Ecclesiæ promittitur. Providentiæ enim illud speciale fuit beneficium, ut dogma fundamentale absque ullâ ambiguitate in Scripturis enuntiaretur. Aliundè in interpretandis textibus tanti momenti, non sine auctoritate quâdam incedit vir catholicus; nam habet universæ societatis christianæ

consensum, quae firmiter omni tempore credidit sub his Scripturæ adductis textibus, infallibilitatem Ecclesiæ contineri : porrò societas christiana, etiam naturaliter spectata, supponi nequit ignorare quo principio inniti debeat in dignoscendâ revelatione, an privato examine, an cujusdam judicis definitione infallibili.

Obj. 7.º Via auctoritatis impervia est rudibus ; ergo, etc.

Resp. Nego ant. propter rationes allatas. Et verò, ex consensu omnium Christianorum, Deus instituit aliquod medium fidei obtinendæ rudibus ipsis proportionatum ; alioquin Deus vellet finem, imperitorum scilicet fidem, et non assumeret medium huic fini proportionatum, quod ejus sapientiæ repugnat ; aliundè duo tantùm fingi possunt obtinendæ fidei media, auctoritas et examen ; undè sic argumentamur : ex duobus mediis acquirendæ fidei quorum unum saltem debet esse facile et obvium, illud facile et obvium dici debet quod altero facilius est : atqui auctoritas et examen sunt duo media fidei acquirendæ quorum unum debet esse facile et obvium; deindè via auctoritatis facilior est viâ examinis, ut per se patet ; ergo via auctoritatis facilis est et obvia.

Inst. 1.º Ut imperiti viæ auctoritatis insistant, expendere tenentur divinitatem et sensum naturalem textuum Scripturæ in quibus exprimitur Ecclesiæ infallibilitas, subjectum illius infallibilitatis, objectum ejus, et modus quo exercetur; quæ omnia pertinent ad quæstionem juris; insuper necesse est ut quæstionem facti solvant, expendendo utrûm Ecclesia locutas sit vel non : atqui hæc omnia rudibus sunt impervia ; ergo, etc.

Resp. 1.º Ergo nullum existit medium fidei

obtinendæ rudibus proportionatum ; etenim via examinis est longè difficilior viâ auctoritatis.

Resp. 2.º Nego maj. Imperiti certò cognoscere possunt homines in negotio fidei non proprio examine, sed auctoritate Ecclesiæ esse regendos, absque eo quòd expendant textus Scripturæ in quibus auctoritas illa asseritur ; illud, inquam, certò cognoscere possunt, 1.º ex praxi Ecclesiæ antiquæ, 2.º ex fide et praxi veræ Ecclesiæ Romanæ actualis, 3.º argumentando ex quibusdam principiis ab omnibus Christianis admissis, hoc modo scilicet : Deus vult salutem omnium hominum, vult, inquam, ipsorum salutem per fidem in verâ Ecclesiâ : atqui sentio me esse incapacem examinis controversarium fidei ; illud idem sentiunt omnes imperiti ; ergo via auctoritatis tenenda est.

Resp. 3.º Nego min. 1.º Rudes et imperiti possunt expendere divinitatem et sensum naturalem textuum Scripturæ in quibus asseritur Ecclesiæ infallibilitas, quia divinitas illorum textuum admittitur ab omnibus Christianis, et aliundè sensus eorum naturalis clarus est, et eò clarior apparet imperitis, quò magis suam in discutiendis et solvendis fidei controversiis incapacitatem sentiunt. 2.º Rudes et imperiti facilè cognoscere possunt an Ecclesia locuta sit vel non ; definitiones enim illius sunt totidem facta publica, omnibus etiam imperitis proportionata.

Inst. 2.º probando min. Catholici solent probare adversùs Protestantes examen controversiarum fidei non esse rudium captui obvium, quia etiam doctissimi de illis inter se disputant : atqui pariter doctissimi non conveniunt circa sensum naturalem textuum Scripturæ in quibus

continetur Ecclesiæ infallibilitas; ergo, etc.

Resp. Dist. maj. Catholici solent probare examen controversiarum fidei non esse rudibus obvium, quia etiam doctissimi de iis disputant bonâ fide, *conc.*; præcisè quia disputant, abstracthendo à bonâ vel malâ fide, *nego*. Ex eo quòd viri doctissimi circa aliquem articulum disputent et sibi opponantur, inferre non licet quæstionem circa quam dividuntur difficilem esse et rudibus imperviam; ratio est quòd ipsorum pugna non ab obscuritate, sed à præjudiciis et passionibus oriri potest: porrò doctissimi circa multas fidei controversias privato examine discussas divisi sunt, etiam bonâ fide, ut ex pluribus disputationis eorum circumstantiis apparet; at verò circa sensum naturalem textuum Scripturæ quibus continetur Ecclesiæ infallibilitas, nemo doctus bonâ fide disputare potest.

Obj. 8.º Via auctoritatis recidit in viam examinis; ergo posterior non potest respui quin *prior simul rejiciatur*; *prob. ant.* In sententiâ Catholicorum qui viæ auctoritatis insistunt, quilibet privatus tenetur expendere, 1.º utrùm Ecclesia locuta sit, 2.º quinam sit sensus naturalis definitionis ejus; in sententiâ autem Protestantium qui viæ examinis insistunt, privatus quilibet tenetur expendere, 1.º utrùm locutus sit Deus, 2.º quinam sit sensus naturalis locutionis divinæ: atqui prior methodus in posteriorem relabitur, iisdemque premitur difficultatibus; ergo, etc.

Resp. 1.º Nego ant. Ad cujus probationem, *nego maj.* In sententiâ Catholicorum, quilibet privatus non tenetur expendere omnes Ecclesiæ definitiones et sensum illarum naturalem investigare; sed sufficit ut cognoscat illas definitiones

in quibus continentur veritates fidei quæ credendæ sunt necessitate medii vel præcepti.

Resp. 2.º Nego min. Sicut nemo dicere potest methodum juxta quam incolæ alicujus regni, in suis dirimendis litibus, essent judices et existentiae et sensûs naturalis legum scriptarum, in alteram methodum recidere juxta quam prædictis incolis illud tantùm incumberet onus cognoscendi, utrùm judices sententiam tulerint, et quis sit illius sensus naturalis; ita nimis absonum est dicere methodum Protestantium recidere in methodum Catholicorum.

Inst. Atqui via auctoritatis iisdem premitur difficultatibus. Inter varia argumenta quibus Catholicî spiritum privatum refellere solent, istud cum magno apparatu proferunt: illud medium controversias dirimendi procul amandari debet, quo semel admisso, quilibet baptizatus et rationis usu prædictus, intra quoddam temporis intervallo, dubius foret circa divinitatem Evangelii, nesciens utrùm esset liber divinus, vel opus merè humanum: atqui admisso spiritu privato tanquam controversiarum fidei judge, quilibet baptizatus et rationem adeptus, intra quoddam temporis intervallum, dubius foret circa divinitatem Evangelii, nesciens utrùm esset liber divinus vel opus merè humanum; cùm enim divinitas Evangelii non sit aliquid per se notum, homo baptizatus cui Evangelium credendum proponitur velut opus Spiritu Sancto dictante conscriptum, non statim agnoscit per spiritum privatum ipsius divinitatem, sed dubius et anceps hærere debet inter divinitatem et non divinitatem Evangelii, eo temporis spatio quod requiritur ut vim probationum circa divinita-

tem Evangelii percipiat; ergo, etc. : porrò simile argumentum intorqueri potest contra Catholicos pro infallibilitate Ecclesiæ pugnantes. Sic enim argumentari potest Calvinista vel Lutheranus : illa sententia non est admittenda, quâ semel admissâ, dicendum foret quemlibet baptizatum et ratione suâ utentem, aliquo temporis intervallo suspensum et dubium esse circa fundamentalia fidei nostræ capita : atqui positâ sententiâ Catholicorum, dicendum foret quemlibet baptizatum et ratione suâ utentem, aliquo temporis intervallo suspensum et dubium esse circa fundamentalia fidei nostræ capita ; namque si Ecclesia sit supremus fidei nostræ judex, ab illâ quilibet privatus accipere debet primaria fidei nostræ capita : non potest autem ab Ecclesiâ ejusmodi articulorum fidem accipere , quin priùs certò cognoscat illam esse veram Ecclesiam et in doctrinâ infallibilem ; jam verò ut cognoscat et veritatem et infallibilitatem Ecclesiæ, præire debet aliquod examen ; veritas enim et infallibilitas Ecclesiæ non sunt aliquid per se notum : porrò omni tempore quo examinat , suspensus et dubius manet circa præcipua fidei capita ; ergo, etc.

Resp. Nego min. Namque inter baptizatos, alii nati sunt in hæresi , alii verò in Ecclesiâ ; isti autem vel ab infantiâ suâ veram et infallibilem Ecclesiam edocti sunt vel non. Quoad illos qui nati sunt in hæresi , ordinariè loquendo, multùm temporis requiritur, ut ad professionem veræ fidei in verâ Ecclesiâ perveniant ; difficile enim præjudicium educationis superatur : verùm in istis fidei tarditas non difficultati cognoscendi Ecclesiæ infallibilitatem tribuenda est,

sed perversæ eorum educationi. Quoad baptizatos in verâ Ecclesiâ qui tamen ipsius infallibilitatem, parentum et Parochorum incuriâ, ab infantiâ non sunt edocti, dico aliquod temporis intervallum ipsis necessarium esse ut veram credant Ecclesiam, et fidem adhibeant ipsius definitionibus; ratio est quòd veritas et infallibilitas Ecclesiæ, ut notatum est, non sunt aliquid per se notum, sed ad ejusmodi cognitionem acquirendam breve tempus requiritur et sufficit, quia erga veram Ecclesiam nullis laborant præjudiciis: illorum autem magis diurna suspensio circa veræ fidei professionem soli parentum vel Parochorum incuriæ tribuenda est. Quantùm ad baptizatos qui ab infantiâ suâ veram didicerunt Ecclesiam ejusque infallibilitatem, dico eos nullo temporis intervallo circa veræ fidei professionem suspensos manere posse: ratio est quòd motiva credibilitatis in gratiam veræ Ecclesiæ ipsisque infallibilitatis militantia, quæ quidem motiva ipsis ab infantiâ proposita sunt, suam vim exercant eâ proportione quâ ipsorum evolvitur ratio; ita ut cùm completum rationis usum adepti sunt, ipsorum vim statim sentiant; sicut contingit erga Dei existentiam, quæ etsi probatione et discursu aliquo indigeat, à primo tamen rationis usu cognoscitur. *Enim* verò sicut vox naturæ, licet auribus nostris personans, à nobis per quoddam tempus non auditur, quia ratio nostra non sat evoluta est; ita vox Ecclesiæ quæ nobis suas proprietates intonat, à nobis non percipitur, nisi quandò facultates sortitæ sunt illum evolutionis gradum, quem metitur scientia divina; at verò cùm illum

adepti sumus , absque ullâ dubitationis morâ proprietates Ecclesiæ suscipimus , eâdem ferè ratione quâ homo qui alterius vocem audit, non eam audit nisi dûm ad justam processit distan-
tiam ; at illicò eam unico tractu accipit ; ergo via auctoritatis cui insistunt Catholici non exi-
git ut homo baptizatus suspensus maneat circa
veræ fidei professionem ; ergo sententia Catho-
licorum non subjacet eidem incommodo.

Obj. 9.º Infallibilitas quam Ecclesiæ tribui-
mus inutilis est; cùm enim singuli fideles Eccle-
siam per se ipsos et immediatè loquentem
audire non possint , proprios interrogare Pas-
tores et Parochos , licet fallibles , eosque sequi
tenantur.

Resp. Nego consequent. Licet à Parochis et Catechistis fallibilibus edoceantur fideles, non idèò inutilis est infallibilitas Ecclesiæ : ratio est quia, mediante Parochorum , parentum , et cæ-
terorum inter quos degunt documento , certò cognoscere possunt , 1.º ipsos regendos esse auc-
toritate majori ; 2.º auctoritate donari Eccle-
siam Romanam ; 3.º quænam sint præcipuæ
definitiones illius auctoritatis. Primum evidens
est ; non solùm enim instructio Pastorum , sed
sensus propriæ infirmitatis ipsos efficaciter con-
vincere debet, ut ait S. Aug. , constitutam esse
aliquam auctoritatem quâ veluti firmo gradu in-
nitentes, tollantur ad Deum : *L'homme ignorant
ait D. de Fénélon, n'a besoin ni de livres ni de
raisonnement pour trouver la vraie Eglise. Les
yeux fermés, il sait avec certitude que toutes celles
qui veulent le faire juge sont fausses, et qu'il
n'y a que celle qui lui dit de croire humblement
qui puisse être la véritable : au lieu de livres et*

de raisonnemens , il n'a besoin que de son impuissance ; il ne lui faut que son ignorance bien sensée pour décider. Secundum constat pariter ; characteres enim Ecclesiæ Romanæ majorem conciliant auctoritatem ; scilicet unitas , splendor , et multiplicitas miraculorum , major diffusio ipsius , absque ullâ immutatione sensibili , antiquitas , sunt totidem facta splendida et maximi momenti circa quæ nec fallere nec falli potest romana societas ; jam verò hos characteres sibi arrogare Romanam Ecclesiam certò testari possunt et Parochi et parentes , quia pariter impossibile est ut circa rem tam splendidam et adeò maximi momenti decipientur aut decipient . Et verò imperitus viris suæ parochiæ non immeritò credit dùm testantur facta quæ spectant statum politicæ societatis , scilicet Carolum X regnare , Comitia generalia haberi , etc . ; ergo à pari non immeritò credit Catholicis quibuscum vivit , dùm dicunt Ecclesiæ suæ hunc vel illum esse visibilem statum . Quoad tertium , illius auctoritatis præcipuas definitiones cognoscere possunt , quia saltem ea quæ fide explicitâ credenda sunt ab omnibus adeò juris publici sunt , ut nemo attentus circa illas decipi possit aut decipere velit : hinc necessarium quidem fuit ut per suos ministros verbi divini legitimum exhiberet sensum ; in hoc enim , propter materiæ obscuritatem , duce ac magistro infallibili nobis opus est ; sed minimè requiritur ut quilibet Pastor Ecclesiæ infallibilitatis privilegio donetur ad proponendas suis ovibus definitiones Ecclesiæ , quia independenter ab eo , in re ob publicitatem suam tam clarâ tam obviâ , et veritatem certò discere aliisque tutò communicare potest .

Res illustratur exemplo : certè necessarium est in republicâ benè ordinatâ ut sint judices legum scriptarum interpretes , quamvis earum interpretationes immediatè non accipient privati ; ita inutilis dici nequit Ecclesiæ promissa infallibilitas , licet privati Ecclesiam per semelipsos immediatè non audiant , sed decreta ipsius et doctrinam à propriis Pastoribus et Parochis accipient . Cæterùm confer quæ diximus de Objecto formalí et Resolutione fidei in *Tractatu de Fide*.

Inst. 1.º Imperiti apud Græcos , qui Ecclesiæ infallibilitatem admittunt , ideò decipiuntur quia catechistarum suorum auctoritate innitentes suam sectam credunt infallibilem ; ergo à pari qui in Romanâ Ecclesiâ ministrorum documentis confidunt , possunt errare .

Resp. Nego consequent. et paritatem . Græcorum et Catholicorum ministri eadem quidem documenta tironibus suis ingerere incipiunt ; scilicet , ipsos auctoritate esse regendos , quod propriæ infirmitatis conscientia manifestat : cùm autem auctoritatem suæ Ecclesiæ ostendunt esse legitimam non eâdem procedunt ratione ; in gratiam enim suæ sectæ non veras sed spurias proponunt demonstrationes : non enim sicut Catholici palam asseverare audent suam Ecclesiæ esse cæteris societatibus diffusam magis , ipsam non olim à magis numerosâ avulsam esse Ecclesiæ , ipsam splendidissimis miraculis in omni aetate fuisse illustratam . Praeter assignata credibilitatis motiva , dubitandum non est quin in verâ Romanâ Ecclesiâ , ubi solùm viget vera pietas , vera charitas , verus cultus , ubi solùm effunditur Spiritus Sanctus , longè plura præbeantur veritatis specimina , quæ sive dis-

cursu , sive sensu percipientur ; ut enim ait Bossuetius : *De même que Dieu a mis sa marque dans le monde qui est l'ouvrage de ses mains , et que par cette marque divine il imprime avant tous les doutes le sentiment de la divinité dans les âmes , ainsi il a mis sa marque dans son Eglise , ouvrage le plus parfait de sa sagesse : à cette marque , le Saint-Esprit fait reconnaître la vraie Eglise aux enfans de Dieu.* Deindè in Romanâ Ecclesiâ Spiritûs Sancti obsequium intellectum roboret , motiva collustrat ut facilius veritatem ipsorum assequi possint imperiti : imò auctoritas parentum cui tantoperè confidunt , animos ipsorum præparat et inclinat ad vim veritatis percipiendam : dùm è contrâ apud Græcos neque unctio Spiritûs intûs edocet , parentumque institutio nedùm ipsis prodit ad veritatem agnoscendam , imò magis in errore obfirmat ; ergo , etc.

Inst. Ex responsione sequitur Deum præcipere errorem invincibilem ; Deus enim præcipit imperitis ut auctoritatem amplectantur maiorem : atqui longo temporis intervallo , bonâ fide et invincibiliter credunt Ecclesiæ suæ auctoritatem esse majorem ; ergo toto illo intervallo Deus præcipit errorem , etc.

Resp. Nego ant. In hypothesi factâ Deus errorem non præcipit , quamvis homo laborans errore invincibili circa suam sectam , falsis ipsis definitionibus , ne conscientiæ suæ desit , adhærere teneatur. Res ita est modò necessitas illa sive obligatio suam ducat originem ex conscientiâ invincibiliter erroneâ quæ Deo tanquam causæ tribui non possit : atqui necessitas illa suam dicit originem ex conscientiâ invincibili-

ter erroneâ quæ Deo tanquam causæ tribui non potest; hæc enim conscientia invincibiliter erronea provenit ex perversâ instructione parentum et Pastorum, vel ex aliis hujusmodi circumstantiis quas Deus non tenetur avertere; suam enim erga homines providentiam sufficienter manifestat, instituendo medium ex se omnibus proportionatum ad veram Ecclesiam à falsis secernendam.

Obj. 10.º Si Ecclesia sit audienda Christianis, pari jure Synagoga erat audienda Judæis; porrò si à Judæis audiri debuit Synagoga, ipsi Christianismum à Synagogâ reprobatum rejicere debuerunt: impium consequens; ergo et antecedens.

Resp. 1.º *Nego maj. et paritatem.* quia Synagoga non erat infallibilis sicut Ecclesia quæ in melioribus promissionibus fundata est. In lege quidem mosaicâ ad sacerdotem pertinebat ut controversias circa legem dirimeret, ipsiusque judicio sub poenâ mortis obtemperandum erat; sed privilegium hujusmodi infallibilitatem non exigit, quia ratiocinandum non est de praxi sicut de fide; in agendis major probabilitas sufficit; in credendis autem certitudo summa requiritur.

Resp. 2.º *Disting. maj.* Audienda erat Synagoga quandò non aderant Prophetæ, *conc.*; secùs, *nego*. Itaque sunt quidam Theologi qui censem Synagogam errare non potuisse quandò deerant Prophetæ; alioquin, inquiunt, tunc nulla fuisset auctoritas viva et infallibilis: at verò ubi aderant Prophetæ privilegium infallibilitatis à Synagogâ discedebat, eò quòd tunc minimè necessarium fuisset.

Resp. 3.º Disting. aliter maj. Audienda Synagoga usque ad Messiam, *conc.*; post Messiae adventum, *nego*. Itaque cùm Synagoga, ex Prophetis, Messiam rejicere debuit, post ipsius adventum à suâ decidit infallibilitate.

In quâlibet ex illis tribus responsionibus falso est dicere Judæos audire debuisse Synagogam quandò Christum reprobabat. 1.º Quidem si Synagoga non erat infallibilis, ipsam audire non potuerunt Judæi quandò rejiciebat Christum; namque Christus multa splendida patrabat miracula in confirmationem missionis suæ: atqui in conflictu auctoritatis fallibilis et auctoritatis miraculis comprobatae, secundæ adhærendum est. 2.º Si Synagoga fuit tantùm infallibilis cùm deerant Prophetæ, non erat audienda contra Christum qui miraculis suis Messiam se esse à Prophetis prænuntiatum comprobabat. 3.º Si Synagoga infallibilitatis privilegio frui non debuit nisi usque ad Messiam, non erat audienda quandò ipsum condemnabat; namque si Synagoga fallibilis erat post Messiae adventum, eo ipso quo Christus se esse Messiam dicebat, incertum erat utrùm Synagoga esset infallibilis: atqui in illo dubio Christus audiendus erat, ut potè quòd miracula in confirmationem missionis suæ eliciebat, quibus nulla splendidiora aut æqualia opponebat Synagoga; ergo, etc.

S C H O L I U M.

In Ecclesiâ agnoscitur infallibilitas duplex, *activa* et *passiva*. Infallibilitas *activa* est privilegium non errandi in docendo, infallibilitas *passiva* est inerrantia in credendo. Prior, ex

mox probatis , convenit Ecclesiæ Pastoribus , posterior autem promissa est populo fideli , non cuilibet privato , ut experientiâ constat , sed corpori fidelium ; ita ut sicut repugnat , vi promissionum Christi , corpus Pastorum errorem propinare fidelibus , ita repugnat fidelium multitudinem non assentiri rebus à Pastorum corpore definitis ; non enim in vanum Christus dixit portas inferi adversùs Ecclesiam non prævalituras esse. Doctrinam catholicam circa infallibilem controversiarum fidei judicem calumniis onerare amant quidam Protestantes : 1.º juxta ipsos , Catholici constituunt Ecclesiam judicem verbi divini , quod dictu horrendum est ; entis enim summè veracis eloquia non examinanda , sed fideliter credenda sunt. 2.º Si Ecclesia , inquiunt , sit controversiarum fidei judex , ergo est supra fidem ; judex enim est supra eos quos judicat. 3.º In sententiâ Catholicorum , ab Ecclesiâ pendet novos condere fidei articulos ipsosque multiplicare , quod dictu absurdum est. Porrò hæc tria quæ Catholicis non nunquam objiciunt Protestantes , aut in eis crassam ignorantiam , aut inauditam malitiam supponunt. Nam 1.º Catholici non docent Ecclesiam esse judicem veritatis aut falsitatis verbi divini , sed volunt tantùm penes Ecclesiæ Pastores esse ut ex auctoritate pronuntient circa canonicitatem et legitimum sensum verbi divini ; et sicut auctoritati Principis non derogant Curiæ cùm in dirimendis litibus judicant de authenticitate et sensu legis , ita Ecclesia non veritati divinæ præjudicat cùm pronuntiat circa authenticitatem et sensum Scripturæ. 2.º Ex eo quòd Ecclesia sit judex controversiarum fidei , sequitur ipsam

esse supra fideles non autem supra fidem ipsorum, sicut judex secularis est quidem supra litigantes, sed non supra legem; ratio est quia Ecclesia teneatur juxta fidei regulam definire, sicut judex secularis juxta legem Principis debet judicare. 3.º Ex dictis in *Tractatu de Fide*, pag. 111, Ecclesia novas condendo definitiones, novos fidei non condit articulos, sed eos qui propter obscuritatem suam implicitè tantum credebantur, per suam definitionem explicitè credendos proponit fidelibus. Præterea quidquid Protestantes Catholicis, pari, imò potiori jure Protestantibus obficere possunt Catholici; etenim si apud nos corpus Pastorum, assistente Spiritu Sancto, tanquam judex controversiarum fidei infallibilis habetur, apud ipsos quilibet privatus, etsi fallibilis, idem munus exsequitur.

CAPUT II.

De Subjecto Infallibilitatis Ecclesiæ.

SUBJECTUM infallibilitatis Ecclesiæ dicuntur ii quibus Christus concessit facultatem docendi et privilegium docendi infallibiliter. In Ecclesiâ autem cernere est laicos et clericos: inter clericos primum locum obtinent Episcopi, deinde Presbyteri, postmodùm Diaconi cæterique inferiores ministri; laici autem vel potestatem exercent civilem, quales sunt Principes et Magistratus, vel prædictæ subjacent potestati.

Distinguendum est inter facultatem docendi *ex charitate*, ab omnibus christianam doctrinam edocitis erga ignaros privatim exercendam,

et potestatem docendi *ex auctoritate*, qualis exercetur ab Episcopis, Parochis, aliisque Presbyteris ad hoc deputatis; potestas autem docendi alia *primaria*, quæ circa novas fidei condendas definitiones occupatur; alia est *secundaria*, quæ in proponendis Ecclesiæ definitionibus tantum versatur.

Certum est 1.º facultatem privatim docendi *ex charitate*, omnibus, etiam laicis, doctrinam christianam sufficienter edocere competere; instructio enim ignororum est officium charitatis omnibus, modò idoneis, permisum et quandoquè ex necessitate precepti exercendum.

Certum est 2.º Parochis aliisque verbi divini ministris *secundariam* inesse potestatem docendi in Ecclesiâ, et quidem *ex auctoritate*, proponendo scilicet populis ipsorum curæ commissis definitiones fidei à corpore episcopali conditas.

Quibus præsuppositis, duo circa infallibilitatis subjectum, veniunt inquirenda: 1.º utrùm aliis quam Episcopis concessa fuerit potestas docendi primaria, sive utrùm soli Episcopi sint infallibilis controversialium fidei judices; 2.º quâ ratione infallibilitas ipsis competit, an singulis, an unanimitate absolutæ Episcoporum, an unanimitate tantum morali.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum soli Episcopi sint infallibilis controversialium fidei judices.

CONCLUSIO.

Soli Episcopi constituti sunt à Christo infallibilis controversialium fidei judices.

Prob. 1.º Ex Script. Matth. 28, 16: Undecim

discipuli, id est Apostoli, abierunt in Galilæam in montem ubi constituerat illis Jesus; et accedens Jesus locutus est eis dicens: *Data est mihi omnis potestas in caelo et in terra*; euntes ergo docete omnes gentes, etc.; undè sic: illi soli constituti sunt infallibiles controversiarum fidei judices, ad quos solos Christus direxit verba quibus continetur privilegium docendi infallibiliter: atqui Christus ad solos Episcopos direxit verba quibus continetur privilegium docendi infallibiliter; namque, juxta textum mox appellatum, Christus direxit verba quibus continetur privilegium docendi infallibiliter ad solos Apostolos et eorum successores: atqui soli Episcopi sunt Apostolorum successores, ut, sive ex consensione omnium Patrum, et omnium sectarum christianarum, sive etiam ex Conc. Tridentino comprobatur; ergo, etc.

Prob. 2.º Ex Traditione. In Conc. Chalcedonensi, generali IV, actione 1.ª, Episcopi Egyptii sic loquuntur: *Superfluos foras mittite; Synodus Episcoporum est, non Clericorum.* Patres Conc. Florentini, generalis XVIII, actione 10: *Nusquam sacri canones sanciunt ut ad Synodos Principes seculares cogantur, sed soli Episcopi;* ergo juxta illos soli Episcopi sunt fidei controversiarum judices.

S. Auxentius Abbas à Patribus Concilii Chalcedonensis ut ad Synodum veniret cùm cogereatur, sic locutus est: *Non est monachorum docere, sed potius doceri; hoc vero his solis convenit qui sunt honorati pontificatu;* apud Baronium, ad annum 451. Facundus Hermianensis, lib. 12 pro Defensione trium Capitulo rum, cap. 3: *Sciens ille modestissimus prin-*

ceps (Marcianus) Oziæ regi non impunè cessisse quia sacrificare præsumpsit, quod licitum est singulo cuique etiam secundi ordinis sacerdoti, multò magis impunè sibi cedere non posse cognovit, vel quæ jam de fide christiana rite fuerant constituta discutere, quod nullatenus licet, vel novos constituere canones, quod non nisi multis et in unum congregatis primi ordinis sacerdotibus, id est, Episcopis, licet. S. Bernardus, Epist. 189 ad Innoc. II : Dicebam, inquit, sufficere scripta ejus (Abaelardi) ad accusandum eum; nec meā referre, sed Episcoporum, quorum esset ministerii de dogmatibus judicare; ergo S. Bernardus, etsi Presbyter et Abbas, censebat ipsius non esse, sed Episcoporum, de dogmatibus judicare.

*Prob. 3.º Ex constanti praxi Ecclesiæ. Etenim 1.º cùm indicta sunt Concilia, Episcopi non autem Presbyteri, aut saltem infrequenter et pauci numero convocati sunt. Hinc ex Conciliis quæ ab exordio Ecclesiæ nostra ad usque tempora Pater Labbeus, Conciliorum celebris editor, collegit, viginti circiter tantùm ab eo proferuntur in quorum actis de Presbyteris assistentibus facta fuerit mentio; hinc ista Thomassini animadversio in suâ disciplinâ Ecclesiasticâ, tom. 2, part. 3, lib. 2, cap. 37, n.º 11 : *Toutes les autorités, inquit, qui ont été rapportées n'ont fait assister que les Evêques aux Conciles, soit universels, soit provinciaux.* 2.º in Conciliis quibus adfuère Presbyteri, non ut judices sederunt, cùm ex tantâ Conciliorum multitudine jam memoratâ duodecim tantùm appellantur quibus subscripterint Presbyteri. *Presbyteros*, inquit, Binus, alter Conciliorum*

editor celebris, in suis ad Conc. Eliberitanum notis, *Presbyteros cum plebe interesse Concilio solitos, non ad judicandum, suprà diximus.* 3.º In Conciliis quibus subscripterunt, sæpè modo diverso ab Episcopis, sæpius more Diaconorum et cæterorum Clericorum subscripterunt. 4.º A quibusdam Conciliis generalibus, putà à Lugdunensi II, exclusi sunt Presbyteri. 5.º Nullibi tamen legitur Presbyteros reclamasse contra Episcopos, quasi ab ipsis privarentur jure sedendi et judicandi in Conciliis. Contra Hæreticos hæc, ni fallor, satis superque probant Presbyteros jure divino non esse necessarios fidei controversiarum judices, sed solos Episcopos.

Prob. 4.º Auctoritate recentium summorum Pontificum, Episcoporum, Theologorum et Canonistarum.

Clemens VII apud *Fra-Paolo*, lib. 1 Historiæ suæ Concilii Tridentini ann. 1531, translatæ à D. *Amelot de la Houssaie*: *Il est manifeste que, selon les canons, le droit d'opiner dans les Conciles n'appartient qu'aux Evêques, et seulement par coutume aux Abbés, et par concession du Pape à quelques autres.* Paulus IV apud eumdem, p. 381 : *Le Concile général se doit tenir seulement par les Evêques, quoique l'on y puisse admettre d'autres gens pour le Conseil.* Aliorum anteriorumque summorum Pontificum pronuntiata fusè referuntur apud D. *Ladvocat*, Tractatu de Conciliis, et apud D. *Corgne*, lib. cui titulus, *Mémoires dogmatiques.*

Clerus Gallicanus in Comitiis generalibus anni 1700 : *Maurice le Tellier*, Rhemensis Ar-

chiepiscopus, Comitiorum præses dixit : *Qu'il croyait que toute la compagnie conviendrait que Messieurs les Députés du second ordre n'ont par eux-mêmes aucun pouvoir de décider sur les matières de doctrine et de morale..... L'assemblée ayant entendu la proposition, a résolu que lesdits sieurs Députés du second ordre n'auront point, dans la présente assemblée, voix délibérative, mais seulement consultative.*

Anno 1717, viginti octo Episcopi Gallicani sic loquuntur in 1.º libello oblato ab ipsis Duci Aurelianensium : *L'Eglise ne juge et ne décide que dans les Evêques; et in 2.º libello : Il n'est point permis de douter que les Evêques ne soient les seuls juges en matière de foi.*

Illustrissimus Bossuetius in celeberrimâ quam habuit Oratione ad Clerum Gallicanum de Unitate fidei : *C'est dans le saint Siège principalement, et le corps épiscopal uni à son chef, qu'il faut chercher et trouver le dépôt sacré de la doctrine ecclésiastique, confiée aux Evêques par les Apôtres. Vide etiam lib. 2 Variationum, cap. 15.*

Illustrissimus de Marca, lib. 2 Concordiæ, cap. 10, n.º 8 : *Solis Episcopis datum est ut de jure cognoscant, scilicet an opinio controversa inter hæreses recensenda sit.*

Abbas de Fleury, lib. cui titulus, *Institutions au droit ecclésiastique*, 1 part., cap. 13 : *L'Evêque est le seul juge ordinaire et naturel de tout ce qui regarde la Religion, et c'est à lui à décider les questions de foi ou de morale, en interprétant la sainte Ecriture, et en rapportant fidèlement la tradition des saints Pères.*

Iis omnibus addenda est auctoritas eorum qui

in scientiâ Conciliorum maximiè versati sunt : Binii, suis in Concilium Apost. et Concilium Eliberitanum notis ; Sirmundi in Conc. Arelatense ; Cardinalis *d'Aguirre*, tom. i Concilio-
rum Hispaniæ, dissertatione 15.⁴; Tillemontii,
tom. 15, Hist. eccles., art. 52 : *Barsumas*,
inquit, *fut le premier moine à qui on donna
rang de juge dans un Concile général*, où ce
droit n'appartient qu'aux seuls *Evêques*. Qui-
bus etiam adjungere possumus auctores adver-
sariis minimè suspectos, Baium in Epistolâ ad
Sablonium, Sancyranum adversùs Spongium,
Quesnellum, Arnaldum, Catechismum Mons-
peliensem D. *de Colbert*, etc.

Solvuntur objecta.

Obj. 1.º *Act. cap. 15 : Apostoli et seniores
fratres, his qui sunt Antiochiae ; visum est
Spiritui Sancto et nobis*, etc. Ex quibus se-
quitur in Concilio Jerosolymitano, omnium se-
quentium formâ et exemplari, seniores, id est,
Presbyteros, consultos fuisse circa quæstionem
legalium et de eâ judicium cum Apostolis tu-
lisse ; ergo non soli Episcopi constituti sunt à
Christo infallibles judices controversiarum.

Resp. 1.º *Nego consequent.* Voces, *Presbyter*
et *Senior*, per se æquivocæ sunt et tam Episcopis
quam simplicibus Presbyteris convenient juxta
veterem loquendi modum ; porrò sensus com-
munis dictitat voces ambiguas ex aliis clariori-
bus esse determinandas : atqui clarè demons-
travimus ex Script., SS. PP., et praxi Ecclesiæ,
solos Episcopos esse controversiarum fidei ju-
dices ; ergo seniores hîc appellati, non sunt
Presbyteri simplices sed Episcopi. Præterea si

per *seniores*, in prædicto textu, intelligantur simplices Presbyteri, sequitur in Concilio Jerosolymitano Episcopos non adfuisse, cùm in Actibus Apostolorum sola fiat mentio Apostolorum et seniorum : atqui verisimile non est Episcopos abfuisse à Concilio Jerosolymitano, cùm in eo simplices Presbyteri sederent. Deindè per seniores, in prædicto textu, designantur Episcopi non autem simplices Presbyteri, ex hypothesi quòd ineunte Ecclesiâ, ubi nondùm accreverat numerus fidelium, soli, generaliter loquendo, ordinarentur Episcopi et Diaconi : atqui res ita fuisse videtur ex S. Clemente, S. Petri successore, Epist. ad Corinth., n.º 42; ex S. Epiphan., Hæres. 74; quos quidem Patres secuti sunt Estius, in c. 3. Epist. I. ad Tim.; Nicolius, lib. cui titulus, *Les prétendus Réformés convaincus de schisme*, 3 part., cap. 16.

Resp. 2.º Nihil est in textu Actuum Apost. ex quo necessariò concludatur seniores seu Presbyteros judicium tulisse circa quæstionem legalium ; ex eo quòd enim cum Apostolis convenerint videre de verbo hoc, non magis sequitur ipsos fuisse judices quàm simplices consultores ; nam ex his verbis, *placuit Apostolis et senioribus cum omni Ecclesiâ eligere viros ex eis*, non potiori jure infertur seniores judicium tulisse cum Apostolis, quàm simplices fideles qui designantur per hæc verba, *cum omni Ecclesiâ*. Si verò decretum Apostolorum et seniorum nomine inscribatur : *Apostoli et seniores fratres, iis qui sunt Antiochiae*, non sequitur seniores eodem modo ad illius decreti formationem concurrisse ac Apostolos ; inscribitur enim nomine Apostolorum à quorum auctoritate

auctoritate profectum est, et nomine seniorum seu Presbyterorum à quibus humiliter suscep-tum est. Et verò juxta textum græcum prout nunc legitur, et etiam tempore S. Chrysostomi legebatur, decretum non modò Apostolorum et seniorum, sed etiam fratrum, id est, fide-lium nomen præfert, hoc modo : *Apostoli, seniores et fratres, iis qui sunt Antiochiae* : porrò sicut ex eo quòd decretum referat nomen *fratrum*, id est, fidelium, non sequitur ipsos ad illius formationem ex auctoritate concurrisse, ita pariter nomen seniorum quo idem decretum inscribitur, minimè probat ab ipsis tanquam à judicibus illud suis editum.

Cæterùm quidquid obscurum esse potest in objecto textu, dilucidatur ex praxi Ecclesiæ quæ Presbyteros nunquām ut necessarios fidei ju-dices admisit; præter jam dicta, referre sufficiat quæ in Concilio Tridentino gesta sunt, juxta Cardinalem Pallavicinum, Historiæ suæ lib. 6, cap. 2 : Patres hujus Concilii primùm tribus Abbatibus Cassinensibus jus suffragii denegârunt, quam quidem gratiam pro his ut obtineret Seryinus, Papæ legatus, Concilium exoravit; cùm autem Episcopi à judiciis circa doctrinam profectis Abbates constanter repellerent, Cardinalis Montanus proposuit obtinuitque ut à plerisque Patrum comprobaretur trium Cassinen-sium Abbatum concordem sententiam pro uno duntaxat habendam suffragio. Ex quibus constat persuasum esse Patribus solos Episcopos jure divino controversiarum fidei esse judices ne-cessarios.

Obj. 2.º In quibusdam Conciliis subscripte-runt Presbyteri, ipsorumque subscriptio vim et

auctoritatem definitionibus tribuebat, ut probatur ex eo quod in Concilio Romano, anno 465, praeside Hilario Papâ, ab universis Presbyteris et Episcopis acclamatum sit : *Hæc decreta confirmamus*; deinde Presbyteri in Conciliis sicut Episcopi sedebant, cum starent Diaconi; ergo, etc.

Resp. Nego consequent. 1.º Ex eo quod in quibusdam Conciliis subscripserint Presbyteri, inferre non licet ipsos esse controversiarum fidei judices; alioquin idem dicendum foret de Diaconis, Subdiaconis, aliisque Clericis; quinimò auctoritas eadem tribuenda foret laicis, cum ii omnes quandoquè definitionibus fidei subscripserint, ut constat ex actis Conc. Tolet. III, VIII, IX, XV et XVII, et Arausicanii II. Itaque subscriptio de se est æquivoca, et tam significare potest consensum ex obedientia præstitum, quam assensum ex auctoritate datum; quoad Conc. Romanum, cuius decreta confirmârunt Presbyteri, dico 1.º in illâ Synodo non de quæstionibus fidei, sed de disciplinâ unicè actum fuisse; 2.º vocem illam, *confirmamus*, æquivocam esse, maximè juxta veterem stylum; modò enim significat consensum à quo robur rei confirmatae accedit, modò simplicem approbationem et adhæsionem.

2.º Ex eo quod Presbyteri sederint in Conciliis, minimè sequitur ipsos fuisse judices; in locis enim ubi exercentur judicia, alii sedent propter auctoritatem, id est, quia sunt judices, alii verò honoris gratiâ tantum, quemadmodum sedebat olim Constantinus Imperator in Concilio Nicæno, et etiam nunc sedent in Conciliis Principum catholicorum legati.

Obj. 3.º S. Hieron. in Epist. ad Evagrium : Quid facit Episcopus, exceptā ordinatione, quod Presbyter non faciat ? Unde sic : Episcopi, præter ordinandi facultatem, habent judicandi de controversiis fidei potestatem : atqui ex prædicto textu, Presbyteri, exceptā ordinatione, omnia possunt quae Episcopi ; ergo, etc.

Resp. 1.º Retorquo argum. Episcopi habent facultatem ordinandi et confirmandi : atqui ex citato Patre, Presbyteri facere possunt ea omnia quæ agunt Episcopi, demptâ ordinatione ; ergo Presbyteri confirmare possunt sicut Episcopi ; attamen Concilium Trid., Sess. 23.^a, cap. 10, anathemate percutit eos qui dixerint potestatem confirmandi quam habent Episcopi, ipsis esse cum Presbyteris communem.

Resp. 2.º verba S. Hieronymi non ad vivum esse resecanda, quasi de facto nulla omnino facultas Episcopis competit, exceptâ ordinatione, quâ simul non instruantur Presbyteri ; siquidem, ut jam annotavimus, Episcopi habent facultatem confirmandi ipsis cum Presbyteris non communem ; itaque paululùm emolliri debent verba S. Doctoris, ita ut tantùm voluerit significare multa Episcopis et Presbyteris esse communia, propriumque inter utrosque discrimen consistere in potestate ordinandi, quæ Episcoporum propria est. Et verò S. Hieron. contra Vigilantium, hunc Hæresiarcham impugnat, et lib. 10 adversus Rufinum, Origenis defensores revincit auctoritate summi Pontificis et totius orbis Episcoporum, silendo prorsùs de Presbyteris, quos si existimasset esse unà cum Episcopis, jure divino, controversiarum judices, ip-

sorum sanè auctoritatem et suffragium Hæreticis
opponere non omisisset ; ergo , etc.

Obj. 4.º Juxta primum Ecclesiæ , Cardinales ,
Abbates et Generales ordinum , quamvis non
sint Episcopi , habent jus suffragii in Conciliis ;
ergo jus illud ipsis tantum jure divino compe-
tere potest , namque jus suffragii in controversiis
fidei ab eo tantum dari potest à quo dari
potest infallibilitas : atqui infallibilitas in docen-
do à solo Deo concedi potest ; ergo , etc.

Resp. Nego consequent. antecedentis. Jus
sententiam dicendi in controversiis fidei Car-
dinalibus non competit nisi ex consuetudine
et privilegio ; ita Bellarminus post Clemens
VII , qui in responsione ad Carolum Im-
peratorem (apud *Fra-Paolo* , lib. 1 Hist. Conc.
Trid.) hæc habet : *Il est manifeste* , inquit ,
que selon les canons , le droit d'opiner dans les
Conciles n'appartient qu'aux Evêques , et seu-
lement par coutume aux Abbés , et par con-
cession du Pape à quelques autres. Cæterum
non satis constare videtur inter Catholicos , in
quo præcisè consistat jus illud suffragii Cardi-
nalibus aliisque ab Ecclesiâ concessum . Sunt
qui censem privilegium illud nihil importare
præter facultatem proponendi suam senten-
tiam in Concilio , cum certâ quâdam solem-
nitate et comitatu episcopali , absque eo quod
sint , strictè loquendo , judices : pro hâc sen-
tentiâ citantur Cardinalis *de Bissy* et auctor
Catechismi Monspeliensis : *Le droit de juger*
de la foi , inquit prior , est tellement attaché
au caractère des Evêques , qu'il est incommu-
nicable à tout autre. Sic habet posterior ,
tom. 2 , edit. 1710 , pag. 488 : *Quoique plu-*

sieurs assistent au Concile de droit ou de coutume, il n'y a que les Evêques qui aient voix décisive, et qui s'y trouvent principalement comme juges. Alii verò docent Cardinales, Abbates et præpositos ordinum religiosorum Generales, veros ab Ecclesiâ institui judices.

Neque tamen dūm sic cooptantur inter judices fidei, ullo modo participant infallibilitati soli corpori Episcoporum promissæ; definitio ad quam efformandam concurrunt, non fit irrefrangiblem judicium quia ipsi subscrivserunt, sed quia corpus episcopale ipsi acquiescit, ipsi sigillum suum apponit, ipsamque solemniter fidelibus proponit. Presbyteri judicantes in Concilio haberi debent tanquam causæ instrumentales et minimè necessariæ, quas corpus episcopale, assistente Spiritu Sancto, ad veras definitiones dirigit.

Obj. 5.º auctoritatem trium Conciliorum œcumenicorum, Pisani scilicet, Constantiensis et Basileensis, in quibus simplices Presbyteri vocem decisivam habuerunt.

Resp. quoad 1.um, in eo non de fide actum esse, sed de extinctione schismatis tantum; ergo nihil contra nos exindè erui potest. 2.º Multi quidem Presbyteri sententiæ definitivæ à Concilio Pisano latæ subscrivserunt, sed ex illâ subscriptione inferre non licet ipsos à Concilio habitos fuisse tanquam judices, et quidem jure divino, alioquin idem foret dicendum de legatis Principum qui eidem sententiæ pariter subscrivserunt; undè vel illa Presbyterorum subscriptio merum fuit approbationis signum, vel si fuerit sententia confirmatoria, jus illud

non à Deo sed ab Ecclesiâ in Concilio congregatâ acceperunt.

Quoad 2.um, dico in Concilio Pisano fuisse quidem agitatum utrûm Presbyteris, et etiam quibusdam legatis laicis, jus suffragii concederetur in negotio schismatis tunc Ecclesiam vexantis, et reverà hoc jure potitos fuisse, annuente Concilio; verùm in quo hæc Concilii agendi ratio thesi nostræ præjudicare potest?

Quoad 3.um, observandum est ipsum post 25 Sessionem non amplius fuisse œcumenicum: porrò nonnisi 34.^ā et 35.^ā ejusdem Concilii Sessione, agitatum est utrûm Presbyteri jure divino essent controversiarum fidei judices; pro sententiâ affirmante fortiter decertavit Cardinalis Arelatensis, cui obstitit Cardinalis Panormitanus; et reverà à Concilio quæstio non est definita, etsi partes judicis egerint simplices Presbyteri, qui tunc ferè soli aderant Concilio.

Obj. 6.º auctoritatem Gersonii, Cardinalis S. Marci, et Cardinalis Arelatensis.

*Resp. 1.º Si auctoritate Theologorum quæstio præsens dirimatur, causam certè obtinebimus, nobis enim multitudo suffragatur. In probationibus nonnullos jam appellavimus, et multò plures adhuc exscribere possemus: Bellarm. lib. 1 de Concil. cap. 15: *Catholicorum*, inquit, *sententia est solos Prælatos majores eosque omnes, id est, Episcopos, in Conciliis generalibus et provincialibus, habere jus suffragii decisivi ordinariæ; ex privilegio autem et consuetudine etiam Cardinales, Abbates et Generales ordinum, licet Episcopi non sint; ex Presbyteris autem et aliis clericis minoribus, tantum vocare**

aliquos viros doctos qui juvent in disputando, vel aliis ministeriis; et Hallerium in Defensione hierarchiæ ecclesiasticae, pag. 219: Ad Conciliorum generalium conventus, Episcopi necessarii sunt; reliqui, vel ex consuetudine, vel ex concesso privilegio intersunt, non sunt partes essentiales; et Jueninum, tom. 1, dissertation. 4.^a, quæstione 3.^a: Catholici è contrà docent solos Episcopos habere in Conciliis, tum generalibus tum provincialibus, jus ferendi judicium decisivum, idque ex institutione divinâ seu vi characteris episcopalibus quo insigniti sunt. Addunt idem jus, sed ex privilegio, hoc est, ex Ecclesiæ concessione, convenire Cardinalibus, Abbatibus et ordinum Generalibus præpositis. Itaque pauciores qui nobis in contrarium objiciuntur Theologi, aut benignam patiuntur interpretationem, ut Gersonius imprimis, aut derelinquendi sunt.

SCHOLIUM.

Ex dictis, Presbyteri non sunt jure divino controversiarum fidei judices; addo insuper ipsos non esse necessariò ab Episcopis consulendos, priusquam de controversiis fidei judicium ferant, illudque probatur 1.º ex eo quod promissio Christi, *ecce ego vobiscum sum, facta Apostolis eorumque successoribus Episcopis, non ab istâ conditione pendeat, si consulueritis Presbyteros;* 2.º ex praxi Ecclesiæ; sæpiùs enim contigit Episcopos in Concilio congregatos de quæstionibus fidei judicasse, inconsulto priùs Presbyterio suo; v. g., pluries contigit Episcopos ex suâ urbe profectos, de aliquâ hæresi damnandâ nequidem cogitantes,

adfuisse Conciliis in quibus hæc hæresis profli-gata est; item ab Episcopis in Concilio con-gregatis ob damnationem alicujus hæreseos, alias de quibus ante profectum suum non au-dierant, et de quibus consequenter Presbyteros suos non interrogaverant, datâ occasione, pros criptas fuisse.

COROLLARIUM.

Ergo à fortiori Diaconi, Subdiaconi, et cæteri clerici ac laici, non sunt judices controversiarum fidei.

Et verò illi soli sunt controversiarum fidei judices, quibus Christus dixit: *Euntes docete, etc.*; atqui hæc verba Christus non ad Diaconos direxit; ergo, etc.

ARTICULUS II.

Quā ratione munus et privilegium docendi infal-libiliter Episcopis competit.

Certum est 1.º privilegium illud docendi infal-libiliter singulis non competere Episcopis, ut experientiâ constat.

Certum est 2.º infallibilitatis privilegium sal-tēm competere omnibus omnino Episcopis collectivè sumptis, id est, unanimitati absolutæ et physicæ Episcoporum.

Status itaque quæstionis est utrū major nu-merus seu unanimitas moralis Episcoporum sit semper infallibilis in docendo.

CONCLUSIO.

Notoriè major Episcoporum numerus, vi promissionum Christi, infallibiliter docet, quantumvis ex adverso reclament pauci Episcopi. Hinc ad infallibilem Ecclesiae definitionem, non requiritur physica, sed sufficit moralis unanimitas Episcoporum, capiti suo, id est, Romano Pontifici adhærentium.

Prob. 1.º Ex celebri textu S. Matth. plures appellato: Accedens Jesus locutus est undecim Apostolis dicens: Data est mihi omnis potestas.... euntes ergo docete omnes gentes.... ecce ego vobiscum sum... usque ad consummationem seculi. Ex probatis suprà, Christus per hæc verba concessit Apostolis et eorum successoribus Episcopis potestatem docendi, et privilegium docendi infallibiliter: atqui privilegium illud majori Episcoporum numero conceditur; etenim vel Christus per hæc verba, *Ecce ego, etc.*, promisit infallibilitatem majori numero Episcoporum, vel promisit singulis, vel minori numero contra majorem militanti, vel unanimi tati physicæ tantum: atqui hæc tria posteriora dici nequeunt.

1.º Quidem Christus non promisit infallibilitatem singulis Episcopis; verba enim Christi innunt tantummodo illud donum eximum collegio Episcoporum promitti: porrò ut promissio facta alicui societati effectum suum sortiatur, necesse non est ut in quolibet membro vim suam obtineat, sed sufficit ut in societatis corpore prævaleat; ergo, etc. Deinde experientia constat Christum non singulis Episcopis infallibili-

tatem in docendo promisisse , cùm vix aliqua fuerit hæresis quæ auctorem vel patronum non habuerit aliquem Episcopum.

2.º Non promisit Christus infallibilitatem minori numero Episcoporum contra multitudinem eorum qui Romano Pontifici adhærent ; tunc enim error prævaleret adversus corpus episcopale, quod contradicit verbis Christi , *Ecce ego vobiscum sum* , etc. ; vel enim jus illud ipsis competeret pro omnibus fidei definitionibus, vel tantum pro aliquibus , ita ut fieri posset veritatem quandoquè penes minorem numerum , aliquando penes majorem stare : atqui neutrum dici potest : non primum quidem , ut fatentur omnes; alioquin veritas stetisset penes Arianos, Donatistas , Pelagianos , etc. , qui paucos suorum errorum habuerunt Episcopos. Secundum quoque dici nequit ; tunc enim auctoritas Episcoporum inutilis foret respectu fidelium ; si enim modò major , modò minor Episcoporum numerus infallibilis esset in docendo , jam fideles majori vel minori Episcoporum numero non possent tutò adhærere , nisi priùs expendendo ex quânam parte staret veritas ; examen autem illud ipsis impervium est , ut ex dictis abundè constat ; ergo , etc.

3.º Christus non promisit infallibilitatem in docendo soli unanimitatī physicæ Episcoporum, ita ut nihil de fide certum sit nisi omnes omnino consentiant; namque promissiones Christi, ut vidimus , ad corpus seu collegium Episcoporum diriguntur : atqui corpus Episcoporum , sicut societas humana quælibet, resultat ex unanimitate morali seu ex numero eminenter et notoriè majori. Certè , ut ait Bossuetius , in

2.º Documento pastorali de promissionibus Ecclesiæ, n.º 28, dūm Deus promittebat exercitui Israelitarum plenam de Madianitis victoriam, illa victoria non promissa fuit unanimitati physicæ pugnatorum, cùm quidam cadere deberent sub ferro hostili, sed corpori illorum unanimi; ita dicas de exercitu quem Christus adversus errores instruit. Deinde privilegium infallibilitatis Episcopis à Christo concessum, non est inutile: atqui tamen inutile foret si ut vim obtineat necesse sit omnes Episcopos, ne exceptis etiam paucis, circa aliquam definitionem consentire; cùm enim, ex probatis, quilibet Episcopus in particulari non sit infallibilis, vix contingere poterit quosdam non repugnare definitioni omnium aliorum Episcoporum; postremò ex praxi Ecclesiæ constat privilegium infallibilitatis non fuisse datum soli unanimitati physicæ Episcoporum, cùm plures ab Ecclesiâ damnatae fuerint hæreses, Ariana scilicet, Nestoriana, Pelagiana, etc.; licet quidam reclamaverint Episcopi.

Prob. 2.º Ex SS. PP. S. Athan. Epist. ad Imp. Jovinian. sic loquitur: Licet pauci quidam huic fidei (Nicenæ) contradicant, scimus, Religiose Auguste, eos orbi terrarum præjudicare non posse. S. Basil. Epist. 204 alias 75, n.º 7: Justius est autem res nostras judicari non ex uno aut altero non rectè in veritate ambulantibus, sed ex multitudine Episcoporum. S. Aug. lib. 3 contra Cresconium, c. 3: Si omnino jam credendum sit quinquaginta Episcopis Orientalium..... contra tot millia Episcoporum quibus hic error..... (Donatistarum scilicet) displicuit. Concil. Ephes. in suâ ad Im-

peratorem Theodosium Juniores Epistolâ : *Per absurdum est ducentorum et decem Episcoporum Synodo, quibus et universa occidentalium sanctorum Episcoporum multitudo..... consentit, triginta tantum numero sese opponere.*

Ex quibus sic : Illi docent unanimitatem morallem Pastorum infallibiliter docere , qui asserunt paucitatem Episcoporum sive Arianorum, sive Donatistarum , sive Nestorianorum , cæteris Episcopis aliter decernentibus præjudicare non posse : atqui ita docent Patres mox appellati ; ergo , etc.

Prob. 3.º Ex absurdis consectariis. Si enim , ut volunt adversarii , eminenter et notoriè major Episcoporum numerus , capiti suo summo Pontifici adhærens , errorem solemniter fidelibus proponere posset ; ergo 1.º injusta est et crudelis Ecclesia , sive antiqua , sive actualis ; praxi enim constantissimâ voluit omnes fideles suis definitionibus interiùs assentiri , imò sub pœnâ anathematis coegit , licet pauciores contradicerent Episcopi ; ergo 2.º Ecclesia unitate suâ seu professione ejusdem fidei carebit : alii enim Romano Pontifici majorique numero Episcoporum adhærentes , quædam tanquam fide catholicâ profitebuntur dogmata , quæ alii ad fidem minimè pertinere docebunt ; ergo 3.º non erit visibilis Ecclesia ; ita enim debet inclarescere vera Ecclesia ut præstantiâ et splendore auctoritatis suæ , rectâ institutione informare , sanâque doctrinâ populos imbuere possit ; quomodo autem id tam necessarium munus obiret , si Episcoporum major numerus , præeunte ipso Ecclesiæ capite , sub anathematis pœnâ errorem proponeret ? ergo 4.º cederet in laqueum quod

ipse Christus instituit ministerium ; error enim qui à tantâ Episcoporum multitudine sub anathematis internicatione proponeretur, duplicitum viâ præcaveri posset, vel discussione, vel auctoritate : si discussione utendum sit, recurrent omnia incommoda quæ ex privato examine oriri demonstratum est ; si auctoritatis viæ insistendum sit, potiori et eminentiori auctoritati procul dubio parendum est : sed potior et eminentior auctoritas, Episcoporum scilicet auctoritas Ecclesiæ capiti adhærentium, errorem qui præcavendus erat proponit; ergo necessum est ut à revelatâ veritate recedant fideles, erroremque amplectantur ; ergo, etc.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1.º De sensu promissionum Christi judicandum est ex eventu : atqui jam contigit majorem multitudinem Episcoporum Romano Pontifici adhærentium à fide aberrasse; ergo, etc.

Resp. 1.º Negari potest *major* cum Bossuetio ; ipse enim Ministro Claudio objicienti quædam facta historiæ ecclesiasticæ contra promissiones Ecclesiæ circa perpetuam ipsius visibilitatem factas, sic respondet in 2.º Documento pastorali, n.º 116 : *Laissons donc là le commentaire par l'événement : j'avouerais peut-être que l'événement pourra, en second, servir d'interprète à des prophéties obscures et paraboliques, mais pour la promesse fondamentale de l'Evangile qui est conçue en termes si clairs, elle s'interprète elle-même, et pour toute interprétation, il n'y a qu'à dire : Jésus-Christ est assez puissant pour faire tout ce qu'il a promis ; et la restreindre par l'événement, c'est la démentir.*

Et verò qui contra promissionem claram à Deo Pastoribus Ecclesiæ factam , objicit remota et obscura facta , peccat contra regulam Logicæ juxta quam in omni argumentatione à magis noto ad minùs notum procedendum est. Hinc si jure nostro strictius uti vellemus , ab ulteriori examine factorum quæ objiciuntur contra infallibilitatem multitudinis Episcoporum abstineremus ; nam , ut ait Bossuetius , loco jam citato , n.º 115 , *on n'est pas même obligé à savoir ces faits qu'on exagère si fort ; les promesses fondamentales de l'Evangile sur la durée de l'Eglise étant, comme on l'a vu, très-intelligibles par elles-mêmes, il ne faut pour toute réponse à ceux qui cherchent des difficultés dans leur accomplissement, que l'exemple d'Abraham, qui, comme dit S. Paul, n'a point vacillé dans la foi, mais au contraire s'y est affermi, donnant gloire à Dieu et demeurant pleinement persuadé qu'il était assez puissant pour accomplir à la lettre tout ce qu'il avait promis.* Sed ad abundantiam juris, quæ ab adversariis objiciuntur facta discutere non refugimus. Itaque

Resp. 2.º Nego min. ut potè nullo invincibili firmatam momento.

Inst. 1.º Multitudo Episcoporum unà cum summo Pontifice, tenet ipsum esse supremum et infallibilem controversiarum fidei judicem : atqui tamen infallibilitas Papæ nedùm ad fidem catholicam pertineat, imò Scripturæ et Traditioni contraria probatur ; ergo , etc.

Resp. infallibilitatem Papæ non ut dogma catholicum credi, et fidelibus credendum proponi ab Ultramontanis et eorum sequacibus;

huic sententiae tanquam opinioni privatæ adhærent, nec dissentientes ut Hæreticos à suâ communione repellunt. Hinc quidquid sit de numero Episcoporum huic opinioni cum summo Pontifice adhærentium, nihil adversus Conclusionem nostram erui potest, juxta quam diximus ad infallibilitatem Ecclesiæ definitionum, non physicam requiri, sed moralem sufficere unanimitatem Pastorum capitisci adhærentium; in cujus confirmationem præter dicta superiùs, exscribere non pigeat ista præclara Caroli Magni verba: *Horum*, inquit Epistolâ quam post Concilium Francofordiense scripsit ad Elipandum et alios Hispaniæ Episcopos, Concil., tom. 7, Patris *Labbe*, *horum me sanctissimæ multitudini et probatissimæ auctorati in veræ fidei professione firmiter associans, nec vestræ me paucitati in consensione hujus novæ assertionis socium admitto; sed Apostolicæ Sedi..... totâ mentis intentione, totâ cordis alacritate con-* jungo.... *Cum his quoque Doctoribus et sanctæ Ecclesiæ Pastoribus veram prædico fidem, quos in præsenti tempore ille nobis dedit luminaria, qui dixit: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi..... Post hanc correptionem..... Apostolicæ auctoritatis et synodalis unanimitatis, si non resipiscitis ab errore vestro, scitote omnino vos pro Hæreticis haberi..... Vos igitur, quia pauci estis, unde putatis vos aliquid verius invenire potuisse quam quod sancta, universalis, toto orbe diffusa tenet Ecclesia?*

Inst. 2.º Ecclesiæ seculo IV, longè major Episcoporum numerus cum summo Pontifice in Arianismum turpiter lapsus est; scilicet Li-

berius Papa formulæ arianæ subscrispsit; item 650 Episcopi occidentales Arimini congregati, teste Juliano apud S. Augustinum, lib. 10. *Operis imperfecti*, cap. 73, à verâ fide pariter defecerunt; etiam 160 orientales Episcopi in Concilio Seleuciensi, et innumeri per Orientem dispersi, Constantii Imperatoris persecutione fidem nicænam derelinquere coacti sunt; ergo, etc.

Resp. Nego consequent. Etenim cùm Liberius Papa Formulæ Sirmiensi ipsi ab Arianis oblatæ subscrispsit, tūm dogmati catholico firmiter adhærebat longè major Episcoporum numerus: nempè Liberius subscrispsit formulæ ipsi ab Arianis oblatæ, anno 357 vel initio anni 358, secundūm omnes historicos, nec lapsus ejus ultrà differri potest, cùm de eo sermonem faciat S. Athanasius in *Epistolâ ad solitarios*, ab ipso scriptâ ineunte anno 358: atqui tunc temporis, id est 357 exeunte vel ineunte anno 358, corpus episcopale dogmati catholico firmiter adhærebat; siquidem Concilium Ariminense in quo Episcopi occidentales, et Concilium Seleuciense in quo orientales Antistites, juxta objectionem, in hæresim arianam lapsi sunt, nonnisi anno 359 celebrata fuêre. Deindè cùm plurimi per orbem Episcopi, partim vi, partim fraude, fuligine arianâ tincti sunt, Ariminenses scilicet et Seleucienses Episcopi, tunc Liberius Papa, facti pœnitens, dogmatis catholici firmiter partes tuebatur. *Il est certain*, inquit Bossuetius, in 2.º Document. past., n.º 106, que le Pape Libère, après un égarement de quelques mois, rentra dans ses premiers sentimens, etacheva son Pontificat, qui fut long, lié de communion avec les plus saints Evêques.

de l'Eglise..... L'Empereur savait si bien qu'il était rentré dans la profession publique de la foi de Nicée, qu'il ne voulut pas l'appeler au Concile de Rimini, et craignit de pousser deux fois un personnage de cette autorité, et qu'il n'avait pu abattre qu'avec tant d'efforts. His verbis Bossuetii adjungi potest testimonium doctissimorum Tillemont et Fleury.

Ad probationem Resp. 1.º *Falsum est Liberium Papam subscrispsisse formulæ arianæ; namque subscrispsit primæ formulæ sirmensi: atqui prima formula sirmensis non erat ariana; illa enim non erat ariana cui S. Hilarius, dogmatis catholici propugnator acerrimus, sensum catholicum affingit: atqui S. Hilarius, lib. de Synodis, etc..... In hâc quidem primâ formulâ sirmensi, vox *Homousion*, id est, *Consubstantialem*, reticebatur; sed dogma catholicum diuitiatis Christi ipsiusque cum Deo Patre perfectæ æqualitatis, aliis verbis exprimi potest, et reverâ exprimitur in prædictâ fidei professione, ex eo quem continebat anathematismo, qui sic se habet: *Eos qui dicunt ex non ente aut ex alio subsistente, et non Deum ex Deo Filium exstitisse, aut quòd tempus aut ætas fuit quandò ille non erat, alienos à se censem sancta et Catholica Ecclesia.* Dixi Liberium subscrispsisse primæ formulæ, non autem secundæ, quæ apertè hæretica est; nec etiam tertiacæ, quæ non nisi post lapsum ejus fuit conscripta. Itaque triplex distinguitur hujus nominis fidei professio: 1.ª edita fuit in Concilio Sirmensi, anno 351, contra Photinum habitu; 2.ª apud Sirmium edita est anno 357; 3.ª verò pariter Sirmii conscripta est anno 359.*

2.º Falsum est 650 Episcopos occidentales in Concilio Ariminensi congregatos, à fide catholicâ defecisse et Arianismum fuisse amplexos; namque 1.º in Concilio Ariminensi 400 tantum circiter numerari debent, non autem 600, ut voluit Julianus, apud S. Augustinum; quod quidem probatur auctoritate S. Athanasii, lib. de Synodis; Sulpitii Severi, lib. 2 Historiæ sacræ; Sozomenis, lib. 4 Historiæ ecclesiasticae: quos quidem historici recentiores et melioris notæ unanimiter sequuntur.

3.º Falsum est Patres ariminenses in hæresim arianam fuisse lapsos. Antequām autem illud probetur, observandum est duplēcē fuisse Concilii Ariminensis statum, primum libertatis, alterum oppressionis et violentiæ. Quandiū Patres ariminenses fuere liberi, nicenam fidem strenue propugnârunt, Ursacium et Valentem arianos Episcopos deposuerunt, ut constat ex S. Athanasio, Epist. ad Afros, ex Theodoreto, lib. 2 Historiæ suæ, ex Socrate, ex Sozomeno, ex Sulpitio Severo, etc. Verū subindè in multis vexati diuturnâque morâ fatigati (prohibuerat enim Constantius Imperator ne Episcopi ab Arimino discederent donec formulæ ipsis ab Arianis oblatæ subscripsissent), violentiæ cedunt, et formulam fidei ab Ursacio et Valente ipsis oblatam calculo suo comprobant.

Itaque eò recedit quaestio, utrum Patres ariminenses huic subscribendo formulæ, arianam hæresim approbaverint: porrò negativè respondemus, et confirmamus, 1.º ex sensu naturali verborum quibus illa constat formula: *Credimus in unigenitum Dei filium, ante omnia secula et ante omne principium genitum ex Deo;*

natum autem unigenitum, solum ex solo patre, Deum ex Deo, similem ei qui ipsum genuit patri, secundum Scripturas (apud S. Athanas. de Synodis Arimini et Seleuc.) : atqui hæc verba divinitatem Christi ipsiusque cum Patre perfectam æqualitatem naturaliter repræsentant ; ex his enim verbis, *unigenitus, similis patri, Deus ex Deo*, etc., concludebant Catholici adversus Arianos Filium esse consubstantialem Patri. 2.º Auctoritate Patrum et Theologorum. S. Hieronym., Dialog. contra Lucifer. : *Perfecta fides est Deum de Deo credere; et natum aiebant unigenitum, solum ex solo patre; quid est natum? certè non factum; nativitas suspicionem auferebat creaturæ;..... sonabant verba pietatem, et inter illa tanta præconia, nemo venenum insertum putabat. De Usiæ verò nomine abjiciendo verisimilis ratio præbebatur; quia in Scripturis, aiebant, non invenitur, et multos simpliciores novitate suâ scandalizat, placuit auferri. Non erat curæ Episcopis de vocabulo, cùm sensus esset in tuto. Ipsimet Patres ariminenses : Putavimus, aiebant, sensum congruere cum verbis, nec in Ecclesiâ Dei, ubi simplicitas,..... aliud in corde clausum esse, aliud in labiis proferri timuimus.* Idem habent Sulpitius Severus et Hilarius. Cardinalis Perronius, lib. cui titulus, *Réplique aux Ministres touchant leur vocation*, pag. 24 : *Ils méritaient censure (les Pères de Rimini), non pour l'impiété de leur créance, mais par leur imprudence de s'être laissé circonvenir et flétrir par des hommes frauduleux, à leur accorder la paix sous une formule de foi encore qu'équivalente, à l'interpréter fidèlement, à celle*

du Concile de Nicée, néanmoins plus sujette aux gloses et subterfuges de ceux qui voudraient s'en envelopper sous l'ambiguité des paroles. Illusterrimus Bossuetius cùm, in suâ cum Ministro Claudio collatione, Concilii Ariminensis definitionem erroneam vocasset, in ejus editione hanc notam marginalem apposuit : *Je devais dire équivoque et imparfaite plutôt qu'erronée.* Idem censuit *D. Fleury, Tillemont, Jansenius ipse.* 3.º Tandem ratione theologicâ. Etenim si formula ariminensis fuisset erronea, vel propter suppressam vocem *Homousion*, vel annexum ipsi anathema : *si quis creaturam filium Dei dixerit, ut sunt cæteræ creaturæ, anathema sit* : atqui neutrum dici potest; non 1.um, quia antequām consecrata fuisset hæc vox *Homousios*, à Concilio Nicæno, catholicum dogma exprimi poterat ; deinde in Symbolo Apostolorum et S. Athanasii, dogma de divinitate Verbi exprimitur, omisso tamen *Consubstantialis* vocabulo; postremò S. Athanasius, lib. de Synodis, et S. Hilarius pariter lib. de Synodis, ut fratres agnoscant eos qui rejecto nomine *Consubstantialis*, rem verbo significatam admittebant ; ergo, etc.; 2.um quoque dici nequit ; formula enim dici non potest hæretica propter anathema quo percutitur propositio hæretica : atqui anathemate formulæ annexo percutitur propositio hæretica ; ergo, etc.

4.º Falsum est Episcopos in Concilio Seleuciensi congregatos, in arianam hæresim lapsos fuisse; namque inter illos, 19 tantùm erant Ariani, 105 verò rejicabant vocem *Homousion* seu *Consubstantialem*, licet Filium Patri quoad substantiam similem admitterent; deniquè cæ-

teri 36 , inter quos S. Hilarius, pro *Consustantialis* vocabulo fortiter decertabant.

Postremò, etiamsi concederemus Episcopos ariminenses et seleucienses hæresi arianæ subscriptisse, minimè sequeretur majorem Episcoporum numerum errorem docuisse; etenim si 400 Episcopis Ariminī congregatis addantur 160 Patres seleucienses, exsurget numerus totalis 560 : atqui 560 Episcopi non constituebant majorem partem Episcoporum ; si quidem P. Labbæus, Conciliorum editor celeberrimus, ideòque in historiâ Sedium episcopalium versatissimus, in Occidente cathedras episcopales circiter mille numerat (quarum sexcentas primorum Ecclesiæ seculorum historia notissimas facit), in Oriente autem octingentas. Sed quām multæ ad ipsius notitiam pervenire non poterant.

Inst. 3.º contra catholicitatem Patrum ariminensium. 1.º Ex auctoritate SS. PP. demonstratur Patres ariminenses in Arianismum fuisse prolapsos ; nam juxta Liberium, Epist. ad Orientales, *Episcopi ariminenses à fide exciderunt* ; juxta S. Hilarium, fragmento 8.º, *prævaricati sunt à verâ fide* ; juxta S. Aug., Epist. 185, *veneno perierunt ariano* ; juxta S. Ambrosium, Epist. 21, *docuerunt filium Dei esse creaturam*. 2.º Patres ariminenses, quandiu fuerunt liberi, subscribere noluerunt formulæ cui per vim posteà subscripserunt ; ergo anteà censebant illam formulam esse hæreticam ; 3.º Ecclesia quidquid in Concilio Ariminensi actum fuerat, rescindi voluit ; ergo, etc.

Ad 1.um Resp. 1.º Si verum sit argumentum ab aduersariis ex quibusdam Patribus desump-

tum, ergo SS. Patres circa præsentem quæstionem dividuntur, siquidem in medium protulimus Patres nostræ sententiæ faventes: porrò si Patres circa hanc quæstionem dividantur inter se, non ex auctoritate, sed ex tenore et sensu naturali formulæ quæstio dirimenda est: atqui suprà probavimus professionem fidei ab Ariminensibus subscriptam, sensu naturali orthodoxam esse.

Resp. 2.º Patres per hæc verba quibus fidem Ariminensium carpere videntur, significare tantum voluerunt Ariminenses imprudenter rejiciendo vocem *Homousion*, id est *Consubstantiam*, quam tota in Concilio Nicaeno consecraverat Ecclesia ad exprimendum dogma catholicum et ad occurrendum omnibus tricis et perversis interpretationibus Arianorum, magnum attulisse præjudicium, Arianisque causam præbuisse palam, licet immerito, jactandi fidem nicænam abolitam fuisse.

Ad 2.um Nego consequent. Ex eo quod enim Ariminenses, quandiu liberi fuerunt, subscribere noluerunt formulæ ipsis ab Arianis oblatæ, non sequitur illam in ipsorum mente ariano veneno infectam fuisse. Nam professio fidei ob duplē causam rejici potest; vel quia insufficiens est, vel quia hæresim exprimit; et revera Ariminenses professionem fidei ab Ursacio et Valente oblatam, primùm non rejecerunt nisi tanquam insufficientem, non verò tanquam hæreticam, saltem in sensu naturali et expresso.

Ad 3.um Nego consequent. Quidquid in Concilio Ariminensi per vim et fraudem actum fuerat, posteà rescissum est ab Ecclesiâ, non quia hæresim docuerant Ariminenses, sed quia

doctrinam catholicam insufficienter proposuerant, reticendo scilicet vocem *Homousion*, quæ in Concilio Nicæno velut tessera fidei consecrata fuerat.

Inst 4.º Quidam Patres asserunt omnes fermè Episcopos in hæresim arianam fuisse prolapsos; ergo, etc.

Resp. Nego ant. Illa enim generalis Episcoporum defectio, vel contigisset ante Concilium Ariminense et Seleuciense, vel ipsomet tempore Concil. Arimin. et Seleuc., vel post utrumque prædictum Concilium: atqui nihil horum dici potest.

1.º Quidem Episcoporum multitudo in Arianismum lapsa non est ante Concil. Arimin. et Seleuc., id est, ante annum 359; et illud probatur disjunctivè de Episcopis orientalibus et occidentalibus. Quantùm ad occidentales, ipsos constat fuisse fidei nicænæ addictos usque ad utrumque Concilium, paucissimis tantùm exceptis; namque legimus apud Sulpitium Severum, lib. 20. Historiæ suæ, S. Hilarium in Concil. Seleuc., expositâ fide suâ juxta ea quæ Nicænæ fuerant statuta, occidentalibus Episcopis, hoc est, ipsorum catholicitati, præbuisse testimonium. Deinde, ex jam dictis, Concil. Ariminense ad quod Episcopi occidentales convocati fuerant, quandiu fuit liberum, nicænæ fidei constanter adhaesit, Ursacium et Valentem Arianos depositus.

De orientalibus autem Episcopis, etsi inter eos non defuerint Ariani, nihilominus constat longè majorem ipsorum partem usque ad Concil. Ariminense et Seleuciense dogma catholicum tenuisse; siquidem, ut jam vidimus, ex 160

Episcopis quibus constabat Seleuciense Concilium, ex illis, inquam, 19 tantum erant Ariani.

2.º Nec Arianismus prævaluuit adversus corpus Episcoporum tempore Concilii Ariminensis et Seleuciensis; mox enim probabimus nec Patres ariminenses, nec seleucienses, quoad ipsorum partem majorem, haeresim docuisse.

3.º Nec post utrumque prædictum Concilium, in Ecclesiâ prævaluuit hæresis ariana; siquidem ipsimet occidentales Episcopi qui imprudenter subscriperant formulæ ipsis ab Arianis oblatæ in Concil. Arimin., statim reclamârunt contra viu et fraudem. *Statim*, inquit S. Ambrosius, Epist. 21, *statim revocavere sententiam*. Hinc Lucifer Calaritanus, lib. *Quod moriendum sit pro filio Dei*, sic Constantium Imperatorem alloquebatur, paulò post Concil. Arimin., id est, anno 360: *Omnes momento si posses peragrare gentes, invenisses ubique Christianos sicut nos credere, etc.*; hinc sub ipso Valente Constantii successore, quantumvis efferbuerit persecutio, semper tamen prævaluuit dogma catholicum, ut ex his S. Basilii constat, Epist. 72: *Ipsum orbem circumspicite, et videte quam modica sit ea portio quæ hoc morbo laborat; reliqua verò universa Ecclesia, quæ ab orbis finibus usque ad fines Evangelium recipit, sanam hanc et incorruptam cónsubstantialitatis doctrinam fatetur.*

Inst. 5.º Post Concilium Ariminense, statim habita est, anno 360, Constantinopoli Synodus 50 Episcoporum, à quibus confirmata est formula ariminensis, cui cæteros per orbem dispersos jussit subscribere, imò coegit Imperator Constantius; ergo adversus Episcoporum corpus error prævaluuit.

Resp.

*Resp. Nego ant. quoad ultimam partem ; scilicet, hæc postrema Constantii persecutio in Occidente grassata non est , sed tantum in Oriente , cui plurimi , fateor , cesserunt Episcopi , subscribendo formulæ juxta verborum corticem , ut jam diximus , catholicæ quidem , sed insufficienti propter reticentiam vocis *Homo*us à Conclilio Nicæno consecratæ ; ratio autem cur dicimus hanc persecutionem Occidentem non pervasisse , triplex est :*

1.ª Sumitur ex silentio historicorum , si tam en excipias Socratem , lib. 2.º Historiæ , qui deceptus est eò quod parum gnarus eorum quæ gesta sunt in Conclilio Ariminensi , vim quam Patres hujus Concilii passi sunt confundat cum prætensiæ persecutione , quam post Concilium citatum per totum Occidentem efferbuisse supponit.

2.ª Petitur ex promptissimâ reclamatione Episcoporum ariminensium : *Inflexam statim* , inquit Ambrosius , Epist. 13 , *revocavere sentiam. Diu scelera non latent* , inquit Hieronymus , Dial. contra Luciferianos ; itaque *currebant Episcopi , qui ariminensibus dolis irretiti , sine conscientia hæretici ferebantur , contestantes corpus Domini et quidquid in Ecclesiæ sanctum est , se nihil mali in sua fide suspicatos ,.... flentes asserebant , parati et subscriptionem pristinam et omnes Arianorum blasphemias condemnare.*

3.^a Ratio sumitur ex eo quod Julianus Imperator declaratus sit Parisiis anno 360 ; ipse autem à Constantio defendebat Catholicos , nedum persequeretur.

Inst. 6.º Juxta Vincentium Lirinensem in Commonitorio suo 1.º, cap. 6, Arianorum ven-

num non jam portiunculam quandam, sed penè orbem totum contaminaverat, adeò ut, propè cunctis latini sermonis Episcopis, partim vi, partim fraude deceptis, caligo quædam mentibus offunderetur; ergo, etc.

*Resp. Nego consequent. Juxta Vinc. Lirin. hæresis ariana penè totum orbem contaminaverat, hoc sensu quòd tunc nulla penè fuerit in orbe regio in quâ Ariani et fideles aliquos et Episcopos quosdam non seduxissent; nullatenus autem significare voluit hæresim arianam adversùs Episcoporum corpus in Ecclesiâ prævaluisse: sicut quotidiè dicitur regnum Franciæ errore Calvini infectum fuisse, ut intelligatur in plerisque regni hujus provinciis plures fuisse Calvinistas, etsi longè major pars incolarum regni prædicti in dogmate catholico constans fuerit. Et verò cùm Vincentius asserit omnes penè latinos Episcopos partim vi, partim fraude deceptos fuisse, loquitur de Episcopis arimennensibus, qui certo certius minorem numerum Episcoporum occidentalium efformabant, ut ex dictis constat; aliundè in hæresim arianam verè prolapsi non sunt, ut anteà demonstravimus; ergo Vincentius Lirinensis doctrinæ nostræ non præjudicat, imò quæ passim in Commonitorio 1.º c. 3, ponit principia, apertè nobis favent: *Omnium, inquit, vel penè omnium sacerdotum pariter et magistrorum definitiones sententiasque sectemur..... Hanc veram fidem fateamur, quam tota per orbem terrarum confitetur Ecclesia..... Quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est, hoc est verè propriæ catholicum.**

Inst. 7.º Idem Vincentius, Commonit. c. 4,

præscribens regulas quarum ope Catholicus in verâ fide semper stare poterit, hæc habet : *Quid faciet Catholicus si novella aliqua contagio, non jam portiunculam tantum sed totam pariter Ecclesiam commaculare conetur? Tunc proindebit ut antiquitati inhæreat;* ergo doctor ille censuit universalitatem aliquandò deficere posse, adeò ut ad antiquitatem recurrentum sit, ut veritas teneatur.

Resp. Nego consequent. Ut intelligatur textus propositus, observandum est 1.º ex antiquitate, sicut ex universalitate alicujus doctrinæ, argumentum efficax in gratiam veritatis illius duci; ex antiquitate, quia fieri non potest ut doctrina cujus nullum aliud quàm ipsiusmet Ecclesiæ initium assignari potest, sit falsa : at è contrà novitas alicujus doctrinæ manifestum est ejus falsitatis signum, ex dictis ubi de *Apostolicitate*. Pariter ex universalitate argumentum efficax ducitur, quia vera doctrina seu fides catholica, sicuti vera Ecclesia, ubique diffundi debet. 2.º Etsi antiquitas et universalitas doctrinæ sint duo characteres fidei catholicæ ab ipsâ inseparabiles, tamen fieri potest ut, in quibusdam circumstantiis, unus ex illis magis præfulgeat et aptior sit ad revincendam hæresim : sic, v. g., quandò Arianismus longè latèque disseminabatur, tunc universalitas fidei catholicæ minùs erat nota et apparens quàm ipsius antiquitas ; faciliùs enim cognosci poterat dogma consubstantialitatis Verbi antiquius esse opinione contrariâ ab Ario excogitatâ seculo IV, et statim in Concilio Nicæno unanimiter damnatâ, quàm hanc eamdem de divinitate Christi sententiam, tempore persecutionis Constantii, ubi-

que diffundi et ab omnibus teneri. È contrà , tempore schismatis Donatistarum , facilius erat cognoscere dogmatis catholici universalitatem , quàm ipsius antiquitatem. 3.º Ex duobus mediis veritatis cognoscendæ æquè infallibilibus , illud seligi debet quod est facilius ; et ex eo quòd facilius præponatur , non ideò negatur alterum quod est difficilior. His præmissis , evanescit difficultas petita ex textu in objectione proposito ; cùm enim dicit Vincentius antiquitati esse inhærendum , quoties haeresis aliqua totam commaculare conatur Ecclesiam , significare tantùm voluit universalitatem doctrinæ catholice identidem obscurari posse , etsi nunquàm deficere possit , et tunc ad antiquitatem tanquam ad characterem notiorem remittit. Et verò sicut Vincentius non excludit antiquitatem , cùm vult ex universalitate veram doctrinam cognosci et discerni : sic , vice versâ , non excludit universalitatem , cùm ex antiquitate veritatem evinci contendit.

Inst. 8.º Greg. Nazianz. Orat. 21.º : Si per paucos exceperis , inquit , sermonem faciens de persecutione Constantii , qui vel ob nominis obscuritatem contemptui habiti sunt , vel ob virtutem restiterunt ,..... omnes temporis obsecuti sunt....; alii citius , alii seriùs , in eam fraudem inciderunt ; ergo , etc.

Resp. Nego consequent. Namque 1.º S. Greg. loquitur tantùm de Episcopis orientalibus Imperio Romano subditis , non autem de occidentalibus. Etenim sermonem habet de Episcopis qui post Concilium Constantinopolitanum , anno 360 habitum , coacti sunt subscribere formulæ ariminensi : atqui soli orientales Romano

subditi Imperio vim illam experti sunt, non autem alii orientales non subditi Imperio Romano, qui tamen erant valde numerosi; neque occidentales, ut ante probavimus. 2.º Episcopi de quibus loquitur S. Doctor, peccarunt quidem subscribendo formulæ in quâ reticebatur vox *Homousion*, sed in haeresim lapsi non sunt, nec subscribendo fideles eam edocuerunt, cum, ex probatis, consubstantialitatem Verbi sensu proprio et naturali contineret, ita ut non nisi per vim sensum perversum ipsi tribuerint Ariani, quem nullatenus combibebant recte sentientes Catholici. Aliundè non tam munere historici res ad amussim referentis, quam oratoris ipsas exaggerantis, defungitur hoc loco S. Gregorius.

SCHOLIUM.

Corpus episcopale quotiescumque docet, docet infallibiliter; infallibilitas enim ipsi à Christo generaliter et *absolutè* promissa est.

1.º Quidem *generaliter*, id est, absque ullâ restrictione, vel *temporis*, ita ut singulis diebus usque ad finem mundi Christus futurus sit cum Ecclesiâ docente; vel *doctrinæ*, ita ut non solùm ad aliquas veritates fidei primarias et magis præcipuas, sed ad integrum christianarum veritatum plenitudinem extendatur. Voici comme le Sauveur envoie ses Apôtres, inquit Bossuetius in suo Colloquio, et ce qu'il leur dit en montant aux cieux : Allez et enseignez toutes les nations, les baptisant au nom du Père, et du Fils, et du S.-Esprit... Et voici je suis toujours avec vous, avec vous enseignant, avec vous baptisant, avec vous apprenant à mes fidèles à garder

tout ce que je vous ai commandé , avec vous par conséquent exerçant en mon Eglise un ministère extérieur. C'est avec vous , c'est avec ceux qui vous succèderont , c'est avec la société assemblée sous leur conduite que je serai dès maintenant jusqu'à ce que le monde finisse , toujours , sans interruption ; car il n'y aura pas un seul moment où je vous délaisse ; et quoique absent de corps , je serai toujours présent par mon Saint-Esprit. Les promesses de cette assistance , Je suis avec vous , inquit idem , Monit. 3 ad Protestantes , n.º 19 , n'ont point de restriction ; car Jésus-Christ n'en apporte aucune quand il dit : Je suis avec vous , et quand il dit : Les portes de l'enfer ne prévaudront point ; il ne dit pas : Je suis avec vous dans certains articles , et je vous abandonne dans les autres ; il ne dit pas : L'enfer prévaudra dans quelques points , et dans les autres je rendrai ses efforts inutiles ; il dit sans restriction : L'enfer ne prévaudra pas ; il n'y a point là d'exception , ni aucun endroit de sa doctrine que Jésus-Christ veuille abandonner au démon ou à l'erreur. Au contraire il a dit que l'Esprit qu'il enverrait à ses Apôtres leur enseignerait non pas quelques vérités , mais toute vérité.

2.º Infallibilitas Ecclesiæ Pastoribus promissa est *absolutè* , non quidem eo sensu quod nullæ ex parte Pastorum in docendo requirantur conditiones , sed quia conditiones necessariæ certissimè positæ sunt quotiescunquè docent ; ita ut præjudicia , passiones , ignorantia , defectus examinis , et similia ejusmodi , quæ naturaliter hominem errori obnoxium faciunt , nunquam corpus Pastorum docentium in errorem indu-

cere valeant, ob promissiones Christi. Hæc enim veritati detegendæ et fidelibus proponendæ obstacula Deus, potens et fidelis in omnibus verbis suis, à Pastoribus docentibus benignus avertit; aut saltem eos providus dirigit: *Nous sommes bien éloignés, inquiunt Cardinales, Archiepiscopi et Episcopi, Parisiis anno 1728 congregati, in suâ ad Regem Epistolâ, nous sommes bien éloignés de penser et de dire que pour porter ou pour accepter un jugement sur la foi, nous n'avons besoin ni d'examen, ni de discussion, ni de liberté; mais nous disons, et nous le disons en nous appuyant sur les promesses de Jésus-Christ, que quand le corps des Pasteurs a prononcé, il n'est jamais permis aux fidèles de refuser leur soumission ou d'hésiter à la donner, parce qu'il est promis que les portes de l'enfer ne prévaudront point; par conséquent, elles ne prévaudront ni par la violence, ni par la négligence, ni par la séduction. En vain alléguera-t-on qu'on n'a pas examiné, ou qu'on n'a pas assez examiné, ou qu'on a manqué de liberté, ou qu'on a été entraîné par des intérêts humains. Jésus-Christ est avec le corps des Pasteurs. Il est la sagesse du Père, comme il est la vérité éternelle. Il est donc avec eux en tant que sagesse, pour leur faire prendre les moyens assurés de connaître ce qu'il leur a enseigné, en même temps qu'il est avec eux en tant que vérité, pour empêcher qu'ils ne s'égarrent. Dès que le vrai fidèle voit le corps des Pasteurs, uni au chef, former une décision qui intéresse la foi, dès qu'il voit ce corps respectable, qui parle au nom de Dieu et qui est inspiré d'en haut, exiger la soumission et pres-*

crire l'obéissance , il ne balance point. On a beau lui dire , une partie de ces Pasteurs n'a pas prononcé par voie de jugement , les autres ne sont pas immobiles dans le motif de leur décision ; c'est l'inaffabilité du Pape qui a déterminé uniquement ceux-ci ; l'examen de ceux-là n'a pas été suffisant ou il n'a pas été juridique ; il est à craindre que leur décision , par l'obscurité des propositions qu'ils censurent , ne donne lieu de confondre la vérité avec l'erreur : tous ces discours n'ébranlent pas sa foi et n'affaiblissent pas la confiance qu'il a dans la promesse de Jésus-Christ. Quæ quidem omnia , quoad substantiam , ex Bossuetio deducta sunt et præsertim ex libro cui titulus , *Réflexions sur un écrit de M. Claude : Afin de pouvoir faire sans témérité le serment dont il s'agit , inquit Præsul doctissimus , il faut être fondé sur une promesse absolue de Dieu , sur une promesse qui nous rassure même contre l'infidélité des hommes , enfin sur une promesse telle que Jésus-Christ l'a faite à son église , lorsqu'il l'assure INDÉFINIMENT et ABSOLUMENT que les portes de l'enfer ne prévaudront point contre elle.*

Hæc autem Christi promissio , etsi ad Pastores directè pertineat et immediatè dirigatur , tamen propter populum facta est , ut habet idem Præsul illustrissimus in suo Documento pastorali , n.º 6 : *Quand j'ai dit que la promesse de Jésus-Christ s'adressait directement aux Pasteurs , j'ai pour garant Jésus-Christ qui leur dit lui-même : Enseignez et baptisez , etc. ; il parla donc directement à ceux qu'il a préposés à la prédication et à l'administration des sacremens . Mais tout cela est fait pour le peuple ; tout est*

à vous, dit S. Paul, soit Paul, soit Céphas, soit Apollon, nous ne sommes que les ministres de votre salut dont la dispensation nous est commise. Jésus-Christ est avec les Apôtres pour le profit des fidèles; les fidèles sont donc compris dans la promesse : Je vous prie, dit-il, mon père, non-seulement pour ceux-ci, c'est-à-dire, pour mes Apôtres, mais encore pour tous ceux qui croiront en moi par leur parole. On voit qu'il prie pour les fidèles en les attachant aux Apôtres. La chose parle d'elle-même; et le profit des fidèles sous le ministère, marque clairement la part qu'ils ont à la promesse, encore qu'elle se trouve directement adressée à leurs Pasteurs, comme il le fallait pour établir l'autorité aussi bien que l'éternité de leur ministère.

CAPUT III.

De Objecto infallibilitatis Ecclesiæ.

OBJECTUM infallibilitatis Ecclesiæ dicitur illud omne de quo Ecclesia, vi promissionum, infallibiliter judicare potest.

Jam verò certum est infallibilitatem Ecclesiæ non extendi ad omnes omnino veritates cuiusvis sint generis, putè philosophicas. Itaque controversia movetur de fide, disciplinâ et factis dogmaticis, an haec tria sint objectum infallibilitatis Ecclesiæ. De fide jam actum est suprà, ubi demonstravimus Ecclesiam, per suos præpositos, infallibilem esse controversiarum fidei judicem. Duobus igitur articulis de disciplinâ et factis dogmaticis tractandum superest.

ARTICULUS PRIMUS.

De infallibilitate Ecclesiæ circa disciplinam.

Disciplina circa res agendas , sicut fides circa res credendas versatur. Hic supponimus , quod alibi demonstratur , Ecclesiam habere potestatem condendi leges , et refractores spiritualibus pœnis coercendi ; sed queritur utrùm sit infallibilis in ejusmodi condendis disciplinæ legibus , sive in tradendis morum regulis , ita ut nihil præcipere possit juri naturali et divino contrarium , aut saluti fidelium per se nocivum .

CONCLUSIO.

Ecclesia est infallibilis circa disciplinam , sensu mox exposito.

Prob. 1.º Ex Script. Act. c. 15. ¶. 28 , 29 : Visum est Spiritui Sancto et nobis , inquietabant Apostoli et seniores in Concilio Hierosolymitanō congregati , nihil ultrà imponere vobis oneris quam hæc necessaria , ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum , et sanguine , et suffocato . Ex quibus sic : illa est infallibilis circa disciplinam quæ in eâ statuendâ habet Spiritum Sanctum assistentem : atqui , ex textu allato , Ecclesia in disciplinâ statuendâ habet Spiritum Sanctum assistentem : Visum est Spiritui Sancto et nobis ; ergo , etc. Et verò Ecclesia in suis fidei definitionibus se infallibilem esse testatur per hæc verba quæ usurpat : Visum est Spiritui Sancto et nobis ; ergo cum Ecclesia in Concilio Hierosolymitanō congregata , in proponendis morum legibus eadem usa sit formulâ , virtualiter defi-

nivit se in statuendâ disciplinâ esse infallibilem.

2.º Ex SS. PP. quorum instar in re tam clarâ sufficiat S. Augustinus, Ep. 54 aliâs 118: *Si quid tota per orbem frequentat Ecclesia, quin ita faciendum sit disputare, insolentissimæ insaniae est; et Epist. 55 aliâs 119, cap. 19, ad Januarium: Quæ sunt contra fidem, vel bonam vitam, non approbat, nec tacet, nec facit Ecclesia.*

3.º *Ratione theologicâ.* Ecclesia est infallibilis circa disciplinam, sensu mox exposito, si nihil præcipere possit juri divino et bonis moribus contrarium: atqui Ecclesia nihil potest præcipere juri divino vel bonis moribus contrarium; si enim juri divino contradiceret, jam erraret in fide, quod fieri non posse demonstravimus; si bonis moribus repugnaret, sancta non esset, quod pariter contingere non posse effecimus, agendo de *Notis Ecclesiæ*; ergo, etc.

Obj. 1.º Disciplina Ecclesiæ mutationi obnoxia est; ergo, etc.

Resp. Nego consequent. Nam disciplina Ecclesiæ mutari potest, vel quia mala erat, vel quia, mutatis circumstantiis, desiit esse bona vel minùs utilis facta est: in priori casu, ex mutatione legum disciplinæ méritò colligitur fallibilitas earum auctoris; non autem in posteriori casu, ut patet: porrò Ecclesia disciplinam suam non mutat, nisi quia, mutatis circumstantiis, vel desiit esse bona vel minùs utilis evasit.

Obj. 2.º Licitum est Ecclesiis particularibus, v. g., Ecclesiæ Gallicanæ, disciplinam ab Ecclesiâ in Concilio generali constitutam respuere;

sic inter ea quæ à Concilio Tridentino circa disciplinam statuta fuerunt, quædam à Gallis observantur, cætera verò non ita : atqui si Ecclesia esset infallibilis circa disciplinam, tunc licitum non esset Ecclesiis particularibus respuere disciplinam ab universali Ecclesiâ statutam ; ergo, etc.

Resp. Dist. min. Licitum est disciplinam ab Ecclesiâ statutam practicè respuere, *conc.*; speculativè, *nego*. Itaque tunc disciplina Ecclesiæ rejicitur *speculativè*, cùm improbatur tanquam mala; *practicè* verò tantùm rejicitur, quandò ipsi præcisè non obtemperatur, agnità tamen ipsius sanctitate. Reverà si licitum foret Ecclesiis particularibus disciplinam ab Ecclesiâ in Concilio generali statutam, priori sensu respuere, tunc falsa esset nostra thesis; immota autem stat ipsius veritas, si posteriori tantùm sensu id Ecclesiis particularibus liceat: atqui res ita est; sic, v. g., plures disciplinæ canonæ à Concilio Tridentino conditos, tanquam moribus nostris seu usibus contrarios, Galli non observant: at verò credunt Ecclesiam fuisse in ejusmodi condendis disciplinæ canonibus infallibilem.

Quæres 1.º utrùm Ecclesia sit infallibilis in religiosorum ordinum approbatione.

Resp. affirm. Namque talis approbatio pertinet ad disciplinam generalem; dùm enim ordinem aliquem approbat Ecclesia, definit et declarat nihil eum complecti quod evangelicis præceptis aut consiliis apprimè non congruat, ac consequenter proponit ipsum fidelibus ut viam securam non solùm ad salutem, sed etiam ad perfectionem: atqui, ex dictis, Ecclesia

est infallibilis circa disciplinam ; ergo , etc.
Ita post S. Thomam Theologi.

Quæres 2.º utrùm Ecclesia infallibilis sit
in canonizatione Sanctorum.

Resp. affirmat. Nam 1.º illa sententia est
communis Theologorum et Jurisconsultorum ,
ut videre est apud Benedictum XIV , lib. 1 , c.
43 eximii ipsius operis de Beatificatione et Cano-
nizatione servorum Dei. 2.º Auctoritas quæ ,
assistente Spiritu Sancto , mores nostros ad
sanctitatem dirigit , sicut nulla præcepta , ita
nulla exempla pietati et sanctitati contraria ,
nostræ imitationi proponere potest : atqui si
Ecclesia fallibilis esset in canonizandis Sanctis ,
saltem quædam exempla pietati et sanctitati
contraria nostræ imitationi proponere posset ;
fieri enim posset ut hominis peccatoris et dam-
nati , quem nobis ad imitandum proponeret ,
imperfectiones et peccata , si non notoriè , saltem
à quibusdam agnoscerentur. *Multū refert* ,
inquit Melchior Canus , lib. 5.º de Locis Theo-
logicis , c. 5., quæst. 5 , concl. 3 , *ad commu-*
nnes Ecclesiæ mores scire quos debeat Religio
colere , quia si in illis erraret Ecclesia , in mo-
ribus quoque graviter falleretur ; ne igitur tantus
error in Ecclesiâ sit , Deus peculiariter provi-
dere credendus est , ne Ecclesia Sanctorum in
canonizatione erret.

Et verò si Ecclesia erraret in canonizatione
Sanctorum , hæc duo absurdâ sequerentur :
1.º sancta et pura Christi sponsa de damnato
et Dæmonibus mancipato homine solemniter et
publicè enuntiaret , ipsum sanctitate floruisse
et nunc æternâ gloriâ potiri ; imò sub pœnis
gravioribus juberet ut , in ejus honorem , festa ,

officia publica , sacrosancta sacrificia devov-
rentur, et ad ipsum honorandum curvaretur
omne genu. 2.º Ministerium quod Spiritus
Sanctus dirigit ad consummationem Sanctorum
posset ipsis errorem suggerere ; ipsorum pietati
scandalum , hostibus religionis derisum , invo-
cationique Sanctorum maximum præjudicium
afferret : atqui hæc duo consectaria nemo sincèrè
catholicus admittere potest. Deindè confirmatur
auctoritate S. Thomæ , Quodlibeto 9, art. 16 ;
hanc enim sibi proponit objectionem : *Videtur*
quòd aliqui possunt esse in inferno de illis qui
sunt ab Ecclesiâ canonizati ; quicunque enim
in judicando utitur medio fallibili , potest
errare : sed Ecclesia in canonizando Sanctos
nititur testimonio humano fallibili , cùm inquirat
per testes de vita et miraculis . Sic autem argu-
mentum solvit : Dicendum est quòd divina pro-
videntia præservat Ecclesiam ne in talibus per
fallibile testimonium hominum decipiatur . Quam
verò notam mereretur aliquis infallibilitatem
Ecclesiæ in canonizatione Sanctorum negans
pertinaciter , disputant Theologi . Ne autem te-
merè inter litigantes pronuntiare videamus ,
dicere sufficiat ex Melchiore Cano et Bene-
dicto XIV , locis modò citatis , ejusmodi ho-
mini saltem temeritatis notam inurendam esse.

ARTICULUS II.

De Infallibilitate Ecclesiæ circa facta
dogmatica.

Textus librorum determinari solent à rebus
quas exprimunt ; hinc qui de factis historicis
tractant , historici ; qui de dogmate , dogmatici

nuncupantur. In textibus dogmaticis multiplex distingui potest sensus, *expressus scilicet, mentalis, naturalis et extraneus*. Sensus *expressus* ille est quem verba per se et independenter ab intentione loquentis exprimunt; sensus *mentalnis* dicitur ille quem auctor textū seu libri in mente habuit, quemque per suum textum exprimi voluit; sensus *naturalis* ille est quem verba in nativā et propriā significatione intellecta præ se ferunt; sensus verò *extraneus* seu *distortus*, ille est qui non nisi per vim textui affingitur.

Circa quemlibet textum dogmaticum duæ potissimum quæstiones institui possunt: juxta primam, quæ dicitur quæstio *facti* dogmatici, quæritur quis sit sensus expressus et naturalis textū dogmatici; juxta secundam, quæ vocatur quæstio *juris*, quæritur qualis sit sensus ille, verus an falsus, catholicus an hæreticus; scilicet, factum dogmaticum nihil aliud est quam sensus expressus et naturalis textū dogmatici; jus verò est ipsa qualitas, id est, orthodoxia, vel heterodoxia textū dogmatici. Jam verò quæritur an Ecclesia sit infallibilis circa facta dogmatica, hoc est, in detegendo sensu naturali et expresso textuum dogmaticorum quos vel approbando proponit fidelibus, vel improbando ab eorumdem manibus avellit. Priusquam illa quæstio solvatur,

*Observandum 1.*º Textus dogmatici vel sunt clari vel obscuri; deinde inter textus dogmaticos, alii *fidei nostræ regula* sunt, v. g., textus sacri; alii verò nedùm fidei nostræ sint regulæ, ad ipsius normam judicari debent.

*Observandum 2.*º Latum est discrimen inter judicium Ecclesiæ circa sensum naturalem tex-

tuum dogmaticorum qui fidei nostræ regula sunt, et judicium ejus circa sensum expressum et naturalem aliorum textuum dogmaticorum qui non sunt fidei nostræ regula; ideo primum iudicium exercet Ecclesia, ut sensum quem esse naturalem et proprium judicaverit, prona veneretur, et fidelibus credendum proponat; secundum verò judicium exercet eo fine ut sensum quem textu naturaliter exprimi judicat, ad examen revocet, cum regulâ fidei comparet: illum, unà cum textu in quo continetur, approbatura, si conformis prædictæ regulæ; improbatura verò, si deformis ipsi inveniatur.

Observandum 3.º Duplex distingui potest infallibilitas circa facta dogmatica: *naturalis* una, quæ vel etiam privatis competere potest circa textus claros, et *supernaturalis* altera, quæ in divinis promissionibus fundatur. His præmissis, concessa à controversis secernenda sunt, ut pateat quæstionis status.

Certum est 1.º Ecclesiam esse infallibilem circa jus, in declarandâ scilicet veritate aut falsitate, orthodoxiâ vel heterodoxiâ doctrinæ alicujus.

Certum est 2.º *naturaliter* Ecclesiam infallibilem esse, id est, etiam independenter à promissionibus divinis, circa facta dogmatica admodùm *clara*, cùm vix cuilibet doctiori Theologo abnegari possit ejusmodi naturalis infallibilitas.

Certum est 3.º Ecclesiam, *vi promissionum*, infallibilem esse in detegendo sensu *naturali* et proprio textuum dogmaticorum, etiam *obscurorum*, qui *nostræ fidei regula* sunt, v. g., textuum Scripturæ et Traditionis; ratio est

quòd Ecclesia, vi promissionum, non possit errorem docere : atqui tamen docere posset errorem, si non esset infallibilis in detegendo sensu naturali et expresso textuum dogmaticorum qui sunt fidei nostrae regula, cùm Ecclesia suis in definitionibus hanc fidei credendam proponat doctrinam, quam ipsa per ejusmodi textus dogmaticos propriè ac naturaliter exprimi judicavit. Itaque status quaestionis est utrùm Ecclesia, *vi promissionum*, sit infallibilis in detegendo sensu expresso et *naturali* textuum dogmaticorum, etiam *obscurorum*, à privatis scriptorum, quos quidem textus approbando proponit fidelibus, vel improbando ab ipsorum manibus ausert. Nunc exponendæ sunt sententiæ.

1.^a Sententia eorum est qui docent Ecclesiam, vi promissionum, infallibilem esse circa facta dogmatica, omnesque teneri fideles ad præstandum mentis obsequium ipsius circa hujusmodi facta judiciis.

2.ª Eorum est qui tenent Ecclesiam esse tantummodo *moraliter* infallibilem in suis circa facta dogmatica judiciis, ita ut *absolutè* errare possit, quamvis eam aliquandò sic errasse nullus demonstrare queat. Hæc autem, inquiunt, moralis infallibilitas sufficit, ut à fidelibus assensum internum seu mentis obsequium suis circa facta dogmatica judiciis exigat, ipsique præcipienti fideles sub gravi obedire teneantur.

3.ª Eorum est qui non tantùm existimant Ecclesiam *absolutè* fallibilem esse, sed etiam contendunt jus ipsi non competere cogendi fideles ad assentiendum interiùs suis circa facta dogmatica judiciis, fidelesque non teneri ad

præstandum mentis obsequium prædictis circa facta dogmatica judiciis, sed sufficere ut aiunt, *religiosum silentium*.

Hæc quæstio de infallibilitate Ecclesiæ circa facta dogmatica, magno animorum æstu agitata est occasione damnationis quinque famosarum propositionum in sensu Jansenii; scilicet, cùm Innocentius X, accedente corporis episcopalis consensu, damnasset quinque prædictas propositiones è libro Jansenii cui titulus, *Augustinus*, quoad sensum excerptas, quidam ejus libri defensores dixerunt has propositiones non extare in libro prædicti auctoris, nec in ipsius sensu ab Ecclesiâ fuisse damnatas; quod quidem effugium ut præcluderet Alexander VII, cui jam præiverat Innocentius X, in suo ad Præsules Gallicanos Brevi, Alexander, inquam, solemnī constitutione declaravit et definivit *quinque propositiones ex libro auctoris excerptas et in sensu à Jansenio intento fuisse damnatas, et iterum damnari*. Post factam ejusmodi à summis Pontificibus declarationem, defensores libri hujus fateri quidem coacti sunt quinque propositiones damnatas fuisse in sensu Jansenii: sed non ideò huic definitioni paruerunt, rati scilicet Papam et Episcopos ipsi adhærentes circa factum Jansenii dogmaticum errasse. Hinc origo distinctionis *juris à facto*, juxta quam prædicti libri defensores quinque propositiones ut hæreticas damnabant interiùs; quantum verò ad attributionem earum libro Jansenii, *religiosum* duntaxat promittebant *silentium*. Alexander verò judicans religiosum silentium circa factum Jansenii dogmaticum, insufficiens esse, *formularium* edidit juxta quod subscribens jurat se sincero

animo damnare et rejicere quinque propositiones ex Cornelii Jansenii libro cui nomen, Augustinus, excerptas, et in sensu ab eo intento. Cùm autem, eo non obstante, quidam adhuc dice-rent circa factum Jansenii dogmaticum, religio-sum sufficere silentium, Clemens XI edidit Bullam quæ incipit, Vineam Domini Sabaoth, cuique accessit consensio episcopalis, in quâ quidem Bullâ dicitur obedientiæ quæ apostolicis constitutionibus Innocentii X et Alexandri VII debetur, obsequioso illo silentio minimè satisfieri, sed damnatum in quinque propositionibus Janseniani libri sensum..... ab omnibus fidelibus ut hæreticum, non ore solum, sed et corde rejici ac damnari debere..... nec alia mente, animo aut credulitate, supradictæ formulæ subscribi licet posse, nisi damnatus in quinque propositionibus libri Jansenii sensus, non solum ore, sed et corde, rejiciatur et damnetur.

CONCLUSIO.

Ecclesia jus habet libros et textus dogmaticos, prout ipsius judicio sanam aut perversam exhibent doctrinam, approbandi aut damnandi, suisque ejusmodi judiciis fidele mentis obsequium ab omnibus exigendi; ipsaque in iis errare non potest.

Tres sunt conclusionis partes.

Prob. I. pars, nempè quod Ecclesia jus habeat libros et textus dogmaticos, prout ipsius judicio sanam aut perversam exhibent doctrinam, approbandi aut damnandi. 1.º Ex Script., Act., cap. 20: Attendite vobis, et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Epis-

copos, regere Ecclesiam Dei. Undè sic : boni Pastoris est salubria pascua discernere à nocuis ovesque suas à posterioribus arcendo in priora deducere : sed Ecclesia, ex citatis verbis, animas regere et pascere debet; aliundè textus dogmatici, prout naturali vel proprio sensu veram aut falsam, sanam aut perversam exhibent doctrinam, salubria vel noxia sunt animarum pascua ; ergo Pastorum Ecclesiæ munus est et ipsis jus competit ut textus et libros dogmaticos expendant, et prout ipsis sanam aut perversam naturali et proprio sensu doctrinam referre videbuntur, approbent vel condemnent, fidelibus proponant vel ab eorum manibus eripiant : *C'est une chose appartenante à l'office de l'Eglise*, inquit Bossuetius in suâ ad Moniales Portûs-Regii Epistolâ, n.º 8 *, quam suam fecit et vulgari curavit Cardinalis Noallius, anno 1709, *d'examiner non seulement si une doctrine est bonne ou mauvaise en soi, mais encore s'il est véritable qu'elle ait été enseignée par tel et tel, et qu'elle soit contenue dans tel et tel livre, et ensuite, en prononçant sur ce doute, de juger définitivement sur ce fait, et de noter et condamner publiquement cet Evêque, ou ce Docteur, ou ce livre, comme enseignant une mauvaise doctrine, même en désignant en particulier telle et telle mauvaise doctrine. Cette vérité est constante, et il n'y a personne qui ne voie que ravir à l'Eglise cette autorité, c'est l'exposer nue et désarmée aux faux Docteurs.*

* Vide in hanc Epist. notam Edit. Versal., tom. 37, pag. 126; et Hist. Bossuet. à D. D. de Beausset conscript., ad calcem tom. 1, pag. 456, n.º 2.

Prob. 2.º Ex constantissimā Ecclesiæ praxi.

Ipsa enim sive per orbem dispersa, sive in Conciliis congregata, non solū recta fidei dogmata approbavit et ipsis contraria proscripsit, sed etiam textus et libros in quibus sanam aut perversam naturaliter exprimi doctrinam judicavit, pro diversâ eorum conditione, probavit vel damnavit. Sic, v. g., Patres Concilii Nicæni, generalis I, non modò hæresim arianam, sed etiam lib. *Thalia* inscriptum, tanquam ariano infectum veneno, damnârunt; similiter Patres Concilii Ephesini, generalis III, et dogma catholicum unius in Christo personæ stabilierunt, simulque scripta Nestorii tanquam hæresim contrariam exprimentia reprobârunt; item Ecclesia in Concilio Constantinopolitano II, generali V, congregata, tria damnavit Capitula tanquam nestorianâ, etsi plures perversæ hæresis sensum præfatis Capitulis abjudicarent: *L'antiquité*, inquit Bossuetius, loco citato, *est pleine de pareils exemples.*

Prob. II. pars, videlicet *Ecclesiam habere jus suis ejusmodi judiciis fidele mentis obsequium exigendi, omnesque ad illud præstandum teneri.* 1.º *Ex Script.* in quibus, ex unâ parte, omnis data est Episcopis potestas ad bonum Ecclesiarum regimen necessaria; Matth. cap. ultimo: *Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terrâ, etc.*; Act., cap. 20: *Attendite vobis et universo gregi, in quo vos, etc.*; et ex alterâ parte, commendatur necessitas audiendi Ecclesiam et præceptis ipsius obediendi; Matth. cap. 18: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus et Publicanus*; et ad Hebræos cap. ultimo: *Obedite præpositis vestris.*

Prob. 2.º Ex praxi Ecclesiæ, quæ tantò efficacius nobis in hoc præbet argumentum, quanto certius est ipsam sibi jus quo careat tribuere non posse.

Primum exemplum sumitur ex Concilio Chalcedonensi, cuius Patres, Actione 8, sic Theodoretum Cyrensem Episcopum allocuti sunt : *Clarè dic anathema Nestorio et dogmatibus ejus... Theodoretus... respondens dixit : Verè non dico nisi quomodo novi Deo placere; Nestorium et omnem hominem dicentem..... duos esse in Christo filios anathematizo.* Sed cùm illa damnatio tantùm esset conditionata, iterùm *Episcopi clamaverunt : dic apertè anathema Nestorio.* Cùm adhuc hæsitaret, Patres Concilii dixerunt : *Iste hæreticus est, iste Nestorianus est, hæreticum foras mittite;* quibus tandem clamoribus cessit Theoderetus, dicens anathema Nestorio. Ex quibus patet Concilium Chalcedonense non solum exegisse ut hæresis duarum in Christo personarum damnaretur, sed insuper coegisse Theodoretum, sub pœnâ anathematis, ut facto Nestorii subscriberet.

Alterum sumitur ex Conc. Generali V : *Facta autem à nobis, inquit Patres hujus Concilii, facta condemnatione contra Hæreticos* (Nestorianos scilicet), *et eorum impietatem necnon etiam contra eos qui defendunt tria prædicta Capitula, etc., ipsis nimis rūm, post condemnationem Ecclesiæ, catholicum tribuentes sensum.* Hinc ipse Facundus, Hermianensis Episcopus, etsi hæresi Nestorii totis repugnaret viribus, se tamen ab hoc Concilio damnatum fuisse testatus est, lib. 2, ob hanc causam quòd tria Capitula velut ab errore nestoriano pura de-

fenderet : *Vous voyez, inquit Bossuetiūs in opere jam citato, n.º 14, que l'Église ayant rendu de tels jugemens, savoir, que telle doctrine est enseignée par tel et tel, ou qu'elle est contenue dans tel et tel livre, elle les croit si importans, si bien fondés et si certains, qu'elle ne craint point de les insérer dans ses professions de foi publiques et d'en exiger la souscription comme une condition nécessaire pour recevoir sa communion et sa paix. Or, il n'y a personne qui ne voie qu'elle ne pourrait faire ces choses, si elle ne tenait pour maxime certaine et indubitable, qu'il y a une autorité suffisante dans de tels décrets pour obliger ses enfans à y souscrire sans peine; de sorte que c'est aller directement contre son esprit et sa conduite, que de craindre de mentir ou de rendre un faux témoignage en souscrivant sur la foi de ces jugemens canoniques.* Et n.º 12 : *Je n'ignore pas qu'on répond que les faits sur lesquels intervenaient de tels jugemens étaient constans et notoires par l'aveu des parties; mais il n'y a rien de plus vain et de plus mal fondé que cette réponse.* Quod quidem exemplis demonstrat idem auctor; ex quo patet ipsius judicio, non præcisè ob evi-dentiam facti, sed propter summam judicantis Ecclesiæ auctoritatem suis ejusmodi decretis adhærendum esse.

Prob. III. pars, videlicet, Ecclesiam errare non posse in judicando de factis dogmaticis.
1.º Ex Script. Matth. cap. ult... Euntes... doce-te omnes gentes, etc. Ecclesia infallibilis est in docendo; doctor autem infallibilis non potest tradere documenta quorum sensus expressus et naturalis erroneus sit; atqui si Ecclesia errare

possit in detegendo sensu naturali et expresso textuum dogmaticorum, jam potest tradere fidelibus documenta quorum sensus naturalis et expressus erroneus erit; etenim si Ecclesia possit errare circa sensum naturalem textuum dogmaticorum quos approbando fidelibus proponit, vel improbando ab iisdem avertit, jam fieri potest ut judicet aliquem sensum verè catholicum naturaliter exprimi per textum dogmaticum qui reverè sensum hæreticum naturaliter exhibeat: atqui in hâc hypothesi Ecclesia proponeret fidelibus documentum cuius sensus naturalis hæreticus foret; ergo, etc.

II. ad Timoth. c. 6: *Depositum custodi*, inquit Apostolus, Timotheum alloquens, *devitans profanas vocum novitates*; et II. cap. 1: *Formam habe sanorum verborum*; undè sic: Ecclesia, quæ non potest deesse officio suo propter assistentem Spiritum Sanctum, profanas vocum novitates devitare, sanamque verborum formam conservare tenetur, ex Apostolo: atqui si errare posset circa facta dogmatica, jam posset deesse officio suo, non devitando profanas vocum novitates, sanamque verborum formam non conservando; ille enim docendo non devitat profanas vocum novitates, nec sanam verborum formam conservat, qui per textus vel libros docet, quorum sensus naturalis est erroneus: atqui si Ecclesia errare possit circa facta dogmatica, jam ipsa poterit docere fideles per textus seu libros hæreticos quorum sensus naturalis erit erroneus.

Prob. 2.º *Ex consensu omnium Catholicorum VI seculi.* Tunc enim temporis Catholicî duas in partes scindebantur: ex unâ parte multitudine Episcoporum

Episcoporum capiti suo adhærentium tria Capitula, id est, libros hæreticos Theodori Mopsuesteni, scripta Theodoreti contra S. Cyrillum, et Epistolam Ibæ ad Marim persam, velut nestoriana reprobabat. Ex alterâ parte, non pauci Episcopi ex Africâ, Hispaniâ, Galliâ, et Istriâ, eadem Capitula ut rectæ fidei consona et veneno nestoriano minimè infecta recipiebant : atqui tum defensores, tum impugnatores trium Capitulorum consentiebant Ecclesiam infallibilem esse circa facta dogmatica ; ergo ex consensu omnium Catholicorum VI seculi probatur Ecclesiam esse infallibilem in judicando de factis dogmaticis.

Ut *minor* aperta fiat duo probanda sunt : 1.um inter defensores et impugnatores trium Capitulorum dissensionem fuisse de *facto dogmatico*; alterum, ipsos tamen inter se de hoc consensisse, controversiam quæ ipsos dividebat dirimi potuisse, et quidem infallibiliter, ab Ecclesiâ : atqui hæc duo verissima sunt; 1.º quidem defensores et impugnatores trium Capitulorum de *facto dogmatico* disputabant, an scilicet hæresis nestoriana, quam utraque pars contendentium respuebat, tribus Capitulis naturaliter exprimeretur. Sic enim loquitur Facundus Hermianensis, lib. 5, cap. 1, sermonem faciens de trium Capitulorum impugnatoribus : *Epistolam Ibæ quasi nestorianam culpare et abjicere præsumperunt*; et cap. 4 ejusdem libri, referens sententiam propugnatorum eorumdem Capitulorum : *Epistola (Ibæ), inquit, duas naturas et unam personam unius Filii Domini Jesu Christi prædicat*; ergo inter defensores et impugnatores trium Capitulorum, dissensio erat

de facto dogmatico, an, scilicet, hæresis nestoriana in eis exprimeretur vel non. 2.º Defensores et impugnatores trium Capitulorum inter se de hoc consentiebant, controversiam quæ ipsos dividebat, ab Ecclesiâ infallibiliter dirimi posse; quantùm ad defensores, constat ex Facundo Hermianensi, lib. 5, cap. 5: *Sufficit nobis, inquit, ad defensionem ipsius Epistolæ (Ibæ) quod eam Synodus (Chalcedonensis) approbavit. Hæc est prima et immobilis ratio quæ nos tuetur adversus omnes contradicentium quæstiones, ut... citò non moveamur à nostro sensu, vel si minus dare possumus rationem cur Synodus eam orthodoxam judicavit; neque enim alia est Conciliorum faciendorum utilitas quam ut quod intellectu non capimus, ex auctoritate credamus.* De impugnatoribus vero trium Capitulorum res non minus certa est: ultrò enim concedebant adversariis suis tria Capitula non potuisse damnari, si comprobata fuisse à Concilio Chalcedonensi œcuménico. Hinc idem Facundus de iis sic loquitur, lib. 5, cap. 1: *Sciebant pietatem ferre non posse, si condemnanda diceretur Epistola quam Synodus (œcuménica Chalcedonensis) approbavit...; ideo jactaverunt quod à magno Concilio suscepta non fuerit.* Hinc Pelagius II Papa, ut averteret Episcopos Istrienses à defensione trium Capitulorum, quæ à Concilio Chalcedonensi comprobata fuisse falso putabant, ipsis non opponit Concilia œcuménica errare posse in factis dogmaticis, sed negat ejusmodi approbationem à Concilio datam fuisse.

Prob. 4.º Tam Ecclesia est infallibilis in dignoscendo sensu naturali textū vel libri

dogmatici , v. g. , libri Jansenii , ut damnetur , quām in detegendo sensu naturali textūs vel libri dogmatici , v. g. , operum S. Augustini circa gratiam , ut approbetur : atqui juxta adversarios , Ecclesia in approbandis S. Augustini operibus circa gratiam , sensum eorum naturalem et legitimū certissimē assecuta est , cūm hāc præsertim de causā quinque propositiones in sensu Jansenii damnare nolunt , quia ipse est S. Augustini sensus quem approbavit Ecclesia ; ergo pari jure dicendum est ipsam certō assecutam fuisse sensum naturalem libri Janse-nii . Nec dicatur disparitatem adesse in eo quod forsitan textus S. Augustini sit clarus , secūs verò de Jansenii textu ; namque absurdum est dicere Jansenium viginti annis laborasse ut tex-tum S. Augustini , quem repræsentare voluit in opere suo , obscurum efficeret ; præterea si adeò clarus sit S. Augustini textus , cur tot olim motæ sunt et etiam nunc moventur de sensu ipsius legitimo controversiæ ?

Prob. 5.º Ratione theologicā. Ecclesia infallibiliter assequitur sensum naturalem et expressum propositionum quas approbat vel improbat , ut confiteri coguntur adversarii ; igitur nulla est propositio in textu dogmatico , cuius sensum expressum et naturalem infallibiliter assequi nequeat : sed , ut evidens est , Ecclesia non potest assequi infallibiliter sensum om-nium propositionum textūs dogmatici , quin assequatur sensum libri qui ex iis propositioni-bus resultat . Et verò ideò Ecclesia non est in-fallibilis , quia non revelatum est quid usu re-cepto , et habitā ratione grammaticæ legum , significetur per contextum verborum ex quibus

exsurgit textus dogmaticus : sed pariter revealatum non est quid usu recepto , et habitâ ratione grammaticæ legum , significetur per contextum verborum ex quibus coalescunt propositiones ; ergo pariter dicendum erit Ecclesiam non infallibiliter percipere sensum propositionum vel Symbolorum quæ approbat . Præterea Ecclesia fideles cogere non potest sub pœnâ anathematis ejurare fidem catholicam : atqui si Ecclesia erraret in factis dogmaticis , posset fideles cogere sub pœnâ anathematis ejurare fidem catholicam ; tunc enim Ecclesia censeri debet nos cogere ad ejurandam fidem catholicam , cùm sub anathemate nos cogit ejurare propositiones in sensu expresso et naturali libri qui fidem catholicam clarissimè prædicat : atqui positâ fallibilitate Ecclesiæ , jam illud posset contingere ; imò hâcce ætate contigisset , si adversariis fides sit ; certum est enim corpus episcopale , capitulum suo conjunctum , nos cogere sub pœnâ anathematis , ejurare quinque propositiones in sensu naturali et expresso libri Jansenii ; aliundè non minus certum est , ut volunt adversarii , librum Jansenii fidem catholicam ita continere , ut damnari nequeat quin renoventur errores Pelagianorum aut Semipelagianorum ; ergo , etc.

Obj. 1.º contra 2.^{am} partem. Nemo potest cogi ad assentiendum interius judicio fallibile : atqui judicium Ecclesiæ circa facta dogmatica fallibile est ; ergo , etc.

Resp. *Nego maj. in hypothesi minoris , et minorem in hypothesi majoris :* itaque cùm ex probatis suprà , constet homines teneri ad interius assentiendum judicio Ecclesiæ circa facta dogmatica , disjunctivè sequitur aliquem

ex hypothesi fallibilitatis Ecclesiæ in suis circa facta dogmatica judiciis, cogi posse ad interiùs assentiendum judicio moraliter certo, etsi absolutè fallibili, et proindè falsam esse majorem argumenti propositi in hypothesi minoris; vel ex hypothesi quòd nemo cogi possit ad interiùs assentiendum judicio absolutè fallibili, quantumvis moraliter certo, tunc Ecclesiam in suis circa facta dogmatica judiciis errare non posse, et proindè falsam esse minorem argumenti in hypothesi majoris; scilicet, ex probatis, Ecclesia exegit olim, et etiamnùm exigit, ut suis circa facta dogmatica judiciis mentis obsequium præstent fideles, ipsosque ad illud teneri solemniter declaravit in Bullâ, *Vineam Domini Sabaoth*; ergo sufficienti ad hoc potestate gaudet. *Consequentia* evidens est: undè ulteriùs sequitur Ecclesiam esse infallibilem in factis dogmaticis, si prædicta infallibilitas necessaria sit ut mentis obsequium præstare teneantur fideles; vel si infallibilitas illa ad hoc minùs necessaria sit, tunc contra præfati mentis obsequii necessitatem ex hoc infallibilitatis defectu pessimè arguitur: *Si vous donnez pour réponse*, inquit Bossuetius in opere citato, n.º 20, *que les sentences de l'Eglise, en ce qui touche les faits, ne sont pas tenues infaillibles, et que vous vous laissiez encore troubler par ceux qui ramassent avec tant de soin les jugemens de cette nature dont il y a eu quelque plainte ou quelque soupçon, trouvez bon que sans vous engager à une longue discussion de ces faits, par laquelle vous verriez peut-être qu'on ne peut en tirer aucun avantage, je vous demande si vous pouvez dire ou penser, et si quelqu'un est capable de*

vous persuader que vous ne pouvez rien croire sur l'autorité de l'Eglise et de vos supérieurs que lorsqu'ils vous parlent avec une autorité insaillible , et si vous ne demeurez pas d'accord au contraire... que c'est une vertu chrétienne et religieuse de soumettre et d'anéantir son jugement propre , même hors des cas des vérités révélées , surtout dans les choses qu'on ne sait pas... enfin s'il n'est pas certain et indubitable qu'au dessous de la Foi théologale , il y a un second degré de soumission et de créance pieuse , laquelle peut être souvent appuyée sur une si grande autorité , qu'on ne peut la refuser sans une rebellion manifeste.

Resp. 2.º Nego min. propter rationes in probatione allatas.

*Obj. 2.º Ecclesia tantum exigit subscriptio-
nem suis iudiciis circa facta dogmatica quæ
clara sunt ; ergo , etc.*

*Resp. Nego ant. Namque 1.º suis ejusmodi ju-
diciis assensum , autoritate suâ , et non præcisè
rei evidentiâ innixum exigit ; 2.º exigit illum ab
iis qui , repugnando Ecclesiæ definitioni circa
factum dogmaticum , claritatem ejus ex conse-
quenti negabant ; 3.º subscriptionem exigit suo
judicio circa facta dogmatica Nestorii et trium
Capitulorum , quæ obscuritate non carebant ,
ut ex numero et qualitate dissidentium appareat :
sans m'arrêter ici , inquit Bossuetius ibidem ,
n.º 12 , à une longue discussion de faits infinis ,
*je demanderai seulement si quelqu'un peut as-
surer que les chefs des hérésies et leurs secta-
teurs convinssent qu'on eût bien pris leur pen-
sée , et qu'ils demeurassent toujours d'accord
d'avoir enseigné les dogmes qui leur étaient**

attribués. *Au contraire, n'est-il pas véritable qu'ils affectaient ordinairement de les cacher, et de parler comme les Orthodoxes, sur-tout quand leur parti était faible, qu'ils ne cessaient jamais de se plaindre qu'on les avait calomniés, et qu'encore même qu'ils convinssent d'avoir dit les paroles qu'on leur reprochait, ils ne convenaient pas toujours qu'on eût bien entendu leur sens?... Parmi tous ces artifices, vous voyez bien à quelle séduction l'Eglise serait exposée, si elle accordait cette maxime, que les jugemens qu'elle rend sur les ouvrages hérétiques n'ont point de force jusqu'à ce que les faits soient avérés par le consentement des parties.*

Obj. 3.º Definitionibus Ecclesiæ circa fidem adhærere sufficit; quoad facta verò, præsertim obscura, quæ simplices expendere nec tenentur nec possunt, satis est religiosum de his servare silentium.

Respondet Bossuetius in eâdem Epistolâ, n.º 19: Vous croyez avoir satisfait à tout, quand vous déclarez que vous soumettez votre jugement à toutes les décisions de foi de l'Eglise de Rome; et elle vous répond par la bouche du Pape Saint Hormisdas: Si vous embrassez ma foi, suivez aussi mes jugemens. Vous croyez qu'il n'y a plus rien à vous demander, quand vous avez dit que vous ne prenez point de part aux contestations; à la bonne heure, ne prenez jamais de part aux contestations; mais n'est-ce pas trop d'indifférence de n'en vouloir point prendre aux décisions?

Obj. 4.º Inter addictissimos Ecclesiæ auctoritati Christianos, quosdam videre est qui auctores justificare non dubitant, etsi opera ipso-

rum ab Ecclesiâ proscripta fuerint : v. g., Honorius Papa , licet à Concilio generali VI damnatus sit ut hæreticus, tamen, juxta plures, ab hæresi vindicatur ; ergo et à pari , etc.

Resp. Post damnationem operum alicujus auctoris defendi adhuc potest ipius persona , dicendo scilicet ipsum linguâ , non mente lapsus fuisse , vel ipsum in errore non fuisse pertinacem ; etiam defendi potest sensus mentalis ejusmodi operum , ille scilicet quem in mente auctor habuit , cùm illa scriberet : sed auctoritas quâ in damnandis , vel approbandis operibus dogmaticis gaudet Ecclesia , non patitur ut ea quæ tanquam sanæ doctrinæ contraria damnavit , neglecto ipsius iudicio , velut catholica defendantur , sub eo prætextu quòd Ecclesia sensum eorum naturalem assecuta non fuerit. Itaque auctores quorum Ecclesia damnavit libros , defenduntur à multis primo vel secundo sensu , aut etiam altero non multùm dissimili ; non autem posteriori sensu. Si tamen ejusmodi quidam inveniantur , derelinquimus eos , nec auctoritas eorum prævalere potest adversus momenta quæ in nostræ assertionis gratiam protulimus , quibus ipsi , ut opinor , cessissent , si post controversias postremis hisce temporibus agitatas vixissent. Hinc ipse Baronius , quem velut contrarium nobis opponunt adversarii , sic loquitur tom. 2 Annalium suorum : *Miratus sum vehementer post damnationem ejus (Origenis) ab Anastasio Papd factam , post ejusdem reprobationem in VI Synodo , post tot antiquorum Patrum in idipsum conspirantes sententias , adhuc recentiores quosdam ausos esse , pro eodem novas edere apologetias , et*

*auctoritate totius Catholicæ Ecclesiæ judicatas
sæpius controversias denuò temerè excitare.*

Ad confirmationem ex Honorio sumptam, resp. Theologos qui Honorium et epistolas ejus ab hæreseos labe purgant, non eo niti principio, quod Ecclesiæ circa facta dogmatica judiciis obedere non teneamus: sed alii volunt Acta Concilii generalis VI fuisse postmodum corrupta; quidam contendunt Honorii damnationem non à toto Concilio generali, sed à solis Græcis factam fuisse; aliqui volunt judicium hujus Synodi cadere in epistolas Honorii in græcam linguam infideliter translatas, non in latinum exemplar; multos etiam reperire est qui docent Honorium à VI Synodo fuisse damnatum, non ut hæreticum, sed ut fautorem hæreseos. Dantur et aliæ solutiones, quas videris apud Theologos; apud P. Berti, tom. 2, pag. 238, qui post recensionem earum concludit, ex facto Honorii nihil contra infallibilitatem Ecclesiæ circa facta dogmatica erui posse.

Obj. 5.º Epistola Ibæ damnata fuit ut hæretica in Concilio generali V, ut omnes fatentur; tamen ipsa approbata fuerat à Concilio Chalcedensi, generali IV: *Selectd*, inquiunt legati Papæ, actione 10.ª, Ibæ *epistolā*, *agnovimus eum esse orthodoxum*; ergo alterutrum ex his erravit.

Resp. Nego ant., *quoad secundam partem*. Namque falsum est epistolam Ibæ comprobatam fuisse à Concilio Chalcedonensi; contrarium enim probatur, 1.º ex Patribus Concilii V, Collatione 8.ª, etc.; 2.º ex ipsismet actibus Synodi Chalcedonensis, generalis IV, juxta quos Ibæ tantum, non autem epistolæ ipsius orthodoxia

declarata est, postquam Nestorio et Eutychetí anathema clarè dixisset.

Ad textum in objectione propositum *respondeo* 1.º ex eo tantum inferri posse Ibæ epistolam à legatis Papæ, aut à quibusdam aliis fuisse approbatam, ut annotat ipsa V Synodus: *Non unius vel duorum interlocutionem attendere oportet, sed hæc quæ communiter ab omnibus vel amplioribus definiuntur.* 2.º Patres illi qui probare videntur Ibæ epistolam, non ex relectâ epistolâ Ibam agnoscunt orthodoxum, eo sensu quod omnes voces ipsius epistolæ juxta accuratas orthodoxiæ leges essent castigatæ, sed eo sensu quod epistola illa erat instrumentum sufficiens orthodoxiæ illius personalis; instrumentum enim sufficiens orthodoxiæ personalis erat tunc temporis merum obsequium conditionibus pacis inter S. Cyrillum et Joannem Antiochenum compositæ, ut omnibus historicis monumentis hujus seculi constat: porrò epistola Ibæ luculenter asserebat Ibam hisce conditionibus pacis obsequium præstitisse.

Obj. 6.º Recens est opinio de infallibilitate Ecclesiæ circa facta dogmatica, Patribus et Theologis ignota ante damnationem quinque propositionum in sensu Jansenii, imò à non paucis expressè rejecta; à S. Thomâ, Quodlibeto 9: *In Sententiis*, inquit, *quæ ad facta particularia spectant, possibile est judicium Ecclesiæ errare propter falsos testes*; à Cardinali Bellarmino, lib. 4 de Romano Pontifice, cap. 11: *Tutò, inquit, dicere possumus hos Patres (Concilij generalis VI) deceptos ex falsis rumoribus, et non intellectis Honorii epistolis, immerito cum Hæreticis connumerasse Hono-*

nium; à Cardinali Baronio, ad annum 681: *In iis, inquit, quæ ad personas pertinent, et scripta ipsarum, non ita rigidè reperitur custodita censura.* Unde concludit Honorium posse defendi, etiamsi à Concilio generali VI fuisset damnatus.

Resp. Nego ant. Sententia infallibilitatis Ecclesiæ circa facta dogmatica non est nova; illa enim sententia non est nova, quæ fundatur in verbis quibus Christus Ecclesiæ promisit infallibilitatem in docendo, de quâ omnes consentiebant tempore Concilii V generalis, et quam suadet constans Ecclesiæ praxis: atqui talis est sententia infallibilitatis Ecclesiæ circa facta dogmatica; ergo, etc. In hâc sententiâ nihil novi, præter nomen *facti dogmatici*; quod recentius excogitatum est, perspicuitatis et brevitatis causâ. Cæterùm ante disputationem exortam occasione damnationis quinque propositionum, vix de illâ infallibilitate controversia mota fuerat, quia non separabatur ab inerrantiâ ejusdem Ecclesiæ circa jus seu doctrinam, propter connexionem quæ reperitur inter jus et factum dogmaticum. Quoad S. Thomam, *resp.* illum non loqui de factis dogmaticis, sed de factis personalibus, ut patet ex iis quæ immediatè sequuntur, *propter falsos testes*: porrò fatemur Ecclesiam errare posse circa facta naturalia et particularia, utilitati et bono Ecclesiæ minimè necessaria.

Quoad Bellarminum, sic ille loquitur, lib. 3, de Ecclesiâ militante, cap. 14: *Iniquum esset sub tam gravi pœnd* (anathematis scilicet) fideles obligari ad assentiendum rebus incertis et interdùm falsis: atqui Ecclesia sæpiùs exigit

et etiamnūm exigit, sub pœnā anathematis, ut suis circa facta dogmatica judiciis fideles mentis obsequium omnes præstent; ergo, juxta principium Bellarmini, infallibilis est Ecclesia circa facta dogmatica: hinc si ex textu hujus auctoris in objectione allato aliquid contrarium colligatur, tunc sibi contradicit, et proindè nullius ponderis in praesenti causâ videri debet ipsius auctoritas; cæterū explicari potest, et ad sensum nostræ thesi minimè contrarium adduci: nimirūm de sensu alicujus libri dogmatici judicari potest, vel è solo contextu, habitâ ratione antecedentium et consequentium, vel ex circumstantiis externis auctoris libri; in priori casu, agitur de facto dogmatico; in posteriori autem, de facto personali: porrò cùm Bellarminus asserit Concilium generale VI errare potuisse damnando Honorium, non benè intellectis ipsius epistolis, supponit de iis à Concilio generali VI pronunciatum fuisse, non ex solo contextu epistolarum, qui de se erat æquivocus et insufficiens, sed ex circumstantiis externis auctoris illarum, Honori scilicet; quòd autem sic intelligendus sit Bellarminus, probari potest ex eo quòd, in textu citato, dicat Patres Concilii generalis VI *deceptos fuisse falsis rumoribus.*

Quoad Baronium, si eamdem explicationem pati non potest, omnino deserendus videtur, maximè cùm alibi videatur tueri Ecclesiam in detegendo sensu textuum dogmaticorum infallibilem esse. Sic enim loquitur: *Miratus sum vehementer, etc., ut suprà.*

Obj. 7.º Si Ecclesia esset infallibilis in suis circa facta dogmatica judiciis, jam post defini-

tionem ejus facta dogmatica fide divinâ credenda forent : atqui absurdum est dicere facta dogmatica, etc. ; etenim quod fide divinâ creditur, verbo Dei fundari debet : atqui facta dogmatica, ut potè divino verbo recentiora, in ipso fundari non possunt; ergo, etc.

Resp. 1.º Fateri coguntur adversarii saltem Deum potuisse largiri Ecclesiæ suæ infallibilitatem circa facta dogmatica : porrò in illâ hypothesisi, quæro ab adversariis ad quam fidem pertinerent facta dogmatica : si dicant, ad fidem divinam, tunc falsa est minor argumenti propositi ; si ad fidem ecclesiasticam respondeant, falsa est major argumenti propositi ; ergo quidquid dicant, nullum est argumentum.

Resp. 2.º Nego maj. Ut alicui Ecclesiæ judicio fide divinâ adhæreamus, necessum est ut objectum illius judicii revelatum sit : atqui facta dogmatica, quantumvis ab Ecclesia definita, non sunt revelata, ut evidens est ; ergo fide divinâ credenda non sunt, sed tantum *fide ecclesiastica*, id est, propter auctoritatem Ecclesiæ definientis.

Nota hâc verborum formulâ, *in sensu ab auctore intento*, quâ nonnunquam est usus Ecclesia in damnandis libris, non mentalem seu internum auctoris sensum designari, sed externum, quem scilicet verba libri naturaliter intellecta præ se ferunt, quique meritò dici potest sensus ab auctore intentus, quia auctor meritò præsumitur sensum naturalem sui operis intendisse, etsi contrarium absolutè contingere possit. Quòd talis sit vel talis sensus mentalis, factum est personale, circa quod absolutè errare

potest Ecclesia; quod autem talis vel talis sit externus ac naturalis libri vel textus dogmatici sensus, factum est dogmaticum, in quo Ecclesia errare nequit, ex probatis. Hinc ista Cardinalis Norisii animadversio, in suâ Monachorum Scythiae apologiâ : *Quo judicio (Constantinopolitani Concilii, in causâ trium Capitulorum) demonstratur in damnandis propositionibus in sensu ab auctoribus intento non errare Ecclesiam, neque licitum retractare iudicium ab eâ latum.*

CAPUT IV.

De variis modis quibus Ecclesia suam infallibilitatem exercere potest.

MULTIPLEX concipitur modus quo suam Ecclesia exercere potest infallibilitatem, de quibus per singula totidem articulis agendum.

ARTICULUS PRIMUS.

De infallibilitate Ecclesiæ per orbem dispersæ.

Quæstio præcisè non est an Ecclesia per orbem dispersa ita sit infallibilis in docendo ut ipsam ad docendum in Conciliis congregari nunquam opus sit, Concilia enim aliquando necessaria esse possunt; sed quæritur an etiam Ecclesia per orbem dispersa docere et fidei controversias dirimere possit, ita ut, quotiescumque sic docet, infallibiliter doceat.

CONCLUSIO.

Ecclesia, etiam per orbem dispersa, infallibilis est in docendo.

Prob. 1.º Ex Script. Matth. cap. 28 : Euntes docete omnes gentes, etc. Ut Ecclesiæ dispersæ data sit infallibilitas, duo requiruntur et sufficiunt : 1.º ut per hæc verba, *Euntes docete, etc.*, Christus Ecclesiæ dispersæ docendi potestatem contulerit; 2.º ut Ecclesiæ, quotiescumquè docet, infallibilitatem promiserit : atqui hæc duo certa sunt; 1.um quidem : verba enim Christi generalia sunt, nullamque includunt restrictionem juxta quam illa docendi potestas Ecclesiæ in aliquo tantùm, et non in omni statu competit; 2.um quoque certum est ; nam Christus indefinite promisit infallibilitatem Ecclesiæ docenti : atqui Christus indefinite promittendo, ipsi promisit infallibilitatem quotiescumquè docebit; etenim ut fert vulgare axioma, *indefinita promissio æquivalet universalis*; ergo, etc. Hic proferri possent omnes textus SS. Patrum in quibus de infallibilitate Ecclesiæ loquuntur ; etenim nullibi eam restringunt, ut soli Ecclesiæ congregatæ tribuant; ergo censebant Ecclesiam dispersam, æquè ac congregatam, infallibilem esse in docendo. Deindè Hæreticos traducunt multos qui ab Ecclesiâ dispersâ tantùm condemnati fuerunt ; ergo Ecclesiam dispersam credebant infallibilem esse fidei controversiarum judicem : *Quasi, inquit Aug., lib. 4 ad Bonifacium, quasi nulla hæresis aliquando, nisi Synodi congregatione damnata sit; cum potius rarissimæ inveniantur propter quas damnandas necessitas talis exstiterit.*

Prob. 3.º Ex constanti Ecclesiæ praxi. Sic hæresis pelagiana, et semipelagiana pluresque aliæ, absque Concilio generali irreformabiliter damnatae sunt.

Prob. 4.º Ex auctoritate Theologorum. Sacra Facultas Parisiensis de duabus ex libro cui titulus, *le Pacifique véritable*, excerptis propositionibus, sic habet: *Hæc propositiones in quantum infallibilitatem Ecclesiæ universalis in nullo alio statu quam in solo Concilio œcuménico congregatae tribuunt, temerariæ sunt, ipsi Ecclesiæ injuriosæ, et HÆRETICÆ.*

Illustrissimus Bossuet, libro 15.º Variat., n.º 99: *On ne peut nier, inquit, que sans que toute l'Eglise fut assemblée, elle n'ait suffisamment condamné Novation, Paul de Samosate, les Manichéens, les Pélagiens, et une infinité d'autres sectes; ainsi quelque secte qui s'élève, on pourra toujours la condamner, comme on a fait celles-là, et l'Eglise sera infaillible dans cette condamnation, puisque son consentement servira de règle.*

Hæc adeò sunt clara et nota omnibus Catholicis, ut D. Talon in supremâ Parisiensi Curiâ regiarum causarum patronus, sic dissereret anno 1665: *Il faut avouer que ce serait semer un poison fort dangereux que d'enseigner que rien ne peut être déterminé touchant la foi, que dans un Concile général. Les amateurs de la nouveauté ne manqueraient pas de prendre les difficultés et les obstacles qui se rencontrent dans leur convocation pour des occasions de schisme, et des prétextes d'enseigner impunément tout ce que le caprice pourrait leur suggérer.*

Obj. 1.º Eodem modo judicandum est de Episcopis ac de Senatoribus, qui in Curiâ regiâ congregati tantum judicant; ergo, etc.

Resp. Nego ant. In his quæ sunt juris positivi, argumentum à pari non valet. Juxta regni statuta, congregati tantum judicant Senatores; non ita est de Episcopis, Deo sic volente et instituente, cuius quidem institutio probatur, tum ex verbis Christi, *Euntes docete*, etc., quæ generalia sunt, et tam Ecclesiæ dispersæ quām congregatae conveniunt; tum ex praxi Ecclesiæ, quæ non minùs dispersa quām congregata, hæreses damnavit, ex sensu omnium Catholiconrum. Ratio autem cur Christus non tantum Ecclesiæ congregatæ, sed etiam dispersæ, privilegium infallibilitatis donaverit, hæc est, quòd sæpiùs impossibilis, aut saltem nimiùm difficultis sit Conciliorum generalium congregatio, ita ut si nullum aliud hæreses damnandi medium suppeteret, non rarò per longum tempus longè latèque grassarentur.

Inst. Sæpè in Conciliis generalibus ad examen revocata sunt quæ ab Ecclesiâ dispersâ fuerant definita; ergo, etc.

Resp. Nego consequent. Controversiæ ab Ecclesiâ dispersâ definitæ, pluries in Conciliis generalibus iterùm agitatæ sunt, non propter fallibilitatem prioris judicii, sed ut faciliùs ad dogma catholicum revocarentur Hæretici, quibus in Synodis datur facultas objectiones proponendi et solutionem difficultatum suarum accipiendi.

Obj. 2.º S. Aug., lib. 4.º ad Bonifacium, asserit quasdam esse hæreses propter quas damnandas necessaria sunt Concilia; ergo saltem

Ecclesia dispersa non est infallibilis circa omnes fidei vel disciplinæ controversias.

Resp. Quidquid sit de legitimo sensu textūs S. Augustini, quem alii de absolutā, alii verò de necessitate secundūm quid intelligunt, *dist. cons.* Ecclesia dispersa non est infallibilis circa omnes fidei vel disciplinæ controversias, eo sensu quod de illis aliquandò judicare non debat, *conc.*; eo sensu quod in iis de quibus dispersa judicat, errare possit, *nego*. Igitur fide divinā certum est Ecclesiam dispersam ex hypothesi quod doceat, toties infallibiliter docere; ratio est quod promissio Christi generalis sit et absoluta. Hinc si congregatio Episcoporum aliqui controversiæ dirimendæ foret necessaria, tunc Ecclesia dispersa non eam judicaret, sed in Concilio generali ad ferendam definitionem congregaretur.

ARTICULUS II.

De infallibilitate Ecclesiæ in Conciliis congregatæ.

Concilium est legitimus Præsulum Ecclesiæ conventus ut judicium ferant de rebus ad fidem, mores et disciplinam pertinentibus.

Tria sunt Conciliorum genera, nimirūm universalia, nationalia et provincialia, prout totam Ecclesiam, vel Nationem aut Provinciam Catholicam repræsentant. Synodi diœcesanæ, in quibus Presbyteri unius diœcesis sub Episcopo suo congregantur, vix Concilia dici possunt, inquit Bellarminus; *Concilium enim, ut dictum est ab Ægyptiis in Concilio Chalcedonensi, Concilium Episcoporum est, non clericorum.*

Plura de Conciliis hic pertractare solent Theologi ; sed quia longius excurrere non sinunt præscripti nobis limites , et jam nonnulla de Conciliis diximus in Prolegomenis , pag. 83 , hic disseremus de solâ eorum in docendo infallibilitate.

Certum est Concilia particularia in docendo non esse infallibilia ; siquidem , ex jam dictis , non unius vel alterius provinciæ vel nationis Episcopis , sed corpori episcopali , infallibilitas promissa est ; omnimodam ergo non merentur fidem , nisi consensus Ecclesiæ ipsis accesserit . *Omnimodam* dixi *fidem* ; non leve enim ex iis pro fide vel moribus argumentum deducitur , nisi tamen decretis eorum cæteri per orbem repugnant Episcopi . Hic ergo de Conciliis generalibus tantum quæritur utrum sint infallibilia .

Sed priusquam solvatur quæstio , observandum est ad Concilium generale tria requiri : primum , ut ad illud vocentur orbis totius catholici Episcopi , omnes enim jure divino sunt naturales controversiarum fidei judices ; nullus proinde à Concilio arceri debet , nisi censurâ ecclesiasticâ impeditus . Secundum , ut ex variis Ecclesiæ partibus convenient Episcopi numero sufficientes ad repræsentandam Ecclesiam , quod moraliter æstimandum est . Tertium , ut sit libertas suffragiorum ; cæteri enim Episcopi per orbem dispersi , quosque congregatis numero longè superiores esse supponimus , nullatenus velle censetur ut ipsorum nomine et personâ judicent ii à quibus suffragium per vim extorquetur . Concilium hisce tribus conditionibus donatum , generale seu œcumenicum dicitur , *convocatione* , *congregatione* , et *exitu* .

CONCLUSIO.

Concilia generalia sunt infallibilia.

Prob. 1.º Ex Script. Math. cap. 18, ¶. 20: Ubi sunt duo vel tres in nomine meo congregati, inquit Christus, ibi sum in medio eorum. Illi sunt infallibles in docendo, quibus docentibus Christus adest: atqui Conciliis generalibus docentibus Christus adest; nullus enim inficiabitur Concilia generalia congregari in nomine Christi; ergo, etc. Istud argumentum, quod primâ fronte nimis probare videtur, nostrum non est, sed Patrum, S. Cælestini Papæ in Epistolâ ad Ephesinam Synodus, Concilii Chalcedonensis, et Constantinopolitani III, generalis VI. Si quis autem dicat eodem argumento confici Synodis particularibus infallibilitatem competere, respondendum est hanc esse disparitatem, quod de Conciliis generalibus, non autem de particularibus, certum omnino sit ipsa congregari in nomine Christi.

Actuum cap. 15, ¶. 28: Visum est Spiritui Sancto et nobis, inquiunt Apostoli et seniores in Concilio Jerosolymitano congregati; ex quo sic arguimus: idem ferri debet judicium de omnibus Conciliis generalibus ac de Concilio Jerosolymitano, quod consequentium forma et exemplar haberi debet: atqui Concilium Jerosolymitanum sibi tribuit infallibilitatem, ut patet ex verbis jam relatis, Visum est, etc.; ergo, etc.

Prob. 2.º Ex SS. Patribus. S. Ambrosius, lib. 3 de Fide, Conciliorum œcumenicorum edicta vocat hæreditaria signacula, nullius te-

meritate violanda. S. Augustinus, lib. 1 de Baptismo, ait : Validitas Baptismi ab Hæreticis collati, *salvā pace* ab aliquibus fuit negata, donec plenario totius orbis Concilio veritas, etiam remotis dubitationibus, firmaretur : atqui sublatâ infallibilitate Conciliorum, res ab eis definitæ omni remoto dubio non firmarentur ; ergo, etc. S. Gregorius Papa, Epist. ad Joannem Constantinopolitanum : *Sicut sancti Evangelii quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere ac venerari me fateor.*

Prob. 3.º *Ratione theologicā.* Martinus V Papa, in Concilio Constantiensi voluit suspectos in fide interrogari *an non credant Concilia generalia universam Ecclesiam repræsentare* (et reverà repræsentabunt, si adsint conditiones à nobis requisitæ). Undè sic : cœtus repræsentans auctoritatem infallibilem, infallibilis esse debet : atqui Concilium generale repræsentat auctoritatem infallibilem, nempè Ecclesiæ auctoritatem ; ergo, etc. Ex quibus meritò concluditur cum Concilio Senonensi, anno 1528 : *Sancta igitur et infallibilis est Concilii generalis auctoritas, cui quisquis pertinaciūs refragatur, hostis fidei jure optimo censeri debet.*

Prob. 4.º *Ex confessione celeberrimorum Protestantium*, quorum verba legere est in Tractatu de Ecclesiâ D. Hooke, pag. 148. Unum inter Anglicanos appellare sufficiat, eruditissimum Bullum, in Defensione fidei nicænæ, procœmii pag. 1.^ā et 2.^ā : *Si in hæc maximi momenti quæstione (de consubstantialitate Verbi divini), toto cœlo errasse universos Ecclesiæ rectores fingamus, quo pacto constabit fides Christi Domini promittentis se ad consummationem seculi Apos-*

tolis, ideoque eorum successoribus ad futurum? Nam cum promissio Christi ad consummationem seculi se extendat, Apostoli autem tantiū victuri non essent, omnino Christus in Apostolorum personā censendus est etiam successores ejus muneric compellasse. Hinc Bossuetius, citatis his Bulli verbis, sic pergit : *Voilà donc manifestement l'Eglise infaillible, et son infaillibilité établie sur la promesse de Jésus-Christ, par un habile Protestant. Il ne reste qu'à lui demander si ces divines paroles n'avaient de force que jusqu'au quatrième siècle, et si la succession des Apôtres s'est éteinte alors.* 6. Avertissement contre Jurieu, 3 partie, n.º 69.

Obj. 1.º S. August. lib. 2 aliás 3 contra Maximinum Arianum, c. 14 : *Nec ego Nicænum, inquit, nec tu debes Ariminense, tanquam præjudicaturus proferre Concilium; nec ego hujus auctoritate, nec tu illius detineris.* Unde sic : quilibet Christianus auctoritate infallibili detinetur : atqui, juxta S. Augustinum, Maximinus non detinebatur auctoritate Concilii œcumenici, nempè Nicæni, generalis I; ergo, etc.

Resp. Ut legitima S. Augustini habeatur interpretatio, observandum est ipsum, in loco nobis objecto, disputare cum Maximino, qui in gratiam suæ hæresis, Concilium Ariminense objiciebat et Nicæno opponebat ; timens autem S. Doctor ne multum temporis insumeret in demonstrandâ Concilii Nicæni auctoritate, et in elevandâ Concilii Ariminensis auctoritate, ad Scripturas et Traditionem Maximum unicè revocat, ita ut vera textus objecti interpretatio ista sit : in disputatione præsenti, per me non

detineris auctoritate Concilii Nicæni, id est, argumentum ex Concilio Nicæno desumptum non adversùs te premam. Hinc sic distingui potest minor: juxta S. Augustinum, Maximinus auctoritate Concilii Nicæni non detinebatur à S. Doctore, in disputatione de quâ agitur, *conc.*; in rei veritate, *nego*. Solutio patet.

Inst. S. Augustinus, lib. 2 de Bapt. dicit: *Concilia plenaria priora à posterioribus emendari*: atqui quod est infallibile non debet emendari; ergo, etc.

Resp. 1.º Fortè ibi loquitur S. Aug. de Conciliis minùs strictè plenariis, iis scilicet ad quæ plurimi conveniunt, non tamen orbis totius Episcopi; hoc enim sensu Concilii plenarii nomen ab Augustino nonnunquam usurpatum fuisse videtur; hinc multi contendunt Concilium Arelatense I, etsi nationale tantùm, esse plenarium, in quo, juxta S. Doctorem, quæstio de validitate Baptismi ab Hæretico collati finita est.

Resp. 2.º *Dist. maj.* Concilia etiam plenaria emendari possunt in iis quæ ad facta personalia et particularia vel ad disciplinam pertinent, *conc.*; in doctrinâ fidei vel morum, *nego*. Itaque cùm in factis personalibus errare possit Ecclesia, propter testes fallibles, quorum deposizione in judicando nititur, cùm insuper canones disciplinæ, mutatis circumstantiis, sæpiùs mutationem expostulent, hinc fit ut Concilia, etiam generalia, in his duobus emendari possint; hunc verò esse S. Augustini sensum probatur ex his quæ immediatè subjicit: *cum aliquo experimento rerum aperitur quod clausum erat*; experimento enim aperiuntur quæstiones ad

facta vel ad disciplinam pertinentes; non autem quæstiones fidei et morum, de quibus ad normam fidei et Traditionis judicandum est.

Obj. 2.º S. Gregorius Nazianzenus, Epist. ad Procopium 55 alias 42: *Ita, inquit, animo affectus sum, ut omnem Episcoporum conventum fugiam, quoniam nullius Concilii lœtum faustumque vidi exitum*: atqui in sententiâ infallibilitatis Conciliorum, non ita loqui potuisset S. Gregorius; ergo, etc.

Resp. Nego min. Hæc enim dixit S. Gregorius non ut Conciliis legitimè congregatis detraheret auctoritatem, et generalium infallibilitatem negaret, cùm ipse fidei nicænæ strenuus assertor fuerit, et Concilio Constantinopolitano, generali II, adfuerit, sed quia ætas ipsius incidit in tempus medium inter Concilium I et II generale, quo quidem temporis intervallo, multa sed particularia fuerunt Concilia infausti admodum exitûs, tum propter Arianorum fraudes, tum propter Imperatorum persecutions.

Quæres an Concilia sint aliquandò necessaria.

Resp. De Conciliis in genere, prout à generalibus vel particularibus abstrahunt, vix in quæstionem revocari posse, ut ait Bellarminus, lib. 1, cap. 11 de Conciliis; de generalibus autem in specie, non una est omnium sententia: affirmantem tenemus, post S. Augustinum, lib. 4 ad Bonifacium: *Quasi nulla hæresis nisi Synodi congregatione damnata sit, cùm potius rarissimè inveniantur propter quas damnandas NECESSITAS talis extiterit.* Quiquid sit, ad Pastores Ecclesiæ pertinet judicare an Concilium generale necessarium sit, ita ut quolies per

per orbem dispersi in aliquâ re fidelibus propnendâ omnes moraliter consentiunt , nullus ipsorum definitioni ob prætensem Concilii defectum repugnare debeat.

ARTICULUS III.

De diversâ in damnandis propositionibus formâ.

Notæ variæ à Theologis excogitatæ , et ab Ecclesiâ usurpatæ sunt , quibus malitiæ propositionum gradus exprimantur : ejusmodi sunt notæ *hæreseos* , *erroris* , *temeritatis* , etc. (Vide Appendicem ad Locos theol. tom. I , p. 95.)

Jam verò propositionibus damnandis dupli modo applicari possunt notæ , vel *in particulari* , determinando scilicet quænam in specie nota inuratur unicuique propositioni ; vel *in communi* seu *in globo* , cùm multæ simul propositiones sub variis *respectivè* notis damnantur , non suam cuilibet in particulari affigendo notam. Adverbium istud , *respectivè* , in hâc ultimâ damnationis propositionum formâ usitatum , duo significat : 1.º nullam inter expressas in censurâ esse notam quæ non cadat in aliquam è propositionibus damnatis; 2.º nullam inter istas esse quæ non mereatur saltem aliquam ex illis notis.

Quòd legitima sit prima damnandi propositiones forma , nullus negavit ; de secundâ tantùm movetur quæstio , ad cuius solutionem sit

CONCLUSIO.

Modus damnandi propositiones in globo legitimus est.

Prob. 1.º Ex Script. Matth. cap. ultimo : Euntes docete omnes gentes , etc. Hæc verba generalia sunt, et potestatem docendi Ecclesiæ factam, ad aliquem modum nullatenus restrin- gunt; ipsa igitur omni modo ex se non vitioso docere potest : non vitiosus est autem modus damnandi plures in globo propositiones ; ergo, etc.

Prob. 2.º Expraxi Ecclesiæ, tum dispersæ, tum in Conciliis congregatæ. 1.º Quidem dis- persa per orbem Ecclesia modum damnandi propositiones in globo sæpius adhibuit; illus- tria censurarum hujusmodi exempla nobis sup- peditant Bullæ à summis Pontificibus datæ : Bulla Leonis X, Lutheri 34 articulos in globo proscribens ; Bulla Urbani VIII , Baii 79 pro- positiones eodem censuræ genere notans; Bulla Innocentii XI, in quâ 68 Molinosi propositiones similiter damnantur , etc. : hæc autem Summ. Pontificum diplomata , ab Episcopis per orbem dispersis acceptata fuerunt. 2.º Ecclesia in Con- ciliis congregata plures in globo propositiones damnavit : sic Concilium generale Constan- tiense 45 Wiclefi articulos et 30 Joannis Hus propositiones sub variis respectivè notis confixit, singulis propositionibus suam peculiarem non affigendo notam : atqui modus damnandi pro- positiones, tum ab Ecclesiâ dispersâ, tum ab Ecclesiâ congregatâ usurpatus , nonnisi legitimus et infallibilis esse potest ; quod enim, in-

quit S. Augustinus in Epist. 118, *tota per orbem frequentat Ecclesia, quin ita faciendum sit disputare, insolentissimæ insaniae est.*

Et verò modus damnandi propositiones adhibitus in Bullis quibus nulla ex necessariis ad obligandam totam Ecclesiam deest conditio, talis, inquam, modus nonnisi legitimus et infallibilis dici debet: atqui damnatio propositionum in globo, continetur in Bullis quibus nulla ex necessariis, etc., v. g., in Bullis contra Baium et Molinosum, quibus nulla ex necessariis deest conditio, ut habetur in declaratione quam nomine undecim tam Episcoporum quam Archiepiscoporum emisit Cardinalis Noallius, anno 1710; ergo, etc.

Obj. 1.º Nihil probatur in gratiam damnationis propositionum in globo ex Concilio Constantiensi, quia Patres constantienses Wiclefi et Joannis Hus propositiones non damnaverunt, nisi relativè ad judicium Theologorum qui prædictas propositiones sigillatim discusserant, et cuilibet particulari suam notam affixerant.

Resp. Nego ant. Itaque 1.º judicium Theologorum quod nobis opponitur, 45 Wiclefi articulos solummodo attingit, nullatenus verò 30 propositiones Joannis Hus, quæ, licet in multis Wiclefi erroribus consonæ, non tamen in omnibus similes sunt, ut observat Bossuetius in Historiâ Variationum. 2.º Falsum est 45 articulos Wiclefi à Concilio non fuisse damnatos nisi relativè ad censuram Theologorum in particulari factam; namque de illâ nulla fit mentio in decretis Concilii; nullibi legitur eam à Partibus Concilii fuisse probatam; deniquè in

omnibus actibus hujus Concilii editis vel manuscriptis omittitur.

Obj. 2.º Censuræ perobscuræ et penitus indeterminatæ dici non possunt legitimæ et infallibiles : atqui tales sunt damnationes propositionum in globo ; ergo , etc.

Resp. Nego min. 1.º Censuræ propositionum in globo non ita sunt indeterminatæ ut nihil in particulari credendum proponant ; ex ipsis enim constat omnes et singulas propositiones in globo damnatas , aliquo modo plus vel minus cum sanâ doctrinâ opponi ; constat inter damnatas in globo propositiones nullam esse quæ non mereatur saltem aliquam ex notis in decreto expressis , et vice versa , nullam esse in decreto notam quæ non cadat in aliquam è damnatis propositionibus. *2.º* Censuræ propositionum in globo obscuræ dici non debent ; illud enim judicium obscurum dici non debet , per quod fideles clarè edocentur id omne de quo ipsos certos fieri judicat Ecclesia : atqui per censuras in globo propositionum , clarè docentur fideles , etc. , omnes scilicet et singulas propositiones fidei deposito et sanæ doctrinæ aliquo modo esse contrarias. Remanet quidem in censuris ejusmodi aliquid obscurum , nempè attributio particularis notarum singulis propositionibus ; sed minus necessarium est ut tollatur illa obscuritas : sic , v. g. , medicus ægrotantis sanitati sufficienter invigilat , si de pluribus escis pronuntiat in genere quod ipsi noxiæ sint , non determinando in particulari gradum malignitatis cuiuslibet ; ergo à pari , etc.

Obj. 3.º Damnatio in globo injusta est , quemadmodum injustus esset Judex qui in reos

criminum inæqualia sic pronuntiaret : omnes isti patibulo, cruci, exilio, respectivè damnentur ; ergo , etc.

Resp. Nego ant. et parit. Disparitas est quòd, in exemplo allato , tortor non indeterminatè , sed in particulari cuilibet reo supplicium infligere teneatur , ita ut, in hypothesi sententiæ in reos in globo latæ , contingere possit minoris criminis reum , majori tamen affici suppicio ; Ecclesia verò non exigit à fidelibus ut cuilibet propositioni damnatae in globo suam peculiarem notam assignent.

Obj. 4.º Censura propositionum in globo à summo Pontifice lata , non potest fieri judicium irreformabile ; ergo , etc.

Resp. Nego. ant. Irreformabile judicium erit, modò accedat ipsi corporis episcopalis consensus vel expressus vel tacitus.

Inst. 1.º Nunquàm certi esse possumus quòd ejusmodi consensus Episcoporum accesserit ; ergo , etc.

Resp. Nego ant. 1.º Certi esse possumus ex facto seu experientiâ ; 2.º tam consensus Episcoporum censuris in globo datus , respectu nostrâ certus fieri potest, quàm ubi agitur de condemnationibus propositionum in particulari : atqui in posteriori casu , certi esse possumus de consensu Episcoporum , ut omnes fatentur ; ergo et in priori.

Inst. 2.º In censuris ejusmodi nunquàm certi esse possumus an Episcopi inter se et cum Papâ consentiant in eâdem tribuendâ singulis propositionibus qualificatione ; ergo , etc.

Resp. Quidquid sit de antecedente , falsa est consequentia ; nam ut damnatio propositionum

in globo sit judicium irreformabile, requiritur et sufficit ut Episcopi inter se et cum Papâ consentiant circa judicium generale in Bullâ expressum, quo pronuntiatur omnes propositiones sub variis notis in Bullâ expressis respectivè damnari: atqui certi esse possumus, etc. Dicendum igitur cum Bossuetio, *second Ecrit contre M. de Cambrai*: *Elles sont utilement pratiquées (les censures des propositions in globo) dans l'Eglise, pour donner comme un premier coup aux erreurs naissantes, et souvent même le dernier, suivant l'exigence du cas et le degré d'obstination qu'on trouve dans les esprits.*

Quæ ad consensum tacitum pertinent infrà exponemus, ubi de 4.º Cleri Gallicani propositione.

DISSERTATIO QUINTA.

DE CAPITE ECCLESIAE.

ECCLESIAE caput aliud est *primarium* et *invisibile*, quod omnes Christiani agnoscunt, *Christus*, nempè, *qui est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primatum tenens*, Coloss. cap. 1. Aliud verò, juxta Catholicos, existit *secundarium* et *visible*, nempè *Romanus Episcopus*, ideoque appellatus *summus Pontifex*, propter *primatum* quo creditur potiri in universâ Ecclesiâ, supra cæteros omnes *Episcopos*.

Duplex autem distinguitur *primatus*, alter *honoris*, alter *jurisdictionis*. *Primatus honoris ille est quo aliquis inter alios primum locum*

ita obtinet, ut nullam in eos auctoritatem habeat; de simili primatu in Romano Episcopo admittendo, vix aliqua foret contentio. Primitus jurisdictionis ille est quo aliquis auctoritate et potestate aliis superior constituitur.

His præmissis, duo circa caput visibile Ecclesiæ hic tractanda veniunt: 1.um de primatu Romani Pontificis; 2.um de juribus et appendicibus illius primati annexis.

CAPUT PRIMUM.

De primatu Romani Pontificis.

QUÆRITUR an successor S. Petri, Romanus Pontifex, primatum honoris et jurisdictionis in totâ Ecclesiâ divino jure obtineat. Negant Protestantes et Græci Schismatici, contra quos cum omnibus Catholicis, sit

CONCLUSIO.

Successor S. Petri, Romanus Pontifex, primatum honoris et jurisdictionis in totâ Ecclesiâ jure divino obtinet.

Prob. 1.º Ex Script. Matth. cap. 16, v. 18: Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Ex quibus sic argumentor: ille primatum honoris et jurisdictionis in totâ Ecclesiâ divino jure obtinet, supra quem à Christo ædificata est Ecclesia: atqui super Romanum Pontificem, Petri successorem, à Christo ædificata est Ecclesia; ergo, etc. *Major certa est;* quod enim est in domo fundamentum, super

quod aedificatur ipsa et cui tota recumbit, illud est in corpore politico vel ecclesiastico caput seu primatum honoris et jurisdictionis tenens; nam, in ordine morali, in tantum sustentantur homines, in quantum à capite reguntur. Itaque *probat. min.* Profectò super Romanum Pontificem, S. Petri successorem, aedificata est à Christo Ecclesia, modò Petrus Ecclesiæ fundamentum à Christo fuerit constitutus, prout unam eamdemque cum successoribus suis personam moralem gerebat: atqui S. Petrus Ecclesiæ fundamentum, etc. 1.º Quidem S. Petrus Ecclesiæ fundamentum à Christo positus est, ut patet ex his verbis, *Tu es Petrus*, etc.; in hoc enim contextu videre est petram super quam Christus aedificandam pronuntiat Ecclesiam ipsum esse Petrum, tum quia pronominis *hanc* ea vis est, ut ad Petrum immediatè præcedentem referatur, tum quia in textu primigenio S. Matthæi, necnon in præcipuis versionibus, nempè syriacâ, arabicâ, persicâ, armenianâ, ægyptiacâ, æthiopicâ et ruthenâ, Petri et petræ nomina unum idemque sunt. 2.º S. Petrus Ecclesiæ fundamentum à Christo positus est, prout unam eamdemque cum successoribus suis personam moralem gerebat; qui enim, licet brevi moriturus, Ecclesiæ perpetuò duraturæ constans statuitur fundamentum, iste tantum privilegium non sibi soli, sed etiam successoribus suis in quibus ad finem usque victurus est, acquisivit: atqui per hæc Christi verba, *Tu es Petrus*, etc., Petrus ille, licet brevi moriturus, tamen Ecclesiæ perpetuò duraturæ et constans et stabile fundamentum positus est; ergo, etc. Hinc Bossuetius: *Qu'on ne dise point, qu'on*

ne pense point que ce ministère de S. Pierre finisse avec lui : ce qui doit servir de soutien à une Eglise éternelle ne peut jamais avoir de fin. Pierre vivra dans ses successeurs ; Pierre parlera toujours dans sa chaire. Sermon sur l'Unité de l'Eglise.

¶ Joann. cap. 21, sic Petrum allocutus est Christus : *Simon Joannis, diligis me plus his ? ... pasce agnos meos..... pasce oves meas.* Unde sic : ille primatu honoris et jurisdictionis donatus est, qui singula Ecclesiæ membra pascendi et regendi potestatem à Christo accepit : atqui Romanus Pontifex in personâ S. Petri accepit potestatem, etc.; singula enim Ecclesiæ membra vel ad agnos, quibus simplices designantur fideles, vel ad oves, quibus adumbrantur Pastores, necessariò pertinent; *quia*, ut habet S. Eucherius, Serm. de Nat. SS. Petri et Pauli, *præter agnos et oves in Ecclesiâ nihil est.* C'est à Pierre, pergit Bossuetius, c'est à Pierre qu'il est ordonné premièrement d'aimer plus que tous les autres Apôtres, et ensuite de paître et de gouverner tout, et les agneaux et les brebis, et les petits et les mères, et les pasteurs même : pasteurs à l'égard des peuples, et brebis à l'égard de Pierre, ils honorent en lui Jésus-Christ. Sermon sur l'Unité de l'Eglise.

Prob. 2.º Ex Traditione.

1.º Ex SS. PP. S. Irenæus, lib. 3 contra Hæreses : *Ad hanc Ecclesiam, propter potiorem PRINCIPALITATEM necesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt undique fideles.* S. Cyprianus, de Unitate Ecclesiæ : *Super UNUM PETRUM ædificat Ecclesiam suam..... Ut unitatem manifestaret, unam cathedram constituit et*

*unitatis originem ab UNO incipientem sed auctori-
tate disposuit. S. Athanasius, Epist. ad Felicem
Papam : Ob id vos prædecessoresque vestros...
in summitatis arce constituit Christus, OMNIUM-
QUE ECCLESIARUM curam habere præcepit, ut
nobis succurratis. S. Augustinus, Epist. 43 aliás
162, n.º 7 : In Ecclesiā Romānā, inquit, sem-
per apostolicæ cathedræ viguit PRINCIPATUS.
S. Optatus, lib. 2 contra Parmen. : Igitur de do-
tibus supradictis cathedra (romana) est PRIMA,
quam probavimus per PETRUM nostram esse. S.
Hieron., Epist. ad Damasum Papam : Ego bea-
titudini tuæ ; id est, cathedræ Petri communio-
ne consocior. SUPER ILLAM PETRAM ÆDIFICATAM
ECCLESIAM SCIO. Quicunque extra hanc domum
agnum comedenter, profanus est..... quicunque
tecum non colligit, spargit; hoc est, qui Christi
non est, Antichristi est. S. Leo Papa ad Anas-
tasiū Thessalonicensem, Epis. 84, § 1 : Ego
dilectioni tuæ..... vices mei moderaminis dele-
gavi, ut curam quam UNIVERSIS ECCLESIIS
PRINCIPALITER EX DIVINA INSTITUTIONE debe-
mus, imitator nostræ mansuetudinis adjuvares.
Pelagius II Papa, Epist. ad Episcopos Orientis :
*Romana sedes..., instituente Domino, CAPUT
EST OMNIUM ECCLESIARUM.* Philippus Presby-
ter, S. Cœlestini Papæ legatus, in Concilio
Ephesino, nullo reclamante, sic locutus est :
*Nulli dubium, imò seculis omnibus notum est,
quòd SANCTUS PETRUS, Apostolorum princeps
et caput, FIDEIQUE COLUMNA et ECCLESIAE
CATHOLICÆ FUNDAMENTUM à Domino nostro
Jesu Christo claves regni cœlorum accepit.....;
qui ad hoc usque tempus et semper in suc-
cessoribus suis vivit et judicia exercet.* Sanctus*

Prosper in Carmine de ingratis , cap. 2 , sic habet :

*Sedes Roma Petri , quæ pastoralis honoris
Facta caput mundo , quidquid non possidet armis ,
Relligione tenet.*

In quæ S. Doctoris verba exclamat Bossuet :
*Que volontiers nous répétons ce sacré cantique
d'un Père de l'Eglise Gallicane ! c'est le can-
tique de la paix , où dans la grandeur de Rome ,
l'unité de toute l'Eglise est célébrée ; ibidem.*

2.º *Ex Conciliis , nempè Nicæno I , Con-
stantinopolitano I , Ephesino , Chalcedonensi ,
quorum omnium instar sit Concilium Floren-
tinum generale : Definimus , inquit Patres
hujus Concilii , sanctam apostolicam Sedem et
Romanum Pontificem in universum orbem te-
nere primatum , et ipsum Pontificem Romanum
successorem esse Beati Petri , principis Aposto-
lorum , et verum Christi vicarium , totiusque
Ecclesiæ caput et omnium Christianorum pa-
trem ac doctorem existere , et ipsi in Beato
Petro pascendi , regendi , ac gubernandi uni-
versalem Ecclesiam à Domino nostro Jesu
Christo plenam potestatem traditam esse ,
quemadmodum etiam in gestis œcumenicorum
Conciliorum et sacris canonibus continetur.*

Traditionis hujus vestigiis insistentem audia-
mus illustrissimum Præsulem nunquam satis
laudandum : *C'est cette Chaire Romaine , tant
célébrée par les Pères , où ils ont exalté , comme
à l'envi , la principauté de la Chaire Aposto-
lique , la principauté principale , la source de
l'unité ; et dans la place de Pierre , l'éminent
degré de la Chaire sacerdotale ; l'Eglise Mère ,*

qui tient en sa main la conduite de toutes les autres Eglises; le chef de l'Episcopat, d'où part le rayon du gouvernement; la Chaire principale, la Chaire unique, en laquelle seule tous gardent l'unité: vous entendez dans ces mots, S. Optat, S. Augustin, S. Cyprien, S. Irénée, S. Prosper, S. Avite, Théodore, le Concile de Chalcédoine, et les autres; l'Afrique, les Gaules, la Grèce, l'Asie; l'Orient et l'Occident unis ensemble. Sermon sur l'Unité de l'Eglise.

Prob. 3.º Ratione theologicā. A primis Ecclesiæ seculis, primatum honoris et jurisdictionis in totâ Ecclesiâ verè obtinuit Romanus Pontifex, functiones hujus constanter obiit, necnon juribus ipsi annexis tranquillè potitus est, usque ad tempus quo Græci ab Ecclesiâ Catholico-Romanâ lugendo schismate discesserunt; hæc propositio tam evidens est, tamque inconcussis historiæ ecclesiasticæ monumentis nititur, ut de eâ ipsi consentiant Græci Schismatici: atqui jure divino, non autem ecclesiastico, huncce primatum gessit Romanus Pontifex, cùm nullum, vel etiam levissimum, in totâ retrò antiquitate appareat vestigium concessionis hujus ab Ecclesiâ factæ; ergo, etc.

Prob. 4.º Ex celeberrimorum Protestantum confessione, nempè Grotii, in Responsione ad Rivetum, art. 7; Leibnitzii, in suâ ad Fabricium Epistolâ 8.º; Melanchthonii verba referre sufficiat, in epist. quam citat Bossuet, lib. 8, Variat., n.º 24: *Nos gens demeurent d'accord que la police ecclésiastique, où on reconnaît des Evêques supérieurs de plusieurs Eglises, et l'Evêque de Rome supérieur à tous les Evêques,*

est permise..... ; car il faut à l'Eglise des conducteurs pour maintenir l'ordre, pour avoir l'œil sur ceux qui sont appelés au ministère ecclésiastique, et sur la doctrine des Prêtres, et pour exercer les jugemens ecclésiastiques ; de sorte que s'il n'y avait point de tels Evêques, il en faudrait faire. La monarchie du Pape servirait aussi beaucoup à conserver entre plusieurs nations le consentement dans la doctrine ; ainsi on s'accorderait facilement sur la supériorité du Pape, si on était d'accord sur tout le reste.

Reverà cùm istud Melanchthonis placitum ferre non posset Lutherus, ut ei aliquid indulgeret, respondet Melanchthon *se superioritatem Romano Pontifici ex jure tantum humano attribuere*; at regerit Bossuetius : *Malheureux de ne pas voir qu'une primauté que l'expérience lui montrait si nécessaire à l'Eglise, méritait bien d'être instituée par Jésus-Christ, et que d'ailleurs une chose qu'on trouve établie dans tous les siècles, ne pouvait venir que de lui.*

Ibid., n.º 27.

Obj. 1.º S. Petrus nullum honoris et jurisdictionis primatum in cæteros Apostolos accepit; ergo nec Papa successor ipsius.

Resp. Nego ant. cuius falsitas constat 1.º ex probationibus allatis; 2.º ex eo quod S. Petrus semper primus in Evangelio appellatur, in Concilio Jerosolymitano primus loquitur, *os enim erat Apostolorum, et princeps et vertex ipsius cœtūs*, inquit S. Chrys.; *primus quæstionem definivit et omnes sententiam ejus secuti sunt*, ut habet S. Hieron., Epist. ad Augustinum. 3.º Ex SS. PP. quorum omnium instar sit S. Leo, Serm. 3. de assumpt. suâ ad Pontif., cap.

2 : Unus, inquit, Petrus eligitur qui.... omnibus Apostolis, cunctisque Ecclesiæ Patribus præponatur, ut quamvis in populo Dei multi sacerdotes sint, omnes tamen propriè regat Petrus, quos principaliter regit et Christus.

Inst. 1.º Christus excludit primatum ab Apostolis suis, Marc. cap. 9 : Si quis, inquit, vult primus esse, erit omnium novissimus et omnium minister; ergo, etc.

Resp. Dist. ant. Excludit primatum fastu et ambitione plenum, conc.; primatum spiritalem cum humilitate excercendum, nego. Solutio patet ex contextu.

Inst. 2.º Cæteri Apostoli eamdem omnino ac Petrus potestatem acceperunt; ipsis enim sicut et S. Petro, sine restrictione, dixit Christus, Matth. cap. 18, ¶. 18 : Quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cœlo; et quæcunque solveritis super terram, erunt soluta et in cœlo; et Joan. cap. 20, in omnes Apostolos æquè insufflans, iisdem verbis eos allocutus est : Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt; ergo nullam præ cæteris Apostolis Petrus sortitus est potestatem; ac proindè Romanus Pontifex ejus successor nullum, jure divino, primatum jurisdictionis in totâ Ecclesiâ obtinet.

Resp. Nego ant. ad cujus probationem, dicendum cum illust. Bossuetio : C'était manifestement le dessein de Jésus-Christ de mettre premièrement dans un seul ce que dans la suite il voulait mettre dans plusieurs; mais la suite ne renverse pas le commencement, et le premier ne perd pas sa place. Cette première parole, « tout ce que tu lieras », dite à un seul, a déjà

rangé sous sa puissance chacun de ceux à qui on dira, « tout ce que vous remettrez » : car les promesses de Jésus-Christ, aussi-bien que ses dons, sont sans repentance; et ce qui est une fois donné indéfiniment et universellement, est irrévocable; outre que la puissance donnée à plusieurs porte sa restriction dans son partage; au lieu que la puissance donnée à un seul, et sur tous, et sans exception, emporte la plénitude... Ainsi le mystère est entendu : tous reçoivent la même puissance; et tous de la même source; mais non pas tous en même degré, ni avec la même étendue : car Jésus-Christ se communique en telle mesure qu'il lui plaît, et toujours de la manière convenable à établir l'unité de son Eglise. C'est pourquoi il commence par le premier, et dans ce premier il forme le tout, et lui-même il développe avec ordre ce qu'il a mis dans un seul; « et Pierre, dit Saint Augustin, qui dans l'honneur de sa primauté, représentait toute l'Eglise, reçoit aussi le premier et le seul d'abord, les clefs qui dans la suite devaient être communiquées à tous les autres », afin que nous apprenions, selon la doctrine d'un saint Evêque de l'Eglise Gallicane, que l'autorité ecclésiastique, premièrement établie en la personne d'un seul, ne s'est répandue qu'à condition d'être toujours ramenée au principe de son unité; et que tous ceux qui auront à l'exercer, se doivent tenir inseparablement unis à la même chaire. Sermon sur l'Unité de l'Eglise.

Inst.-3.º S. Cyprianus de Unitate Ecclesiæ :
Hoc erant utique et cæteri Apostoli quod fuit Petrus, pari consortio prædicti et honoris et protestatis.

Resp. Dist. ant. Æquales fuerunt Apostoli in apostolicâ dignitate, et relativè ad fideles quos regebant, *conc.*; relativè ad se invicem, *nego*. Itaque omnes Apostoli eamdem à Christo Ecclesiam regendi potestatem immediatè acceperant; omnes ubique Evangelium prædicare, Ecclesias ædificare, Episcopos constituere, sacramenta ministrare, controversias definire, leges condere poterant; adeòque, relativè ad fideles quos regebant, eadem erat eorum potestas; at non ita erat relativè ad se invicem; nam solus Petrus in alios Apostolos jurisdictionem acceperat; adeòque, ex hâc parte, inter eos aderat inæqualitas, quam minimè negare voluerit Cyprianus, ut patet ex aliis S. Doctoris textibus.

Nota potestatem quâ Apostoli in totâ Ecclesiâ instructi erant, extraordinariam fuisse, non autem ordinariam : ea autem extraordinaria potestas dicitur quæ in successores non transit, ordinaria verò dicitur ea quæ successoribus communicatur.

Inst. 4.º S. Cyprianus de Unitate Ecclesiæ : *Episcopatus*, inquit, *unus est*, *cujus à singulis in solidum pars tenetur*; ergo omnes Episcopi eâdem gaudent auctoritate.

Resp. Dist. ant. Episcopatus unus est quoad essentiam, id est, quoad potestatem ordinis et jurisdictionis in subditos à Christo acceptam : *conc. ant.*; quoad jurisdictionis extensionem, *nego*.

Inst. 5.º S. Cyprianus in 3.º Concilio Carthaginensi negat *aliquem esse Episcopum Episcoporum*. S. Gregorius in Epistola ad Joannem Constantinopolitanum Episcopum, ait Roma-

num Pontificem non posse dici *Episcopum universalē*; atqui tamen si Romanus Pontifex primatum haberet jurisdictionis, hoc utrumque meritō diceretur; ergo, etc.

Resp. ad primum textum: S. Cyprianus absolutē non negat in Ecclesiā dari Episcopum Episcoporum, sed unicē asserit nullum ejusmodi sedere in Concilio Carthaginensi cui tunc praeerat S. Cyprianus, nullum, inquam, qui tyranico terrore collegas suos ad obsequendi necessitatem adigeret: ex quibus appetet Romanum Pontificem tunc habitum fuisse tanquam Episcopum Episcoporum. *Resp. ad secundum textum*: Triplici sensu Episcopus dici potest universalis: 1.º ita ut unus sit propriè in orbe Episcopus, cujus alii sint tantūm vicarii; 2.º eo sensu quod in omnes orbis catholici partes, adeoque in singulos Episcopos jurisdictionem habeat; 3.º quod multos in multis provinciis numeret Episcopos quibus ipse præsit. Primum sensum unicē reprobat sanctus Gregorius; secundo sensu Papa est Episcopus oecumenicus, nec hunc titulum aversatur sanctus Doctor, cùm ita appellatus fuissest sanctus Leo in Concilio Chalcedonensi, act. 3.^a; tertius vero sensus ipsis Patriarchis convenit, et eâ ratione Patriarchæ Constantinopolitani oecumenici dicti sunt.

Obj. 2.º Quod Romanus Pontifex S. Petro succedat, juris est humani; pendet enim à facto merè humano isto scilicet, Petrum Romæ suam fixisse sedem; ergo, etc.

Resp. 1.º Trans. ant. Quia probabilitate non caret sententia eorum qui docent mandatum à Christo S. Petrum accepisse ut Romæ sederet,

et huic Ecclesiæ totius Ecclesiæ primatum annexeret.

Resp. 2.º Nego cons. Ut Romanus Pontifex ex divino jure succedat in primatu , sufficit 1.º juris esse divini ut aliquis in primatum Petri eligatur , 2.º Romanum Pontificem ad hoc munus verè assumi : atqui hæc duo vera sunt ; ergo , etc.

Inst. Concilium Nicænum , canone 6.º, auctoritatem Romani Pontificis comparat auctoritati Patriarchæ Alexandrini ; 2.º privilegia Romani Pontificis , juxta Concilium Chalcedonense , à Patribus concessa fuerunt : atqui si Romanus Pontifex jure divino primatui Petri succederet , sic non loqueretur utrumque Concilium.

Resp. 1.º Dist. primam partem majoris. Concilium Nicænum comparat *patriarchalem* auctoritatem Romani Pontificis auctoritati Patriarchæ Alexandrini , *conc.* ; comparat *papalem* auctoritatem Romani Pontificis , etc. , *nego*. Itaque Romanus Pontifex non solùm totius Ecclesiæ caput est , sed etiam , ut Patriarcha , in occidentales Ecclesias potestatem habet , et sub hoc respectu eadem est ejus auctoritas ac Patriarchæ Alexandrini in diœceses sibi subditas : porrò de hâc tantum auctoritate patriarchali sermo est in canone nicæno 6.º

Resp. 2.º Dist. pariter secundam partem majoris : Concessa fuerunt privilegia quæ spectant Romanum Pontificem ut Patriarcham , *conc.* ; quæ illius sunt ut est caput Ecclesiæ , *nego*. Itaque in canone 28 Concilii Chalcedonensis , de prioribus tantùm privilegiis agitur , cùm Episcopus Constantinopolitanus , quia erat novæ

Romæ Antistes, eadem jura patriarchalia, salvo tamen primatu Romani Pontificis, acceperit. Præterea dici posset privilegia Romani Pontificis à Patribus concessa fuisse, id est agnita et declarata, quatenus scilicet declarârunt quæ essent jura per Christum Papæ concessa.

CAPUT II.

De juribus et appendicibus primatui Romani Pontificis et illius successoribus annexis.

PRIMATUI honoris et jurisdictionis quem meritò sibi vindicat Romanus Pontifex, annexæ sunt eminentes prærogativæ, de quibus nunc agendum est.

ARTICULUS PRIMUS.

De juribus et prærogativis primatui Romani Pontificis annexis.

Præcipuas prærogativas quæ Romano Pontifici unanimi consensu adscribuntur totidem conclusionibus adstruemus. Sit igitur

CONCLUSIO PRIMA.

Romanus Pontifex totius communionis catholicæ centrum est necessarium. Est de fide.

Explicatur conclusio. Per *centrum communionis catholicæ*, illud intelligitur cum quo omnes Ecclesiæ particulares, necnon singula Ecclesiæ membra, communicare et unitatem servare debent: hæc autem communio cum sum-

mo Pontifice præsertim requiritur in rebus fidei.

Prob. conclusio. 1.º Ex Script. Namque ex iis quos jam attulimus Scripturæ textibus, constat Romanum Pontificem, jure divino, obtinere primatum honoris et jurisdictionis in totâ Ecclesiâ, cuius est fundamentum et caput: atqui evidens est illum qui, jure divino, fundamentum est et caput totius Ecclesiæ, hoc ipso necessarium communionis catholicæ centrum esse; nam, ut jam notavimus, per centrum communionis catholicæ, intelligitur illud cum quo omnia et singula Ecclesiæ membra communicare, jure divino, tenentur: atqui omnia et singula Ecclesiæ membra communicare debent cum eo qui est fundamentum et caput visibile totius Ecclesiæ; in corpore enim morali rectè disposito, sicut et in physico, membra capiti conjungi et uniri debent; alioquin corpus non erit, sed monstrum informe; ergo, etc.

Prob. 2.º Ex SS. PP. S. Irenæus, lib. 3. contra Hæreses: Ad hanc Ecclesiam, inquit, (Romanam scilicet), propter potiorem principitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt undique fideles.

S. Hieron., epist. 14.^a, ad Damasum Papam: *Ego.... beatitudini tuae, id est, cathedre Petri communione consocior; super illam petram ædificatam Ecclesiam scio. Quicunque extra hanc domum agnum comederit, profanus est; quicunque tecum non colligit, spargit.*

Prob. 3.º Ex Conciliis. Unius tantum testimonium referemus, Constantinopolitanus IV, generalis VIII, ubi sic loquuntur Patres, act. 1.^a: *Sequentes in omnibus apostolicam Sedem, et observantes ejus omnia constituta, speramus ut*

in una communione quam Sedes apostolica prædicat, esse mereamur, in qua est integra et vera Christianæ Religionis soliditas: promittentes etiam sequestratos à communione Ecclesiæ Catholicæ, id est, non consentientes Sedi apostolice, eorum nomina inter sacra non recitanda esse mysteria.

Traditioni hæc omnino consona profitetur Clerus Gallicanus, in conventu Parisiis habito anno 1681: *Le Pape est le chef de l'Eglise, le centre de l'unité, et il a sur nous une autorité de primauté et de juridiction, que Jésus-Christ lui a donnée dans la personne de saint Pierre; si on ne convenait pas de ces vérités, on serait schismatique, je puis même dire HÉRÉTIQUE.* Procès-verbaux du Clergé, tom. 5, p. 355.

Quām meritò igitur exclamat Bossuetius: *Sainte Eglise Romaine, mère des Eglises et mère de tous les fidèles, Eglise choisie de Dieu pour unir ses enfans dans la même foi et dans la même charité, nous tiendrons toujours à ton unité par le fond de nos entrailles. Si je t'oublie, Eglise Romaine, puissé-je m'oublier moi-même! Que ma langue se sèche et demeure immobile dans ma bouche, si tu n'es pas toujours la première dans mon souvenir, si je ne te mets pas au commencement de tous mes cantiques de réjouissance.* Sermon sur l'Unité.

COROLLARIUM PRIMUM.

Ergo vera Christi Ecclesia meritò Romana nuncupatur.

Rectè siquidem denominatur ab urbe cuius Antistes communionis et unitatis catholicæ centrum à Christo institutus est,

COROLLARIUM II.

Ergo Sedes Romana indefectibilis est.

Etenim, ex dictis, Romanus Pontifex est necessarium totius communionis catholicæ centrum; jam verò si desiceret series Pontificum in Sede Romanâ, vel Hæretici in eâ sederent, tunc Romanus Pontifex desineret esse totius communionis, etc.

CONCLUSIO II.

Romanus Pontifex, vi sui primatûs, potestatem habet condendi decreta fidei et disciplinæ quæ ad omnes pertineant Ecclesias, salvis tamen Ecclesiarum juribus.

Duæ sunt partes conclusionis.

Prob. 1.^a pars, de decretis *fidei*. Etenim Romanus Pontifex, ut potè caput universalis Ecclesiæ, ipsius bono providere tenetur, ac proindè sui muneris est ut fidei conservationi invigilet: atqui tale munus obire nequit, nisi jus habeat dogmatica decreta condendi quæ ad omnes Ecclesias pertineant; cùm enim, errore nascente et in Ecclesiâ grassante, sæpè sæpiùs *Concilium generale congregari* non possit, summi Pontificis decretum ad omnes directum Ecclesias, solum medium est quo error reprimi possit, et *integra Christi doctrina conservari*; ergo, etc.

Hinc declaravit Clerus Gallicanus in Comitiis anni 1682, *In fidei quoque quæstionibus, præcipuas summi Pontificis esse partes, ejusque decreta ad omnes et singulas Ecclesias pertinere.*

Prob. 2.^a pars de decretis disciplinæ. Namque postulat societatis christianæ bonum regimen , ut in eâ indesinenter vigeat potestas condendi leges generales , quibus ea prohibeantur quæ ipsius ordinem perturbant, et præcipiantur quæ ipsum fovere et tueri possint : atqui nulli ex Episcopis , nisi Romano Pontifici , talis potestas competere potest ; ipse enim solus *totius dominici gregis Pastor et moderator à Christo constitutus est*, his verbis : *Pasce agnos meos , pasce oves meas* , etc.

Dixi in conclusione , *salvis tamen Ecclesiæ rum juribus* , uti declaravit Concilium Ephesinum , actione 7.^a , his verbis : *Placuit igitur sanctæ et œcumenicæ Synodo* , *ut unicuique provinciæ pura et inviolata , quæ jam inde ab initio habuit , sua jura serventur , juxta veterem consuetudinem.*

Confirmatur utraque pars conclusionis nostræ constanti traditione , quæ nobis exhibet perpetuam et universalem summorum Pontificum sollicitudinem in causis fidei et disciplinæ. In memoriam revocare satis erit antiquissima exempla : Victoris , in causâ Paschatis ; Stephani , in causâ Baptismi ab Hæreticis collati ; Julii , in causâ S. Athanasii ; Cœlestini , in causâ Nestorii ; Leonis Magni , in causâ Eutychetis , etc.

C O N C L U S I O III.

Romanus Pontifex à legibus Conciliorum , etiam generalium , jus ecclesiasticum spectantibus , quando causa subest , valide dispensat.

Prob. Ipsa enim regiminis Ecclesiæ natura postulat ut , in certis casibus , ipsius leges , etiam

generales , per legitimam dispensationem relaxentur , ut evidens est et omnes fatentur : porrò illius certè est à lege ecclesiasticâ dispensare , ad quem pertinet generale Ecclesiæ regimen ; nunquid enim Concilium generale congregandum erit quoties dispensationi locus erit ? *Id , inquit Bossuetius , nemo catholicus , nemo veri regiminis sciens , aut rerum ecclesiasticarum gnarus , abstulerit..... Ipsa enim Basileensis Synodus sic loquitur : Per Concilium statuta in nullo derogant potestati Romani Pontificis , quin pro tempore , loco , causisque et personis , utilitate vel necessitate suadente , moderari , dispensareque possit , atque uti summi Principis episcopatia , quæ ab eo auferri nequit.* Defens. Decl. parte 3 , lib. 11 , cap. 16. Demùm cap. 20 ejusdem operis , sic concludit Præsul doctissimus : *Concedimus enim in jure quidem ecclesiastico Papam NIHIL NON POSSE , cùm necessitas id postulaverit.* Quæ verba sic commentatur D. Barruel : *S'il est jamais de ces circonstances où la nécessité prescrive à la puissance de ne prendre plus conseil que d'elle-même , de se montrer dans toute son immensité , dans toute la plénitude qu'un Dieu seul a pu lui donner , qu'elle s'élève alors au-dessus de toutes les règles , qu'elle se souvienne que la nécessité brise tous les liens de la loi. Et nous aussi alors nous convenons , malgré tous nos usages , malgré toutes les lois sur lesquelles nos saintes libertés sont fondées , malgré tout notre droit ecclésiastique , et malgré celui de toutes les Eglises , nous aussi alors nous convenons que , dans le droit ecclésiastique , il n'est rien que le Pape ne puisse.* Du Pape et de ses Droits , t. 2 , p. 117.

CONCLUSIO

CONCLUSIO IV.

Romanus Pontifex , jure ordinario , generalia Concilia convocat , ipsisque vel per se vel per legatos præest.

Prob. 1.º In omni societate benè moderatâ , naturâ ipsâ docente , ad eum pertinet generalia illius comitia convocare , qui honore et jurisdictione cæteris antecellit : atqui talis est Romanus Pontifex respectu societatis christianæ seu Ecclesiæ , ex anteà probatis. Et verò , sicut nemo denegat Episcopo potestatem convocandi Synodus diœcesanam , aut Archiepiscopo aut Patriarchæ jus congregandi Concilium provinciale aut nationale ipsique præsidendi , ita et à pari , etc.

Prob. 2.º Ex Traditione. 1. Pelagius II , in Epist. ad Episcopos orientales jam citatâ : *Generalium , inquit , Synodorum convocandarum auctoritas , apostolicæ Sedi B. Petri singulari privilegio tradita est.* 2. Canon Apostolorum objectus Orientalibus à Julio I , Epist. 1 ad Orientales , et agnitus à Socrate , Sozomeno et Nicephoro , sic habet : *Non oportere præter sententiam Romani Pontificis Concilia celebrari.* 3.º Chalcedonense Concilium , actione 1.^â , Dioscorum rejicit , quia ausus erat Concilium facere absque auctoritate Sedis apostolicæ , *quod nunquam licuit , inquiunt Patres , nunquam factum est.*

Prob. 3.º Ex perpetuâ et generali praxi Ecclesiæ. Sic Conilio Nicæno , generali I , præfuit Sylvester per suos legatos. Vi convocationis Concilium Constantinopolitanum , gene-

rale II, fuit solius Orientis, et oecumenicum non evasit, nisi accedente Romani Pontificis approbatione, et occidentalis Ecclesiæ consensu. Concilio Ephesino præfuerunt, nomine S. Cœlestini, S. Cyrillus Alexandrinus, et alii legati. Chalcedonensi, generali IV, præfuit S. Leo per suos legatos. Constantinopolitano II, generali V, præfuit Eutychius, consentiente Vigilio Papâ, ut constat ex Vigilii ad Eutychium Epistolâ. Constantinopolitano III, generali VI, præfuerunt legati Agathonis summi pontificis. Consultantur de aliis collectiones Conciliorum.

Dices: In convocatione Conciliorum, Nicæni, Ephesini, Chalcedonensis, primas partes habuerunt Imperatores christiani; ergo ad Romanum Pontificem non pertinet generalia Concilia convocare.

Resp. 1.º A Concilio generali VIII, usque ad Tridentinum inclusivè, omnia Concilia generalia à Romanis Pontificibus indicta, congregata et celebrata fuere, quin ulla fuerit ex parte principum reclamatio: atqui certè reclamassent principes de sui juris violatione, si credidissent tale jus ipsis competere; et verò undenàm illud habuissent?

Resp. 2.º Imperatores primas partes habuerunt in convocatione Conciliorum generalium, sed consentiente Romano Pontifice, cuius consensu, nomine, aut etiam jussu agebant, conc.; Romano Pontifice inconsulto aut nihil agente nec permittente, nego. Porrò multiplex fuit ratio cur tantam habuerint partem Imperatores in primorum Conciliorum convocatione. 1.º Quia lege prohibebantur omnes conventus, propter perturbationis metum; 2.º quia in urbe quādam

imperiali congregabantur Concilia ; 3.º quia impensæ necessariæ ad Conciliorum congregationem Imperatorum, sumptibus siebant; quid mirum igitur si Concilia, magnâ ex parte, opus eorum videbantur ; sed convocatio imperialis legitimatatem canonicam nunquam obtinuit, nisi ex Romani Pontificis voluntate vel consensu , ut probant plura historica monumenta , inter quæ id unum seligimus : Theodoricus Romam Episcopos coegerat ad definiendam causam Symmachi Romani Pontificis : objecerunt Episcopi Concilium non debuisse convocari à principe seculari ; reposuit Theodoricus se egisse *ex voluntate et consensu* Romani Pontificis , et literas ostendit.

Dixi in conclusione jus convocandi Concilia ad summum Pontificem pertinere , *jure ordinario* , quia sunt casus in quibus à Romano Pontifice Concilium generale convocari nequit , quamvis sit necessarium , v. g. , ubi nullus est Papa , vacante Sede apostolicâ ; vel dubius est et incertus , ut contigit tempore schismatis Occidentis , etc.

CONCLUSIO V.

Ex jure primatûs , causæ majores ad Romanum Pontificem referri debent.

Explicatur conclusio. Majores appellantur causæ vel ex rei de quâ agitur gravitate , quales illæ sunt quæ ad fidem et generalem morum disciplinam spectant ; vel ex magnitudine exortæ difficultatis ; vel ex dignitate personarum.

Prob. conclusio. 1.º Causæ istæ majores , quales à nobis designantur , pertinent evidenter

ad ordinem et statum generalem Ecclesiæ quem plerumquè conturbant et semper conturbare possunt. Quis autem dubitat causas hujusmodi referri debere ad eum cui à Christo imposita est sollicitudo omnium Ecclesiarum ? atque ita intellexere SS. Patres et Concilia.

Prob. 2.º Ex solemni Ecclesiæ consuetudine, Conciliorum et summorum Pontificum auctoritate firmatâ, quam apertè confessi sunt Præsules Gallicani, in suâ ad Innocentium X, Epistolâ quæ incipit his verbis : Majores causas ad Sedem apostolicam referre solemnis Ecclesiæ mos est, quem fides Petri nunquam deficiens perpetuò retineri pro jure suo postulat. Procès-verbaux du Clergé, ad calcem t. 4, p. 39.

Hinc communiter infertur, eodem jure primatûs, posse Romanum Pontificem Episcoporum appellations admittere et judicare ; idque confirmari solet, tum ex frequenti illarum appellationum usu tam in Oriente quàm in Occidente, ut testatur historia ecclesiastica ; tum vi jurisdictionis summi Pontificis super omnes Episcopos divisim sumptos, quorum proindè sententiam injustè latam irritare potest : illud autem maximè locum obtinere debet ex quo in desuetudinem missa sunt Concilia provincialia, sincerissimis bonorum omnium votis desiderata. Cæterùm de jure appell. vid. D. Regnier, tomo 2 de Ecclesiâ, p. 404 et seqq.

Observa tamen, cum eodem auctore, « aliud » esse jus ipsum appellations admittendi et » dijudicandi, aliud verò juris illius exercendi » quæ sit ratio et modus. Sic in Galliâ, ex » Concordato inter Leonem X et Franciscum I, » non valet appellatio, omissio medio tribunal;

» et quandò appellatio interjicitur ad Papam ,
 » committit Papa Judices in ipsis partibus , ne
 » cogantur Franci extra regnum causas suas
 » prosequi. Verùm juris appellationum ad Ro-
 » manum Pontificem origo et substantia hâc
 » jurisprudentiâ non læduntur. »

Cætera de quibus controvertitur an ad pri-
 matum pertineant vel non , explanabuntur per
 defensionem quam aggredimur Declarationis
 Cleri Gallicani , editæ die 19 martii anno 1682.

ARTICULUS II.

Defensio Declarationis Cleri Gallicani.

Præsules Gallicani jussu regio Parisiis anno 1682 congregati , protulère Declarationem cele-
 brem , quatuor contentam articulis , cuius tenor
 hic est :

*Ecclesiæ Gallicanæ decreta et libertates à
 majoribus nostris tanto studio propugnatas ,
 earumque fundamenta sacris canonibus et Pa-
 trum traditione nixa , multi diruere moliuntur ;
 nec desunt qui eorum obtentu primatum beati
 Petri , ejusque successorum Romanorum Pon-
 tificum , à Christo institutum , iisque debitam
 ab omnibus Christianis obedientiam , Sedisque
 apostolicæ , in quâ fides prædicatur et unitas
 servatur Ecclesiæ , reverendam omnibus gentibus
 majestatem imminuere non vereantur. Hæretici
 quoque nihil prætermittunt quo eam potesta-
 tem , quid pax Ecclesiæ continetur , invidiosam
 et gravem Regibus et populis ostentent , iisque
 fraudibus simplices animas ab Ecclesiæ matris
 Christique adeò communione dissident. Quæ
 ut incommoda propulsemus , nos Archiepiscopi*

*et Episcopi Parisiis mandato regio congregati,
Ecclesiam Gallicanam repræsentantes unà cum
cæteris ecclesiasticis viris nobiscum deputatis,
diligenti tractatu habito, hæc sancienda et de-
claranda esse duximus.*

I.

*Primùm beato Petro ejusque successoribus,
Christi vicariis, ipsique Ecclesiæ rerum spiri-
tualium et ad cæternam salutem pertinentium,
non autem civilium, à Deo traditam potesta-
tem, dicente Domino: Regnum meum non est
de hoc mundo: et iterum: Reddite ergo quæ
sunt Cæsar, Cæsari, et quæ sunt Dei, Deo;
ac proindè stare apostolicum illud: Omnis
anima potestatibus sublimioribus subdita sit;
non est enim potestas nisi à Deo; quæ autem
sunt, à Deo ordinatæ sunt; itaque qui potestati
resistit, Dei ordinationi resistit. Reges ergo et
Principes, in temporalibus, nulli ecclesiasticæ
potestati Dei ordinatione subjici, neque aucto-
ritate clavium Ecclesiæ directè vel indirectè
deponi, aut illorum subditos eximi à fide, at-
que obedientid, ac præstito fidelitatis sacra-
mento solvi posse; eamque sententiam publicæ
tranquillitati necessariam, nec minus Ecclesiæ
quam Imperio utilem, ut verbo Dei, Patrum
traditioni, et Sanctorum exemplis consonam,
omnino retinendam.*

II.

*Sic autem inesse apostolicæ Sedi ac Petri
successoribus, Christi vicariis, rerum spiritua-
lium plenam potestatem, ut simul valeant,
atque immota consistant sanctæ œcumenicæ*

Synodi Constantiensis, à Sede apostolicā comprobata, ipsoque Romanorum Pontificum ac totius Ecclesiæ usu confirmata, atque ab Ecclesiā Gallicanā perpetuā religione custodita decreta de auctoritate Conciliorum generalium, quæ sessione quartā et quintā continentur; nec probari à Gallicanā Ecclesiā qui eorum decretorum, quasi dubiæ sint auctoritatis ac minus approbata, robur infringant, aut ad solum schismatis tempus Concilii dicta detorqueant.

III.

Hinc apostolicæ potestatiſ usum moderandum per canones Spiritu Dei conditos, et totius mundi reverentiā consecratos: valere etiam regulas, mores et instituta à Regno et Ecclesiā Gallicanā recepta, Patrumque terminos manere inconcussos; atque id pertinere ad amplitudinem apostolicæ Sedis, ut statuta et consuetudines tantæ Sedis et Ecclesiarum consensione firmata, propriam stabilitatem obtineant.

IV.

In fidei quoque quæstionibus præcipuas summi Pontificis esse partes, ejusque decreta ad omnes et singulas Ecclesias pertinere, nec tamen irreformabile esse judicium, nisi Ecclesiæ consensus accesserit.

Quæ accepta à Patribus ad omnes Ecclesias Gallicanas atque Episcopos iis Spiritu sancto auctore præsidentes mittenda decrevimus, ut id ipsum dicamus omnes, simusque in eodem sensu et in eadem sententia.

Hos autem quatuor Articulos distinctis paragraphis vindicare operæ pretium est.

§ I.

De primâ propositione Declarationis Cleri Gallicani,

Sive quòd

Nec Romanus Pontifex, nec ipsa Ecclesia, ullam habeat in temporalia Regum potestatem.

Potestas in temporalia Regum dividitur in *directam* et in *indirectam*: prior est ea quæ datur propter proprium finem potestatis temporalis, nempè salutem corporis et pacem publicam; potestas *indirecta* in temporalia, est ea quæ datur propter finem obtinendum alterius potestatis. Quidam eò adulationis progressi sunt, ut dicent Romanum Pontificem supremum esse Monarcham, eumque in temporalia *directam* habere potestatem; alii verò hanc sententiam temperantes, cum Bellarmino docuerunt *directam* potestatem in temporalia Romano Pontifici non competere, ipsi autem inesse *indirectam*, vi cuius, *tanquam summus Princeps spiritualis*, Reges deponere, et ipsorum subditos à sacramento fidelitatis absolvere potest. Nos verò sanctissimâ auctoritate summorum Pontificum nixi, statuimus, tanquam certum et indubitatum, Regum potestatem à Deo immediatè acceptam ab ipso tantùm pendere, ita ut Romanus Pontifex, vel etiam Ecclesia, nullam in Regum imperiis potestatem temporalem exercere unquam possit.

CONCLUSIO.

Nec Romanus Pontifex, nec Ecclesia, ullam sive directam, sive indirectam potestatem habent in temporalia Regum.

Prob. 1.ª pars, 1.º Ex Script. Joan. cap. 18, sic Christus loquitur : *Regnum meum non est de hoc mundo :* porrò si regnum Christi non fuit de hoc mundo, à fortiori regnum Vicarii ejus et Ecclesiæ; jam verò si regnum Ecclesiæ et Vicarii Christi non sit de hoc mundo, nec Ecclesia, nec Romanus Pontifex, directam habent potestatem in temporalia Regum, ut patet.

Prob. 2.º Ex dicendis in probatione 2.ª partis.

Prob. 2.ª pars, 1.º Ex Script. Proverb. cap. 8: Per me Reges regnant; Danielis, c. 2 : *Deus, inquit Daniel, alloquens Nabuchodonosorem, regnum et imperium dedit tibi;* ad Rom. cap. 13 : *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non est enim potestas nisi à Deo.* Undè sic : ex mox allatis Scripturæ textibus, constat potestatem temporalem principibus à Deo immediatè tribui; potestas autem à Deo immediatè concessa à solo Deo pendet, et ab ipso solo tolli potest, nisi clarè probetur Deum voluisse ut ab altero pendeat : atqui nullus est Scripturæ aut Traditionis textus in quo talis Dei voluntas clarè exprimatur, imò contraria satis manifestatur, ut patet ex his Apostoli verbis : *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non est enim potestas nisi à Deo;* aliundè nulla evidens ratio temporalis potestatis ab ecclesiasticâ dependentiam exigit.

Prob. 2.º Ex Traditione. Tertull. Apologet. cap. 30 : *Sciunt Imperatores quis illis dederit imperium.... Sentiunt eum esse Deum solum, in cuius solius potestate sunt, à quo sunt secundi, post quem primi.* Et lib. ad Scapulam, c. 2 : *Colimus Imperatorem... ut hominem à Deo secundum... et solo Deo minorem.* S. Optatus, lib. 3 contra Parmenianum : *Super Imperatorem, inquit, non est nisi solus Deus, qui fecit Imperatorem.* S. Ambrosius in apologiâ David, cap. 10 : *Rex, inquit, utique erat, nullis ipse legibus tenebatur,... neque enim ullis legibus ad pœnam vocantur, tuti sub imperii potestate.* Osius, Episcopus Cordubensis, apud S. Athanasium sic loquitur, Constantium Imperatorem alloquens : *Ne te rebus misceas ecclesiasticis, neu nobis his de rebus præcepta mandes; sed à nobis potius hæc ediscas. Tibi Deus Imperium tradidit, nobis ecclesiastica concredidit.* Gelasius Papa, Epist. 8 ad Anastasium : *Duo sunt, Imperator Auguste, quibus principaliiter mundus hic regitur, auctoritas Pontificum et regalis potestas.* Undè sic : illi docent nec Papam nec Ecclesiam ullam habere in Regum temporalia potestatem, qui docent principum auctoritatem à Deo esse et ab eo solo pendere, et prorsùs distinctam esse potestatem ecclesiasticam à civili, ita ut non alteri liceat alterius jura lædere : atqui ita docent SS. PP. mox appellati ; ergo, etc.

Prob. 3.º Argument. theologicis. 1. Opinio de potestate ecclesiasticâ in temporalia Regum, nova est et ante Gregorium VII, id est, anteseulum XI inaudita ; patet tum ex silentio sacrae Scripturæ, tum SS. Patrum. Legimus quidem in Scripturâ

quòd reddenda sunt Cæsari quæ sunt Cæsaris; item, quòd *omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*, etc.; imò præcipit Apostolus ut obediamus dominis nostris etiam *dyscolis*: nullibi autem legitur in Scripturis principes ab Ecclesiâ posse deponi. Similiter Patres, imò Romani Pontifices decem priorum Ecclesiæ seculorum, innumeris in locis toti sunt ut obedientiam principibus debitam prædicent, nullus est autem qui verbis aut factis unquam indicaverit Reges ab Ecclesiâ in temporalibus pendere; ergo opinio illa est recentius excogitata; ergo falsa est. Consequentia patet: si enim nova sit, ergo non revelata; si autem revelata non est, veritate caret.

2. Multi fuere Reges et Imperatores, sive hæretici, sive infideles, qui Religionem et Ecclesiam Christi totis viribus demoliri conati sunt; non minùs certum est Ecclesiam hujusmodi principes auctoritate non spoliasse, nec subditos à juramento fidelitatis absolvisse: atqui hæc agendi ratio evidenter probat nullam à Deo ipsi concessam fuisse potestatem; si enim hanc potestatem à Deo accepisset, in præfatis circumstantiis cù procul dubio usa fuisse.

Nec dicas cum Bellarmino quòd si Christiani olim non deposuerunt Neronem, Diocletianum, Julianum Apostatam, etc., id factum fuerit quia vires temporales deerant Christianis; namque iis etiam temporibus, ut loquitur Tertullianus in suâ Apologiâ, tam numerosi erant Christiani, ut omnia replerent loca, ita ut non defectu virium, sed ex liberâ voluntate, non propter timorem et necessitatem, sed propter conscientiam dominis suis, etsi peccatoribus,

subjacerent. Et verò quâ fronte primi fideles suam tantoperè obedientiam erga principes jactarent, si ad rebellionem sub prætextu Religio-nis mente dispositi, solo timore cogente, retenta fuisset eorum manus? Cæterūm vide illustris-simum Bossuetum in suâ Defensione Cleri Gal-licani, lib. 1., parte 1.^a

Obj. 1.º Lucæ cap. 22, cùm dixissent Disci-puli, *Ecce duo gladii*, respondit Christus: *Satis est*; quos quidem S. Bernardus, libro 4 de Consideratione ad Eugenium Papam, per allegoriam intelligit de *spirituali* et *temporali* gladio.

Resp. In textu S. Lucæ sermo non est de du-plici gladio spirituali et temporali, sed Christus monitos voluit Discipulos, maximas ipsos passuros esse angustias, tempore passionis suæ, similes iis in quibus esse solent qui *vendunt* tunicam ut *emant* gladium; cùm ergo, reponentibus Apos-tolis *duos esse gladios*, ipse respondit, *satis est*, voluit ostendere non esse opus gladio. Enim verò si gladiis rem agi voluisset Christus, non duo, sed vix centum fuissent satis. Reverà quidem S. Bernardus allegoricè duos illos gladios de spirituali et temporali intelligit: at eo sensu gladium temporalem Ecclesiæ vindicat, quod eo, non manu propriâ, nec ex imperio, sed adhortatione utatur, recurrendo scilicet ad prin-cipes seculares, canonum Ecclesiæ protectores, ut in gratiâ ipsius gladio materiali utantur. Mirum profectò ex illo textu allegoricè intel-lecto tantam Pontificibus potestatem tribui; quis enim nescit sensum allegoricum nullius roboris esse ad probandum, nisi vel aliis sacræ Scrip-turæ textibus, vel Traditione nitatur? quæ utraque deest conditio in præsenti casu.

Obj. 2.º Deus Ecclesiæ suæ contulit potestatem faciendi quæ necessaria sunt ad Ecclesiæ conservationem et salutem animarum : atqui depositio principum ad id aliquandò necessaria est, quandò scilicet princeps veram fidem revertere conatur ; ergo, etc.

Resp. Nego min. Patientiâ, oratione et virtute tunc agendum est ad Ecclesiæ conservationem et conversionem principis, non autem vi et armis ; Deus, scilicet, potens est ut salvet animas, fidemque custodiat, non obstantibus principum conatibus. Et verò nunquàm illustrior fuit Ecclesia, quàm dùm ab Imperatoribus vexata est ; ergo depositio principum non est medium ad Ecclesiæ conservationem necessarium ; imò experientiâ constat ex attentatis Regum depositionibus, maxima in damnum Ecclesiæ emersisse mala : hinc auctoritas quam summo Pontifici adversarii tribuunt, Hæreticis offensioni est, principibus odio, quos, si Christo nomen non dederunt, ab amplectendâ Religione deterret.

Obj. 3.º canonem tertium Concilii Lateranensis IV, in quo dicitur Dominum temporalem qui terram suam ab hæresi Albigensium purgare negligit, primò excommunicandum ; deinde, si per annum in excommunicatione permanserit, denuntiandum esse ad summum Pontificem, qui vassalos suos à fidelitate pronuntiet absolutos, salvo jure Domini principalis ; additurque eamdem legem servandam esse erga eos qui non habent Dominos principales ; ergo, etc.

Resp. Nego consequent. In illo canone non agitur contra Reges, sed tantùm contra feudatarios ; porrò illi erant feudatarii vel Ecclesiæ,

et consequenter de iis nulla difficultas, vel principum secularium: atqui ratione illorum non valebat decretum, nisi de auctoritate principum qui per legatos Concilio aderant; aderant enim legati Frederici Imperatoris, Regum Galliæ, Angliæ, Hungariæ, Arragoniæ. Illi autem de quibus canon præfatur, *qui non habent Dominum principalem*, non sunt Reges ac principes; ex jurisperitis enim Reges non veniunt sub generali appellatione, propter personæ dignitatem: specialis eorum mentio fieri debet, ut lex ad eos spectet; illi ergo qui non habent *Dominos principales* erant tantum principes *feudatarii* qui terras possidebant quas jurisperiti dicunt gallicè, *de franc-aleu*, ratione quarum non debent fidem, dominium et census; agnoscunt nihilominus superiorem, si non ratione terræ suæ, ratione tamen jurisdictionis.

*Obj. 4.*º plura decreta Synodi Constantiensis, quibus resistentes omni dignitate privantur, privantur etiam regali et imperiali; in iis etiam pœna privationis bonorum decernitur contra Fredericum Austriae Ducem, quod bona Tridentinæ Ecclesiæ occupasset; ergo, etc.

Resp. ad priora decreta, ibi pœnas spirituales simul infligi cum temporalibus; adeoque pœnæ inflictæ non conjunctim, sed divisim, id est, ut loquuntur, per distributionem accomodatam intelligenda sunt, adeò ut pœnæ spirituales ad Reges et principes *supremos*, pœnæ verò privationis dignitatum temporalium ad principes *feudatarios*, de consensu Imperatorum et Regum pertineant. Ea sic intelligenda esse patet, quia Concilio Constantensi Theologi addictissimi, ut Gersonius et cæteri, opinionem de

potestate Pontificis in temporalia Regum , vocant
subdolam adulacionem.

Quoad decretum contra Ducem Austriæ , non nisi de consensu Imperatoris latum est , eumque Patres Concilii enixè rogârunt , ut sententiam in Fredericum latam executioni mandaret .

Obj. 5.º quædam facta depositionis Imperatorum , quorum duo tantùm , quæ sunt gravioris momenti , referemus .

Itaque objicitur factum Henrici IV Imperatoris , quem Gregorius VII , potestate gladiorum , imperiali auctoritate spoliavit , eujusque sententia à pluribus Pontificibus et Conciliis fuit approbata .

Resp. Ut ex facto Gregorii VII aliquid concluderetur , oporteret ut à summo illo Pontifice propositum fuisset fidelibus decretum quo adigerentur fideles ad id genus potestatis confitendum ; deindè ut decretum illud ab universali Ecclesiâ approbatum fuisset : atqui hæc duo falsa sunt . Primum quidem ; observat enim doctissimus Bossuetius , neque à Gregorio VII , neque à quolibet alio Pontifice aut Concilio proununtiatum esse , ne quis negaret principes à Pontificibus posse deponi , neque ab ullo Doc-
tore , ab ullo historico , ab ullo viro bono esse scriptum , hæreticum aut schismaticum fuisse quemquam , eo præcisè nomine quòd negasset Reges à Pontifice posse deponi . Secundùm quoque constat ; Gregorius enim VII ipse testatur judicium ipsius à pluribus esse rejectum : *Quotquot , inquit , Latini sunt , omnes causam Henrici , præter admodum paucos , laudant ac defendunt , et per nimicæ duritiae ac impietatis circa eum me redarguunt ; et reverà , Itali , Germani ,*

Angli, Galli, Henricum pro deposito non habuerunt.

Neque dicas per tot Pontifices qui eam doctrinam professi sunt perimi indefectibilitatem Ecclesiæ Romanae; nam indefectibilitas illa extenditur tantummodo ad ea dogmata quæ propriè definit et fidelibus proponit, non verò ad meras opiniones.

Obj. 6.º factum Frederici II Imperatoris ab Innocentio IV, sacro approbante Concilio Lugdunensi I oecumenico, depositi, ut narrat Matthæus *Paris*.

Resp. Sententia depositionis Frederici non à toto Concilio, sed ab Innocentio IV tantum lata est; quia Bulla depositionis inscribitur: *Sententia contra Fredericum Imperatorem ab Innocentio IV in Concilio lata, sacro præsente Concilio.* Porrò in decretis quibus Concilium consensit, apponitur, *sacro approbante Concilio, vel ex communi Concilii approbatione;* quod discriminè apertè indicat sententiam depositionis à Concilio non fuisse comprobata; ergo deceptus est Matthæus *Paris*, qui fortè ex poenâ excommunicationis in Fredericum à toto Concilio latâ, depositionem ab eodem contra hunc principem latam fuisse concludit.

Inst. Innocentius IV ait Sententiam depositionis ex præhabitâ Concilii deliberatione latam fuisse; ergo à Concilio approbata est.

Resp. 1.º Innocentium loqui de deliberatione non de consensu; 2.º hanc deliberationem spectare tum crimina Frederici, quæ coram Concilio discussa sunt, tum sententiam excommunicationis, quæ ibidem lata est.

§ II.

De 2.^ā et 3.^ā propositione Cleri Gallicani.

Quæstio est utrūm Concilium generale sive à summo Pontifice, sive, ipso injustè renuente, à primis Ecclesiæ Præsulibus convocatum, sit ipso summo Pontifice superius in iis quæ pertinent ad fidem, disciplinam, reformationem, ac jurisdictionem.

CONCLUSIO PRIMA.

Romanus Pontifex cuilibet Concilio verè oecumenico inferior est in iis quæ pertinent ad fidem, disciplinam, reformationem ac jurisdictionem.

Prob. 1.º Ex dicendis, Romanus Pontifex, etiam ex cathedrâ loquens, errori obnoxius est; Concilium verò oecumenicum, repræsentans Ecclesiam, infallibilitate gaudet; ergo Papâ superius est. Præterea summus Pontifex errans, nec errorem deponens, ab aliquo judicandus est; ergo à Concilio oecumenico; nulli enim alteri tribunali in spiritualibus subesse potest.

Prob. 2.º Concilium Constantiense, Sess. 4.^ā et 5.^ā est verè oecumenicum: atqui definivit in illâ sessione ipsum esse superius summo Pontifice in rebus recensis; ergo, etc.

Prob. maj. Si Concilium Constantiense, Sess. 4.^ā et 5.^ā, non esset oecumenicum, maximè quia non aderant Obedientiæ Gregorii XII et Benedicti XIII: atqui absentia illarum Obedientiarum non impedit quominus Concilium Constantiense sit oecumenicum, quia 1.º illa absentia

non obstat quominus Obedientia Joannis XXIII legitimè congregata (quæ erat vera Obedientia), totam moraliter Ecclesiam efformaret; quia 2.º certum est Concilium Constantiense œcumenicum fuisse Sess. 8.ª, 13.ª et 15.ª, in quibus damnati sunt Wiclefus et Joannes Hus; quippe Martinus V in Bullâ suâ, *Inter cunctas, ab omnibus credi imperat Concilium Constantiense universalem repræsentasse Ecclesiam, cùm Wiclefum damnavit: porrò non magis œcuménitate donabatur his sessionibus quàm sessione 5.ª, cùm illis sicut et istis adasset sola Joannis XXIII Obedientia; quia 3.º Concilium Basileense adhuc œcumenicum, decretum sessionis 5.^æ Constantiensis Concilii renovavit et confirmavit.*

Prob. min. Synodus enim Constantiensis definit, decernit et declarat quòd Synodus legitimè congregata et Ecclesiam Catholicam repræsentans, potestatem à Christo habeat immediatè, cui quilibet, cujuscunque statûs vel dignitatis, etiam si Papalis existat, obedire tenetur, in his quæ pertinent ad fidem et extirpationem schismatis et reformationem Ecclesiæ in capite et in membris: porrò hæc evidenter probant Concilium generale esse superius summo Pontifice, in casibus recensitis, si decretum ad tempus schismatis non sit restringendum: atqui decretum constantiense de omni tempore, etiam quandò certus est Papa, exponendum est: 1.º quia tunc verè dubius non erat summus Pontifex; à Concilii Pisani tempore certum erat schismaticos fuisse Gregorium XII et Benedictum XIII, legitimos verò Pontifices fuisse Alexandrum V et Joannem XXIII ejus succes-

sorem ; 2.º quia Concilii Constantiensis decretum declarat summum Pontificem Concilio subjici , non tantū in iis quæ spectant extirpationem schismatis , verū etiam in omnibus ad fidem et reformationem spectantibus , nec tantū huic Concilio Constantiensi , sed et omnibus Conciliis generalibus ; 3.º quia non melior est interpres sensū canonis constantiensis , quām Synodus ipsa Basileensis , ab Eugenio IV , anno 1431 confirmata ; porrò Synodus Basileensis decretum constantiense eo sensu intellexit , quod Romanus Pontifex certus et extra tempus schismatis inferior sit Concilio ; ergo , etc.

CONCLUSIO II.

Usus potestatis apostolicæ moderandus est per canones spiritu Dei conditos et totius mundi reverentiā consecratos.

Prob. 1.º Ex probatis in conclusione primā , Romanus Pontifex Concilio generali subest ; ergo et canonibus Conciliorum generalium , vel legibus à totâ Ecclesiâ , quæ ejusdem auctoritatis est , consecratis ; ergo usus potestatis apostolicæ dirigendus est ac proindè moderandus per canones ; 2.º quia id expressè agnoverunt summi Pontifices ; Zozimus , Epist. ad Episcopos Provinciae Viennensis et Narbonensis , ait quod contra statuta Patrum... concedere aliquid vel mutare , ne hujus quidem Sedis possit auctoritas . S. Leo Epist. ad Pulcheriam Augustam , Conc. Chalced. part. 3 , cap. 7 : *Quoniam contra statuta paternorum canonum.... nihil cuiquam audere conceditur.* Hinc est quod summi Pontifices , die inaugurationis suæ ,

jurejurando se astringunt ad canonum observationem.

Hic summatim perstringere sufficiat quæ adversus has duas conclusiones objiciuntur, ut potè quæ sint levioris momenti.

1.º Dicitur summum Pontificem esse Pastorem, caput Ecclesiæ, potestatem habere in universam Ecclesiam, ut definitum est à Concilio Florentino; demùm ipsum à nemine judicari: *prima enim sedes*, ut fert axioma, à *nemine judicatur*; sed hæc superioritas quæ caput et Pastor est Ecclesiæ, vi cujus à nemine judicari potest, non spectat Ecclesiam *collectivè* sed *distributivè* sumptam; ita enim eam intellexit Martinus V ipse, in Concilio Constantiensi.

2.º Dicitur summum Pontificem confirmare Concilia; dispensare à canonibus Conciliorum generalium. Sed 1. illa confirmatio nihil aliud est quæ merus consensus ipsorum definitiōnibus, aut declaratio ipsorum cœcumenicitatis; non verò judicium quod ipsis auctoritatem infallibilem tribuat; deindè ex dispensatione non sequitur superioritas, quia Christus et Ecclesia instituere potuerunt ut Romanus Pontifex, licet canonibus inferior, urgente necessitate vel utilitate, in canonibus dispensare posset.

3.º Dicitur, invito Concilio Basileensi, Concilium Florentinum ab Eugenio IV congregatum esse; deindè ipsum in Bullâ suâ, *Moyses vir Dei*, damnasse hanc Patrum Basileensium propositionem, *Veritatem de potestate Concilii generalis supra Papam esse fidei catholicæ*: sed ad 1.um respondeo, non Eugenium solum, sed saniorem partem Concilii Basileensis cum

Eugenio conjunctam , Florentiam Concilium transtulisse. *Respondeo ad 2.um*, meritò damnata esse hanc Basileensium propositionem , quia , licet superioritas Concilii supra Papam defendatur à Gallis, *non est tamen fidei catholicæ* , cùm apud Catholicos de hâc quæstione liberè disputetur.

Dicitur ultimò Concilium Lateranense V definivisse Papam esse Concilio superiorem.

Resp. 1.º Concilium illud Lateranense V jure œcumenicitatis apud omnes Catholicos non gaudet ; 2.º superioritas Pontificis non expressè definita est in præfato Concilio , sed de eâ tantum mentio fit in probationibus et præambulis, quæ eâdem auctoritate ac decreta Concilii non pollent ; igitur illa definitio prævalere non potest constantibus decretis quæ à Concilio verè œcuménico , et juxta formam definitionis prolatæ sunt.

§ III.

De quartâ propositione Cleri Gallicani,
seu

De fallibilitate summi Pontificis.

Plures respectus in summo Pontifice considerari possunt : 1.º quidem spectari potest summus Pontifex ut privatus Doctor ; 2.º ut Romæ urbis Episcopus ; 3.º quatenus Metropolitanus ; 4.º ut Patriarcha totius Occidentis ; 5.º tandem, ut totius Ecclesiæ caput. Summus Pontifex nullam specialem habet auctoritatem ut Doctor privatus , et tantum valent ipsius responsa , quantum et rationes quibus fundantur ; ut Romæ Episcopus, in Romanâ Diœcesi jurisdic-

tionem exercet; ut Metropolitanus, auctoritatem habet in suffraganeos Episcopos, scilicet Romæ vicinos; tanquam Patriarcha, jurisdictionem obtinet in omnes Episcopos Occidentis; tandem, ut totius Ecclesiæ caput, in totâ Ecclesiâ primatum honoris et jurisdictionis habet; iisque omnibus insignitur privilegiis quæ suprà ipsi competere demonstravimus.

Summus Pontifex identidem agere potest secundum aliquem ex illis prioribus respectibus, v. g., tanquam Doctor privatus, etsi non agat tanquam summus Pontifex; aliquandò verò agit et loquitur quatenus est Papa, id est, prout Ecclesiæ caput, et hoc est quod dicitur agere vel loqui *ex cathedra*. Dissentiunt maximè inter se Ultramontani circa notas quibus dignosci possit an Romanus Pontifex loquatur ex cathedrâ: quidquid sit, certum videtur Papam e modo agere vel loqui, 1.º cùm ad omnes fideles decreta sua dirigit; non enim in omnia Ecclesiæ membra auctoritate potitur, nisi ut totius Ecclesiæ caput; 2.º cùm aliquid præcipit orientibus Episcopis; ratio est quod solâ in Orientales capitum auctoritate valeat, cùm ipsi versentur extra limites patriarchatus Occidentis; 3.º cùm aliquid facit cuius peragendi jus non sibi tribuit, nisi quatenus summus Pontifex, v. g., cùm Imperatores et Reges deponere tentavit.

Porrò distinguendum est inter *Sedem Romanam*, et *personam* quæ in eâ sedet; Sedes enim Romana indefectibilis est, vi promissionum Christi, cùm Ecclesiæ perpetuò duraturæ fundamentum sit; igitur semper futuri sunt, *moraliter loquendo*, usque ad finem mundi, successores S. Petri veram fidem tenentes. Dixi,

moraliter loquendo; non enim est contra permissionem divinam ut, brevi spatio temporis, aut nullus sit in cathedrâ Petri sedens, propter mortem alicujus Papæ cuius successor nondum electus fuerit, aut etiam Pontifex Romanus hæresim aliquandiù doceat. At verò privilegium indefectibilitatis quæ sanctæ Sedi convenit, minimè promissum est singulis in eâ sedentibus. Ipsi enim desicere possunt per hæresim; aliundè omnes reverà deficiunt per mortem naturalem.

Certum est Romanum Pontificem, quatenùs privatum Doctorem, vel ut Episcopum, vel ut Metropolitanum aut Patriarcham, errori obnoxium esse; supremus enim Pontifex, sub his respectibus, non majori gaudet privilegio quàm cæteri in quibus eosdem respectus videre est: atqui constat privatos Doctores fallibiles esse; ergo à pari Romanus Pontifex, ut privatus Doctor, fallibilis est, quidquid contrarium dixerint pauci inter Ultramontanos. Itaque tota quæstio est utrùm Doctor infallibilis sit Papa *ex cathedra loquens*. Affirmant Ultramontani, quorum alii ita promissam fuisse censem Romano Pontifici infallibilitatem, ut ipsi soli, non autem Episcoporum corpori, nisi quatenùs cum ipso jungatur, competit; alii verò ita Romano Pontifici tribuunt infallibilitatem, ut eamdem prærogativam Episcoporum corpori datam fuisse putent, ita ut repugnet Papam inter et corpus episcopale definitionum oppositio. Secundùm adductam Cleri Gallicani doctrinam, Romanus Pontifex, etiam *ex cathedra loquens*, errori obnoxius est, ita ut infallibilitas promissa sit corpori Episcoporum. Quidam tamen Galli contendunt inerrantiæ privilegium

nec soli Papæ , nec soli Episcoporum corpori , sed utrisque simul junctis concessum fuisse.

• Cæterūm hīc cum illustr. *Bossuet* sedulō notandum ducimus quæstionem de infallibilitate aut fallibilitate summi Pontificis *ad fidem catholicam non pertinere*, ita ut , absque hæreos et rebellionis contra Ecclesiam crimine, alterutra defendi possit. Hinc videre est quām præposterē, ne quid ampliū dicam, in Gallorum de fallibilitate Papæ sententiam debacchati fuerint quidam Ultramontani , quām temerē malignas ipsi notas inurere voluerint. In hâc propulsandâ à Cleri Gallicani Declaratione calumniâ totus est Bossuetius in appendice ad Defens. Declar. Cleri Gall. Hinc etiā malā fide Protestantes unionem suam cum Romanâ Sede denegant , sub prætextu quòd exigat ut propositiones contradictoriæ Declarationi Cleri Gallicani ab omnibus qui cum ipsâ communionem servare voluerint teneantur , et *fide catholicā* credantur ; mera enim est calumnia , ut multis argumentis ex auctoritatē Theologorum ultramontanorum depromptis confirmari potest , et magis adhuc patet ex agendi ratione summorum Pontificum erga Gallos Cleri Gallicani declarationi addictissimos.

CONCLUSIO.

In fidei et morum quæstionibus Romani Pontificis , etiam ex cathedrâ loquentis judicium non est irreformabile , donec Ecclesiæ consensus accesserit.

Prob. 1.º Si Romani Pontificis judicia , etiam ex cathedrâ lata , essent irreformabilia ea certè

certè ad novum examen non revocassent Concilia oecumenica : atqui tamen à pluribus Conciliis oecumenicis ad novum examen , etc. ; sic Cœlestinus Papa hæresim nestorianam in Synodo Romanâ damnaverat , et causa iterùm agitata expensaque fuit in Concilio Ephesino ; sic S. Leo Magnus Eutychetem proscripterat in epistolâ dogmaticâ ad Flavianum ; et tamen Synodus Chalcedonensis , ut asserunt Patres Concilii V , *non simpliciter nec sine inquisitione* eam approbavit , *sed quatenus per omnia cognovit ipsam consonare expositioni et doctrinæ sanctorum Patrum* ; sic Martinus I in Synodo Lateranensi , et Agatho in Synodo Romanâ , Monothelitas compresserant , et tamen congregatum est Concilium VI , cuius Patres non priùs acquieverunt Pontificum decretis , quām scrutati essent *libros sanctorum et probabilem Patrum*.

Prob. 2.º Illa prærogativa non fuit Romano Pontifici concessa , quam non agnoverunt priora Ecclesiæ secula : atqui infallibilitatem Romani Pontificis non agnoverunt priora Ecclesiæ secula ; non ipsam enim agnovere Asiaticæ Ecclesiæ , quæ , duce Polycrate , ita fortiter judicio Victoris Papæ restiterunt ; ipsam penitus ignorasse videtur Cyprianus cum suis Africanis , dùm Stephani aliter decernentis redarguit consuetudinem ; non ipsam agnovere Patres et Concilia , quæ passim docent non unius aut alterius Ecclesiæ , sed universarum moraliter Ecclesiarum consensione finiendas esse controversias ; non agnitam fuisse comprobat Ecclesiæ praxis , quæ nullam hæresim judicio solo Romani Pontificis , et nisi accidente Ecclesiæ ex-

presso vel tacito consensu tanquam damnatam
habuit.

Prob. 3.º Si Romano Pontifici competeteret infallibilitas, in verbo Dei scripto aut tradito luculenter et distinctè debuisset exprimi, imò deberet constare de conditionibus ad illam exercendam : neutrum tamen asseri potest ; 1.º enim nullus Scripturæ textus proferri potest qui evidenter summo Pontifici donum illud eximium conferat, ut patebit ex dicendis ; nullus pariter Traditionis locus ostenditur in quo contineatur hæc prærogativa, cùm, ex jam dictis, adversùs eam reclament omnia ecclesiastica monumenta. 2.º Etiam non constat de conditionibus juxta quas illa infallibilitas exercenda sit ; non potest enim exerceri nisi Papa ex cathedrâ loquatur : atqui non solum Gallicani ab Ultramontanis, sed ipsimet Ultramontani à sese invicem dissentient circa conditiones quæ requiruntur ut Pontifex ex cathedrâ docere censeatur, ut patet ex variis opinionibus quæ apud ipsos defenduntur ; ergo, etc.

Obj. 1.º Lucæ cap. 22 : *Ego rogavi pro te ut non deficiat fides tua* ; Christus promisit Petro fidem ipsius non esse defecturam : atqui hæc promissio pertinet etiam ad ipsius successores ; ergo, etc.

Resp. Conc. totum argumentum. Etenim ex illo tantùm concluditur fidem Romanorum Pontificum deficere non posse : atqui, licet fides Romanorum Pontificum deficere non possit, non ideo sequitur ipsos in particulari esse infallibles ; etenim, ut observat S. Bonaventura in hunc textum, aliud est cadere, aliud deficere ; illius fides deficit qui fidem ita perdit

ut eam non recuperet ; illius autem fides cadit qui, post erroris professionem, resipiscit et veræ fidei iterum adhæret : porrò, inquit S. Doctor, Dominus rogavit non ut Petrus non caderet, sed tantum ut non deficeret, quia licet ceciderit, resurrexit. *C'est Pierre qui a failli* (perorabat illustr. Bossuetius, in Comit. Cleri Gall. 1682), mais qu'un regard de Jésus ramène aussitôt, et qui, avant que le *Fils de Dieu* lui déclare sa faute future, assuré de sa conversion, reçoit l'ordre de confirmer ses frères ; et quels frères ? les colonnes même : combien plus les siècles suivans ! Sermon sur l'Unité de l'Eglise.

Obj. 2.º Matth. cap. 16, ¶. 18 : Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Unde sic argumentari licet : fundamentum Ecclesiæ infallibilis, infallibile esse debet : atqui Romanus Pontifex est fundamentum Ecclesiæ infallibilis ; ergo, etc.

Resp. 1.º Dist. maj. Fundamentum Ecclesiæ infallibilis, infallibile esse debet, posito quod Ecclesia suam à fundamento tantum firmitatem accipiat, conc. ; secùs, nego. Itaque, posito quod Ecclesia suam à fundamento firmitatem tantum accipiat, dicendum esset in hypothesi infallibilitatis Ecclesiæ, Romanum Pontificem esse infallibilem ; effectus enim non potest esse major suâ causâ ; sed res non ita se habet ; siquidem Romanus Pontifex eo tantum sensu dicitur Ecclesiæ fundamentum, quod in eâ primatu honoris et jurisdictionis gaudeat : atqui Ecclesia suam non accipit firmitatem à fundamento tantum, id est, à solo capite,

quemadmodum in Curiis videmus decreta suam non à Præside solo , sed à majori numero Senatorum , vim trahere.

Resp. 2.º Nego consequent. et parit. Disparitas est quòd in ædificiis materialibus , pars superior omnem à solo fundamento firmitatem habeat ; at verò Ecclesia non à solo Romano Pontifice , sed à corpore episcopali suam in fide stabilitatem accipit : Christus enim non soli Petro , sed omni Apostolorum collegio dixit : *Euntes, etc.*

Inst. 1.º Metaphora fundamenti Ecclesiæ quæ applicatur S. Petro et successoribus ejus , necessariò exigit ut ab ipso et successoribus suam Ecclesia stabilitatem penitus accipiat , alioquin comparatio claudicaret ; ergo , etc.

Resp. Nego ant. Ad comparationis legitimatem necesse non est quòd perfecta sit inter duos comparationis terminos æqualitas , sed sufficit ut in aliquibus convenient : porrò res ita se habet in præsenti casu ; sicut enim fundamentum domûs est quid in ipsâ primarium , sic Romanus Pontifex Ecclesiæ totius caput est ; et sicut domus à fundamento pendet , ita singula Ecclesiæ membra pendent à Romano Pontifice , id est , ipsi subjiciuntur ; et sicut domus semper fundamento , moraliter loquendo , inniti debet , ita semper , moraliter loquendo , usque ad finem mundi erit aliquis sedens in cathedrâ Petri ; et sicut domus connectitur fundamento , ita Romanus Pontifex centrum est communionis catholicæ , cum quo singuli fideles communicare tenentur.

Inst. 2.º Ut ex textu mox objecto demonstretur infallibilitas Papæ , sufficit quòd prono-

men *eam* ad petram referatur : atqui res ita est, ut constat ex interpretatione quorundam Patrum.

Resp. 1.º *Nego min.* Pronomen *eam*, juxta regulas constructionis, referri debet ad nomen substantivum immediatè præcedens, non autem ad illud quod remotè tantùm antecedit : atqui nomen Ecclesiæ immediatè, *petræ* autem remotè tantùm præcedit.

Resp. 2.º Etiamsi pronomen *eam* ad petram referendum esset, non ideo sequeretur Papam esse infallibilem ; ut enim non prævaleant portæ inferi adversùs petram, id est, Petri cathedram, sufficit quòd semper, moraliter loquendo, usque ad finem mundi sedere debeant Pontifices veram fidem docentes ; nec magis propter hæresim instantaneam unius aut alterius Pontificis, quam ipse admonitus ab Ecclesiâ corrigeret, non magis prævalerent inferi portæ adversùs petram, quàm propter mortem Pontificum.

Obj. 3.º Summus Pontifex totius Ecclesiæ Pastor est et Doctor : atqui Doctor et Pastor totius Ecclesiæ, infallibilis esse debet; ex hypothesi enim quòd erraret, Ecclesia, quæ tenetur ipsum audire, errori foret obnoxia.

Resp. *Nego min.* Summus Pontifex Doctoris et Pastoris munia implere potest, absque eo quòd sit infallibilis ; ille enim meritò dicitur totius Ecclesiæ Doctor, qui præcipuas in definitionibus fidei partes habet, et cuius decreta ad omnes pertinent Ecclesias : atqui summus Pontifex præcipuas in definitionibus partes habet, et ejus decreta ad omnes pertinent Ecclesias, ex jam probatis, art. 1.º præcedenti; ergo,

etc. Nec dicatur Ecclesiam falli posse ex hypothesi quòd Papa Doctor ipsius, errorem definiat; siquidem, ex jam dictis, fideles non tenentur *immobiliter* adhærere definitioni Pontificis, nisi accesserit Episcoporum consensus expressus vel tacitus.

Obj. 4.º plurima sanctorum Patrum testimonia, quæ quidem fusiùs referre non vacat, sed quorum summa hæc est : Sedem nempè Apostolorum à veritate nunquàm deflexisse ; 2.º ipsam defectum in fide experiri non posse ; 3.º in ipsâ, vi promissionum, integrum esse Religionis soliditatem ; 4.º Romanam Ecclesiam aliarum esse matrem et magistrum ; 5.º perfidiā ad Romanos accessum habere non posse ; 6.º judicium sanctæ Sedis retractari non posse ; 7.º Papam esse Spiritū Sancti organum; ergo, etc.

Resp. 1.º Plurima Patrum testimonia quæ nobis objici possunt, emolliri et paulisper temperari debent, quia cursim et dūm celebraretur sanctæ Sedis encomium, prolata sunt; nōrunt autem omnes in his circumstantiis verba non ad vivum esse resecanda.

Responsio generalis dari potest quæ sic se habet : nullus est textus veterum Patrum clarus in quo asseratur Papam esse infallibilem, ita ut, independenter à consensu corporis episcopalium, ipsius definitionibus internus et immobilis debeatur assensus ; deinde sancti Patres in disputationibus contra Hæreticos nunquàm solius Papæ auctoritatem ad plenam hæreseum confutationem adduxerunt ; usi sunt autem frequenter auctoritate Conciliorum œcumenicorum, suffragio Ecclesiæ dispersæ : porrò vix fieri potest, ex hypothesi quòd steterint pro

infallibilitate Romani Pontificis, ipsos nul-
libi, terminis expressis, docuisse Romanum
Pontificem infallibilem esse; ergo, etc.

Resp. 2.º ad singula. *Ad 1.um* Aliud est dicere
Sedem apostolicam à viâ veritatis non deflexisse,
aliud Papam in eâ sedentem errare non posse;
prius asseruit Papa Agatho, non verò posterius.
Annotandum verò summum Pontificem, etsi
absolutè fallibilem, speciali tamen et uberiori
instrui auxilio ad rectè definiendum, tum quia
præcipuas, ut jam diximus, in fidei definitio-
nibus partes habet, tum quia fides Romanæ
Sedis deficere non potest; hoc autem auxilium
uberius et speciale haberi potest velut princi-
pium infallibilitatis, non quidem absolutæ, sed
moralis, ita ut difficillimum sit Papam ex ca-
thedrali loquentem errorem definire.

Ad 2.um Defectum in fide sentire non potest
Sedes Romana; illud ultrò fatemur: sed aliud
est fidem Sedis apostolicæ non sentire defectum,
aliud Papam in eo sedentem esse infallibilem,
ut jam diximus.

Ad 3.um In Sede apostolicâ integra est soli-
ditas Religionis eo sensu quòd fides et Religio
seriei Pontificum sit omnino vera et sancta;
cùm, ex dictis, Romanus Pontifex catholicæ
communionis centrum sit, fieri nequit ut fides
Sedis apostolicæ et seriei Pontificum deficiat.

Ad 4.um Sedes Apostolica omnium Ecclesiarum
mater est et magistra; mater, quia in singulas
Ecclesias jurisdictionem obtinet, sicut
mater in filias; dicitur magistra, quia præci-
puas in fidei definitionibus partes habet, et
decreta ipsius ad omnes pertinent Ecclesias;
quia Romanis Pontificibus munus incumbit

singula Ecclesiæ membra in fide confirmandi : atqui omnes illi tituli non important infallibilitatem.

Ad 5.um Cùm dixit S. Cyprianus perfidiam ad Romanos accessum habere non posse , dicere noluit quemlibet Pontificem infallibilem esse , cùm definiens reluctantatus sit , sed tantùm significare voluit Sedem Romanam , sumptam pro serie Pontificum , à verâ fide aberrare non posse ; aut etiam , si velis , plurimùm esse difficile ut perfidia ad Romanos accessum habeat ; quod enim difficillimum est , sermone vulgari impossibile dicitur.

Ad 6.um Judicium Papæ retractari nequit ubi accessit consensus expressus aut tacitus Episcoporum , et hic est sensus Zozimi et Bonifacii .

Ad 7.um Papa dicitur organum Spiritûs Sancti à Concilio VIII , quia reverâ sanam doctrinam proposuerat ; aliundè id quotidiè dicitur de Sacerdotibus qui prædicationis munium exercent , quos tamen nemo dixerit infallibles .

Qui plura hâc de re voluerit , adeat illustr. Bossuetii Defensionem Declar. Cleri Gall. , lib. 10 , et corollarium , n.º 8 , cuius pauca hæc describendo , finem præsenti quæstioni imponemus : *Hic enim patere volumus gallicanæ Declarationis arcanum ; gallicanos Patres non id edixisse , ne Romanus Pontifex infallibilis haberetur , de quo in scholis tantæ rixæ sunt . Procul has scholæ voces rixasque haberentur ; non id episcopale suumque aestimarentur . Ad praxim maximè respicere placuit ; atque illud pro certo figere , utcunquè scholastica ac sub-*

tilis quæstio se habeat, tamen convenire inter omnes Catholicos, pontificium decretum non haberi pro irreformabili, neque ultimum robur esse consecutum, nisi Ecclesiæ consensus accaserit.

APPENDIX

De consensu Episcoporum requisito ut definitio summi Pontificis tanquam irreformabile iudicium habeatur.

Duplici modo Episcopi suum præbere possunt assensum definitioni à summo Pontifice prolatæ, *expressè et solemniter*, cùm scilicet illorum consensus pastoralibus documentis aut aliis actibus publicis manifestatur, et *tacite*, cùm eidem definitioni adhærere censentur, licet ab eâ expressè approbandâ variis de causis abstineant. De consensu expresso et solemnni nulla occurrit difficultas; fatentur enim ii cum quibus rem habemus, definitionem dogmaticam summi Pontificis vim infallibilem obtinere, ubi Episcopi expressè et solemniter ipsi adhærent. Multi etiam concedunt tacitum consensum Episcoporum aliquandò consensioni expressæ æquivalere, præsertim cùm consensus hujusmodi factis et usu palam innotescit. Igitur in eo præcisè versatur quæstio, an silentium Episcoporum circa summi Pontificis definitionem dogmaticam, nonnullis in casibus, sufficiens sit indicium taciti illorum consensūs; seu, an Episcopi eam definitionem approbare censendi sint, quia tacent.

CONCLUSIO.

Definitio dogmatica à summo Pontifice ad universas Ecclesias directa, et modo sufficienti promulgata, ab Episcopis verè approbatur eo ipso quòd non reclamant; et illa tunc tanquam irreformabile judicium habenda est.

Prob. 1.º Ex Script. Matth. cap. ult. : Docete... ecce ego vobiscum sum... usque ad consummationem seculi; Christus ita Apostolis et eorum successoribus se ad futurum promisit, ut non solùm semper rectè docerent, sed etiam ut docerent quotiescunquè ad servandum fidei depositum eos docere necessarium foret, alioquin Christus suæ Ecclesiæ non satis providisset, ut evidens est : atqui in hypothesi definitionis erroneæ à summo Pontifice ad omnes Ecclesias directæ, Episcopos docere foret necessarium, tum ad propulsandum periculum fidei, quod ex definitione erroneâ summi Pontificis immineret, non reclamantibus Episcopis; tum quia eorum silentium in hâc hypothesi, ab omnibus haberetur velut approbatio doctrinæ quæ à summo Pontifice proponeretur; error enim, juxta effatum Felicis III, quod ut axioma in Jure obtinuit, error cui non resistitur, approbatur; et veritas cùm non defensatur, opprimitur.

Prob. 2.º Ex SS. Patribus. S. Augustinus, Epist. 55 ad Januarium, cap. 19 : Quæ sunt contra fidem vel bonam vitam non approbat, nec TACET, nec facit Ecclesia : poirò si corpus episcopale non reclamaret in prædictâ hypothesi, tunc Ecclesia taceret in iis quæ sunt contra fidem vel bonam vitam; ergo, etc.

Prob. 3. Ex praxi Ecclesiæ. Notum est, et omnes fatentur, legitimè proscriptos esse à Sum. Pontificibus errores Pelagianorum, Baii, Molinosi, etc. : atqui tamen nulla accedit expressa acceptatio ex parte Episcoporum ; de Pelagianorum damnatione audiamus ipsum Quesnellum, *Tradition de l'Eglise Romaine*, 3.e partie, pag. 330 : *Le reste des Eglises du monde s'étant contentées de voir entrer en lice les Africains et les Gaulois, et d'attendre ce que le S. Siège jugerait de leurs différens, leur silence, QUAND IL N'Y AURAIT RIEN DE PLUS, doit tenir lieu d'un consentement général, lequel, joint au jugement du S. Siège, forme une décision qu'il n'est pas permis de ne pas suivre.* Praeiverat Petrus Aurelius (*l'Abbé de S. Cyran*), acerrimus Jansenii defensor, pag. 127 : *Consentiunt (Episcopi) dum publicè laboranti atque oppressæ veritati non succurrunt; cùm quiescunt, probant; cùm patiuntur, decernunt; cùm tacent, clamant...., SATIS CONSENSU TACITO CLAMAT ECCLESIA, cùm reclamare deberet, si dissentiret: officio enim deesse et veritatem prodere universa non potest.*

Hinc meritò Bossuetius : *QUOCUNQUE MODO FIAT ut Ecclesia consentiat, TRANSACTA PLANÈ RES EST; neque enim fieri potest unquam ut Ecclesia spiritu veritatis instructa, non repugnet errori;* Append. ad Defens. Declar. Cleri Gall. lib. 3, cap. 2.

Diximus in conclusione 1.º, *definitio dogmatica*, etc., id est, constitutio seu decretum quæ fidem aut mores vel disciplinam generalem spectet, et tanquam norma et regula ad omnes Ecclesias dirigatur. Hinc facile solvuntur quæ

objici solent ex facto Honorii, ex Bullis Gregorii VII et aliorum Summ. Pontificum circa Regum temporalia, et ex celebri censurâ Cleri Gallicani, anni 1700, de silentio Episcoporum.

Diximus 2.º, *modo sufficienti promulgata*; si enim decretum summi Pontificis, Episcopis non innotuerit, evidens est quod censendi non sint illud approbare; undè necessum est à latâ definitione satis effluxisse temporis ut meritò præsumi possit ipsam ad notitiam Episcoporum pervenisse: illud autem temporis spatium non mathematicè, sed moraliter definiendum est.

Hic tandem ne longiores moras protrahamus, hæc subjiciantur solutionum principia: 1.um plurima à Jansenianis objici quæ applicari possunt Conciliorum generalium definitionibus, quorum ipsi infallibilitatem agnoscunt; 2.um ita absolutas esse Christi promissiones de Ecclesiæ infallibilitate, ut quacunque factâ hypothesi, error in Ecclesiâ prævalere non possit; 3.um non viâ examinis, quæ præsertim rudibus impossibilis est, sed auctoritate homines in Religionis negotio esse regendos, ut toties dictum est: hinc sponte concidunt quæ tam confidenter exagerant adversarii, de prætenso defectu examinis ex parte Episcoporum, de pravis illorum silentii motivis, etc.; nempè, *quocunque modo fiat*, ut modò dicebat Bossuetius, *ut Ecclesia consentiat, TRANSACTA PLANÈ RES EST.*

TRACTATUS ⁽¹⁾

DE SANCTISSIMO MYSTERIO

INCARNATIONIS.

MYSTERIUM quod exponere suscipimus, ipsum est de quo sublimiter et magnificè loquitur Apostolus, I. ad Timoth. 3, ¶. 16, cùm illud vocat, *Magnum pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, justificatum est in spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloriam.* Tanti dogmatis cognitionem hauriant Ecclesiæ Ministri, ut et ipsi fidelibus tradere valeant accuratam, quantùm fieri licet, Christi Salvatoris notitiam, cuius necessitatem Dominus ipse commendavit, Joan. cap. 17, ¶. 3 : *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, et quem misisti Jesum Christum.*

Sed priusquam rem aggrediamur, nonnullas hic repetere juvat ab Ontologâ notiones, qua-

(1) Series rerum naturalis postulabat ut Tractatus de SS. Trinitate Tractatum de Incarnatione præcederet: sed cùm enixè rogaremur ut posterior iste quam primum emitteretur, nec temporis limites utrumque typis mandare sinerent, maluimus desiderari hic aliquid recitioris ordinis, ne parum obtemperare potentium benevolentiae videremur.

rum si intelligentia desit, mysterium clarè et accuratè exponi nequit.

Notiones præviæ de Substantia, Persona et Unione hypostaticâ.

1.º *Substantia* à Metaphysicis vocatur ens illud quod *in se ipso* subsistit, id est, quod ad existendum non indiget alio cui inhæreat, per oppositionem ad *modificationes*, quæ non possunt concipi existentes, nisi cum subjecto cui inhærent: *Anima*, *arbor*, *lapis*, sunt substantiæ; *cogitatio*, *color*, *odor*, sunt modificationes.

2.º Substantia alia est *totalis* et *completa*, alia *partialis* et *incompleta*. *Totalis* est substantia quæ *per se* subsistit, id est, quæ non conjungitur alteri substantiæ à quâ perficiatur, sed est sui juris, ut aiunt, estque principium suarum functionum: tales sunt, *homo*, *Angelus*, etc. *Partialis* verò substantia, illa est quæ unitur alteri substantiæ à quâ perficitur; sic *corpus humanum*, quod perficitur per suam cum animâ conjunctionem.

3.º Omnis substantia totalis et completa vocatur *individuum* aut *suppositum*; peculiari autem denominatione, *persona* appellatur si sit rationis particeps.

Quod apud Latinos persona, apud Græcos *hypostasis* dicitur. Observandum tamen est, in legendis operibus SS. PP., hanc hypostaseos notionem nonnisi labente seculo IV passim et universaliter receptam fuisse. Quid autem illâ voce prioribus seculis significatum fuerit, disputant eruditî: vid. Petavium, lib. 4 de Trinitate, nec non lib. 2 de Incarn. cap. 3; et

Bullum in suâ Nicænæ Fidei Defensione,
sect. 2, cap. 9.

4.º Ex his liquet quòd Hypostasis seu Persona rectè possit definiri, *Substantia singularis, rationalis, totalis et completa*; seu clariùs, *Substantia singularis, rationalis, alteri substantiæ non communicata à quâ perficiatur*.

Dicitur 1, *substantia singularis*; evidens est enim quòd substantia universalis, v. g., natura humana in genere et abstractè sumpta, cùm non existat nisi per abstractionem mentis nostræ, non possit esse persona.

Dicitur 2, *incommunicata alteri substantiæ à quâ perficiatur*; et in hoc præcisè consistit persona. Nam ex eo quòd substantia non communicetur alteri perfectivæ, sequitur quòd sit sui juris, in operationibus independens, quòd sit talis et non alia, ac proindè quòd possit dicere, *Ego*. Hinc axioma apud Philosophos receptum: *Actiones sunt suppositorum, id est, tribuuntur suppositis, et non possunt tribui nisi suppositis*.

Dicitur 3, *alteri à quâ perficiatur*; nempè ut substantia desinat esse persona, non sufficit ut communicetur alteri substantiæ, qualiscunque ea sit; sed requiritur ut conjungatur alteri à quâ perficiatur, quæ ipsam regat et moderetur. Sic in Christo Verbum divinum, licet intimè humanitati conjunctum, non desiit esse persona, quia ab illâ minimè perficitur.

5.º Hâc semel admissâ personæ definitione, facilè intelligitur quid sit *personalitas*. Scilicet, personalitas et persona non aliter differunt quàm humanitas et homo; undè illa definiri potest, *Modus existendi in quo substantia singularis incommunicata est alteri perfectivæ*.

6.º *Unio hypostatica* seu personalis est unio plurium substantiarum in unam eamdemque numero personam, ita ut deinceps, licet inconfusæ remaneant naturæ, unicam efforment substantiam totalem et completam, sui juris et suarum functionum principium.

Ex his omnibus colliges 1.º naturam et personam in hoc differre, quod per naturam aliquujus substantiæ designetur solummodo complexio eorum omnium quæ hanc substantiam constituunt; persona verò insuper includat negationem unionis hujus substantiæ cum alterâ perfectivâ.

Colliges 2.º personalitatem *in creatis* non esse, aliquid positivum substantiæ superadditum, quo reddatur incommunicata; sed esse meram negationem unionis cum alterâ. Undè, ut substantia acquirat vel amittat personalitatem, minimè requiritur ut in se recipiat vel rejiciat à se aliquid positivum: sufficit, in priori casu, ut non communicetur alteri; in posteriori verò, ut uniatur, modo jam exposito.

Definitio Mysterii et divisio Tractatús.

Incarnatio, juxta vim nominis, unionem cum carne significat. Juxta verò Ecclesiæ usum, significat unionem Verbi divini cum humanitate, prout humanitas animâ et corpore constat. Hoc sensu accepta, incarnatio variis nominibus designari solet à Patribus græcis et latinis. Dicitur enim à Græcis *OEconomia* sive dispensatio, attemperatio; *Epiphania* seu apparitio; *Theophania* seu Dei manifestatio. A Latinis verò appellatur *Exinanitio*, *Abbrevia-*

tio, Demissio, sed præcipuè et frequentiùs Incarnatio. Hæc ultima vox perantiqua est, et æquivalenter exprimitur in Scripturis, Joan. cap. 1: *Et Verbum caro factum est; eamque usurpatam expressè legimus à S. Irenæo, qui II seculo floruit, et deindè à Patribus Concilii Nicæni, in Symbolo fidei: Incarnatus est... et homo factus est.* De variarum autem illarum vocum significatione legi potest Petavius, lib. 2 Dogmatum theolog. cap. 1 et 2.

Incarnationis mysterium definiri solet, *Unio duplicitis naturæ, divinæ scilicet et humanæ, in unicam Verbi divini personam.*

Dicitur 1.º, *unio naturæ duplicitis*; quia, juxta fidem catholicam, Christus naturâ divinâ et humanâ ita constat, ut integrum utramque habeat.

Dicitur 2.º, *in unicam personam*; nam ex conjunctione duplicitis naturæ resultat totum, Christus scilicet, ac proindè unica persona, ex jam dictis; eodem ferè modo quo ex animâ et corpore unica exsurgit persona.

Dicitur 3.º, *in unicam Verbi divini personam*; quia cùm humanitas per suam cum divinitate unionem perficiatur, jam desiit esse sui juris, sed à Verbo divino regitur, ac proindè suam amisit personalitatem. At Verbum divinum, licet per assumptionem nostræ naturæ, novas functiones obeat, quales sunt nasci, loqui, ambulare, mori, etc., quia per has functiones minimè perficitur, suam retinet personalitatem; ergo remanet unica in Christo persona, persona nempè Verbi divini.

His itaque præmissis, præsentem tractatum in octo dissertationes distribuimus. 1.^a Erit de

possibilitate incarnationis ; 2.^a de illius existentia ; 3.^a de necessitate ; 4.^a de causis ; 5.^a de effectibus , ubi de satisfactione Christi ; 6.ª de naturâ incarnationis ; 7.ª de perfectionibus Christi ; 8.ª de variis Christi titulis ; appendicem adjungemus de cultu Christi et Sanctorum.

DISSERTATIO PRIMA.

DE POSSIBILITATE MYSTERII INCARNATIONIS.

CERTUM est 1.º incarnationem ex revelatione certò demonstrari possibilem ; namque existentia rei possibilitatem ejus supponit : atqui existentia incarnationis ex revelatione certò demonstratur , ut ex infrà dicendis patebit ; ergo et ejus possilitas.

Certum est 2.º possibilitatem incarnationis ex solo lumine naturali non posse demonstrari , id est , certè et evidenter deduci ex principiis evidentibus. Dicitur enim à SS. Patribus mysterium incomprehensibile , investigabile , inefabile ; ita S. Ambros. de Fide , lib. 1 , cap. 10 alias 5 ; S. Cyrillus Alexand. initio lib. 3 contra Nestorium ; Dionysius , lib. de divinis Nomibus , cap. 1 , § 2 ; S. Aug. Epist. 137 alias 3 , ad Volusianum ; S. Gregorius Magnus , Homil. 7 in Evangelia , etc.

Itaque status controversiae is est , utrùm incarnationem possit ex lumine rationis demonstrari negativè , solvendo nimirùm objectiones adversùs illam fieri solitas. Inter alios , Sociniani negant , rati illud mysterium repugnare , contra quos sit

CONCLUSIO.

Mysterium incarnationis negativè demonstrari potest.

Prob. Illud negativè demonstrari potest, adversùs quod nullæ fiunt objectiones penitùs insolubiles: atqui contra illud mysterium nullæ fiunt objectiones penitùs insolubiles, ut mox patebit ex responsionibus nostris ad Socinianorum argumenta.

Præcipuæ objectiones generales quibus mysterium incarnationis et cætera Religionis Christianæ mysteria impugnantur, jam soluta fuere in *Tractatu de Religione*, ubi de Possibilitate Revelationis. Quæ igitur huic mysterio propriæ sunt et speciales, eas tantùm hic diluemus.

Obj. 1.º Verbum, ut potè Deus, immutabile est: atqui non posset incarnari, quin mutaretur; ergo, etc.

Resp. Nego min. Namque in incarnatione Verbum nullam de novo perfectionem acquisivit, vel pristinam amisit: idem semper in se remansit, sed tota mutatio facta est in humanitate, quæ per illam unionem infinitum adepta est honorem.

Inst. 1.º Per incarnationem Verbum caro factum est *intrinsecè, naturaliter, et substantivè*; his enim vocibus interdùm utuntur sancti Patres, explicando mysterium incarnationis: atqui Verbum non potuit fieri caro *intrinsecè, naturaliter et substantivè*, absque suâ mutatione; ergo, etc.

Resp. Nego min. Ad cujus refutationem, exponere sufficiat quonam sensu Patres dixerint Verbum *intrinsecè, naturaliter et substantivè*

carnem factum fuisse. Hæc, scilicet, usurpata sunt vocabula, ad significandam unionem Verbi cum naturâ humanâ esse hypostaticam, id est, personalem, et ad excludendam unionem metaphoricam, impropriam et moralem, à Nestorio introductam. De sensu illarum vocum vide Petavium, tom. 3, cap. 4.

Inst. 2.º Per incarnationem Verbum Dei factum est homo; ergo mutatum est, sicut, v. g., mutaretur qui ex rege pastor fieret.

Resp. Nego cons. Etenim in mysterio incarnationis Verbum caro factum est, non per *conversionem* suâ in aliud, ita ut desierit esse Deus ut fieret caro; sed per *accessionem* sive *susceptionem* humanitatis in unitatem personæ. Paritas autem instituta in objectione, nulla est; qui enim ex rege fieret pastor, ideo mutaretur, quia rex esse desineret: Verbum autem, ut jam dixi, sic caro factum est, ut non desierit esse Deus.

Inst. 3.º Ens dupli modo mutari potest, perdendo vel acquirendo; esto igitur quòd Verbum in incarnatione non fuerit priori sensu immutatum, cùm, juxta mox datam responsum, non desierit esse Deus; saltem negari non potest quin novâ humanitatis accessione et acquisitione, mutationem aliquam expertum fuerit; nam quod fit aliud novæ cujuspiam rei accessione, illud sanè mutatur: atqui in hoc mysterio Verbum aliud factum est, homo scilicet, per novam acquisitionem sive assumptionem humanitatis.

Resp. Dist. maj. Quod fit aliud mutatur, si accessione illius rei perficiatur, *conc.*; *secùs, nego.* Similiter *dist. minorem*. Itaque Verbum assumendo in tempore naturam humanam,

nullam ex eâ traxit vel trahere potuit perfectionem, cùm sit ipse perfectionum origo; ex quo sequitur Verbum, mutatâ quidem humanitate, solum mansisse immutatum.

Inst. 4.º In unione corporis cum animâ, non solùm corpus, quod ab animâ perficitur, mutationi est obnoxium, sed ipsa quoque mutatur anima, quia corpus perficit; ergo à pari, Verbum quandò cum naturâ humanâ jungitur, etsi illam perficiat, mutationem experiri debet.

Resp. Nego paritatem: Disparitas enim est, quòd anima sic corpus perficiat, ut vicissim ab illo perficiatur; in incarnatione autem, Verbum perficiendo naturam humanam, nullo modo ab illâ perficitur.

Et verò, si dicas humanitatem et Verbum esse aliquid perfectius quàm Verbum solum, negabimus, quia infinita perfectio nullum additamentum pati potest.

Inst. 5.º Quod novam in seipso recipit formam, verè mutatur: atqui Verbum in incarnatione novam in se recepit formam; ergo, etc.

Resp. Nego min. Verbum Dei per seipsum et immediatè conjungitur humanitati, in personæ unitatem assumpsit eam, nullâ in se ipso factâ additione; quod probatur negativè, quia objectio proposita non est demonstrativa, cùm unionis hypostaticæ naturam ignoremus.

Obj. 2.º Repugnat Verbum incarnari, quin simul incarnentur Pater et Spiritus Sanctus: atqui tamen, juxta fidem catholicam, Verbum unicè caro factum est; ergo mysterium incarnationis, prout à Catholicis defenditur, repugnantiam et contradictionem involvit.

Resp. Nego maj. Juxta fidem, Verbum à
O 5

Patre et Spiritu Sancto distinguitur realiter; ergo nihil obstare videtur quominus solum potuerit incarnari.

Inst. 1.º Incarnatio Verbi dicitur unio naturæ divinæ et humanæ in ipsâ Verbi personâ; ergo cùm natura divina divinis tribus personis communis sit, una non potuit absque aliis incarnari.

Resp. Nego cons. Natura divina spectari potest vel *absolutè*, prout communis est tribus personis, vel *relative*, prout contrahitur et terminatur ab unâquaquæ sanctissimæ Trinitatis personâ. Hâc præmissâ distinctione, fateor illud omne tribus personis esse tribuendum, quod naturæ divinæ sub primo respectu spectatæ convenit; sed non ita est de eo quod ad ipsam sub posteriori tantum respectu, id est, relativè spectatam pertinet; igitur, cùm incarnatio sit unio naturæ humanæ cum divinâ, non absolutè sed relativè spectatâ, id est, prout à Verbo contrahitur et terminatur, nemo non intelligit quomodo Verbum absque Patre et Spiritu Sancto fuerit incarnatum.

Inst. 2.º Ex vulgari axiomate, omnia opera Dei quæ dicuntur *ad extrâ*, communia sunt tribus personis; sic creatio mundi cuilibet Trinitatis personæ tribuenda est: atqui incarnatio est opus Dei ad extrâ, cùm sit assumptio naturæ humanæ Deo prorsus extrinsecæ; ergo, etc.

Resp. Nego min. Opus ad extrâ actionem sonat: atqui incarnatio formaliter spectata non est actio, sed unio; ergo, etc.

Distingui etiam potest minor propositio: Incarnatio est opus ad extrâ, si spectetur efficienter, *conc.*; formaliter, *nego*. Itaque incarnatio

spectata *efficienter*, id est, in causâ suâ, prout decreta est à Deo, tribus personis communis est; decretum enim est operatio pertinens ad voluntatem, quæ una est in Patre, Filio et Spíitu Sancto: at non ita est de incarnatione spectatâ *formaliter*, pro ipsâ Verbi unione; etenim cùm personam ejus aliis duabus minimè communem afficiat, propriâ non communis dicenda est.

Obj. 3.º Incarnatio majestatem Verbi dedecet; ergo, etc.

Resp. Nego ant. Peracta est incarnatio, ut constabit ex dicendis; ergo majestatem Verbi non dedecet: Deus enim nihil se ipso indignum velle potest et agere.

Inst. 1.º Summè dedecet personam increatam, immortalem, beatam, uno verbo infinitam, perficere et in personæ unitatem assumere naturam creatam, mortalem, miseriis obnoxiam, saturatam opprobriis: atqui per incarnationem Verbum Dei seu persona infinita, in personæ unitatem assumpsit naturam saturatam opprobriis; ergo, etc.

Resp. Negomaj. Namque *prædicamus*, inquit Apost. I. ad Corinth. cap. 1, ¶. 23 et 24, *prædicamus Christum crucifixum: Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam, ipsis autem vocatis Judæis atque Græcis, Christum Dei virtutem et Dei sapientiam*. Porrò quod Dei virtutem necnon sapientiam ejus commendat, illud sanè majestatem ejus non dedecet. Et verò, ut incarnatio Verbi majestatem ejus non dedebeat, duo sufficiunt, 1.º ut Verbum, assumendo naturam humanam in personæ unitatem, à divinitate suâ et perfectionum insini-

tarum cumulo non exciderit; 2.º ut naturam assumptam ultra modum perfecerit: atqui hæc duo vera sunt. 1.um Quidem; sic enim juxta fidem catholicam, Verbum caro factum est, ut Deus esse nullo mododesierit. 2.um Quoque, cùm, ex dicendis, omnes actiones vel passiones humanitatis Christi, virtute unionis ejus cum Verbo, excellentiam et valorem infinitum acquirant. Deniquè, illud maximè conveniens est Deo, per quod ejus attributa mirificè exprimuntur: atqui per incarnationem Dei attributa, etc. 1.º Bonitas ejus infinita, cùm in præfato mysterio seipsum ex merâ liberalitate et modo perfectissimo creaturæ suæ communiceat; 2.º justitia, quatenus incarnatio dirigitur ad satisfactionem infinitam Deo propter delicta mundi superabundanter exhibendam; 3.º sapientia ejus: Verbum enim, assumendo naturam humanam, tum justitiæ punientis, tum misericordiæ condonantis jura mirè conciliavit; 4.º omnipotentia ejus, si quidem *omni miraculo mirabilius est*, inquit S. Bernard. Serm. 3, de Vigiliâ Nativitatis Domini, *quomodo tam diversa, tamque divisa ab invicem (Verbum et homo), invicem potuere conjungi.*

Inst. 2.º Admissâ incarnatione, verum est dicere filium Dei, Deum ipsum, esse natum in tempore, indigna quæque passum fuisse ab hominibus, ipsum inter latrones duos patibulo fuisse suspensum: atqui hæc et similia majestatem Dei summoperè dedecent; hinc tot congesta in Religionem Christianam à Paganis convicia; hinc tot blasphemiae, quas in ipsam de die in diem audaciores facti ore impio evomunt Deistæ.

Resp. Dist. major. Admissâ incarnatione,

verum est dicere filium Dei natum, passum et mortuum fuisse, secundūm naturam humanam liberē assumptam, *conc.*; secundūm naturam divinam, *nego*. Similiter *distinctā minore, nego cons.* Solutio patet. Hinc videre est convicia in Religionem Christianam occasione mysterii incarnationis à gentilibus olim, nunc autem à quibusdam Deistis inverecundè congesta, aut crassam in eis arguere ignorantiam, si nimirūm ignorent passionem et mortem, de Christo secundūm naturam ejus humanam tantūm prædicari; aut malitiam et impietatem non satis puniendam, si hanc nostram cognoscendo fidem, blasphemiiis eam insectari non desistant. Nos verò tanti memores doni, libenter in hæc cum D. Bernardo erumpamus: *Tantò mihi curior (Deus), quantò pro me vilior.*

Ejusdem ope distinctionis, altera solvi potest objectio, juxta quam dicitur quòd, positâ incarnatione, multa de Verbo contradictoria possent affirmari, nempè quòd esset æternum simul et temporale, creator et creatum, etc.; cùm enim hæc omnia de Christo prædicentur secundūm duas ejus naturas, jam omnis evanescit contradic̄tio, quæ est affirmatio et negatio simul ejusdem, de eodem, et sub eodem respectu.

Obj. 4.º In mysterio incarnationis natura humana in personæ unitatem à Verbo assumpta, caret suâ personalitate: atqui illud repugnat; ergo, etc.

Resp. Nego min. In creatis enim, ut ab initio Tractatūs diximus, personalitas non est, ut innuere videtur objectio, aliquid positivum substantiæ superadditum; sed tantūm negatio unionis, proindèque modus existendi, sine quo op-

timè concipitur substantiam existere posse ; non secùs ac existere potest sine aliis quibuscumque modis.

Inst. 1.º Nihil seipso carere potest : atqui personalitas ipsa est natura, nec ab illâ distinguitur ; ergo humana Christi natura non potest carere propriâ suâ personalitate.

Resp. Dist. min. Personalitas et natura non distinguuntur realiter , tanquam substantia à substantiâ, *conc.* ; non distinguuntur virtualiter , tanquam modus à re , *nego*. Natura, ut jam diximus, est complexio omnium quæ substantiam constituunt , dùm personalitas est modulus existendi illius substantiæ ; ergo distinctio virtualis intercedit personalitatem inter et naturam , quæ distinctio sufficit ut unam sine alterâ existentem concipiam ; quemadmodùm nihil vetat quin supponam digitum sine inflexione existentem , licet digitus et ipsius inflexio non realiter , sed virtualiter tantùm à se invicem distinguantur.

Inst. 2.º Atqui saltem humana natura in Christo non est perfecta nec integra , cùm propriâ careat personalitate ; ergo , etc.

Resp. Nego ant. Humanitas Christi integra est , quæ omnia habet quibus componitur essentia humanæ naturæ , scilicet animam suis ornatam facultatibus, intellectu , voluntate, etc., et corpus organis instructum : personalitas verò non est nisi negatio unionis. Ut ergo objectio allata aliquid valeret , demonstrandum esset adversariis quòd plus inesset perfectionis humanitati Christi , si sola existeret, cæterorum ad instar hominum , quàm receperit per suam unionem cum secundâ SS. Trinitatis personâ.

Obj. 5.º Quæ infinito distant intervallo, non possunt secum uniri : atqui Verbum et natura humana infinito distant intervallo ; ergo, etc.

Resp. Dist. maj. Quæ infinito distant intervallo, non possunt secum uniri, si nulla sit inter ea proportio habitudinis, *conc.*; si sit quædam, *nego*. Itaque nulla est *entitatis* proportio Verbum inter et naturam humanam ; proportio enim entitatis in personarum æquilitate sita est ; sed inter utrumque reperitur proportio *habitudinis*, id est, relatio potentiae seu capacitatris unius ad aliud ; siquidem ex unâ parte, natura humana id habet quod in personæ unitatem assumi queat ; ex alterâ autem parte, Verbum, quia infinitum, naturam humanam completere potest.

Et verò, distantia inter Verbum et hominem, licet infinita, facile tamen transcenditur per vim infinitam : atqui naturam ultimò comprehendere vis inest infinita Verbo ; ergo, etc.

SCHOLIUM.

Observa argumenta contra incarnationem ex lumine naturali desumpta, non ex necessitate sed ad juris abundantiam à nobis fuisse soluta ; namque, ut pluries diximus, cùm agitur de cognitione mysteriorum, via auctoritatis sola est sufficiens, brevis, omnibus pervia, et tuta ; dùm altera quam tenent Rationalistæ, mysteria Religionis ad rationis humanæ normam excedentes, sit longa nimis, omnibus penè impervia, plena periculi. In eâ etiam proceditur à minùs noto ad magis notum, contra Logicæ regulas. Spretâ ergo Rationalistarum methodo, viæ auctoritatis inhæreamus. Vide, si

Iubet, quæ hâc de re diximus in *Prolegomenis Theologiæ*, pag. 20, et in *Tractatu de Religione*, ubi de Possibilitate Revelationis.

DISSERTATIO SECUNDA.

DE EXISTENTIA INCARNATIONIS.

Ad duplēm classem possunt revocari qui mysterium incarnationis impugnârunt. In priori classe numerantur Pagani, Judæi, et quotquot fuere omnium temporum increduli : eos omnes jam confutavimus in *Tractatu de Religione*, ubi ex oraculis Prophetarum et factis evangelicis demonstravimus Jesum Christum, Deum et hominem, Messiam esse in antiquâ lege promissum. Ad posteriorem verò classem pertinent Hæretici. Porrò, inquit S. Augustinus, *Hæreticorum de Christo error tribus generibus terminatur : aut enim de divinitate ejus, aut de humanitate, aut de utroque* (id est, de utriusque nexu) *falluntur*. Sed quia hoc primum erroris genus refelli solet in tractatu de SS. Trinitate, duo posteriora tantum totidem capitibus aggredimur.

CAPUT PRIMUM.

De Existentiâ Incarnationis adversus Hæreticos qui Christi Humanitatem impugnârunt.

TRES erunt istius capituli articuli : in 1.º disseremus de corpore et animâ Christi ; in 2.º de

proprietatibus corporis Christi ; in 3.º expende-
mus utrūm Christi corpus ex B. Virgine et ope-
rante Spiritu Sancto formatum fuerit.

ARTICULUS PRIMUS.

De Corpore et Animâ Christi.

Triplex Hæreticorum error hic confutandus : 1.us est Phantasiistarum, qui, Tertulliano teste, de Præscript. cap. 46, corpus Christi fuisse merè phantasticum docuerunt; 2.us est Valen-
tini, Apellis, et Cerdonis, juxta quos Christi corpus verum quidem fuit, sed cœleste et si-
dereum, et ex elementis non ex B. Mariæ san-
guine conflatum; 3.us Apollinaristarum, qui initio suæ hæreseos, inquit Socrates, lib. 2 Histor. cap. 46, dicebant corpus humanum sine animâ à Verbo assumptum esse; posteà verò tanquam pœnitentiâ ducti, emendantes, ad pristinum errorem adjecerunt animam qui-
dem à Verbo assumptam fuisse, sed quæ men-
tem non haberet; Verbum autem loco mentis esse in homine assumpto. Contra quos omnes sit unica

CONCLUSIO.

*Christus habuit corpus verum, terrenum, ex
B. Mariâ conceptum, veramque mentem hu-
manam.*

Tres sunt conclusionis partes.

*Prob. 1.^a pars, de vero non phantastico
Christi corpore. 1.º Ex Script. Psal. 39, ¶. 7 :
Sacrificium et oblationem noluisti, aures autem
perfecisti mihi, sive, ut loquitur Paulus, ad
Heb. 10, ¶. 5, Christus ingrediens mundum*

dixit: Hostiam et oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi. Apud Lucam, cap. 24, ¶. 39, sic discipulos Christus alloquitur: *Palpate et videte: quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere.* Joan. cap. 1, ¶. 14: *Verbum caro factum est.* Ad Hebr. cap. 2: *Quia pueri communicaverunt carni et sanguini, et ipse Christus similiter participavit iisdem.* Et verò, juxta Scripturas, Christus ex Mariâ natus, passus, mortuus est, et resurrexit: atqui hæc mysteria non potuerunt in ipso compleri absque vero corpore; ergo, etc.

2.º *Ex communi Patrum consensu.* S. Aug. Quæst. 14, sic habet: *Si phantasma fuit corpus Christi, fefellerit Christus; et si fefellerit, veritas non est: est autem veritas Christus; non igitur phantasma fuit corpus ejus.* Cæteri omnes, nec dissidentibus adversariis, in eâdem fuere sententiâ.

Prob. 2.^a pars, quod nempè Christo fuerit corpus terrenum, ex Mariâ conceptum. 1.º *Ex Script.* Luc. cap. 1, ¶. 31: *Ecce, inquit Angelus ad Mariam, ecce concipies in utero et paries filium, et vocabis nomen ejus Jesum.* Ad Rom. cap. 1, ¶. 3, Christus dicitur *factus ex semine David secundum carnem.* Ad Gal. cap. 4, ¶. 4: *Misit Deus filium suum factum ex muliere.*

2.º *Ex SS. Patribus, quos, quia dimittuntur nobis, exscribere supervacaneum esset.*

3.º *Ex Symbolo Nicæno: Jesus Christus incarnatus est de Spiritu Sancto, ex Mariâ Virgine.*

Prob. 3.^a pars, scilicet quod Christus haberit veram mentem humanam.

1.º Ex Script. Psal. 15, ¶. 10 : *Non derelinques animam meam in inferno*; quæ de Christo intelligenda esse docuit S. Petrus, Act. 2, ¶. 27. Matth. cap. 26, ¶. 38 : *Tristis est anima mea usque ad mortem*. Joan. cap. 10, ¶. 15, Christus ait : *Animam meam pono pro ovibus meis*; et cap. 12, ¶. 27 : *Nunc anima mea turbata est*. Hæc autem anima quæ Christo inest, rationalis est; illa enim rationalis est anima, cui proprietates insunt vim intelligendi supponentes, nimirum *spiritus sapientiae, spiritus consilii, spiritus scientiae et pietatis*, Isai. 11, ¶. 2; voluntas, Lucæ 22, ¶. 42 : *Non mea voluntas sed tua fiat*; libertas, Joan. cap. 10, ¶. 17, 18 : *Ego pono animam meam... nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à meipso*.

Et verò Christus, ut legitur ad Philip. 2, ¶. 7, *in similitudinem hominum factus est*: atqui homines rationalem obtinent animam; ergo, etc.

Deinde singulis fermè Scripturarum paginis Christus vocatur filius hominis et homo, Joan. cap. 8 et 40; Act. cap. 2, ¶. 22; Ad Rom. cap. 5, ¶. 15: atqui tamen, ut habet S. Aug. Epist. 57 ad Dardanum, *Non est homo perfectus si vel anima corpori, vel animæ ipsi mens humana (seu rationabilitas) desuerit*.

2.º Juxta fidei Symbolum, Christus est *perfectus Deus, perfectus homo, ex animâ rationali et humanâ carne subsistens*.

3.º *Ratione theologicâ*. Juxta fidem, Christus passione et morte nobis promeruit vitam: atqui mors, passio et meritum Christi rationalem in ipso animam fuisse supponunt: mors enim ipsa est corporis ab animâ separatio; dolor autem in

animam solummodo cadere potest; denique, meritum supponit libertatem, quae extra substantiam rationalem subsistere nequit; ergo, etc.

4.º Eadem doctrina, Patrum unanimi sensu roborata, in multis quoque Conciliis, sive particularibus, sive generalibus, asserta est, quorum textus, ut potè claros et satis notos, hic exscribere nimis longum et inutile esset.

Obj. contra 1.^{am} conclusionis partem. Ex Apost. Rom. 8, ¶. 3, *Deus misit filium suum in similitudinem carnis;* ergo Christus non verum sed umbrativum corpus habuit.

Resp. Dist. ant. Deus misit filium suum in similitudinem carnis peccati, ut ibidem sub jungitur, *conc.*; in similitudinem carnis simpliciter, *nego*. Hæc itaque carnis similitudo vel figura non præcisè afficit carnem Christi, quæ vera, realis et solida fuit, ut modò probavimus, sed carnem peccati, id est, peccato inquinatam, cujus apparentiam Christus tantummodo habuit. Ita respondet Tertullianus, lib. de Carne Christi, cap. 16: *Apostolus dicit in similitudinem carnis peccati fuisse Christum, non quod similitudinem carnis acceperit, quasi imaginem corporis, et non veritatem, sed similitudinem peccataricis carnis vult intelligi,* etc.

Inst. 1.º Ex eodem, ad Philipp. c. 2, ¶. 7, Christus *in similitudinem hominum factus* est; ergo figuratè tantum homo fuit.

Resp. Nego cons. Similitudo enim duplex: vera seu naturalis, qualis reperitur inter duos homines; et adumbrata, quæ penes externam speciem tantummodo se tenet; hoc sensu tabella dicitur similis objecto ad cuius normam expressa fuit. Porrò in textu qui nobis objici-

tur, res est de verâ et naturali similitudine, ut clarè ostendunt verba immediatè præcedentia : Christus qui cùm in formâ Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam, id est, naturam, servi accipiens, in similitudinem hominum factus.

Inst. 2.º II. Corinth. cap. 5, ¶. 16 : Etsi cognovimus secundùm carnem Christum, sed nunc jam non novimus ; ergo et Apostoli postmodùm agnovere veram defuisse Christo carnem.

Resp. Nego cons. Sensus Apostoli non est ille quem adversarii fingunt; namque eodem sensu asserit se non amplius cognoscere Christum secundùm carnem, quo antè dixerat, *nos ex hoc neminem novimus secundùm carnem*: atqui hæc ultima non significant ex hoc neminem Apostolis fuisse notum qui verâ carne præditus esset; ergo à pari, hæc ejusdem Apostoli verba, *secundùm carnem Christum jam nunc non novimus*, nullo modo significant veram Christo defuisse carnem. Hæc est ergo naturalis textûs propositi interpretatio : Etsi olim cognovimus, id est, gloriati sumus in Christo secundùm carnem, vel secundùm carnales et terrenos affectus, nempè quòd ex gente nostrâ natus, in eâ versatus fuit, etc., jam ad hujusmodi temporalia et sensibilia non attendimus; nunc de Christo sublimius sentientes, eum tantummodò novimus secundùm spiritum, id est, maximè respicimus ad bona spiritalia quæ nobis per vitam et mortem suam promeruit.

Obj. contra 2.^{am} partem conclusionis. Angelus Josephum alloquens, Matth. cap. 1, ait

Jesum in Mariā non autem ex Mariā natum esse; ergo, etc.

Resp. Nego cons. In Mariā siquidem, ait Tertullianus, natum erat quod ex eā natum erat. Id patet ex aliis Scripturæ locis, Luc. cap. 1: Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei; ad Gal. cap. 4, ¶. 4: Misit Deus filium suum factum ex muliere.

Inst. 1.º Matth. cap. 12, ¶. 47: Dixit Iesu quidam: Ecce mater tua et fratres tui foris stant, quærentes te. At ipse respondens dicenti sibi, ait: Quae est mater mea, et qui sunt fratres mei? ergo Mariam ut matrem non agnoscebat.

Resp. Nego cons. Hæc dixit Jesus non quòd Mariam pro matre abnegaret, sed ut ostendat cognationem spiritalem carnali præponendam esse: ideò extendens manum in discipulos suos dixit: Ecce mater mea et fratres mei. Quicunque enim fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, et soror, et mater est.

Inst. 2.º Joannis cap. 2, ¶. 4, Christus Mariæ dicit: Quid mihi et tibi est, mulier. Porrò si nihil est commune Jesum inter et Mariam, ex eâ certè corpus non assumpsit; ergo, etc.

Resp. Dist. min. Nihil est commune ratione divinitatis, conc.; ratione humanitatis, nego. Hanc solutionem affert S. August. lib. de Fide et Symbolo, cap. 4: Nec nos, inquit, ad negandam Christi matrem cogit quod ab eo dictum est, quid mihi et tibi, etc., sed admonet potius ut intelligamus secundum Deum non habuisse matrem, cuius majestatis personam parabat ostendere, aquam in vinum vertendo.

Inst. 3.º I. Cor. 15, ¶. 47, Christus voca-

tur *homo de cœlo cœlestis*; ergo non terrenum ex Mariâ sed cœleste corpus habuit.

Resp. Nego cons. Christus vocatur homo de cœlo cœlestis, quia secundùm suam personam divinam è cœlo descendit, non secundùm corpus, quasi ex cœlestibus elementis compactum fuerit.

Obj. 1.º contra 3.^{am} conclusionis partem. Joan. cap. 1, ¶. 14: *Verbum caro factum est.* Undè sic: Eam tantùm hominis partem Verbum assumpsit, cuius meminit S. Joannes in Evangelio, ubi mysterium incarnationis recenset: atqui solius carnis meminit; ergo, etc.

Resp. Nego maj. In textu S. Joannis pars pro toto, id est, corpus seu caro quæ hominis pars est pro toto homine sumitur. Hæc autem figurata locutio in Scripturis pluries adhibetur, putà, Gen. cap. 6, ¶. 12: *Omnis caro cor ruperat viam suam super terram*; Psal. 64, ¶. 3: *Ad te omnis caro veniet*; Joan. cap. 17, ¶. 1, 2, Jesus dixit: *Pater, ... clarifica filium tuum, ut filius tuus clarificet te, sicut dedisti ei potestatem omnis carnis.* Hinc pro istis Evangelistæ verbis, *Verbum caro factum est*, Patres Nicæni de Filio dixerunt, *Homo factus est*. Hujus nostræ responsionis auctor est S. Aug. Epist. 140 aliàs 120: *Scriptura, inquit, ut Christi humilitatem magis ostenderet... carnem pro homine posuit.* Neque enim quia scriptum est, « *Videbit omnis caro salutare Dei* », animæ ibi non sunt intelligendæ: nihil proinde aliud dictum est, « *Verbum caro factum est* », quam si diceretur, *Filius Dei, filius hominis factus est.*

Obj. 2.º In mysterio incarnationis, Verbum

supplere potuit vices animæ rationalis ; hanc ergo , ut potè inutilem , non assumpsit.

Resp. Nego ant. Si Verbum animam rationalem corpori unitam non assumpsisset , nec dolores experiri , nec mortem subire , nec veniam hominibus mereri potuisset ; hæc enim divinitatem et corpus inanimatum afficere non possunt.

Obj. 3.º SS. Athanasius , Basilius , necnon alii veteres Catholici , Apollinari , Laodiciæ Episcopo , conjunctissimi fuêre ; ergo non putârunt sententiam ejus sanæ fidei contrariam esse.

Resp. Apollinarem cum præfatis Ecclesiæ Doctoribus communionem servasse , quandiu conceptam hæresim in mente retinuit ; sed ubi eam protulit exteriùs , statim eos sensit adversarios .

ARTICULUS II.

De Proprietatibus corporis Christi.

De formâ et passibilitate corporis Christi quæstio instituitur. Circa primum nihil certi statui potest , cùm 1.º hâc de re omnino sileant Scripturæ. Textus enim sacri qui ipsius pulchritudinem indicare videntur , v. g., *Speciosus formâ præ filiis hominum* , Ps. 44 , de animâ intelligi possunt ; ii verò qui ejus deformitatem significant , ad tempus illius passionis possunt restringi. 2.º SS. Patres variè opinati sunt , pro diverso sensu juxta quem præfata Scripturæ testimonia intellexerunt. 3.º Si verò , suppositâ fide , consulatur ratio , videtur quod fini incarnationis conveniens non fuisset Christum eâ venustate donari quæ hominum admirationem rapuisse;

rapuisset; venerat enim ut suo exemplo contemptum rerum sensibilium animis nostris ingereret; videtur proinde dicendum valdè fuisse consentaneum muniis quibus Christus fungebatur in terris, ut mediocri esset specie et staturâ.

Circa secundum, certum est inter omnes Catholicos, 1.º Christi corpus non subjacuisse infirmitatibus quæ toti humanæ naturæ non conveniunt, et ipsi sunt accidentales, quales sunt, v. g., morbi. Certum est 2.º Christum obnoxium fuisse dolori et communibus naturæ humanæ infirmitatibus, putâ, siti, fami, frigori, etc. 3.º Apud eosdem etiam constat, magnum discrimen fuisse inter modum quo Christus iis subjacuerit, et nostrum. In Christo enim non erant pœna peccati ab ipso commissi; aliundè rationis ejus advertentiam non prævertebant, nec ipso invito excitabantur, nec ipsum perturbabant. At, salvâ fide, disputant utrûm Christus ex voluntate tantum, non verò ex necessitate naturæ quam assumpsit, dolorem fuerit expertus, id est, utrûm naturâ suâ fuerit immunis à dolore, ita ut miraculo fuerit opus ad hoc ut pateretur.

CONCLUSIO.

Christus dolori et communibus naturæ humanæ infirmitatibus fuit obnoxius, et quidem naturaliter.

Prob. 1.ª pars. 1.º Ex Script. Isai. cap. 53, ¶. 2, 3: *Vidimus eum... virum dolorum et scientem infirmitatem.* Matth. cap. 4, ¶. 2: *Jesus cùm jejunasset quadraginta diebus et*
TOM. II. P

quadraginta noctibus, posteà esuriit. Joan. cap. 4, ¶. 6 : *Jesus fatigatus ex itinere sedebat... supra fontem.* Luc. cap. 24, ¶. 26 : *Oportuit pati Christum.* I. Petri cap. 2, ¶. 21 : *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus.* Hæc clara sunt nullaque interpretatione indigent.

2.º *Ex SS. PP.* Sufficiat Hieronymus, in cap. 53 Isaiæ : *Qui verè languores nostros et peccata portavit, et pro nobis dolet, non putativè ut nova et vetus hæresis suspicantur, sed verè crucifixus est, verè doluit.*

3.º *Ex Symbolis*, in quibus Christi passiones asseruntur,

Prob. 2.^a pars, Christum, scilicet, non ex voluntate tantùm, sed ex naturali humanitatis assumptæ statu seu conditione, dolori et infirmitatibus humanæ naturæ communibus obnoxium fuisse. 1.º *Ex Script. Hebr. cap. 2: Christus debuit per omnia fratribus similari; et cap. 4: Tentatus est per omnia pro similitudine, absque peccato.*

2.º *Ex ratione.* Verisimillimum est Christum assumpsisse naturam per se incarnationis fini accommodatam; ergo, etc.

Obj. 1.º Clemens Alex. lib. 5 Stromatum: Christus comedebat non propter corpus, quod sanctâ virtute continebatur, sed ne iis qui unâ cum eo versabantur in mentem veniret de eo aliter sentire, sicut certè posteà quidam existimârunt eum apparuisse visione et phantasmate; ipse autem, ut semel dicam, passionis erat expers, ut quem nullus subiret motus affectionis, neque voluptas, neque dolor; ergo, etc.

Resp. Nego cons. Hoc unum significare voluit, Christum non ex necessitate, sicut in nobis contingit, sed ex liberâ electione, dolori obnoxium fuisse. Interpretationis hujus ratio sumitur ex aliis operum ejus locis, in quibus dogma catholicum clariùs expressit vel supposuit.

Obj. 2.º S. Hilarius, lib. 10 de Trinitate, n.º 23: *In quo (Christo), inquit, quamvis aut ictus incideret, aut vulnus descenderet, ... afferrent quidem hæc impetum passionis, non tamen dolorem passionis inferrent; ut telum aliquod aut aquam perforans, ... aut aera vulnerans. Omnes quidem has passiones naturæ suæ infert ut foret, ut compungat, ut vulneret; sed naturam suam in hæc passio illata non retinet, dum in naturâ non est vel aquam forari... vel aerem vulnerari, quamvis naturæ teli sit et vulnerare... et forare. Passus quidem est Dominus J. C. dum cæditur, dum suspenditur....; sed in corpus Domini irruens passio nec non fuit passio; ... et virtus corporis sine sensu pœnæ, vim pœnæ in se desævientis excepit... habens ad patiendum quidem corpus, et passus est, sed naturam non habens ad dolendum; ergo, etc.*

Resp. 1.º Vel ille S. Hilarii textus benignam pati potest interpretationem, ut pluribus videatur, vel non potest, ut etiam non paucis inter Catholicos visum est: si primum, noster est S. Doctor; si secundum, non minùs illius auctoritate et suffragio gloriamur. Tunc enim priorem sententiam revocasse, nostramque amplexus fuisse dicendus est; namque Tractatibus in Psal., post opus de Trinitate conscriptis,

veros dolores Christo; ut homini, disertè tribuit; sic in Psal. 53: *Christus, inquit, omnia quæ hominum sunt passus est, esurivit, sitiavit, dormivit, lassatus fuit, flevit, passus et mortuus est;* et in Psal. 68: *Christus omnia ut homo et patitur et loquitur;* ut ergo verè loquitur ut homo, ita verè ut homo patitur.

Resp. 2.º Testimonii hujus multiplex à Catholicis afferri solet interpretatio. Aliqui putant S. Hilarium dolores Christo ut Deo tantum abnegasse. Alii volunt ipsum à Christo non dolorem sed dolores subeundi necessitatem removisse. Juxta quosdam, Hilarius à Christo subduxit tantum dolores nostris similes, juctos scilicet cum animi perturbatione et anxietate.

Quod contra thesim objicitur ex visione intuitivâ, quâ Christus potitus est, solvemus dissent. 7, cap. 1.

ARTICULUS III.

Utrum Christi corpus ex Virgine et operante Spiritu Sancto efformatum fuerit.

Olim negârunt Cerinthus et Carpocras matrem Christi virginem fuisse, tum ante partum, tum in partu, tum post partum. Jovinianus, IV seculo, admisit quidem B. Mariam in conceptu et ante partum fuisse virginem, sed affirmavit virginitatem amisisse in partu, et Christum peperisse instar aliarum mulierum. Erravit etiam hâc in parte Helvidius, asserendo B. Mariam post Christi partum virginem non remansisse, et multos cum S. Josepho habuisse filios. Hunc etiam errorem docuerunt Apollinaristæ, teste S. Epiphanio, Hæresi 77, n.º 26.

CONCLUSIO.

*Beata Maria fuit virgo, sive ante partum,
sive in partu, sive post partum.*

Conclusio est de fide quoad omnes partes.

Prob. 1.^a pars. 1.º Ex Scripturā. In Tractatu de Religione, probavimus Messiam ex virginē esse nasciturū, juxta illud Isaiæ vaticinū, cap. 7 : Ecce virgo concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel; ergo Christus, qui est Messias, ex virginē conceptus est; ergo B. Maria, quae fuit mater Christi, virgo fuit in ipso conceptu, seu ante partum.

Matth. cap. 1, v. 18, et seqq. : Antequām convenirent (Maria et Joseph), inventa est in utero habens de Spiritu Sancto. Et paulò post : Quod in eā natum est, de Spiritu Sancto est. Hoc autem totum factum est ut adimpleretur quod dictum est à Domino... Ecce virgo concipiet et pariet. Lucæ cap. 1, v. 30 et seqq. : Ne timeas, inquit Angelus ad Mariam, inventisti enim gratiam apud Deum : Ecce concipies et paries filium, et vocabis nomen ejus Jesum... Dixit autem Maria ad Angelum : Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Et respondens Angelus, dixit : Spiritus Sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ex quibus testimoniis manifestè sequitur B. Mariam ante partum fuisse virginem.

2.º Ex Traditione, quae docet semper habitos fuisse ut hæreticos, qui contrariam doctrinam tenuere, et è contrario Catholicos omnes

nostrum dogma constanter professos fuisse. Traditionis testimonia infrà referemus.

Prob. 2.^a pars, scilicet, *B. Mariam in partu virginem permansisse*. 1.º *Ex Script.* Isaiae cap. 7: *Ecce virgo concipiet et pariet filium*. Matth. cap. 1: *Virgo in utero habebit et pariet filium*; ergo in ipso partu, illibata mansit B. Mariæ virginitas.

2.º *Ex Traditione*, quæ testatur Jovinianum habitum fuisse ut hæreticum, eò quòd contrarium assereret. Præsens dogma asseruere S. Gregorius Nyssenus, Orat. in Nativ. Christi; S. Irenæus, lib. 5, cap. 19, contra Hæreses; S. Ambrosius, in Epist. ad Siricium Papam, etc.

3.º *Ratione congruentiæ*. Convenientissimum quippe erat ut mundi salvator mirabili modo ac contra consuetum ordinem conciperetur et nasceretur, sicque infinitam suæ divinitatis potentiam ostenderet.

Prob. 3.^a pars. Ex Traditione: 1.º *Ex Conc.* Chalcedonensi, generali IV, quod in Allocutione ad Marcianum Imperatorem ait, *Virginitatem Mariæ à Christo sacratam esse, etiam post partum, utrumque ejus fuisse obsignatum, ut nullius injuriæ inde pateret*. 2.º *Ex SS. Patribus*, quorum longam seriem hic exhibet Petavius, lib. 14, cap. 3, 5 et 6; unum aut alterum appellabimus: S. Hieron. in toto libro contra Helvidium. S. Aug. Serm. 18: *Maria virgo concepit, virgo peperit, post partum illibata permansit*. S. Basil. Hom. 25: *Christi amantes audire non sustinent quòd Deipara aliquando desierit esse virgo*. S. Ambros. præfatâ Epist. ad Siricium Papam: *Fuerunt qui negarent Mariam virginem permansisse; hoc*

tantum sacrilegium indemnatum non putamus relinquendum. S. Epiphanius quam refellimus hæresim 78 numerat, illam in Apollinaristis reprehendit, illamque *Antidicomarianitarum* vocat.

Et verò, Maria dicta fuit à SS. PP. *Aiparthenos*, id est, perpetua virgo; dicta fuit per excellentiam, antonomasticè, *Virgo*; vix unquam appellata est Beata Maria, quin virginis nomen adjunctum fuerit, inquit S. Epiphanius, Hæresi 78; ergo semper habita fuit à Catholicis ut virgo post partum. De his lege Petavium, lib. 14, cap. 3.

Cæterùm, *nota 1.º* docuisse SS. Patres Beatam Virginem et Christi gestatione et partu nullum dolorem expertam fuisse. Lege Petavium, lib. 14, cap. 6.

Nota 2.º docuisse SS. Patres Beatam Mariam votum virginitatis emisisse. Hoc Mariæ votum indicant hæc Evangelii verba: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Non constat autem utrùm illud votum emiserit antequam despontaretur cum Josepho, utrùm verò virginitatem ante illud tempus duntaxat sibi proposuerit, et post despontationem de consensu Josephi voverit.

Nota 3.º S. Epiphanius existimasse cum quibusdam aliis, Josephum ex altero conjugio præcedenti filios habuisse; Josephum tamen semper virginem fuisse verisimilius est, inquit Petavius, lib. 14, cap. 3. Hæc Petavii sententia, quæ ad fidem non attinet, multò plures habet patronos.

Nota 4.º Christi corpus ex substantiâ Beatæ Mariæ Virginis conceptum et efformatum fuisse;

alioquin enim Beata Maria nec Christum concepisset, nec esset ipsius mater, nec Christus esset ex semine Abraham, ut asseritur Hebr. 2.

Obj. Matth. cap. 1, ¶. 18 : *Antequam convenirent Maria et Joseph, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto; ergo saltem posteà convenerunt.*

Resp. Nego consequent. Quod dicitur, inquit S. Hieronymus, *antequam convenirent, non sequitur ut posteà convenerint; sed Scriptura quod factum non sit ostendit.*

Inst. 1.º Matth. cap. 1, ¶. 25 : *Joseph non cognoscebat Mariam, donec peperit filium suum primogenitum; ergo posteà cognovit eam.*

Resp. Nego cons. Particula, donec, quid ante Mariæ partum factum non sit unicè demonstrat. Sic ex eo quòd Deus, apud Isaiam cap. 22, ¶. 14, dicit : *Si dimittetur iniquitas hæc vobis donec moriamini, nemo colliget hanc iniquitatem post mortem peccatoris dimittendam esse.*

Inst. 2.º Ibidem, ¶. 25, Christus dicitur filius Mariæ *primogenitus*; ergo ex eâ prodierunt alii; ergo, etc.

Resp. Nego cons. Primogenitus enim dicitur ille ante quem nullus, non post quem necessariò aliis.

Inst. 3.º Fratres Christi nominantur in Scripturis, Matth. cap. 13, ¶. 55; ergo, etc.

Resp. Nego cons. Juxta morem Scripturæ, non solùm ejusdem patris et matris filii dicuntur *fratres*, sed etiam cognati : Gen. cap. 13, ¶. 8; et cap. 29, ¶. 15.

CAPUT II.

De existentiâ Incarnationis adversùs Hæreticos qui Unionem Verbi cum Naturâ humanâ impugnârunt, aut labefactârunt.

PRÆSENTIS capitris quatuor erunt articuli : 1.us de hæresi Nestorianâ ; 2.us de hæresi Eutychianâ ; 3.us de hæresi Monothelitarum ; 4.us de communicatione idiomatum adversùs Nestorianos et Lutheranos.

ARTICULUS PRIMUS.

De Hæresi Nestorianâ.

Nestorius primùm Monachus , deindè Clericus et Presbyter in Antiochenâ Ecclesiâ , tandem , ob eloquentiæ et pietatis famam , ad Constantinopolitanam Sedem evectus est , anno 428 ; non multò post ex pastore versus in lupum , per se et per suos suam disseminavit hæresim . Docuit enim unionem Verbi divini cum naturâ humanâ non esse substantialem et hypostaticam , sed moralem tantùm , qualis reperitur inter amicos , templum inter et commorantem in eo , inter artificem et instrumentum ejus , inter veritatem et figuram , Deum et imaginem ejus . Hinc 1.º duas in Christo personas , divinam et humanam , duosque filios , naturalem et adoptivum , prædicabat . Hinc 2.º utriusque naturæ proprietatum nullam in Christo communicationem admittendam esse putabat , ideoque , juxta ipsum , nefas erat dicere , *Deus est*

homo, Homo est Deus, sed tantum deifer. Hinc 3.º asserebat B. Virginem non esse *Theotocon* seu Deiparam; quippe quae genuisset hominem cum Verbo divino tantum moraliter unitum. Hinc 4.º docebat à Verbo assumptam fuisse naturam humanam cum suâ humanâ personalitate.

Præcipuus catholicæ fidei defensor fuit S. Cyrius, Patriarcha Alexandrinus, qui et nomine Papæ Cælestini I præfuit Concilio Ephesino, generali III, anno 431. In eo Concilio damnata est hæresis Nestoriana, et ipse Nestorius pertinax anathemate percussus; qui et jussu Theodosii Junioris Imperatoris, Oasim Ægypti oppidum relegatus, ibi, lingua vermis exesâ, mortuus est.

CONCLUSIO.

Natura divina et humana hypostaticè seu personaliter uniuntur in Christo; sive unica est in Christo persona Verbi, naturam utramque, divinam et humanam, terminans.

Prob. 1.º Ex Script. Joan. cap. 1, ¶. 14: Verbum caro factum est, id est, filius Dei factus est homo. Unde sic arguitur: Vel filius Dei factus est homo per substantialem et hypostaticam suū cum humanâ naturâ unionem, eam in personæ suæ unitatem assumendo, vel per moralem duntaxat unionem, vel per suū conversionem: atqui duo posteriora dicí nequeunt. 1.º Quidem filius Dei non homo factus est per conversionem suū in naturam hominis: talis enim conversio immutabilitati et perfectioni Dei repugnat. 2.º Neque per unionem

moralem, qualis, v. g., reperitur inter amicos, templum inter et habitantem in eo; moralis enim et accidentalis duorum unio, non sufficit ut propriè dicatur unum fieri alterum; ergo, etc. Et verò, filius Dei aliquis, sed non omnis homo factus est: atqui tamen cuilibet homini justo per gratiam moraliter unitur; ergo moralis unio Verbi cum homine non sufficit ut homo fieri propriè dicatur. Præterea, solus Dei filius homo factus est: atqui tamen Pater et Spiritus únà cum Filio in justis habitant, velut in templo: *Si quis, dicit Christus, Joan. cap. 14, ¶. 23, dilit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diligit eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus;* Epist. I. ad Corinth. cap. 3, ¶. 16: *Nescitis, inquit Apostolus, quia templum Dei estis et Spiritus Dei habitat in vobis;* ergo moralis et accidentalis unio Verbi per inhabitationem in homine, non sufficit ut homo fieri propriè dicatur; aliundè, Verbum non potuit caro fieri per suī conversionem; igitur caro factum fuisse in Evangelio dicitur, propter substantialem et hypostaticam suī cum humanā naturā unionem.

Idem argumentum erui potest ex cap. 2, ¶. 6, 7, Epist. ad Philipp. in quo de Jesu sic loquitur Paulus: *Qui cùm in formā, id est, naturā Dei esset... semetipsum exinanivit, formam seu naturam servi accipiens, in similitudinem hominum factus et habitu inventus ut homo.* Insuper in Script. passim Verbum seu filius Dei, hominis filius et homo prædicatur, Joan. cap. 1, et ad Philip. cap. 2, ut suprà; et vice versâ, *hominis seu Mariæ filius, Dei*

filius et Deus nuncupatur, Matth. cap. 16, ¶. 13 ad 16 : Jesus... interrogabat discipulos suos dicens : Quem dicunt homines esse filium hominis?... Respondens Petrus dixit : Tu es Christus filius Dei; et Joan. cap. 20, ¶. 27, 28 : Jesus dixit Thomæ : Affer manum tuam et mitte in latus meum... Thomas, respondit et dixit ei : Dominus meus et Deus meus. Item, quæ humanitatis propria sunt de Verbo divino affirmantur, Epist. ad Rom. cap. 8, ¶. 32 : Deus proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum; et Epist. I ad Corinth. cap. 2, ¶. 7, 8 : Si cognovissent, nunquam Dominum gloriae crucifixissent. Et vicissim, quæ divinitatis propria sunt, hominis filio tribuuntur, Epist. ad Ephes. cap. 4, ¶. 10 : Qui descendit, ipse est et qui ascendit supra omnes cœlos, ut impleret omnia; et Joan. cap. 3, ¶. 13 : Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, filius hominis, qui est in cœlo. Atqui ejusmodi nominum et attributorum utriusque naturæ, divinæ scilicet et humanæ communio et reciproca affirmatio, manifestè supponit eas secum invicem substancialiter, et in personæ unitatem conjungi; duo enim quoad naturam distincta, non possunt de se invicem legitimè prædicari, quin identificantur : sed non identificantur quoad naturam, ex hypothesi; superest ergo ut quantum ad personam identificantur, ita ut in unicâ subsistant personâ.

Prob. 2.º Ex SS. PP. S. Athanasius, lib. de Incarn. contra Paulum Samosatensem : Homo una persona est et unum animal, ex spiritu et carne compositum, ad cuius similitu-

dinem intelligendum est Christum unam esse personam, et non duas.

S. Gregorius Nazianz. Orat. 51 : *Si quis duos filios, alterum ex Deo Patre, alterum ex matre, non autem unum atque eumdem induxerit, is ab ea quoque filiorum adoptione excidat, quæ rectè credentibus promissa est. Quanquam enim Deus et homo duæ naturæ sint, quemadmodum et anima et corpus, non tamen duo filii, nec Dii, quemadmodum ne hic quidem duo homines.*

S. Ambros. lib. de Incarn. Domini, cap. 5 : *Non alter ex Patre, alter ex Virgine, sed idem aliter ex Patre, aliter ex Virgine.*

S. Aug. in Enchiridio, cap. 35 : *Christus Jesus est Deus et homo : Deus, quia Dei Verbum; homo autem, quia in unitatem personæ accessit Verbo anima rationalis et caro.* Hæc Patrum testimonia, quibus aliorum plurima subjicere possemus, adeò clara sunt, ut expositione non indigeant.

Prob. 3.º Ex Conc. Ephesino, generali III, quod duodecim S. Cyrilli contra doctrinam Nestorii anathematismos probavit, quorum secundus ita concipitur : *Si quis non confitetur Verbum Dei Patris, carni secundum hypostasim (id est, personam) unitum, unumque undam cum sud esse Christum, eumdem nimis rūm Deum simul et hominem; anathema sit.*

Prob. 4.º Ex Symbolis, Apostolico nempè Nicæno et Athanasiano, in quo posteriori sic legitur : Qui (Christus) licet Deus sit et homo, non duo tamen, sed unus est Christus : unus... assumptione humanitatis in Deum, unus... unitate personæ.

Prob. 5.º Ratione theologicā. Ea doctrina

est prorsùs rejicienda, quæ mysteria incarnationis et redemptionis, ipsumque Religionis Christianæ fundamentum evertit: atqui doctrina Nestoriana evertit mysteria incarnationis, etc.

1. Mysterium incarnationis evertit: In hoc enim consistit illud mysterium, ut solum Verbum sit incarnatum: atqui si personalis non sit unio Verbi cum humanitate, tunc Pater ac Spiritus Sanctus pariter cum Verbo incarnati fuissent; quippe, praeter personalitatem, omnia tribus Personis sunt communia.

2. Mysterium redemptionis destruit: Si enim in Christo duplex sit persona, vel redemptio generis humani fieret à personâ divinâ, vel à personâ humanâ: atqui non à personâ divinâ, quæ in suâ naturâ nec pati nec mori potuit; non etiam à personâ humanâ, quæ parem non posset pro peccatis offerre satisfactionem.

3. Tollit fundamentum Religionis Christianæ, quæ Christo nato ex Virgine, crucifixo, etc., adorationis cultum semper exhibuit: sed positâ Nestorii doctrinâ, adorationis cultus Christo ex Virgine nato, crucifixo, etc., non foret exhibendus; namque, juxta Nestorium, Christus natus, crucifixus, etc., mera est hominis persona, moraliter quidem Deo Verbo conjuncta, sed quæ idcirco non desiit esse mera hominis persona; ergo, etc.

Obj. 1.º Puris hominibus Dei et filii Dei nomen aliquandò tribuit Scriptura, Exod. cap. 4, ¶. 22, et cap. 7, ¶. 1; Psal. 81, ¶. 6; ergo, licet Christus homo seu Mariæ filius, appelletur Deus et filius Dei, minimè sequitur ipsum in unâ Verbi personâ subsistere.

Resp. Nego cons. Namque in objectis Scripturæ locis, Dei et filii Dei vocabula, nonnisi metaphorico sensu intellecta puris hominibus tribuuntur; Dei autem et filii Dei nomen literali et maximè propriâ significatione, Christo homini seu Mariæ filio tribuitur, ut constat ex textibus Scripturæ mox citatis et aliis, in quibus dicitur *Filius Dei proprius*; *Deus, super omnia benedictus in secula*: porrò, ex eo quod aliquis homo metaphoricè Deus appelleatur, reverà concludere non licet hominem illum in aliquâ Trinitatis personâ subsistere. È contrà, si Dei vel filii Dei nomine absque metaphorâ nuncupetur, tunc assumptionem ejus in personæ unitatem credere tenemur; homo enim non potest dici propriè Deus et filius Dei, quin cum Deo identificetur; sed homo non potest cum Deo identificari quoad naturam; superest ergo ut quoad personam identificetur. Ergo ex Scripturæ testimoniis, in quibus Christus homo, Deus et filius Dei vocatur, meritò credimus ipsum hypostaticè cum Verbo conjungi, quamvis nihil simile inferri liceat ex paucis Scripturæ locis in quibus Dei vel filii Dei nomina puris tribuuntur creaturis.

Obj. 2.º Joan. cap. 2, ¶. 19, 21: Solvite, inquiebat Jesus, Judæos alloquens, solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud; ille autem dicebat de templo corporis sui: atqui Verbum hypostaticè non unitur cum templo suo; ergo, etc.

Resp. Nego min. Sicut enim corpus nostrum rectè dicitur in nobis templum animæ, quamvis in personæ unitatem cum ipsâ conveniat, ita Christi humanitas hypostaticè Verbo uniri po-

test, quamvis sub alio respectu eadem huma-
nitas spirituale Verbi templum sit; itaque non
in eo situs est error Nestorii, quod humanam
Christi naturam templum Verbi appellaret, sed
quod non nisi templum existimaret. Nam utrum-
que simul verum est, nempè Verbum in per-
sonæ unitatem Mariæ filium assumpsit, et in
eo velut in spirituali templo per gratiam suam
specialiter habitavit.

Obj. 3.º Multi Patres eodem modo de incarnatione locuti sunt ac Nestorius; ergo unionem hypostaticam Verbi cum naturâ humanâ negâ-
runt. *Antec.* verum est; quidam enim pronun-
tiant hominem fuisse à *Verbo assumptum*, ita
Ambr. lib. de Fide, cap. 4; Aug. lib. 11 de
Civitate Dei, cap. 2. Alii Christum vocant ho-
minem *Deiferum*, *Deificatum*, et *Dominicum*,
S. Basil. lib. de Spiritu Sancto, S. Athan. in
Expositione Fidei, et Aug. lib. 83, quæst. 36.
Sunt qui humanitatem Christi *templum* seu *do-
mum* vel *domicilium Dei* appellant, S. Athanas.
lib. de Incarn.; S. Gregor. Nyssenus, lib. 2
contra Eunomium. Alii *divinitatis instrumen-
tum* eam vocant, Athan. ibidem; S. Cyrill. dia-
logo de Incarn: atqui omnes istæ loquendi for-
mulæ à Nestorio usurpatæ sunt; ergo, etc.

Resp. Dist. ant. Multi Patres eodem modo
de incarnatione locuti sunt ac Nestorius, sed
planè diverso et opposito sensu, *conc.*; eodem
sensu, *nego*. Itaque non raro contingit ut idem
loquendi modus in variis à quibusdam usurpa-
tus, non solùm diversam, sed etiam contrariam
habeat significationem; ut ergo demonstrarent
adversarii Patres citatos Nestorio favisse, non
sufficit ut quædam eorum proferant testimonia,

quoad expressionem quibusdam loquendi formulis à Nestorio usurpati similia; insuper requiritur ut evincant sensum ex utrâque parte unum et eumdem fuisse, quod certè nunquam exequi poterunt. Imò, contrarium facile probatur; scilicet, præfatæ loquendi formulæ in ore Nestorii hæresim sonant, tum quia eas, licet catholico dogmati exprimendo insufficientes, semper adhibuit; tum etiam quia plures alias adjecit, impietatem omnino spirantes. In ore verò Patrum, qui mysterium incarnationis accuratè in aliis operum suorum locis tradunt, sensu catholico intelligi debent; nempè, cùm aiunt *hominem* à Verbo *fuisse assumptum*, hominem in abstracto, pro naturâ scilicet humanâ, usurpant. Deindè, Christum vocant *Deiferum*, eo sensu quòd Deum ferat sibi intimè et personaliter unitum; *Dominicum*, quia simul Dominus et homo est, appellant; *Deificatum*, id est, Deum hominem factum. *Templum Verbi* nuncupant, sed juxta sensum Apostoli, de Christo dicentis, ad Colossenses cap. 2, ¶. 9: *In ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter*, id est, substantialiter, per unionem hypostaticam. Deniquè, *Verbi instrumentum*, sed intimè ac personaliter unitum Verbo.

Cæterùm, quia Patres illi ante Nestorianam hæresim scripserunt, mirum nulli videbitur, si quasdam minùs accuratas in explicando incarnationis mysterio voces identidem adhibuerint; idque Nestorianis respondere possumus, quod Pelagianis olim S. Aug., lib. 1 contra Julianum, cap. 6: *Vobis nondum litigantibus*, Patres securius loquebantur.

Obj. 4.º S. Chrysost. Homil. 3 in Epist. ad

Hebr., sic loquitur : *Apostolus hic*, scilicet cap. 1, ¶. 8, et *Judæos et Pauli Samosateni asseclas*, et *Arianos, Marcellumque et Sabellium feriit et Marcionem.* Quomodo? *Judæos quidem*, ostendens duas personas, et *Deum et hominem*, etc.; ergo duas in Deo et homine, Christo scilicet, personas agnovit Chrysostomus.

Resp. 1.º Etsi daremus adversariis S. Chrysostomum, ante damnatam Nestorii hæresim ipsi patrocinatum fuisse, non ideò sides catholica nutaret; quid enim unus contra omnes? Sed absit ut tam impium errorem S. Doctori tribuamus; itaque

Resp. 2.º Nego cons. Ab extrinseco enim, et independenter à discussione præfati textūs, constat Chrysostomum, nec in loco citato, nec in alio quovis, Nestorianam hæresim propinasse; namque 1.º unicam in Christo esse personam tradidit in Epist. ad Cæsarium, his verbis: *Pium et valde pium Christum confiteri in divinitate perfectum, et in humanitate perfectum; non alterum et alterum, absit; sed unum et eundem Dominum Jesum Deum Verbum, carne nostrâ amictum...* Etsi enim duplex natura, verum tamen indivisibilis... unio, quam in unda filiationis confiteri debemus personâ, et und subsistentid; hæc autem in gratiam catholici dogmatis tam clarè quâm expressè asserta sunt, ut contrariam hæresim in Homiliâ quæ nobis objicitur tradere non potuerit, sine manifestâ contradictione, quæ in Doctore tam eximio, et circa fundamentalem Religionis articulum, omnino repugnat. 2.º Nestorius, licet palam à plebe suâ novitatis accusatus, in judicium licet

vocatus, eò quòd à prædecessorum suorum Gregorii, Nectarii, Chrysostomi et aliorum doctrinâ recessisset, licet non ignarus Homiliæ S. Chrysostomi quæ nobis objicitur, cùm à Constantino, Presbytero Antiocheno, statim post S. Doctoris obitum evulgata fuerit, Nestorius, inquam, et fautores ejus, nunquàm in hæreseos suæ præsidium prædictam S. Præsulis Homiliam protulerunt; ergo reverà huic hæresi non favet. 3.º Nullus ex veteribus Catholicis, Chrysostomum Nestorianismi accusavit; imò, ex testimoniis ejus, necnon eximiâ auctoritate, plures Nestorium impugnârunt; nempè, Cassianus, lib. 7 de Incarnat. Christi, c. 30; S. Cœlestinus, Papa, et S. Cyrillus, in Epistolis suis ad Clerum et populum Constantinopolitanum; ergo, etc.

Resp. 3.º textum in objectione propositum diversimodè legi: editio græca Veronensis, cui pleræque versiones latinæ concordant, sic habet: *Apostolus... ostendens duas personas, et Deum et hominem.* In editione græcâ Etonensi, quam Savilius Anglus ex variis manuscriptis adornavit, cuique nova Patrum Benedictinorum editio conformis est, in illâ, inquam, sic legitur: *Apostolus... ostendens eumdem esse duo, et Deum et hominem;* Deniquè, versio latina, quam Mutianus, jussu Cassiodori, VI edidit seculo, ita Chrysostomi mentem exhibet: *Apostolus... ostendens duas personas, et unum Deum;* quibus expositis, sic argumentor: Certè Chrysostomus in textu objecto Nestorianam hæresim minimè obstruit, si textus ille, quoquo modo legatur, à Nestorianâ lue sit immunis: atqui res ita est. 1.º Si tertiam Mutiani lectio-

nem amplectamur; tunc enim sensus erit, Apostolus Judæos unicum in Deo personam consitentes refellit, *ostendens eis duas in Deo personas*, Patrem et Filium, qui sunt unus et idem Deus. 2.º Si Etonensem sequamur lectionem; quippe tunc sensus erit, *ostendens adversus Judæos*, Christi divinitatem negantes, eundem Christum esse *duo*, id est, duas habere naturas, divinam, et humanam. 3.º Tandem, si cum editore Veronensi legamus, *ostendens duas personas, et Deum et hominem*, locus etsi paululum difficilis, catholico tamen sensu in hunc modum accipi debet: ostendens adversus Judæos duas personas in Deo, Patrem et Filium, et simul ostendens Deum et hominem in Christo; haec autem interpretatio, maximè catholica, probari potest ex *voculâ*, *et*, quæ *Deum et hominem* immediatè præcedit. Scilicet conjunctionis hujus ea vis est, ut *Deum et hominem* ad participium *ostendens* referat, et repetitionem ejus suppleat, quasi dictum fuisse: ostendens duas in Deo personas, et simul ostendens Deum et hominem in Christo. Sin minùs arriserit hæc explicatio, mendum in textu irrepisse supponendum est.

Obj. 5.º Synodus Ephesina generalis non fuit, nec judicium ejus canonicum; ergo non valet ipsius definitio, quam in nostræ thesis probationem attulimus.

Resp. Nego ant. quoad utramque partem.
 1.º Conc. Ephesinum generale debet reputari; illud enim est Concilium generale, quod inter generalia Concilia ab omnibus computatur Catholicis: atqui Concilium Ephesinum inter generalia Concilia ab omnibus compu-

tatur Catholicis, ut constat ex iis qui de hoc Concilio scripsere; undè ista S. Gregorii, Papæ, in Epist. 25 alias 24, ad Joannem, Patriarcham Constantinopolitanum: *Sicut sancti Evangelii quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere et venerari me fateor, Nicænum scilicet..., Constantinopolitanum..., Ephesinum, in quo Nestorii impietas judicatur, et Chalcedonense.* Et verò, Synodus Ephesina generalis fuit, 1. *convocatione*; ad eam siquidem vocati sunt omnes ex orbe catholico Episcopi, ut testantur ipse Theodosius Imperator, in Epistolâ suâ ad Cyrillum, quæ exstat primâ parte Concilii Ephesini, cap. 31; Evagrius, lib. 1, cap. 3; Liberatus, cap. 5 Breviarii; et Nicephorus, lib. 10 Hist., cap. tertio. 2. *Congregatione*; ipsi enim adfuerunt Episcopi numero sufficientes ad repraesentandam omnem Ecclesiam, ducenti scilicet Orientales, ex libello S. Cyrilli et Memnonis, Ephesinæ Synodi Patribus oblato; tres verò ex Occidente à Cœlestino Papâ deputati, qui locum ejus tenerent, et fidem Occidentalium in Synodo Romanâ paulò antè confirmatam testarentur, ut constat ex actione 3.ª Concilii, pag. 627, tom. 3 Concil. edit. P. Labbæi. 3. *Exitu*; in eâ siquidem communibus votis, non per vim extortis, sed liberè prolatis fides asserta, et Nestorii depositio facta fuit, cuius rei fidem faciunt Concilii Acta, necnon Epistola Imperatoris ad Patres Concilii, per Candidianum Comitem missa, Conciliorum tom. 3. pag. 441. Ergo 1.º Synodus Ephesina generalis dicenda est.

2.º Judicium ejus canonicum fuit; latum est enim, 1. ab auctoritate legitimâ, nempè à Pa-

tribus in Concilio generali congregatis; 2. adversùs hæreticum debitè convictum et pertinacem, Nestorium scilicet; ipse enim plures venire compulsus, ut responderet de iis quæ ipsi tum scripto, tum citra scriptum objiebantur, constanter autem renuens, ex propriis operibus suis in Concilio latis, et ex testimonio quorumdam Episcoporum, nefandæ hæresis auctor defensorque est inventus, Actione 1.^a, pag. 504 et seqq. 3. Servata fuit quæ à Canonibus præscripta est judiciorum forma, nempè Concilium sententiam adversùs Nestorium non tulit, nisi postquam ter citatus fuisse, Actione 1.^a, pag. 533 et seqq. Ergo 2.º etc.

Inst. 1.º Actione 1.^a Concilii damnatus est Nestorius: atqui tunc œcumenicum non erat; aberant enim tres legati Cœlestini Papæ, aberat Joannes, Patriarcha Antiochenus, aberat et ipse Nestorius, Patriarcha Constantinopolitanus; ergo, etc.

Resp. Nego min. et prob. ejus. Cyrillus enim ante adventum trium Cœlestini legatorum, nomine ipsius præerat, ut expressè dicitur in Act. 1.ª, tom. 3, p. 445. Illorum ergo præsentia ad œcumenicitatem Concilii non erat necessaria; etsi necessaria fuisse, œcumenici titulum adhuc mereretur, quia præfati tres legati, ubi venerunt Ephesum, quæ in 1.ª Actione gesta fuerant recognoscentes, approbavere. Multò magis salva manet Concilii œcumenicitas, etsi absuerint Joannes Antiochenus et Nestorius Constantin. Episcopus; vocati enim venire noluerunt, licet quindecim diebus ultra terminum ab Imperatore præfixum exspectati fuerint.

Inst. 2.º Illud judicium canonicum non fuit,

quod ex suffragiis vi extortis latum est : atqui S. Cyrillus et Memnon Ephesinus , per vim et gravi metu incusso Patres ad condemnandum Nestorium adegerunt , ut testantur Episcopi Joanni Antiocheno adhærentes , in Epist. ad Populum Constantinopolitanum ; ergo , etc.

Resp. Nego min. Epistola quæ in probationem vis Patribus à Cyrillo illatæ producitur , nullam omnino fidem mereri potest , 1.º quia scripta est ab Episcopis schismaticis , et Cyrillo plurimùm infensis ; 2.º quia impossibile est Comitem Candidianum , Nestorio addictum , auctoritate suâ et copiis sibi ad fovendam in Concilio pacem libet atemque tuendam ab Imperatore concessis , S. Cyrillo vim Patribus inferre meditanti non obstatisse ; 3.º quia Patres Ephesini reduces in patriam , cùm nihil à S. Cyrillo timendum ipsis erat , adversus suffragia , quasi per vim extorta , nunquam reclamârunt ; 4.º pietas ipsa tam nefandum scelus de Cyrillo , non minùs sanctitate quàm doctrinâ conspicuo , credere penitus refutit.

Obj. 6.º Joannes Antiochenus et triginta circiter Episcopi , qui cum ipso venerant Ephesum ad examinandam Nestorii doctrinam , Synodo Ephesinæ repugnârunt , et duodecim S. Cyrilli anathematismos , adversus Nestorii doctrinam editos , condemnârunt : atqui tamen inter hæreticos computari non solent ; ergo nec ipse Nestorius propter suam de duabus in Christo personis doctrinam , velut hæreticus exagitari debet.

Resp. Fateor Joannem Antiochenum et sequaces illius , etsi schismatis verè reos , quòd falsis narrationibus decepti ducentos Episcopos in Ephesinâ Synodo legitimè congregatos et

inauditos excommunicaverint , quòd S. Cy-
rillum et Memnonem Ephesinum , jurisdictioni
eorum minimè subditos , episcopatu privave-
rint (tom. 3. Conciliorum , pag. 590 , etc.) ;
etsi etiam Nestorianæ hæresis graviter suspec-
tos , ob datum Nestorio patrocinium et damna-
tionem duodecim anathematismorum quos à
S. Cyrillo in Nestorii doctrinam editos , appro-
baverat Ephesina Synodus (tom. 3 Concili-
orum , pag. 758) , hæresi tamen duas in
Christo personas admittenti intùs et ex animo
nunquàm adhæsisse. Hujus facti testis est epis-
tola quam Joannes Antiochenus ad Nestorium
scripsit , antequàm haberetur Ephesina Syno-
dus. In eâ siquidem unius in Christo personæ
dogma , et Virginis Deiparæ titulus exprimitur
(tom. 3 Concil. pag. 387). Testis idem ille
Joannes in epistolâ quam , initâ cum Cyrillo
pace , scripsit ad Sextum Papam (tom. 3 Con-
cil. pag. 1087). Testis ipse quoque Cyrillus in
Epist. ad Valerianum (ibidem pag. 1155 et
1157). Nec contrarium probatur ex patrocinio
quo Joannes Antiochenus Nestorium adjuvit ,
nec ex damnatione duodecim anathematismo-
rum ab eodem Joanne factâ ; etenim ipsius
agendi ratio non ex hæreticâ pravitate , sed
ex errore facti profecta est ; scilicet , propter
suam erga Nestorium affectionem , existimavit
hunc hæresiarcham cum Ecclesiâ de sensu con-
sentire , et de vocibus tantùm disputare. Eo-
dem errore facti , duodecim S. Cyrilli anathe-
matismos reprobavit , falsò putans hæresim
unius in Christo naturæ præfatis articulis con-
cludi (tom. 3 Concil. pag. 606). Porrò nul-
lus est qui non videat ejusmodi rationes , quibus
Joannes

Joannes Antiochenus ab hæresi vindicatur, in gratiam Nestorii et doctrinæ ejus nullo modo militare.

Obj. 7.º Esto, sententia quæ duas in Christo tuetur personas hæretica sit, saltem Nestorio imputari, et ab ejus nomine Nestoriana dici non debet.

Resp. Nestorium duas in Christo personas admisisse tot argumentis constat, ut mirum sit quosdam, postremis hisce temporibus, factum illud in dubium revocasse. *Probatur itaque 1.º ex auctoritate Conc. Ephes. Act. 1.ª*: *Deprehendentes, inquiunt Episcopi, partim ex litteris, commentariisque ipsius, partim e sermonibus quos nuperrimè habuit Nestorius..., illum impie sentire et prædicare..., ad lugubrem hanc contrā eum sententiam necessariò venimus.* 2.º Ex consensu Patrum unanihi, illorum etiam qui, cùm diù Nestorio favissent, amicitiâ ducti, et variis ejus artibus delusi, tandem errorem ipsius confessi sunt; ita Joannes Antiochenus, et etiam Theodoretus. 3.º Ex scriptis Nestorii, in quibus Verbum inter et naturam humanam, moralem duntaxat agnoscit unionem, qualis reperitur inter amicos, templum et incolam ejus, principale agens et instrumentum, Deum et imaginem illius. Et verò, ille duas in Christo personas agnovit, Verbi scilicet et hominis, qui communionem idiomatum in Christo negavit, qui Deiparæ titulum Virgini eripuit: atqui Nestorius communionem idiomatum in Christo negavit, et Deiparæ titulum Virgini eripuit; cuius rei fidem faciunt sermones ejus, necnon varia ejusdem ex operibus exscripta, tom. 3 Concil. pag. 349.

Inst. Nestorius unicam in Christo personam expressis asseruit verbis, Epist. 2.^a ad Cyrilum, Epist. pariter 2.^a ad Cœlestinum, tom. 3 Concil. pag. 324 et 352; ergo, etc.

Resp. Dist. ant. Nestorius in Christo personam admisit unicam, moraliter, *conc.*; physicè, *nego*. Itaque Nestorius eodem sensu unicam in Christo personam admisit, quo, v. g., conjuges, propter communia, nec separatim exercenda, quibus potiuntur jura, unicam dicuntur personam constituere: porrò ad dogma catholicum, personam physicè unicam in Christo admitti oportet. Mirum autem nulli videatur, si Nestorius, retento semper errore, verbis in speciem catholicis aliquandò sit usus. Est enim fraus Hæreticis consueta, ut ad propulsandam à se Catholicorum invidiam, voces eorum alieno sensu usurpent: sic Pelagius hæresiarcha, Patres Diosopolitanos decepit, subscribens eorum definitioni, gratiæ necessitatem asserenti; per gratiam enim intelligebat dona naturalis ordinis.

COROLLARIUM.

Ergo B. Virgo Maria verè Theotocos seu genitrix Dei est, appellarique debet.

Prob. Ex dictis, unica est in Christo Verbi divini personà, naturam utramque, divinam scilicet et humanam, terminans; ergo utriusque naturæ hujus proprietates, de personâ Verbi, quæ Deus est, prædicari possunt et debent; ergo de personâ Verbi seu de Deo affirmari debet quòd ex Mariâ Virgine conceptus, natusque fuerit, et consequenter de Mariâ, quòd mater Dei sit.

Eadem veritas catholica 1.º ex Scripturis

adstruitur, Luc. cap. 1, §. 43 : *Unde hoc mihi, inquit Elisabeth, Mariam alloquens, ut veniat mater Domini mei ad me?* Epist. ad Galat. cap. 4, §. 4 : *Misit Deus filium suum factum, id est, genitum ex muliere, Mariam scilicet : porro si filius Dei, et consequenter Deus, ex Mariam genitus sit, Dei mater ipsa dicatur necesse est; etenim duo sunt correlata, quorum unum non potest esse neque concipi absque altero.*

2.º Ex SS. PP. S. Gregorius Nazianzenus, Orat. 51 : *Si quis S. Mariam Deiparam non credit, extra divinitatem est.* S. Hieron. lib. contra Helvidium : *Natum Deum esse de Virgine credimus, quia legimus, in Scripturis scilicet. S. Aug. in Enchiridio, cap. 36 : Invenisse apud Deum gratiam (Maria) dicitur ut Domini sui, immo omnium Domini mater esset; et cæteri omnes, quos exscribere nimis longum foret.*

3.º Ex Concil. Ephesino, general. III : *Si quis non confitetur Emmanuel verum Deum esse, et ob id sanctam Virginem Deiparam (genuit enim illa incarnatum Dei Patris Verbum secundum carnem); anathema sit.*

Obj. Virgo Maria non genuit divinitatem; ergo mater Dei non est.

Resp. Nego cons. Ut enim verè Deipara sit et nominetur, satis est quod secundum carnem genuerit eum qui Deus est, in personâ Verbi subsistens; nec requiritur ut divinitatem genuerit, quemadmodum ut mulier aliqua sit mater cuiusdam hominis, necesse non est ut animam genuerit, sed sufficit ut secundum corpus ortum homini dederit.

Inst. 1.º Mulier ex eo quod corpus filio suo

præbuerit, dici quidem potest causa, seu mater istius corporis, vel etiam totius compositi ex animâ et corpore talis hominis, putâ Jacobi; sed à nullo dicitur mater animæ, cuius auctor non fuit; ergo à pari, Maria dici potest mater hominis, vel etiam Christotocos (mater Christi), ut dicebat Nestorius, non verò mater Dei.

Resp. Nego cons. et parit. Disparitas est quòd anima non sit persona in homine; ideò non possunt de animâ prædicari, quæ corporis humani propria sunt, dicendo scilicet quòd genita nataque sit ex matre. In Christo autem Deus est ipsa Filii persona seu hypostasis, de quâ, ut potè naturam humanam cum divinâ terminante et ultimò compleente, possunt imò debent affirmari omnia quæ humanitatis propria sunt, putâ, quòd genitus, natusque sit ex Mariâ Virgine; undè sequitur Mariam ipsius esse matrem.

Inst. 2.º Mater debet esse filio suo consubstantialis: atqui Maria non est Deo consubstantialis; ergo, etc.

Resp. Dist. maj. Mater debet esse filio consubstantialis, secundùm aliquam filii sui partem seu naturam, *conc.*; omni ex parte, *nego*. Similiter *dist. min.*: Atqui Maria non est consubstantialis Deo, secundùm naturam divinam, *conc.*; secundùm naturam in tempore ab illo assumptam, *nego*. Solutio patet.

Inst. 3.º cum Nestorio: si Maria dicatur mater Dei, excusabilis erit gentilitas, matres diis subintroducens; falsum *cons.* ergo et *ant.*

Resp. Nego ant. Gentiles enim Deos suos ex matribus secundùm naturam divinam ortos esse dicebant; nos verò dicimus ex Mariâ Deum prodiisse, secundùm carnem tantùm.

Inst. 4.º Saltem ab ejusmodi locutione abstinentum foret, ne simplices putent Mariam esse deam, divinitatisque matrem.

Resp. Nego ant. Titulus Deiparæ quem Virgini tribuimus, ex se nullum menti perversum ingerit sensum, imò catholicum, et Reginæ cœli summè gloriosum naturaliter repræsentat. Undè silentio premi non debet propter scandalum à simplicibus removendum, cùm alterâ et facili viâ tolli possit ejusmodi scandalum, explicando scilicet mysterium incarnationis.

ARTICULUS II.

De Hæresi Eutychianâ.

Eutyches, Presbyter et Archimandrita Constantinopolitanus, ante medium V seculi, cùm veritatem de unicâ Christi personâ contra Nestorium acerrimè propugnasset, in errorem oppositum lapsus est. Docuit enim post unionem hypostaticam duarum in Christo naturarum, unicam remansisse. Hanc impietatem sic evomuit in Concilio Constantinopolitano: *Confiteor ex duabus naturis fuisse Dominum nostrum ante unionem; post unionem verò confiteor unam naturam.* At quomodò ex duabus naturis unam resultasse dixerit Eutyches, an per conversionem, vel confusionem, aut compositionem, disputatur. De hâc quæstione,

1.º Certum est præfatum hæresiarcham, cùm à Patribus Synodi Constantinop. compelleretur ut suam aperiret mentem, ab explicatione expostulatâ constanter abstinuisse: *Ego non veni disputare, inquiebat, sed veni sugerere sanctitati vestræ quid sentiam.*

2.º Probabilius videtur hoc sensu Eutychianos naturam unicam in Christo post unionem admisisse, quod, scilicet, humanitas à divinitate, in quam conversa est, absorpta fuerit. Testis est ipse Theodoretus, auctor coætaneus, in suo contra Eutychianos Dialogo, in quo sic loquentem inducit Eutychianum : *Ego dico mansisse divinitatem, ab hæc verò absorptam fuisse humanitatem, ut mare guttam mellis si accipiat. Statim enim gutta illa evanescit, maris aquæ permixta...* Non dicimus deletam esse naturam quæ assumpta est, sed mutatam esse in substantiam divinitatis. Fatendum tamen est quosdam Eutychetis asseclas postmodum hæresim temperasse magistri, dicendo scilicet, unam ex duabus naturis integris remanentibus per compositionem coaluisse, quomodo ex animâ et corpore unica resultat natura, humana scilicet.

Damnatus est Eutyches, anno 448, in Concilio privato Constantinopolitano. Concilium istud approbavit S. Leo, Sum. Pontifex, qui egregiam de incarnatione epistolam ad Flavianum, Patriarcham Constantinopolitanum, rescripsit. Ab Imperatore Theodosio obtinuit tamen Eutyches ut causa de novo expenderetur: atque ideò Ephesi coactum est Concilium, anno 449, quod, cum in eo per fas et nefas, duce Dioscoro, Patriarchâ Alexandrino, omnia acta fuerint, *Latrocinium Ephesinum* dictum est. Tandem sub Marciano, Theodosii successore, anno 451, Concilium generale IV Chalcedone celebratum est, cui per suos legatos præfuit S. Leo, Sum. Pontifex, et in eo irrefor mabiliter damnata est Eutychiana hæresis.

Non tamen hujus Concilii auctoritate penitus extincti sunt Eutychiani; imò verò, innumeris exindè cædibus ac turbis orientalem Ecclesiam miscuerunt, præsertim cùm anno 482 Zeno, Imperator, suo edicto, quod *Henoticum* seu unitivum appellatur, solam Symboli Nicæni professionem, tacitâ Chalcedonensis Synodi formulâ, ab omnibus teneri præscriperit.

Præcipuæ Eutychianorum sectæ ad duas generatim revocari solent, alteram *Theopaschitarum*, qui ideò sic sunt appellati, quòd divinitatem, in quam conversam dicebant humanitatem, passam fuisse docerent; alteram *Acephalorum*, id est, sine capite, sic dicti eò quòd Petrum Moggum pseudo-patriarcham Alexandrinum secuti, ab eo posteà scissi sunt. Ex Accephalis originem ducunt Jacobitæ, à Jacobo quodam Syro nuncupati: quod nomen hodiè Nestorianis et Eutychianis in Ægypto et per totum Orientem commune est. His historicè præmissis, sit

CONCLUSIO.

Duæ sunt in Christo naturæ realiter distinctæ, divina scilicet et humana.

Prob. I.^o Ex Script. Ad Philipp. cap. 2, ¶. 6: *Christus... cùm in formâ Dei esset... semet ipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus.* Ille duas habet naturas, qui formam, id est, naturam Dei simul et formam servi, id est, naturam hominis possidet: atqui, ex allato textu, Christus, etc.; ergo, etc. Deindè, in pluribus Scripturæ locis, Christus homo Deusque vocatur, ipsique

tribuuntur proprietates divinitatis et humanitatis, ut suprà probavimus; ergo divinam humanamque naturam habet.

Prob. 2.º Ex SS. Patribus. S. Gregorius Nazianzenus, Carmine 2:

*Deus et mortalis in orbem
Venis, naturam duplice complexus in unum.*

S. Ambros. libro 2 de Fide, cap. 9: *Servemus distinctionem divinitatis; unus in utrque loquitur Dei filius, quia in eodem utraque natura est.*

S. Cyrillus, Epist. 2 ad Nestorium: *Quamvis naturae sint diversae, verò tamen unione coeuntes unum nobis Christum et filium effecerunt. Non quòd naturarum differentia propter unionem sublata sit, verùm quòd divinitas et humanitas, secretâ quâdam ineffabilique conjunctione, in una personâ unum nobis Jesum Christum et filium constituerint.*

Prob. 3.º Ex Symbolis. In Symbolo Athan. sic legitur: Christus perfectus Deus, perfectus homo, ex animâ rationali et humana carne subsistens.

Prob. 4.º Ex Concilio Chalcedonensi, generali IV, cui adfuere quingenti numero et amplius Episcopi: Confitemur, inquiunt, Actione 5.^a, unum eundemque Christum, filium Dominum unigenitum, in duabus naturis inconfusè, immutabiliter, indivisiè, inseparabiliter agnoscendum, nusquam sublatâ differentiâ naturarum propter unionem, magisque salvâ proprietate utriusque naturae.

Prob. 5.º Ex ratione theologicâ. Si ex duabus naturis unica post unionem in Christo remansisset, vel illud fuisset factum ope confu-

sionis seu permixtionis, vel ope conversionis, vel postremò compositionis ope: atqui nihil horum dici potest. Non 1.um: summa enim divinitatis perfectio ac immutabilitas ejus, permixtioni cum naturâ creatâ et confusione repugnat penitus. Non 2.um: namque divinitas in humanitatem converti non potuit, alioquin fuisse mutata, nec humanitas in divinitatem, quæ in hâc hypothesi passa et mortua fuisse. Nec 3.um: etenim unica natura per compositionem exsurgere non potest ex partibus completis, sed ex incompletis tantum: atqui natura divina, prout subsistit in Verbo, et humanitas ab illo assumpta completæ sunt, id est, non indigent inter se substantialiter uniri, ut ex certis fidei rationisque principiis evidenter deducitur; ergo, etc.

Obj. 1.º Joan. c. 1, ¶. 14: Verbum caro factum est; ergo reverâ conversum est in carnem seu hominem, ac proindè unica post unionem remanet, natura humana scilicet.

Resp. Nego cons. Namque, ut loquitur S. Joannes Damascenus, lib. 3, cap. 6, ¶. 11, *Verbum carnem fieri, idem est ac ipsam Verbi personam, sine ulla mutatione, carnis* (id est, naturæ humanæ) *personam factam esse.* Quam interpretationem exemplo familiari illustrat S. Augustinus, Serm. 187 aliâs de tempore 27: *Sicut verbum quod corde gestamus, sit vox cum id ore proferimus, non tamen illud in hanc commutatur, sed, illo integro, ista in quod procedat assumitur, ut et intus maneat quod intelligatur, et foris sonet quod audiatur: hoc idem tamen profertur quod ante sonuerat in silentio; atque ita verbum, cum sit vox, non*

mutatur in vocem, sed manens in mentis luce, et assumptā carnis voce procedit ad audientem et non deserit cogitantem : ita Verbum in se manens, caro factum est. Itaque sensus testimonii Joannis iste est : Verbum, ab æterno habens divinitatem, factum est in tempore habens simul humanitatem. Et verò, dupli tantum sensu intelligi potest Verbum carnem factum fuisse, nempè per unionem hypostaticam Verbi cum carne, vel per conversionem Verbi in carnem : atqui sensus posterior, ut potè rationi necnon Scripturis evidenter contrarius, à mente S. Joannis omnino alienus est ; ergo prior eligi debet.

Inst. Joannis capit. 2, v. 9, ubi dicitur *aquam vinum esse factam*, sensus est aquam in vinum fuisse conversam ; ergo à pari, cùm dicitur *Verbum caro*, etc.

Resp. Nego consequēt et parit. Subjectæ materiae diversitas exigit ut duo textus illi diversimodè intelligantur, nimirūm aqua facile potest à Deo in vinum converti ; Deus autem in hominem mutari nequit.

Obj. 2.º Juxta Symbolum Athanasianum, sicut anima rationalis et caro unus est homo, ita Deus et homo unus est Christus : atqui ex animâ et corpore simul junctis unica exsurgit natura, humana scilicet ; ergo, etc.

Resp. Nego cons. Hæc nimirūm comparatio ab auctore Symboli usurpata, non in omnibus usurpari debet, juxta illud effatum : *Omnis comparatio claudicat.* Penes personam, non verò naturam, se tenet, ita ut sensus iste sit, quemadmodūm anima et corpus in unicam personam conueniunt, sic Deus et homo in unicā

Christi subsistunt personâ. Hæc responsio probatur ex aliis ejusdem Symboli versiculis, qui duas in Christo naturas apertiùs exprimunt.

Obj. 3.º Multi Patres, quos citatos videris apud Petavium, lib. 3, cap. 2, unionem naturarum in Christo *mixturam* et *mixtionem* vocant; ergo censuerunt illas in unicam per confusionem coaluisse.

Resp. Nego cons. Mixturæ et mixtionis nomina quæ Patres identidem adhibuere ad exprimendam unionem duarum in Christo naturarum, ad vivum resecanda et crassiori sensu intelligenda non sunt, quasi voluerint duas naturas in Christo per confusionem ad unam reducere, cùm præfati Doctores alibi et sæpiùs duplicitis in Christo, etiam unione factâ, naturæ integritatem admittant. His ergo nominibus usi fuere ad significandam unionem duarum in Christo naturarum, arctissimam esse et totalem, ut contingit in liquoribus, qui arctissimè, inseparabiliter secundùm omnes suî partes, etiam minutissimas, localiter uniuntur. Et verò, idem sit judicium de omnibus aliis Ecclesiæ Doctoribus qui hanc loquendi formulam usurparunt, ac de S. Aug.: atqui ille S. Doctor, mixturæ nomen in carne applicando, naturarum confusionem introducere noluit; sic enim legitur Epist. 137 ad Volusianum: *In hâc Christi personâ mixtura est Dei et hominis; si tamen recedat auditor à consuetudine corporum, quâ solent duo liquores ita commisceri ut neuter servet integritatem suam: quanquam et in ipsis corporibus, aeri lux incorrupta misceatur.* Duas ergo Christi naturas ita per unionem misceri volebat Aug., ut suam utraque, præ-

ter id quod in liquoribus contingit, integratam servaret.

Obj. 4.º S. Justinus in Apol. 2.⁴: *Quemadmodum, inquit, per Verbum Dei caro factus J. C., salvator noster, carnem et sanguinem salutis nostrae causâ habuit: ad eumdem modum etiam eam, in quâ per preces Verbi ejus ab ipso profecti gratiae sunt actae, alimoniam... incarnati illius Jesu carnem et sanguinem esse edocti sumus: atqui panis in Eucharistiâ fit corpus Christi per conversionem; ergo Verbum quoque per conversionem suâ factum est caro, ita ut, peractâ unione, in Christo unica sit natura.*

Resp. Nego cons. Paritas à S. Justino instituta inter Eucharistiam et incarnationem, non est adæquata: se tenet penes *factum* ex utrâque parte; realis enim panis fit verè corpus Christi, sicuti Verbum realiter factum est homo; non autem penes *modum* facti ex utrâque parte similem; panis enim per transsubstantiationem fit corpus J. C.; Verbum autem caro factum est per unionem hypostaticam.

Obj. 5.º S. Gregorius Nyssen., lib. 4 contra Eunomium, asserit naturam à Verbo assumptam in id quod divinum est transformatam esse, non amplius in suis terminis et proprietatibus manere; at deitatis participem factam fuisse, quomodo aceti gutta mixta mari, ejus qualitates imbuit; ergo naturam humanam à divinâ per incarnationem absorptam fuisse censuit.

Resp. Nego cons. His omnibus significare tantum voluit, naturam humanam, opérations ejus atque passiones, ex unione hypostaticâ pre-

tium et valorem infinitum acquisivisse ; ipsam in genere *moris*, non verò quoad *entitatem* immutatam fuisse ; quod, salvâ naturarum in Christo distinctione, et omni rejectâ confusione necnon humanitatis absorptione, omnes profitentur Catholici ; et certè, non potest dici S. Gregor. Nyss. pugnantia de Mysterio incarnationis locutum fuisse : atqui tamen illud dicendum est, si adversariorum præ nostrâ valeat interpretatio, cùm duarum in Christo naturarum distinctionem apertè edoceat in eodem quod nobis objicitur opere et libro adversus Apollinarem : *Nos, inquit, naturam humanam Verbo conjunctam, servatam esse ex mysterio didicimus et credimus.* Ergo non putavit eam à divinitate esse absorptam, ut fert objectio.

Obj. 6.º S. Cyrillus Epistolâ 1.^â ad Successum : *Post unionem, inquit, dicimus unam naturam Verbi Dei incarnatam; ergo, etc.*

Resp. Nego cons. Ex objectis S. Cyrilli verbis è contrario sequitur ipsum duas in Christo naturas admisisse, unam scilicet assumentem, et alteram assumptam ; nempè si dixisset simpliciter unam esse in Christo naturam, tūm quidem valeret objectio ; sed quia incarnatam subdidit, hoc ipso naturam alteram, carnem nimirūm, id est, humanitatem similiter admisisse censendus est. Hanc solutionem ipse protulit Cyrillus, Epist. ad Successum : *Si cùm unam, inquit, diximus naturam, tacuissemus, nec statim adjunxissemus incarnatam, probabilitate non careret eorum sermo, qui, scilicet, unicam ab ipso propugnari naturam calumniabantur.*

Inst. Idem, Epist. 2.⁴ ad Successum : *Duas*, inquit, *naturas asserimus unitas*; *post unionem verò, sublatd in duas divisione, unam esse credimus Filii naturam, tanquam unius sed incarnati*; ergo, etc.

Resp. Nego cons. Nempè, quatenùs in illo textu asseritur unam esse naturam Filii incarnati, eadem recurrit quæ mox data est solutio: quatenùs autem in eo legimus post unionem, *naturas non ampliùs in duas dividi, consequens est Cyrillum naturas in Christo non separasse, quod verum est; non autem distraxisse minimè sequitur.*

ARTICULUS III.

De Hæresi Monothelitarum.

Monothelitæ suum ab hæresi quæ *unicam* in Christo *voluntatem* tuetur, nomen sortiti fuêre. Primum, ut vulgò dicitur, habuit defensorem Athanasium, Patriarcham Jacobitarum, quem toto conatu subindè juvârunt plures, maximè Sergius, Pyrrhus et Paulus, Patriarchæ Constantinopolitani; Theodorus, Pharanensis Episcopus; Cyrus, Patriarcha Alexandrinus, et Macarius Antiochenus, inter Monothelitas celebrior. Fautores habuit imperatores duos, Heraclium, qui famosam Ecthesim seu expositionem à Joanne IV Papâ in Synodo Romanâ damnatam promulgavit, et Constantem, Heraclii nepotem, auctoremque edicti quod *Typhus* appellatus est, in quo sicut in Ecthesi, prohibitum fuit ne unius aut duplicitis in Christo voluntatis mentio fieret. Inter præcipuos catholicæ fidei contra Monothelitas defensores emi-

nent Sophronius, Jerosolymarum Episcopus; S. Maximus, sub Constante Martyr; Martinus I, et Agatho, sub cuius pontificatu, imperante Constantino Pogonato Constantis filio, habita est, anno 680, III Synodus Constantinopolitana, generalis VI, quæ Monothelismum irreformabili judicio damnavit.

Quo sensu Monothelite unicam in Christo voluntatem et operationem admiserint, in scholis disputatur. De hâc quæstione certum est, 1.º quod hæc unica quam Christo tribuebant voluntas et operatio, divina esset, ita ut naturam humanam suâ naturali voluntate nec non operatione spoliarent. 2.º Omnes fermè Theologi, post S. Thomam, putant Monothelitas non solùm humanæ voluntatis actum, sed etiam volendi facultatem, Christo detraxisse.

C O N C L U S I O .

*Duplex est in Christo voluntas et operatio,
divina et humana.*

Prob. 1.º Ex Script. Matth. c. 26, ¶. 39 : Jesus procidit in faciem suam orans et dicens : Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste; verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Marci c. 14 : Dixit Jesus : Pater,... transfer calicem hunc à me ; sed non quod ego volo, sed quod tu. Joan. cap. 6, ¶. 38 : Descendi de cœlo non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me. In his omnibus Scripturæ textibus, voluntas Christo tribuitur à voluntate Patris distincta, quæ nonnisi humana esse potest; aliis verò Scripturæ locis, divina quoque eidem Christo, nec diffitentibus

Monothesitis, conceditur; ergo utramque habuit Christus, divinam scilicet et humanam.

Prob. 2.º Ex SS. Patribus. S. Athanasius, de Humanâ naturâ susceptâ, contra Arianos, postquam hæc Christi verba retulit, *Non mea voluntas, sed tua fiat*, sic habet: *Duas voluntates hic ostendit Christus, alteram humanam, quæ est carnis; alteram divinam, quæ Dei est.* S. Leo, Epist. 24 ad Flavianum, c. 24: *Qui verus est Deus, idem verus est homo; ... sicut enim Deus non mutatur miseratione, ita homo non consumitur dignitate. Agit enim utraque forma (id est, natura) cum alterius communione, quod proprium est: Verbo scilicet operante quod est Verbi; et carne exsequente quod carnis est.*

Prob. 3.º Ex Concil. generali VI, quod statuit, Actione 18, *duas naturales voluntates in eo (Christo), et duas naturales operationes, indivisiè, inconvertibiliter, inconfusè, secundùm Patrum doctrinam prædicandas esse.*

Prob. 4.º Ex rationibus theologicis. 1.^a De fide est Christum pro nobis orasse, meruisse, et satisfecisse: atqui hæc omnia facere et operari non potuit secundùm voluntatem divinam; ergo, etc. 2.^a Ex Scripturâ, Patribus et Symb., Christus perfectus Deus est, perfectus et homo: atqui ad integratatem et perfectionem Dei et hominis, duplex requiritur voluntas, divina scilicet et humana; ergo utramque habuit Christus. 3.^a Juxta SS. Patres, Verbum ex homine assumpsit quidquid in homine sanavit: atqui voluntatem humanam peccato Adami læsam sanavit Christus; ergo, etc.

Obj. 1.º Ex S. Dionysio, Epist. 4 ad Caium:

Ab incarnationis tempore non secundum Deum divina gessit Christus, nec humana secundum hominem: verum, Deo viro facto, novam quamdam theandricam seu Dei-virilem operationem expressit in vita; ergo, etc.

Resp. Nego cons. Adeò certum est Monothelitarum causam à præfato S. Doctoris textu præsidii nihil accipere, ut corruptionem ejus tentaverint; cùm enim legendum sit, novam, etc., ipsi fraudulenter substituerunt, unam, sicut monet Concilium generale VI, actione 14. Et verò duplex affingi solet Dionysii testimonio sensus, Monothelitarum hæresi minimè favens: juxta primum, nova quædam post incarnationem exstitit Dei-virilis operatio, non quasi unica sit operationum in Christo species, sed quia ex incarnatione novum quoddam prodiit genus operis mixti, cui producendo divinitas et humanitas Christi simul concurrant. Ad cujus intelligentiam, observandum triplex operationum genus in Christo distingui: aliæ, scilicet, sunt propriæ humanitatis, ut ambulare, manducare; aliæ divinitatis tantum, ut peccata dimittere, dare Spiritum Sanctum; aliæ tandem utriusque naturæ communes, eo sensu quod utriusque concursum et influxum postulent, v. g., mortuos verbo suscitare, tactu corporis morbos curare: porrò de hâc ultimâ operationum specie loquitur S. Dionysius. Alter sensus quo idem textus à multis intelligitur, talis est ut significare voluerit Dionysius, à peracto incarnationis mysterio, omnem Christi operationem sive à naturâ divinâ sive ab humanâ profectam, esse novam, eo sensu quod sit Deihominis, non verò Dei tantum, vel hominis

tantum; nempè sublato incarnationis mysterio, id est, si natura divina Verbi non fuisset humanitati hypostaticè juncta, tūm ea quæ prior fecisset natura, Dei tantum, non verò Dei hominis opera fuissent. Et vicissim, quæ gessisset humanitas, hominis tantum, non Hominis-Dei actus reputarentur. Porrò utraque interpretatio, Monothelitarum hæresi nullo-modò favet; utraque graves habet defensores: posterior tamen magis nativa, verborumque S. Doctoris sensui naturali magis accommodata videtur.

Obj. 2.º S. Athanasius, lib. de salutari Adventu Christi: *Voluntas*, inquit, de Christo loquens, *erat solius divinitatis*; ergo, etc.

Resp. Dist. ant. Solius in Christo fuit divinitatis voluntas, per exclusionem voluntatis contrariæ, *conc.*; per exclusionem voluntatis alterius, conformis quidem, sed tamen distinctæ, *nego*. Itaque mens S. Doctoris ea tantum fuit, ut à Christo voluntatem divinæ repugnantem voluntati excluderet, ut patet ex antecedentibus: *Ille vir (Christus nimis rūm) natus est ex muliere, sed sine voluntatibus carnalibus; voluntas enim erat solius divinitatis.*

Inst. 1.º S. Gregorius Nyssenus contra Eunomium, ut refertur in actis VI Synodi generalis, act. 12: *Operatur*, inquit, *deitas per corpus quod circa ipsam est, omnium salutem, ut sit carnis quidem passio, Dei autem operatio;* ergo unica fuit in Christo voluntas et operatio, divina scilicet.

Resp. Nego cons. His tantum significare voluit Gregorius, omnes humanitatis Christi actiones, pretium et valorem infinitum ex divi-

nitate, cui conjungebantur, hausisse, quod ultrò fatentur omnes Catholici, salvâ tamen distinctione physicâ operationum utriusqne naturæ in Christo.

Inst. 2.º S. Cyrillus, libro 4 in Joannem, affirmat Christum unam quamdam cognatam operationem per ambas naturas ostendisse; ergo, etc.

Resp. Nego cons. Ibi loquitur S. Doctor de operibus externis, nempè de miraculis ab utrâque naturâ profectis, quæ unâ dicuntur ratione ejus quod in illis externum est, non ratione interni principii seu actûs interioris, quasi voluntatis divinæ et humanæ operationes intrinsecè in unicam physicè confunderentur, quod nimis absurdum est.

Obj. 3.º In Christo unica est persona; ergo unica operatio, etc.

Resp. Nego consequent. Operationes enim multiplicantur, prout multiplicantur naturæ: atqui in Christo duplex agnoscitur natura; ergo duplex quoque in eo voluntas agnoscatur necesse est. Et verò, si operationes crescerent in proportione quâ multiplicantur personæ, sequeretur in Deo triplicem distingui operationem, cùm in tribus personis subsistat: atqui tamen unica in Deo operatio est et voluntas; ergo, etc.

Inst. Juxta effatum vulgare, *Actiones sunt suppositorum seu personarum*; ergo ubi unicum est suppositum, et ibi unica operatio.

Resp. Dist. ant. Actiones sunt suppositorum attributivè, *conc.*; elicitivè, *nego*. Itaque facteur actiones esse suppositorum attributivè; hoc sensu quòd suppositis tribuantur; v. g., rectè

dicimus Verbum cum hominibus fuisse conservatum ; sed nego actiones esse personarum elicitive, quasi producantur ab ipsis ; non enim personæ, sed facultates actus eliciunt : sic in homine non est ipsa persona quæ cognitionem eliciat, sed intellectus : porrò ut legitimè inferri posset unitas operationis ex unitate personæ, necesse foret ut actiones non tantum essent suppositorum attributivè, sed elicitive ; ergo, etc.

Obj. 4.º Honorius, Papa, in suis ad Sergium Epist. Monothelitarum doctrinam tuitus est ; ergo, etc.

Resp. 1.º Nego consequent. Auctoritas enim alicujus Papæ, qui seorsim ab Episcoporum corpore fallibilis est, respui debet cùm opponitur judicio Synodi oecumenicæ, cuius infallibilitas ab omnibus defenditur Catholicis : atqui auctoritas Honorii Papæ, si tamen Monothelismum tuitus est, quod expendemus infrà, contradicit Concilii Chalcedonensis judicio, cuius oecumenicitas et consequenter infallibilitas ab omnibus Catholicis defenditur ; ergo, etc.

Et verò, ad hoc ut decretum Papæ loquentis ex cathedrâ irreformabilis judicij vim ac robur obtineat, tres requiruntur conditiones, 1.ª ut sit dogmaticum, id est, credendum aliquid proponat ; 2.ª ut ad omnes dirigatur Ecclesias ; 3.ª ut ab omnibus moraliter Episcopis per orbem catholicum dispersis approbetur expressè vel tacite, id est, non reclamando : atqui epistolæ Honorii ad Sergium his conditionibus carent. 1.º Non sunt dogmaticæ : illæ enim non sunt dogmaticæ, quibus nihil definit Honorius circa propositam sibi quæstionem , nihilque credendum proposuit fidelibus : atqui Honorius in suis

ad Sergium epistolis nihil , etc. ; Honorio enim proposita fuerat quæstio de unâ aut duplice in Christo voluntate : atqui scribendo ad Sergium , nihil circa unam aut duplificem in Christo voluntatem definiuit , nihil fidelibus credendum proposuit , ut cuiuslibet præfatas Honorii epistolas legenti constare potest ; sed imprudenti øconomia , tam circa unam quam circa duas in Christo prædicandas operationes silentium præcepit ; ergo , etc.

2.º Non ad omnes orbis catholici directæ sunt Ecclesias. Si enim præfatæ Honorii epistolæ ad omnes , etc. , vel ex earum inscriptione , aut ex materiâ in eis contentâ , vel deniquè ex earumdem universali missione : atqui nullo ex his sensibus ad universam Ecclesiam directæ sunt. Non ex inscriptione , cùm uni Sergio , Patriarchæ Constantinopolitano , inscriptæ sint. Non ex materiâ in eis contentâ , quæ ratione suâ ad omnes pertineat ; in eis enim litteris , ut modò dictum est , nulla continetur nova definitio , nec aliquid credendum proponitur fidelibus , sed unicè præcipitur silentium de unius aut duplicitis in Christo voluntatis emergente quæstione servandum. Non tandem ex earum universali missione ; nullibi enim legitur Honorium ejusmodi litteras ad alium quam ad Sergium misisse , aut ipsi munus ut eas ad omnes Episcopos pervenire curaret commisisse ; ergo 2.º , etc.

3.º Ab omnibus moraliter Episcopis catholicis per orbem dispersis approbatæ non fuerunt consensu expresso vel tacito. Non expresso quidem ; in toto enim Occidente nulla fuit Synodus quæ præfatas Honorii epistolas calculo probaverit suo , nullus citari potest Episcopus qui

easdem gregi curis suis commisso proposuerit. Nec etiam tacito; namque ut Episcopi silendo approbare censeantur, necesse est ut pontificium diploma aut decretum de quo silent, dogmaticum sit: atqui, ex mox probatis, epistolæ Honorii dogmaticæ non fuerunt; ergo, etc. Præterea, nullus silendo approbare censemur illud quod minimè novit: atqui verisimillimum est Occidentales Episcopos ignaros fuisse epistolarum Honorii ad Sergium, eo saltem omni tempore de quo dubium moveri potest an tacitè iis consenserint, id est, ab anno 633, quo scriptæ sunt, usque ad annum 641 vel 642, quo sub Joanne IV Papâ damnata est in Synodo Romanâ *Ethesis Heraclii*, id, inquam, verisimillimum est, tum quia nullibi legitur aliquam tunc in Occidente de præfatis Honorii litteris motam fuisse controversiam; tum quia Sergius, ad quem directæ fuerant, eas noluit statim evulgari, ne motibus indè oriundis excitatus Honorius Papa, litteras suas catholico interpretaretur sensu, sicque omnem Monothelitis auctoritate suâ innitendi prætextum eriperet. Denique, Joannes IV, Papa, testatur in Epistolâ ad Constantinum Imperatorem, omnes Occidentis Ecclesias scandalizatas fuisse ob quædam Pyrrhi scripta, in quibus Monothelismum ex epistolis Honorii asserere non verebatur: atqui scandalum illud manifestè probat epistolas Honorii nequidem tacitè ab Episcopis fuisse comprobatas, ex hypothesi saltem quod Monothelitarum hæresim contineant; ergo, etc.

Resp. 2.º Nego ant. Ex attentâ lectione et prudenti discussione litterarum Honorii constare videtur, hæresim unius tantum in Christo

voluntatis et operationis, minimè in eis contineri; si enim, contineretur, maximè in 1.ª Epist., ubi hæc leguntur, *unam voluntatem fatemur Domini nostri J. C.*: atqui hæc verba Monothelismum non continent. Res ita est, modò per hæc verba Honorius ab humanitate Christi removerit tantùm voluntatem carnalem, seu mentis legi repugnantem: atqui, etc., ut constat ex immediate sequentibus; nempè, Honorius causam afferens cur unam in Christo confiteatur voluntatem, sic habet: *Quia profectò à divinitate assumpta est nostra natura, non culpa; illa profectò quæ ante peccatum creata est, non quæ post peccatum vitiata..... Nam lex alia in membris, aut voluntas diversa non fuit, vel contraria Salvatori, qui super legem natus est humanæ conditionis.* Ergo unam in Christo voluntatem admisit tantùm, per exclusionem voluntatis contrariæ et repugnantis legi mentis. Deindè, sic loquiter Honorius, Epist. 2.^a ad Sergium: *In Christo duas naturas cum alterius communione operantes atque operatrices confiteri debemus, et divinam quidem, quæ Dei sunt operantem; et humanam, quæ carnis sunt exsequentem, non divisè neque confusè aut convertibiliter:* atqui hæc sanè dogma catholicum duplicis in Christo voluntatis æquivalenter exprimunt; ergo, etc.

Accedit auctoritas scriptorum fide dignissimorum, nempè Joannis, Abbatis Romani, qui primam ad Sergium epistolam Honori nomine scripsit: *Unam, inquit in epistolâ ad Constantimum Imperatorem, in defensionem Honori scriptâ, unam voluntatem diximus in Christo, non divinitatis ejus et humanitatis, sed huma-*

nitatis solius. Cum enim scripsisset Sergius quodam esse qui dicerent in Christo duas fuisse contrarias voluntates, rescripsimus Christum non habuisse duas contrarias voluntates, carnis, inquam, et spiritus, sed unam tantum. Honorium pariter excusant Joannes IV, Papa, ejusque successor, in Epist. ad Constantimum Imperatorem; et S. Maximus, auctor coetaneus, Epist. ad Marinum Presbyterum, quibus suffragantur plerique Catholicorum Theologi.

Inst. 1.º probando ant. Honorius in 1.^a ad Sergium Epist., unam expressis verbis in Christo voluntatem agnoscit.

Resp. Dist. ant. Honorius, etc., unam moraliter, ob consensionem perfectissimam inter ultramque Christi voluntatem, conc.; unam physicè, ita ut non sint distinctæ, nego. Solutio ex dictis patet.

Inst. 2.º Honorius ob scriptas ad Sergium epistolas damnatus est à Concilio VI generali; ergo, etc.

Resp. 1.º Theologos in varias circa condemnationem Honori abire sententias. 1. Baronius et pauci cum illo dicunt Honorium à Concilio generali VI damnatum non fuisse, ita ut quæ nunc in actis præfatæ Synodi legitur damnatio sit supposititia, et inimicâ Græci cujusdam manuscripta. 2. Alii existimant Honorium à Patribus Conc. gener. VI damnatum fuisse ut hæreticum et Monothelismi in duabus ad Sergium Epist. assertorem. 3. Plurimi, medium tenendo, asserunt Honorium à Conc. damnatum fuisse duntaxat ut hæreseos Monothelitarum fauorem. Ex his tribus, sic 1.^a refellitur opinio. Certum est acta Concil. generalis VI, statim ab ejus exitu,

exitu, Leoni II Papæ tradita, necnon apud Latinos evulgata fuisse. Iterum constat legatos Romanæ Sedis, qui præfato adfuerunt Concilio, non reclamasse adversus damnationem Honorii tanquam alienâ manu insertam actis. Atqui hæc duo concedi non possunt, quin simul concedatur acta VI Concilii non fuisse, quoad factum de quo nunc agitur, interpolata. Ergo, etc. Item refellitur 2.^a opinio. Nempe sententia Conc. generalis VI congruere debet naturæ delicti ab Honorio commissi : atqui, ex dictis, Honorius Papa non fuit haereticus, nec Monothelismum in suis ad Sergium epistolis tradidit; ergo, etc. 3.^a Superest opinio, quam ut communiorem amplectimur. Itaque,

Resp. 2.º Dist. ant. Honorus damnatus est à Concilio generali VI ut hæresis Monothelitarum ex imprudentiâ gravi fautor, *conc.*; ut illius in suis ad Sergium epist. assertor, *nego*. Honorus Monothelitarum hæresi verè patrocinatus est, præscribendo silentium circa unam et duplarem in Christo voluntatem, præscribendo, inquam, hoc ipso tempore, quo plures Eutychianam hæresim ejurare coacti, alteram priori resuscitandæ idoneam, Monothelismum scilicet, pertinaciter tuebantur. Jam verò patrocinium illud hæresi præstitum, non quidem ex industriâ, sed ex ignorantia circumstantiarum culpabili, in causâ fuit cur à Concilio generali VI damnaretur ut hæreticus, id est, tanquam hæresis fautor. Hoc enim sensu intelligendum esse Synodi judicium et condemnationem, suaderi potest ex testimonio Constantini Imperatoris, qui adfuerat Concilio, necnon Leonis II, Papæ, qui Ecclesiæ Romanæ

statim post Synodum VI præfuit : *Anathematizamus*, inquit præfatus Imperator, in suo edicto Synodi confirmatorio, *Theodorum*,.... *Sergium*,... atque etiam *Honorium*, qui fuit antiquæ Romæ Papa, horum fautorum, concursorem atque confirmatorem. Et Leo II, Epistolâ ad Episcopos Hispaniæ : *Condemnatione multati sunt*, inquit, de actis in Synodo disserens, *Theodorus*, *Cyrus*,.... cum *Honorio*, qui flamمام hæretici dogmatis non, ut decuit apostolicam auctoritatem, incipientem extinxit; sed negligendo confovit. Idem in Epist. ad Constantimum Imperatorem : *Anathematizamus*.... *Honorium*, qui apostolicam Ecclesiam non apostolice traditionis doctrinæ lustravit, sed profand proditione immaculatam fidem maculari permisit. Eodem sensu Honorii damnationem intellectuè summi Pontifices, in eâ fidei professione quam, cùm inaugurabantur, edere consueverant : *Anathematizamus*, inquiunt, auctores hæretici dogmatis, *Sergium*, *Pyrhum*.... unà cum *Honio*, qui pravis eorum assertionibus fomentum impendit.

Inst. 3.º Actione 16.^ä Concilii generalis VI, Patres exclamaverunt : *Honio hæretico, anathema*; ergo non ut hæresis fautor tantum damnatus est.

Resp. Nego cons. Hæretica nota, etsi conveniat propriè eis qui doctrinam fidei catholicae contrariam tenent, non ineptè tamen potest infligi hæreseos fautoribus, iis maximè qui ex officio ad eas impugnandas tenentur : *Error enim*, inquit Felix III, Papa, Epistolâ 1.^ä, cui non resistitur, approbatur.

Inst. 4.º Honorius à Concilio damnatus fuit

ob suas ad Sergium epistolas; ergo eadem Honorio inficta est nota ac litteris ipsius: porrò reprobatae sunt à Concilio tanquam hæreticæ. Sic enim loquuntur Patres Concilii, actione 13.ª: *Retractantes epistolas dogmaticas quæ à Sergio ad Honorium Papam, similiter autem et epistolam ab ipso, id est, Honorio rescriptam ad eundem Sergium, hasque omnino invenientes alienas existere ab apostolicis dogmatibus... sequi verò falsas Hæreticorum doctrinas, eas omnimodo abjicimus... Invenimus per scripta quæ ab eo (Honorio) facta sunt ad Sergium, quia in omnibus mentem ejus secutus est, et impia dogmata confirmavit; ergo, etc.*

Resp. Quidquid Concilium generale VI adversùs epistolas Honori congessit, benigniori sensu posse intelligi, ita ut Patres favorem hæresi præstimum, non ipsam hæresim in eis arguerent. Scilicet, Honori epistolæ, inquit Natalis Alexander, dissert. 2.ª, dicuntur à Patribus VI Synodi, alienæ ab apostolicis dogmatibus, sequi verò falsas doctrinas Hæreticorum, non minus quam litteræ Sergii, quia in modo loquendi cum Sergio convenit Honorus, et in damnabili œconomiâ, quâ silentio premi jussit sicut unicæ ita et duarum Christi operationum et voluntatum sacras voces; quæ œconomia à dogmatibus et exemplis apostolicis adversatur. Similiter, dicitur Honorus mentem Sergii in omnibus secutus, et impia dogmata confirmasse, non consentiendo, sed connivendo: nec approbando pravum dogma, sed indicendo silentium de unâ et duabus operationibus. Eodem sensu exponendum est quod actione 14 dixit præfata Synodus de libellis Monothelitarum

necnon de litteris Honorii, illa in unam eamdemque impietatem tendere; dispari enim modo in eamdem impietatem tendere intellexit litteras Honorii et Hæreticorum scripta: ista, pravi dogmatis assertione; illas, catholici dogmatis dissimulatione.

Diffitendum non est hæc nobis objecta Concilii verba, plurimùm difficultatis habere, vixque interpretatione datâ, licet apud Theologos communi, emolliri posse; quibus ergo non placuerit, alteram liceat amplecti sententiam, juxta quam dicitur notam hæreseos litteris ad Sergium necnon earum scriptori Honorio inflictam fuisse à Patribus Concilii; hanc, inquam, liceat amplecti sententiam, modò tamen intacta semper maneat Ecclesiæ auctoritas in jūdicando de factis dogmaticis, seu de sensu naturali propositionum et librorum qui tractant de dogmate, necnon ejusdem potestas adigendi fideles ut assensum internum præbeant hujusmodi judiciis ab ipsâ latis; fixumque sit omne judicium summi Pontificis dogmaticum et ad Ecclesias directum, necnon expressè vel tacitè ab Episcoporum nomine probatum, errori obnoxium esse non posse. At ista magis pertinent ad *Tractatum de veritate Christi Ecclesid*, quem, si vacat, consule.

ARTICULUS IV.

De Communicatione Idiomatum.

Observ. 1.º *Idiomatis* nomine hic intelligi proprietatem aut attributum alicuius naturæ. Itaque *idiomatum communicatio* nihil aliud est quam mutua et reciproca proprietatum vel attributorum naturæ divinæ et humanæ in Christo

prædicatio. Sic cùm de Christo dicitur, *Deus est homo*, *homo est Deus*, *Deus est mortuus*, *homo est immortalis*, dicitur fieri idiomatum communicatio in Christo.

Observ. 2.º nomina alia esse *concreta*, alia *abstracta*. Nomina concreta subjectum simul et ipsius formam exprimunt, ita ut subjectum indicent primariò, formam verò secundariò tantùm. Talia sunt ista, *Deus*, *homo*, *æternus*, *immortalis*; Deus quippè idem sonat ac *habens divinitatem*, etc. Hæc nomina dicuntur concreta, quia eorum significatio veluti concrescit et componitur ex formâ et subjecto, quæ simul exprimuntur.

Nomina abstracta *directè* formam significant, et abstrahunt à subjecto, quod nonnisi remotè denotant. Hujusmodi sunt voces istæ, *divinitas*, *humanitas*, quæ formam exhibent alicui subjecto propriam.

Observ. 3.º duos hic esse confutandos errores: primus est Nestorianorum, qui omnem idiomatum communicationem, etiam in concreto, penitus rejiciebant; nec enim illi ferre poterant Deum dici *natum*, *passum*, etc.; alter est Lutheranorum, qui ex adverso communicationem idiomatum etiam in abstracto recipiunt, ita ut de naturâ humanâ prædicari possint pleræque divinitatis proprietates, omnipotentia, omniscientia, et potissimum immensitas; undè dicti sunt *Ubiquistæ*. Porrò dogma *Ubiquismi* seu *Ubiquitatis* admisisse videntur Lutherani, ut responderent Zuinglianis, qui ipsis objiciebant Christum non posse esse præsentem in Eucharistiâ, cùm in cœlos ascenderit.

CONCLUSIO PRIMA.

In Christo admitti non potest idiomatum communicatio in abstracto,

Est contra Lutheranos.

Prob. In Christo fieri communicationem idiomatum in abstracto, est, dici posse humanitatem esse ubique, omnipotentem, etc. : atqui constat, ex Script., ex SS. PP., et ex pluribus momentis theologicis, humanitatem Christi nec esse, nec dici posse ubique, etc.

1.º *Quidem ex Script.* Joan 11 : *Lazarus mortuus est*, ait Christus, *et gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi.* Matth. 28 : *Jesum queritis, non est hic.*

2.º *Ex SS. Patribus*, quos fusè dabit Bellarminus; instar omnium sit Aug. Epist. 187, ad Dardanum, cap. 3, ubi de humanâ Christi naturâ sic loquitur : *Secundum hanc formam non est putandus ubique diffusus.*

3.º *Ex rationibus theologicis.* 1.^a Ubiquitatis dogma totam fidem christianam evertit, circa Christi nativitatem, mortem, sepulturam, descensum ad inferos, in cœlos ascensionem; hæc enim omnia intelligi non possunt sine transitu de loco in locum : at si humanitas Christi est ubique, non potest transire de loco in locum; ergo, etc. 2.^a Quandiù distinctæ manent naturæ, tandiù manere debent et inconfusæ earum proprietates: atqui naturæ in Christo distinctæ manent, ex probatis contra Eutychianos ; etc.

Obj. 1.º Matth. cap. 22, Christus ut homo dicitur *ad dexteram Dei sedere*: atqui dextera Dei est ubique; ergo Christus, ut homo, est ubique.

Resp. Dist. maj. Christus ut homo dicitur ad dexteram Dei sedere, metaphoricè, *conc.*; sensu proprio, *nego*. Itaque hæc verba sensu metaphorico, non sensu proprio, sunt intelligenda, ut evidens est; siquidem sensu proprio Pater dexteram non habet: significant autem illa verba, juxta omnes SS. PP., hominem Deum, id est, personam Verbi quæ humanitatem habet, esse æqualem Patri, ipsiusque divinitatis participem: hæc porrò de Christo prædicari possunt propter communicationem idiomatum et ratione Verbi, cui unitur humanitas.

Obj. 2.º Cùm duo inseparabiliter uniuntur, unum non potest esse in uno loco, quin adsit alterum: atqui Verbum et natura humana uniuntur inseparabiliter; ergo ubi est Verbum, ibi est humana natura: sed Verbum est ubique; ergo, etc.

Resp. Dist. maj. Cùm duo inseparabiliter uniuntur, unum non potest existere in uno loco quin ibi existat alterum, si agatur de unione locali, *conc.*; si agatur de unione personali, *nego*. Sic, v. g., licet anima uniatur pedi, pes tamen non est ubiqunquè est anima, sive in cerebro, vel glandulâ pineali, vel alibi. Et certè, cùm Verbum sit totum in omnibus locis, quid impedit quominus humanitas Christi in uno loco cum personâ Verbi conjungatur, non verò in alio à quo abest illa humanitas?

CONCLUSIO II.

In Christo debet admitti realis idiomatum communicatio in concreto.

Est contra Nestorianos.

Prob. 1.º Ex Scripturā. Etenim idiomatum communicatio *in concreto*, in eo posita est, quod Christo homini tribuantur quae Dei sunt propria, et Christo Deo adscribantur quae soli homini conveniunt: atqui Scriptura Christo homini tribuit quae Dei sunt propria, et Christo Deo quae soli homini conveniunt. Joan. 3, 13: *Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, filius hominis, qui est in cœlo:* ibi de Christo homine asseritur, eum et in terris degere, et simul esse in cœlo: atqui illud soli Deo proprium est; ergo 1.º Christo homini tribuit Scriptura quod soli Deo proprium est. Act. 20, 28: *Attendite vobis, inquit Apostolus, et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo;* Joan. I, c. 3, ¶. 16: *In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit:* iis in locis, Scriptura Christo Deo tum sanguinem, tum mortem attribuit: atqui hæc soli homini conveniunt; ergo 2.º Scriptura Christo Deo ea adscribit quae solius hominis propria sunt; ergo veram admittit idiomatum communicationem *in concreto*.

Prob. 2.º Ex fidei Symbolis, in quibus profitemur *Jesum Christum, filium Dei unigenitum, esse Deum verum... qui propter nos homines incarnatus est, ... passus, mortuus,*

sepultus. Undè sic : Pati , mori , sepeliri , solius humanitatis proprium est : atqui hæc omnia de Christo Deo , in Symbolis nostris , prædicantur *in concreto* ; ergo , etc.

Prob. 3.º Ratione. Etenim quoties duæ naturæ in eâdem et unicâ personâ junguntur , toties illæ naturæ , earumque proprietates de se invicem prædicari possunt *in concreto* ; sic , v. g., propter naturæ rationalis et naturæ corporeæ conjunctionem intimam , undè unica hominis persona coalescit , dici potest , *homo est corporeus* , *homo est rationalis* ; *corporeus est rationalis* , *rationalis est corporeus* ; quia , scilicet , illæ loquendi rationes nihil aliud significant , quam in homine unicam esse personam , in quâ duæ conjunguntur naturæ ; idem enim est ac si diceretur , hæc persona quæ rationalem habet naturam , habet etiam naturam corpoream : atqui ex dictis duæ naturæ , divina scilicet et humana , in eâdem Verbi personâ junguntur ; ergo illæ naturæ , earumque proprietates de se invicem *in concreto* prædicari possunt.

Obj. Si communicatio idiomatum in Christo foret admittenda , tunc vera esset ista propositione , *Unus de Trinitate passus est* : atqui tamen vera non est , cùm Felix III , Papa , damnaverit eam in Petro Fullone , Patriarchâ Antiocheno , et Hormisdas in Epist. suis ad Scythiæ Monachos .

Resp. Nego min. Ad cujus probationem *dist.* Hanc propositionem Felix III damnavit in sensu Petri Fullonis hæretico , *conc.* ; in sensu obvio , quem verba præ se ferunt , *nego*. Hæc itaque propositione , *Unus de Trinitate passus est* , à Petro Fullone prolata fuerat in sensu Eutychian-

norum, qui, consequenter ad suam hæresim, de unâ in Christo, post unionem, remanente naturâ, divinâ scilicet, sacrilegè tuebantur unum de Trinitate, hoc est, Filium in propriâ naturâ passum esse. Verùm Felix III hanc propositionem non damnavit in sensu quem ex se naturaliter habet; nam habitâ solummodò ratione terminorum quibus constat, hunc catholicum exhibit sensum: *Una Trinitatis persona passa est, secundum carnem.* Et verò, non semel à Patribus, necnon Conciliis usurpata fuit. De quo vide Cardin. Norisium, in peculiari de hoc argumento Dissertatione, et Petavium, lib. 1, cap. 18.

Nec etiam damnata fuit ab Hormisdâ, summo Pontifice, licet quosdam Scythiae Monachos, professionem ejus nimiùm urgentes, quasi non sufficerent formularia huc usque fidelibus proposita, temeritatis, superbiæ, novitatis et rixandi libidinis reos declaraverit.

Hic Theologi tradere solent plures regulas in communicatione idiomatum accuratè servandas, ne, ut loquitur Hieronymus, *ex verbis inordinatè prolatis, incurritur hæresis;* nos autem brevitati et perspicuitati consulere cipientes, duas tantùm generales proponemus.

REGULA PRIMA.

Nomina concreta divinæ et humanæ Christi naturæ, ac utriusque proprietatum, de se invicem prædicari possunt; v. g., rectè dicitur: *Christus est Deus, Christus est homo, Verbum seu filius Dei, est Deus, est homo; Aliquis homo est filius Dei, Deus ipse; Deus natus est, passus et mortuus est; Aliquis homo æter-*

nus, immortalis, et omnipotens est; Æternus et immortalis, natus est in tempore mortuusque est, et vicissim, Aliquis in tempore natus et mortuus, æternus est ac immortalis. Veritas hujus regulæ constat ex dictis: scilicet, quia nomina concreta divinæ et humanæ Christi naturæ, directè significant subjectum, id est, suppositum seu personam, cùm affirmantur de se invicem, sensus est, personam quæ naturam divinam, attributa et proprietates ejus habet, simul habere naturam humanam, proprietates, affectiones et passiones ejus: atqui de fide est catholicâ personam quæ, etc., cùm, ex dictis contra Nestorium, unica sit in Christo Verbi divini persona, quæ divinam et humanam naturam ac utriusque proprietates ultimò terminat et complet.

Hæc autem regula quamdam patitur exceptionem: nempè, abstinendum est ab utriusque naturæ concretis nominibus de se invicem prædicandis, quæ ad suam hæresim ingerendam studiosè prædicârunt Hæretici; quamvis enim illæ propositiones in rigore logico sint veræ, tamen pro viribus omittendæ sunt, ne Hæreticis, quibuscum nec communia habere debemus nomina, patrocinari videamur: v. g., propositiones istæ, *Christus est creatura, vel minor est Patre,* non simpliciter enuntiari debent, sed cùm addito, *juxta naturam humnam;* quia nempè eas sensu hæretico proferunt Ariani, ut scilicet Verbi divinitatem ejusque cum Patre consubstantialitatem negent.

REGULA SECUNDA.

Nomina abstracta duarum Christi naturarum

R 6

et proprietatum utriusque, non possunt de se invicem prædicari; v. g., malè diceretur, *Divinitas Christi est humanitas*, et vicissim; ratio in promptu est; duō, scilicet, non possunt de se invicem prædicari, nisi secum identificantur: atqui duae Christi naturæ et utriusque proprietates, quæ per nomina abstracta significantur, non sunt quid unum et idem, nec identificantur, ex jam probatis contra Eutychianos; ergo, etc.

Ex hâc quam modò protulimus regulâ, sequitur ne quidem concreta, si reduplicatio fiat, de se invicem prædicari posse; ratio est quòd reduplicationis vi, nomen concretum ad formam tantummodò significandam determinetur, et sic abstracto nomini æquivaleat. Hinc nefas est dicere, *Aliquis homo, quatenus homo, est Deus*, quia sensus foret, secundùm naturam humanam esse Deum, quod nimis absurdum est.

Cæterùm, ubi de incarnationis mysterio loquendi munus incumbit alicui, maximè cautus, et in verbis accuratus sit necesse est, alioquin, catholicè licet sentiens, hæreticè loquetur. Hoc ergo vitium qui devitare voluerit, 1.º consulat S. Thomam, 3 parte, quæst. 16; Sylvium et Petavium, lib. 4, cap. 16 de regulis in communicatione idiomatum servandis. 2.º Ubi omnino certus non est an quædam utriusque Christi naturæ vocabula de se invicem prædicari possint, vel ab ejusmodi enuntiatione prorsus abstineat, vel statim antidotum subjungat, expressè declarando, se hæc vel illa de Christo secundùm divinam aut humanam affirmare naturam.

DISSESSATIO TERTIA.

DE NECESSITATE INCARNATIONIS.

NECESSARIUM aliud *absolutè*, aliud *hypotheticè* seu *conditionatè*. Illud est *absolutè* necessarium, quod antecedenter ad omnem hypothesim contingentem, aliter esse non potest; hoc sensu necessaria est Verbi divini generatio, processio Spiritus Sancti. Necessarium *hypotheticè* dicitur illud quod non nisi consequenter ad aliquam hypotheses contingentem alio modo esse nequit: sic, v. g., ex hypothesi quod Deus creare velit, hoc ipso necessum est ut creaturam suam ad finem ipsi debitum per media congrua dirigat. Èâ distinctione præmissâ,

Certum est 1.º incarnationem non fuisse necessariam absolutè, ita ut Deus ad peragendam incarnationem non fuerit necessitatus, sicuti docuit Wiclefus; nec ad illam bonitatis et sapientiae suæ legibus certè et infallibiliter inductus, ut censuit Leibnitzius; Deus enim est liber in suis operationibus ad extrâ: atqui incarnatio est opus ad extrâ; ergo, etc. *Minor* evidens est; *major* autem probari solet à Philosophis in Theodiceâ, necnon à Theologis in *Tractatu de Deo*, ad quem remittimus, tom. I, pag. 227.

Certum est 2.º incarnationem, etiam in hypothesi creationis, non fuisse necessariam ita ut Deus potuerit creare, quin ex consequenti teneretur incarnationem decernere; hæc asser-

tio communis apud Theologos contra Malebranchium defenditur in *Tractatu de Deo*; scilicet, ratio propter quam auctor præfatus asserit Deum ad incarnationem peragendam teneri in hypothesi creationis, sumitur ex hoc principio, quòd Deus non possit operari, quin hoc ipso teneatur optimum et perfectissimum opus efficere: atqui falsum est Deum ex hypothesi creationis teneri ad optimum et perfectissimum, ut demonstrant Philosophi in Theodiceâ et Theologi in *Tractatu de Deo et divinis attributis*, quem, si vacat, consule loco jam citato.

Superest igitur expendendum an incarnatio necessaria fuerit, tum ex hypothesi lapsûs hominum, tum ex hypothesi illorum reparacionis, tum deniquè ex hypothesi condignæ satisfactionis. Unde sit

CONCLUSIO PRIMA.

Incarnatio non fuit necessaria ex hypothesi lapsûs hominum.

Prob. Ut incarnatio non fuerit necessaria ex hypothesi lapsûs hominis, satis est quòd Deus potuerit, salvis attributis suis, hominem lapsum derelinquere: atqui res ita est, ut constat 1.º *ex Script.* quæ generis humani reparacionem charitati, misericordiæ et gratiæ Dei tribuit: *Sap. cap. 12, ¶. 1: O quam bonus et suavis est, Domine, spiritus tuus in omnibus!* et ¶. 8: *His enim tanquam hominibus pepercisti.* 2.º *Ex SS. PP.*, inter quos appellare sufficiat Aug. de Naturâ et Gratiâ, cap. 5: *Universa, inquit, hominum massa pœnas debet; et si omnibus debitum damnationis supplicium*

redderetur, non injustè procul dubio redderetur.
 3.º Ex irreparabili Angelorum lapsu : certè non major Deo incumbebat necessitas humani generis post lapsum reparandi , quàm Angelorum redimendorum : atqui tamen Deus rebelles Angelos , absque justitiæ suæ dispendio , in tartara detrusit , sine ullà reconciliationis spe cruciandos ; ergo pari jure genus hominum post lapsum deserere Deus potuit. Nec huic assertioni nostræ repugnat S. Athanasius , cùm , lib. de Incarnatione , asserit indecorum et indignum bonitate divinâ futurum fuisse , si Deus hominem lapsum deseruisset ; hæc enim et similia non positivè seu privativè , ut loquuntur Theologi , sed negativè intelligenda sunt ; ita ut sensus iste sit , Deum non potuisse generis humani reparationem negligere , quin opus maximè congruum , et suâ bonitate dignissimum omitteret , quamvis hominem derelinquendo nihil tamen contrarium bonitati caeterisque suis attributis peregisset. S. Anselmus , lib. cui titulus , *Cur Deus homo* , majorem difficultatem parit , et ideò à quibusdam derelinquitur Theologis , licet non pauci conentur verba ipsius ad sensum nostrum benignius inflectere.

CONCLUSIO II.

Ne quidem in hypothesi reparationis hominum necessaria fuit incarnatione , ita ut Deus potuerit velle perditum hominem salvare , quin propterea teneretur incarnationem decernere tanquam medium humano generi reparando necessarium.

Hæc assertio , cui post S. Thomam , part. 3,

quæst. 1, art. 2, communiter suffragantur
Theologi,

Prob. 1.º Ex SS. PP. S. Athanasius, Orat. 3 contra Arianos : Citra incarnationem, ait, poterat Deus solummodo loqui et maledictionem solvere. S. Aug. de Agone christiano, cap. 11: Sunt stulti qui dicunt : Non poterat aliter sapientia Dei homines liberare, nisi susciperet hominem..... quibus dicimus : Poterat omnino. S. Cyrillus Alex. lib. de Incarn. : Corpore non egebat divinum Verbum, solo poterat imperio salutis nostræ negotium exsequi. Theodoretus Serm. 6 contra Græcos ; et alii.

Prob. 2.º Ratione theologica : Certè incarnatione quidem in hypothesi reparationis hominum fuit necessaria, modò Deus potuerit mundi peccata relaxare, quin pro injuriâ sibi illatâ condignam seu æquivalentem teneretur exigere satisfactionem : atqui Deus potuit mundi peccata relaxare, quin pro injuriâ sibi illatâ condignam seu æquivalentem teneretur exigere satisfactionem. Si enim illud repugnaret, maximè ex parte Dei vindicativæ justitiæ : atqui non repugnat justitiæ Dei vindicativæ ut peccatori veniam absque condignâ satisfactione largiatur; etenim si cuilibet liceat cedere de jure suo, cum cessio illa non vergit in damnum alicujus tertii, quantò magis illud licebit Deo, qui, cum sit suus ipse finis suaque beatitudo, satisfactionibus nostris non indiget.

Quoad Patrum testimonia, quibus effici videtur genus humanum non aliter quam per incarnationem potuisse reparari, dico quod non absolutè, sed conditionatè debeant intelligi; ita ut sensus eorum sit, quod juxta hypothesisim

sive ordinem præsentem, in quo Deus liberè statuit peccata nonnisi ex condignâ satisfactione, cuius homo purus incapax est, fore dimittenda, quod, inquam, juxta hanc hypothesim, incarnationis fuerit medium humano generi reparando prorsùs necessarium, quod ultrò fatemur.

Quæ autem ex ratione contra eam assertiōnem objici solent, facilè solventur, modò ritè exponatur quid à Deo fieri postulent attributa ipsius cùm peccaverit homo. Nempè, sanctitas ejus postulat ut peccatum infinito persequatur odio, ipsumque peccatorem, quatenūs peccator est, aversetur; deindè justitia ejus necessariò exigit ut à peccatore qui contritionis eliciendæ capax est, sincerum peccati dolorem expostulet; deniquè, ut peccatorem mercede non afficiat. Condignam verò satisfactionem non tenetur exigere, quia, ut jam diximus, cedere de jure suo potest. Id parùm urget quod à quibusdam objicitur, nempè Deum non magis ab exigendâ propter peccatum satisfactione condignâ desistere posse, quām à præmiis justo promerenti largiendis: posterius autem repugnat, ergo et prius; namque falsa est *major*, nullaque paritas instituta. Etenim opus verè meritorium, jus acquirit homini benè operanti; peccatum autem, parti læsæ, Deo scilicet, jus puniendi conciliat: porrò evidens est neminem posse de jure alieno cedere, sicut potest de suo; ergo, etc.

His, ut potè facilioribus, leviori perstrictis calamo, cursimque delibatis, altera gravior solutuque difficilior pertractanda nobis est quæstio, utrum scilicet in hypothesi condignæ satisfactionis, exigente Deo per peccatum læso,

simpliciter et strictè necessaria fuerit incarnationis. Dixi, *strictè necessaria*, ita ut non potuerit aliter Deo condignè satisfieri; omnes enim facilè consentiunt incarnationem, in hypothesi factâ, necessariam fuisse secundum quid, id est, alio quolibet modo aptiorem esse et congruam magis. Ut autem clarior fiat præsentis controversiæ status, quædam observatione digna præmittere juvat.

1.º Satisfactionis nomen hinc sumitur pro voluntariâ conipensatione injuriaæ cuiquam illatæ, vel pro liberâ solutione delicti quod ex læsione honoris contrahitur, in quo differt à restituione propriè dictâ, quæ res, non honorem spectat.

Satisfactio dividitur in *perfectam*, quæ fit ad strictos juris apices; *congruam*, cuius valor non debito per peccatum contracto, sed viribus satisfacientis proportionatur; et *condignum*, seu *æquivalentem*, in quâ servatur æqualitas, ita ut tantum honoris personæ læsæ restituatur, quantum ipsi per offensam ablatum est: porrò hic non agitur de necessitate incarnationis ad congruam satisfactionem; omnes enim facilè concedunt hominem purum, abundantiori tamen gratiâ præventum, hoc modo satisfacere potuisse; nec etiam res est de ejusdem incarnationis necessitate ad perfectam satisfactionem; cùm enim perfecta satisfactio præter condignum aliquid amplius includat, satis liquet probationes mox afferendas in gratiam necessitatis incarnationis ex hypothesi condignæ satisfactionis, multò magis necessitatem ad satisfactionem perfectam evincere.

2.º Incarnatio intelligi potest vel generatim, prout est unio substantialis alicujus personæ di-

vinæ, seu Patris, aut Filii, vel Spiritûs Sancti, cum naturâ rationali, quæcunque sit; vel speciatim, quatenus est unio Verbi divini cum illâ peculiari naturâ ab ipso in personæ unitatem assumptâ. Cùm autem unio cujusvis personæ Trinitatis cum hâc vel illâ rationali naturâ, per rindè sit ad condignam satisfactionem, manifestè liquet præsentem controversiam moveri tantum de necessitate incarnationis generatim sumptæ.

3.º Extra dubium est quòd in præsenti rerum ordine, seu juxta dispositionem rerum actualem, necessaria sit Verbi incarnatio ad condignam satisfactionem: *Non est enim*, inquit Apost. Act. cap. 4, v. 12, *aliud nomen sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri*; undè quæstio præsens non de facto instituitur, sed de eo quod potuit fieri. Itaque is est legitimus quæstionis status, utrùm ex suppositione seu hypothesi quòd Deus liberè statuerit peccata non dimittere nisi dependenter à solutione condignæ satisfactionis (quâ, scilicet, tantum honoris ipsi rependatur, quantùm eidem peccato ablatum est), utrùm, inquam, in hâc hypothesi factâ, unio substantialis alicujus personæ Trinitatis cum aliquâ rationali naturâ, fuerit medium humano generi reparando simpliciter et strictè necessarium.

Duæ sunt in scholis circa præsentem quæstionem sententiae.

Prima est Scotistarum, qui negantem tenent, eò quòd, juxta ipsos, cùm peccatum in genere moris seu offendæ finitum sit, homo purus gratiâ instructus, operum suorum numero et dignitate potuisset injuriam Deo per peccatum illatam compensare.

Secunda est Thomistarum, qui pro affirmante decertant; in illâ tamen opinione tuendâ non omnes eâdem ratione ducuntur. Plures enim, post S. Thomam, suam assertionem ex infinite peccati stabilunt: *Peccatum*, inquit S. Doctor, part. 3, quæst. 1, art. 2, *peccatum contra Deum commissum, quamdam infinitatem habet ex infinite divinæ majestatis. Tantò enim offensa est gravior, quanto major est ille in quem delinquitur; unde oportuit ad condignam satisfactionem, ut actus satisfacientis haberet efficaciam infinitam, ut potè Dei et hominis existens.* Cæteri verò, inter quos Suaresius, eamdem thesim probare gestiunt, non ex infinitudine peccati, quam negant, sed ex eo quod peccatum mortale, licet finitum in genere moris, tamen in superiori quodam ordine ita constituitur, ut quamcunque injuriam cui libet creaturæ, quantumvis perfectæ, illatam superet, nullaque simplicis creaturæ satisfactione possit compensari.

CONCLUSIO III.

Incarnatio strictè necessaria fuit in hypothesi condignæ satisfactionis, ita ut nullus homo purus vel etiam Angelus, quantumvis uberioribus gratiæ auxiliis adjutus, potuerit condigne seu æquivalenter satisfacere pro injurid Deo per peccatum mortale illatd.

Prob. 1.º Ex. SS. PP. S. Cyrillus Alex. in Epist. ad Valerianum: Quo pacto, inquit, unus ex omnibus pretium exsolveret, si illa passio puri cujuspiam hominis suisse putatur? Undè sic argumentor: S. Cyrillus probat Christum

non esse hominem purum, sed personam Verbi carnem verè factam, ex eo quòd pretium redemptionis nostræ solverit: atqui hanc probationem non potuit afferre, nisi judicaverit hominem purum non posse condignam Deo exhibere satisfactionem, seu, quod in idem recidit, incarnationem strictè necessariam fuisse in hypothesi condignæ satisfactionis.

S. Fulgentius, lib. de Incarn. et Gratiâ: *Nullatenus, inquit, humana natura ad auferrendum peccatum mundi sufficiens atque idonea fieret, nisi in unione Dei Verbi,.... personali unitate transiret.*

Ab aliis exscribendis supersedemus, quia vulgò non improbabiliter possunt intelligi de necessitate incarnationis ad condignam satisfactionem in ordine præsenti, juxta quem, nullo diffidente Catholico, Deus liberè statuit homines per sola Christi merita reparare. Eādem de causâ nullam ex Scripturis, præsertim ex Epist. ad Hebr. cap. 9, probationem attulimus, sicut à quibusdam fieri solet.

Prob. 2.º Ad condignam satisfactionem necessaria est incarnatio personæ divinæ, quæ secundūm naturam sibi personaliter unitam, plenè Deo satisfaciat, modò pura et simplex creatura, quantumlibet gratiæ donis ornata, non possit condignè seu æquivalenter Deo satisfacere pro injuriâ ipsi per peccatum illatâ: atqui pura et simplex creatura non potest condignè seu æquivalenter satisfacere Deo pro injuriâ ipsi per peccatum illatâ. Namque satisfactio condigna seu æquivalens ea dicitur, cuius valor et pretium adæquat gravitatem injuriæ Deo per peccatum illatæ: atqui valor satisfac-

tionis à purâ et simplici creaturâ proficiscentis, nunquam potest adæquare gravitatem injuriæ Deo per peccatum illatæ. Etenim nulla est proportio dignitatis inter Deum peccato læsum, et puram creaturam Deo per peccatum læso satisfacientem : atqui tamen absque illâ dignitatis proportione, valor et pretium satisfactionis puræ creaturæ non potest adæquare gravitatem injuriæ Deo per peccatum illatæ, cùm valor satisfactionis potissimum æstimandus sit ex dignitate personæ satisfacientis ; dùm è contrâ gravitas injuriæ cuiquam illatæ ex gradu seu excellentiâ personæ offensæ dijudicatur, juxta vetus illud effatum : *Honor est in honorante, injuria vero in personâ laesd.*

Prob. 3.º Vel peccatum in genere moris et offensæ infinitum est, ut volunt plurimi ; vel finitum, ut contendunt alii : atqui, sive infinitum, sive finitum esse dicatur, semper necessaria est incarnatio, in hypothesi condignæ satisfactionis. *1.º* Quidem si peccatum dicatur infinitum ; namque satisfactio condigna seu æquivalens peccato infinito, valorem habere debet infinitum : atqui citra incarnationem alicujus personæ divinæ, quæ secundum naturam sibi hypostaticè unitam Deo satisfaciat, nulla dari potest satisfactio quæ pretium seu valorem habeat infinitum ; evidens est enim quòd satisfactio puræ creaturæ non possit esse valoris infiniti. *2.º* Si peccatum in genere moris finitum esse dicatur, non minùs necessaria est incarnation ad condignam satisfactionem ; res ita est, modò pura creatura non possit condigne satisfacere pro injuriâ Deo per peccatum etiam finitum illatâ : atqui pura creatura non potest

condignè satisfacere pro injuriā Deo per peccatum etiam sinitum illatā. Namque injuria superioris ordinis, nunquām potest compensari per satisfactionem inferioris ordinis; quemadmodūm in rebus naturalibus, species gradūs infimi, quantumvis multiplicentur, nunquām æquivalere possunt vel uni gradūs superioris individuo: v. g., infinitus muscarum numerus non potest adæquare valorem et pretium unius animæ quamvis finitæ: porrò injuria Deo per peccatum mortale illata in superiori quodam ordine constituitur, satisfactio autem puræ et simplicis creaturæ ad inferiorem pertinet ordinem, cùm dignitas entis supremi, ex quā gravitas peccati est potissimum repetenda, et perfectio simplicis creaturæ, ex quā suum valorem accipit satisfactio, sint ordinis omnino diversi, et à se infinito distent intervallo.

Prob. 4.º Certè incarnatio strictè necessaria est in hypothesi condignæ satisfactionis, modò creatura simplex, quantumvis auxilio gratiæ adjuta, non possit condignè seu æquivalenter satisfacere Deo pro injuriā per peccatum ipsi illatā: atqui res ita se habet. Namque satisfactio puræ creaturæ nequit excedere gravitatem injuriæ quam ipsa pati potest; deindè, quævis injuria puræ illata creaturæ non potest exæquare injuriam Deo per peccatum illatam. Ex his autem duabus propositionibus, quæ instar principii haberi possunt, sic argumentor: Ex tribus quantitatibus quarum prima secundam transcendere, secunda ad tertiam perlingere nequit, prima sanè non potest tertiam adæquare: atqui ex primâ propositione, satisfactio puræ creaturæ nequit transcendere gravitatem injuriæ.

riæ quam ipsa pati potest; et ex secundâ propositione, quævis injuria puræ illata creaturæ non potest exæquare injuriam Deo per peccatum illatam; ergo satisfactio puræ creaturæ non potest adæquare injuriam Deo per peccatum illatam, ac proindè incarnatio strictè necessaria est in hypothesi condignæ satisfactionis.

Obj. 1.º Homo purus elicere potest actum valoris infiniti; ergo condigne satisfacere potest.

Resp. *Nego ant.* Namque actuum valor maximè desumitur ex dignitate operantis: atqui dignitas hominis puri finita est; ergo et ipsius actûs valor.

Inst. 1.º Merus homo infinitâ gratiâ donari potest; ergo, etc.

Resp. *Nego ant.* Etenim juxta vetus effatum, *Quidquid recipitur, ad modum seu juxta capacitatem recipientis recipitur*: porrò capacitas hominis puri finita est; ergo nullam modificationem, gratiam proindè nullam verè infinitam recipere potest.

Inst. 2.º Nulla est gratia quâ major in infinitum dari non possit; ergo, etc.

Resp. *Nego consequent.* Ex eo præcisè quòd nulla datur gratia quâ major in infinitum dari non possit, concludere est merum hominem non posse instrui gratiâ quæ actu infinita sit: infinitum enim actuale non potest augeri.

Obj. 2.º Merus homo subire potest pœnam infinitam, ut constat exemplo reproborum; ergo et condignam satisfactionem pro peccato exhibere.

Resp. *Dist. ant.* Merus homo subire potest pœnam infinitam ratione graduum seu intentionis, *nego ant.*; ratione durationis, *subdist. ant.*

ant. Infinitam potentialiter, ut aiunt Philosophi, *conc. ant.*; actualiter, *nego ant.* Itaque 1.º pœna damnatorum non est infinita ratione graduum seu intensivè, cùm dolor quo miserè torquentur, ut potè capax incrementi, actu verè sit finitus. 2.º Nec etiam ratione durationis actualiter infinita est, cùm nullum futurum sit in totâ retrò æternitate instans, cui subsequens non accedat; ergo, etc. 3.º Pœna damnatorum ratione durationis potentialiter tantùm est infinita, eo sensu quòd nunquàm finem acceptura sit; sed pœna vel satisfactio potentialiter tantùm infinita, non potest compensare injuriam Deo per peccatum illatam, quia, ut diximus, vel peccatum in genere moris seu offensæ actualiter infinitum est, vel saltem in altiori quodam ordine constituitur, ad quem satisfactio creaturæ pertingere nequit.

Obj. 3.º Merus homo, Dei adjuvante gratiâ, potest elicere actum perfectæ charitatis vel contritionis: atque talis actus per seipsum condignè satisfactorius est; ergo, etc.

Resp. Nego min. In præsenti quidem rerum ordine Deus voluit hominem gratiâ præventum, sibi per bona opera sua condignam, imò superabundantem Christi satisfactionem applicare posse; at illa de se minùs condignè satisfactoria sunt; siquidem injuriæ Deo per peccatum illatæ gravitas imprimis repetenda est ex majestate personæ læsæ, Dei scilicet; valor autem satisfactionum hominis maximè ducitur ex ejus personæ dignitate, quæ summè vilis est comparatè ad Deum.

Inst. 1.º Merus homo per actum charitatis perfectæ aut contritionis Deo tantùm reddit

quantum ipsi per peccatum ablatum est; nempe, rationem finis ultimi, quam peccando abstulerat Deo, hanc ipsi, diligendo eum, restituit; ergo, etc.

Resp. Nego ant. Sicut enim dixerit nemo plebeium tantum Regi, ipsum laudando, reddere, quantum, eumdem conviciis insectando, ipsi detraxerat; ita nimis absurdum est fingere hominem peccando Deo aversum, condignam creatori, seipsum convertendo, exhibere satisfactionem. Ratio est quod quisquis peccando finis ultimi rationem Deo aufert, ipsum consequenter infinita quodammodo afficit injuria, eò quod, ut jam pluries diximus, injuria crescat juxta proportionem dignitatis personae læsæ; è contraria cum peccator se convertendo rationem finis ultimi Deo restituit, finitum et propè nullum conditoris suo honorem exhibet, quia honor alteri datus crescit juxta proportionem personæ honorantis.

Inst. 2º Per actum charitatis perfectæ homo meretur vitam æternam, quæ est aliquo sensu bonum infinitum; ergo per eumdem actum condigne potest satisfacere pro peccato, licet in genere moris infinito.

Resp. Nego cons. et consequent. et parit. Ad opus meritorium vitæ æternæ non requiritur ut in se tanti valeat quanti aestimatur vita æterna; ratio est quod actus vitæ æternæ meritorius vim suam præcipue sumat ex promissione Dei liberæ, nec non infinitis meritis Christi fundetur. È contraria, ut independenter ab incarnatione merus homo possit condigne Deo satisfacere pro peccatis, necesse est ut ejus satisfactio per se metipsam tanti valoris sit et pretii, ut æquiva-

leat injuriæ Deo per peccatum illatæ, quod omnino repugnat, propter rationes allatas.

Obj. 4. Satisfactio finita compensare potest offensam finitam: atqui satisfactio hominis puri finita est sicut peccatum ab ipso commissum; ergo, etc.

Resp. 1. *Dist. maj.* Si offensa et satisfactio sint ejusdem ordinis, *conc. maj.*; si diversi sint generis, *nego*. Itaque ut rectè dijudicetur an offensa per aliquam satisfactionem comprehensi possit, non satis est attendere utrum in genere finiti vel infiniti convenient, sed maximè habenda est ratio hujus in quo constituuntur ordinis, an sit idem vel summè diversus; quia in rebus diverso penitus ordine conclusis, quantumvis una crescat vel multiplicetur, nunquam perveniet ad valorem alterius; undè Theologi dicere solent injuriam factam in bonis superioris ordinis, nunquam posse per bona gradus inferioris ad æqualitatem compensari: porrò injuria Deo per peccatum illata, et satisfactio puri hominis, in ordine summè diverso constituuntur; illius enim gravitas ex infinitâ Dei maiestate repetitur; istius autem valor et pretium ex dignitate entis vilissimi desumitur; ergo, etiamsi peccatum in genere moris finitum esse dicatur, non ideo mera creatura ad condignè satisfacendum Deo sufficere potest.

Sed foris dicet aliquis: Ex hâc responsione sequitur plebeium nullâ submissione, nullo præclaro pacto Regi quem offendisset satisfacere posse, propter diversum offensæ et satisfactionis ejus ordinem.

Resp. illud minimè sequi ex responsione nostrâ; namque, licet valor operis satisfactorii ex

gradu seu dignitate personæ satisfacientis potissimum aestimetur, ipse tamen non parum augetur ex objecto, difficultate et aliis operis satisfactorii circumstantiis. Hinc quandò dignitas personæ læsæ non infinitè distat à gradu personæ satisfacientis, tunc quod deest valoris personalis operi satisfactorio, aliundè suppleri et compensari potest, nimirum excellentiā objecti, difficultate et aliis operis satisfactorii circumstantiis. Jam verò plebeius non infinitè distat à principe suo; ergo condignè potest ei satisfacere, modò personæ inæqualitas naturâ, difficultate et aliis operis satisfactorii circumstantiis compensetur: v. g., si miles aliquis Regi cuius imperium contempsit, vitam cum suæ periculo conservaret, tunc censeretur æquivalenter satisfecisse, quia difficultas et utilitas hujus actionis satisfactoriæ personarum inæqualitatem suppleret. At verò cùm distantia Deum inter et hominem purum prorsùs infinita sit, quod deest valoris personalis humanæ satisfactioni, per excellentiam objecti ejus, difficultatem aut alias ejusmodi circumstantias suppleri et compensari non potest.

Resp. 2.º Dist. min. quoad secundam partem: Peccatum est finitum in genere entis, conc.; in genere offensæ, *nego*. Peccatum quidem in genere entis, seu quatenùs est actio quædam libera creaturæ, nonnisi finitum esse potest; modus enim quantitatem subjecti in quo recipitur excedere nequit; item, peccatum, quatenùs est privatio gratiæ sanctificantis et bonorum ipsi annexorum, limitibus constringitur; privationes enim ex formis oppositis aestimantur: sed gratia sanctificans cujusvis creaturæ finita est; ergo et peccatum, quatenùs est

privatio ejus. At verò peccatum in genere moris seu offensæ , id est , quatenùs Deum lædit , eique injuriam facit , infinitæ est gravitatis , quia , ut jam dictum est , gravitas offensæ crescit juxta proportionem dignitatis personæ læsæ : peccatum autem lædit majestatem infinitam ; ergo gravitas ejus infinitè crescit.

Inst. Dantur peccata alia aliis majora : atqui non darentur peccata alia aliis majora , si forent in genere moris infinita ; nihil enim infinito majus concipi potest ; ergo , etc.

Resp. *Nego min.* Namque gravitas peccati non modò repetenda est ex infinitâ majestate Dei læsâ , sed etiam ex gravitate rei præceptæ vel prohibitæ , ex majori cognitione vel advertentiâ , et vehementiori propensione voluntatis , ex facilitate præceptum adimplendi. Jam verò peccatum , prout ex majestate Dei læsâ crescit , in genere moris seu offensæ habet quòd sit infinitum , seu gradus infinitos offensæ continet , ideòque sub illo respectu fatemur non dari peccata alia aliis majora. Sed aliâ ex parte , prout nimirùm gravitatem accipit ex qualitate rei præceptæ , ex majori advertentiâ et aliis ejusmodi circumstantiis , evidens est ipsum nullo modo esse infinitum , ita ut infiniti numero gradus offensæ quos ex infinitâ majestate Dei læsâ contrahit , intensivè augeri possint ; undè sequitur peccata sub illo respectu considerata , esse posse alia aliis majora. Res exemplo illustratur : sit linea tenuis , in infinitum protensa , juxta quam supponatur corpus aliquod habens , v. g. , latitudinem pollicis unius ; in hac hypothesi , linea et corpus infinita erunt , scilicet penes longitudinem ; inæqualia tamen propter

alias dimensiones. Quemadmodum etiam supplicia peccatis mortalibus debita, sunt omnino æqualia quoad durationem, quâ parte infinita sunt; nec tamen sunt ideò æqualia quoad gradum seu intensionem. Ita est de peccatis: sunt enim æqualia quâ parte infinita sunt, prout nempè gravitatem suam ex infinitâ Dei majestate læsa trahunt; inæqualia autem, quâ parte finita sunt, in quantum scilicet ex gravitate rei præceptæ aut prohibitæ, ex majori cognitione vel advertentiâ, et aliis ejusmodi circumstantiis in malitiâ crescunt. Unde sic *distingui* potest *minor* propositio negata: Non darentur peccata alia aliis majora, si forent in genere moris infinita ex omni parte, id est, tum extensivè, tum intensivè, *conc. min.*; extensivè tantum, *nego min.* Itaque peccatum extensivè consideratum, ipsum est sub ratione multitudinis graduum ejus; spectatum verò intensivè, ipsum est sub ratione intensitatis ejus graduum. Infinitum sub priori respectu dicitur, quia multitudo graduum ejus infinita est, sicut et ipsa Dei perfec-tio gradibus infinitis constans, quam lædit; sub posteriori autem respectu, maximè finitum est, quia intensitas singulorum ejus graduum non est infinita, cùm sumatur ex gravitate rei præceptæ aut prohibitæ, ex cognitione vel advertentiâ, ex facilitate præceptum adimplendi, ex voluntatis propensione et cæteris ejusmodi finitis: porrò quia finita sunt jam possunt crescere aut minui, undè nascitur peccatorum inæqualitas.

SCHOLIUM.

Sic paucis resumo totam de necessitate in-

carnationis quæstionem. 1.º Non fuit absolutè necessaria, quia Deus liber est in suis operibus et relationibus ad extrà. 2.º Nec etiam in hypothesi creationis, quia Deus creando non tenebatur ad optimum. 3.º Nec in hypothesi lapsùs hominum, quia Deus non tenebatur peccatores reparare. 4.º Nec in hypothesi reparationis eorum, quia Deus poterat absque satisfactione condignâ peccatum relaxare. 5.º Tandem fuit necessaria in hypothesi condignæ satisfactionis, quia satisfactio meræ creaturæ finita est, peccatum verò infinitum, aut saltem in altiori quodam ordine constituitur, ad quem meræ creaturæ satisfactio, ut potè ordinis summè inferioris, pertingere nequit. Ex quatuor primis assertionibus sequitur incarnationem esse opus charitatis et misericordiae infinitæ, sive consideretur in seipsâ, cùm sit bonum participativè infinitum, sive spectetur modus quo peracta est à Deo, quia liberè. Ex ultimâ autem assertione concludere datur, incarnationem in hypothesi lapsùs hominum plurimùm congruam esse, ideòque dignissimam.

Quæ hactenùs dicta sunt, intelligi debent de necessitate incarnationis ad condignam satisfactionem pro peccato mortali. De venialibus enim, utrùm mera creatura pro iis condigne satisfacere possit, longè major est difficultas, quæ à paucis negativè solvitur, cæteris communiter affirmantibus Theologis. Hanc item otiosiori linquimus dirimendam.

DISSERTATIO QUARTA.

DE CAUSIS INCARNATIONIS.

INCARNATIONIS causa triplex : efficiens, meritoria et finalis.

Certum est incarnationem efficienter spectatam , tribus personis tribuendam esse , licet formaliter accepta soli Verbo conveniat. Scilicet , actio productiva humanitatis illiusque cum filio Dei unitiva , Trinitati communis est ; solus tamen Filius cum illâ hypostaticè jungitur , sive , ut plures loqui amant , unitio naturæ humanæ cum personâ Filii est à tribus Personis ; ipsa autem unio hypostatica personæ Filii propria est. In re tam clarâ , unius Concilii Toletani XI sufficiat auctoritas : *Incarnationem filii Dei , inquit , tota Trinitas operata esse credenda est.* Et verò , opus quodlibet ad extrâ , qualis est incarnatio , efficienter spectata , ab omnipotenti voluntate tribus Personis communi procedit.

Superest ergo ut distinctis capitibus disseramus de causâ meritoria et finali incarnationis.

CAPUT PRIMUM.

De Causâ meritoria Incarnationis.

MERITUM duplex , unum de *condigno* , alterum de *congruo* : prius illud est cui præmium ex justitiâ debetur , et quatuor exigit conditions ,

sanctitatem in operante, libertatem in opere, dignitatem operis mercedi proportionatam, et promissionem in remunerante. Meritum de congruo illud est cui ex quâdam decentiâ et benignitate merces debetur.

Incarnatio considerari potest vel quoad *substantiam*, prout est unio cum naturâ humanâ præcisè; vel quoad *modum* et varias ejus circumstantias, putâ, tempus hoc vel illud, hanc vel illam originem, etc., sine quibus incarnatio esse potuit. De Christo, Patriarchis et B. Mariâ Virgine quæritur utrùm incarnationem meruerint.

CONCLUSIO PRIMA.

Christus nullo modo Incarnationem meruit.

Prob. 1.º Ex S. Aug. Enchiridii cap. 36: Hic (in mysterio incarnationis), inquit, eviderter gratia Dei commendatur: quid enim natura humana in homine Christo meruit, ut in unitatem personæ unici filii Dei singulariter esset assumpta?

2.º Ex ratione: Si Christus meruisset incarnationem, vel ante peractum hujusmodi mysterium, vel post: atqui neutrum dici potest. 1.º Non ante peractum incarnationis mysterium, cùm humanitas Christi per cujus opera tantùm mereri potuit, non priùs exstiterit quâm uniretur Verbo. 2.º Nec post incarnationem; namque principium meriti, ut fert axioma vulgare, non cadit sub merito: atqui incarnatio fuit principium omnium Christi operum ac meritorum consequentium; ergo, etc.

Obj. 1.º Ps. 44, ¶. 8: Dilexisti justitiam, propterea... unxit te Deus tuus oleo lætitiae præ-

consortibus tuis. Undè sic : Patres unctionem illam tribuunt Christo : atqui dicitur Christo concessa propterea quòd dilexisset justitiam ; ergo , etc.

Resp. In hoc textu adverbium , *propterea* , non significat unctionem fuisse datam Christo quia dilexit justitiam ; sed è contrà ut eam diligenter , quasi dictum fuisse : Dilexisti justitiam , propter hunc finem unxit , etc.

Obj. 2.º Apoc. cap. 5 , ¶. 12 : *Dignus est Agnus qui occisus est accipere... divinitatem* ; ergo , etc.

Resp. Dist. ant. Dignus est Agnus accipere divinitatem , id est , laudes Deo debitas , *conc.* ; ipsam divinitatem , *nego*. Alioquin sequeretur Christum eo tempore quo Joannes hæc scribebat , nondùm fuisse naturâ divinâ præditum , quod nimis absurdum est.

C O N C L U S I O II.

Veteres Patriarchæ non meruerunt de condigno Incarnationem , nec circumstantias ejus ; de congruo tamen aliquas ex eis meruerunt.

Prob. 1.^a pars. 1.º Quia mysterium incarnationis exhibetur in Scripturâ ut opus summæ charitatis et misericordiæ ; Joan. cap. 3 , ¶. 16 : *Sic Deus dilexit mundum ut filium suum unigenitum daret.* 2.º Principium meriti non cadit sub meritum : atqui incarnatio est omnis meriti principium ; ergo , etc. 3.º Ad meritum de condigno requiritur condignitas in opere : atqui bona Patriarcharum opera finita , correspondere nequeunt incarnationi , cuius valor infinitus est ; ergo , etc.

Prob. 2.ª pars. Ad meritum de condigno requiritur promissio anterior operi meritorio : atqui nullibi legitur talis ex parte Dei promissio ; ergo , etc.

Prob. 3.ª pars. Quòd Christus ex Abraham nasceretur , illud est quædam mysterii incarnationis circumstantia : atqui Abraham de congruo meruit ut Christus ex ipso nasceretur , Gen. cap. 22 , ¶. 18 : *Benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ , quia obedisti voci meæ.*

De B. Mariâ Virgine idem statuimus ac de Patriarchis , ob easdem rationes ; quoad matris titulum , hunc non quidem meruit *ex condigno* , defectu promissionis ex parte Dei , sed *ex congruo* , propter virtutis ipsius eminentiam .

Meruit tamen *de condigno* eminentem gratiæ statum ; quo posito , in Dei matrem electa est , ut docent SS. PP. , canit Ecclesia in paschali antiphonâ , et confirmat ratio : nam aderant omnes conditiones quæ requiruntur ad meritum de *condigno* ; scilicet erat in Mariâ sanctitas , in ipsius operibus dignitas et libertas , et Dei promissio pro gratiâ et sanctitate adaugendâ ; Deus enim in Scripturis promisit augmentum sanctitatis et gratiæ iis qui bonis operibus incumbunt .

CAPUT II.

De Causâ finali Incarnationis.

FINIS ultimus incarnationis gloria Dei est , finis proximus hominis lapsi reparatio , ut pa-

tebit ex dicendis de Christi satisfactione. Hæc nobis agitanda superest quæstio , an finis ille adeò præcipuus fuerit, ut , sublato Adami peccato , Verbum non fuisse incarnatum. Affirmant multi post S. Thomam ; negant plures, Scoto duce , rati Deum incarnationem Verbi , quoad substantiam , ante omnia decrevisse , ita ut , etiam Adamo non peccante , venturum fuisse in carne non passibili , ut esset dux , legislator et magister hominum , et Religionis caput existeret , ut omnium Dominus constitueretur creaturarum.

CONCLUSIO.

Si homo non peccasset , Verbum caro factum non fuisse.

Probari solet 1.º Ex Script. Joan. cap. 3 , ¶. 17 : Misit Deus filium suum... ut salvetur mundus per ipsum. In hoc textu , sicut et in pluribus aliis , quos brevitatis causâ reticemus , hominis lapsi reparatio exhibetur velut causa seu motivum incarnationis et adventûs Christi , de altero tanti mysterii fine , altum ubique silentium ; nobis ergo in rebus hujusmodi , quæ ex mirâ Dei voluntate liberâ pendent , causas fingere et comminisci non licet ; ac proindè dicendum est Verbum , sublato peccato , carnem non fuisse assumpturum.

Sed minùs valida pluribus videbitur ista probatio ; eò quod enim ob generis humani reparationem filius Dei carnem induerit , non ideò motivum aliud excluditur , propter quod etiam , altero deficiente , carnem induisset. Nec urgeri potest Scripturarum de altero fine silentium ;

ex eo enim unicè sequitur, reparationem humani generis, saltem respectu ipsius, motivum incarnationis præcipuum fuisse.

Prob. 2.º Ex SS. PP. S. Irenæus, lib. 5, cap. 14 : Si non haberet caro salvati, nequam Verbum Dei caro factum esset. Origen. Hom. 24, in Numer. : Si non fuisset peccatum..., mansisset hoc quod erat in principio Deus Verbum. S. Athan. Orat. 3 contra Arianos : Quod Verbum homo factum est, id nunquam contigisset, nisi hominum necessitas causam præbuisset. S. Amb. de Incarnat. cap. 6 : Quæ erat causa incarnationis, nisi ut caro quæ peccaverat redimeretur? S. Aug. Serm. 174 alias 8 de Verbis Apostoli : Si homo non periisset, filius hominis non venisset. Denique, S. Leo, Serm. 3 de Pentecoste : Si homo... à lege sibi positā... non deviasset, creator mundi creatura non fieret.

Obj. 1.º In Scripturâ multæ recensentur incarnationis causæ, præter generis humani reparationem; ergo etiam sublato hoc ultimo fine, propter alios Verbum caro factum fuisset. Antecedens probatur ex Matth. cap. 23, v. 10; Joan. cap. 10, v. 18; Jacob. cap. 4, v. 12: in his enim Scripturæ locis, Christus dicitur venisse ut magister, ut vitæ spiritualis auctor, ut legislator.

Resp. Dist. ant. Multæ recensentur causæ, etc., secundariæ et seorsim à reparatione generis humani minùs efficaces, conc.; secùs, nego. Christus quidem venit ut esset magister, legislator, dux, caput hominis et Angelorum; sed non venisset ut talis, nisi primariò fuisset venturus ut reparator generis humani. Certè Ver-

bum non potuit carnem , salutis nostræ causâ , induere , quin ex illo fine plures alii sequerentur ; et proindè ex eo quòd alii , præter reparationem hominum , fines incarnationis in Scripturâ legantur , minimè consequens est Verbum , sublato peccato , carnem ob alias causas fuisse assumpturum .

Obj. 2.º Prov. cap. 2 , ¶. 22 : *Dominus possedit me* , sive , ut loquuntur LXX Interpretes , *Dominus creavit me in initio viarum suarum* , *antequam quidquam faceret* ; hæc autem dicta sunt de Sapientiâ seu Verbo Dei , non spectato secundùm divinitatem , quæ creata non fuit , sed secundùm ipsius humanitatem ; ergo Deus incarnationem ante omnia decrevit , et proindè , sublato etiam peccato , carnem induisset .

Resp. Nego cons. Textus ille intelligi debet de Christo prout Deus est , ut ex contextu nec non ex interpretum multitudine colligitur ; nec moram faciat verbum , *creavit* , quæ apud Græcos idem est ac *genuit* .

Inst. Ad Coloss. cap. 1 , ¶. 15 , Christus dicitur *primogenitus omnis creaturæ* ; ergo mysterium incarnationis decretum est ante omnem creaturam , et proindè ante prævisum hominis lapsum ; ideòque , sublato etiam peccato , perfectum fuisset .

Resp. Dist. ant. Christus dicitur primogenitus ut Deus , *conc.* ; ut homo *subdist.* Primo genitus dignitate , *conc.* ; ordine , *nego* . Solutio intellectu facilis est .

Obj. 3.º Christus est caput omnium , non modò hominum , sed etiam Angelorum , Ephes. cap. 1 , ¶. 20 , 21 ; et ad Col. cap. 2 , ¶. 10 :

caput autem est id unde vita ad membra derivatur : sed quod vitam largitur , prius existere aut saltem decerni debet , quam illa quae ab eo vitam accipiunt ; ergo Christus seu incarnationis prius a Deo statui debuit , quam de Angelis et hominibus quidquam decerneretur ; ergo decretum incarnationis , praevisum hominis peccatum antecedit , et consequenter , sublato etiam peccato , Verbum caro factum fuisset.

Resp. Dist. maj. Christus est caput omnium , etc. , dignitate necnon auctoritate , conc. ; influxu gratiae , subdist. In praesenti statu naturae lapsae , conc. ; in statu naturae innocentis praeterito , nego. Itaque 1.º Christus est dignitate suâ caput omnium non modo hominum , sed etiam Angelorum : *In ipsius enim nomine omne genu flectatur , celestium , terrestrium et inferorum* , Ephes. c. 2, ¶. 10. Item , caput est auctoritate : *Data est enim ipsi omnis potestas in celo et in terra*. 2.º In praesenti naturae lapsae statu , Christus tanquam caput in omnes etiam Angelos influit , per largitionem gratiae , accidentalis quidem respectu Angelorum , qualis est , v. g. , manifestatio mysteriorum Religionis nostrae , et ex salute generis humani gaudium ipsis adveniens ; quoad nos autem influxu gratiae etiam primariae , sine qua salus obtineri nequit : *Nec enim* , inquit Apostolus , Act. c. 4, ¶. 10 , *aliud nomen est sub celo datum hominibus in quo oporteat nos salvos fieri*. Sed in statu naturae innocentis , Christus nec Adami nec Angelorum caput gratiae influxu ullo modo fuit , quae enim sive Angelis , sive Adamo , tunc concessa sunt gratiae dona , ex solo Dei beneplacito et sine ullo ad Christum respectu prodiere ; ergo

mysterium incarnationis præsupposito tantum
hominis peccato decretum est ; eo igitur sublato,
Verbum caro factum non fuisset.

Obj. 4.º Si Verbi incarnatio decreta non est
nisi consequenter ad peccatum hominis, ita ut,
sublato peccato, carnem non induisset, jam B.
Virgo Maria in Adamo peccavit : atqui pietas
refugit dicere B. Mariam peccasse ; ergo, etc.
Major evidens est, omnes enim Adæ posteri in
ipso et cum ipso peccaverunt, ita ut nullus ab
eius noxâ immunis esse potuerit, nisi eodem
quo admissa est instanti, ab illâ contrahendâ
per Christum fuerit præservatus.

Resp. Dist. maj. Si Verbi incarnatio, etc.,
jam ipsa Virgo Maria in Adamo peccavit quoad
debitum, *conc.* ; quoad actum, *nego*. Ex nostrâ
quidem opinione sequitur Mariam in Adamo
peccasse quoad debitum, eo sensu quod vi
legis communis debuerit in peccato nasci ; sed
ex eâ minimè consequens est Mariam in Adamo
peccasse quoad actum ; cùm enim incarnatio
statuta fuerit consequenter ad prævisum pec-
catum primi hominis, facilè concipitur quo-
modò intuitu futuræ incarnationis, potuerit ab
illo committendo præservari ; porrò id unum re-
fugit pietas dicere Mariam peccasse in Adamo
quoad actum.

DISSERTATIO QUINTA.

DE EFFECTIBUS INCARNATIONIS.

Ex unione hypostaticâ Verbi cum humanitate,
tum in ipsam, tum in genus humanum deri-

vârunt bona , de quibus hîc per singula disse-
rere nimis longum et præter consuetum ordi-
nem foret ; in præsenti ergo Christi satisfactio-
nem ut præcipuum incarnationis fructum ex-
pendere sufficiat.

In satisfactione Christi quatuor discutienda
nobis occurrunt , id est , ejus necessitas , ejus
existentia , condignitas et perfectio .

Quoad 1.um , constat ubi de incarnationis
necessitate actum est , satisfactionem Christi
non absolute necessariam fuisse ; Deus enim po-
tuisset humanum genus peccato infectum dere-
linquere ; vel etiam , in hypothesi reparationis
ejus , finitam et viribus meræ creaturæ propor-
tionatam satisfactionem tantum exigere . Igitur
controversiæ status est , an Deus in actuali re-
rum ordine statuerit hominum peccata non di-
mittere , nisi dependenter à Christi satisfactio-
nibus . Negant Sociniani , affirmant cæteri ,
quibus assentimur , Scripturarum et Traditionis
auctoritate innixi . Verùm in re tam obviâ et
ex dicendis in gratiam existentiæ satisfactionis
Christi plurimum illustrandâ non immorabi-
mur ; unum sufficiat Scripturæ testimonium ,
Hebr. cap. 10 , ¶. 4 , 5 , 6 , etc. : *Impossibile
est sanguine taurorum et hircorum auferri pe-
ccata ; ideo (Christus) ingrediens mundum dicit :*
*Hostiam et oblationem noluisti ; corpus autem
aptasti mihi : holocausta pro peccato non
tibi placuerunt ; tunc dixi : Ecce venio ,... ut
faciam , Deus , voluntatem tuam . Ergo triplici
capite nobis agendum superest de veritate seu
existentiâ , condignitate seu æquivalentiâ , et
perfectione satisfactionis Christi .*

CAPUT PRIMUM.

De Veritate seu Existentiâ Satisfactionis Christi.

SATISFACTIO dicitur *redditio voluntaria honoris et reverentiæ, ad compensandam injuriam Deo per peccatum illatam.* Sociniani satisfactionis Christi nomen retinentes, eam reverè tollunt è medio : Pro nobis, inquit, Christus satisfecit, hoc sensu quòd veniam delictorum nostrorum postulando, eam gratis obtinuerit, quòdque Deum placandi viam nobis doctrinâ suâ et exemplo monstraverit : hinc Salvatoris, Redemptoris, Mediatoris et Sacerdotis titulos, quos Scriptura passim Christo tribuit, ad extraneos et metaphoricos sensus detorquent. Fides autem catholica docet Christum veram et propriè dictam satisfactionem pro peccatis hominum Deo exhibuisse.

CONCLUSIO.

Christus pro nobis verè satisfecit.

Prob. 1.º Ex Script. Ille verissimo et maximè proprio sensu pro nobis satisfecit, qui voluntariè seipsum humiliando, patiendo et moriendo, summum Deo consentienti et acceptanti honorem reddidit, ad compensandam et delendam injuriam ipsi per hominum peccata illatam : atqui Christus voluntariè seipsum humiliando, patiendo, etc.

1.º Quidem Christus voluntariè passus et

mortuus est, Isai. cap. 53, ¶. 7: *Oblatus est quia ipse voluit;* Joan. cap. 10, ¶. 15: *Animam meam pono pro ovibus meis;* et ¶. 18: *Nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à meipso.*

2.º Christus voluntariè passus et mortuus est, ad compensandam et delendam injuriam Deo per peccatum illatam. Matth. cap. 26, ¶. 28: *Hic est sanguis meus... qui pro multis effundetur, in remissionem peccatorum;* et cap. 20, ¶. 28: *Filius hominis venit... dare animam suam, redemptionem (græcè, pretium redemp- tionis) pro multis.* I. ad Timoth. cap. 2, ¶. 6: *Christus dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* I. Corinth. cap. 6, ¶. 20, Paulus fideles alloquens ait: *Empti estis pretio magno,* id est, sanguine Christi. I Petri cap. 1, ¶. 18: *Non corruptibilibus auro vel argento redempti estis... sed pretioso sanguine Christi.* Denique, Hebr. cap. 10, ¶. 12, 14: *Christus unam pro peccatis offerens hostiam,... und oblatione (corporis sui) consummavit in sempiternum sanctificatos.*

3.º Deus acceptavit honorem ipsi à Christo præstitum ad compensandam injuriam per peccatum illatam. Isai. cap. 53, ¶. 6: *Posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum;* et ¶. 8: *Propter scelus populi mei percussi eum.* Hebr. cap. 10, ¶. 5 et seqq.: *Ingrediens mundum dicit (Christus): Holocautomata pro peccato non tibi placuerunt, tunc dixi: Ecce venio... ut faciam, Deus, voluntatem tuam... In quā voluntate sanctificati sumus, per oblationem corporis Jesu Christi semel;* ergo, etc.

Hæc autem necnon alia quæ citari possunt Scripturæ testimonia, tam clarè veram et pro-

priè dictam Christi satisfactionem exhibent, ut mirum videretur Socinianos tantà luce illustratos cæcutire, nisi perversa eorum Scripturam interpretandi methodus ad respuendas veritates in eâ clariùs etiam contentas nota foret.

*Prob. 2.º Ex SS. PP. S. Cyrillus Jerosol. Cath. 13 : Jesus... seipsum in redemptionis premium offerens, nunquid iram (Dei) adversus homines non dissolvet ? S. Ambr. lib. de Joseph, c. 4 : Unus (Christus) exsolvit quod ab omnibus debebatur. S. Chrys. in cap. 3 Epist. ad Gal. : Suscepit (Christus) maledictum, per quod illud aliud sustulit, perinde faciens ac si morti adjudicatum quempiam alias insons, illius damnati vice sponte mori volens, eripiat : sic et Christus fecit. S. Aug. lib. 13 de Trinit. cap. 14 : Christus pergit ad passionem, ut pro debitoribus nobis quod ipse non debebat exsolveret. Cæteros legere est apud Grotium, lib. cui titulus, *Defensio fidei catholicæ de veritate satisfactionis Christi adversus Socinum*. Undè sic : Omnes sancti Patres, fatentibus ipsismet Socinianis, docent Christum verè pro nobis satisfecisse : atqui sensus ille Patrum unanimis non nisi verus esse potest, manifestum est enim doctrinæ apostolicæ signum ; ergo, etc.*

Prob. 3.º Ex Symbolis, Conciliis necnon et Fide omnium Christianorum, demptis Socinianis.

Prob. 4.º Ex Rationibus theologicis. 1.º In Scripturis soli Christo, exclusis cæteris, trahitur quòd pro nobis mortuus sit, quòd genus humanum morte suâ redemerit : atqui ex suppositâ veritate opinionis Socinianorum, multi præter Christum, omnes scilicet Martyres pro

nobis mortui, nostrique redemptores dicendi sunt; etenim, juxta Socinianos, Christus eo tantum sensu pro nobis mortuus est, quod morte suâ nobis exemplum præbuerit, et doctrinæ suæ veritatem confirmaverit: atqui Martyres omnia suppliciorum genera perpessi, ad virtutem quoque excitârunt nos, et fidem sanguine obsignârunt suo; ergo, etc. 2.^a Si non alius sit mortis Christi finis quâm ille qui à Socinianis singitur, nihil ea eximium habet quod non eodem prorsùs jure, aut etiam potiori, miraculis ejusdem Christi et admirabili vitæ ipsius tribui possit et debeat: nunquid enim doctrinæ suæ confirmandæ causâ virtutes et prodigia non fecit? nunquid vita ejus imitanda nobis non proponitur? cùm ergo id morti et sanguini ejus propriè tribuitur, quod iis redempti sumus, dicendum est Christum passionibus et morte suâ pro nobis satisfecisse, ac nostræ redemptionis pretium Deo solvisse.

Obj. 1.º Deus in Scripturis exhibetur velut gratis condonans hominum peccata, Rom. c. 3, ¶. 24: *Justificati gratis*: atqui hæc gratuita peccatorum hominis remissio, pugnat cum accuratâ Christi satisfactione; ergo, etc...

Resp. Nego min. Etsi pro nobis accuratè satisficerit Christus, verum est tamen dicere nos à Deo justificatos esse gratis, quia 1.º donum Dei singulare est quod miserit filium suum ut salvos faceret homines qui perierant; 2.º quia ex merâ liberalitate homines à debito personali liberos fecit, in Christum illud transferendo. Hæc duo, nempè satisfactionem ex parte Christi, et gratuitam respectu nostrî condonationem, conciliat Apostolus, ad Rom. cap. 3, ¶. 24, 25:

Justificati gratis, inquit, per redemptionem quæ est in Christo Jesu, quem proposuit Deus propitiationem per fidem, in sanguine ipsius, ad ostensionem justitiae suæ.

Inst. 1.º Si quis pro altero debitum reale solvat, tunc creditor non potest dici gratis remisso debitum; ergo à pari, si Christus pro nobis satisfecerit, minùs verè dicitur peccata à Deo nobis gratis fuisse condonata.

Resp. Nego cons. et paritatem. Ratio disparitatis est duplex, 1.º Deus gratuitò decretivit adventum Christi, qui pro nobis satisfaceret: hinc in origine seu radice, hominum justificatio penitus gratuita est. In exemplo autem proposito, creditor minimè causa fuit liberalitatis illius qui debitum alienum extinxit. 2.º Debitum ex injuriâ per peccatum illatâ Deo contractum, personale est, ita ut qui peccavit per seipsum satisfacere teneatur, nisi Iesus de jure suo cedat; ergo summæ opus est misericordiæ, quod Deus oblatas à Christo pro nobis satisfactiones acceptare voluerit. È contrà nobis objicitur exemplum debiti realis, ad cuius extincionem requiritur et sufficit ut rerum æqualitas inducatur, nec refert an debitor vel alter ipsius loco solvat; in hac ergo hypothesi, creditor, solutionem debiti ab altero suscipiens, nullam erga debitorem exercet misericordiam.

Inst. 2.º Saltem justificatio nostra ex parte Dei gratuita non est, cùm pretium redemptionis nostræ à Christo receperit; ergo, etc.

Resp. Nego ant. Justificatio hominis gratuita est, tum respectu ipsius, qui ultra proprium omne meritum justificatur; tum ex parte Dei, qui gratis misit filium suum, et satisfactionem

ejus pro peccato alieno misericorditer acceptavit.

Obj. 2.º Si Christus pro nobis satisfecisset, non amplius satisfacere teneremur : atqui tamen tenemur satisfacere ; ergo, etc.

Resp. Nego. maj. Christus enim noluit satisfactionem suam prodesse hominibus, nisi dependenter à conditione istâ, scilicet, quod eam sibi per satisfactiones proprias applicarent, quæ nedum officiant meritis Christi, è contrâ plurimùm illustrant, ex iis enim omnem vim suam trahunt.

Inst. 1.º Si post satisfactiones Christi tene-remur adhuc pro peccatis nostris satisfacere, jam inutilis est satisfactio Christi ; ergo, etc.

Resp. Nego ant. Namque satisfactio Christi non est inutilis, licet teneamus opera satisfactoria pro peccatis nostris elicere, modò satisfactiones nostræ sint tantum medium applicans satisfactiones Christi, cujus virtute sola Deo reconciliamur : atqui res ita se habet ; ergo, etc. Et verò, nullus dixerit summam pecuniæ ab aliquo datam in redemptionem captivorum, nullius esse utilitatis, propterea quod nullus dimitteretur captivus, nisi pretium redemptionis suæ datum exiguo labore sibi prius applicaret. Deinde, ut jam dixi, satisfactiones nostræ suum omne robur, virtutem et efficaciam habent ex meritis et satisfactionibus Christi ; ergo ista nonnisi absurdè dicentur inutilia. Postremò, quia Deus in præsenti rerum statu decrevit peccata non dimittere sine satisfactionibus condignis, omnino necesse fuit ut quod valoris deest satisfactionibus nostris, per infinita merita Christi suppleretur.

Inst. 2.º Saltem admissâ Christi satisfactione

infinitâ, prorsùs inutilis est humana satisfactio; ergo, etc.

Resp. Nego ant. Quia Deus noluit satisfactionem Christi, quantumvis infinitam, nobis ad salutem prodesse, nisi dependenter à quibusdam operibus nostris ejus applicatoriis; in quo Deus nec injustitiæ, nec insipientiæ reus haberi potest. 1.º Non injustitiæ : qui enim justè poterat satisfactiones Christi pro nobis recusare, sanè potuit nonnisi sub aliquâ conditione eas acceptare. 2.º Non insipientiæ, imò suam sic agendo maximè commendat sapientiam, ne scilicet, à peccatoribus nihil laboris et operis satisfactorii ad eorum reconciliationem exigendo, ad peccandum incitentur.

Obj. 3.º Si Christus pro nobis satisfecit, plus illi debemus quàm Patri : absurdum consequens; ergo et antecedens.

Resp. Nego maj. Christo enim satisfacere plus non fuit, quàm Patri filium suum dare, neque hujus charitas minor est quàm alterius, cùm utrobique maxima sit, ut potè infinita.

Obj. 4.º Christus non potuit pro nobis omnibus satisfacere ; ergo, etc. *Prob. ant.* Christus non potuit, etc., quin solveret omne debitum quo obligabamur : atqui non potuit solvere omne debitum quo obligabamur. Nam innumeri homines morti et suppliciis æternis ob peccata fuerunt vel erunt obnoxii : atqui Christus non potuit innumerabiles subire mortes et quasi infinites æternis subjacere tormentis ; ergo, etc.

Resp. Nego ant. Potuit, ut eventu comprobatur ; ad cuius probationem, *dist. maj.* Christus non potuit pro nobis satisfacere, quin omne debitum quo obstringebamur solveret æquivalenter,

lenter, *conc.*; in propriâ specie, *nego*. Itaque satisfactio est rei æquivalentis redditio, non verò omnino ejusdem; hinc patet Christum, mortem subeundo, omne generis humani debitum penitus extinxisse, quia propter dignitatem personæ ejus, non solùm æquat sed etiam longè superat omnia quæ possunt homines in peccatorum expiationem facere aut pati.

Obj. 5.º Injustum est innocentem pro reo plecti: atqui Christus innocens erat, homines autem rei; ergo, etc.

Resp. Dist. maj. Injustum est innocentem pro reo plecti, si sponsor ejus non fuerit, *conc.*; si sponsor ejus factus, *nego*. In hâc ultimâ hypothesi, tam justè potest innocens plecti, quâm pecuniæ summa legitimè repeti ab eo qui, cùm nihil proprio nomine debebat, lubens pro debitore spopondit: porrò Christus hominum sponsor volens à Deo constitutus est, Isai. c. 53, ¶. 6, 7: *Oblatus est, quia ipse voluit...* *Posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum.*

Inst. 1.º Innocens rei sponsor justè fieri nequit, saltem in causâ capitali; hujusmodi substitutio legitima non est, nisi ubi agitur de reali debito; ergo, etc. *Prob. ant.* tum ex revelatione, Deuter. cap. 24, ¶. 16: *Non occidentur Patres pro filiis, nec filii pro patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur;* tum ex omnium gentium consuetudine: vide Platonem, lib. de Legibus; tum ratione: *quid enim magis insipiens est et crudele, si, nocente dimisso qui reipublicæ pestis est, sœviatur in justum, qui omnium bono ac exemplo vivit;* ergo, etc...

Resp. Dist. ant. Innocens rei sponsor esse.

nequit in causâ capitali , ordinariè , conc. ; extraordinariè , nego , Itaque præfata substitutio communiter illicita est , sive propter repugnantem illius qui sponsor constituitur voluntatem , vel etiam defectu potestatis ad hoc ut se reo substituat , et propter incommoda exindè in societatem redundantia . At ubi tres contrariae forent conditiones , tunc nihil iniquitatis esset si justus in rei locum ad mortem subeundam mitteretur , nihil , inquam , iniquitatis esset , sive erga Deum mortis et vitæ dominum , qui spondendi facultatem huic justo tribuisse supponitur ; nec erga sponsorem , qui volens de suo jure cederet ; nec erga societatem , cui ex præfatâ substitutione multa provenirent bona : porrò tres illæ conditiones in Christum sponsorem nostrum reverà concurrunt . 1.º Pro nobis lubens passus et mortuus est , Joan. cap. 10 , ¶. 18 : *Nemo tollit meam animam à me , sed ego pono eam à meipso .* 2.º Pro nobis mortem subeundi non modò facultatem , sed etiam mandatum acceperat à Patre Deo , Joan. c. 10 , ¶. 18 citato : *Potestatem habeo ponendi animam meam , hoc mandatum accepi à Patre .* 3.º Ex morte Christi prodierunt bona non satis aestimanda , nempè manifestatio attributorum Dei , justitiæ potissimum et misericordiæ , Ps. 84 , ¶. 11 : *Misericordia et veritas obviaverunt sibi : justitia et pax osculatæ sunt .* Deindè , exaltatio Christi , Luc. cap. 24 , ¶. 26 : *Nonne hæc oportuit pati Christum , et ita intrare in gloriam suam ?* Postremò , salus generis humani , Rom. cap. 4 : *Traditus est Christus propter delicta nostra , et resurrexit propter justificationem nostram . Ergo Christus justè pro nobis mori potuit .*

Et verò ipsimet Sociniani docent Christum ex mandato Patris justè mortuum esse pro nobis, id est, ut perperam interpretantur, ad exemplum et confirmationem Religionis tantum: porrò si ob hujusmodi finem justè pro nobis mori potuit, quid obstat quominus, salvâ pariter justitiâ, mortuus sit ad expiandum generis humani scelus?

Ad 1.^{am} ant. prob. resp. Deus quidem loco objecto Deut. prohibuit ne patres occiderentur pro filiis, et vicissim; sed illa prohibitio ad solos homines pertinet, non ad Deum ipsum.

Ad 2.^{am} resp. legibus gentium rectè quidem prohiberi ne justus pro nocente plectatur, ob mala quæ exindè in rempublicam derivarent, quæ ratio non valet in hypothesi mortis Christi pro nobis omnibus.

Ad 3.^{am} Mox data fuit responsio, juxta quam mors justi pro nocente illicita non est nec rationi contraria, si tres adsint conditiones, assensus nimirum, potestas et utilitas, quæ tria in morte Christi reperiuntur, ut probatum est suprà.

Inst. 2.º Repugnat Deum summè bonum et misericordem voluisse dilectum filium acerbissima quæque peccatorum et inimicorum suorum loco tormenta pati; ergo, etc.

Resp. 1.º Ex eo quod Scripturæ clarius tentur Deum peccata mundi in filii sui caput omnia concessisse, huncque pro suis ovibus animam posuisse, illud indubia fide credendum, neglectis quæ ex lumine naturali adversus tantum mysterium opponuntur; non minus enim certum est aliquid revelatum à Deo repugnans non esse, quam aliquid repugnans

dictum ab eo fuisse. Ex utrâque parte, suppositâ veritate principii, conclusio rite deducitur; verùm inter duplìcem methodum discrimen illud reperitur, quòd prior nostra obvia, brevis, tuta, necnon ordinata sit; posterior autem, quâ utuntur Sociniani, longa nimis, impervia et periculosa sit, et proindè ut talis rejicienda.

Resp. 2.º Nego ant. Deus non tantùm summè bonus et misericors est, sed etiam infinitè justus; illum ergo potuit ordinem seligere, in quo misericordia et justitia supra modum elucerent: atqui Deus, constituendo filium suum sponsorem hominis et ab illo poenas nobis debitas repetendo, illud utrumque mirabiliter expressit attributum; ergo, etc.

Sed quomodò poterat Pater diligere filium suum, quem tam severè castigabat? id facile concipies, modò attendas Patrem in filium suum non animadvertisse, nisi prout peccatum repræsentabat.

Obj. 6.º Nemo sibi ipsi satisfacit: atqui admissâ satisfactione Christi, tunc ipse sibi, ut potè Deo, satisfecit; ergo, etc.

Resp. Dist. maj. Nemo ipse sibi satisfacit secundùm eamdem naturam, *conc.*; secundùm naturam diversam, *nego*. Christus est simul Deus et homo: sub posteriori respectu satisfecit; sub priori autem, accepit satisfactionem; sed de hoc paulò fusiùs infrà.

CAPUT II.

De condignitate seu æquivalentiâ Satisfactionis Christi.

SATISFACTIO condigna ea est quâ tantum honoris Deo rependitur, quantum ipsi per peccatum ablatum est.

Nunc quæritur an satisfactionis Christi hoc sensu condigna fuerit. Affirmant communiter Theologi contra paucos dissentientes, sed ante solutionem quæstionis hujus quædam prænotare juvat.

Observ. 1.º Tantò plus honoris Deo per satisfactionem aliquam tribuitur, quantò plus ei valoris inest; valor autem in genere definitur *dignitas seu excellentia rei cuiusdam, ex qua nata est in pretium vel compensationem dari.* Hinc valor satisfactionis ipsa est dignitas quâ opus aliquod injuriæ compensandæ idoneum fit: porrò valor ille seu dignitas est aliquid morale, resultans ex objecto, fine, circumstantiis, et principio actûs satisfactorii, necnon ex qualitate seu excellentiâ personæ operantis, undè

Observ. 2.º Valor satisfactionum Christi triplex: *objectivus*, qui sumitur ex entitate physicâ, ex objecto et fine operis satisfactorii; *accidentalis*, repetendus ex circumstantiis, ex intensitate graduum, necnon ex gratiâ quâcum fiunt; deniquè, *personalis*, quem deduces ex dignitate seu excellentiâ personæ satisfacientis.

Observ. 3.º Certum est valorem satisfactio-

num Christi, sive objectivum, sive accidentalem, finitum et limitatum fuisse. Hinc lis unicè movetur de personali earum valore, utrum scilicet infinitus et ad compensandam injuriam Deo per peccatum illatam æquivalens, imò superabundans fuerit; quod ut magis intelligatur,

Observ. 4.º valorem satisfactionum eò majorem esse, quò sublimior est personæ satisfacientis dignitas; v. g., in humanis, nemo dubitat quin satisfactio à Rege præstita, pluris æstimanda sit quam si à plebeio fiat.

CONCLUSIO.

Satisfactio Christi non tantum condigna, sed etiam superabundans fuit.

*Prob. 1.ª pars. 1.º Ex Script. Rom. cap. 5, ¶. 15: Si unius delicto multi, id est, omnes, mortui sunt, multò magis gratia Dei et donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit. Unde sic: Plus valuit obedientia Christi ad nostram satisfactionem, quam Adæ prævaricatio ad mortem nobis inferendam; ergo satisfactio Christi major fuit in ratione honoris per ipsum præstiti, quam peccatum hominis in ratione injuriaæ Deo per ipsum illatae. Idem Apostolus fideles alloquens, I. Corinth. cap. 6, ¶. 20, dicit: *Empti estis pretio magno*, id est, sanguine Christi: sed inter pretium et rem emplam æqualitas vulgo supponitur; ergo, etc.*

2.º Ex SS. PP. S. Cyrillus Jerosol. Cat. 13: Non tanta erat peccantium iniquitas, quanta ejus qui nostri causd moriebatur justitia; non tantum peccavimus quantum ille (Christus) justitiam excelluit qui pro nobis animam posuit.

S. Chrysost. Hom. 10 in Epist. ad Rom. : *Longè plura quām debebamus solvit Christus, et tanto plura, quanto immensum pelagus ad guttam aquæ collatum majus est.* S. Cyril. Alex. ad Valerianum : *Quo pacto unus (Christus pro omnibus mortuus justus) pro omnibus pretium exsolvere potuit, si perpessionem ejus puri cuiusdam hominis fuisse dicemus?* Denique S. Ansel. lib. de Conceptu Virg., cap. 22 : *Quoniam nullus potest reddere quantum debet, solus Christus reddidit pro omnibus qui salvantur plus quām debent.*

Prob. 2.ª pars. Ex quibusdam Patrum et Scripturæ testimoniis modò citatis, quibus addere placet Constitutionem Clementis VI, datam anno 1326, ubi hæc habet : Christus in ard crucis non guttam sanguinis modicam, quæ tamen propter unionem ad Verbum pro redemptione generis humani suffecisset, sed copiose velut quoddam profluvium noscitur effudisse.

Prob. utraque pars. Ratione theologicd : Vel peccatum in genere moris seu offensæ infinitum est, ut docent Thomistæ, vel finitum, ut placet Scotistis : atqui sive infinitum, sive finitum dicatur, Christi satisfactio non solùm æquivalens, sed etiam superabundans fuit. 1.º Quidem si finitum dicatur : namque satisfactio Christi, propter dignitatem personæ ejus, valorem habet infinitum : atqui evidens est satisfactionem valoris infiniti, non modò exæquare, sed etiam pluriūm superare injuriam Deo per peccatum, ex hypothesi quòd finitum sit, illatam ; ergo 1.º, etc. 2.º Etiam in alterâ hypothesi non minùs æquivalens et superabundans fuit Christi satisfactio : ratio est quòd dignitas personæ Verbi

longè magis influat in satisfactiones ab ejus humanitate elicitas, quām majestas divina per peccatum læsa ad ejus gravitatem augendam concurrit.

Obj. 1.º Ad Coloss. 1, ¶. 24: *Adimpleo*, inquit Apost., *ea quæ desunt passionum Christi*: sed passiones seu satisfactiones quibus aliqua desunt, æquivalentes non fuere; ergo, etc.

Resp. Dist. maj. Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi, quoad applicationem, *conc.*; quoad sufficientiam, *nego*. Namque, ut optimè advertit S. Aug., nihil deest satisfactionibus Christi spectatis in se et quoad sufficientiam, sed aliquid eis deesse potest in unoquoque nostrū, illud scilicet quo per bona opera et alia salutis media nobis applicantur. His ergo tantum significare voluit Apostolus, Christum pro nobis patiendo non tamen ab omnibus pœnitentiæ laboribus homines exemisse, non quasi non sufficiant ejus opera satisfactoria, sed quia noluit ea nobis prodesse independenter à propriis satisfactionibus quibus nobis applicarentur.

Inst. Luc. cap. 23, ¶. 34: *Pater, dimitte illis*; ergo peccatorum nostrorum venia Christo non debetur, et proindè satisfactio ejus condigna non est.

Resp. Nego cons. Ipsa enim Christi oratio pars minima non fuit superabundantis ejus satisfactionis.

Obj. 2.º Deus liberè satisfactionem Christi acceptavit: atqui si æquivalens fuisse, tunc Deus non potuisset eam non acceptare; ergo, etc.

Resp. Nego min. Quia debitum ex peccato ab homine contractum, personale est, ab ipso proindè solvendum, nisi creditor, Deus scili-

cet, liberè velit cedere de jure suo ; ergo satisfactio Christi, quantumvis ex sese condigna, imò superabundans, liberâ Dei acceptatione indiguit.

Obj. 3.º Satisfactio finita æquivalere nequit offensæ infinitæ : atqui satisfactio Christi fuit finita, et offensa hominis per peccatum Deo illata infinita fuit ; ergo, etc.

Resp. Nego min. quoad 1.^{am} partem : Namque valor satisfactionis maximè sumitur ex dignitate seu excellentiâ personæ satisfacientis, juxta istud, *Honor est in honorante*, et *Actiones sunt suppositorum* : sed in Christo dignitas personæ satisfacientis est infinita, ut patet ; ergo, etc.

Inst. 1.º Christus satisfecit per actiones ab ejus humanitate profectas : atqui actiones humanitatis Christi sunt finitæ ; ergo, etc.

Resp. Dist. min. Actiones humanitatis Christi finitæ sunt quoad entitatem, vel etiā quoad valorem objectivum et accidentalem, *conc.* ; quoad valorem personalem, *nego*. Solutio patet ex dictis.

Inst. 2.º Persona Verbi non influit in actiones humanitatis Christi ; ergo valorem infinitum eis conferre non potest.

Resp. Dist. ant. Persona Verbi non influit ut principium *quo*, *conc.* ; ut principium *quod*, *nego*. Principium *quo* est natura et facultas actus eliciens, principium *quod* est persona per naturam et facultatem agens : persona quidem Verbi non influit in actiones humanitatis Christi tanquam principium *quo*, activè scilicet producendo eas ; Verbum enim, sicut Pater et Spiritus Sanctus, operationes ad extrâ communes habent, non proprias ; sed influit sicut principium *quod*, ut persona cuius est humanitas actus satisfactorios eliciens.

Inst. 3.º Ex concessis, persona Verbi activè et physicè non influit ut principium quo in actiones humanitatis Christi, ergo nullatenus influit in eas; alter enim influendi modus valorem conferens non concipitur.

Resp. Nego cons. Præter influxum physicum, alter concipitur, moralis scilicet: porrò ejusmodi est influxus personæ in actiones humanitatis ejus, tantam eis dignitatem seu valorem conferens, ut Patres non dubitaverint eas appellare divinas, deificatas et divinitate perfusas. Quid? si unio moralis Regis, v. g., cum subdito, gloriam et splendorem isti conferat, quantus erit satisfactionum Christi valor, quanta humanitatis ejus dignitas, propter suam cum Verbo unionem hypostaticam, quæ omnium inter duo realiter distincta unionum maxima est?

Inst. 4.º Forma infinita recipi non potest in subjecto finito; ergo persona Verbi non potest conferre valorem infinitum satisfactionibus ab humanitate Christi finitâ elicitis.

Resp. Dist. ant. Forma infinita et physica recipi non potest in subjecto finito, *conc.*; moralis, *nego*. Porrò valor satisfactionum Christi non est aliqua forma seu modus physicus, sed ens aliquod morale, qualis est, v. g., honestas actuum; ergo non repugnat ipsum aliquatenus inhærere Christisatisfactionibus entitativè finitis.

Inst. 5.º Si quilibet actus Christi satisfactorius valoris fuerit infiniti, sequitur 1.º nullum fuisse digniorem altero; 2.º omnes, uno dempto, inutiles fuisse: atqui hæc consecaria nimis absurdâ sunt; ergo, etc.

Resp. Nego maj. Hæc duo minimè sequuntur

ex assertione nostrâ : non 1.um, sicut enim dantur peccata alia aliis graviora, licet unumquodque in genere moris seu offensæ infinitum sit, ita similiter inter actus Christi satisfactorios, alii digniores aliis esse potuere ; non 2.um, scilicet Christo non defuerunt rationes sapientissimæ, quibus inductus est ad multiplicandos actus satisfactorios, quamvis unicus ex sese abunde suffecisset ; sic se gerendo, et attributa Dei et suam erga nos bonitatem amplius declaravit.

CAPUT III.

De Perfectione satisfactionum Christi.

SATISFACTIO perfecta dicitur ea quæ fit ad strictos juris apices. Quinque ad eam conditiones requiruntur : 1.^a ut sit voluntaria et libera ; 2.^a æquivalens ; 3.^a ex bonis propriis, quorum nempè satisfaciens dominium habeat ; 4.^a ex bonis alias indebitis ; 5.^a tandem ut sit ad alterum, quia nullus, propriè loquendo, suî ipsius debitor ac creditor esse potest, ex quibus sponte fluit ista satisfactionis perfectæ notio : *Redditio voluntaria honoris æquivalentis ex propriis et aliundè indebitis, ad compensandam injuriam alteri illatam.*

Ex dictis constat et magis adhuc constabit ex dicendis ubi de Libertate Christi, satisfactionem ejus voluntariam fuisse ; item, probatum est quod ipsa fuerit æquivalens, imò superabundans ; igitur ad evincendam perfectionem satisfactionis Christi tria nobis supersunt probanda, quòd scilicet fuerit ex propriis, ex indebitis atque ad alterum.

Circa 1.um, Vasquesius et quidam cum eo negant Christum ex propriis satisfecisse, eò quòd opera ipsius satisfactoria fuerint sub dominio totius Trinitatis, cui satisfaciebat. Ex adverso Witassius et alii plures docent satisfactionem Christi fuisse ex bonis ipsius propriis; quamvis enim, inquiunt, entitas et valor objectivus nec non accidentalis satisfactionum Christi fuerint sub dominio totius Trinitatis, earum tamen personalis valor, ut potè diffluens ex solâ Verbi personâ, sub ejus dominio tantùm fuit. Juxta quosdam, satisfactio Christi fuit ex propriis quia, integro remanente Patris et Spiritûs Sancti in eam dominio, erat quoque sub dominio Filii, non communi tantùm, sed speciali modo, scilicet propter ejus proprium in valorem perfectionis influxum. Deniquè, sunt et alii qui volunt Christum ex propriis satisfecisse eo sensu quòd opera satisfactoria libertati ejus fuerint permissa.

Quid verò inter tot opinionum varietates tenendum sit, paucis aperiendum. Prima quidem respuenda videtur opinio Vasquesii, eò quòd falsâ probatione tota nitatur: ut enim aliquis ex propriis satisfaciat, nihil interest an pretium quod solvit aliquo sensu dominio creditoris subjaceat, modò satisfaciens ejus quoque dominus sit; ergo, licet opera Christi satisfactoria sub dominio totius Trinitatis fuerint, minimè sequitur Christum per ea velut ipsius propria satisfacere non potuisse.

Rejicienda quoque est altera Witassii et aliorum opinio, juxta quam dicitur valorem personalem satisfactionum Christi sub Verbi solius dominio fuisse; etenim quidquid Deo extrinsecum est, illud totius Trinitatis dominio sub-

jacet : atqui valor personalis satisfactionum Christi Deo seu Verbo extrinsecum est, cùm , ex dictis, ens quoddam morale sit. Deindè, quidquid est sub dominio humanitatis Christi , illud multò magis dominio Dei subjacet : atqui valor personalis satisfactionum Christi est sub dominio humanitatis Christi ; hunc enim Deo in satisfactionem obtulit.

Tertia opinio vera quidem est , in quantum asserit personam Verbi speciale quoddam habuisse dominium in valorem satisfactionum Christi personalem ; sed in hoc deficere videtur quòd , cùm satisfactiones illæ tribus Personis et consequenter Verbo fuerint oblatæ , hâc de causâ vel satisfacientis propriæ non essent , vel non ad alterum. Respondent quidem defensores hujus opinionis , valorem personalem satisfactionum Christi esse sub dominio Verbi prout terminantis naturam humanam , Verbo autem nonnisi prout terminanti naturam divinam satisficeri : undè concludunt Christi satisfactiones fuisse ex propriis et sufficienter ad alterum ; at plus subtilitatis quam soliditatis habet ista responsio. Restat igitur quarta opinio , quæ , si placet , eligatur.

Quoad satisfactionem *ex indebitis* factam , quidam negant Christum hoc modo satisfisse , istâ ratione nixi quòd Christus multiplici titulo , putâ gratitudinis et dependentiae , omnes actus suos ad Deum referre teneretur , quos quidem Deus ab eo non exigebat , sed potuit tamen exigere. Affirmant cæteri , quamvis in hâc satisfactionis Christi explicandâ necnon probandâ conditione multum discrepent.

Disputant quoque Theologi an Christi satis-

factio fuerit *ad alterum*. Difficultas ex eo petitur, quod Christus sibimet tanquam secundæ Trinitatis personæ satisfecerit. Ut conditionem illam in satisfactione Christi servarent integrum, dixerunt aliqui ipsum Patri tantum vel etiam Spiritui Sancto satisfecisse, quod nimis absonum est; una est siquidem Patris et Filii et Spiritus Sancti majestas per peccatum læsa, voluntas hominibus irata, neconon misericordia iisdem concilianda. Propterea in Scripturis Deo, id est, tribus personis reconciliati dicimur, II. ad Corinth. cap. 5, ¶. 9 : *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi.* His præmissis, sit

CONCLUSIO.

Satisfactio Christi fuit ad strictos juris apices.

Prob. Ad satisfactionem ejusmodi requiruntur quinque : 1.º ut sit voluntaria et libera; 2.º æquivalens; 3.º ex propriis; 4.º ex indebitis; 5.º ad alterum : atqui omnes illæ conditiones in satisfactione Christi reperiuntur.

1.º Quod fuerit *libera* et *æquivalens*, imò superabundans, constat ex probatis.

2.º Fuit *ex propriis*. Hanc conditionem satisfactionis Christi diversimodè explicant probantque Theologi : hic præcipuas eorum probationes referre juvat.

Prima. Ille satisfecit ex propriis, cuius opera satisfactoria ipsius tantum dominio subfuerunt: atqui opera Christi satisfactoria quoad valorem personalem spectata, sub ejus dominio tantum fuerunt, quia solus vi unionis suæ cum naturâ humanâ valorem ejusmodi conferebat.

Secunda. Negari non potest Christum si non

omne, per exclusionem Patris et Spiritus Sancti, saltem speciale quoddam jus habuisse in valorem personalem satisfactionis suæ, in eum siquidem et solus personaliter influebat; ergo, etc.

Tertia. Ille satisfecit ex propriis, qui dominus est satisfactionis suæ: atqui Christus erat dominus operum quibus Deo satisfecit, cùm ipsius libertati seu liberæ dispositioni commissa fuerint.

3.º Fuit *ex indebitis*. Ille enim ex indebitis satisfecit, cuius opera satisfactoria ipsius dominio singulari subsunt: atqui opera Christi satisfactoria, quoad valorem ipsorum personalem spectata, etc., ut modò dictum est; ergo, etc. Deindè, satisfactio resultans ex operibus quæ Deus non exigit, aliquo sensu ex indebitis fit: atqui Deus absolutè non exigebat opera Christi satisfactoria, cùm in illis eliciendis liber fuerit; ergo, etc.

4.º Fuit *ad alterum*. Nulla difficultas est quòd satisfactio Christi fuerit ad alterum, si consideretur prout exhibita Patri et Spiritui Sancto, cùm sint personæ à Christi personâ realiter distinctæ; ergo unicè disputatur an fuerit ad alterum, prout Verbo seu Filio exhibita est: atqui etiam sub illo respectu, quantum satis est, fuit ad alterum. Illa enim satisfactio, quantum satis est, censetur esse ad alterum, quandò ille qui satisfacit sibi distincta habet dominia et bona, et duplēcē, si non realiter, saltem virtualiter personam gerit: atqui Christus distincta habet dominia et bona, et duplēcē, si non realiter, saltem virtualiter gerit personam, cùm duas habeat naturas, divinam et humanam, quarum actiones et jura distincta sunt. Res confirmatur exemplo: sint duo rami specificè

diversi, unico trunko inserti ; tunc unica erit realiter arbor, duplex tamen virtualiter , quia duo illi rami idem omnino quod duæ arbores realiter distinctæ præstabunt. Supponamus etiam duas naturas creatas et liberas secum uniri substantialiter : ex hâc unione exsurget una realiter persona, ut evidens est, sed virtualiter duplex erit et capax jurium dominiorumque distinctorum, propter duas naturas ex quibus componitur, adeò ut, si una libera alteram laedat, contra justitiam peccet, et damnum illatum resarcire teneatur ; ergo à pari, quamvis in Christo realiter unica sit persona Verbi , ipsa tamen virtualiter multiplex est, propter duas quas ultimò complet naturas. Nec desunt exempla quibus constat unum eundemque realiter hominem, sed virtualiter multiplicem, sibi satisfecisse : v. g., narrat Valerius Maximus, lib. 6, cap. 5 Hist., Zaleucus Locrensem, cùm legem tulisset de duobus eruendis oculis cuiilibet adulterii convicto, et posteà facinus hujusmodi commissum à filio rescivisset, oculum sibi et oculum filio erui jussisse, ne crimen impunitum maneret, nec tamen affectui paterno deesse videretur : porrò in hoc casu, Zaleucus ipse sibi satisfecit, nempè satisfactiōnem exhibuit ut pater adulteri, eam verò accepit ut judex et reipublicæ Locrensum præfектus : ita Christus ut homo, sibi ut Deo satisfecit.

Huic de Christi satisfactione quæstioni affinis est altera de merito ipsius; hinc

Quæres utrūm Christus meruerit.

Resp. illud de fide catholicâ certum esse.

Prob. 1.º *Ex Script. Isai. cap. 53, ¶. 11, 12:*
Pro eo quod laboravit anima ejus (Christi sci-

licet), *videbit et saturabitur... Dispiciam ei plurimos, et fortium dividet spolia, pro eo quod tradidit in mortem animam suam.* Unde sic: meritum est opus præmio seu mercede dignum: atqui ex hoc textu quædam operatus est Christus digna mercede; ergo, etc.

2.º *Ex SS. PP.,* quos secuta est Tridentina Synodus, definiens Sess. 6.ª, can. 10.º, Christum justitiâ suâ ut justificaremur meruisse.

3.º *Ratione theologicâ:* Ad meritum strictè sumptum quatuor requiruntur, libertas et sanctitas in agente, condignitas in opere, promissio in remunerante: atqui illæ omnes conditiones in Christo concurrunt; de ultimâ tantùm moveri potest quæstio, solvit autem ex cap. 53, ¶. 10, Isaiæ: *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum, et voluntas Domini in manu ejus dirigetur.*

Dices: Sancti fruentes visione intuitivâ non amplius merentur, quia sunt extra viæ statum; ergo anima Christi, quæ à primo creationis instanti Deum intuitivè vidit, merita non est.

Resp. Nego cons. Christus degens in terris comprehensor erat propter visionem intuitivam quâ fruebatur, simul et viator, quia nondùm ingressus in cœlum et gloriæ consummationem adeptus fuerat, *Oportuit pati Christum et ita intrare in gloriam suam.*, Luc. cap. 24, ¶. 26: porrò Christus à primo instanti conceptionis suæ mereri coepit, ut docent communiter Theologi. Ad Heb. cap. 10, ¶. 5: *Christus ingrediens mundum dicit,* etc. Unde sic: Actio quâ Christus seipsum in victimam pro redemptione generis humani obtulit, sanè fuit meritoria: atqui Christus ingrediens mundum, id est, primo

instanti suæ conceptionis, actionem ejusmodi volens elicuit; ergo, etc. Et verò, Christus à primo instanti conceptionis vir perfectus fuit, juxta illud Jeremiæ, cap. 31, ¶. 22: *Femina circumdabit virum*; ergo tunc suis facultatibus merendo uti cœperit.

Inst. Prius est concipi quām mereri; ergo primo instanti Christus non est meritus, sed ad magis instanti primum subsequenti.

Resp. An possibile sit actum meritorium elici primo instanti temporis existentiæ, Philosophiæ magis quām Theologiæ quæstio est. Hac igitur missâ, dico, sensum assertionis istum esse: Christus quām primū potuit meritus est.

Cæterū, concors Theologorum sententia est, post S. Thomam, 3 part., quæst. 19, art. 3, ad 1.um, et quæst. 50, art. 5, ad 2.um, Christum post mortem suām amplius non meruisse, in cuius probationem citant versum 4 cap. 9 S. Joannis, et versum 4 cap. 10 Epistolæ ad Hebr. Et verò, lege divinâ communi sancitum est ut tempus merendi vel demerendi cum vitâ hominum finiretur, Eccl. cap. 9, ¶. 10: sed ab illâ Christum eximere temerarium foret, cùm talis exceptio nullâ Patrum auctoritate nixa, communi Theologorum suffragio repugnet.

Dices: Rom. c. 4, ¶. 25: Christus resurrexit propter justificationem nostram; et cap. 8, ¶. 34: *Christus, qui est ad dexteram Dei, ... interpellat pro nobis*; ergo, etc.

Resp. ad 1.um Vacula, propter, non meritoriam sed exemplarem indicat causam. *Ad 2.um*: Christus in cœlis amplius non orat ut rem sibi quam petit deberi faciat, sed potius tanquam exigens id quod titulo justitiæ sibi jam debitum.

Hæc igitur oratio Christi præcedentibus quidem meritis nititur, sed denuò non meretur: v. g., quandò mercenarius postulat stipendum suum, non ideò petit ut mereatur, sed exigit quia meritus est.

De actibus per quos meruit Christus, constat ipsum non meruisse per actus suâ divinitate elicitos; ut Deus enim, superiorem non habet, à quo præmium obtainere possit; nec per actus humanitatis ex visione intuitivâ elicitos, defectu libertatis: restat ergo ut per alios actus meruerit.

Sed quæres quid sibi, quid nobis, quid Angelis meruerit Christus.

1.º *Quid sibi. Dicendum*, inquit S. Thomas, part. 3, quæst. 19, art. 3, *quòd habere aliquod donum per se, est nobilior quàm habere illud per aliud...* *Hoc autem dicitur aliquis habere per se ipsum, cuius est sibi aliquomodo causa...* *et sic ille qui habet aliquid per meritum proprium, habet quodammodo illud per se ipsum.* *Undè nobilior habetur id quod habetur per meritum, quàm id quod habetur sine merito.* *Quia autem omnis perfectio et nobilitas Christo est attribuenda, consequens est quòd ipse per meritum habuerit illud quod alii per meritum habent, nisi sit tale quid, cuius carentia magis dignitati Christi et perfectioni præjudicet, quàm per meritum accrescat.* *Undè nec gratiam, nec scientiam, nec beatitudinem, nec divinitatem meruit, quia cùm meritum non sit nisi ejus quod nondum habetur, oporteret quòd Christus aliquando istis caruisset, quibus carere magis diminuit dignitatem Christi quàm augeat meritum.* *Sed gloria corporis vel si quid aliud ejusmodi est, minùs est quàm dignitas merendi,*

quæ pertinet ad virtutem charitatis, et ideo dicendum est quòd Christus gloriam corporis et ea quæ pertinent ad exteriorem ejus excellētiā (sicut est ascensio...) habuit per meritum. Ex quo prolixiori textu discimus, 1. cur Christus meruerit; 2. quid non meruerit, illud omne, scilicet, quod ex unione hypostaticā necessariò connexum à primo ortu possedit; 3. quid meruerit, nempè omnia tum animæ tum corporis bona quæ incarnationis necessaria non fuerint consecataria et cum eâ simul data, nimirùm gloriam corporis sui, Luc. cap. 24, ¶. 26, et nominis exaltationem, ad Philip. cap. 2, ¶. 8.

2.º Quid nobis meruerit. Christus æternam nobis promeruit vitam necnon omnia quæ nos ad eam consequendam adjuvant et disponunt: Deus enim, ut dicitur Ephes. 1, ¶. 3, *benedixit nos omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo.* Sed de his fusiùs in *Tractatu de Gratid Christi*.

3.º Quid Angelis. Jam diximus Christum Angelis meruisse saltem gratias accidentales et secundarias; ad Coloss. cap. 2, ¶. 20, Christus dicitur Angelorum caput: sed caput influit in membra; ergo, etc.

DISSESTITO SEXTA.

DE NATURA INCARNATIONIS.

In eo sita est mysterii incarnationis natura, ut jam monuimus, quòd natura divina et humana in personā Verbi uniantur. Cùm autem de illâ

hypostaticā unione, sive ab ipso Tractatūs lamine, sive in decursu nonnulla exposuerimus, de quibus eō loci disserere solent Theologi, cætera quæ supersunt breviter quibusdam quæsitis absolvemus. Itaque

Quæres 1.º utrūm unio hypostatica facta sit in naturâ Verbi, vel in ejus personâ.

Resp. unionem hypostaticam immediatè factam fuisse in personâ Verbi, et *prob.* 1.º *ex Scripturâ*; *Joan. cap. 1, v. 14*: *Verbum caro factum est*; ubi de personâ Filii, non de naturâ ipsius, pronuntiatur quòd facta sit caro.

2.º *Ex SS. PP.*; ipsi nimirūm docent Filium solum salutis nostræ causâ carnem suscepisse, *S. Fulgentius*, *lib. de Fide*, *cap. 2*; *S. Ansel.* *de Fide Trinitatis et Incarn.* *cap. 5*; *S. Bernardus*, *Serm. 2 de Annuntiatione*, etc.: atqui si unio hypostatica immediatè facta fuisset in naturâ, jam non solus Filius, sed tres sanctissimæ Trinitatis Personæ, quibus natura divina communis est, fuissent incarnatæ; ergo, etc.

3.º *Ex professione fidei*, quam edidit Concilium Toletanum, anno 675: *Incarnationem*, inquit, *filiī Dei tota Trinitas operata esse credenda est*; ... *solus tamen Filius formam servi accepit*, *in singularitate personæ*, *non in unitate divinæ naturæ*. Nec huic responsioni nostræ obstant quædam dicta Patrum, juxta quos humanitas à divinitate assumpta est; ipsi enim loquuntur de naturâ divinâ, non quatenus sanctissimæ Trinitati communis est, sed prout à Verbo terminatur.

Quæres 2.º utrūm corpus à Verbo fuerit assumptum mediante animâ, eo sensu quòd Verbo

non fuerit immediatè unitum , nisi propter suam cum animâ habitudinem.

Resp. affirmativè : Id constat ex SS. Patribus, Origen. lib. 2 de Principiis , cap. 6 : *Impossibile erat Dei naturam corpori sine mediatore , id est , animâ misceri*. S. Gregor. Naz. Orat. 1 : *Quoniam autem misceri nequit Deus cum carne , anima verò et mens velut in interjecto spatio sunt*. S. Aug. Epist. 120 , cap. 4 : *Verbum... particeps carnis effectum est , rationali animâ mediante*.

Ex his constat quidem Verbum mediante animâ sibi aptasse corpus. Sed disputant Theologi an illud factum sit ex congruitate tantùm , vel ex absolutâ necessitate , quasi divinitas substantiam irrationalem assumere non possit. De hâc controversiâ sciendum est , 1.º ipsam non minùs solutu difficultem , quàm cognitu parùm utilem ; 2.º aliquos citari Patres qui dixerint Verbum non potuisse corpus assumere , nisi mediante animâ , quod absolutam necessitatem indicare videtur ; 3.º rem ex solo naturali lumine certiùs non dirimi posse ; ratio est quòd unionis hypostaticæ natura perspecta satisque cognita non sit.

Quæres 3.º utrùm Verbum assumpserit corpus humanum cum suis omnibus partibus.

Resp. affirmativè : Sed priusquàm adstruatur haec nostra responsio , annotandum est 1.º quæstionem unicè moveri de assumptione immediatâ omnium corporis partium ; quis enim mediatam in dubium revocare possit ? 2.º Inter varias corporis humani partes , quædam pertinent ad ejus essentiam , aliæ ad integratatem , putâ manus et pedes , aliæ ad functiones vitales obeun-

das necessariae sunt, aliæ tandem ad ornamen-
tum dispositæ videntur, ut capilli.

His positis, certum est 1.º Verbum in per-
sonæ unitate assumpsisse omnes corporis partes
magis præcipuas seu essentiales; namque fides
docet Verbum assumpsisse corpus humanum:
sed corpus humanum resultat ex partibus suis
essentialibus magisque præcipuis; ergo, etc.

Certum est 2.º aut certum esse videtur, om-
nes etiam minùs præcipuas corporis Christi
partes, hypostaticè Verbo fuisse conjunctas;
etenim Verbum factum est homo integer et per-
fectus, juxta illud Symboli Athanasiani: *Chris-
tus Deus perfectus, perfectus homo*: atqui
omnes omnino corporis humani partes ad ipsius
perfectionem attinent; ergo, etc.

Fatendum tamen est inter varias corporis
partes minùs præcipuas, quasdam reperiri, de
quibus præ aliis constat quòd immediatè Verbo
unitæ fuerint: sic, v. g., extra dubium est san-
guinem corporis Christi fuisse Verbo conjunc-
tum, Hebr. cap. 2, *Christus similiter parti-
cipavit eisdem*, scilicet carni et sanguini; S.
Cyrillus, Epist. ad Nestorium: *Verbum car-
nem factum esse nihil aliud est quam quod carni
et sanguini communicavit*. Hinc omnino reji-
cienda est quorumdam Theologorum opinio,
Durandi, Gabrielis, qui contrarium tenuère.

Quæres 4.º An natura humana extiterit
priusquam uniretur hypostaticè Verbo.

Resp. negativè: Duplex est prioritas, tem-
poris, et naturæ: de posteriori non agitur;
constat enim humanitatem Christi naturam prius
exstitisse quam Verbo uniretur; etenim prius
est esse, quam esse tale. Status ergo controver-

siæ talis est, utrùm Christi humanitas, secundum se totam, vel saltem ex aliquâ suâ parte, aliquo temporis spatio exstiterit, priusquam in personæ unitatem à Verbo assumeretur. Orig. lib. 2 de Principiis, cap. 6, docuit animam Christi incarnationis mysterio, quod meruit, præexistisse. His positis, thesis nostra quæ ad fidem catholicam pertinet, adstruitur.

1.º *Ex Script. Ad Gal. cap. 4, v. 4: Misit Deus filium suum factum ex muliere.* Undè sic: Filius Dei non potest dici factus seu genitus ex muliere, nisi humanitatem assumpserit hoc ipso tempore quo ex B. Mariâ formabatur: atqui si prius exstitit humanitas quam uniretur Verbo, tunc assumpta non est hoc ipso tempore quo ex muliere, B. Mariâ scilicet, formabatur; ergo, etc.

2.º *Ex SS. PP. S. Aug. Enchiridii cap. 36: Christus ex quo esse homo cœpit, non aliud cœpit esse homo quam Dei filius.* S. Leo, Epist. 25 ad Julianum, Episcopum: *Natura nostra non sic assumpta est, ut prius creata, post assumeretur, sed ut ipsa assumptione crearetur.* S. Cyrillus, Epist. 2 ad Nestorium, et cæteri.

3.º *Ex auctoritate Conc. Constantinop. III, generalis VI, actione 2.^a: Simul caro, simul Dei Verbi caro fuit; simul animata rationalis, simul Dei Verbi caro animata rationalis.*

Quæres 5.º an unio hypostatica perpetua sit et indissolubilis, ita ut Verbum corpus et animam non dereliquerit, nec unquam sit derelictum.

Resp. affirmativè contra Marcellum Ancyranum, qui, ex Eusebio, docuit Christum,
peracto

peracto finali judicio, corpus et animam esse positurum.

Prob. 1.º Ex Script. Ad Hebr. cap. 13, ¶. 8: Jesus Christus heri et hodiè, ipse et in secula: porrò si Christus, qui Deus et homo est, idem semper perseverare debeat, manifestè sequitur unionem Verbi cum naturâ humanâ, perpetuam et indissolubilem esse.

2.º Ex SS. PP. S. Gregorius Nyss. Orat. 1 in Resurrectionem Christi: Deus, inquit, mortis tempore à neutrâ quam semel assumpserat parte recessit. S. Joannes Damasc. lib. 3 de Fide, cap. 27: Quamvis sancta Christi anima ab immaculato corpore distracta sit per mortem, divinitas tamen nec ab animâ nec à corpore quoque modò sejuncta est.

3.º Ex Conc. Chalcedon. juxta quod natura divina et humana in unam et eamdem Verbi personam inseparabiliter concurrunt.

4.º Ex vulgari axiomate in scholis recepto: Quod semel Verbum assumpsit, nunquam dimisit nec dimittet. Hinc quod à veteribus paucis dictum est, carnem, mortis Christi tempore, à divinitate fuisse derelictam, benignius intelligi debet, nimirùm de derelictione quantùm ad specialem protectionis influxum; tunc enim divinitas passa est ut caro Christi tormentis fieret obnoxia; non autem de derelictione quantùm ad unionem hypostaticam, quæ, ex probatis, perpetua est. Cæterùm, præfata indissolubilitas non obstabat quominus corpuscula jugi profluvio ex corpore Christi manantia, ab unione suâ cum Verbo deciderent; dùm è contrâ, quæ nutritionis ope eidem miscebantur corpori, recens in personâ Verbi subsistebant.

Quæ modò diximus certa sunt et inconcussa; verùm disputant Theologi an sanguis triduo passionis Christi separatus à corpore, interdùm Verbo manserit unitus. De hâc quæstione cum æstu magno Dominicanos inter et Franciscanos agitatâ, Pius II, Papa, sententiam ferre nolens, prohibuit tantùm ne quis parti neganti notam hæreseos infligeret, donec per Sedem Apostolicam quid in hujusmodi quæstione sentiendum esset, definiretur. Cæterùm, pars affirmans, contra Franciscanos à Dominicanis validè propugnata, longè probabilior, ne dicam certa, nobis videtur, ex probationibus mox allatis in responsione ad quæstionem quintam.

Quæres 6.º utrùm corpus Christi nunc in coelo existens, non solum ossibus et carne, sed etiam sanguine constet.

Resp. cum S. Aug. Epist. 205 ad Consentium, *quoad 1.^{am} partem, affirmativè*: Etenim, ex Scripturâ, certum habemus Christi corpus in cœlo iisdem constare partibus quibus componebatur cùm à discipulis visum est in cœlum ascendere; ita enim ipsis testantur Angeli, Act. Apost. c. 1, ¶. 11: *Sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum*: atqui pariter ex Scripturis certum est corpus Christi post resurrectionem habuisse carnem et ossa: *Palpate et videte*, inquit Christus, *quia spiritus carnem et ossa non habet sicut me videtis habere*, Luc. 24; ergo, etc.

De Sanguine aliqua dubitatio suboriri potest, quia Scripturæ corpori Christi redivivo, expressis verbis sanguinem non adscribunt. Attamen *resp.* etiam *affirmativè*: Quippe non caro tantùm Christi Domini, sed et sanguis ejus verè

adest in Eucharistiæ sacramento : atqui quod sub speciebus eucharisticis verè exstat, illud sub specie propriâ in cœlo existit, et corpus Christi immortale et gloriosum constituit ; ergo, etc.

Quæres 7.º an Christus duabus constans naturis in unicâ personâ, compositus dici possit.

Resp. cum distinctione : Christus est compositus compositione impropriè dictâ, *conc.*; propriè dictâ, *nego*. Itaque compositio duplex est, propria, quæ resultat ex partibus propriè dictis, incompletis scilicet, quæ secum uniri postulant et sese mutuò perficiunt : compositionem hujusmodi videre est in homine. Compositio impropriè dicta resultat ex partibus impropriè dictis seu completis, quæ substantialiter uniri secum minimè indigent, nec sese mutuò perficiunt. Jam verò constat Christum priori modo compositum non esse, siquidem partes seu duæ naturæ quibus constat, profectò completæ sunt, nec suâ unione vicissim perficiuntur ; divinitas enim perficiendo humanitatem, ab eâ nihil perfectionis accipit. Posteriori autem sensu Christus verè compositus est, duas siquidem habet naturas completas in unâ cādemque personâ unitas.

DISSERTATIO SEPTIMA.

DE PERFECTIONIBUS CHRISTI.

Hic tantùm agimus de dotibus seu perfectiōnibus Christi ut hominis et quoad animam spectati, cùm de ipsius corporis proprietatibus jam dixerimus dissert. 2.º, c. 1, art. 2. Porrò anima

Christi considerari potest ratione intellectus et ratione voluntatis : duplex erit igitur caput hujusce dissertationis.

CAPUT PRIMUM.

De Perfectionibus animæ Christi, ratione intellectus.

QUÆRITUR primò utrum anima Christi Deum à primo ortu viderit intuitivè. Witassius dicit quosdam Theologos, numero tamen paucissimos, olim exstisset qui illud negaverint, rati scilicet visionem intuitivam stare non posse cum doloribus quos in passione Christus expertus est. Verùm, si Petavio fides, nemo hactenùs bonâ fide christianus, id est, catholicus scriptor existit, qui de Christo aliter existimaret *quam eum nunquām ex quo vivere cœpit, divino aspectu caruisse,*

CONCLUSIO PRIMA.

*Christus ab ipso vitæ mortalis exordio intuitivè
Dei visione potitus est.*

Prob. 1.º Ex Script. Hujus in gratiam assertionis nostræ, plures à Theologis proferuntur textus, sed non ita clari, ut seorsim à communi Doctorum interpretatione rem omnino confiant.

Joan. cap. 1, §. 14 : Verbum caro factum est..... plenum veritatis. Unde sic : Scripturâ teste, Christus ut homo, ut potè Verbum caro factum, fuit plenus veritatis : atqui non potuit

dici plenus veritatis, si visione intuitivâ caruit; siquidem, ex Apostolo, qui visione intuitivâ nondùm fruitur, non plenè et perfectè, sed *ex parte* duntaxat *cognoscit*, et videt per speculum in ænigmate, I. Corinth. cap. 13, v. 12; ergo cùm Scripturæ plenam et perfectam scientiam Christo homini tribuant, sequitur visione intuitivâ fuisse donatum.

Ibid. cap. 1, v. 18: *Deum nemo vidi unquam: Unigenitus qui est in sinu Patris ipse enarravit.* Undè sic argumentor: Christus enarrans seu prædicans, est Christus ut homo viator: atqui Christus ut prædicans, est in sinu Patris; ergo Christus ut homo viator, fuit in sinu Patris: porrò esse in sinu Dei, et ipsum contemplari intuitivè, sunt quid unum et idem, præsertim cùm *in sinu Dei esse*, opponatur istis verbis, *Deum nemo vidi unquam*, intuitivè scilicet; ergo Christus ut homo viator, Deum intuitivè vidi: sed non est potior ratio de uno tempore vitæ mortalis Christi, quam de alio; ergo Christus omni tempore vitæ suæ mortalis, et consequenter à primo ortu, Deum intuitivè vidi.

Sunt et alia Scripturæ testimonia, ex quibus idem colligi solet à Theologis, de quibus legi potest Melchior Canus, lib. 12 de Locis theologicis, cap. 13.

Prob. 2.º Ex SS. PP. Juxta Petavium, per pauca sunt expressa et nominatim de supremâ ante mortem Jesu Christi felicitate completa testimonia; et ea quæ proferri solent à quibusdam, uno forsitan excepto, liquidò rem minimè demonstrant. Unus hic locus est Augustini, ex Quæstione 65 de 83. *Expressa* dixi

testimonia ; non desunt enim , ex quibus illud deduci possit, ea scilicet in quibus asseritur Christum perfectissimam à primo ortu rerum habuisse scientiam , in quâ , crescentibus annis , nullo modo profecerit.

Prob. 3.º Ex consensu Theologorum et Christianorum unanimi, qui omnes ut certum habent Christum intuitivâ Dei visione à primo ortu fuisse potitum.

Prob. 4.º Ratione theologicâ. Omnis actus in animâ Christi possibilis , nec incarnationis fini repugnans , Christo tribui debet : atqui visio intuitiva , etiam à primo ortu , possibilis fuit in animâ Christi , ut evidens est ; aliundè non repugnat incarnationis fini ; eâ siquidem non obstante , Christus pro nobis et pati et mori et satisfacere potuit ; ergo , etc.

Hæc autem nostra conclusio adeò certa Theologis videtur , ut qui contrariæ opinioni notam affingunt minimam , ei tamen falsitatis et temeritatis notam inurant.

Cæterùm , hæc clara Dei visio , quam Christo viatori tribuimus , etsi perfectione vincat notitiam Dei cuilibet puræ creaturæ concessam vel aliquandò concedendam , comprehensiva tamen non est ; Deus enim , ut fusiùs demonstratur in *Tractatu de Deo* , incomprehensibilis cogitatu est. Hinc in Concilio Basileensi , sessione 22 , ista cujusdam Augustini de Româ propositio , *Anima Christi vidit Deum tam clare et intentè quam Deus videt seipsum* , damnata est.

Obj. 1.º Luc. cap. 24, ¶. 26 : Oportuit pati Christum , et ita intrare in gloriam suam ; ergo gloriâ non fruebatur ante passionem.

Resp. Dist. Ante Passionem , non fruebatur

gloriâ completâ , animæ scilicet et corporis ,
conc. ; incompletâ , id est , animæ solius , nego.

Obj. 2.º Christus viator liber erat ; ergo , etc.

Resp. Nego cons. Libertas contradictionis
quam Christus habuit , et visio intuitiva , simul
stare possunt , ut videbitur infrâ.

Obj. 3.º Christus viator dolores et tristitiam
expertus est : atqui dolor et tristitia stare ne-
queunt cum visione intuitivâ ; ergo , etc.

Respondent alii *Nego min.* In animâ Christi
quamvis simplicissimâ , sicut in nobis , pars du-
plex seu respectus distinguitur , superior nempè
et inferior . Pars animæ superior , ipsa est anima
prout versatur circa res spirituales , per cogni-
tionem , amorem et gaudium ; pars animæ in-
ferior , ipsa est prout circa res sensibiles occu-
patur iisque afficitur . Sub priori respectu ,
Christus , Deum intuitivè contemplando , sum-
mâ fruebatur voluptate ; sub posteriori , dolo-
ribus cruciabatur : et in hoc nulla est contra-
dictio , propter diversitatem respectuum .

Alii aliter respondent , *negando* pariter *mi-*
norem . Certum est quidem Beatos in cœlo per
visionem intuitivam summo affici gaudio , ita
ut capacitas eorum repleatur tota , summâque
perfundatur voluptate . Sed illud non ita sequi-
tur ex visione intuitivâ , ut contrarium absolutâ
Dei potentiatâ evenire non possit , et reverâ illud
contigit in Christo . Scilicet , pars ejus animæ
superior summam ex clarâ Dei visione volunta-
tem capiebat et gaudium , quod sanè redundas-
set in partem ejusdem animæ inferiorem , nisi
gaudium illud è superiori parte quasi sponte
fluens Christus cohibuisset , ut per tristitiam et
dolores salutem humani generis operaretur . Co-

hibuit autem eâ fortè simili ratione , quâ per omnem vitam mortalem animæ gloriam continuit , ne in corpus efflueret. Vide Melchiorem Canum , lib. 12 , cap. 13 , resp. ad 7.um , et Vindicationes ejusdem , initio operis , cap. 8.

Quæritur secundò utrùm Christus , etiam à primo ortu , perfectam habuerit rerum scientiam . Scientia perfecta dicitur ea quæ se extendit ad illud omne quod dignitas , status et conditio personæ , ab eâ sciri postulant ; ex quâ definitione sequitur , scientiam perfectam excludere quidem ignorantiam quæ privativa dicitur à Theologis , non verò negativam , quæ melius diceretur *nescientia* . Ex quâ ulterius sequitur , eum qui perfectâ scientiâ præditus est , non ideò omnia omnino sive possibilia sive existentia cognoscere .

Certum est 1.º Christum , ut Deum , non modò perfectâ , verùm etiam infinitâ præditum scientiâ fuisse .

Certum est 2.º Christum , ut hominem , perfectam à morte suâ rerum habuisse scientiam , eam scilicet quæ dignitati personæ ipsius , redemptoris et mediatoris officio , necnon capitis hominum et Angelorum conditioni apprimè congruebat . Ergo status quæstionis est , an Christus , ut homo viator , etiam ab ortu primo , perfectam ejusmodi scientiam infusione accepit . Ex veteribus etiam Ecclesiæ Doctoribus , si Petavio fides , nonnulli aliquam in Christo ignorantiam visi sunt admittere , ipsique certam temporis ultimi Judicii cognitionem detrahere , S. Athanasius , lib. ad Serapionem ; S. Basilius in Epist. 38 ; S. Cyrill. Alex. , lib. 2 de Fide . Ex recentioribus verò , Calvinus , in suis Com-

mentariis; Grotius, in caput 13 S. Marci; et alii, qui, re magis discussâ et unanimi Theologorum sensu jam probatâ, hanc ob causam malè apud Catholicos audiunt.

CONCLUSIO II.

Christus perfectam rerum habuit scientiam ab ipso vitæ exordio.

Prob. 1.º Ex Script. Isaiæ cap. 11, ¶. 2: Requiescat super eum *Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ et intellectūs, ... Spiritus scientiæ et pietatis.* Spiritus autem ille ab initio super Christum requievit, tum quia nulla est ratio cur illud ad unum vitæ Christi tempus magis quam ad aliud extendatur; tum eò quod, c. 61, ¶. 1, ejusdem Prophetæ, significetur ideo super Christum hominem Spiritum Dei requiesisse, quia humanitas ejus uncta est, id est, hypostaticè Verbo unita: *Spiritus Domini super me, eò quod unxerit Dominus me;* quæ ratio valet pro omni vitæ mortalis Christi tempore.

Joan. cap. 1, ¶. 14: Verbum caro factum seu Christus visus est plenus gratiæ et veritatis; et cap. 3, ¶. 34: *Quem misit Deus (Christum), verba Dei loquitur; non enim ad mensuram dat Deus spiritum;* et cap. 21, dixit Jesu Petrus: *Domine, tu omnia nōsti.*

Observandum est autem in hâc veritate probandâ ex Scripturis, ea tantum proferri testimonia quæ Christo ut homini convenient, in quo tamen aliqui sat negligenter laborant.

Prob. 2.º Ex SS. Patribus. Origenes, in Commentario ad caput 13 Matthæi: *Qui novit quæ sunt in cordibus hominum, Christus Jesus in-*

terrogat..... Hic mirandum si id facit salvator, cùm ipse etiam omnium Deus, moribus hominum sese accommodans, interroget, velut in hoc, Adam, ubi es? et, Ubi est Abel, frater tuus?

S. Greg. Nazianzenus, Oratione 20: *Jesus proficiebat ut ætate, ita etiam sapientid et gratiad; non quòd incrementum ista cäperent; quid enim quod ab initio perfectum exstitit, posset esse perfectius? sed quòd hæc paulatim aperi- rentur ac sese proderent.*

S. Augustinus, lib. 2 de Peccatorum meritis, cap. 29: *Ignorantiam nullo modo crediderim fuisse in infante illo, in quo Verbum caro factum est. Cæteros lege apud Thomassinum, de Incarnatione, lib. 7.*

Prob. 3.º Ratione theologicæ. Perfecta rerum scientia Christo, ut homini, etiam à primo ortu tribui potest; ergo et debet. Accedit unanimis Theologorum sensus. Quamobrem opinio contraria, inquit Petavius, lib. 11, cap. 1, n.º 15, tametsi summis quibusdam viris olim non displicuit, posteà hæresis est notata, eoque nomine pro hæreticis damnati sunt Agnoetæ, cum eorum parente Themistio, Diacono; cuius testimonii vim paululùm frangere videntur Benedictini, in suis ad tertiam S. Athanasii orationem notis: Addere fortassis liceat, inquiunt, hujusmodi sententiam in nemine videri damnatam olim fuisse, nisi cum alio errore conjunctam.

Obj. 1.º Marci cap. 13, v. 32: De dñe autem illo vel horâ (Judicii scilicet), nemo scit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, nisi Pater.

Resp. Dist. Christus ultimi Judicii diem

ignoravit, ut legatus et ad homines edocendos missus, *conc.*; ut Homo-Deus et supremus omnium judex, *nego*. Hanc responsonem dat ipse Augustinus, Concione 1.^a in Ps. 36: *Quia Dominus noster I. C. magister nobis missus est, etiam filium hominis dixit nescire illum diem, quia in magisterio ejus non erat ut per eum sciretur à nobis.* Ita quoque S. Athanasius, in Disputatione contra Arium et Orat. 4; S. Hilarius lib. 9 de Trinitate, n.º 58 et seqq.; et alii.

Inst. Si Christus, ut Homo-Deus, noverat diem Judicii, non potuit sine distinctione ullâ dicere hunc diem à se nesciri; ergo, etc.

Resp. Nego ant. Distinctionem illam omittere potuit Christus sine mendacio, quia facilè poterat ab audientibus suppleri; noverant enim Christum tunc legati personam gerere, et proindè ignorantiam Judicii quam sibi tribuebat, ipsi ut legato tantùm imputandam.

Obj. 2.º Luc. cap. 2, ¶. 52: *Jesus proficiebat sapientid et cætate et gratid, apud Deum et homines;* ergo ab ortu primo perfectam rerum scientiam non habuit.

Resp. Dist. ant. Christus proficiebat sapientiâ, exteriùs et apparenter, majora scilicet in dies sapientiæ suæ præbendo argumenta, *conc.*; intùs et realiter, *subdist.* Quoad modum sciendi, experiendo ea quæ per scientiam infusam à primo ortu noverat, *conc.*; quoad substantiam, crescens cognoscendo quæ anteà minimè cognoverat, *nego*. Textus ille nostram thesim intactam relinquit, modò intelligatur de profectu apparenti, vel etiam de profectu reali quoad scientiam experimentalem; hoc enim duplici

sensu Christum profecisse libenter confitemur : porrò sic intelligi debet, tum quia profectus ejusmodi sufficit ad verificanda S. Lucæ verba, tum quia alter proficiendi modus, contradicit aliis Scripturæ testimoniis necnon Traditioni.

Inst. Joan. cap. 11, v. 34, Christus requirit ubi positus fuerat Lazarus, et cap. 21, v. 15, Petrum interrogat an diligeret eum ; ergo, etc.

Resp. Nego consequent. Christus interrogabat non ut aliquid disceret, sed ut interrogatos erudiret, ita Origenes. In duplice textu proposito, Christus non ex ignorantia, sed humano cum hominibus modo agere volens interrogat, quod probè intellexit Petrus, respondens statim : *Domine, tu omnia nōsti.* Et verò, dicenti Domino, *Adam, ubi es?* ignorantiam sanè nullus imputabit ; ergo à pari, etc.

Obj. 3.º Quidam SS. PP. adversùs Arianos disputantes, ignorantiam Christo, ut homini, tribuere veriti non sunt, Athanasius, lib. ad Serapionem ; Basilius, Epist. 38 ; et cæteri ; ergo, etc.

Resp. Nego ant. Patres adversùs Arianos disputantes non per modum assertionis sed concessionis, Christo ut homini tribuerunt ignorantiam ; nempe cùm Ariani ex quibusdam Scripturæ locis ignorantiae Christi in speciem faventibus, concluderent ipsum non esse Deum Patri consubstantiale, tunc veteres illi præfatam objectionem promptius et facilius solvere cupientes, figurâ Concessionis usi sunt, in hunc arguendo modum : *Esto, Christus quædam, putà ultimi Judicii diem, ignoraverit;* non ideo divinitas abneganda est ipsi, quia tunc defectus

ejusmodi in Christum, solummodo ut hominem, cadet.

Si tamen paucissimos reperire sit Ecclesiæ Doctores qui hanc vel aliam benignam nullo modo pati valeant interpretationem, deserendi sunt simul et excusandi, quia nondum satis dilucidata fuerat quæstio; scilicet Ambrosius, lib. 5 de Fide, cap. 18, testatur suâ ætate vi-deri Catholicos qui Christum ultimi Judicii aliquandò ignarum fuisset confidenter assererent, quorum sententiam etsi non approbet, eam tamen ut hæresim non damnat.

Obj. 4.º Si Christus, ut homo, perfectam rerum haberet scientiam, omnia tam existentia quam possibilia cognosceret: atqui repugnat Christum, ut hominem, etc.; tunc enim infinitâ et pari divinæ scientiâ foret prædictus; ergo, etc.

Resp. Nego maj. Scientia enim rerum perfecta quam Christo adscribimus, ea dicitur, quæ dignitati personæ, ejus statui necnon officio congruebat: atqui non demonstratur cognitionem omnium, sive existentium, sive possibilium, congruisse dignitati, etc.; ergo, etc.

Cæterum, de objecto scientiæ Christi non una est Theologorum opinio. Quidam docent Christum non modò existentia, sed etiam omnia possibilia cognoscere; ita ut discrimen inter scientiam Dei et scientiam Christi, ut hominis, non penes objecta se teneat, sed ex parte modi quo apprehenduntur; Deus enim, inquit, ex se necessariò cognoscit omnia: Christi verò humana-
ritas ex concessione Dei et contingenter tan-tum; item, actus cognitionis divinæ longè su-perioris est ordinis actu quo Christus, ut homo, percipit.

Multò plures cum S. Thoma volunt quidem Christum omnia cognoscere quæ Deus scientiâ visionis attingit, præterita scilicet, præsentia, et in perpetuum futura : sed negant ipsi omnium omnino possibilium datam fuisse cognitionem ; tum quia ejusmodi possibilium cognitione ad personæ Christi dignitatem, statum, conditionem et officia minùs pertinet ; tum quia repugnat in ente creato ; namque, ut loquitur D. Thomas, 3 parte, quæst. 10, art. 2, cognoscere omnia possibilia, *esset comprehendere omnia quæ Deus potest facere, quod esset comprehendere divinam virtutem et per consequens divinam essentiam.*

Huic postremæ opinioni adhærendum esse ducimus. Itaque Christus, ut homo, omnia cognoscit existentia ; cum enim ipsi subjecta sint, juxta illud Eph. cap. 1, ¶. 22, *Deus omnia subjecit sub pedibus ejus*, ad dignitatem ejus pertinet ut ea cognoscat ; sed ex possibilibus aliqua, non autem omnia, cognoscit, ob rationem modò allatam.

SCHOLIUM.

Ex dictis sequitur triplicem in Christo ut homine dari scientiam, *beatificam*, quâ Deum intuitivè contemplatur ; *infusam*, virtute cuius à principio et sine labore cognovit omnia, tum naturalis, tum supernaturalis ordinis, sive necessariò, sive contingenter existentia, necnon quædam possibilia ; et *acquisitam* seu *experimentalē*, per quam novâ ratione, experiendo scilicet, cognovit multa quæ jam antè per scientiam infusam noverat. Sic antequâm pateretur Christus, quid esset dolor infusione tantum

cognoverat : at verò ex iis quæ passus est, novâ ratione dolorum vim et naturam didicit.

CAPUT II.

De Perfectionibus animæ Christi ratione voluntatis, ubi de Libertate ipsius.

ARTICULUS PRIMUS.

De dotibus animæ Christi ratione voluntatis.

CERTUM est voluntatem Christi excellentissimâ præditam fuisse gratiâ ; Christus enim , Joan. cap. 1, ¶. 1, dicitur *plenus gratiæ et veritatis*. At cuius speciei fuerit illa gratia , hic paucis definiendum est.

1.º Christus habuit gratiam habitualem et sanctificantem , in cuius rei argumentum , proferunt Theologi quædam Scripturæ testimonia , Isaiæ cap. 11 , ¶. 2 : *Requiescat super eum Spiritus Domini* ; Joan. cap. 1, ¶. 16 , ubi postquam de Christo dictum est quod plenus gratiæ fuerit , subditur : *De plenitudine ejus nos omnes accepimus* ; cùm ergo sanctificanti gratiâ instruamur , ipse eâ quoque plenus esse dicatur necesse est. Hæc autem gratia animæ Christi inhærens , perfectissima fuit , finita tamen , et omnis expers incrementi .

2.º Christus ex infusione omnes habuit virtutes cum ejus impeccabilitate et statu beatifico compatibiles ; excipe ergo fidem , spem , et pœnitentiam .

3.º Septem in eo fuere dona Spiritûs Sancti ,

Isaiæ cap. 11, ¶. 2, 3 : Requiescat super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientie et intellectus, Spiritus consilii et fortitudinis, Spiritus scientiæ et pietatis, et replebit eum Spiritus timoris Domini. Cavendum ne imperfectiones huic septenario in nobis admixtæ, Christo tribuantur. Itaque donum consilii, dubitationem nullam, et timoris donum nullam amittendæ salutis formidinem in Christo supponit.

4.º Habuit gratias gratis datas, eas scilicet quæ magis in aliorum quam recipientis utilitatem conferuntur. Novem recenset Apostolus, Epist. I. ad Corinth. cap. 12, ¶. 8, 9, 10 : *Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ; alii autem sermo scientiæ;... alteri fides,... alii gratia sanitatum,... alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum.* Sed ex evangelicâ narratione liquet Christum ejusmodi gratiis ornatum fuisse.

5.º Adeò fuit sanctus, ut nunquam peccaverit, nec etiam peccare potuerit.

Prob. 1.º Ex Script. Joan. cap. 8, ¶. 46 : Quis ex vobis arguet me de peccato? Hebr. cap. 7, ¶. 26 : Talis decebat ut nobis esset Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus.

2.º *Ex SS. PP.,* quorum testimonia hīc non describemus quia, ut ait Petavius, ex communi Patrum sententiâ fixum est Christum Dominum non modò quatenus Deus est, sed etiam ut homo est, nihil nec admisisse peccati, nec admittere potuisse. Jam verò Christus hoc privilegium ex suâ cum Verbo unione possedit; etenim indignum Deo planè foret, ut natura ipsi perso-

naliter unita, maculam peccati contrahens, æterna mereretur supplicia. Ergo Dominus in cruce pendens, non desperando dixit, ut quidam impiè voluerunt : *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Ergo nec peccati formitem seu concupiscentiam habuit : *Quisquis*, ait, S. Aug. lib. 4 Operis imperfecti, contra Julianum, n.º 47, *quisquis credit carnem Christi contra spiritum concupisse, anathema sit.* Hinc tentatus à Diabolo, nullum intra se motum expertus est ad malum impellentem : *Omnis diabolica illa tentatio*, inquit S. Gregorius, *foris non intus fuit.* Legitur quidem, Hebr. cap. 4, §. 15 : *Christus tentatus est per omnia pro similitudine absque peccato*; sed universalitas testimonii hujus non obstat quominus à Salvatore removeatur concupiscentia, quæ ex peccato nata est, et ad peccatum inclinat.

Notandum est Christum non modò nunquam peccavisse, sed inter varia bona quæ operari potuit semper illud elegisse quod erat optimum juxta illud Joan. 8, §. 29 : *Quæ placita sunt ei facio semper.* Nec indè tamen inferre licet ad optimum necessariò fuisse inductum, cùm Deus ipse ad optimum non teneatur. Itaque Deus facultatem ei reliquerat hoc vel illud bonum eligendi.

Hæc quidem, ut potè faciliora delibavimus tantum. Nunc fusiùs de alterà voluntatis Christi dote, ipsique ad merendum necessarià, libertate scilicet, agendum nobis est.

ARTICULUS II.

De Libertate Christi.

Observ. 1.º Libertas est potestas agendi vel

non agendi, talem vel talem ponendi actum, aut alium quemlibet diversum, vel etiam oppositum. Duplex distinguitur libertas, altera à *coactione*, altera à *necessitate*.

Libertas à *coactione*, alio nomine dicta *spontaneitas*, est immunitas ab omni violentiâ contra voluntatis propensionem illatâ. Hæc competit his omnibus qui non coactè sed sponte agunt, etiamsi necessitate agant: eo sensu, Deus se liberè amat, Sancti Deum in cœlis liberè diligunt.

Libertas à *necessitate*, quæ etiam dicitur libertas electionis, indifferentiæ, arbitrii, ea est quæ excludit quamcunque necessitatem quâ voluntas invincibiliter determinetur ad unum. Hæc autem duplex distinguitur, alia *contradictionis*, quæ est facultas agendi vel non agendi, amandi, v. g., vel non amandi; uno verbo, eligendi alterutrum ex duobus contradictoriis. Alia dicitur *contrarietatis*, quæ est potestas eligendi alterutrum ex duobus, sive contrariis, sive tantum diversis, v. g., bonum vel malum, virtutem aut vitium, orationem aut studium.

Observ. 2.º Duplicis generis sunt præcepta quibus Christus, ut homo, fuit obligatus. Alia naturalia seu legis naturalis, tum affirmativa, ut præceptum colendi Deum, tum negativa, ut præceptum non mentiendi; alia positiva, quæ à liberâ et positivâ Dei voluntate præscribuntur, tale fuit, v. g., præceptum Christo à Patre impositum de morte pro hominum salute subeundâ.

His præmissis, duo quæruntur, 1.º quænam fuerit Christi libertas; 2.º quomodò libertas

Christi possit cum ipsius impeccabilitate conciliari : quod duobus expendemus paragraphis.

§ I.

Quænam fuerit Christi Libertas.

- 1.º Certum est in Christo non fuisse libertatem contrarietatis seu peccandi libertatem ; erat enim impeccabilis, ut jam probavimus.
- 2.º Nonnulli fuere, qui, difficultate conciliandi Christi libertatem cum ipsius impeccabilitate superati , affirmare non dubitarunt Christum in actibus suæ humanitatis non fuisse liberum à necessitate, sed tantum à coactione. Contra ipsos statuatur sequens

CONCLUSIO.

Christus in plurimis, ac præsertim in subeundā morte, fuit liber non tantum à coactione, sed etiam à simplici necessitate.

Duæ sunt partes conclusionis.

Prob. 1.ª *pars*, nempè quòd *in plurimis Christus liber*, etc. ; ex iis Scripturæ locis quibus edocemur Christum meruisse et pro nobis satisfecisse : atqui ad merendum necessaria est libertas à necessitate ; quippe damnata est ut hæretica hæc Jansenii propositio 3.ª : *Ad merendum vel demerendum, in statu naturæ lapsæ, non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione* ; ergo , etc.

Reverà Christus non erat in statu naturæ lapsæ ; sed si libertas seu immunitas à necessitate requiritur ad merendum in statu naturæ lapsæ , à fortiori in statu naturæ integræ , ubi

voluntas nullo modo fuit per peccatum vitiata , aut in alio quolibet perfectiori statu.

Prob. 2.^a pars de speciali præcepto subeundi mortem. 1.º Ex Script. Joan. 10, ¶. 17, 18 : Ego pono animam meam... Nemo tollit eam à me : sed ego pono eam à meipso ; et potestatem habeo ponendi eam... Hoc mandatum accepi à Patre meo. Undè sic : Ille circa præceptum de subeundâ morte fuit liber à necessitate , qui potuit animam seu vitam suam ponere vel non ponere , à quo nemo eam tollit , quique eam ponit à semetipso : porrò Scriptura hæc testatur de Christo , et quidem ut homine , cùm ibi sermo sit de Christo quatenus mandatum acceperat à Patre ; ergo , etc.

2.º Ex SS. Patribus (1) *quorum hæc est cons*tant^s *doctrina , Christum potuisse non pati quæ passus est , atque in ejus arbitrio fuisse non mori , si voluisset : atqui hæc certè probant Christum fuisse immunem non solùm à coactione , sed à quâcunque necessitate ; ergo , etc.*

§ II.

Quomodo Christi Libertas possit conciliari cum ejus impeccabilitate.

Cùm Christus peccare non potuerit , ac proindè nec transgredi præcepta quibus tamen verè obligabatur , facile non concipitur quomodo ea præcepta observando fuerit liber . Quapropter

Adverte præcepta sive naturalia , sive posi-

(1) Vide Legrand , Tractatu de Incarnatione , tom. 3 , pag. 189 , editio 1774 .

tiva quibus Christus obstringebatur, spectari posse vel quoad substantiam, vel quoad circumstantias. Substantia autem præcepti illud ipsum est quod præcepto imperatur. Circumstantiae verò dicuntur, ea quæ rei imperatæ execuctionem comitantur, v. g., intensitas actus quo præceptum adimpletur, motivum hujus vel illius virtutis, relatio actus ad hunc vel illum honestum finem, circumstantiae temporis, loci, etc.

Hoc prænotato, sit

CONCLUSIO.

Christus fuit liber non circa substantiam, sed tantum circa circumstantias præceptorum naturalium.

Duæ sunt partes.

Prob. 1.ª pars, nempè quòd *Christus non fuit*, etc. Ille enim non est verè liber circa substantiam alicujus præcepti, qui nec illud violare potest, nec ab eo dispensari: atqui Christus nec infringere præcepta naturalia potuit, cùm esset impeccabilis, neque ab iis dispensari, cùm prorsus indispensabilia sint; ergo, etc.

Prob. 2.ª pars, nempè quòd *Christus fuit*, etc. Etenim Christus circa circumstantias præceptorum naturalium fuit verè liber, si multæ sint quæ non cadunt sub præcepto: atqui reverè multæ sunt circumstantiae præceptorum naturalium, quæ sub præcepto non cadunt. Namque præcepta naturalia vel sunt affirmativa, quibus nempè aliquid præcipitur, vel negativa, quibus scilicet aliquid prohibetur: atqui 1.º multæ sunt circumstantiae præceptorum af-

firmativorum quæ non cadunt sub præcepto, v. g., intensitas actūs, instans temporis, motivum actūs; v. g., per præceptum de honore parentibus exhibendo, non determinatur aliquod motivum, nempè charitatis vel obedientiæ, ex quo id præstare debeamus, etc. 2.º Quædam pariter sunt circumstantiæ præceptorum negativorum, quæ non imperantur, nempè, cùm ad ea observanda sufficiat omittere actum prohibitum, si actibus positivis impleantur, v. g., si detestetur actus prohibitus, si eliciatur actus virtutis actui vetito contrarius, etc., circumstantiæ illæ liberæ censemur et meræ supererogationis; ergo circa hujusmodi circumstantias Christus fuit omninò liber; aliundè circa circumstantias præceptorum positivorum; ergo, etc.

COROLLARIUM.

Ergo potest conciliari Christi libertas circa præcepta naturalia cum ipsius impeccabilitate, restringendo scilicet ipsius libertatem ad illorum præceptorum circumstantias. Etenim ille liber fuit simul et impeccabilis circa præceptorum naturalium circumstantias, qui ab iis circumstantiis abstinere omninò potuit, absque peccato: atqui Christus à circumstantiis præceptorum naturalium, quin peccaret, abstinere omninò potuit; quippe, ut probatum est, circumstantiæ illæ non imperabantur à lege naturali; ergo, etc. Atque hinc non ægrè concipitur quomodò Christus meruerit præcepta naturalia observando.

Sed gravior restat difficultas circa præcepta positiva Christo imposta, præsertim de su-

beundâ morte : quam ut solvant Theologi , varias in sententias abeunt, quæ ad sequentes reduci possunt.

Juxta 1.^{am}, quæ est quorumdam veterum , nullum præceptum propriè dictum Christo fuit impositum.

Juxta 2.^{am}, quam alii tuentur , Christus fuit liber circa circumstantias præcepti positivi , præcipuè de morte pro hominibus tolerandâ , circa tempus scilicet, modum , motivum , etc. ; non verò circa ipsius mortis substantiam.

Juxta 3.^{am}, cui suffragatur *Legrand* , Christus quoad præcepta positiva verè fuit liber , quia illorum dispensationem postulare potuit et obtinere , vel , secundūm alios , quia præcepta hujusmodi Christo , nonnisi post prævisum ipsius consensum fuerunt imposta.

Quid sentiamus aperient sequentes conclusiones.

C O N C L U S I O P R I M A .

Christus accepit à Patre verum et propriè dictum moriendi præceptum.

Prob. Ex Script. Joan. 10, ¶. 17, 18 : Ego, inquit Christus, pono animam meam... Hoc mandatum accepi à Patre meo; et ibid. c. 15, ¶. 10 : Si præcepta mea servaveritis , manebitis in dilectione meâ , sicut et ego Patris mei præcepta servavi , et maneo in ejus dilectione. Undè sic : Christus data sibi præcepta comparat cum præceptis quæ suis imponit Apostolis : atqui posteriora veri nominis præcepta sunt; ergo et priora.

Et verò , Christus in Scripturis exhibetur obediens , et obediens usque ad mortem , Philip.

2, ¶. 8 ; Hebr. 5, ¶. 8 : atqui obedientia supponit præceptum ; *proprium enim objectum obedientiæ est præceptum*, inquit S. Thom. 2.^ā 2.^æ, q. 104, art. 2, ad 3.um; ergo, etc.

CONCLUSIO II.

Christus verè fuit liber circa mortis substantiam et non solum circa illius circumstantias.

Prob. 1.º Ex Script. Isa. c. 53, ¶. 7 : Oblatus est quia ipse voluit. Joan. 10, ¶. 17, 18 : Ego pono animam meam... nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à meipso, et potestatem habeo ponendi eam. Ad Philip. 2, ¶. 8 : Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod et Deus exaltavit illum. Rom. 5, ¶. 10 : Reconciliati sumus Deo per mortem filii ejus. Undè sic : Ille verè fuit liber, non tantum circa circumstantias, sed circa mortis substantiam, qui volens ipsi morti sese obtulit, penes quem fuit potestas vitam amittendi, et cuius morti simpliciter adscribuntur meritum obedientiæ et hominum redemptio : atqui hæc omnia de Christo testantur Scripturæ ; ergo, etc.

Prob. 2.º Ex SS. PP. S. Chrysost. Homil. 28 in Epist. ad Heb. n.º 2 : Licebat, inquit, ei (Christo) nihil pati, si voluisset..... erat ei promptum, si voluisset, non venire ad crucem. Potestatem enim, inquit, habeo ponendi animam meam. S. Aug. lib. 4 de Trinit., c. 13 : Non eam (carnem) deseruit invitus, sed quia voluit, quando voluit, quomodo voluit. Idem unanimiter declarant alii SS. Patres.

Prob. 3.º Ratione. Nimirum ex adversâ sententiâ

tentiâ sequeretur Christum nihil per mortem meruisse, sed totum mortis meritum reponendum esse in eo quod citius tardiusve, ex tali vel tali motivo, his vel illis cruciatibus, etc., mortuus fuerit: atqui haec Scripturæ Patrumque testimoniis, et sensui fidelium omnium adversantur; ergo, etc.

CONCLUSIO III.

*Christus de præcepto moriendi sibi imposito,
potuit dispensationem petere et obtainere.*

Prob. 1.º Ex Scripturā. Matth. 26, ¶. 53, sic Christus loquitur: *An putas quia non possum rogare patrem meum, et exhibebit mihi modò plus quam duodecim legiones Angelorum?* Unde sic: His verbis Christus significat se potuisse à Patre impetrare ut modò è manibus Iudeorum liberaretur, ac proinde obtainere ut sibi liceret non mori: atqui posito vero præcepto moriendi, non aliter quam per illius præcepti dispensationem, sibi licitum esse potuit non mori, siquidem præceptum transgredi non potuit, cùm esset impeccabilis; ergo, etc.

Prob. 2.º Ratione theologicā. Namque, ut ait *Antoine*, prudens Superior aliquid liberè præcipiens, semper præcipit sub conditione saltem tacitā, *nisi dispensavero*; et aliundè Christi dignitas et apud Patrem auctoritas postulabat ut præceptum ei imponeretur sub conditione dispensationem obtainendi, si eam efficaciter postularet.

Dices: Christus dispensationem petiit his verbis: Pater mi, si possibile est, transeat à me

calix iste, Matth. c. 26, v. 39 : atqui tamen eam non obtinuit ; ergo, etc.

Resp. hæc Christi verba non esse postulationem efficacem et absolutam, sed testimonium tristitiae naturæ humanæ mortem refugientis. Namque ipsius voluntas plenissimè subjecta remansit divinæ voluntati, ut patet ex verbis subsequentibus : *Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.*

COROLLARIUM.

Sequitur ex dictis posse conciliari *Christi libertatem circa præceptum positivum de morte subeundâ cum ipsius impeccabilitate*. Namque ille fuit liber circa præceptum de subeundâ morte, salvâ ipsius impeccabilitate, qui sine peccato potuit mortem sibi præceptam non subire : atqui posito quod Christus potuerit obtinere dispensationem hujus præcepti, tunc sine peccato potuisset mortem non subire. Siquidem rei præceptæ omissione ex Superioris dispensatione, non est violatio præcepti, nec proinde peccatum ; cùm dispensatio Superioris obligationem præcepti relaxet ; ergo, etc.

Obj. 1.º Facultas petendi dispensationem destruit rationem veri præcepti : atqui verum moriendi præceptum à Patre Christo fuit impositum, ex dictis ; ergo, etc.

Resp. Nego maj. Nam illud præceptum est propriè dictum, quo tenetur subditus, nisi petat et impetrat dispensationem. Tantum abest ut facultas petendæ dispensationis veri præcepti rationem destruat, ut potius nullus possit esse dispensationi locus, ubi præceptum nullum est.

Obj. 2.º Præceptum acceptandi mortem fuit indispensabile, juxta illud Matth. 26, v. 54: *Quomodo implebuntur Scripturæ, quia sic oportet fieri?* ergo, etc.

Resp. Nego ant. Siquidem verba citata significant tantum necessitatem liberam, quæ scilicet sequitur Christi acceptationem; Scriptura enim sic loquitur, ex hypothesi præscientiæ ac decreti divini, supponentis liberam Christi acceptationem.

Obj. 3.º Christus non potuit oracula Prophetarum de suâ morte suo effectu frustrare: atqui de suâ morte oracula Christus suo frustrasset effectu, si petiisset efficaciter et obtinuisse dispensationem; ergo non potuit eam petere et obtinere.

Resp. Nego min. Nam oracula Prophetarum de morte Christi, liberam suî oblationem ad mortem supponunt: *Oblatus est,* inquit Isaias, 53, v. 7, *quia ipse voluit;* undè nonnisi consequenter ad prævisum Christi liberum consensum edita sunt.

DISSERTATIO OCTAVA.

DE VARIIS CHRISTI TITULIS ET OFFICIIS.

INTER præcipuos Christi titulos hi numerantur: 1.º est Caput hominum et Angelorum; 2.º Sacerdos; 3.º Mediator Dei et hominum; 4.º Filius Dei naturalis non adoptivus. De singulis magis vel minus fusè totidem capitibus tractabimus, prout magis vel minus exigit rei gravitas et difficultas.

CAPUT PRIMUM.

De Christo Capite hominum et Angelorum.

CONCLUSIO.

Christus, ut homo, est Caput hominum et Angelorum.

Prob. 1.º Ex Script. Ephes. 1, ¶. 22, 23 : Deus ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius. Ad Coloss. 1, ¶. 18, et cap. 2 : Christus est caput omnis principatus et potestatis.

*Prob. 2.º Ratione theologicæ. Etenim ut Christus sit dux et caput hominum simul et Angelorum, duo sufficiunt, 1.º ut dignitate utrosque supereret; 2.º ut in eos per gratiæ suæ communicationem influat: atqui Christus, ut homo, dignitate superat homines et Angelos, propter suī cum Verbo unionem, et propterea in nomine ejus, teste Paulo, ad Philip. cap. 2, ¶. 10, *omne genu flectitur, cœlestium, terrestrium et infernorum.* Deinde, in utrosque per gratiæ communicationem influit; nam, ut habetur Joan. cap. 1, ¶. 16, *de plenitudine ejus nos omnes accepimus.* Angelis quoque gratias accidentales promeruit, ut dictum est, ubi de Merito Christi; ergo, etc.*

CAPUT II.

De Christo ut Sacerdote et Pontifice.

SACERDOS verè et propriè ille dicitur, qui auctoritate legitimâ ad offerendum Deo pro hominibus sacrificium propriè dictum deputatus est. Sunt quidem alia sacerdotii officia, sed præcipuum ejus munus, quo propriè constituitur Sacerdos, in oblatione sacrificii propriè dicti possum est: sacrificium autem propriè dictum, est oblatio alicujus rei sensibilis, à legitimo ministro Deo facta, cum hujusce rei destructione vel immutatione.

CONCLUSIO PRIMA.

Christus verè et propriè est Sacerdos.

Prob. 1.º Ex Script. Psal. 109: Tu es Sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech: atqui hunc locum de Christo interpretatur Apostolus, ad Hebr. 5 et 7. Ejusdem Epistolæ ad Hebr. cap. 3, ¶. 1: Considerate *Apostolum et Pontificem confessionis nostræ Jesum;* et cap. 4, ¶. 14: *Habentes ergo Pontificem magnum qui penetravit cœlos, Jesum filium Dei.*

Prob. 2.º Ex SS. PP. quorum testimonia in re tam apertâ non referemus.

Prob. 3.º Ratione theologicâ: Ille verè et propriè est Sacerdos, qui in eâ dignitate fuit à Deo constitutus, omniaque illius munia obiit: atqui 1.º Christus à Deo Sacerdos institutus est:

*Christus, ait Apostolus ad Hebræos, cap. 5, ¶. 5, non semetipsum clarificavit, ut Pontifex fieret; sed qui locutus est ad eum: Filius meus es tu, ego hodiè genui te, 2.º Christus omnia veri Sacerdotis officia implevit. Tria enim potissimum sunt, nempè homines quæ Dei sunt edocere, populorum preces ad Deum perferre ac pro ipsis orare, deniquè sacrificium offerre: atqui hæc tria maximè præstítit Christus. 1.º Quidem divinam saluberrimamque doctrinam hominibus tradidit, quod ex toto Evangelio manifestum est. 2.º Hominum preces ad Patrem detulit, et pro ipsis frequens oravit, ut ex Joan. 17 compertum est. 3.º Sacrificium pro peccatis obtulit, nempè semetipsum, tanquam piacularē victimam, in cruce Deo Patri exhibuit: *Tradidit semetipsum*, ait Apostolus, Ephes. 5, ¶. 2, *pro nobis oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis*; ergo, etc.*

Observandum est autem, Christum, ut hominem, non autem ut Deum, fuisse Sacerdotem: Sacerdos enim Deum inter et homines medius esse debet, superioremque agnoscere cui sacrificet: atqui Christus, non nisi ut homo, medius est inter Deum et homines, Deoque inferior; ergo, etc.

CONCLUSIO II.

Christus est Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, non autem Aaron.

Prob. 1.ª pars. 1.º Ex Script. Ps. 109: Tu es Sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech: hæc verba autem de Christo exponit Apostolus, Heb. 5, ¶. 6.

Prob. 2.º Ratione : Ille meritò dicitur Sacerdos secundùm ordinem Melchisedech , cuius personam et sacrificium adumbravit Melchisedech : atqui Christi tum personam , tum sacrificium adumbravit Melchisedech. Et i. quidem Christi personam : nam Melchisedech , interprete Apostolo, Hebr. 7, ¶. 2, idem est ac *Rex justitiae* ; prætereà , fuit *Rex Salem* , sive *Rex pacis* ; deniquè , exhibetur in Scripturâ sacrâ sine patre , sine matre , sine genealogiâ , neque initium dierum , neque finem vitæ habens : atqui in his omnibus Christum expressit Melchisedech ; quis enim verus est Rex justitiae et pacis , nisi Dominus noster Jesus Christus , qui , ut ait Apostolus , I. Cor. 1, ¶. 30 , et Coloss. 1, ¶. 20 , factus est nobis... *justitia* ; *pacificans* ,... sive quæ in terris , sive quæ in cœlis sunt. Deindè , Christus , ut homo , nullum patrem , et ut Deus , nullam matrem habuit. Deniquè , Christo , ut Deo , nec fuit initium nec erit finis , ipsiusque sacerdotium in æternum est mansurum , ut docet Apostolus , Hebr. cap. 7 , ¶. 2 ; ergo 1.º Melchisedech Christi Sacerdotis personam adumbravit.

2. Christi sacrificium præsignavit. Nam dicitur panem et vinum obtulisse , quia erat Sacerdos Dei altissimi , Genes. 14, ¶. 18 : atqui hæc oblatio incruentum referebat sacrificium corporis et sanguinis Christi , quod sub panis et vini speciebus ipse obtulit , et à novæ legis Sacerdotibus suo nomine offerendum in Ecclesiâ instituit ; ergo 2.º , etc.

Prob. 2.^a pars. Etenim Sacerdos secundùm ordinem Aaron, debuit esse ex tribu Levi , ut constat Exod. cap. 28 et 29 : atqui manifestum est ,

inquit Apostolus, quod ex Iudeo ortus sit Dominus noster, in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses locutus est, Hebr. 7, v. 14; ergo Christus non fuit Sacerdos secundum ordinem Aaron.

Observandum est autem 1.º Christum fuisse Sacerdotem simul et victimam. Victima fuit, quatenus in arâ crucis loco nostro necatus est; Sacerdos verò, quatenus ad satisfaciendum pro nobis, se ab impiis necari consensit, ac pretium mortis suæ ut nos redimeret obtulit. Hinc Christus non sese immolavit physicè, sese ut victimam actione physicâ destruendo; sed influxit tantum moraliter in suâ immolationem, quatenus scilicet liberè occidi voluit, permisitque ut mors ex plagis sibi inflictis sequeretur.

Observandum 2.º Christi sacrificium fuisse latreuticum, eucharisticum, impetratorium, respectu Christi et hominum; et propitiatorium, respectu nostrî tantum, ut facile intelligitur. Sed de his fusiis in *Tractatu de Eucharistia*, ad quem remittimus.

CAPUT III.

De Christo ut Mediatore.

MEDIATORIS nomine intelligitur ille, qui inter aliquos dissidentes sese interponit, ut eos ad concordiam adducat, et novo jungat foedere. Illius munericis partes variis modis potest aliquis sustinere, 1.º ut internuncius et utriusque partis interpres, hinc et inde pacta et conditiones referendo: quo sensu Moyses, Deuter. cap. 5,

de seipso ait : *Ego medius et sequester fui inter Deum et vos.* 2.º Ut deprecator et advocatus, uni parti pro alterâ supplicando. 3.º Per modum vadis et sponsoris, parti læsæ pro alterâ quæ offendit satisfaciendo. Mediator perfectus dicitur, qui omnia quæ modò recensuimus præstat; imperfectus autem, qui ex his nonnulla tantùm peragit.

Quæritur an Christus perfecti intercessoris titulo gaudeat, et sub quâ naturâ. Sociniani Christum mediatoris quidem partes explevisse confitentur, sed veluti internuncium et interpretem voluntatis divinæ; non autem tanquam hominum sponsorem. Hæc hæresis ex iis abundè confutatur quæ diximus, ubi de Christi Satisfactione.

CONCLUSIO PRIMA.

*Christus fuit perfectus Deum inter et homines
Mediator.*

Prob. Ille est perfectus Mediator, qui iis omnibus functus est muneribus, quæ perfectum intercessorem probant: atqui Christus, etc. 1.º Quidem verus fuit internuncius et interpres voluntatis divinæ apud homines: *Unigenitus enim Filius qui est in sinu Patris, ipse enarravit*, Joan. 1, ¶. 18. 2.º Christus deprecator et advocatus noster apud Deum exstitit; oravit enim pro hominibus cùm in terris degeret, et etiamnùm in cœlis orat, ut dicitur I. Joan. cap. 2, ¶. 1: *Advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum*; et Rom. cap. 8, ¶. 34: *Christus Jesus... est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.* 3.º Ut sponsor nos-

ter justitiae divinæ pro nobis cumulatissimè satisfecit, I. ad Timoth. 2, ¶. 6 : *Dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Plura eâ de re diximus, ubi de Satisfactione Christi. Ergo quæcunque ad perfecti intercessoris munus pertinent, implevit ; ergo, etc.

CONCLUSIO II.

Christus nec ut Deus tantum, nec ut homo duntaxat, sed quatenus homo-Deus, fuit Mediator.

Prob. 1.ª pars, nempè Christum non fuisse intercessorem, ut Deum tantummodo. 1.º Ex Script. I. ad Timoth. cap. 2, ¶. 5 : *Unus Mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus.* Ex quibus sic concludit Augustinus, lib. 11 de Civit. Dei, cap. 2 : *Per hoc enim mediator, per quod homo.* 2.º Ideò Christus mediator fuit, quia oravit, satisfecit, et seipsum in victimam obtulit : atqui per humanam tantum naturam Christus ejusmodi functionum capax fuit, nec possunt in naturam divinam cadere, ut satis patet. 3.º Intercessor aliquâ ratione ab eo distinguitur, apud quem sese interponit : atqui Christus, ut Deus, ab eo non distinguitur, apud quem mediatoris partes agit ; ergo, etc.

Prob. 2.^a pars, scilicet Christum non fuisse intercessorem, ut hominem duntaxat. Ad illud enim officium Deum inter et homines perfectè obeundum, necessaria fuit satisfactio quæ injuriam Deo factam compensaret : atqui Christus, spectatus ut homo tantum, persolvendæ hujusmodi satisfactioni par non erat, ut constat ex dictis, ubi de Necessitate Incarnationis ; ergo

Christus non fuit mediator , quatenus homo duntaxat ; aliundè neque ut Deus tantum ; superest igitur ut ministerium illud obierit , quatenus erat homo-Deus : namque ut homo , mediatoris opera peragebat , exinanivit semetipsum , passus , mortuus est ; ut autem Deus , iis operibus pretrum contulit infinitum .

Diximus Christum etiamnùm pro nobis orare in cœlis , ut apertè docet Apostolus ad Rom. 8, ¶. 31 ; ad Hebr. 7, ¶. 25 et cap. 9, ¶. 24 , etc. Utrùm verò solâ humanitatis ac meritorum suorum repræsentatione , an expressâ insuper oratione et apertâ suæ beatæ animæ desiderii significatione Patrem deprecetur , non omnino constat .

CAPUT IV.

An Christus dici possit Filius Dei adoptivus.

FILIUS alius est *naturalis* , qui verè genitus est ab eo cuius appellatur filius , quique proindè naturâ et origine jus habet ad paternam hæreditatem ; alius est *adoptivus* , qui , etsi à patre adoptante non genitus , ab eo tamen ex benevolentia in locum filii assumitur , ut ei jus in hæreditatem impertiat . Undè adoptio definitur à Jurisconsultis , *Personæ extraneæ assumptio gratuita ad hæreditatem* .

Jam fide constat Christum , quatenus Deus est , verè filium esse Dei naturalem , per æternam à Patre generationem .

Hic autem quæritur utrum Christus , quate-

nūs homo est, dicendus sit filius Dei adoptivus; an verò, propter unitatem personæ divinæ, filius Dei naturalis tantùm dici possit et debeat.

Desinente seculo VIII, Felix et Elipandus, hic Toletanus, ille Urgelitanus, in Hispaniâ Episcopi, docuerunt Christum, quatenūs est homo, nonnisi filium Dei adoptivum dici posse, atque ideo in plurimis Conciliis damnati sunt, præsertim in Francofordiensi, anno 794.

Ab eodem etiam errore non recesserunt, ut par est, quidam Theologi, qui non satis attentes quid filii naturalis, quid verò filii adoptivi nomine significetur, aliquo saltem sensu affirmare non dubitarunt Christum dici posse filium Dei adoptivum. Contra quos omnes sit

C O N C L U S I O .

Christus, ut homo, est filius Dei naturalis, non adoptivus; nec ullo sensu filius Dei adoptivus dici potest.

Duæ sunt partes conclusionis.

*Prob. 1.^a pars, quæ ad fidem pertinet. 1.º Ex Script. Joan. 3, ¶. 16 : Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret. Rom. 8, ¶. 32 : Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Undè sic arguere datur : Ille, etiam ut homo, est filius Dei naturalis, non adoptivus, qui etiam ut homo, dicitur *unigenitus* et *proprius* Dei *Filius*; siquidem multi, nempè omnes justi, sunt filii Dei adoptivi : atqui in textibus allatis, Christus, et quidem uthomo, dicitur *unigenitus* et *proprius* Dei *Filius*; ibi enim Christus dicitur nobis datus et morti traditus :*

porrò nobis dari et tradi non potuit, nisi quatenus homo; ergo, etc.

Prob. 2.º Ex fidei Symbolis, in quibus contitemur Jesum Christum conceptum ex Virgine, natum, crucifixum, ac proinde Christum hominem, esse unicum, unigenitum Dei filium: atqui filius Dei unicus non potest esse nisi filius Dei naturalis, siquidem omnes justi, adoptio-nis titulo, filii Dei sunt; ergo, etc.

Prob. 3.º Ex SS. Patribus, quorum per multa testimonia refert Petavius, lib. 7, c. 2 et 3. Unum tantum referemus: S. Hilar. lib. 3 de Trin. n.º 11, de Christo sic habet: *Hic et verus, et proprius est filius Dei, origine, non adoptione.*

Prob. 4.º Rationibus theologicis. 1.^a Adoptio, juxta Juris definitionem, gratuita est personæ extraneæ ad hæreditatem assumptio, in quam vi suæ originis jus non habet: atqui non est in Christo persona extranea, sed unica Verbi persona, quæ cùm sit Deo consubstantialis, Deo extranea dici nequit; ergo Christus nec est, nec dici potest filius Dei adoptivus.

2.^a *Filius*, nomen est personæ, non naturæ; neque enim natura dicitur *filia*: atqui unica est in Christo persona, eaque filius Dei naturalis est; ergo Christus non potest esse nisi filius Dei naturalis.

3.ª Ex jam dictis contra Nestorium, B. Maria mater est non adoptivi, sed naturalis filii Dei: porrò si Christus, quoad humanitatem, quam solam accepit à matre, esset filius adoptivus, B. Maria non esset mater filii Dei naturalis, sed tantum adoptivi; ergo, etc.

Prob. 2.ª pars, nempè quod nullo sensu

Christus dici possit filius Dei adoptivus. Ratio in promptu est; namque quocunque sensu sumatur nomen filii adoptivi, semper ex definitione receptâ, significabit personam extrâneam, seu personam cui filiatio naturalis non competit: porrò quâcunque ratione consideretur Christus, quæcunque fiat reduplicatio vel abstractio, nunquàm dici poterit persona extranea Deo Patri, cùm sit ipsi consubstantialis; ergo, etc.

Obj. 1.º S. Irenæus, lib. 3 adversùs Hæreses, cap. 19, sic docet: *Propter hoc, Verbum Dei homo, et qui filius Dei est, filius hominis factus est, commixtus Verbo Dei, ut adoptionem percipiens fiat filius Dei;* ergo Christus, juxta S. Irenæum; per adoptionem filius Dei factus est.

Resp. Nego cons. Hæc enim verba, *ut adoptionem percipiens fiat filius Dei,* non ad Christum referenda sunt, sed ad genus humanum. Quæ solutio sponte fluit è textu Graeco, qui à Theodoreto sic exhibetur, Dialog. 1, tom. 4: *Proptereà Verbum Dei est homo, ut homo, id est, genus humanum, Verbum capiens, adoptionemque consecutus, filius Dei efficiatur.* Hanc interpretationem postulant quæ objecta verba subsequuntur: *Non enim poteramus aliter incorruptelam et immortalitatem accipere, nisi adunati suissemus incorruptelæ et immortalitati... ut adoptionem filiorum perciperemus;* ex quibus patet nonnulla verba à vetere Latino interprete transposita et prætermissa esse, undè nascitur loci, qualis in objectione exhibetur, obscuritas.

Obj. 2.º S. Cyrillus Alexand. Dialog. 3 contra Arianos: *Velut unus è nobis,* inquit de Christo, *in filium adscriptus est Dei, adoptatus nobis-*

cum; ergo Christus, juxta Cyrillum, non nisi filius Dei adoptivus fuit.

Resp. Nego cons. Verba enim S. Cyrilli accipienda sunt de adoptione impropriè dictâ, id est, de gratiâ conjunctionis hypostaticæ, per quam natura humana, nullis præcedentibus meritis, ad dignitatem filii naturalis Dei evecta est. Quantùm Cyrus à sententiâ quæ ipsi affingitur abs fuerit, patet ex eodem Dialogo tertio, ubi statim post verba quæ nobis objiciuntur, asserit Christum, vel à primo suæ conceptionis momento, fuisse *filium Dei verum ac germanum*; imò, paucis interjectis, ait *Christum, si ex munere habet Dei appellationem, à divinitate dejectum iri*: atqui filius Dei *verus et germanus*, qui appellationem hanc ex *munere Dei* non habet, procul dubio filius est Dei naturalis, non autem adoptivus.

Obj. 3.º Nemo potest esse cujusquam filius naturalis, nisi de ejus substantiâ genitus fuerit: atqui Christus homo non est de substantiâ Dei genitus; ergo nec illius est filius naturalis.

Resp. Dist. maj. Nemo potest esse cujusquam filius naturalis per generationem, nisi de ejus substantiâ genitus fuerit, *conc.*; nemo potest esse cujusquam filius naturalis per conjunctionem hypostaticam, nisi, etc., *nego*. Porrò Christus, ut homo, non quidem est filius Dei naturalis per generationem, cùm ratione humanitatis non fuerit ex Dei substantiâ genitus; sed filius est naturalis Dei per suam cum Verbo conjunctionem hypostaticam.

Obj. 4.º Ubi est forma adoptionis, ibi est adoptio: atqui in Christo, ut homine, est forma adoptionis, nempè gratia sanctificans; ergo, etc.

Resp. Nego min. Ut enim gratia sanctificans instar formæ adoptionis habeatur, necessaria est conditio aliqua, quæ defuit in Christo, ista scilicet, ut persona terminans naturam in quâ recipitur, extranea sit.

Quæres an Christus, ut homo, vocari possit servus Dei.

Resp. dissentientes in hâc parte Theologos conciliari posse, distinguendo inter servum *strictè* et *latè* sumptum. Servus *strictè* sumptus, est persona non ingenua, seu alieni juris, non sui, quæ nullum per se ad hæreditatem domini jus habet. Servus autem *latè* sumptus dicitur, quisquis alterius voluntati subjectus ipsi obtemperare tenetur. Quâ positâ distinctione, dico Christum, etiam ut hominem, non esse servum Dei stricto sensu; est enim persona ingenua, et ad hæreditatem naturale jus habens. Sed nihil obstat quominus Christus, ut homo, dicatur servus sensu latiori; nam Christus, ut homo, voluntati Patris fuit subjectus, *factus obediens usque ad mortem*. Eo sensu dicitur de Christo, Isaiæ 42, v. 1: *Ecce servus meus*; et à S. Aug. Epist. 178: *In quâ eum (Christum) infirmitate, carnis scilicet, non solum subditum, sed et servum evidentissimè confitemur.*

APPENDIX.

*De Cultu Christi, et de Sanctorum, Crucis,
Reliquiarum et sanctarum Imaginum Ve-
neratione.*

CULTUS generatim definiri potest, *Actus quo aliquem veneramur propter ejus excellentiam*. Duplex vulgo distinguitur, alter nimirum *Latriæ*, qui honor supremus est Deo soli debitus, in summæ illius majestatis, summique in omnia dominii testimonium; alter *Dulicæ*, qui est honor servis Dei redditus propter *supernaturales dotes*, quas Deus ipsis largiri dignatus est. Ille etiam duplex est: alius communis, qui Sanctis defertur, et *Dulicæ* nomen retinet; alius qui, licet in eodem sit genere, superioris tamen est ordinis, propter specialem illius cui rependitur excellentiam, et dicitur cultus *Hyperdulicæ*; ita se habet cultus qui B. Virgini exhibetur, propter eximiam maternitatis divinæ dignitatem, et specialia quæ indè in eam derivata sunt dona.

Cultus etiam dividitur in *absolutum* et *relativum*. *Absolutus* ille est quo colitur aliquis propter excellentiam sibi propriam et inhærentem. *Relativus* exhibetur alicui propter excellentiam alterius, ad quem specialem aliquam relationem habet: talis est cultus qui redditur Sanctorum Imaginibus, non propter sibi propriam, sed ob Sanctorum quos repræsentant

excellentiam. His prænotatis, quinque erunt hujus appendicis articuli, acturi in 1.º de cultu Christi; in 2.º de cultu Sanctorum; in 3.º de cultu Crucis; in 4.º de cultu Reliquiarum; in 5.º denique de cultu Imaginum.

ARTICULUS PRIMUS.

De Cultu Christi.

CONCLUSIO.

Christus, ut homo, est adorandus; seu humana Christi natura ut conjuncta Verbo, unde et eadem adoratione colenda est.

Prob. 1.º Ex Script. Philip. 2, 8 : Christus factus est pro nobis obediens usque ad mortem... propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu, omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium et infernorum: atqui ibi disertè declarat Apostolus Christo homini supremum cultum exhibendum esse; Christus enim non potuit exaltari ut Deus, sed prout est homo. Apocal. 5, 12 : Dignus est, ait Joannes, Agnus qui occisus est, accipere virtutem et divinitatem... et honorem et gloriam et benedictionem. Itaque, juxta Apostolum, Agnus occisus supremo latræ cultu, qui hic manifestè exprimitur, dignus est: atqui Agnus ille occisus non aliud est quam Christus homo; siquidem occidi non potuit ut Deus; ergo, etc.

Prob. 2.º Ex definitione Concilii Lateranensis I, anno 649, sub Martino I : Si quis... non unde adoratione Deum Verbum incarnatum

cum ejus carne adorat, juxta quod ab initio sanctæ Dei Ecclesiæ traditum est, talis anathema sit.

Prob. 3.º Ex SS. PP. quorum omnium instar sit S. Athanasius, Epist. ad Delphium, n.º 3 : Rem creatam non adoramus, absit : Ethnicorum et Arianorum est hujusmodi error ; sed rerum creatarum Dominum, carnem factum, Dei Verbum adoramus... Neque verò hujusmodi corpus à Verbo dividentes adoramus ; neque cùm Verbum volumus adorare, ipsum à carne removemus.

Dices : Humanitas Christi non est Deus ; ergo, etc.

Resp. Dist. ant. Humanitas Christi non est Deus, sed Deo jungitur hypostaticè, conc.; secùs, nego. Porrò non adoramus humanitatem Christi seorsim à Verbo spectatam, sed prout ipsi conjungitur, ut modò dicebat S. Athanasius, adeò ut adoratio quam Christo, ut homini, tribuimus, ipsimet Verbo, naturam humanam ultimò complenti, exhibeatur.

Inst. Saltem humanitas Christi seorsim à Verbo spectata, adorari non potest.

Resp. ejusmodi separationem fieri non posse ; non enim separari debent quæ inseparabiliter unita sunt, maximè cum talis per abstractionem separatio fieri nequeat, quin humana Christi natura consideretur ut persona humana, quod Nestorianum est.

ARTICULUS II.

De Cultu Sanctorum.

Lutherani, Calvinistæ, aliique Novatores

qui Ecclesiam seculo XVI vexârunt, nefas esse contendunt religiosum aliquem cultum Sanctis cum Christo regnantibus exhibere, et eos tanquam apud Deum intercessores invocare; eâ nimirùm consuetudine dignitatem Christi *mediatoris* plurimùm imminui dicitant. Hic autem non agitur de supremo latrîæ cultu, quem soli Deo debitum esse toties Christiani testati sunt, ut Hæreticorum et Gentilium calumniam repellerent, à quibus velut idololatriæ rei, eam ob causam, traducebantur, quòd Sanctos religiosè colerent: quam calumniam renovare Lutheranos et Calvinistas non puduit.

CONCLUSIO PRIMA.

*Licitum est Sanctos aliquo Cultu religioso
prosequi.*

Prob. 1.º Ex Script. quæ fidem faciunt viros maximè pios Angelis sub humanâ specie conspicuis cultum religiosum exhibuisse. Loth duos Angelos qui Sodomam venerant, *adoravit pronus in terram*; Genes. 19. Ibidem, c. 18, de Abrahamo dicitur: *Cucurrit in occursum eorum, Angelorum, de ostio tabernaculi, et adoravit in terram.* De Josue sic narratur, Jos. 5: *Cecidit pronus in terram, et adorans ait: Quid Dominus meus loquitur ad servum suum?* Porrò adoratio, tum à Loth, tum ab Abrahamo, tum à Josue Angelis exhibita, religiosus fuit cultus quo se revereri testabantur eximiam illam sanctitatem, eas dotes *supernaturales* per quas Angeli intimè cum Deo conjunguntur: atqui eadem est ratio de hominibus beatis, ac de Angelis;

ergo pariter licitum est Sanctos cum Christo
regnantes religioso aliquo cultu prosequi.

Prob. 2.º Ille cultus legitimus est, qui in Ecclesiâ, vel à primis ipsius incunabulis, semper viguit: superbissimæ enim insanæ est, juxta Augustinum, id arguere quod Christi sponsa, quæ columna est ac firmamentum veritatis, semper et ubique agere consuevit: atqui Sanctorum cultus in Ecclesiâ, vel à prioribus seculis, semper invaluit. Rem ita esse testantur, 1. festa in Sanctorum honorem antiquitùs instituta; nam constitutionibus apostolicis, quarum auctor, quisquis ille sit, primis Ecclesiæ seculis floruit, fidelibus præcipitur, lib. 8, c. 33, ut in diebus S. Stephano aliisque Martyribus consecratis, abstineant ab operibus quæ servilia dicuntur: *In die autem Stephani Proto-Martyris vacent, ac reliquis diebus sanctorum Martyrum, qui Christum vitæ suæ anteposuerunt.* 2. Idem testantur templa in Sanctorum memoriam iis etiam temporibus erecta, quibus fatentur heterodoxi purissimam sive omnis labis expertem fuisse Ecclesiam: Patres enim Concilii Ephesini, scribunt se convenisse *in sanctissimâ Ecclesiâ quæ dicitur Mariæ*. Patres Chalcedonenses in actis Concilii, anno 451, dicuntur congregati *in Martyris sanctissimæ Euphemiae Ecclesiâ*. 3. Ejusdem consuetudinis antiquitas patet ex Patribus, qui de Sanctorum cultu scrisseré: *Populus Christianus*, inquit S. Augustinus, lib. 2 contra Faustum, *memorias Martyrum religiosâ solemnitate concelebrat*. S. Hieronymus, Epist. ad Riparium: *Honoramus servos*, inquit, *ut honor servorum redundet ad Dominum*. Eam autem

de cultu Sanctorum doctrinam, præfati Patres non ut novam, sed ut antiquitùs in Ecclesiâ receptam tradiderunt; ergo, etc.

Obj. 1.º Cultus religiosus qui creaturæ exhibetur, mera est idololatria: atqui Sancti merae sunt creaturæ; ergo qui ipsis exhibetur cultus religiosus, vera est idololatria.

Resp. Dist. major. Cultus supremus sive latræ, *conc.*; cultus inferioris ordinis sive duillæ, *nego*. Porrò non ea est Ecclesiæ mens, ut Sanctis cultus supremus exhibeat, quem soli Deo reservat: Sanctos colit tanquam Dei servos et amicos, solum autem Deum adorat tanquam supremum Dominum. Idem idololatriæ crimen, longè ante recentiores Hæreticos, Catholicis imposuerat IV seculo Vigilantius, quem sic refellit Hieronymus: *Quis enim, ó insanum caput, aliquandò Martyres adoravit? Quis hominem putavit Deum?* Eamdem calumniam à Fausto Manichæo Ecclesiæ impactam sic depellit Augustinus, lib. 2 contra Faustum: *Nobis calumniatur Faustus quòd Martyrum memorias honoramus, in hoc dicens nos idola convertisse.* Deindè fatetur quidem ab Ecclesiâ coli Sanctos ut eorum orationibus adjuvetur, sed negat ipsis latræ cultum deferri, idque ex eo probat, quòd Sanctis sacrificium ab Ecclesiâ non offeratur: *Quis enim Antistitum..... assistens altari aliquandò dixit: Offerimus tibi, Petre aut Paulè?... sed quod offertur, offertur Deo qui Martyres coronavit.* Rem totam breviter paulò post sic conficit: *At cultu qui græcè Latria dicitur... cùm sit quædam propriè Divinitati debita servitus, nec colimus, nec colendum docemus, nisi unum Deum.*

Obj. 2.º *Soli Deo*, inquit Apost., I. Timoth. 17, *honor et gloria*; ergo solus Deus religiosè colendus est.

Resp. Nego cons. Ea quippe est Apostoli mens, ut supremum latriæ cultum soli Deo vindicet; sed non excludit cultum inferioris ordinis, quo Sanctos prosequimur; siquidem ait Rom. 2: *Gloria et honor omni operanti bonum*; non igitur quemlibet honorem, sed divinum duntaxat à creaturis submovet.

Obj. 3.º Angelus non permisit ut à Joanne adoraretur: *Vide*, inquit, *ne feceris; conservus enim tuus sum... Deum adora*, Apocal. 19: atqui certè Joanni mens non erat honorem divinum Angelo deferre, sed honorem tantùm inferioris ordinis; ergo ne quidem hunc honorem licet Sanctis impertiri.

Resp. Dist. maj. Non permisit præ modestiâ, *conc.*; quia ut illicitum damnavit cultum etiam inferioris ordinis, *nego*. Ex humilitate et modestiâ non permisit Angelus ut eum Joannes adoraret, id est, ante eum procumberet; non autem ita se gessit quia hujusmodi reverentiam ut illicitam habuit; nam Apocal. 22, Joannes iterùm voluit Angelum adorare: atqui profectò illud denuò non tentasset, si adorationem hanc tanquam illicitam sibi prohiberi credidisset.

Respondent alii cum S. August. Angelum sic Joanni apparuisse, ut potuerit existimari Christus, quarè monendus fuit S. Joannes ne cultum latriæ exhiberet.

Obj. 4.º Concilium Laodicenum, can. 35, cultum et invocationem Angelorum ut veram idolatriam reprobat; ergo, etc.

Resp. Nego cons. Namque ibi non condemnatur cultus Angelorum qualis ab Ecclesiâ Catholicâ admittitur, sed meritò proscribitur nefanda hæresis Simonis Magi et Angelicorum, qui docebant cultum latræ Angelis esse rependendum tanquam diis minoribus, per quos locuti fuerant olim Prophetæ, et per quos solos Deus placari posset. De quibus vide S. Epiph. Hæresi 60, et S. August. Hæresi 39.

CONCLUSIO II.

Sanctos in cœlis regnantes invocare licitum est.

Prob. 1.º Ex Script. Illud licitum est, quod à viris eximiâ pietate conspicuis factum esse, et quidem sine ullâ reprehensione, in Scripturis legitur: atqui multa in Scripturis reperire est exempla hominum pietate insignium, qui Angelos invocârunt. Sic Jacob ab Angelo benedictionem petuit et impetravit, Genes. 32. Sic Joseph Angeli patrocinium pro filiis suis appretiatur: *Angelus, inquit, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis;* ibid. cap. 48. Ergo licitum est Angelos, ac proindè Sanctos in coelis regnantes, invocare.

Præterea, Deus ipse amicos Job ad preces ejus confugere jubet, ut veniam obtineant: *Ite ad servum meum Job; ille orabit pro vobis,* Job, cap. 42. Apostolus fidelium preces sic implorat, Rom. 15: *Obsecro vos, fratres, ut adjuvetis me in orationibus vestris pro me ad Deum.* Et I. Thessal. 5: *Fratres, orate pro nobis:* atqui si licitum est ad viros sanctos in terris militantes confugere ut pro nobis apud Deum intercedant, quantò magis ad Sanctos cum Christo in cœlis

cœlis triumphantes ! Quia si potuerunt nobis apud Deum succurrere, cùm hic erant peregrini, quantò magis nunc poterunt in patriâ, *ubi copiosa eorum turba*, inquit S. Cyprianus, lib. de Mortalitate, sub finem, *jam de suâ incolumentate secura*, et adhuc de nostrâ salute sollicita est !

Prob. 2.º Id sanè licitum est, quod universa non semel approbavit Ecclesia : atqui Sanctorum invocationem non semel approbavit universa Ecclesia, in Conciliis generalibus congregata. In Chalcedonensi, actione 11, de S. Flaviano dicitur : *Flavianus post mortem vivit, Martyr pro nobis oret.* In Concilio Nicæno II, quod est generale septimum, sic hortantur Patres, actione 6 : *Cum timore Dei omnia faciamus, expertentes etiam intercessionem intemeratæ Dominae nostræ... Virginis Mariæ, atque sanctorum Angelorum, et simul omnium Sanctorum.* Concilium Tridentinum, sessione 25, decret. de Vener. et Reliq. Sanct., adversus recentiores Hæreticos statuit, *bonum atque utile esse suppliciter Sanctos invocare, et ob beneficia impetranda à Deo..... ad eorum orationes, opem auxiliumque configere.*

Obj. 1.º Ille solus invocari debet, in quem credimus, juxta illud Apostoli, Rom. 10: *Quomodo invocabunt in quem non crediderunt?* atqui in Deum solum credimus ; ergo solus Deus invocari debet.

Resp. 1.º Argumentum illud nimis probare : nam indè sequeretur licitum non esse invocare Sanctos qui adhuc in terris militant ; sic enim argumentabitur aliquis : Solus ille invocari debet, in quem credimus : atqui in solum Deum

credimus, non autem in Sanctos qui adhuc in terris peregrinantur; ergo non licet eos invocare; toties igitur peccavit Paulus, quoties fideium preces imploravit.

Resp. 2.º ad rem non pertinere objecta Apostoli verba; cum enim ait: *Quomodo invocabunt in quem non crediderunt?* hoc unum significat eò loci, priùs esse Deum cognoscere et in eum credere, quām ipsum invocare: atqui illud ad præsentem controversiam nihil attinet, idque libenter confitemur; ergo, etc.

Obj. 2.º Nefas est alium Dei et hominum mediatorem agnoscere, præter Christum. *Unus enim Deus*, ait Apostolus, I. Timoth. 2, *unus Mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus*: atqui, si licitum est Sanctos invocare, multi erunt mediatores, intercessores et advocati apud Deum; ergo Sanctos invocare non licet.

Resp. Dist. maj. Qui sit mediator in eodem gradu, conc.; in diverso gradu et longè inferiori, nego. Christus sanè eo sensu solus est Dei et hominum mediator, quòd eximio et singulari quodam modo intercessoris functionem apud Deum exerceat. Cum enim Deus sit et homo, non oratione tantùm, sed propriis meritis, hominem cum Deo reconciliavit; ipse pro nobis mortuus est, et irato Numini satisfecit, nos dato pretio redemit; ab eo, tanquam à fonte, derivatur quicquid gratiæ nobis largitur Deus. Porrò solus Christus præstantissimà hâc ratione mediatoris titulum sibi vindicare potest. Quo sensu accipiendus est Apostoli textus; post hæc enim verba, *Unus mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus*, ista subjicit: *Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.*

Sed illud non obstat quominus quilibet è Sanctis cum Christo regnantibus, mediatoris, id est, patroni et advocati officium impleat in gradu longè inferiori; eo nempè sensu, quod Christi nomine Deum supplices orent, ut propter Christi merita hominibus ea quibus indigent auxilia largiatur: quo ministerio nedum Sancti gloriam Christi imminuant et obscurant, eam potius commendant, cùm nihil aliud quam Christi merita Deo Patri offerant.

Hæc interpretatio Scripturis accommodata est, quæ mediatoris nomen aliis, præter Christum, hominibus tribuit. De seipso sic loquitur Moyses, Deuter. 5: *Ego sequester et medius fui inter Dominum et vos.* Mediatoris titulum Apostolus ipse eidem Moysi adscribit, cùm ait, Galat. 3, *legem ordinatam fuisse per Angelos in manu mediatoris*, nempè Moysis.

Obj. 3.º Christus solum Deum orandum esse, nullâ Sanctorum factâ mentione, ita docet, Matth. 6: *Sic ergo vos orabitis: Pater noster, qui es in cœlis, etc.*; ergo non orandi sunt Sancti.

Resp. *Nego ant.* Christus enim Discipulos suos nec docet solum Deum esse orandum, nec quis ab iis orandus sit, sed quid et quomodo petere debeant. Noverant enim Apostoli Deum esse orandum, ut supremum bonorum omnium auctorem; sed quid ab eo postulandum esset et quo ordine, nesciebant. Ideò Christus utrumque illos docet, nimirum petenda sunt quæ ad Dei gloriam, æternam nostram salutem, vitamque temporalem pertinent; sed ita ut Dei gloria, æternaque nostra salus primum in orationibus nostris locum habeant.

Prætereà , si quid valeat istud argumentum , sequitur non potuisse , citra culpam , Apostolum hortari fideles , ut pro eo preces funderent ; siquidem nulla fidelium facta est mentio in Oratione dominicâ : atqui hoc consecfarium quâm absurdum sit , nemo non sentit.

Alia objiciuntur , de quibus vide Appendicem de Oratione , ad calcem tom. 5 , art. 6.

Cæterùm , moneantur fideles ne præ nimiâ in Sanctos confidentiâ , sibi in animum inducant se ex hâc vitâ sine pœnitentiâ et sacramentis non migraturos esse , si huic aut illi Sancto cultum impenderint assiduum , quamvis ad illius exemplum mores componere non studeant . Quâ de re audiamus Concilium Cameracense , titul. de Sanctis , cap. 16 : *Doceatur populus... abominandam esse eorum vanitatem ac superstitionem , qui certò pollicentur non ex hâc vita migraturos sine pœnitentiâ et sacramentis eos qui hunc illumine ex Divis coluerint.* Infixam animo teneant Fideles celebrem hanc Augustini sententiam , Serm. 325 : *Martyres honorare et non imitari , nihil aliud est quâm mendaciter adulari.* Qui temerè sibi persuadent se non morituros quin pœnitentiam egerint , quia nonnullis Sanctis externum cultum exhibit , hujusmodi homines , inquam , meminerint Deum , juxta Scripturas , eos imminentे morte irrisurum esse , qui ipsius præcepta neglexerint : *Ego autem in interitu vestro ridebo et subsannabo ,* Prov. cap. 1 , v. 26,

ARTICULUS III.

De Cultu Crucis.

QUÆSTIO movetur de verâ cruce in quâ passus est Christus, de veræ crucis imaginibus, et de signo crucis. Centuriatores Magdeburgenses affirmant veram crucem à tempore passionis Christi periisse; cæterū, etsi servata fuisse, nullo cultu prosequendam. Negant etiam Protestantes veræ crucis imagines licet posse venerari, signumque crucis è scholâ Montanistarum prouidisse contendunt, contra quos omnes sit

CONCLUSIO.

Crux, sive vera, sive picta et sculpta, sive manu expressa, licet coli potest.

Prob. 1.^a pars. 1.º Usu Ecclesiæ universalis, quæ veram crucem ab Helenâ Constantini matre, anno 326, inventam singulari honore semper prosecuta est. Hujus rei testes appello S. Cyril. Jerosol. in Epist. ad Constantinum Imperatorem et Catechesi 4 et 43, ubi refert Christianos ex omnibus orbis partibus ad adorandam crucem Jerosolymam confluere solitos; S. Ambros. in Oratione Theodosii Magni; S. Paulinum, Epist. 11 ad Severum Sulpitium, in quâ testatur Ecclesiam instituisse festum in memoriam crucis per Helenam mirabiliter inventæ; Sulpitium Severum, lib. 2 Hist. sacræ; Ruffinum, lib. 1 Hist.; Theodoretum, lib. 1 Hist.; Socratem, lib. 1, cap. 13; et Sozomenum, lib. 1, cap. 1.

2.º Ratione theologicâ. Etenim si sudaria et

semicinctia S. Pauli à fidelibus honorabantur quia ipsum tetigerant, quantò magis honorari debet crux in quâ Christus Deus pependit et mortuus est, quæque fuit nostræ salutis instrumentum.

Prob. 2.ª pars, de crucis imaginibus. 1.º *Ex constanti et universali Ecclesiae usu*, quem testantur S. Chrysost. Hom. 61; Theodoretus, Serm. 6, contra Græcos, in quo ait: *Græci, Romani ac Barbari crucifixum profitentur Deum, crucisque signum venerantur.* S. Aug. Serm. 88 alias 18, de Verbis Domini, cap. 8: *Deus honoravit crucem in hoc seculo. Quod magnâ cum insultatione Judæi Domino procurarunt, magnâ fiducia servi ejus, etiam reges, in fronte nunc portant.* Res adeò aperta est, ut ipsi Iconoclastæ honores veræ cruci impendi solitos, illibatos servârunt, ut constat ex Nicephoro et S. Joanne Damasceno, lib. 2 de Imaginibus.

2.º *Ex iisdem momentis quæ probant cultum imaginum licitum esse*, ut dicemus infrà.

Prob. 3.ª pars, de signo crucis manus expresso. Etenim illius signi usus laudabilis est, quem Ecclesia ab exordio semper probavit, et quem Deus multis miraculis commendavit: atqui talis est usus signi crucis, ut constat ex Tertulliano, qui lib. de Coronâ militis, cap. 3, sic habet: *Ad omnem progressum, ad omnem aditum et exitum, ad lavacra, ad mensas, quocunquè nos conversatio exercet, frontem crucis signaculo terimus;* ex Origene, Tertulliano coævo, qui Hom. 6 in Genesim et cap. 6 in Exod., asserit signum crucis habere vim fugandi dæmones; ex S. Greg. Naz. Orat. 3, ubi

refert ipsum Julianum Apostatam territum, signo crucis fugasse dæmones; ex S. Athanasio, qui in vita S. Antonii narrat sanctum Ariachoretam solitum armari signo crucis adversus insidias dæmonum; ex S. Basilio, lib. de Spiritu Sancto, cap. 27; et ex aliis, quos hic proferre longum foret. Porro, ut ait S. Aug. lib. 4 contra Donat, *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate apostolica traditum rectissimè creditur;* ergo usus signi crucis non ex scholâ Montani, ut calumniantur Novatores, sed ab Apostolis prodit.

Obj. 1.º contra 1.^{am} partem. Indecorum est filio probrosum honorare patibulum in quo pater interiit; ergo, etc.

Resp. hanc esse Judæorum et Gentilium impietatem, quibus crux Christi scandalum erat et stultitia, ipsis autem vocatis, Judæis et Gentilibus, Dei virtus, trophæum Christi victoris, cathedra docentis et tribunal judicis, ex qua expolians principatus et potestates, palam triumphavit illos in semetipso. Coloss. cap. 2, ¶. 15.

Obj. 2.º Si crucem colere licet ex eo quod sacram Christi corpus tetigit, colendus est quoque et asinus quo Christus vectus est, colendum est os proditoris Judæ qui Christum est osculatus; falsum consequens, ergo et antecedens.

Resp. Nego maj. Namque illud discrimen est inter inanimata et ratione prædita, quod haec non honorentur nisi propter dignitatem et excellentiam quae ipsis inest, illa vero propter aliquam ad aliud honore dignum relationem.

Quæres quisnam sit cultus quem Ecclesia cruci exhibet.

Resp. esse cultum latrīæ relativum. Adoratio quippe quæ cruci exhibetur, non ad ipsam crūcēm, sed ad Christum in cruce pendentem, quem crux nobis repræsentat, tota refertur. Undè cùm Ecclesia canit : *O crux, ave, spes unica ! O crux adoranda !* hæc significant, O Christe pendens in ligno, spes unica ! O Christe adorande ! Ita intelligunt omnes suæ religionis non ignari.

ARTICULUS IV.

De Cultu Reliquiarum.

Reliquiarum nomine, non tantūm Sanctorum corpora, ossa et cineres intelliguntur, sed etiam vestes et alia quibus, cùm viverent, utebantur. Adversus reliquiarum cultum IV seculo librum scripsit Vigilantius. In eumdem errorem postea lapsi sunt Lutherani et Calvinistæ, qui illud potissimum in Catholicis reprehenderunt, quod Sanctorum ossa et cineres in veneratione habeant.

CONCLUSIO.

Sanctorum Reliquias honorare licet.

Prob. 1.º Ea colere licitum est, quæ Deus honoravit, et variis miraculis commendavit : atqui, tum in Scripturis, tum apud SS. Patres legitur, Deum Sanctorum mortuorum reliquias honorasse, et crebris commendasse miraculis. Sic de Josepho dicitur, Eccli. 49, v. 18 : *Ossa ipsius post mortem prophetaverunt.* Voluit Deus ut aquæ Jordanis Eliæ pallio percussæ, in gratiam Elisei dividerentur, IV Reg. 2, v. 8. Deus insigni prodigio cadaver Elisei illustravit,

cùm ad ejus contactum vitam mortuo restituit, *ibid. cap. 15, ¶. 21.* S. Ambrosius, *Epist. 22* ad sororem suam, refert se, Deo revelante, SS. Gervasii et Protasii corpora Mediolani reperisse, eorumque contactu sub ipsius oculis patrata esse miracula. S. Augustinus, *lib. 22 de Civit. Dei, cap. 8,* narrat prodigia quæ per reliquias S. Stephani, non ita pridem repertas, edita fuerunt, et quorum oculatus testis fuit. Ergo Deus Sanctorum reliquias multis miraculis commendavit; ergo eas colere licitum est.

Prob. 2.º Cultus ille pius est ac legitimus, qui vel à prioribus Ecclesiæ seculis, quæ tanti se facere profitentur Pseudo-Reformati, floruit: atqui cultum Sanctorum reliquiis exhibitum, vel à prioribus Ecclesiæ seculis viguisse ex Veterum scriptis compertum est. Nam Eusebius sic narrat, *Hist. lib. 7, cap. 19:* *Sanè Jacobi illius Cathedram qui primus Hierosolymorum Episcopus est constitutus... ad nostra usque tempora conservatam, fratres illius Ecclesiæ magnâ prosequuntur reverentiâ.* Cùm Polycarpus Martyr anno Christi 163 occubuisset, Judæi Proconsuli suaserunt ne cadaver illius donaret fidelibus, *ne forte... illud deinceps Christiani colere inciperent;* *ibid. lib. 4, cap. 15.* Judæis igitur persuasum erat, secundi seculi Christianos Martyrum reliquiis cultum religiosum impendere. Ecclesia Smyrnensis scripsit se Martyris ossa collegisse, quæ opportuno tempore publicè colerentur.

S. Augustinus, *Epist. 212*, Quintiliano commendans Gallam et Simpliciolam: *Portant secum, inquit, reliquias beatissimi et gloriosissimi Martyris Stephani, quas non ignorat sanc-*

titas vestra, sicut et nos scimus, quām conve-
nienter honorare debeatis. Innūmera alia præ-
 termittimus SS. Patrum, Scriptorumque ecclē-
 siasticorum testimonia, apud quos frequens oc-
 currit mentio venerationis religiosæ, quā per
 totum orbem Christianum exceptæ sunt Reli-
 quiae Sanctorum.

Dices: Deus occultum esse voluit corpus
 Moysis, ne Judæi illud colerent; ergo Deus
 Reliquiarum cultum improbat.

Resp. Dist. ant. Ne Judæi illud colerent
 cultu latriæ, *conc.*; cultu duliæ, *nego*. Quia
 Judæi in idololatriam erant propensissimi, Deus
 voluit corpus Moysis delitescere, ne supremum
 latriæ cultum, soli Deo debitum, in ipsum
 transferrent; ad illam idololatriam eò facilius
 adducti fuissent, quod Moyses stupenda tum in
 Ægypto, tum in deserto miracula patraverat:
 eximium illum leglatorem, cùm viveret, non
 adoraverant, quia ipsis prædicabat hujusmodi
 prodigia unius Dei virtute facta esse; cessante
 autem illâ admonitione, in eam idololatriam
 facile lapsi fuissent, ut ipsis posteà contigit
 erga serpentem æneum, cuius aspectu sanati
 fuerant, et quem eam ob causam confregit Rex
 Ezechias.

ARTICULUS V.

De Cultu Imaginum.

Inter eos qui imaginibus bellum indixére,
 nullus est qui in eas atrocius fuerit debaccha-
 tus, quām Leo Isauricus, Orientis Imperator.
 Anno 730, publico edicto jussit omnes imagines
 à templis submoveri, earumque usum aboleri,

et multos ipsarum defensores martyrio extinxit: unde *Iconomachus* fuit appellatus. Hujus filius *Constantinus Copronymus*, imperii et impietatis paternae hæres, coacto 338 Episcoporum Concilio, nefandum patris sui aduersus *imagines* decretum anno 754 confirmavit.

Copronymo successit *Leo* ejus filius, qui pari in sanctas *Imagines* odio desæviit. Post *Leonem* imperavit *Constantinus* cum *Irene* matre suâ, à quibus restitutus est *imaginum* cultus: eam ob causam congregandum curaverunt Concilium generale VII, anno 787, quod *Constantinopoli* inceptum, *Nicææ* absolutum est. Ibi autem sancitum fuit, sanctas *imagines* venerandas esse; qui autem aliter sentirent, anathemate percussi sunt. Extinctam *Iconoclastarum* hæresim rursus excitârunt seculo duodecimo *Albigenses*; decimo quarto, *Wiclefitæ*; decimo sexto, *Lutherani* et *Calvinistæ*. Contra quos sit sequens

CONCLUSIO.

Licitus est Imaginum Cultus.

Prob. 1.º Ex Script. Plurima enim subministrat rerum exempla, quæ licet inanimatæ, in maximâ veneratione habitæ sunt, approbante vel etiam jubente Deo: unum duntaxat, sed insigne exemplum proferemus. Quibus honoribus decorata fuerit Arca Domini nemo nescit: *Separavit Moyses tribum Levi, ut portaret Arcam Domini, Deuteron. 10, 8.* Cùm portaretur Arca, *cavete, aiebat Josue, ne appropinquetis ad Arcam, Josue 3, 4.* *Josue pronus cecidit in terram coram Arcâ Domini usque ad vesperam, tam ipse, quam omnes senes Israel,*

ibid. cap. 7, ¶. 6. Cùm Oza manum suam ad Arcam, ne fortè caderet, admovisset, *percussit eum Dominus super temeritate*, II. Reg. 6, 7. Ibidem narratur quàm insigni pompâ David Arcam in civitatem Sion transferri curaverit. Cur autem licitum erat Judæis Arcam, licet inanimam, tantoperè venerari? nonne quia Religionis instrumentum fuit, et quia ad ipsius conspectum procumbere, nihil aliud erat quàm Deum ipsum, quem in memoriam revocabat, adorare? atqui de imaginibus Christi vel Sanctorum non aliud dicimus aut sentimus. Ideò quippe honores ipsis impendimus, quia ad alia referuntur, quæ sancta sunt et veneratione dignissima; ergo licitus est earum cultus, nec idolatriam sapit.

Prob. 2.º Ex Conciliorum generalium Decretis. Synodus Nicæna II, quæ est generalis VII, anno 787, sic pronuntiat actione 7, tom. 7, Concil. : *Sequentes divinitùs inspiratum sanctorum Patrum nostrorum magisterium, et Catholicæ Traditionem Ecclesiæ... definimus... sicut figuram pretiosæ Crucis, ita venerabiles ac sanctas Imagines proponendas... congruenter ac sanctis Dei Ecclesiis.*

Concilium Tridentinum, aliorum vestigiis inhaerens, fidem Ecclesiæ perspicuè exponit, definitque sessione 25, Decret. de Vener. et reliq. Sanct., *Imagines Christi, Deiparæ Virginis, et aliorum Sanctorum in templis præsertim habendas et retinendas, eisque debitum honorem et venerationem impertiendam; non quòd credatur inesse aliqua in iis divinitas vel virtus, propter quam sint colendæ; vel quòd ab eis aliquid sit petendum; vel quòd fiducia sit in Ima-*

ginibus figenda, veluti olim fiebat à gentibus, quæ in idolis spem suam collocabant: sed quoniam honos qui eis exhibetur refertur ad prototypa, quæ illæ repræsentant: ita ut per imagines quas osculamur, et coram quibus... procumbimus, Christum adoremus, et Sanctos quorum illæ similitudinem gerunt, veneremur.

Prob. 3.º Rationibus theolog. 1.^a Deus in gratiam cultûs imaginum plurima patravit miracula, quæ in septimâ Synodo generali rese runtur: atqui Deus summè verax, summè Sanctus, cultum impium miraculis confirmare non potest; ergo cultus imaginum pius est ac laudabilis. 2.^a Cùm honore dignus est aliquis, eumdem sibi vindicant ipsius imagines: sic quia Rex vel Imperator cultu civili dignus est, ejusmodi cultus ipsius imaginibus impeditur; *nam qui adorat imaginem, in ipsâ adorat Imperatorem*, ait S. Athanasius, Orat. 3 contra Arianos, n. 5: atqui Christus et Sancti religioso cultu digni sunt, ut suprà probavimus; ergo et ipsorum effigies ac imagines. 3.ª Ecclesiæ de imaginum cultu doctrina in eo posita est, quòd res quasdam creatas et inanimas aliquâ veneratione prosequamur, quia alterius rei per se venerabilis sunt signa, illiusque memoriā revocant: atqui hoc ipsum admittunt Calvinistæ, qui nostras imagines tanto cum studio rejiciunt. Nonne enim censem Eucharistiam meram esse imaginem et figuram corporis Christi, meramque et inanimatam panis substantiam? atqui tamen Eucharistiæ cultum, honorem et reverentiam deberi unanimes docent: Albertinus, lib. 2 de Euchar., pag. 432, præcipit *ut suscipiatur reverenter*; Catechismus Ge-

nevensis, *ut dignè et reverenter*; Belgica Confessio, *cum summa humilitate et reverentia*; ergo si constare sibi velint, fateantur necesse est religiosum quemdam cultum imaginibus exhiberi posse, citra ullam superstitionis et idololatriæ labem.

Obj. 1.º Ille cultus non est licitus, quem Deus prohibuit: atqui Deus cultum imaginum prohibuit, Exod. 20: *Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem*; ergo cultus imaginum licitus non est.

Respondent nonnulli, eum duntaxat imaginum cultum à Deo Judæis fuisse prohibitum, qui sit latræ, solique Deo debitus. Illud, inquit, colligitur, tum ex his verbis antecedentibus: *Non habebis Deos alienos coram me: non facies tibi sculptile*, etc.; tum ex his consequentibus: *Non facietis Deos argenteos, nec Deos aureos facietis vobis*; tum ex isto mandato, Levit. 26: *Non facietis vobis idolum et sculptile... nec lapidem ponetis... ut adoretis eum*. Aliis probabilius videtur omnem cujuscunque imaginis usum et cultum fuisse Judæis yetitum, ad remoyendam scilicet idololatriæ occasionem, in quam eos propensissimos esse Deus noverat; idque inferunt, tum ex ipso Judæorum testimonio, tum ex moribus Judæorum, de quibus consule Josephum, lib. 2 de Bello Judaico, et lib. 17 Antiquit.

Sed quidquid sit de hâc controversiâ, certum est nihil ex prohibitione Judæis factâ colligi posse adversùs hodiernam Ecclesiæ de retinendis et colendis imaginibus consuetudinem, quia nimirum lex illa non fuit nisi ad tempus instituta, ob idololatriæ periculum, ad quam maximè proclives erant Judæi. Quinimò Deus ipse huic legi

derogavit, siquidem serpentem æneum erigi jussit, Numer. cap. 21, v. 8, ut qui eum inspicerent, à serpentium morsibus sanarentur. Duo etiam Seraphim super arcam poni voluit, ibid. cap. 25. Alia duo addidit Salomon quorum altitudo erat decem cubitorum, II. Reg. 6; potuit igitur Ecclesia, sublato idololatriæ periculo, imagines colendas proponere; quemadmodum potuit à lege abstinendi sanguine et suffocato Christianos eximere.

Obj. 2.º Concilium Eliberitanum in Hispaniâ, circa annum 300 celebratum, statuit, can. 36, *picturas in Ecclesiâ esse non debere*; ergo imaginum cultum non habuit ut licitum.

Resp. Dist. ant. Quia locus et tempus id postulabant, *conc.*; quia illicitus est imaginum cultus, *nego*. Ita se gessisse videtur Concilium Eliberitanum, quia tunc idololatriæ periculum probabiliter imminebat. Nam in plerisque illius Synodi actis, de iis agitur qui in idololatriam lapsi erant; exigebat igitur temporis ratio, ut imaginum usus à templis submoveretur: nihil est autem in prædicto Synodi decreto, undè colligi possit Patres Eliberitanos cultum imaginum habuisse ut illicitum.

Obj. 3.º In Concilio quod sub Constantino Copronymo Constantinopoli anno 754 celebratum est, decretum fuit ex omnibus templis et domibus privatis auferendas esse imagines, nullumque omnino cultum iis sine idololatriâ posse exhiberi: atqui Concilium illud maximæ auctoritatis esse debet, cui interfuere Episcopi 338, ergo, etc.

Resp. Nego min. Conventus enim ille merum fuit conciliabulum, et nullius planè auctori-

tatis : 1.º quia eam *Synodum non receperunt reliquarum Præsules Ecclesiarum, sed anathemati hanc transmiserunt; non habuit adjutorem... Papam,... sed nec consentientes sibi Patriarchas Orientis, Alexandriæ scilicet, Antiochiae ac S. Civitatis, id est, Hierosolymæ; Act.6, Concil. VII, t. 7 Concil.* 2.º Quia Imperator in sanctas imagines furibundus, è cujus nutu omnia suspensa erant, Præsulum libertatem violavit. 3.º Quia ejusdem Synodi acta à Stephano Papâ rescissa sunt, à tribusque simul orientalibus Patriarchis, et postmodùm ab universâ Ecclesiâ in septimo Concilio generali.

Obj. 4.º Concilium Francofordiense, anno 794, septimam Synodum, id est, Nicænam secundam, ideò damnavit, quòd cultum imaginum approbasset, et consentientes habuit tum Adrianum I, Papam, tum omnes Episcopos qui sub Caroli Magni ditione erant; ergo licitus non est imaginum cultus.

Resp. Nego ant. Concilium enim Francofordiense Synodum Nicænam secundam non propterea damnavit, quòd ab eâ probaretur cultus imaginum; sed quia errore facti credidit à Patribus Nicænis absolutum latriæ cultum imaginibus decerni. Huic errori occasionem dedit actorum Synodi Nicænæ in latinum sermonem mendosa conversio. Nam Constantinus Cypri Episcopus catholico certè sensu dixerat actione 3, tom. 7 Concil. : *Ego... (his decretis) consentio,... suscipiens et honorabiliter amplectens sanctas et venerabiles imagines : atque adorationem per latriam... soli Trinitati impendo.* Infidus autem interpres hanc confessionem sic latinè reddiderat : *Suscipio et amplector sanctas*

et venerabiles imagines, secundum servitium adorationis, quod Trinitati emitto.

Vitiosâ hâc versione delusi Patres Francofordienses, Synodum Nicænam rejecerunt, non quia imagines colendas statuerat; sed quia videbatur eum cultum imaginibus asserere, qui soli Trinitati deferri potest; sic enim habet Concilium Francofordiense, tom. 7 Concil.: *Allata est in medium quæstio de novâ Græcorum Synodo, quam de adorandis imaginibus... fecerunt, in quâ scriptum habebatur, ut qui imaginibus Sanctorum, ita ut Deificæ Trinitati,... adorationem non impenderent, anathema judicarentur.*

Obj. 5.º famosos quatuor libros qui *Carolini* nuncupantur, ex eo quòd vel ab ipso Carolo Magno, vel illius jussu conscripti fuerint. In his autem libris pius Imperator, consentientibus omnibus ditionis suæ Præsulibus, in Synodum Nicænam acerrimè invehitur, et quemlibet cultum imaginibus abjudicat; ergo Ecclesia Gallicana hujusmodi cultum ut illicitum reprobavit.

Resp. Nego ant. Librorum Carolinorum auctor, quisquis ille sit, in eo maximè Patres Nicænos redarguit, quòd errore facti putaverit eos latræ cultum imaginibus deferre, qui primo Decalogi mandato præcipitur; sic enim habet lib. 1, cap. 2, et lib. 4, cap. 17: *Non medioris est error, cum aliud adoratur religionis cultu, quam is qui dixit: Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies. Quis unquam sani capit is dixerit, vel dicenti consenserit, ut.... tale servitium exhibeatur picturæ, quale exhibetur Domino totius creaturæ?*

Auctor verò nequaquam omnem penitus ho-

norem ac reverentiam sanctis imaginibus dene-
gat. Ita quippe declarat, lib. 3, cap. 16, n. 81 : *Nihil nos in imaginibus spernamus præter adorationem.* Porrò qui nihil in imaginibus sper-
nit, præter *adorationem*, is profectò omnem
cultum religiosum ab illis non excludit.

Inst. Carolinorum librorum auctor eâ tan-
tum lege patitur imagines in templis collocari,
ut nullus ipsis exhibeat cultus : *omni*, inquit,
lib. 2, cap. 21, *suī culturd et adoratione se-
clusā*; ergo omnem ex imaginibus cultum ex-
cludit.

Resp. Nego ant. Hæc enim verba, *omni sūt
culturd*, de cultu latræ intelligit auctor : sem-
per enim, et maximè in toto cap. 21, lib. 2,
cultūs nomen usurpat pro adoratione soli Deo
debitâ : *Solum namque Deum*, ait ibidem, *co-
lere, adorare,... totius divinæ Scripturæ tuba
terribilis intonat.*

Obj. 6.º Synodus Parisiensis jussu Ludovici
Pii Regis anno 824 convocata, et in Concilium
Nicænum II et in cultum imaginum invehitur;
ergo eum damnavit ut illicitum.

Resp. Dist. ant. In cultum imaginum im-
moderatum, *conc.*; legitimū et moderatum,
nego. Ideò scilicet Præsules Gallicani Synodum
Nicænam carpunt et vellicant, quòd antiquis
præjudiciis decepti, existimarent Patres Nicæ-
nos cultum latræ Deo soli debitum in imagines
transtulisse, in iisque sanctitatis conferendæ
virtutem, quæ uni Deo competit, agnovisse;
de Græcis enim sic statuunt in Epistolâ ad Lu-
dovicum Pium, Concil. Gall. Suppl. pag. 109,
col. 1 : *Isti non mediocriter errarunt, qui eas
non solum coli et adorari sanxerunt; verum*

etiam sanctimoniam ab iis adipisci posse professi sunt. Sui igitur officii esse judicabant, illos nimirum effusos honores compescere ; sed ita tamen, ut à moderato imaginum honore se non alienos ostenderent : sic enim loquuntur in eadem Epistolâ ad Ludovicum Pium : *Imaginiæ Sanctorum stulta præsumptione non sunt confringendæ, et ad injuriam Sanctorum abolendæ; nec assertione superstitionis colendæ aut adorandæ; sed potius, hujuscemodi superstitione remotæ, juxta veram Religionem, memoriae et amoris causæ, ob recordationem eorum quorum imagines sunt, habendæ.* Non igitur quemlibet imaginum cultum rejicit Synodus Parisiensis, sed immoderatum duntaxat et superstitionis, quem errore facti Græcis imputabat.

TRACTATUS

DE MYSTERIO

SS. TRINITATIS.

UBI quæritur unitas Trinitatis, inquit S. Augustinus, lib. 1 de Trinitate, cap. 3, nec periculosis alicubi erratur, nec laboriosius aliquid quæritur, nec fructuosius aliquid invenitur. Summâ igitur cautione, labore magno et ardentí desiderio nunc opus est. Sed imprimis, in re tam arduâ, tam cogitatu incomprehensibili, requiritur mentis subjectio, quæ longè magis quam ratio subtilis prodesse potest: tantum enim mysterium scrutari, inquit S. Bernardus, temeritas est, credere autem pietas; de Considerat. lib. 5, cap. 8.

Mysterium SS. Trinitatis definitur, *Deus in tribus personis. In duobus ergo positum est, 1.º quod tres sint in Deo personæ realiter distinctæ; 2.º quod illæ tres personæ unam eamdemque habeant naturam, divinam scilicet. Ad significandum mysterium illud, aptè inventa est vox, Trinitas, cum, juxta vim nominis, idem sit ac trium unitas.*

Quatuor erunt hujusce tractatûs dissertationes: in 1.^â agemus de trinitate personarum in Deo; in 2.^â de consubstantialitate personarum seu quod unaquaque Deus sit; in 3.^â de processionibus divinis; in 4.^â denique, breviter absolvemus quæ spectant personarum divina-

rum relationes, subsistentias, notiones et varia cujusque nomina. Sed nonnulla in antecessum præmittere juvat de Hæreticis qui hanc fundamentalē Religionis Christianæ veritatem variis temporibus impugnaverunt.

Recensentur præcipui errores circa mysterium SS. Trinitatis.

Plures consultò omittimus Hæreticos qui, ab ipso Ecclesiæ exordio, vana deliria mentis ægræ disseminârunt, ut Simon Magus, Valentinus, Praxeas, etc.

1.º Errârunt hi omnes qui unicam in Deo admisere personam, tribus nominibus, Patris scilicet, Filii et Spiritûs Sancti insignitam, pro diversitate officiorum; ita inter alios, *Sabelliani*, à Sabellio eorum duce nuncupati. Deus, inquiebant, unicus in personâ sicut et in naturâ, modò ut Pater, modò ut Filius, modò ut Spiritus Sanctus apparuit: ut Pater, legem dando; ut Filius, carnem assumendo; ut Spiritus Sanctus, in Apostolos et Discipulos olim descendendo. Quod illustrare amabant exemplo solis, in quo tria, quæ tamen eadem sunt, observantur, figura nimirùm rotunda, illuminandi facultas, et calefaciendi virtus; primum Patri, secundum Filio, tertium Spiritui Sancto aliquatenus respondere affirmârunt.

2.º Errârunt hi omnes qui Verbi seu Filii divinitatem et consubstantialitatem cum Patre negârunt. Ita præ cæteris *Ariani*, IV. Ecclesiæ seculo, sic dicti ab Ario hæresiarchâ.

Arius, Presbyter Alexandrinus, blasphemando asserere ausus est, Verbum Dei meram

esse creaturam, cæteras ante factam, virtute cuius, tanquam causæ instrumentalis, omnia facta sunt; ipsum esse Dei filium, non naturâ sed gratiâ, et Deum nomine tenus. Damnatus est in Concilio Nicæno, generali I, quod convocavit Constantinus Magnus Imperator. In hoc per celebri Concilio asserta est divinitas Verbi, et vox *Homousios*, *Consumentialis*, Symbolo inserta.

In tres sectas divisi sunt Ariani: prima eorum erat qui rigidi Ariani dicebantur, pertinaciter asserentes Verbum esse creaturam, et nullo modo similem Patri secundum substantiam. Indè, quòd Filium Patri *anomoion*, id est, dissimilem esse contenderent, *Anomœi* dicti sunt. Nuncupantur quoque Aetiani vel Eunomiani, ab Aetio et Eunomio hujus factiosis principibus. Secunda secta fuit Semi-arianorum, qui impium Arii dogma temperantes, prædicabant Filium esse Patri non *homousion*, sed *homoiousion*, id est, similem in substantiâ. Tertia denique secta, Filium *homoion* seu similem esse Patri docebat, non in naturâ, sed externâ duntaxat repræsentatione, eodem ferè modo quo simulacrum exemplari suo simile est.

3.º Errârunt *Macedoniani*, qui, duce Macedonio Ariano, Spiritus Sancti divinitatem aggressi sunt, affirmantes illum meram esse creaturam, ministrum donorum Dei, naturâ et dignitate longè Deo inferiorem.

4.º Mysterium Trinitatis pariter destruebant, qui totidem naturas in Deo quot sunt personæ admittebant. Ita *Tritheitæ*, quorum dux fuit Philoponus, celebris VI Ecclesiæ seculo Phi-

Iosophus. Ii autem tres numericè distinctas in Deo naturas sicut et personas esse asserebant, ita ut Pater, Filius et Spiritus Sanctus similis omnino sed non unius forent naturæ, quemadmodum varii homines eamdem specie naturam habent, licet singuli propriam et individualem et nulli alteri communem retineant.

5.º Denique Lælius Socinus, ipsiusque nepos Faustus Socinus, à quibus secta *Socinianorum*, XVI Ecclesiæ seculo, errores jam diù obsoletos instauravere. Unicam in Deo personam admittunt, undè *Unitarii* quoque dicti; docent autem Christum Prophetam esse in veteri lege promissum, qui genus humanum exemplis suis informaret, sed merum hominem; Spiritum Sanctum verò, nihil aliud esse quam energiam seu virtutem et operationem divinam. Sic istorum hæresis ex Arii et Sabellii erroribus coalescit. Hanc armis subtilissimæ logicæ tueri conati sunt viri cæteroqui litterarum peritissimi, in primis Crellius, Wolkelius, etc.

DISSERTATIO PRIMA.

DE TRINITATE PERSONARUM IN DEO.

HIC rem habemus cum Sabellio et Socinianis, qui, ex jam dictis, unicam agnoscunt in Deo personam. Nos autem cum Ecclesiâ Catholicâ profitemur Patrem, Filium et Spiritum Sanctum, de quibus loquuntur Scripturæ, non esse tres unicæ personæ denominationes, sed tres reipsâ numero distinctas personas.

CONCLUSIO.

Tres sunt in Deo personæ realiter distinctæ.

ARGUMENTUM PRIMUM.

Ex veteri Testamento.

Loca veteris Testamenti quæ proferuntur in gratiam hujusce mysterii, non sunt ita clara ut per se et independenter à Traditione, trinitatem personarum certò evincant. Sed diffiteri nemo potest quin ipsa saltem collecta plurimùm valeant ad inclinandum in hanc partem incredulos tum ex Judæis, tum ex Hæreticis. Ex his nonnulla seligimus.

Genes. cap. 1, ¶. 26 : *Faciamus, inquit Deus, hominem ad imaginem et similitudinem nostram.* Ibid. cap. 3, ¶. 22 : *Ecce Adam, inquit Dominus ironice loquens, quasi unus ex nobis factus est;* et cap. 11, ¶. 7, rursùs loquitur Dominus : *Venite, inquit, descendamus et confundamus ibi linguam eorum.* Porrò, cur pluralis numerum in his textibus auctor sacer de Deo loquens adhibuit ? Certè nullà ex parte linguæ ipsius talis incumbebat necessitas ; aliundè ista pluralis numeri usuratio periculo plena videri poterat, ob magnam Judæorum in polytheismum propensionem ; ergo gravis incumbere debuit causa auctori sacro cur has loquendi formulas adhibuerit : quæ autem illa tanti momenti causa, nisi ea quam dicimus, videlicet pluralitatis personarum in Deo adumbratio ? Ita SS. Patres : S. Justinus, in Dialogo cum Tryphone ; Theodoreetus, quæst. 19 in Genesim ; S. Ambrosius, lib. 6 in Hexaemeron ;

S.

S. Basilius; S. Aug. lib. 11 de Genesi ad litteram; S. Cyrilus, lib. 3 contra Julianum.

Objiciunt Sociniani: Nihil probant adducti mox textus ex Scripturâ, 1.º quia fortè Deus ibi loquitur more hominum qui se ad aliquid magnum accingunt: *Liberemus*, inquit Annibal venenum hausturus, *liberemus diurnā curd populum Romanum*. 2.º Fortè etiam majestatis causâ pluraliter de se loquitur Deus, ut Reges facere solent, *Volumus*, *Imperamus*, etc. 3.º Deniquè dici potest Deus Angelos compellare, quorum ministerio imprimis in creatione usus est.

Resp. ad 1.um Nugatoriam esse Socinianorum objectionem et Deo prorsùs indignam, sicut probat S. Basilius, Homil. 9 in Hexaemeron: *Quis faber*, inquit, *solus ipse quidem*, *nec alio quoquam sibi cooperante stipatus*, *sibi ipsi admurmurat*, dicens: *Faciamus gladium*. Atque etiam si hoc apud homines qui operum magnitudine deterreri possunt, hoc valeret, in Deo certo certius obtinere non potest, *qui*, prosequitur S. Doctor, *neque indeterminatus est*, *neque ierum faciendarum magnitudiner tardari potest*.

Resp. ad 2.um Planè insolitum esse apud Hebræos, ut prima persona de se plurali numero loquatur; et certè, si Deus ibi propter majestatem et auctoritatem pluralem numerum usurparet, ita loqui debuisse vel semper, vel ut plurimùm, præsertim cùm legem in Sina daret, quod tamen non fecit.

Resp. ad 3.um Falsam omnino esse hanc evasionem, quia Deus hâc loquendi formulâ Angelos sibi æquiparare videretur. Deindè, in primo textu sermo dirigitur ad eos ad quorum

imaginem , et à quibus homo factus est : sed homo nec ab Angelis , nec ad eorum imagines factus est ; ergo , etc.

Trinitatem personarum etiam innuunt veteris Testamenti loca quæ Dei aut attributorum ejus nomen ingeminant , vel etiam ter repentunt . Isaiæ cap . 6 , ¶ . 1 , 2 et 3 : *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum... Seraphim stabant super illud... et clamabant alter ad alterum , et dicebant : Sanctus , sanctus , sanctus , Dominus exercituum* ; quod sic illustrat S. Ambrosius , lib . 2 de Fide , cap . 12 : *Quid sibi vult sub uno nomine sanctitatis trina repetitio?... Trina repetitio , cur , nisi quia Pater et Filius et Spiritus Sanctus sanctitate unum sunt ? Non dixit semel , ne Filium sequestraret ; non bis , ne Spiritum præteriret ; non quater , ne creaturas conjungeret : et ut ostenderet Trinitatis unam esse deitatem , cùm tertio dixisset , Sanctus , sanctus , sanctus , addidit singulariter , Dominus Deus sabaoth.*

Psal . 32 , ¶ . 6 : *Verbo Domini cœli firmati sunt , et Spiritu oris ejus omnis virtus eorum ; de quo sic habet S. Hieron : Ibi majestas Trinitatis manifestissimè declaratur : Dominus , Verbum , Spiritus Domini . Ps. 2 , ¶ . 7 . Dominus dixit ad me : Filius meus es tu , ego hodiè genui te . In quo apertè exprimitur , et Pater generans , et Filius genitus . Item , Ps. 109 : Dixit Dominus Domino meo... Ex utero ante luciferum genui te .*

Cæterū , benignâ dispositione et sapienti œconomiâ factum est , ut trinitas personarum obscurè tantū in veteri Testamento exprimeretur , cùm enim , inquit Theodore tus , tom . 4 , in Ægypto diutissimè versati essent Judæi ,

multorumque ibi deorum cultum didicissent, sapientissimus Deus nequaquam illis manifestè omnia Trinitatis mysteria tradidit, ne multitudinis deorum occasionem sumerent. Tamen Patriarchas et Prophetas tantum agnoscisse mysterium docent Theologi; et de Abrahamo innuere videtur Christus ipsi instillatam fuisse Messiae divinitatem, cum dicit, Joān. cap. 8, ¶. 56: *Abraham pater vester exultavit ut videret diem meum, vidi et gavisus est.*

ARGUMENTUM II.

Ex novo Testamento.

1.º Manifestam trium personarum in Deo distinctionem exhibet historia Baptismi Christi, Matth. 3, ¶. 16: *Baptizatus Jesus, confessim̄ ascendit de aqua: et ecce aperti sunt ei cœli, et vedit Spiritum Dei descendente sicut columbam, ... et ecce vox de cœlis dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Atqui ibi expressè tres personæ divinæ memorantur, Pater, Filius et Spiritus Sanctus.

Reponunt 1.º Sociniani reverè Christum ut personam à Patre distinctam hic exhiberi, sed non indè sequi ipsum esse filium Dei consubstantialem. Hæc difficultas satis refellitur ex his omnibus momentis quibus dissertatione sequenti divinitatem Filii adstruimus.

Reponunt 2.º Spiritum non esse personam, sed Dei virtutem et gratiam, quæ in Christo dilapsa est sub specie columbae, sicut et in Apostolos descendisse dicitur sub linguarum ignearum specie. At refelluntur, quia eodem prorsū modo Spiritus appellatur, quo Pater, quo Christus; ergo sicut admittunt Patrem et Filium veras

esse personas, idem de Spiritu Sancto dicant necesse est. Deindè de Spiritu dicitur quòd descendenterit, quòd apparuerit sub specie sensibili; adde quòd alibi dicatur revelare futura, ad ministerium deputare, varia dona hominibus largiri, docere: sed hæc omnia personis conveniunt, nec nisi absurdè tribuerentur meritis qualitatibus; ergo, etc.

2.º Joannis cap. 14, ¶. 16: *Ego rogabo Patrem, inquit Christus, et alium paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum;* et ¶. 26: *Paracletus autem Spiritus Sanctus quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, et suggeret vobis omnia quæcunque dixerim vobis;* et cap. 15, ¶. 26: *Cùm... venerit Paracletus quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me.* In quo textu expressa habetur trium personarum distinctio: Filii rogantis, Patris quem rogat, et Spiritus Sancti qui mittendus est, qui alter est Paracletus, similis Filio. Hoc testimonium urgent SS. Patres contra Sabellianos, ita S. Ambros. Orat. 5 contra Arianos: *Cum Christus de se loquitur, dicit, Ego; cùm de Patre, dicit, Ille; cùm de Spiritu Sancto, subjungit, Alium: nonne ergo manifestæ pertinaciæ est negare tres?*

3.º Epistolæ I Joan. cap. 5, ¶. 7: *Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum et Spiritus Sanctus, et hi tres unum sunt.* Porrò nihil expressius desiderari potest; ibi enim trium personarum distinctio apertè significatur, *Pater, Verbum et Spiritus;* ex alterâ parte naturæ unitas in hisce tribus personis declaratur, *et hi tres unum sunt.*

Sociniani, ut textūs propositi vim eludant,
 1.º negant ipsum esse genuinum Apostoli fœtum;
 2.º sensum illius corrumpunt. Quarum objectionum discussionem, ut potè prolixiorem, ad specialem hâc de re dissertationem, in fine tractatūs remittimus.

4.º Matth. cap. 28, ¶. 19 : *Euntes, inquit Christus, Apostolos alloquens, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.* In textu allato, tres distinctè exprimuntur personæ, Pater, Filius et Spiritus Sanctus; aliundè, cùm dicatur singulariter *in nomine*, non verò in nominibus, patet trium personarum quæ appellantur unum esse nomen, unam auctoritatem et naturam. Istud argumentum nostrum non est, sed SS. Patrum : Athanas. Orat. 3 contra Arianos ; Gregor. Nazianz. Orat. 13 et 49 ; Basil. lib. 3 contra Eunomium ; Hilar. lib. 2 de Trinit. ; Ambros. lib. 1 de Fide ; Epiph. Hæres. 62 ; Cyrill. Alexand. lib. 1 in Joan. ; Fulgent. lib. de Trinit. cap. 2 ; Pelagii Papæ, Epist. 16 ad Childebert. : *Dictum est, inquit, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, non in nominibus, ut et unum Deum per indistinctum divinæ essentiæ nomen ostenderet, et personarum discretionem suis demonstratam proprietatibus edoceret.*

Contra probationem deductam ex hoc textu S. Matth. insurgunt Sociniani : 1.º Ex textu S. Matth., inquiunt, minimè conficitur Spiritum Sanctum esse personam ; nomen enim Spiritus, in allato textu, significat tantùm qualitatem seu efficaciam et virtutem Dei. 2.º Ex eodem testimonio confici non potest Patrem et Filium et Spiritum Sanctum tres esse personas in unâ na-

turâ; istud enim, *in nomine*, Filio et Spiritui Sancto, sicut Patri applicatum, non probat nomen seu naturam his tribus esse communem.

Resp. ad 1.um Nego ant. In textu allato, voces Patris et Filii duas personas certo certius indicant; sic, v.g., in humanis, cùm de patre et filio loquimur, duas personas significare intendimus. Idem sentiendum est de Spiritu Sancto, in formulâ Baptismi appellato; vel enim nomen Spiritus ibi significat personam, vel qualitatem seu efficaciam et virtutem Dei, ut placet Socianis: atqui posterius dici nequit; nam Baptismus *in nomine Spiritus Sancti* dandus enuntiatur: atqui insulsè nimis diceretur Baptismum dari *in nomine* qualitatis alicujus seu efficaciæ; ergo Spiritus Sanctus in textu Matth. personam, non autem meram virtutem et efficaciam significat. Deinde, in formulâ Baptismi, Spiritus Sanctus ex æquo recensetur cum Patre et Filio, qui sunt personæ; tam igitur Spiritus ille peculiaris esse debet persona ab utroque distincta.

Resp. ad 2.um Nego ant. propter rationem allatam. Hinc Faustinus, de Trinitate adversus Arianos, c. 7: *Bene*, inquit, *nomen unum posuit, dicens in nomine Patris*, etc. *ut una principialis auctoritas crederetur indivisibilis, et perfectæ Trinitatis.* Et verò, inquiunt Theologi, S. Paul. Epist. I ad Corint. cap. 1, v. 13, manifestè supponit nos in nullius creaturæ nomine baptizari posse: *Nunquid... in nomine Pauli*, inquit, *baptizati estis?* Igitur, cùm ex textu Matth., Baptismus conferri debeat *in nomine Patris*, etc., manifestè sequitur personam Filii et Spiritus Sancti esse Deum, cuius natura una est.

ARGUMENTUM III.

Ex Traditione.

1.º *Ex SS. Patribus.* S. Clemens Papa, scriptor I seculi, in suâ ad Corinth. Epist. : *Vivit Deus, inquit, et Dominus J. C., et Spiritus Sanctus.*

S. Justinus Martyr, II exeunte seculo, in 1.^â pro Christianis Apologiâ : *Eum (Patrem), inquit, et Filium, et Spiritum propheticum colimus et adoramus.*

S. Irenæus, lib. 4, cap. 37 : *Adest ei (Deo Patri) semper Verbum et Sapientia, Filius et Spiritus, per quos et in quibus omnia liberè et sponte fecit, ad quos et loquitur dicens : Faciamus hominem, etc.*

Tertullianus, auctor III seculi, lib. contra Praxeam, cap. 2 : *Custodiatur œconomicæ sacramentum, quæ unitatem in trinitatem disponit, tres dirigens, Patrem et Filium et Spiritum Sanctum. Tres autem non statu, sed gradu; nec substantia, sed forma; nec potestate, sed specie: unius autem substantiæ, et unius statû, et unius potestatis.*

S. Athanasius, Alexandrinus Episcopus, IV Ecclesiæ seculo, lib. de Spiritu Sancto, versùs finem : *Trinitas sancta, inquit, et perfecta in Patre, et Filio, et Spiritu Sancto.... Pater enim per Verbum in Spiritu Sancto omnia facit: atque ita unitas Trinitatis servatur, et ita unus Deus in Ecclesid prædicatur... Trinitas autem est non nomine tenus... sed veritate et subsistendi ratione Trinitas.*

Cæteros IV seculi et subsequentium ætatum

Patres, in gratiam mysterii Trinitatis, exscribere superfluum esset, cùm omnes, etiam adversarii, fateantur ipsos hanc tenuisse fidem. Et reverà divinitas personæ Filii, necnon Spiritus Sancti solemniter propugnata, et definita fuit contra Arianos et Macedonianos, in Conc. Nicæno I, et Constantinopolitano I, generalibus, anno Christi 325 et 381.

Nec mirum cuiquam videatur, si paucos trium priorum seculorum Patres et Doctores, appellaverimus, alios enim exscribemus, ubi de divinis in particulari personis.

Cæterùm, ut omnium Patrum de Mysterio Trinitatis doctrinam, vel ex uno sancto Docatore, compertam habeamus, Aug. lib. 1 de Trinit. c. 4, n. 7, loquentem audire juvat: *Omnes, inquit, quos legere potui qui ante me scripsérunt de Trinitate,... hoc intenderunt secundum Scripturas docere, quòd Pater et Filius et Spiritus Sanctus unius ejusdemque substantiæ inseparabili æqualitate divinam insinuent unitatem; ideoque non sint tres Dii, sed unus Deus, quamvis Pater Filium genuerit, et ideo Filius non sit qui Pater est; Filiusque à Patre sit genitus, et ideo Pater non sit qui Filius est; Spiritusque Sanctus, nec Pater sit nec Filius, sed tantum Patris et Filii Spiritus, Patri et Filio... coæqualis, et ad Trinitatis pertinens unitatem.*

2.º Ex Symbolis. Ex Symb. Apostol.: *Credo in Deum Patrem omnipotentem... et in Jesum Christum, filium ejus unicum, Dominum nostrum....; et in Spiritum Sanctum.*

Ex Symb. Nicæno: *Credo in... Deum Patrem omnipotentem....; et in unum Dominum Jesum Christum, filium Dei unigenitum, et*

ex Patre natum ante omnia secula, Deum de Deo....; et in Spiritum Sanctum Dominum et vivificantem, qui ex Patre procedit; qui cum Patre et Filio simul adoratur.

Ex Symb. Athan. : *Fides catholica hæc est, ut unum Deum in Trinitate, et Trinitatem in unitate veneremur, neque confundentes personas, neque substantiam separantes: alia est enim persona Patris, alia Filii, alia Spiritus Sancti; sed Patris, et Filii, et Spiritus Sancti una est divinitas, æqualis gloria, coæterna majestas.*

ARGUMENTUM IV.

Ex Præscriptione.

Dogma trium in unâ Dei naturâ personarum ab Ecclesiâ Catholicâ IV seculo tenebatur, ut omnes consentiunt, et probatur evidenter ex definitionibus quas in Conc. Nicæno adversùs Arium, et in Conc. Constantinopolitano adversùs Macedonium edidit; ergo semper illud tenuit Ecclesia, et proindè dogma Trinitatis ab Apostolis descendens, divinitùs revelatum est.

Prob. consequentia: Vel enim dogma Trinitatis IV Ecclesiæ seculo ab omnibus Christianis creditum, etiam prioribus Ecclesiæ seculis credebatur, vel mutatio facta est in doctrinâ Ecclesiæ circa Trinitatem: atqui posterius dici nequit. Namque, si talis facta fuisset mutatio, assignari posset primus ejus auctor, locus, et tempus quo facta est: atqui tamen nihil ejusmodi assignari potest; ergo, etc.

Deindè, si mutatio facta fuisset, vel sensibilis, vel insensibilis: neutrum dici potest. 1.º Qui-dem mutatio sensibilis facta non est, cùm nulla

sint ejusmodi mutationis vestigia. 2.º Nec insensibilis mutatio facta est, quia in re tanti momenti, et ad Religionis Christianæ fundatum pertinenti, mutatio nulla fieri potuit, quin motus magni excitarentur, quin controversiae et disputationes moverentur, quin Concilia ex partibus oppositis congregarentur, quin scripta hinc et inde spargerentur: quæ omnia, mutationem, si qua facta fuisset, obviam et sensibilem effecissent; ergo circa doctrinam trium personarum in Deo insensibilis mutatio facta non est, aliundè nec sensibilis; ergo nulla facta est mutatio; ergo quod ab omnibus de trinitate personarum IV Ecclesiae seculo credebatur, illud et præcedentibus tenebatur seculis, et proindè traditum et creditum est ab Apostolis, et consequenter à Deo revelatum, ideoque firmiter credendum.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1.º Dogma Trinitatis fidelibus trium priorum Ecclesiae seculorum minimè cognitum fuit; ergo, etc.

Resp. Nego ant. Fidelium enim doctrina non distinguitur ab eâ quam Patres coævi trididerunt: atqui, ex probatis, Doctores trium priorum seculorum mysterium Trinitatis trididerunt; ergo, etc.

Inst. Si fideles primævi Trinitatem credidissent, jam Ethnici contra ipsos retorsissent argumenta quibus polytheismum impugnabant; deindè, Philosophi gentiles, unius Dei fidem habentes, Trinitatem irrisissent; postremò, Christiani inter Atheos nunquam fuissent à Gentilibus computati: atqui tamen posterius factum

est, nunquam autem duo priora; ergo fideles primævi Trinitatem non crediderunt.

Resp. 1.º Nego maj. Nōrunt enim omnes quantā curā Gentilibus sua occultaverint mysteria Christiani; mirum ergo nulli videatur, si passim non legantur in operibus à Paganis contra Religionem Christianam editis objectiones, quibus ista occasionem naturaliter præbet; quod enim ignoratur, impugnari nequit.

Resp. 2.º Nego min. Ut enim affirmari possit hæc varia variis non fuisse objecta, necessum foret ut omnia, vel saltem plura superessent nobis Gentilium contra Religionem Christianam opera: porrò contrarium se habet; temporum enim injuriæ, barbarorum invasiones, exemplarium ante inventam typographiæ artem minor copia, conversio mundi, ex quâ factum est ut de conservandis Gentilium scriptis nulla fuerit cura; hæc quatuor simul concurrerunt ad librorum ejusmodi ferè integrum extinctionem. Cæterū, quia supersunt adhuc paucissima Gentilium contra Religionem nostram scripta, in eis reverà legimus objectiones quas mysterium Trinitatis naturaliter parere debuit. 1.º Enim Celsus, apud Origenem, lib. 8, Christianis objicit quod Deorum multitudinem irriterent, et ipsi nihilominus adorarent Deum Patrem et Christum. 2.º Lucianus, in suo qui Philopatris inscribitur Dialogo, Trinitatis mysterium irridet. 3.º Fateor Christianos atheismi nonnunquam fuisse à Gentilibus accusatos, sed accusatio illa non probat ipsos non admisisse Trinitatem, sicut, patentibus adversariis, eadem accusatio non convincit Christianos nulli Deo fidem adhibuisse; hæc igitur Paganorum

adversus nostros patres calumnia, in hoc unicè fundatur, quod falsa numina respuerent.

Obj. 2.º Mysterium Trinitatis rationi evidenter contradicit; ergo, etc.

Resp. 1.º hanc, ubi de mysteriis agitur, procedendi methodum omnino vitiosam esse; sana enim ratio dictat ut in inquirendâ rerum altissimarum cognitione et supra captum humanæ rationis positarum, non ex lumine naturali, sed ex revelatione, cui falsum subesse non potest, argumentemur. Hic ergo gradum sistere, necnon adversariorum objectiones ex ratione petitas, ne audire quidem possumus; imò debemus, si minus in arte disputandi versemur, si, ut non raro contingit, eo defraudemur mentis acumine ad tricas explicandas et ad diluenda sophismata necessario. Tunc istud simplex ratiocinium omnibus argutiis quibus fidem nostram evertere tentat inimicus, oppnere sufficiat: Deus mysterium Trinitatis revealavit in Scripturâ, cuius facti testis est Patrum traditio, testis est Ecclesia, judex controversiarum infallibilis: atqui Deus nihil rationi evidenter contrarium revelare potest; ergo mysterium Trinitatis evidenter rationi non contradicit.

Resp. 2.º Nego ant. Namque, ut modò dicebamus, id quod à Deo revelatum fuisse probatur Scripturâ, Traditione, Symbolis, Ecclesiæ definitionibus, rationi contradicere non potest: atqui mysterium Trinitatis à Deo revelatum fuisse probatur ex Scripturâ, etc.; ergo, etc. Et verò, dogma Trinitatis à decem et octo seculis creditur in toto mundo, à doctis et rudibus: atqui repugnat dogma evidenter absur-

dum, præjudiciis et passionibus non favens, tam universaliter credi ; ergo, etc.

Itaque mysterium Trinitatis est quidem supra rationem positum, ita ut positivè ex lumine naturali demonstrari non possit, id est, certò et evidenter dèduci ex principiis evidentibus, ut satis indicat mysterii nomen, Trinitati impositum. Sed non est contra rationem sanam, ita ut negativè demonstrari non possit, solvendo nimis rùm objectiones quæ adversùs illud dogma fieri solent.

Inst. Repugnat evidenter rationi tria unum esse : atqui in mysterio Trinitatis, prout à Catholicis exponitur, tres personæ unum sunt; ergo, etc.

Resp. Dist. maj. Repugnat tria esse unum sub eodem respectu, *conc.*; sub diverso respectu, *nego*. Similiter *dist. min.*, *nego cons.* In Deo personæ sunt quid unum et idem ratione naturæ; nam una est numero in tribus personis essentia; tres verò sunt ratione personalitatis, cùm tres sint in Deo personalitates seu tres modi subsistentes et essentiales naturæ divinæ, qui realiter ab invicem distinguuntur; ergo non sunt tres sub eodem respectu sub quo unum sunt; ergo nullam contradictionem involvit mysterium Trinitatis, prout ab Ecclesiâ Catholicâ credendum proponitur.

Obj. 3.º Si tres sunt personæ quarum unaquæque Deus sit, erunt quoque tres Dii : atqui absurdum est admittere tres Deos; ergo absurdum pariter, etc.

Resp. Nego maj. Multiplicantur quidem personæ in Deo, sed non multiplicatur natura divina, quæ unica est, singularis et individua-

in tribus personis. Porrò , ubi una est et eadem numero essentia divina , non divisa , non multiplex , ibi unum Deum admittere necesse est.

Inst. 1.º Ex eo quòd Petrus sit homo , Andreas quoque , similiter et Joannes , manifestè sequitur tres dari homines ; ergo à pari , ex eo quòd Pater sit Deus , Filius quoque Deus , similiter et Spiritus Sanctus sit Deus , sequitur tres esse Deos.

Resp. Nego consequent. et parit. Disparitas est quòd in exemplo deducto ex homine , multiplicetur natura simul et persona , ita ut Petrus sit homo per humanam naturam specialem , individuam , numero diversam ab aliâ quâcunque humanâ naturâ ; item Andreas et Joannes individuam singuli naturam habent. In Deo autem persona Patris Deus est per eamdem numerum naturam quâ Filius unâ cum Spíritu Sancto Deus est.

Inst. 2.º Valet istud argumentum : Pater est persona divina , Filius est persona divina , Spiritus Sanctus est persona divina ; ergo tres sunt personæ divinæ ; valet , inquam , istud argumentum , ergo pariter valet istud : Pater est Deus , Filius est Deus , Spiritus Sanctus est Deus ; ergo tres sunt Dii.

Resp. Nego consequent. et parit. Quorum argumentorum si disparitatem deprehendere velis , utrumque paulisper evolve , hoc modo : Pater est persona divina , Filius alia distincta persona divina , Spiritus Sanctus alia quoque distincta persona divina ; ergo tres sunt distinctæ personæ : recta quidem conclusio. Similiter secundum explicat argumentum : Pater est Deus , Filius est idem Deus , id est , habet eamdem es-

sentiam divinam, Spiritus Sanctus est idem Deus; ergo tres sunt Dii: vitium posterioris conclusionis patet; melius concluderetur: ergo unicus est Deus.

Obj. 4.º Ex vulgari axiomate, Quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se: atqui tres personæ sunt quid idem cum naturâ divinâ; ergo sunt quid idem inter se.

Resp. Dist. maj. Quæ sunt eadem uni tertio sunt eadem inter se, sub eo respectu sub quo sunt eadem isti tertio, *conc.*; sunt eadem inter se sub alio quocunque respectu, *nego*. Itaque, quia tres personæ divinæ identificantur cum naturâ divinâ, sequitur quòd sub eo respectu idem sint inter se, ac proindè unicum Deum constituant; sed quia non identificantur ratione personæ, non sunt quid idem sub eo respectu.

Nota. Eadem difficultas indesinenter à Socinianis obtruditur, mutatis tantùm terminis, nec longius insumendum esse tempus nobis videtur in refellendis subtilitatibus quæ menti plurimùm defatigationis, fructûs verò aut elucidationis minimè afferunt. Ad summum quid conficient adversarii? rem esse arduam et incomprehensibilem mysterium Trinitatis? fatemur; alioquin evanesceret mysterium.

Unica est essentia divina summè perfecta: hæc eadem unica essentia tres relationes seu modos habet essentiales, subsistentes, immanentes, sine ullâ accidentis aut imperfectionis umbrâ. His tribus relationibus constituuntur tres personæ divinæ, quæ identificantur inter se ratione essentiæ, sed quæ à se realiter distinguuntur. Hæc tradit ratio lumine revelationis illustrata. Si verò ultrà progredi tentaverit,

caligant oculi, mens perturbatur nihil præter confusos conceptus deprehendere valens. Suæ ergo imbecillitatis conscientia, ad fidem cum humili subjectione confugiat.

DISSERTATIO SECUNDA.

DE CONSUBSTANTIALITATE PERSONARUM.

Ex præcedenti dissertatione constat Patrem, Filium et Spiritum Sanctum, non esse tantùm ejusdem personæ varias denominationes, sed tres personas realiter distinctas. Nunc expendendum venit utrùm tres illæ personæ sint consubstantiales, id est, eamdem naturam divinam habeant; quod ad istam reducitur quæstionem, an unaquæque ex illis Deus sit. Cùm enim fide pariter et ratione constet unicum esse Deum, certè Filius et Spiritus Sanctus non possunt esse naturâ Deus, quin unius sint cum Patre Deo substantiæ.

De Patris divinitate nulla esse potest difficultas: necesse est enim fateri aliquam personam esse Deum, alioquin nullus foret Deus; ergo saltem Patrem Deum esse admittant Hæretici. Hinc fidei nostræ professionem his verbis inchoamus quotidiè: *Credo in Deum Patrem omnipotentem.*

Divinitatem Filii et Spiritus Sancti à variis acriter impugnatam Hæreticis, ut jam diximus, dupli capite adstruemus.

CAPUT PRIMUM.

De Consuetudinalitate seu Divinitate Filii.

ISTUD, si quod unquam, gravissimi momenti dogma, tot vel etiam à primis Ecclesiæ seculis adversarios habuit, tam variis impugnatum est modis, ut in eo firmiter probando diutius nos versari congruum sit. Filium Dei promiscuè appellabimus *Verbum* et *Christum*, quia, ut demonstratur in *Tractatu de Incarnatione*, una est Verbi et Christi persona, et aliundè adversarii quos hinc refellendos habemus, Ariani nempè et Sociniani, hoc præcisè contendunt, *Christum salvatorem nostrum non esse Deum.*

CONCLUSIO.

Filius seu Verbum est verè Deus, Patri consuetudinalis.

ARGUMENTUM PRIMUM.

Ex Scripturā.

Ille verus est Deus, Deo Patri consuetudinalis, qui in innumeris Scripturæ locis dicitur filius Dei verus, proprius, et naturalis Deus ipse, Deus quid unum cum Deo Patre, cui attributa Dei maximè propria, æternitas, omnipotencia, etc., operationes divinæ, supremus cultus latræ soli Deo debitus conveniunt: atqui Verbum seu Filius, passim in Scripturis, etc.
1.º Verbum dicitur in Scripturis verus Dei

filius, proprius et naturalis. Psal. 2, ¶. 7 : *Dominus dixit ad me : Filius meus es tu, ego hodiè genui te.* Quem textum interpretatur ipse Apostolus, ad Heb. cap. 1, ¶. 4 : *Christus tanto melior Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditavit.* Cui enim dixit aliquando Angelorum : *Filius meus es tu, ego hodiè genui te?* Ergo non agitur eò loci de filiatione metaphoricâ per adoptionem ex gratiâ factam, sed de filiatione naturali per generationem ex substantiâ Patris; falsò namque diceret Apostolus Deum nulli Angelorum dixisse, *Filius meus es tu* : omnes quippe Angeli per gratiam sanctificantem verè sunt filii Dei adoptivi.

Joan. cap. 1, ¶. 18 : *Deum nemo vidit unquam : Unigenitus filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit.* Ibid. cap. 3, ¶. 16 : *Deus dilexit mundum ut filium suum unigenitum daret.* I Joan. cap. 4, ¶. 9 : *In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam filium suum unigenitum misit in mundum.* I Joan. cap. 5, ¶. 20 : *Scimus quoniam filius Dei venit, et dedit nobis sensum ut cognoscamus verum Deum, et simus in vero filio ejus.*

Matth. cap. 26, ¶. 63 : *Princeps Sacerdotum ait illi : Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis si tu es Christus filius Dei.* Dicit illi Jesus : *Tu dixisti.* Christus ibi pronuntiat se esse filium Dei eo sensu quo interrogatus fuerat à principe Sacerdotum : atqui certè summus Sacerdos intelligebat filium Dei naturalem et proprium, cùm ipse auditâ responsione Christi eum blasphemiae reum judicaverit. Ibid. cap. 16, ¶. 15, dicit Jesus discipulis suis : *Vos... quem me esse*

dicitis. Respondens Simon Petrus dixit : Tu es Christus filius Dei vivi.

Ut vim argumenti hujus elevent Sociniani, afferunt pauca Scripturæ testimonia, in quibus justi titulo filiorum Dei insigniuntur. At nullus est, vel leviter attentus, qui disparitatem non sentiat; quis enim Angelorum vel hominum dictus est unquam filius Dei ex ipsius *utero genitus*, *Filius verus, proprius, unigenitus?* Christum esse filium Dei naturalem probamus, non ex eo præcisè quod semel aut iterum filius Dei nominetur in Scripturis, sed ex eo quod pluries ut talis exhibeatur simpliciter et sine addito, vel cum adjunctis quæ filiationem ejus ad sensum maximè proprium determinant.

2.º Verbum in Scripturis passim appellatur Deus simpliciter et sine restrictione. Zach. cap. 11, ¶. 12: *Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos; et dixit Dominus (hebraicè Jehovah) ad me: Projice illud ad statuarium, decorum pretium, quo appretiatus sum ab eis.* Undè sic: Qui triginta argenteis aestimatus est à filiis Israel, ipse est Dominus Jehovah: atqui Christus is est quem reverè Judæi triginta aestimârunt argenteis, ipsique hoc vaticinium applicat Matthæus, cap. 27, ¶. 9; ergo, etc.

Observa autem, ut vim argumenti percipias, inter varia Dei nomina, nullum apud Hebræos augustinus esse et magis Deo proprium, quam istud *Jehovah* nomen, quod Deus sibi ipsi imposuit, Isaiae 42, ¶. 8: *Ego Jehovah, hoc est nomen meum: gloriam meam alteri non dabo.*

Jerem. cap. 23, ¶. 5: *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et suscitabo David germen justum: et regnabit rex et sapiens erit: et faciet*

judicium et justitiam in terra ; ... et hoc est nomen quod vocabunt eum , Dominus justus noster (hebraicè , Jehovah) : atqui , fatentibus Socianianis , qui venturus ibi prænuntiatur , ipse est Christus ; ergo , etc.

Isaiæ cap. 9 , ¶ . 6 : Parvulus natus est nobis et filius datus est nobis... et vocabitur nomen ejus admirabilis , consiliarius , Deus , fortis , pater futuri seculi , princeps pacis . Ex quibus et aliis veteris Testamenti , conficitur Prophetas omnes venturo Messiae tribuisse nomen Dei simpliciter , sine restrictione , imò cum omnibus characteribus qui soli et vero Deo convenient .

Non minùs luculenta sunt quæ ex novo Testamento proferuntur testimonia . Joan . cap . 1 : *In principio erat Verbum , et Verbum erat apud Deum , et Deus erat Verbum... omnia per ipsum facta sunt , et sine ipso factum est nihil quod factum est . Nihil isto sublimi exordio expressum magis invenitur . Quæ verba sic commentatur S. Ambrosius , lib . de Fide , cap . 5 : Erat , erat , erat , erat , ecce quater erat : ubi impius invenit quòd non erat ? Omnes autem hæreses hoc capite brevi Apostolus exclusit . Quod enim erat in principio , non includitur tempore ; non principio prævenitur ; ergo Arius conticescat . Quod autem erat apud Deum , non commixtione confunditur , sed manentis Verbi apud Patrem solidè perfectione distinguitur , ut Sabellius obmutescat . Quod verò erat in principio apud Deum , sempiternæ divinitatis in Patre et Filio inseparabilis unitas edocetur , ut erubescat Eudoxius et Eunomius .*

I Joan . cap . 5 , ¶ . 20 : *Filius Dei venit , et dedit nobis sensum ut cognoscamus verum Deum*

*et simus in vero filio ejus. Hic est verus Deus,
et vita æterna.*

Frustrà contendunt Sociniani, ut decretorum hoc testimonium eludant, pronomen, *hic*, ad Patrem referri, non ad Filium; ex illorum enim explicatione absurdus exsurgit sensus; nam cùm de Patre dictum fuerit superiùs, illum verum esse Deum, sensus Apostoli foret, Patrem verum Deum, esse verum Deum.

Ad Coloss. cap. 2, ¶. 9: *In ipso (in Christo) inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporali-ter.* I Joan. cap. 3, ¶. 16: *In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit.*

Apostolus Thomas, qui primùm credere abnuerat Christum à mortuis surrexisse, viso et attractato Jesu, admirabundus exclamat: *Dominus meus et Deus meus;* Deum ergo verum et sumnum intelligebat Apostolus, quam ut fidem confirmet Christus, addit: *Quia vidisti me, Thoma, credidisti: beati qui non viderunt et crediderunt,* Joan. cap. 20, ¶. 28 et 29.

Epist. ad Rom. cap. 9, ¶. 5: *Ex quibus, Israelitis scilicet, est Christus secundùm carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula.* Hoc testimonio invictissimè probatur Christi divinitas. Etenim 1.º vocatur *Deus*; 2.º additur, *super omnia*, quasi diceretur Deus summus, quod solius veri Dei proprium est; hinc Ephes. cap. 4, ¶. 6: *Unus Deus et Pater omnium, qui est super omnes.* 3.º Dicitur *benedictus in secula*, quod Dei summi elogium est, ut constat ex aliis Scripturæ locis, maximè Rom. cap. 1, ¶. 25: *Servierunt creaturæ potius quam Creatori, qui est benedictus in secula.* 4.º Apos-

tolus dicens Christum ex Judæis ortum esse, hanc restrictionem subjungit, *secundum carnem*, profectò ut indicet in Christo præter humanam, aliam ipsi suppetere naturam, divinam scilicet.

Hoc testimonio oppressi Sociniani, punctum in hoc textu figendum esse contendunt post ista, *ex quibus est Christus secundum carnem*, ita ut nova subindè inchoetur sententia in morem exclamationis, *qui est super omnia Deus (sit) benedictus in secula!* At hæc interpunctionis mutatio causam adversariorum desperatam prodit. 1.º Nullo nititur fundamento: porrò si cuivis concedatur ut proprio marte et ad libitum communem interpunctionem immutet, nihil erit adeò perspicuum, cuius sensus perverti facillimè nequeat. 2.º Series phasis hanc immutationem non permittit, quæ sermonis tenorem interrumpit; undè hæc verba, *qui est super omnia Deus benedictus*, nullam cum antecedentibus et consequentibus cohærentiam haberent.

Sociniani quosdam afferunt Scripturæ textus, in quibus nomen Dei creaturis tribuitur, Exod. cap. 21, ¶ 6, et cap. 22, ¶ 28; Ps. 81. At nihil indè erui potest contra probationem, 1.º quia vox hebræa *Elohim*, quæ creaturis aliquandò tribuitur, potentiam et auctoritatem sonans, applicatur raro iis qui in potentia constituuntur, non ita de nomine *Jehovah*, quod Deo proprium est, et tamen Christo tribuitur. 2.º In veteri Testamento, Dei nomen creaturis nonnisi plurali numero et cum restrictione aliquâ datur; sic Psal. 81: *Ego dixi dii estis.... vos autem sicut homines moriemini.* 3.º In novo Testamento, nusquam, sive plurali sive singu-

lari numero, Dei nomen creaturis transfertur: attamen Christus s̄epissimè in novo Testamento Deus dicitur; ergo verè Deus est.

3.º Verbum in Scripturis dicitur quid unum cum Patre, et ejusdem naturæ. Ad Philipp. cap. 2, ¶. 6: *Jesus, qui cùm in formâ Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo: sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens.* Qui in formâ Dei est et Deo æqualis, ille profectò naturam habet divinam: atqui, etc.; ergo, etc. Heb. 1, ¶. 3, *Christus est splendor gloriæ, et figura substantiæ ejus.*

Joan. cap. 10, ¶. 30: *Ego et Pater unum sumus.* Celebre testimonium, quo Patres s̄epissimè usi sunt ad convellendas hæreses. Quod enim intelligendum sit de unitate physicâ seu naturæ, plurima evincunt argumenta. Etenim 1.º Christus dixit, *ego et Pater unum sumus*, ut probaret se cum Patre suo eamdem habere potestatem, ita ut nullus è manu suâ oves eripiat: *Non rapiet oves meas quisquam de manu meâ.* *Pater meus quod dedit mihi majus omnibus est, et nemo potest rapere de manu patris mei: ego et Pater unum sumus.* 2.º Judæi intellexerunt Christum de unitate naturæ loqui, ut patet ex his eorum verbis, ¶. 33: *Lapidamus te de blasphemia, quia tu homo cùm sis, facis te ipsum Deum:* atqui Christus nedùm sententiam illorum correxerit, novis contrâ stabilivit momentis: *Si mihi, inquit, ¶. 38, non vultis credere, operibus credite, quia Pater in me est, et ego in Patre.* 3.º Joan. cap. 14, ¶. 9: *Qui videt me, inquit Jesus, Philippum alloquens, videt et Patrem:* *quomodo tu dicis: Ostende nobis Patrem?* ibi loquitur Christus de suâ cum Patre

Deo unitate, juxta quam omnis qui videt ipsum, hoc ipso videt et Patrem : sed talis unitas est naturæ ; ergo, etc.

Regerunt Sociniani : Christus rogans Patrem, Joan. cap. 17, ait: *Rogo, Pater, ut discipuli mei sint unum sicut et nos unum sumus*: atqui unitas discipulorum non nisi moralis esse potuit; ergo pariter Patrem inter et Filium moralis tantum obtinet unitas; ergo, etc. At non valet consequentia: saepius enim contingit ut verba eadem, pro variis de quibus agitur rebus, et propter adjunctorum discrepantiam, diversum exhibeant sensum: porrò ita se res habet in praesenti casu. Nam inter homines naturæ unitas evidenter repugnat: at vero inter Patrem et Filium naturæ communio, etsi non demonstretur sola ratione possibilis, saltem ipsi evidenter non repugnat; igitur sana ratio dictat ut verba Christi de unitate discipulorum ejus, metaphoricè accipientur; ipsius autem propositio de suâ cum Patre Deo unitate, litteraliter de communione naturæ intelligatur. 2.º Quæ Christus de unitate suâ cum Patre locutus est, ad sensum litteralem ex adjunctis pluribus inflexit, ut jam dictum est; quæ vero de unitate discipulorum pronuntiavit, nullibi in Scripturis ad sensum unitatis physicæ determinata sunt. Igitur quamvis eadem utrobique legantur verba, non ideo unus et idem sensus iis tribui debet.

At, *instant* Sociniani, in eodem quem adducunt Catholici textu, manifestè ostendit Christus se non esse verè Deum: cùm enim Judæi ipsum blasphemiae insimularent, eò quod se filium Dei prædicaret, Christus hanc protinus accusationem repellit, dicens se hunc titulum eodem

dem sensu usurpare, quo Scripturæ ipsæ cæteris hominibus applicant: *Nonne*, inquit, *Joan. c. 10*, *¶. 34, 35 et 36*, *scriptum est in lege vestrâ: Quia ego dixi: dii estis? Si illos dixit deos ad quos sermo Dei factus est, et non potest solvi Scriptura: quem Pater sanctificavit et misit in mundum, vos dicitis: Quia blasphemas; quia dixi, Filius Dei sum.*

At refelluntur. In hoc enim textu Christus non à pari sed à fortiori contra Judæos argumentatur, ita ut verborum ejus iste sit sensus: *Si judices in lege vestrâ dicti sunt dii, propter auctoritatem divinam, cuius participes facti sunt, quantò magis ego possum Dei filius ipse vocari, cùm à Patre fuerim eximiè sanctificatus, videlicet per unionem hypostaticam naturæ humanæ cum divinâ in personâ Verbi, et missus ut mundum illuminem, sanctificem, regam, et glorificem Deum.*

4.º *Attributa Deo propria, divinæ operaciones, de Verbo prædicantur, necnon cultus latriæ supremus ipsi adjudicatur.*

Supremum quidem dominium. Apoc. c. 19, ¶. 16: Rex regum, et Dominus dominantium.

Æternitas. Mich. cap. 5, ¶. 2: Et egressus ejus ab initio, à diebus æternitatis. Heb. 13, ¶. 8: Jesus Christus heri et hodiè, ipse et in secula. Apoc. c. 1, ¶. 8. Christus sic loquens inducitur: Ego sum alpha et omega, principium et finis, dicit Dominus Deus, qui est et qui erat et qui venturus est.

Omniscientia. Joan. cap. 21, ¶. 17: Domine, tu omnia nōsti, ait Petrus ad Jesum. Coloss. cap. 2, ¶. 3: In quo (Christo) sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ.

Omnipotentia et creatio. Joan. cap. 1 : *Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil quod factum est.* Ad Heb. c. 1 : Christus portans omnia verbo virtutis suæ. Coloss. c. 1, §. 16 : *In ipso condita sunt universa in cœlis et in terrâ, visibilia et invisibilia.... Omnia per ipsum et in ipso creata sunt.*

Supremus cultus latræ. Ad Philip. cap. 2, §. 9 : *Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium et inferorum.* Heb. c. 1, §. 6 : *Cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dixit : Et adorent eum omnes Angeli Dei.*

ARGUMENTUM II.

Ex Traditione.

1.º Quantumvis auctoritatem Traditionis spernere videantur Sociniani, non minus certum est eos invincibiliter eâ premi. Etenim si Patres et Doctores priorum seculorum Ecclesiæ, divinitatem et consubstantialitatem Verbi tenuerunt, eadem profectò in Ecclesiâ, cuius erant membra et magistri, vigebat fides : at verò si dogma consubstantialitatis Verbi creditum fuit ab Ecclesiâ priorum seculorum, ipsum sanè miraculis et Martyrum testimonio confirmatum est, et nemo dubitat quin primis temporibus in confirmationem fidei Ecclesiæ miracula facta fuerint, et Martyres innumeri sanguinem fuderint suum. Porrò dogma fidei miraculis confirmatum, et Martyrum sanguine obsignatum, veritate nititur ; itaque Traditione Patrum dogmati favere non potest, quin hoc ipso veritatem ejus demonstret.

2.º Ut sanum de veterum mente circa divinitatem Verbi feratur judicium , minùs ad unam aut alteram vocem ab eis prolatam , vel ad locutionem ab usu communi jam abhorrentem , sed ad eorum omnem doctrinæ seriem attendendum est . Qui enim ante exortam Arii hæresim de Verbo tractârunt , quia securiùs , ideò minùs cautè nonnunquam locuti sunt . *Antequam in Alexandriâ quasi dæmonium meridianum Arius nasceretur , innocenter quædam et minùs cautè nonnulli veteres locuti sunt ,* inquit S. Hieronymus , Apolog . 2.^ā contra Rufinum .

3.º Ad veram Patrum intelligentiam , illud imprimis utile est quod Theodoretus notat , Dial . 3 adversùs Hæreses , Patres nimirùm *cùm adversùs Hæreticos disputant , in extremam aliquandò partem declinare videri , imitantes agricolas , qui cùm incurvam viderint aliquam plantam , non eam solum ad rectam normam erigunt , sed etiam ultra directum in partem alteram inflectunt , ut vehementiori contrariâ inclinatione ad rectum statum perducatur .*

His præmissis instar principii solutionum , probatur thesis ex veteribus .

S. Clemens , Pauli adjutor et S. Petri in Romanâ Sede successor , in Epist . quam scripsit ad Corinthios , sic loquitur : *Ita sentire nos oportet de J. C. tanquam de Deo .*

S. Ignatius , Martyr et discipulus S. Joannis , in suis epistolis Christum pluries vocat Deum simpliciter et absque ullâ restrictione ; ipsum quoque impassibilem , omniscium et æternum esse docet .

Melito , Sardensis Episcopus , II Ecclesiæ seculo : *Christiani , inquit , adorant Deum*

*unum, et J. C. qui est Deus, et Dei ante omnia
secula Verbum.*

S. Justinus Martyr et scriptor II seculi, sic habet : *J. C. unus et solus propriè filius à Deo genitus est, non per abscissionem, tanquam dispertita esset Patris essentia... Cùm Verbum primogenitus Dei sit, Deus etiam est;... ita ut si dicta Prophetarum, quale est istud Davidis, Thronus tuus, ó Deus, in seculum seculi, intellexissent Judæi, non inficiati fuissernt ipsum esse Deum, singularis et ingeniti ineffabilisque Dei filium. Hic est qui ab initio fuit, qui novus apparuit; hic est ille semper existens.* Hæc omnia in operibus S. Justini dispersa collegimus, ut sibi mutuò lumen prætent; extracta sunt autem ex utrâque S. Doctoris Apologiâ, necnon ex ipsius Dialogo cum Tryphone.

S. Irenæus, Lugdunensis Episcopus et Martyr, eodem seculo, Ecclesiæ fidem exponit, his verbis, lib. adv. Hæreses, cap. 10 alias 2 : *Ecclesia per universum orbem usque ad fines terræ seminata, et ab Apostolis et à discipulis eorum accepit eam fidem quæ est in unum Deum, Patrem omnipotentem.... et in Jesum Christum filium Dei, incarnatum pro nostrâ salute, et in Spiritum Sanctum.*

Athenagoras, eodem II seculo, in Apologiâ ad Marcum Aurelium : *Quis non miretur cùm audiat nos qui Deum Patrem prædicamus, et Deum Filium, et Spiritum Sanctum, ... atheos vocari?*

S. Gregorius Thaumaturgus, in Confessione fidei, ait, *Verbum Dei esse verum filium veri Patris, Deum ex Deo, ... æternum ex æterno.*

His adjungere possemus Origenem, Tertullianum, S. Cyprianum, Lactantium, Arnobium, etc. : plurimum ex his testimonia descripta leges, ubi de divinitate Spiritus Sancti *ex Traditione*. Vide Bossuetum in opere cui titulus, *Avertissement aux Protestans*, 1.er et 2.me *Avertissem.*; necnon Bullum, Presbyterum Anghum, in suâ Nicænæ fidei defensione, qui tamen cautè legendus est, ob nonnulla erronea suæ Ecclesiæ, quæ quasi aliud agens operi suo interset.

Hanc priorum seculorum Traditionem confirmavit Concilium Nicænum, generale I, in quo definitum est unanimi consensu, credendum esse *in unum Dominum Jesum Christum, filium Dei, ex Patre natum, unigenitum; Deum ex Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero; natum non factum, consubstantiale Patri, per quem omnia facta sunt.*

ARGUMENTUM III.

Ex Præscriptione.

Illud fide catholicâ certum est, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum fuit: atqui dogma de Verbi consubstantialitate et divinitate ubique, semper et ab omnibus creditum fuit; ergo, etc.

Major est indubitata et ab omnibus admissa.

Itaque probatur *minor*, nempè, etc. Et 1.º quidem de temporibus quæ Nicænum Concilium subsecuta sunt, non est difficultas. A Concilio enim Constantinopolitano, quo Nicæna fides fuit confirmata, usque ad Tridenti-

num, Patres et Concilia eamdem veritatem unanimi et constanti consensu declarant, et aliundè fatentur adversarii. Lis igitur tantùm moveri potest de temporibus antenicænis.

Porrò à tempore Nicænæ Synodi, retrogradiendo usque ad Apostolos, eadem semper viguit in Ecclesiâ fides de Verbi divinitate. Res ita est, si nulla circa dogma hujusmodi mutatio contigerit: atqui reverà nulla contigit mutatio. Hæc enim invecta fuisse vel à Patribus Apostolorum immediatis successoribus, ut vult ipse Socinus, vel à Patribus Nicænis, ut contendunt alii Sociniani: atqui utrumque repugnat. 1.º Quidem repugnat mutationem hujuscē dogmatis invectam fuisse à Patribus immediatis Apostolorum successoribus; quippe ne admittatur talis hypothesis, plurima obstant, 1. natura ipsius dogmatis, totius Religionis Christianæ fundamenti, quod sanè ab Apostolorum successoribus ignorari non potuit, et multò minùs ab ipsis ex industriâ mutari, quin reclamaverint Christiani, avitæ fidei, præser-tim ab Ecclesiæ incunabulis, tenacissimi; et verò, hujus mutationis nec tempus nec locum nec auctorem assignare possunt adversarii. Obstant 2. monumenta tunc temporis, ex quibus compertum est, jam à temporibus Apostolorum, quām plures exstitisse pseudo-christianos Christi divinitatem impugnantes, qui ut hæretici et impii damnati fuerunt. 3. Obstant consectaria hujuscē mutationis. Namque si, ut supponunt adversarii, à fide in Christum merum hominem, quam priùs profitebantur Christiani, ad fidem Christi Dei et Patri consubstantialis transiissent, ergo ab

ipsis primævis temporibus semper Ecclesia idolatriam, veluti dogma Christianæ Religionis fundamentale docuisset, Christo mero homini honores divinos transferendo. Quis autem Christianus hæc admittere velit? Ergo 1.º repugnat talem mutationem à Patribus Apostolorum immediatis successoribus invectam fuisse.

2.º Nec minùs repugnat in hujusce dogmatis mutationem conspirasse Nicænos Patres. Siquidem circa dogma hujusmodi non potuerunt decipi, nec decipere voluerunt, nec potuissent etiamsi voluissent. 1. Decipi non potuerunt, cùm, ut historiâ constat, Patres Nicæni erant docti et ex diversis regionibus congregati. 2. Decipere noluerunt; erant enim ferè omnes pietate insignes, et ex iis non pauci Christi divinitatem inter acerbiora supplicia, etiam cum membrorum dispendio confessi fuerant. 3. Nec potuissent decipere etiamsi voluissent; vigebat enim tunc temporis fides universalis de Christi divinitate, quam docuerant Patres secundi et tertii seculi, ut jam probavimus. Præterea, ex disputationibus quæ ante Concilii Nicæni congregationem Catholicos inter et Arianos ortæ fuerant, notior erat priorum Patrum doctrina; ad illorum scripta indesinenter Arianos provocabant Catholici, quin tamen reclamarent Ariani. Imò, cùm deinceps voluerit Theodosius ut inter imperii sectas concordia iniretur, Ariani et alii Hæretici eò adduci minimè potuerunt, ut lis dirimeretur juxta doctrinam Patrum qui prioribus seculis floruerant, ut patet ex monumentis historicis. Ergo 2.º, etc.; aliundè, etc.; ergo, etc.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1.º Ex Scripturā. Proverb. cap. 8, de Sapientiā seu Verbo dicitur juxta LXX Interpretes : *Dominus creavit me initio viarum suarum*; ergo Verbum non est æternum, ac proinde non est Deus.

Resp. Nego cons. Fateor in versione græcâ LXX Interpretum, hanc legi vocem, *creavit*; sed textus hebraeus, cuius major est auctoritas, versioni vulgatæ concinit. Nam in textu primigenio non reperitur vocabulum *bara*, *creavit*, sed *canah*, *possedit*, ita ut meritò cum vulgatâ nostrâ legendum sit : *Dominus possedit me*. Porrò verbum, *possedit*, de generatione in Scripturis accipitur : sic enim Eva, Caïn cùm peperisset, exclamavit : *Possedi hominem per Deum*. Et verò alii, præter septuaginta Interpretes, Græci verterunt : *Dominus possedit me*, non autem *creavit me*, ut animadvertisunt S. Basil. lib. 2 contra Eunomium, et Greg. Nyss. lib. 1 contra eumdem. Cæterū, vox illa, *creavit*, de Sapientiā æternâ potuit enuntiari, absque ullo dispendio suæ æternitatis et improductoris ex nihilo : et reverè legimus in vulgatâ, Eccli. cap. 24, §. 14, quòd Sapientia *ab initio et ante secula creata* sit. Nam, ut loquitur Jansenius commentario suo in lib. Prov. c 8, *æternitas adjuncta creationi, satis indicat non propriè dictam creationem ex nihilo, quam impossibile est esse antequam quidquam faceret Deus, sed generationem et productiōnem esse intelligendam, assumendo nimirū ex verbo creavit nobis usitato, id quod divinæ generationi consonat, abjectis imperfectionibus,*

sicut hoc fieri solet in aliis benè multis locutionibus ad Deum translatis. Igitur emanatio Sapientiae seu Filii ex Patre dicitur generatio, propter ejusdem naturae communionem; creatio autem nonnunquam dicta est, propter defunctam productionis hujus conditionem.

Inst. Scriptura pluribus in locis apertè indicat Christum ex gratuitâ Dei electione assumptum esse ut esset Dominus omnium creaturarum: sic Hebr. 1, ¶. 4, dicitur *melior Angelis effectus*; Act. 2, ¶. 36, asseritur quod Deus Jesum *fecerit Dominum*; Coloss. 1, ¶. 15, nuncupatur *primogenitus omnis creaturæ*; ergo Christus est creatura, eximia quidem, sed Deo longè inferior.

Resp. Nego consequent. In his enim et similibus Scripturæ textibus, sermo est de Christo secundùm humanitatem, quam Deus gratiâ speciali inunxit, et ad summum dignitatis evexit, cùm illam conjungere hypostaticè dignatus est filio suo: ex quâ assumptione Christus, ut homo, est primogenitus, id est, præstantissimus inter creaturas, caput et princeps hominum et Angelorum.

Obj. 2.º Joan. cap. 17, ¶. 3: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum;* ergo Filius non est Deus; ea enim vis est vocis ejus exclusivæ, *solus*, ut ab ejus qui tribuitur tituli communione quemlibet submoveat, præter eum cui titulus ille adscribitur.

Resp. 1.º Nego consequent. Sensus enim textûs propositi iste est: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te Deum, qui solus es verus Deus;* ita ut exclusivum nomen, *solum*, non afficiat pronomen, *te*, quo Pater designatur, benè vero

nomen subsequens, *verum Deum*: at ex eo quod Pater sit Deus ille qui solus verè Deus est, minimè sequitur solum Patrem esse Deum.

Eadem responsio sic magis evolvi potest. Itaque fatemur verba Christi in objectione allata, prout latinè leguntur, ambigua esse, ita ut exclusivum nomen, *solum*, ex æquo ad pronomen, *te*, quo Pater designatur, vel ad nomen subsequens, *verum Deum*, referri possit. Pro variâ autem istâ conjunctione et phrasis constructione, diversus vel etiam oppositus exsurgit sensus; si enim vox, *solum*, afficiat pronomen, *te*, quo Pater significatur, tunc sensus erit solum Patrem esse verum Deum; si autem nomen illud exclusivum connectatur cum his verbis, *verum Deum*, is contrà sensus exsurgit: *Hæc est vita æterna ut cognoscant te Patrem esse Deum, qui solus verus est Deus.* Ex quo minimè sequitur personas Filii et Spiritus Sancti non esse quoque illum Deum qui solus verus Deus est. Aliud est enim solum esse divinitate praeditum, aliud est esse praeditum eâ divinitate seu naturâ divinâ quæ sola vera est: sic, v. g., cùm Rex aliquis propter bella intestinâ quemdam in supremæ auctoritatis consortium advoeat, ut ipsum rebellibus regium nomen affectantibus opponere possit, in hoc casu, si de legitimâ auctoritate privatis in colloquiis sermifiat, sanè dici potest de illo in communionem imperii vocato, ipsum esse praeditum eâ potestate regali quæ sola est legitima; alios verò qui rebellârunt, nullum imperandi jus habere. Nec propterea consequens est ipsum solum habere potestatem supremam; habet enim cum eo qui eum cooptavit in consortium supremæ potesta-

tis. Ita nunc omnes, præter Socinianos, credunt Patrem illum esse Deum qui solus verus est Deus, neque tamen propterea excludunt Filium et Spiritum Sanctum à divinitate; imò, confitentur hasce duas personas, unà cum Patre, illum esse Deum qui solus verus est. Igitur examinandum superest an exclusivum nomen, *solum*, in pronomen, *te*, vel in ista, *solum Deum*, cadat. Postremum istud amplectimur, 1.º ob alia Scripturæ testimonia, in quibus divinitas Filio et Spiritui Sancto tribuitur; 2.º propter legendi modum textûs græci; sic enim verbo ad verbum reddi debet: *Hæc est vita æterna ut cognoscant te illum solum verum Deum*; at verò ut nôrunt omnes, articulus, *illum*, interpositus pronomen, *te*, quod antecedit, segregat à consequentibus, *solum verum Deum*; ac proindè nomen exclusivum, *solum*, non cadit in pronomen, *te*, sed ista afficit, *verum Deum*. 3.º Ex ipsâ confessione adversariorum, nemipè Socinianorum: *Non est*, inquit Crellius, quòd quis putet nos vocem, *solum*, cum præcedenti vocula, *te*, si constructionem grammaticam species, connectendam censere: *obstat enim articulus, illum, voci, solum præfixus.*

Resp. 2.º Etiam dato quòd ista vox exclusiva, *solum*, pronomen, *te*, id est, Patrem afficiat, non ideò Filium et Spiritum Sanctum à consortio divinitatis excludit, sed tantummodò personas Deo Patri extraneas, id est, falsa Gentilium numina; quod facile probari potest ex aliis Scripturæ testimoniis, in quibus divinitas Filio et Spiritui Sancto sicut et Patri tribuitur, v. g., Epist. ad Rom. cap. 9, ¶. 5: *Chris-*

tus..., qui est super omnia Deus benedictus in secula. Act. Apost. cap. 5, ¶. 3, 4 : *Anania, cur tentavit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui Sancto.... non es mentitus hominibus, sed Deo.* Undè sic argumentor : Certè Scriptura non potest esse sibi contradictoria : atqui tamen sibi contradiceret, ex hypothesi quòd Pater solus diceretur Deus per exclusionem Filii ; ergo, etc.

Inst. Epist. I ad Corinth. cap. 8, ¶. 6 : *Nobis unus Deus, Pater, ex quo omnia... et unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia.* Undè sic argumentantur : S. Paulus in hoc versiculo explicans quis sit ille Christianorum unus Deus, solum appellat Patrem ; ergo Filius non est verè Deus.

Resp. Nego cons. Reverà S. Paulus in explicatione unius Dei, Patrem tantùm formaliter et expressè vocat, sed propterea Filium et Spiritum Sanctum à divinitatis unicæ consortio non excludit, quemadmodùm statim explicans quis sit unus Christianorum Dominus, ibique unicè Christum appellans, non ideo Patrem Dominum esse negat ; aliud est enim dicere Patrem esse illum Deum qui unus est, aliud dicere solum Patrem esse Deum unicum. In textu allato, prius ab Apostolo dictum est, non autem posterius. È contrà ibidem, si non expressis verbis, saltem æquivalenter divinitatem Filio adscribit, eum scilicet vocando *Dominum, per quem omnia* facta sunt. Ista solutio, etsi evidens per se, etiam Patrum suffragio muniri potest : *Miror, inquit Origen. in cap. 9 Epist. ad Roman., miror quomodo quidam legentes istud Apostoli : « Unus Deus Pater, ex quo omnia, et unus Do-*

minus Jesus Christus, per quem omnia, » negent Filium Dei Deum dici debere... Quid ergo de hoc Apostoli loco facient, in quo aperte Christus super omnia Deus nuntiatur? Sed non aduentunt, qui hoc ita sentiunt, quod sicut Dominum nostrum Jesum Christum non ita unum esse Dominum dixit Apostolus, ut ex hoc Deus Pater non Dominus esse dicatur, ita etiam Deum Patrem, non ita Deum unum esse pronuntiavit, ut Filius Dei non credatur Deus..., uterque autem unus est Deus.

Obj. 3.º Joan. cap. 14, ¶. 28 : Pater major me est, inquit Dominus Christus; ergo Christus non est Deus.

Resp. Dist. Christus secundum naturam ex Mariâ Virgine ductam minor est Patre, *conc.*; secundum naturam ipsi à Patre communicatam, *nego*: Seu Christus ut filius est hominis, minor est Patre, *conc.*; ut filius Dei unigenitus, *nego*. Itaque, juxta fidem catholicam, Christus est simul Deus et homo; *Verbum enim caro factum est*; propterea Christus Dominus de se ipso verba faciens, suam modò divinam, modò humanam respicit naturam. De se, prout est Deus, dixit: *Ego et Pater unum sumus*. Ad suam verò humanam respexit naturam, cùm ista quæ nobis objiciuntur verba protulit: *Pater major me est*.

Fuerunt tamen ex veteribus non pauci, qui hanc Christi locutionem, *Pater major me est*, de Christo ut æterno Patris filio interpretati sunt, quia Pater Filii principium est, eoque major idcirco vocari aliquatenus potest.

Eâdem distinctione solvi possunt quædam alia Scripturæ testimonia, juxta quæ Christus

dicitur *factus obediens, Deum habere caput, Deum precari*; hæc enim omnia de Christo, ut homine, prædicantur; ipse nimirùm ut homo, Patri obediebat, eum deprecabatur, et ut caput suum agnoscebat.

Obj. 4.º Marc. cap. 10, ¶. 18, cùm adolescens quidam Christum appellasset *bonum*, dixit ei Jesus: *Quid me dicis bonum? nemo bonus nisi unus Deus*; ergo bonitas essentialis Deo propria, Christo non convenit, cùm juvenem boni titulum ipsi tribuentem redarguat.

Resp. Nego cons. Non enim ita hunc juvenem allocutus est Christus ut sibi bonitatem essentialis Dei veri propriam detraheret, sed è contrà, ut prædictum adolescentem ad suæ divinitatis confessionem attolleret. Enim verò cùm juvenis ille ad Christum accessisset, ipsumque ut magistrum cæteris doctoribus legis similem compellasset, eum tamen vocando bonum, hanc nactus occasionem Christus, ita propriis eum verbis cogere voluit ad suam divinitatem confitendam, quasi nimirùm dixisset: *Si me purum hominem existimas, noli me bonum appellare; nemo enim bonus nisi unus Deus: aut si me agnoscis bonum, quidni me pariter Deum agnoscis?*

Obj. 5.º Ille non est Deus qui diem judicii ignoravit: atqui Christus ignoravit diem judicii, Marc. cap. 13, ¶. 32: *De die illo, ... inquit, nemo scit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, nisi Pater;* ergo, etc.

Resp. Dist. min. Christus, ut Dei legatus et ad homines edocendos missus, diem judicii nescivit, *conc.*; ut Homo-Deus et supremus omnium judex, *nego*. Ita respondet S. Aug. Conc.

1.^a in Psalm. 36 : *Quia Dominus noster Jesus Christus, inquit, magister nobis missus est, etiam filium hominis dixit nescire illum diem, quia in magisterio ejus non erat ut per eum sciretur à nobis.*

Inst. 1.º Christus absolutè dixit Filium ignorare diem judicii, nec ullam distinctionem notavit inter Filium ut Hominem-Deum, et ut Dei legatum; ergo, etc.

Resp. Nego cons. Qui enim sub aliquo respectu consideratus novit aliquid quod sub alio ignorat, is potest absque respectu distinctione ullà dicere, ipsum rei de quâ agitur ignarum esse, modò ipsius auditores hanc omissionem facile suppleant: atqui res ita contigit in eo quod nobis objicitur exemplo; nimirùm discipuli audientes Christum dicentem, *De die illo nemo scit, etc.*, apprimè noverant ipsum duplicein sustinere personam, propriam scilicet, et aliam ejus à quo missus fuerat.

Præterea, ignorare non poterant Christum, ut Hominem-Deum, scire diem et horam judicii; omnia enim quæ sibi coram ipsis tribuerat, ad hoc credendum ipsos inclinaverant; hinc facile intellexerant ignorantiam diei judicii cadere in ipsum præcisè ut legatum, quasi dixisset: Filius non est à Patre missus ut homines diem et horam judicii edoceat. Cæterùm, difficultas illa thesim nostram propriè non attingit: ex hoc enim textu ad magis sequeretur Christum, ut hominem, ante resurrectionem suam ignorasse diem judicii; et reverè ita ex veteribus opinati sunt pauci, in eo tamen non probandi, ut demonstratur in *Tractatu de Incarnatione*.

Inst. 2.º Atqui Filius omni ex parte diem

judicii nescivit; nam Matth. cap. 24, ¶. 36, *solus Pater* diem hunc scire dicitur.

Resp. Dist. Solus Pater per exclusionem creaturarum, *conc.*; per exclusionem Filii et Spiritus Sancti, *nego*. Itaque nomen exclusivum, *solus*, 1.º non excludit Filium Dei; sic enim loquitur Joan. cap. 16, ¶. 15: *Omnia quæcunque habet Pater, mea sunt*; 2.º nec Spiritum Sanctum, de quo sic habet Apost. I. ad Corinth. cap. 2, ¶. 10: *Spiritus... omnia scrutatur, etiam profunda Dei*.

Itaque novit Christus Homo-Deus diem et horam judicii; cur autem nos eam ignorare voluerit Deus, neminem suæ Religionis non ignorantum latet, nempè ut semper vigiles et in bonis operibus ferventes essemus; *exspectatio quippe perpetua*, inquit S. Basilius, lib. 4 contra Eunomium, *ferventiores ad pietatem reddit*; *id verò nosse, multum tempus interfuturum, negligenteriores... effecisset*.

Obj. 6.º Matth. cap. 20, ¶. 23: *Sedere... ad dexteram meam*, inquit Christus, *vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo*; ergo Filius minorem quam Pater habet auctoritatem, ac proindè non est Deus.

Resp. Nego consequent. Ex illo textu non concludi debet minorem esse auctoritatem Christi quam Patris, modò Christus ibi non neget suum esse largiri ut aliquis sedeat ad dexteram et sinistram suam, sed tantum neget suum esse hanc largiri gratiam duobus Zebedæi filiis, qui jure propinquitatis hanc postulaverant: atqui res ita est, ita ut verborum Christi sensus iste sit: *Sedere ad dexteram vel sinistram non est meum,*

id est, non debo dare vobis propterea quod cognati mei estis, sed quibus paratum est à Patre meo, id est, merentibus. Hanc solutionem exemplo familiari confirmant S. Chrysostomus, Theophylactus, et alii : Si Rex, inquiunt, coronam proposuisset ei qui cæteros currendo vinceret, ad ipsum verò quis coronam ab eo postulans accederet, cursu non expleto; profectò responderet ei non est meum tibi dare, sed cui parata est, id est, victori. Porrò sicut ex hâc responsione nullus concluderet summam non esse Regis potestatem, sed tantùm, factâ semel ab ipso præmii destinatione, non ipsius esse, id est, ipsum non debere coronam imme- rentibus dare : ita similiter majores regni cœlorum sedes, cum ab æterno sanctioribus paratæ sint, Christi non erat, id est, non debebat eas promittere duabus Zebædæi filiis, qui am- bitiosè ac jure propinquitatis eas postulaverant. Et verò, quod summa Christo competit auctoritas in præmiorum largitione, ex eo probatur, quod ipse dixerit : *Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terrâ.*

Dicet aliquis : Si Christi auctoritas æqualis sit auctoritati Patris, cur dixit, *quibus paratum est à Patre meo*, non autem, *à meipso paratum est*. Solutio facilis est. Etenim 1.º Christus dicendo, quibus paratum est à Patre meo, seipsum non excludit. 2.º Quia licet omnia opera externa tribus personis communia sint, quædam per appropriationem uni personæ, quædam alteri tanquam propria tribui solent; porrò quæ maxime postulant providentiam et potentiam Dei, Patri tribui solent : sed præparatio mercedum ad providentiam perti-

net ; mirum ergo nulli videatur si Christus dixerit , *quibus paratum est à Patre meo.* 3.º Ratio est quia Christus eodem sensu respondit quo fuerat interrogatus : respondit , non quatenus Deus , sed quatenus homo , eò quod jure propinquitatis filii Zebedæi priores regni cœlorum sedes expostulassent : sed Christus , quatenus Deus , propinquos non habet , et quatenus homo , non habet auctoritatem Patris.

Obj. 7.º *Joan. cap. 1, Vidimus gloriam ejus , gloriam quasi unigeniti à Patre ; ergo Christus verè ac propriè ex Deo non est genitus.*

Resp. *Nego consequent.* Nam particula, *quasi*, vim determinativam et non imminutivam retinet in textu proposito , ut constat ex allatis supra Scripturæ testimoniis , juxta quæ Christus dicitur filius Dei verus et proprius. Et verò , particula , *quasi* , in textu Græco verti potest in istam , *ut* , *vel* , *sicut* : porrò si legamus apud *Joan. cap. 1* : *Vidimus gloriam ejus , gloriam ut , vel , sicut unigeniti à Patre* , nulla amplius erit difficultas ; nec magis ex illâ versione sequitur Verbum , propriè loquendo , non esse unigenitum , quām ex eo quod Matth. cap. 14 , turbæ Christum sicut Prophetam habuerint , sequitur ipsas ut Prophetam verum non habuisse.

Obj. 8.º *Epist. I. ad Corinth. cap. 15 , ¶. 28: Cum subjecta fuerint illi omnia : tunc et ipse Filius subjectus erit ei... Patri nimirum , ut sit Deus omnia in omnibus.* Undè sic : Filius Dei , verè Deo subjectus , non est filius naturalis , nec proindè Deus : atqui Filius , ex Apostolo , subjiciendus est Deo ; ergo , etc.

Resp. non unam testimonii hujus afferri expositionem. Quidam intelligunt illud de Filio

secundum divinitatem suam, qui Patri subjiciendus dicitur, non ut inferior superiori, non ut minus præcellens principio suo, sed ut procedens principio suo, à quo naturam essentialiter accipit. Alii subjectionem illam Filio ut homini tribuunt, quibus assentimur.

Obj. 9.º Ex SS. Patribus. S. Justinus in operibus suis docuit, 1.º Patrem esse causam Filii; 2.º Filium esse primam post Deum potestatem; 3.º ipsum esse Patris administrum, et ab ipso faciendi omnia præceptum accepisse; 4.º Filium virtute ac consilio Patris genitum esse; 5.º Filium esse visibilem, Patre solo invisibili remanente; ergo S. Doctor negavit consubstantialitatem Verbi et ipsius cum Patre æqualitatem.

Resp. Nego cons. Hæc enim omnia in sensum catholicum absolutè inflecti possunt et debent, cùm ille Doctor tam expressa in gratiam divinitatis Filii alibi protulerit testimonia, ut suprà vidimus. Itaque

Resp. ad 1.um Quandò S. Justinus dixit Patrem esse causam Filii, tunc nomen causæ assumpsit loco principii, ut significaret Filium suam à Patre originem ducere, quod apprimè catholicum est. Et verò, Justinus, propter causæ nomen usurpatum, hæresis incusandus non est si multi Patres, tam Græci quàm Latini, consubstantialitatis Verbi defensores acerrimi, non modò ante, sed etiam post Concilium Nicænum, Patrem esse Filii causam, id est, principium affirmare non dubitaverint: atqui res ita se habet; v. g., S. Alexander, qui primus Arium damnavit; S. Basilius lib. 1 contra Eunomium; S. Gregorius Nazianzenus, Oratione 36 et 40;

S. Chrysostomus, Hom. 72 in Joan.; S. Hilarius, lib. 12 de Trin., etc. Nunc tamen ab illâ voce, cùm de generatione Verbi agitur, Theologi abstinent, propter perversum quem ipsi affingunt Hæretici sensum.

Resp. ad 2.um Cùm S. Martyr dixit Filium esse primam post Deum potestatem, noluit significare aliam Patris et aliam Filii esse potestatem, quandoquidem vidimus suprà Justinum docentem substantiam divinitatis Patrem inter et Filium non esse dispartitam, id est, divisam, sed utrique communem. Ipsius ergo in hâc efferendâ propositione mens fuit, Filium esse secundam personam quæ supremâ potestate instructa sit; nimirùm S. Doctor ibi usus est certâ quâdam libertate non omnino apud veteres insuetâ, juxta quam nomina essentialia personaliter accipiuntur.

Resp. ad 3.um Filius à Patre mandatum accepit faciendi omnia, hoc sensu quòd æternâ et essentiali generatione suâ, rationem et voluntatem creandi unà cum divinitate à Patre Deo acceperit. Patris verò in creatione mundi minister fuit, quia Pater sine intelligentiâ et ratione nihil operatur; Filius enim est Patris ratio subsistens et personalis: porrò uterque sensus ille catholicus est. Scio equidem has loquendi formulas sensu hæretico intelligi posse, in quantum iis significari potest Verbum esse naturæ inferioris. Hinc SS. PP., cùm has passim adhiberent Ariani, eas ut hæreticas rejecerunt; et ideo ab iis nunc abstinere debemus. Sed non ideo incusandi sunt Doctores qui eas nonnunquam ante exortam Arii hæresim usurparunt; tunc enim minus cautè, quia securiùs, loquebantur.

Resp. ad 4.um S. Justinus dixit Verbum à Patre genitum esse virtute ac consilio, non ut significaret generationem Verbi esse liberam ex parte Patris, sed ut ab eâ excluderet fatalem et cæcam necessitatem; quamvis enim Pater suum ex naturâ et essentialiter Verbum gignat, cæco tamen impetu non agit, cum, ex dicendis posteâ, Filius sit terminus cognitionis Patris.

Resp. ad 5.um Justinus asserit Filium esse visibilem, non quidem in naturâ à Patre ab æterno susceptâ; sed in formâ visibili quam asumpsit in tempore.

*Obj. 10.º Sic habet Origenes, auctor III seculi, lib. 8 contra Celsum: *Nonnulli sunt qui Christum esse illum universorum Deum temere affirmant; quod nos certè non facimus, qui credimus ipsi dicenti: Pater major me est;* ergo, etc.*

*Resp. Nego cons. Origenes enim in hoc textu redarguit Hæreticos qui personam Filii cum Patre confundebant. Itaque per ista tantum significare voluit, Christum distingui à personâ Patris, quem ibi designat nomine Dei ac Domini universorum. Quòd autem Verbi divinitatem admiserit Origenes, probatur ex eodem ipsius libro: *Unum, inquit, Deum Patrem et Filium colimus, quia scriptum est: Ego et Pater unum sumus.**

*Obj. 11.º Tertullianus contra Hermogenem, cap. 3: *Fuit tempus cum... Filius non fuit:* porrò quod omne tempus non præcedit, Deus non est; ergo Tertullianus negavit Filium esse Deum.*

1.º Alii difficultate oppressi, Tertullianum derelinquent: non enim multum, inquiunt, curandum est quod iste Doctor senserit; error hominis detraxit scriptis probabilibus auctoritatem, ut loquitur S. Hilarius. Hinc ipse S. Hie-

ronymus contra Helvidium, auctoritate Tertulliani pressus, sic uno verbo respondet : *De Tertulliano quidem nihil amplius dico, quam Ecclesiæ hominem non fuisse.* Quibus addere liceat, Patres Catholicos qui illum subsecuti sunt, hanc blasphemiam contra Verbum totis viribus impugnasse.

2.º Respondent alii *disting.* : Fuit tempus quandò Filius non erat secundùm nativitatem ipsius externam, id est, manifestationem ejus ac velut egressionem ex sinu Patris per mundi creationem, *conc.*; fuit tempus quandò Filius non erat secundùm ipsius nativitatem internam et personam ejus in sinu Patris verè formatam, *nego.* Itaque ut intelligatur solutio, observandum est Tertullianum in Verbo *Filio* duplē admisisse nativitatem, intrinsecam et extrinsecam : juxta primam, Verbum ab æterno procedens à Patre et in peculiari personâ subsistens, manet apud ipsum ; juxta secundam, Verbum seu sermo Dei, id est, Filius à Patris sinu in tempore progreditur, mundum creaturus. Prior nativitas vera est; posterior autem metaphorica est tantùm, non realis, et nullam in Verbo mutationem importat. Jam verò, cùm Tertullianus asseruit tempus fuisse quandò Filius non erat, locutus est de Filio juxta postremam hanc nativitatem spectato; nec propterea voluit negare veram et propriè dictam et ab æterno factam personæ Verbi générationem, ut evincunt plura Doctoris hujus testimonia. Sic lib. contra Praxeam, cap. 5 : *Ante omnia Deus erat solus, ipse sibi et mundus et locus et omnia. Solus autem, quia nihil aliud extrinsecus præter illum. Cæterū, ne tunc quidem solus; habebat*

enim secum, quam habebat in semetipso, rationem suam; scilicet, hanc Græci Logon dicunt; quo vocabulo etiam Sermonem, id est, Verbum appellamus.

Ut magis intelligatur mens Tertulliani et aliorum qui hujus loquendi modum imitati sunt, observandum est Verbum seu filium Dei, ex intellectu Dei procedentem, ideò Patris cogitationem seu rationem et sapientiam personalem vocari; et sicut in homine conceptus interior seu cogitatio interna, verbo et signis exterioribus novam quasi nativitatem accipit, ita ut sermo fiat et compleatur exterius; ita quoque ratio subsistens Patris, ab æterno concepta, facta est sermo, cum Deus in principio dixit: *Fiat... et factum est.* Sed nullus est qui non intelligat hanc comparationem non ad vivum resecandam esse, ita ut credatur aliquid ab æterno, Verbo defuisse, quod in tempore ad creationem acceperit.

Obj. 12.º Synodus Nicæna definivit Filium esse *homousion*, id est, consubstantialem Patri: atqui in hoc peccavit; ergo, etc.

Resp. Nego min. Nam vox *homousios*, id est, consubstantialis applicata Filio, significat ipsum esse unius et ejusdem cum Patre Deo substantiae: atqui sensus ille catholicus est, ut ex probatis constat.

Inst. 1.º Non legitur in Scripturâ Filium esse *homousion*, id est, consubstantialem Patri; ergo, etc.

Resp. Dist. ant. Non legitur quoad verbum, *conc.*; quoad sensum verbo expressum, *nego*. Certè in definitionibus suis Ecclesia novas potest adhibere voces, modo nihil novum dicat:

porrò ita se gessit; consubstantialis enim nomen quoad sensum in Scripturâ continetur, Joan. cap. 20, v. 30: *Ego, inquit Christus, ego et Pater unus sumus.*

Inst. 2.º In explicandis fidei dogmatibus, novis ac inusitatis non licet uti verbis: atqui vox, *consubstantialis*, ante Synodi Nicænæ iudicium inaudita erat; ergo, etc.

Resp. 1.º Nego maj. Cur novis vocibus pium experientibus sensum uti non licebit contra novas hæreses, quæ priscas voces catholici dogmatis enuntiativas in sensu distortos et pravos trahunt? non omnes *novitates vocum, sed profanas tantum devitare jubet Apostolus*, inquietabat olim Hilarius, Constantium alloquens.

Resp. 2.º Nego min. Consumentialis nomen non primùm à Patribus Nicænis inventum, nec ab ipsis in quaestione de divinitate Filii noviter usurpatum fuisse, testis est Eusebius in Epistolâ ad suos Caesarienses: *Novimus, inquit apud Socratem, lib. 1, cap. 8, quosdam ex veteribus doctos et illustres Episcopos et Scriptores, qui de Patris et Filii divinitate disserentes, nomine homousion usi sunt*; et quamvis Eusebio multa suppetierint antiquitatis monumenta facti quod enuntiat assertiva, et quæ temporum injuriâ jamdudum interierint, tamen non omnino nobis in tanto scriptorum veterum naufragio desunt testimonia, quæ hanc veritatem probent; Filium enim *homousion* ante Synodus Nicænam vocârunt et Dionysius, Alexandrinus Episcopus, et alter Dionysius Romanus, et Synodus Romæ congregata, ut testatur S. Athanasius, lib. de Synodis et de Decretis Synodi Nicænæ.

Inst. 3.º Synodus Antiochena sexaginta circiter annis ante Nicaenam habita, *homousion* rejicit in Paulo Samosateno.

Resp. Dist. ant. Rejicit *homousion* sensu per verso quem ipse ad invidiam et calumniosè affingebat Paulus Samosatenus, *conc.*; rejicit hanc vocem in se et absolutè spectatam, sive eo quem ipsi tribuunt Catholici sensu, *nego*. Itaque Paulus Samosatenus, qui erravit in eo quod assereret Christum esse purum hominem, ad deitatis consortium ex meritis subindè elevatum, nunquam proprio nomine dixit Christum esse consubstantialem Patri, sed potius ex hoc vocabulo, à Catholicis in explicando dogmate de divinitate Filii usurpato, sophisma contexuit, quo istud dogma convelleret, dicendo nimis ex consubstantialitate Verbi cum Patre Deo istud nimis sequi absurdum, tres videlicet in Deo esse substantias, unam quæ prior esset, et duas alias quæ ex eâ productæ fuissent: quemadmodum duo fratres consubstantiales enuntiari non possunt, quin simul triplex supponatur adesse essentia sive substantia, scilicet substantia patris, ex quâ fratris utriusque substantia velut decisa est. Hunc ergo voci, *Consustancialis*, male affixum sensum rejicit omnino Synodus Antiochena; ergo verè non dissensit à Synodo Nicenâ; fides enim non consistit in verbis, sed in sensu verbis affixo. Responsionis hujus auctor ipse est S. Athan. lib. de Synodis Ariminensi et Seleuciensi, qui sic concludit: *Utraque Synodus ex legitimâ causâ hoc modo alia, alio alia locuta est.*

Quidam difficultati propositæ aliter respondent, hoc scilicet modo. Synodus Antiochena,

inquiunt, damnavit *homousion*, sensu Pauli Samosateni, qui hâc voce, post Sabellium, significabat Patrem et Filium esse unius non tantum naturæ, sed etiam hypostaseos seu personæ. Illi autem nituntur auctoritate S. Hilarii, lib. de Synodis: *Male*, inquit n.º 81, *homousion Paulus Samosatenus confessus est, quia per hanc unius essentiæ nuncupationem, solitarium atque unicum esse Patrem et Filium prædicabat*. Hæc altera quorundam responsio, difficultatem sicut præcedens solvit. Ex èa siquidem clarè conficitur Patres Antiochenos non èo *Consustancialis* vocem respuisse sensu, quo postmodùm à Nicænis Patribus admissa fuit. Prior tamen responsio nobis præ istâ placet, eò quòd innitatur testimonio S. Basilii, quin etiam Athanasi, qui opinionem Pauli Samosateni et Concilii Antiocheni sensum melius assequi potuit.

Quæ objiciuntur ex lapsu Liberii et ex Concilio Ariminensi, jam soluta fuere in *Tractatu de Ecclesia*.

CAPUT II.

De Consustancialitate seu Divinitate Spiritus Sancti.

DUPLICEM esse Hæreticorum errorem circa Spiritum Sanctum vidimus: alii enim docent ipsum non esse personam à Patre distinctam, sed meram qualitatem seu Dei energiam: ita Sabelliani olim, et nostris temporibus Socinniani. Alii verò Spiritum Sanctum ut personam excellentem sed creatam habent: ita Ariani et

subindè Macedoniani. Priorem errorem jam confutavimus dissertatione primâ, ubi ex Scripturis et Traditione constanti ostendimus Patrem et Filium et Spiritum Sanctum tres esse personas distinctas et reales. Superest ergo ut posteriorem hæresim hic refellamus.

CONCLUSIO.

Spiritus Sanctus verè est Deus, Patri et Filio consubstantialis.

ARGUMENTUM PRIMUM.

Ex Scripturâ.

Ille verè Deus est, cui Scripturæ nomen Dei, attributa divina et divinas operationes tribuunt: atqui Spiritui Sancto passim Scripturæ tribuunt nomen Dei, etc.

1.º Quidem Spiritus Sanctus Deus nuncupatur. In Scripturis indistinctè dicitur Deum aut Spiritum Sanctum locutum esse per Prophetas, Isai. cap. 6, ¶. 9: *Dixit (Dominus exercituum, hebraicè, Jehovah): Wade, et dices populo huic: Audite audientes, et nolite intelligere;* Apostolus autem hæc verba Spiritui Sancto applicat, Act. c. 28, ¶. 25: *Benè Spiritus Sanctus locutus est per Isaiam... dicens: Wade ad populum istum, et dic ad eos: Aure audietis, et non intelligetis;* ergo Spiritus Sanctus qui hæc locutus est, ipse est Jehovah, Dominus exercituum; ergo, etc.

+ Act. cap. 5, ¶. 3, sic Petrus Ananiam compellat: *Cur tentavit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui Sancto?... Non es mentitus hominibus, sed Deo;* ergo Spiritus Sanctus est Deus.

Respondent Sociniani h̄ic affirmari tantùm Ananiam mentitum esse Spiritui Sancto simul et Deo, sed non exindè sequi Spiritum Sanctum esse Deum. Sed ex simplici lectione textūs patet Socinianos tricas pro more suo nectere ; nam Petrus non dixit Ananiam mentitum fuisse Spiritui Sancto simul et Deo ; sed ex eo præcisè infert Ananiam mentitum esse Deo, quia mentitus est Spiritui Sancto ; sic enim fieri potest textūs paraphrasis : Anania, quomodò satanas potuit te inducere ut mentireris Spiritui Sancto? Vide quanto tenearis criminē : sic enim mentiendo Spiritui Sancto, non ipsis hominibus, sed Deo mentitus es, Spiritus enim ipse est Deus.

I. Corinth. cap. 12, ¶. 6 : *Divisiones operationum sunt, idem verò Deus qui operatur omnia in omnibus* ; et ¶. 11, postquām enumerationem operationum fecit, rursùs concludit : *Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult,* ergo Spiritus ille Deus est, qui operatur omnia in omnibus.

Ibid. cap. 3, ¶. 16 : *Nescitis quia templum Dei estis?* et subindè addit Apostolus : *Et Spiritus Dei habitat in vobis?*

2.º Attributa divina Spiritui Sancto adjudicantur in Scripturis, et divinæ operationes.

Immensitas et ubique præsentia. Sapient, cap. 1, ¶. 7 : *Spiritus Domini replevit orbem terrarum.*

Omnipotentia. Psal. 32, ¶. 6 : *Verbo Domini cœli firmati sunt, et Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.*

Omniscientia. I. Cor. cap. 2, ¶. 10 : *Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei.* Joan.

cap. 16, §. 13 : *Cum venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.*

Creatio et conservatio. Psal. 103, §. 30: *Emitte Spiritum tuum et creabuntur, et renovabis faciem terrae.*

Resurrectio. Rom. cap. 8, §. 11 : *Quod si Spiritus ejus qui suscitavit Iesum à mortuis, habitat in vobis; qui suscitavit Iesum Christum à mortuis, vivificabit et mortalia corpora vestra.*

Justificatio. I. Corinth. cap. 6, §. 11 : *Abluti estis... sanctificati estis..., justificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi, et in Spiritu Dei nostri. Rom. cap. 5, §. 5 : Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.*

ARGUMENTUM II.

Ex Traditione.

+ 1.º *Ex SS. Patribus.* S. Justinus, Apolog. 1, n.º 6 : *Filium et Spiritum propheticum unam cum Patre colimus, et Deum solum adoramus.*

Athenagoras in Legatione pro Christianis : *Quis non miretur nos qui Deum Patrem prædicamus, et Deum Filium, et Spiritum Sanctum, atheos vocari?*

S. Clemens Alexand. in Pædagogo, lib. 1, cap. 6 : *Unus quidem est universorum Pater; unum est etiam Verbum universorum, et Spiritus Sanctus unus, et ipse est ubique.*

+ S. Dionys. Alexand. in responsionibus suis ad propositum Pauli Samosateni : *Non impunè foret is qui adversus Spiritum Sanctum blasphemus est; Spiritus autem est Deus.*

Tertullianus, lib. adversus Praxeam, cap. 13 :
Duos quidem definimus Patrem et Filium, et jam tres cum Spiritu Sancto; duos tamen deos nunquam ex ore nostro proferemus; non quasi non et Pater Deus, et Filius Deus, et Spiritus Sanctus Deus, et Deus unusquisque.

Ita pariter cæteri Patres. Ut autem magis patet fidem nostram de personâ Spiritûs Sancti, non recens fuisse inventam, sed eam primis Ecclesiæ seculis viguisse, non abs re erit hic referre testimonium auctoris pagani, secundo viventis seculo, qui professionem Trinitatis in ore Christiani clarius exhibit. Etenim Lucianus, vel auctor ejusdem seculi, in Dialogo qui *Philopatris* inscribitur, inducit Paganum qui à Christiano quærerit per quem Deum velit ut juret : *Quemnam igitur tibi jurabo?* cui respondebat Christianus : *Deum aliè regnantem, magnum, immortalem, cœlestem; Filium Patris, Spiritum à Patre procedentem: unum ex tribus, et ex uno tria.* Ad quem Paganus : *Non intelligo quid dicas: Unum tria, et tria unum.*

2.º *Ex Symbolis.* Nicænum Concilium profitetur se credere in Spiritum Sanctum. Concilium Constantinop. I, generale II, anno 381 : *Credimus in Spiritum Dominum et vivificantem, et ex Patre procedentem et cum Patre et Filio adorandum et conglorificandum, qui locutus est per Prophetas.* Et in Epistolâ synodica ad Episcopos Occidentis, centum et quinquaginta Patres Græci, inter quos S. Gregorius Nazianzenus : *Fides... nos docet credere in nomine Patris et Filii et Spiritûs Sancti, hoc est, in divinitatem, potentiam et substantiam unam Patris et Filii et Spiritûs Sancti, etc.*

3.º Haec Traditio confirmatur ex usu constanti Ecclesiæ baptizandi in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, quod argumentum contra Hæreticos imprimis urgebant SS. Patres; ex precibus Ecclesiæ, quæ Deo per Filium in unitate Spiritus Sancti semper orationes obtulit; ex illâ antiquissimâ doxologiâ : *Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto*; si enim Spiritui Sancto sicut et Patri et Filio ita danda est gloria, indè manifestum est ipsum unâ cum Patre et Filio verum esse Deum.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1.º Apostolus in omnibus fermè epistolis suis fideles salutat in Deo Patre et Christo, nunquam eis Spiritum consocians; ergo Deus non est sicut Pater et Filius.

Resp. 1.º *Nego ant.* Sic enim ad Corinth. II, cap. 13, ¶. 13, suam claudit Apostolus Epistolam : *Gratia Domini nostri Jesu Christi, et charitas Dei, et communicatio Sancti Spiritus sit cum omnibus vobis.*

Resp. 2.º *Nego consequent.* Quia talis omission ex aliâ causâ provenire potest.

Obj. 2.º Joan. cap. 16, ¶. 13 : *Spiritus veritatis, ... inquit Christus, non loquetur à semetipso, sed quæcunque audiet loquetur;* ergo Spiritus ille non est Deus.

Resp. *Nego cons.* Textus ille de Spiritu Sancto intelligendus est sicut iste, apud Joan. cap. 7, ¶. 16 : *Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me :* atqui textus iste posterior, non significat Christum velut discipulum à Patre Deo sumere doctrinam, sed unicè demonstrat Christum omnia sua et proindè doctrinam à

Patre suo essentialiter ducere, quatenus ab illo generatur; ergo similiter à seipso non loquitur Spiritus seu in quantum à semetipso est, sed quatenus à Patre et Filio procedit.

Obj. 3.º Epist. ad Rom. cap. 8, ¶. 26: *Spiritus postulat pro nobis*; et ad Ephes. cap. 4, ¶. 30: *Nolite contristare Spiritum Sanctum*: atqui Deus nec orationis, nec tristitiae capax est; ergo, etc.

Resp. ad 1.um textum: Spiritus Sanctus postulat pro nobis, id est, per gratiam suam facit ut postulemus.

Resp. ad 2.um textum: Contristari dicitur Spiritus Sanctus, quia facit ea quae homines contristati facere solent. Itaque verbum, *contristare*, metaphoricè intelligendum est in hoc textu, ob imperfectionem ipsi annexam, et in Spiritu Sancto verè impossibilem, sicut verbum, *pœnitere*, cum Deo in Scripturâ applicatur.

Obj. 4.º Nec Concilium Nicænum, nec ipsum Constantinopolitanum, quod contra Macedonianos congregatum fuit, expressis vocibus Spiritum Sanctum esse Deum unquam affirmavit; ergo divinitas Spiritus Sancti nondum fidelibus proposita fuerat, ac proinde, etc.

Resp. Nego cons. In Conilio Nicæno, ut nemo nescit, de sola Verbi divinitate actum est, quae sola tunc temporis impugnabatur ab Ario et ejus asseclis, nondum editâ hæresi Macedonianorum. Quid proinde mirum videri possit, si divinitas Spiritus Sancti non expressè definita ibi fuerit. Nihilominus fidem suam satis manifestam facit S. Synodus, cum profitetur se credere in Spiritum Sanctum, eodem prorsus modo quo paulò antè declaravit credendum esse in

Deum Patrem et in Verbum , Filium ejus con-substantialem.

Quod spectat Concilium Constantinop. , reverà nullibi vox , *Deus* , expressè de Spiritu Sancto asserta legitur , sive quia vox illa æquivoca et insufficiens fuerit , propter Hæreticorum fraudes , sive ob aliam quæ latet rationem . At profectò æquivalenter omnino exprimitur Spiritùs Sancti divinitas , ut nemo bonâ fide negaverit , quandò in Symbolo dicatur una cum Patre et Filio *adorandus* et *conglorificandus* , et insuper in Epistolâ synodicâ unam agnoscatur habere cum Patre et Filio *divinitatem et substantiam* . Quodnam clarius et expressius desiderari possit testimonium ?

Obj. 5.º Nonnulli ex veteribus Patribus non ausi sunt Spiritum Sanctum appellare Deum : sic inter cæteros , S. Hilarius qui in toto Tractatu de Trinitate , duodecim libros complectenti , ne semel quidem nomen Dei Spiritui Sancto tribuit. Imò S. Basilius negat Spiritum dicendum esse Deum ; sic enim loquitur , Homil. 17 : *Neque alienus est à gloriâ Dei Spiritus ; ... neque ipse Deus est* ; ergo.

Respondent 1.º Theologi , nonnullos reverà noluisse Spiritum Sanctum Deum expressè appellare , ob præpotentem Hæreticorum factiōnem , et ad vitandam persecutionem. Interea tamen fidem non dissimulabant , sed palam et voce et scripto declarabant , eamdem esse Spiritùs Sancti et Patris et Filii substantiam ; Spiritum Sanctum non esse creaturam , etc. Vocem *Deum* solummodò reticebant : quod silentium multi ex Catholicis culpârunt ; alii verò , et quidem illustres , excusârunt.

Resp. 2.º S. Hilarius manifestissimè divinitatem Spiritū Sancti tradit pluribus in locis, et imprimis in Comment. in Matthæum: Baptizamur, inquit, in nomine Patris et Filii et Spiritū Sancti, ut quorum est una divinitas, sit una largitio, nomenque Trinitatis unus est Deus.

Quod attinet ad S. Basilium, hujus eximii Doctoris tam luculenta passim legimus testimonia, quibus divinitas Spiritū Sancti adstruitur, ut extra dubium sit illum longissimè fuisse ab errore Macedonianorum; ideo quae nobis objiciuntur verba, vel mendasam lectionem exhibent, ut volunt nonnulli; vel benignius intelligenda sunt, quasi id unum exprimere voluerit, Spiritum Sanctum non esse Deum Patrem; vel alia quæcunque fingatur hypothesis, dummodò certum maneat planè orthodoxam fuisse Basiliī fidem circa divinitatem Spiritū Sancti. Nullum ex textibus S. Doctoris exscribemus, qui obvii sunt et noti; referre sufficiat auctoritatem S. Gregorii Nazianzeni, qui de Basilio sic testatur, in suâ Oratione funebri: *Licet Spiritum omnino Deum esse affirmaret, quemadmodum liquet ex iis quæ sæpius, dum tempus ita ferret, publicè prædicavit, neconon privatim interrogantibus expressè est confessus; manifestius tamen id fecit in sermonibus quos mecum habuit. Neque hoc simpliciter definiebat, sed quod non sæpius antè fecerat, horrendissimè se exsecrabatur, ac sibi ut à Spiritū gratid excideret imprecabatur, si Spiritum non æquè ac Patrem et Filium tanquam consubstantialem et ejusdem honoris veneraretur.*

Resumendo ea quæ istâ dissertatione longius

ob rerum gravitatem pertractata fuerunt, jam sive constat tres personas esse in Deo quarum unaquaque Deus sit, non propter similitudinem aliquam in naturâ, quæ similitudo repugnat, ut potè quæ supponeret tres substantias diversas et infinitas; sed propter participationem unius et ejusdem numero essentiæ divinæ, ita ut perfectè sint consubstantiales. Ex quo nonnulla fluunt consectaria.

COROLLARIUM PRIMUM.

Ergo tres Personæ divinæ sunt perfectè æquales.

Prob. Nam personæ quæ unam habent numero substantiam, unam proindè scientiam, unam voluntatem, unam potentiam et perfectionem, perfectissimæ sunt profectò inter se æqualitatis. Ideò in Symbolo Athanasiano dicitur: *In hac Trinitate nihil prius aut posterius, nihil majus aut minus, sed totæ tres personæ coæternæ sibi sunt et coæquales.*

COROLLARIUM II.

Ergo admittenda est in Deo personarum Circuminsessio.

Prob. Circuminsessio in divinis vocatur, *Mutua personarum divinarum in invicem existentia seu habitatio*, ita ut Pater in Filio, Filius in Patre, Pater et Filius in Spiritu Sancto, et Spiritus Sanctus in utroque sit. Atqui mirabilis illa circuminsessio naturaliter fluit ex eo quod tres personæ unam habeant naturam, à quâ sicut à se invicem nullâ prorsùs ratione di-

velli possunt. Hinc Christus, Joan. cap. 14,
¶. 11: *Ego in Patre, et Pater in me est.*

Nec difficultatem parit quod dictum est à Filio: *Ego exivi à Patre;* hæc enim significant duntaxat processionem Filii à Patre. Nec etiam ex illâ circuminsessione destruitur realis personarum distinctio, quæ fundatur in distinctione originis, ut infrà exponemus.

DISSERTATIO TERTIA.

DE DIVINIS PROCESSIONIBUS.

Ex præcedentibus dissertationibus certissimum manet, tres esse in Deo personas in unicâ Dei naturâ existentes. Nunc videndum an et quomodo personæ à se invicem procedant, sive originem ducant.

Processio in divinis definitur, *Origo unius personæ divinæ ab alterâ, seu à duabus aliis simul.*

Duplex à Theologis distinguitur processio, alia *transiens*, alia *immanens*. *Transiens* dicitur, quandò effectus processionis ponitur extra causam à quâ procedit: sic inter homines, filius ponitur extra patrem; *immanens* verò est processio, quandò terminus productus seu effectus processionis, intra principium suum est, et in ipso manet: sic cogitatio remanet in mente à quâ producitur. Processio rursùs dividitur in *perfectam* et *imperfectam*. *Perfecta* est, si productus terminus eamdem habet numericè naturam cum suo principio; *imperfecta* autem, si diversam habet saltem numericè naturam.

Quod prima Trinitatis persona ab aliâ non procedat, fide catholicâ est, et adeò clarum, ut nullum contradicentem experiatur. Nulla quippe est persona, à quâ Pater suam possit originem ducere. Hinc voces, *innascibilitas*, *improcessio*, excogitatæ à Theologis, ad significandum Patrem esse principium sine principio, nec suam ad alium referre originem. Hinc in Symbolo Athanasiano dicitur: *Pater à nullo est factus, nec creatus, nec genitus*. Duplici ergo capite agendum, an et quomodo Filius et Spiritus Sanctus procedant.

CAPUT PRIMUM.

De Processione Filii.

FIDE catholicâ certum est Filium ex Patre nasci per actionem quæ sit generatio omnis expers imperfectionis. Hoc præcipuum est et fundamentale in processione Filii, cui multas Theologi quæstiones interseruerunt difficiles, quas paucis expediemus.

Generatio est species quædam processionis, cujus vulgaris definitio sic se habet: *Origo viventis à principio vivente conjuncto, in similitudinem naturæ, ex vi processionis*.

Dicitur 1.º *origo*, id est, emanatio quâ productus accipit esse, non de nihilo per creationem, sed de alterius substantiâ. Dicitur 2.º *viventis à vivente*, quia generans et terminus generationis debet esse vivens; undè à verâ generationis ratione excluduntur quæcunque vitam non habent, ut metalla in visceribus terræ.

Dicitur 3.º *principio conjuneto*, quo significatur substantiam generantis conjungi, id est, communicari illi qui generatur, et illius substantiam fieri. 4.º *Vi productionis*, ita ut in modo procedendi reperiatur ratio cur ille qui procedit sit naturā similis principio suo, undē defectu illius conditionis, productio Evæ ex costâ Adami non fuit generatio, quia non vi productionis factum est ut Eva naturam similem Adamo haberet. Aliundē Adamus merè passivus fuit in productione Evæ.

Porrò generationis nomen ex usu communi et creatarum rerum similitudine ita in Deum transferri debet, ut illi omne quod inest crassum et cùm materiæ fece concretum detrahatur, cùm ad divina transit. Itaque *non hæc sunt in Deo corporaliter æstimanda*, inquit S. Ambrosius, lib. 1 de Fide, cap. 10 aliás 5, n.º 67; *incomprehensibiliter enim generatur Filius, impassibiliter generat Pater, et tamen ex se*, id est, ex substantiâ suâ generavit, Deus verus, Deum verum. *Tuas ergo illas divisiones et sectiones prius abjice*, inquiebat S. Gregorius Nazianz. Arianum confutans, Orat. 1 de Filio Dei; ac de incorporeâ illâ naturâ Dei quasi de corpore disputare desine; atque ita fortasse dignum aliquid generatione divinâ concipere poteris.

Circa aeternam Verbi generationem erravit hisce temporibus Harduinus, vir singularitate opinionum percelebris; docuit enim Verbum ratione sū non esse propriè filium, et consequenter ipsum ex Deo quidem ab aeterno, sed non per veram generationem procedere. His addidit humanitatem Christi, ob suam cum di-

vinâ Verbi personâ unionem hypostaticam, factum fuisse Dei verum naturalem et unigenitum Filium; ita ut actio transiens et libera per quam Deus sanctissimam Christi humanitatem primo suæ conceptionis instanti cum Verbo hypostaticè junxit, veri nominis sit generatio. In hoc posteriore erroris capite Harduinum secutus est Berruyerius, propter ea et alia damnatus.

CONCLUSIO.

Verbum procedit ex Deo per veram et perfectam generationem; ita ut principium Verbi verè sit pater, et Verbum verè sit filius.

Prob. 1.ª pars quòd processio Verbi sit vera generatio. 1.º Ex Script. Psal. 109, ¶. 1, 3: Dixit Dominus Domino meo... Ex utero ante luciferum genui te. Eccli. cap. 24, ¶. 5, sic loquens inducitur Sapientia: Ego ex ore Altissimi prodivi, primogenita ante omnem creaturam. Joan. cap. 1, ¶. 18: Unigenitus, qui est in sinu Patris, ipse enarravit. Ex quibus sic argumentor: Ille per veram generationem procedit, quem Dominus ex utero genuit, qui primogenitus, qui filius dicitur, et cuius principium pater nuncupatur: atqui ita se habet de Verbo Dei; ergo, etc.

2.º Ex SS. Patribus, inter quos sufficiat S. Gregorius Thaumaturgus Neocæsariensis Episcopus, in Confessione fidei: Unus Deus, pater Verbi viventis... perfectus perfecti genitor, pater filii unigeniti. Unus Dominus... Deus ex Deo, filius verus veri patris.

3.º Ex Symbolo Nicæno: Credo in Deum Patrem..., et in Jesum Christum Dominum,

filium Dei unigenitum, natum ante omnia secula. Et Symbolum Athanasianum : *Est ergo fides recta ut credamus quia Dominus noster Jesus Christus, Dei filius, Deus et homo est; Deus est ex substantia Patris ante secula generatus.*

4.º Nihil frequentius occurrit in Scriptoribus ecclesiasticis, quam mentio duplicitis in Christo generationis, temporalis et aeternae; ergo tanquam filius per veram generationem ex Deo Patre ab aeterno procedit.

Prob. 2.^a pars, quod scilicet illa generatio perfecta sit. 1.º Quidem argumento generali ex natura genitoris et geniti desumpto. Etenim generatio perfecti ex perfecto, defectu omni vacat, et suis omnibus numeris absoluta est: atque talis est generatio Verbi; Deus est enim ex Deo, perfectum ex perfecto, ut loquuntur Patres; ergo, etc.

2.º Expositione perfectionum et proprietatum quae Verbi processionem comitantur. 1.º Quidem Verbi processio seu generatio est *immanens*, juxta istud Joan. cap. 1, ¶. 1: *Verbum erat apud Deum*; et ¶. 18: *Unigenitus, Filius qui est in sinu Patris, ipse enarravit*; et c. 10, ¶. 38: *Pater in me est, et ego in Patre.*

2.º *Essentialis* est non contingens: *Naturaliter Patri convenit ut sit Verbi sui genitor*, inquit S. Athan. Orat. 2. Et vero, juxta fidem catholicam, Filius Patre suo minor non est: atque certe Patre inferior esset, si generatio ejus foret contingens, tunc enim potuisset non esse. Denique, Verbum est terminus cognitionis Patris: atque cognitio Patris non est contin-

gens, sed essentialis; ergo talis quoque esse debet Verbi generatio.

3.º *Æterna* est: Sequitur ex dictis; quod enim essentiale est, æternum sit oportet: *Egressus ejus ab initio*, inquit Michæas, loquens de Christo, à diebus æternitatis. Hinc S. Athan. Orat. 2: *Hominum est proprium, inquit, in tempore, ob naturæ imperfectionem, generare: Dei verò soboles æterna est, quia natura semper est perfecta.*

4.º *Substantialis* est: Illa enim processio substantialis dicitur, cuius terminus non accidentale quid et adventitium est, sed persona verè subsistens: atqui generationis Verbi terminus verè est persona realiter subsistens, ut jam probatum est; ergo, etc.

5.º Processio Filii omnem in humanis generationibus solitam imperfectionem excludit, divisionem, mutabilitatem et dependentiam. 1. Divisionem excludit: *In hoc humanam*, inquit S. Cyrillus, Thesauri assertione 6, *Pater naturam excedit, sine partitione gignens*. Et verò, quænam divisio in simplicissimo ente Deo fieri potest? 2. Mutabilitatem; ab æterno enim, ut jam diximus, Verbum gignitur, et in æternum gigni non desinet: *Semper gignit Pater*, inquit S. Aug. Epist. 238 aliás 174, n.º 24, *et semper nascitur Filius*. 3. Dependentiam excludit, cum Pater gignens Filium ipsi suam communicet naturam.

Obj. 1.º Deus est ens à se; ergo Verbum, quod est Deus, à Patre non procedit.

Resp. Nego consequent. Deus enim ens à se dicitur hoc sensu, quòd vi essentiæ suæ atque independenter à causâ extrinsecâ existat; Verbum

autem procedere dicitur, quatenus à Patre tanquam à principio intrinseco originem ducit: atqui ex hâc notione entis à se et procedentis ab alio, patet nullam inter utrumque dari veram incompatibilitatem; ergo quamvis Deus sit à se, minimè sequitur Verbum, quod est Deus, ab alio suam non ducere originem.

Inst. Deus est primum principium: atqui primum principium ab alio procedere nequit; ergo Verbum Deus ab alio non procedit.

Resp. Dist. maj. Deus est primum principium omnis creaturæ, *conc.*; eo sensu quòd nulla sit in Deo persona quæ ab aliâ procedat, *nego*. Solutio patet.

Obj. 2.º Si Verbum à Patre gigneretur, jam Pater Verbo prior esset: atqui Verbo, quod Deus est, nihil prius esse potest; ergo, etc.

Resp. Dist. maj. Si Verbum à Patre gigneretur, jam Pater Verbo prior esset prioritate originis, *conc.*; prioritate dignitatis vel temporis, *nego*. Itaque cùm Filius ex Patre sit, certè juxta originem posterior est illo; at ejusdem est cum Patre suo dignitatis et antiquitatis; ipsius enim naturæ communicat.

Inst. 1.º Dignior est causa effectu suo; ergo si Pater gignat Filium, dignior est illo.

Resp. Nego cons. Quia Pater generando Filiū, non est, propriè loquendo, causa illius, sed principium: atqui principium termino suo non est dignius, maximè si, ut in præsenti contingit, terminus ex principio essentialiter fluat, ipsique consubstantialis sit.

Inst. 2.º Ex axiomate, *Beatus est dare quàm accipere*; ergo si Pater ortum Filio det, tunc isto dignior et perfectior est.

Resp. Nego cons. Non enim verificatur axioma in his quæ necessariò, sed in his quæ liberè dantur: atqui Verbum essentialiter, non autem liberè gignitur à Patre; ergo nihil dignitati ejus præfatum detrahit axioma.

Inst. 3.º Si Verbum procedat ab alio, jam dependens est, sicut filius à patre suo pendet; ergo, etc.

Resp. Nego ant. Verbum enim ex Deo procedens, non pendet ab eo quoad existentiam, cùm tam essentiale sit Verbo ut gignatur, quàm Patri ut gignat eum. Nec etiam pendet quoad voluntatem, quasi jussa Patris exsequi, propriè loquendo, teneatur, cùm ipsius velle idem sit ac velle Patris, propter naturæ identitatem.

Obj. 3.º Esto, Verbum à Deo procedat, saltem processio illa veri nominis generatio non est; ergo, etc.

Resp. Nego ant. ob probationes suprà allatas.

Inst. 1.º Generatio imperfectionem sonat; ergo illam Verbo, quod perfectum est, tribuere non licet.

Resp. Dist. ant. Imperfectionem sonat in creatis, *conc.*; in divinis, *nego*. Itaque generationis humanæ defectus in divinam transferri non debent, nec ex nominis identitate hinc et illinc perfecta conjicienda est similitudo. Certè multa in Deum alia conferuntur ex creaturarum similitudine, quæ diverso ab eis modo præstantissimæ illi naturæ conveniunt.

Inst. 2.º Loca Scripturæ quibus nituntur Theologi ad probandum processionem Verbi esse veram generationem, metaphoricè intelligi debent, v. g., istud Psalmi 109, v. 3: *Ex utero*

ante luciferum genui te ; Deus enim uterum non habet.

Resp. Dist. ant. Metaphoricè intelligi debent, id est, de generatione Spirituum propriâ, *conc.*; de figuratâ generatione, *nego*. *Ineffabilis illa generatio*, inquit Aug. lib. 1 contra Maximinum, cap. 7, *etiamsi ex utero Patris accipitur, hoc significatum est, quia de se ipso, hoc est, de substantiâ sud, Deus Deum genuit.*

Obj. 4.º Quòd processio Verbi sit veri nominis generatio non probatur ex his Scripturæ locis quæ Christum ut filium Dei, unigenitum Patris, et filium Dei proprium exhibent; ergo, etc.

Resp. Nego ant. Ista enim intelligi debent de Christo ut Deo : atqui Christus, ut Deus, vocari non potest filius Dei, quin ejus processio à Patre veri nominis sit generatio; divina enim filiatio divinam supponit generationem.

Inst. 1.º Loca Scripturæ in quibus Christus vocatur filius Dei, unigenitus Patris, et filius Dei proprius, intelligi possunt de Christo secundùm humanitatem, quatenùs scilicet ista, operante Spiritu Sancto, in utero beatæ Virginis formata est; ergo, etc.

Resp. Nego ant. 1.º Quia si ob causam in objectione datam, Christus esset filius Dei unigenitus et proprius, jam Spiritûs Sancti filius appellaretur, cùm formatio corporis ejus in utero Virginis Spiritui Sancto tribui soleat: atqui tamen nunquàm in Scripturâ aut Traditione filius Spiritûs Sancti vocatur; ergo, etc. 2.º Hâc de causâ Christus non potest dici filius Dei, si actio divina corporis Christi productiva non sit vera generatio: atqui res ita est; nam

generatio definitur, *Origo viventis à principio vivente conjuncto, in similitudinem naturæ:* atqui evidens est istam generationis definitionem nullatenus convenire actioni per quam corpus Christi à Spiritu Sancto in utero Virginis formatum est; ergo, etc.

Inst. 2.º Luc. cap. 1, ¶. 35, sic legitur: Spiritus Sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi; ideoque et quod nasceretur ex te sanctum, vocabitur filius Dei: atqui in hoc textu particula causalis, *ideo*, manifestè significat actionem Spiritus Sancti productivam corporis Christi in utero Virginis, esse rationem ob quam Christus ibi vocatur filius Dei, et proindè actionem illam Spiritus Sancti veri nominis esse generationem.

Resp. Nego min. Tota enim Patrum Traditio hunc textum S. Lucæ intellexit de æternâ Christi filiatione: porrò nefas est ab illis in expositione Scripturarum recedere, ergo, etc. Nec contrarium evincit particula causalis, *ideo*; ipsa enim non semper causam rei formalem, sed aliquandò meram eventuum consensionem denotat, ita ut textus S. Lucæ propositus sic redi possit: *Spiritus Sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi:* ex quo sequitur Sanctum in utero formandum tuo, fore Deum, Deique filium; congruum est enim ut si Deus nasci velit, ex Virgine nascatur, et simul nonnisi Deus Deique filius ex virgine nascatur. Non modò istud ex congruitate sequitur, sed etiam ex necessitate consequenti deducitur; cùm enim Isaias prædixisset, Emmanuel, Deum scilicet, ex virgine nasciturum, profectò necessum erat ut filius in virginali utero per Spiritum

Sanctum formandus, Filius Dei verusque Deus esset. *Huic textui complures ex antiquis*, inquit Petavius, lib. 1 de Trinit. cap. 6, n.º 4, *solutionem dant, juxta quam ista*, et virtus Altissimi obumbrabit tibi, *de Verbo, seu filio Dei intelliguntur; ex Apostolo enim, Christus virtus Dei est; virginem autem obumbrare, hic dicitur, quatenus in eam descendens, homo factus est.* Juxta interpretationem illam, sensus verborum Evangelii talis est: Spiritus Sanctus superveniet in te, ô Maria, et virtus, id est, filius Altissimi obumbrabit tibi, hoc est, descendet in te, humanitatem sibi hypostaticè juncturus, ideoque fructus ventris tui filius Dei erit ac vocabitur. Hæc interpretatio particulæ causali, *ideò*, eum quem ipsi tribuunt adversarii sensum conservat, et tamen difficultatem penitus dissolvit.

Inst. 3.º Saltem dici potest cum Harduino et Berruyerio actionem Dei per quam hypostaticè junxit humanitatem Christi cum Verbo, esse veram generationem; et unionem illam, ex parte humanitatis Christi, veram esse filiationem: atqui juxta hanc doctrinam, omnia quæ in Scripturis dicuntur de filio Dei, de Patris unigenito, et filio Dei proprio, minimè probant processionem Verbi ex Deo veram esse generationem; ergo, etc.

Resp. Nego maj. *Nam vera et germana*, inquit sacra Facultas Parisiensis, in suâ Berruyerii Censurâ, *generationis et filiationis ratio est, ut filius patri natura similis sit: hoc principium indubitatum est, nec ullam exceptionem patitur.* Hinc filius Dei naturalis, ut asserabant contra Arianos sancti Patres, debet esse

Patri consubstantialis : atqui , juxta fidem , sanctissima Christi humanitas , quantumlibet unione suâ cum Verbo perficiatur , non est tamen naturâ Deo similis ; ergo , etc. Præterea , Parisienses Doctores , istam Berruyerii propositionem , *Secundum veram et germanam generationis filiationisque rationem , sanctissima Christi humanitas completa Verbo in genere subsistendi , in recto dici potest et debet naturalis filius Dei* , damnârunt ut falsam , erro-neam , temerariam , superstitionem , scandalosam , Nestorianismi insimulandam , imò Nestorianismo pejorem , et Arianorum et Socinianorum impietati faventem .

Quæres 1.º cur Verbi processio dicatur generatio , potius quam processio Spiritus Sancti.

Resp. Etsi omnino constet processionem Filii veram esse generationem , Spiritus verò processionem non ita se habere , juxta istud Symboli Athanasiani : *Filius à Patre solo est , non factus , nec creatus , sed genitus ; Spiritus Sanctus à Patre et Filio non factus , nec creatus , nec genitus , sed procedens* ; etsi , inquam , istud omnino constet , fatendum est rationem et modum hujus facti à nobis certò cognosci non posse. Hinc Maximino , discriminis hujus rationem petenti , respondebat olim S. Aug. lib. 2 , c. 14 contra ipsum : *Quid nasci inter et procedere intersit , de illa excellentissimâ naturâ loquens , explicare quis potest ? ... distinguere inter illam generationem et hanc processionem nescio , non valeo , non sufficio.* Porrò ad quod non valebat Aug. pertingere , quis nostrum scrutando assequi poterit ? Nec solus ita loquitur Aug. ; cæleri enim Patres consentiunt , suam

de modo generationis Verbi non solùm confitentes ignorantiam, sed etiam curiosè inquietantem temeritatem damnantes: *Dei generatio*, inquit S. Greg. Nazianz. Orat. 1 de Filio, *honoretur silentio. Abundè tibi magnum est scire eum genitum; quo autem modo genitus sit, ne ipsis quidem Angelis, nedum tibi intelligere concesserim. Vis declarem quomodo? ut scit Pater qui genuit, et Filius qui genitus est: quod supra hoc est, nube tegitur, et tuam habetudinem effugit.* Hæc igitur nostra prima sit responsio, cur processio Filii generatio sit: Non dicam, quia nescio; non expendam, quia et hæc scire non possum. 2.º Ut tamen consuetudini aliquatenū morem geramus, Theologorum èâ de re opinione paucis recenseantur. Isambertus, Suarezius et alii, discrimen generationis Verbi et processionis Spiritus Sancti ex eo reputunt, quòd Verbi generatio fiat per intellectiōnem Patris, quæ quidem intellectio, cùm sit gradus specificus naturæ diuinæ, indè fit quòd Verbum vi suæ processionis gradum Dei specificum et naturam Patris accipiat, quod est generari. Spiritus verò, quia procedit ex voluntate, quæ Dei tantum proprietas est, vi suæ processionis, non ipsam principii sui naturam accipit, et ideo genitus dici nequit.

Richardus à S. Victore, Alexander Alensis et alii, docent Filium propterea genitum dici, quia naturam fecundam à Patre suo habet: undè similis omnino ipsi est; Spiritum verò ingenitum esse, quia infecundam à Patre et Filio naturam Dei accipit.

S. Thomas, cui ex Theologis multi astipulantur, docet rationem discriminis hujus repetendam

tendam esse ex eo quod Filius, vi suae processionis, assimiletur principio suo, non autem Spiritus Sanctus. Verbum enim, inquit auctores hujus sententiae, Verbum procedit ex intellectione Patris: atque proprium est intellectus producere imaginem, objecto cognito planè similem; ergo vi processionis suae, Verbum est simile objecto quod Pater intelligendo cognoscit, hoc est, Patri seipsum contemplanti. È contrà, Spiritus ex voluntate seu mutuo Patris et Filii amore procedit, cuius natura per se non postulat ut terminum amanti similem producat.

Sunt et aliæ plures Theologorum hâc de re opiniones, quas hic referre longum et inutile foret: præcipuas exposuisse satis est; nullam verò amplecti prudens tuumque nobis videtur; facilius est enim illas omnes refellere, quam unam præ aliis stabilire. Dicamus igitur cum Scoto et aliis, Verbi processionem seipsâ esse generationem, Spiritus autem Sancti processionem seipsâ generationem non esse, sed spirationem; et nihil ultrà in hâc parte nobis quærendum esse, quia nihil inveniendum.

Quæres 2.º quodnam sit principium processionis Verbi.

Resp. solam Patris personam esse principium Filii, adeò ut ex Patre solo procedat Filius. Istud de fide catholicâ est, ut jam dixi, et continetur in Symbolo Athanasiano: *Filius à Patre solo est.*

Hoc quidem fidei catholicæ sufficit, non autem profundiori Theologorum inquisitioni; ulterius enim progrediuntur: duplex, inquit, actionis principium distingui debet, principium

quod, id est, persona cui actio tribuitur, et principium *quo* seu id per quod persona agit; et subdividitur in proximum et remotum: principium *quo* remotum, illud est per quod persona mediately agit; et principium *quo* proximum, ipsa est facultas seu virtus quam immediate operatur: v. g., cognitionis humanae principium *quod*, est persona; principium *quo* remotum, anima; et principium *quo* proximum, intellectus.

Rursus Theologi distinguunt in Deo intellectum et voluntatem *essentialis*, intellectum et voluntatem *notionales*. Scilicet, inquiunt, intellectus et voluntas in Deo spectari debent, vel prout tribus personis communes sunt, vel prout convenient tantum uni vel duabus personis: sub primo respectu, dicuntur *essentialis*; in Deo enim essentia seu natura est communis. Sub altero respectu, vocantur *notionales*, quia notionibus seu notis, id est, characteribus unius personae vel duarum propriis afficiuntur. Sic intelligentia, si consideretur ut communis tribus personis, est attributum *essentialis*; si spectetur in Patre, dicitur *notionalis*, eò quod paternitate afficitur.

His semel factis distinctionibus, querunt Theologi quo sensu, et quomodo Pater Filii principium sit: non una, ut in obscuris semper contingit, omnium est responsio. 1.ª Est S. Bonaventuræ, qui docet solam relationem Patris esse principium *quo* proximum generationis Verbi. 2.^a Est Durandi, juxta quem natura divina, non præcisè ut intelligens, sed ut secunda ejusmodi principium est. 3.^a Maximè communis apud Theologos, statuit personam Patris esse

principium *quod* generationis Filiū, in quo facile omnes consentiunt; deinde naturam divinam, non absolutè, sed relativè spectatam, id est, ut contractam à Patre, generationis hujus esse principium *quo* remotum; denique intellectum notionalem, prout scilicet notione seu relatione paternitatis afficitur, seu clariū, intellectum, prout est in Patre, generationis Verbi esse principium *quo* proximum; quæ postrema Theologorum opinio sic paucis enuntiari potest: Pater cognoscendo, producit terminum suæ cognitionis, qui Filius est ac dicitur. Ista deduci solet opinio à Theologis, ex pluribus tam Scripturæ quam Patrum testimoniis. Ex Scripturis: siquidem Filius dicitur *Verbum, Sapientia*: porrò *Verbum et Sapientia ad intellectum pertinent*. Adducuntur etiam SS. Patres: S. Aug. lib. 15 de Trinitate, cap. 7: *Est intelligentia Pater, ... Filius autem intelligentia, Patris de intelligentia genitus*. Item S. Cyrillus Alexandrinus, in Thesauro, assertione 6: *Si impium est, inquit, dicere mentem humanam nullum fructum proferre: quo pacto absurdum non erit dicere supremam omnium mentem infrugiferam esse et Filium non producere?*

Quæ contra hanc Theologorum opinionem objici solent, prætermittimus, intenti gravioribus, memoresque hujus quod dixit Isaias, cap. 53: *Generationem ejus quis enarrabit?*

Quæres 3.º ex quorum cognitione Verbum Dei procedat.

Resp. Jam diximus Verbum ex solo Patre, viâ cognitionis, seu per intellectum ejus procedere. Jam verò quæ cognoscuntur à Patre multa sunt, nimisq; essentia divina, attributa ab-

soluta personæ, possibilia et existentia. Hinc difficultas quæstionis propositæ, an scilicet Verbum procedat ex cognitione horumce omnium, vel aliquorum tantùm. In re tam obscurâ mirum non est Theologos inter se dividi. Quidam opinantur Verbum ex nullâ aliâ quâm divinæ essentiæ et attributorum absolutorum cognitione procedere; alii definiunt Verbum insuper procedere ex cognitione Patris, non verò cæterorum; alii etiam ex cognitione Verbi, nequaquam ex cognitione Spiritûs Sancti; alii etiam ex cognitione possibilium; cæteri deniquè, ex cognitione rerum omnium etiam contingentium.

Hæc ultima opinio, quæ communior videtur, probari solet, 1.º ex eo quod, juxta S. Aug. et alios, Pater omnia in suo Verbo contempletur; ex quo sequitur Verbum omnia representare, et ideo ex cognitione omnium procedere. 2.º Verbum procedit ex cognitione Patris perfectissimâ: atqui sola omnium cognitio perfectissima est; ergo, etc. Tam intricatam litem, et nostro quidem judicio satis inutilē, componere non aggrediemur.

CAPUT II.

De Processione Spiritûs Sancti.

QUÆRITUR 1.º utrùm Spiritus Sanctus ex Patre simul et Filio tanquam ex unico principio procedat; 2.º utrùm particula, *Filioque*, Symbolo meritò fuerit addita.

ARTICULUS PRIMUS.

De Processione Spiritus Sancti ex Patre et Filio.

Quòd Spiritus Sanctus à Patre procedat, negarunt Eunomiani, ex S. Basilio, lib. 2 adversùs Eunomium; sed error ille adeò claris Scripturæ textibus refellitur, ut altas radices agere non potuerit. Non ita est de altero errore, juxta quem dicitur Spiritum Sanctum ex Patre, et non ex Filio suam originem ducere; jamdùm enim in Oriente natus, hodie dùm apud Græcos perseverat, ipsosque ab Ecclesiâ Catholico-Romanâ disjungit.

Photius, pseudo-patriarcha Constantinopolitanus, IX Ecclesiæ seculo, in odium Ecclesiæ Romanæ, à quâ justè fuerat depositus, dogma processionis Spiritus Sancti ex Patre simul et Filio impugnavit, et Latinos assertores hujus velut hæreticos traduxit. Exinde, et hâc plurimùm de causâ, graves et variæ Græcos inter et Latinos exortæ sunt contentiones, pace non semel initâ, sed ferè statim à Græcis ruptâ. XI Ecclesiæ seculo, instaurata est inter utramque Latinam et Græcam Ecclesiam pugna, et consummatum schisma, promovente Michaeli Cærulario, Patriarchâ Constant. Quamobrem varia subindè Concilia ad pacem ineundam habita sunt, præsertim Lateranense IV, sub Innoc. III Pontifice, anno 1215, et Lugdunense II anno 1274, sub Greg. X Papâ; et Florentinum, anno 1439, sub Eugenio IV summo Pontifice. In his omnibus Conciliis verè oecumenicis pax inter utramque Ecclesiam sancita, et dogma pro-

cessionis Spiritus Sancti à Patre et Filio stabilitum est. At pro innatâ Græcis inconstantia ad errorem reversi sunt; contra quos sit

CONCLUSIO.

Spiritus Sanctus ex Patre et Filio tanquam ex unico principio verè procedit.

Prob. 1.^a pars, quod scilicet Spiritus Sanctus à Patre verè procedat. 1.º Ex Script. Joan. cap. 15, §. 26: *Mittam vobis à Patre Spiritum veritatis, qui à Patre procedit.*

2.º Ex SS. PP. quorum testimonia in probatione secundæ partis exscribentur.

3.º Ex Synodo Constantinopolitana, generali II, quæ processionem Spiritus Sancti ex Patre solemniter definivit, et Symbolo Nicæno addi voluit contra Eunomianos.

Prob. 2.^a pars, nempè quod Spiritus Sanctus procedat ex Filio. 1.º Ex Scripturâ. Joan. cap. 15, §. 26: *Cum venerit Paracletus quem ego, inquit Christus, mittam vobis à Patre;* c. 16, §. 7: *Si... abiero, mittameum (Paracletum) ad vos.* Unde sic argumentor: In divinis, persona quæ mittitur, à personâ mittente procedit: atqui ex mox allatis Scripturæ textibus, Spiritus Sanctus mittitur à Filio; ergo, etc.

Et verò, missio non aliter fieri concipitur, quam per imperium, aut consilium, vel per enianationem seu processionem: atqui Spiritus Sanctus, ut potè Deus, à Filio mitti non potest primo et secundo sensu; igitur postremo sensu mittatur necesse est. Denique, Spiritus à Filio dicitur missus, sicut et ipse à Patre suo missus est, Joan. cap. 16: atqui Filius à Patre non

missus est, nisi quia suam à Patre ducit originem; ergo Spiritus, ut potè missus à Filio, suam quoque ab illo dicit originem. Quod missio personæ divinæ, ab aliâ processionem importet, declarant Patres, inter quos Augustinus, lib. 4 de Trinit., cap. 20: *Pater...*, inquit, *non dicitur missus, non enim habet de quo sit aut ex quo procedat*; ergo quia missus est à Filio Spiritus, ab eo quoque suam ducere originem censendus est.

Act. Apost. cap. 16, ¶. 6, 7: Paulus et Silas *vetati sunt à Spiritu Sancto loqui Verbum Dei in Asid. Cùm venissent autem in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam; et non permisit eos Spiritus Jesu.* Ad Galatas, cap. 4, ¶. 6: *Misit Deus Spiritum filii sui in corda vestra, clamantem: Abba, Pater.* Undè sic argumentor: In divinis, persona alterius personæ dici non potest, nisi ab eâ procedat: atqui in Scripturâ Spiritus Sanctus dicitur Spiritus Filii; ergo Spiritus Sanctus à Filio procedit. Et verò, quia Spiritus Sanctus dicitur Spiritus Patris, indè colligitur ipsum à Patre procedere; ergo à pari, etc.

Joan. cap. 16, ¶. 15: *Omnia quæcunque habet Pater mea sunt*, inquit Filius. *Propterea dixi: Quia (Spiritus veritatis) de meo accipiet et annuntiabit vobis.* Undè sic argumentantur plures: In divinis, persona non aliter ab aliâ recipit, quam viâ processionis: atqui ex mox prolatu textu, Spiritus veritatis à Filio ut veritatem doceret accepit; ergo, etc. Præterea, Christus ibi probat Spiritum veritatis de suo accepturum esse, quia quæcunque habet Pater sua sunt: atqui Pater est principium Spiritus Sancti; ergo similiter Filius.

Prob. 2.º Ex SS. PP. S. Athan. lib. de humanâ naturâ susceptâ, dixit Filium esse fontem, id est, principium Spiritus Sancti; et Oratione 4 contra Arianos: Quæcunque habet Spiritus, hæc habet à Verbo. Sed, ut jam diximus, in divinis, persona non aliter accipit ab aliâ quâm viâ processionis. Et Epistol. 9.ª ad Sera-pionem: Ex Verbo, Spiritus Sanctus effulget, et ab eodem mittitur et datur.

S. Gregor. Nyssenus, lib. 1 contra Euno-mium, in fine: *Nam ut Patri conjunctus est Filius, et cùm ex illo esse habeat, non tamen posterius existit; sic etiam Spiritus Sanctus proximè hæret Filio, qui sold cogitatione secundum rationem principii prius consideratur. Ergo Filius Spiritus Sancti principium est.*

S. Basilius contra Eunomium lib. 2, n. 34: *Non est aliquid in rebus quod Filio insit, et à Patre alienum sit; omnia enim, inquit, mea, tua sunt, et tua, mea. Quomodo igitur Euno-mius Spiritus causam Unigenito soli attribuit?*

S. Cyrillus Alexand. Epist. ad Nestorium de Excommunicatione, n. 10: *Spiritus Sanctus profunditur à Filio non minùs quâm ex Deo Patre. Et ista Patrum Græcorum sufficiunt testimonia, quæ cùm à popularibus sint, ad-versarios, Græcos scilicet, magis premunt; ex Latinis verò inter alios citari solent,*

Tertullianus, lib. contra Praxeam, cap. 4: *Spiritum non aliundè puto, quâm à Patre per Filium.*

S. Hilarius, lib. 2 de Trinitate, cap. 29: *Spiritus Sanctus Patre et Filio auctoribus con-fitendus est.*

S. Ambrosius, de Symb. cap. 3: *Spiritus*

Sanctus, inquit, verè Spiritus est procedens à Patre et Filio.

S. Aug. lib. 4 de Trin. cap. 20 : *Nec possumus dicere quòd Spiritus Sanctus à Patre et à Filio non procedat; neque enim frustrà et Patris et Filii Spiritus dicitur. Quæ verba S. Doctoris non modò thesim nostram, sed etiam probationem ejus continent.*

S. Fulg. lib. de Fide, ad Petrum, cap. 11 : *Firmissimè tene et nullatenus dubites Spiritum Sanctum... de Patre et Filio procedere.*

Has omnes contra Græcos auctoritates adduci oportuit, ut pateat quantæ temeritatis et injustitiæ rei sint, cùm Latinos novitatis et erroris incusant.

Prob. 3.º Ex Conciliis. Conc. Lateran. IV, generale XII, cap. 1, sic pronuntiavit : Pater à nullo, Filius autem à solo Patre, ac Spiritus Sanctus ab utroque pariter.

Lugdunense II, generale XIV, ex Græcorum consensu sic definivit fidei professionem : *Fatetur quòd Spiritus Sanctus æternaliter ex Patre et Filio, non tanquam ex duobus principiis, sed tanquam ex uno principio, non duabus spirationibus, sed unicā spiratione procedit.*

Florentinum, etiam generale, cui plures tam Græci quàm Latini adfuerunt Episcopi; quorum vota sic expressit Eugenius IV Papa : *Sacro universalī approbante Florentino Concilio, definitus ut hæc fidei veritas ab omnibus Christianis credatur et suscipiatur, quòd Spiritus Sanctus ex Patre et Filio... æternaliter tanquam ab uno principio et unicā spiratione procedit.*

Etiam antiquiora totius Ecclesiæ Concilia

hanc nostram de processione Spiritus ex Filio doctrinam suâ velut auctoritate munierunt, approbando scilicet Epistolam S. Cyrilli ad Nestorium, in quâ continetur his verbis : *Spiritus appellatus est Spiritus veritatis; et Christus veritas est: unde ab isto similiter, sicut ex Patre, procedit;* quæ verò prædictam S. Cyrilli epistolam approbârunt Concilia, sunt Ephesinum, Chalcedonense, et Constantinopolitanum II et III.

Prob. 4.º Ratione theologicâ. Ex axiomate, *In divinis, omnia communia sunt, ubi non obviat relationis oppositio,* id est, quæ conveniunt uni personæ, conveniunt alteri, demptâ tantum relatione originis, juxta quam Pater non est Filius, et Spirans non est Spiritus Sanctus: atqui inter filiationem et spirationem activam seu actionem quæ est productiva Spiritus Sancti, nulla est relationis oppositio in origine fundata, ut patet; ergo, etc.

Prob. 3.ª pars conclusionis, quòd scilicet Spiritus Sanctus procedat ex Patre et Filio *tanquam ex uno principio;* ante cujus probacionem, observandum est duplex esse principium *quod* Spiritus Sancti, Patrem scilicet et Filium; et hoc sensu quidam Theologi dixerunt duo esse Spiritus Sancti principia; ita Robertus Pullus, sententiarum parte I, cap. 61; Durandus, Gregorius Ariminensis. Verùm agitur de principio *quo* Spiritus Sancti, an scilicet duplex sit, vel unicum, id est, quæritur an spiratio activa seu actio per quam Spiritus Sanctus producitur, una eademque sit in Patre et Filio. Pars affirmans, ut potè definita, non potest non defendi; itaque

Prob. 1.º Ex SS. PP. inter quos unus sufficiat, Aug. lib. 5 de Trinit. c. 14: Fatendum est, inquit, Patrem et Filium principium esse Spiritus Sancti, non duo principia; sed sicut Pater et Filius... ad creaturam relativè unus creator et unus Dominus, sic relativè ad Spiritum Sanctum, unum principium.

2.º Ex Cone. quorum decreta mox protulimus.

3.º Ratione theologica. Certè Pater et Filius sunt unicum Spiritus Sancti principium, modò virtus productiva Spiritus Sancti, quæ spiratio activa dicitur, una eademque numero sit in Patre et Filio: atqui res ita se habet; namque inter Patrem et Filium omnia sunt communia, eis tantùm demptis per quæ relationem originis ad se invicem dicunt, hoc est, paternitate et filiatione.

*Obj. 1.º contra 2.^{am} partem conclusionis, quod, scilicet, *Spiritus ex Filio procedat*. In Scripturâ expressè dicitur Spiritum ex Patre Deo procedere, nec adiutur ex Filio; ergo, etc.*

Resp. Nego consequent. 1.º Quia præter Scripturam, Traditio est altera fidei nostræ regula. 2.º Quia processio Spiritus Sancti ex Filio, verbis æquivalentibus legitur in Scripturâ, ut evincunt probationes nostræ.

Obj. 2.º Synodus Constantinop., generalis II, loquens de processione Spiritus Sancti, dixit ipsum procedere ex Patre, nullâ Filii mentione factâ; ergo censuit Spiritum non procedere ex Filio.

Resp. Nego consequent. Si enim Patres asserere voluissent Spiritum ex Filio non procedere, tunc in suâ definitione posuissent, Credo in Spi-

ritum Sanctum qui ex solo Patre procedit. Itaque ratio propter quam agentes de processione Spiritus Sancti nullam Filii mentionem fecere, ista est, quod nulla quæstio vel dubium tunc temporis moveretur de processione Spiritus Sancti ex Filio, sed tantum ex Patre, contra Eunomianos. Hæc est enim Conciliorum praxis, ut nihil definiant ac multò magis ut in Symbolum nihil inferant, nisi hæresis alicujus confutandæ necessitas postulet.

Obj. 3.º Theodoretus in confutatione anathematismi IX contra Nestorium editi, sic loquitur: Quod autem Cyrilus Spiritum Sanctum Filii proprium esse dixit: si ut ejusdem cum Filio naturæ et ex Patre procedentem Spiritum significaret, ita locutus est, simul consitebimus... Si verò tanquam ex Filio aut per Filium existentiam habeat, hoc ut impium et blasphemum rejiciemus; ergo, etc.

Resp. non unam esse Theologorum huic objectioni responsionem. Alii, et quidem doctissimi, inter quos Petavius, de Trinitate lib. 7, cap. 16 et 17, Theodoretum ut malè sentientem de processione Spiritus Sancti ex Filio derelinquent. Cùm autem premuntur auctoritate Synodi Ephesinæ, quasi silentio suo istam Theodoreti probaverit doctrinam; coram ipsâ enim lectæ sunt confutationes anathematismorum, ex quibus testimonium in objectione contentum desumptum est; lectæ sunt, inquam, nec tamen error iste ab eâ notatus fuit, respondent 1.º quod articulus de processione Spiritus Sancti ex Filio, fuerit quæstio incidens, cuius solvendæ causâ PP. Ephesini congregati non fuerant. 2.º Hanc perversam Theodoreti doctri-

nam implicitè damnatam fuisse à Patribus Ephesinis, in quantum probârunt epistolam S. Cyrrilli ad Nestorium, in quâ dogma processionis Spiritûs Sancti ex Patre et Filio expressè traditur.

Alii verò Theodoretum defendunt, benigniori et catholico sensu textum propositum accipientes, ita ut, juxta ipsos, Theodoretus asserendo impium et blasphemum esse tueri Spiritum Sanctum ex Filio vel per Filium suam habere existentiam, non Spiritûs ex Filio processionem negaverit, sed tantum ejus per Filium creationem: hunc enim errorem Eunomii et Macedonii proprium S. Cyrillo errore facti imputabat Theodoretus; talem verò ipsius esse sensum constat, 1.º ex probatione quam immediatè subjicit, Credimus enim Domino dicenti: *Spiritus qui ex Patre procedit*: atqui textus ille probat quidem Spiritum Sanctum à Filio creatum non fuisse, nullatenùs verò ipsum à Filio non procedere. 2.º Ex notâ quam inurit, impium est, inquit, et blasphemum tueri Spiritum à Filio vel per Filium suam habere existentiam: atqui talis nota convenit quidem huic propositioni intellectæ ad sensum creationis, minùs verò si de processione ex Filio intelligatur. 3.º Quia Theodoretus à nullo ex veteribus accusatus est erroris.

Obj. 4.º S. Joannes Damascenus, lib. de Fide orthodoxâ, cap. 8: *Spiritus Sanctum*, inquit, *et ex Patre esse profitemur, et Patris Spiritum appellamus: ex Filio autem non dicimus Spiritum, sed eum Filii Spiritum nominamus;* et cap. 12: *Spiritus Sanctus Filii Spiritus est, non tanquam ex ipso, sed quod per ipsum ex Patre*

procedat ; solus enim Pater principium est.
Unde sic : Qui Spiritum ex Filio , et Filium Spiritūs principium esse negat, ille procul dubio negat processionem Spiritūs ex Filio : atqui Joannes Damascenus, etc. ; ergo, etc.

Resp. 1.º Sunt qui concedant Joannem Damascenum negasse processionem Spiritūs Sancti ex Filio, ita tamen ut hæreseos notam ac crimen prorsū effugiat, quia tunc temporis, VIII scilicet Ecclesiæ seculo, res nondūm eliquata et ab Ecclesiâ expressè determinata fuerat.

Resp. 2.º Dist. min. S. Joannes Damascenus negat Spiritum ex Filio esse tanquam ex primo fonte; item, negat Filium esse principium S. Spiritūs, principium, inquam, sine principio, *conc.*; negat eo sensu quod Spiritus non procedat à Filio tanquam ex secundario fonte, *nego*. Itaque cùm particula, *ex*, præcipuè denotet primum ac principale principium, illud scilicet quod vim ab alio non accepit; item, quia principii nomen simpliciter et sine addito primario maximè convenit; hinc factum est ut S. Joan. Damascenus negaverit Spiritum ex Filio, et Filium Spiritūs principium esse, non enim à seipso, sed à Patre, à quo cuncta quæ habet accepit, spirationem activam seu vim S. Spiritūs productivam habet. Sed propterea negasse censendus non est processionem Spiritūs à Filio; siquidem in proposito textu expressè asserit Spiritum Sanctum Filii Spiritum esse, necnon à Patre per Filium procedere; quæ duo processionem Spiritūs à Filio æquivalenter continent.

Obj. 5.º Pater est principium sufficiens Spiritūs Sancti, alioqui vis spirandi in ipso finita esset, quod nimis absurdum ; ergo in vanum

admittitur Filium esse principium Spiritū Sancti.

Resp. 1.º Retorquo argument. Pater est principium sufficiens universitatis hujus ; ergo solus Pater est creator.

Resp. 2.º Nego cons. Non enim dicimus Filium esse principium Spiritū Sancti ut compleat spirationem activam Patris, cùm de fide sit ipsam sicuti naturam in Patre et Filio unam et eamdem numero esse ; sed quia in divinis omnia inter personas communia sunt, ubi non obviat oppositio relationis in origine fundata.

Obj. 6.º Vel spiratio activa est perfectio essentialis, vel personalis : si primum, jam tribus personis et ipsi Spiritui Sancto convenit, quod nimis absurdum est ; si secundum, jam uni personæ tantum convenire potest.

Resp. dari medium inter hæc duo : nimirūm, spiratio activa non potest numerari inter proprietates Dei essentialiter sumptas, ut potè quæ sint tribus personis communes ; nec etiam præcisè inter personales, quia nec Patrem nec Filium personas constituit, sed jam constitutas supponit ; ergo notionalis dicenda est, character scilicet ac nota discernens Patrem et Filium à Spiritu Sancto.

ARTICULUS II.

De particula, Filioque, Symbolo postmodum inserta.

Quia Symbolum est publica et solemnis fidei tessera, hinc necessum est ad demonstrandam unius fidei perpetuitatem, ut semper idem, quantum fieri potest, perseveret, ita ut si ne-

cessitas additionem per modum expositionis exigit, ipsa non privatâ sed publicâ auctoritate fiat. Hinc Græcorum adversus Latinos querelæ: contendunt enim, tametsi Spiritus Sanctus procederet ex Filio, licitum tamen non fuisse Latinis hunc articulum Symbolo adjicere.

CONCLUSIO.

*Particula, Filioque, meritò addita est
Symbolo.*

Prob. 1.º Ex Florent. Synodo, quæ consentientibus Græcis et Latinis, ita pronuntiavit: Definimus explicationem verborum illorum, Filioque, veritatis declarandæ gratiâ et immidente tunc necessitate, licitè ac rationabiliter Symbolo fuisse appositam.

2.º Hæc additio legitima est, quæ gravi de causâ per idoneam auctoritatem facta est: atqui particula, *Filioque*, Symbolo addita fuit, 1. gravi de causâ, scilicet ob exortam de processione Spiritûs Sancti hæresim, ne tunc temporis imperiti legentes in Symbolo Spiritum ex Patre procedere, nullâ Filii mentione factâ, errandi occasionem sumerent. 2. Per idoneam auctoritatem, Ecclesiæ scilicet; quamvis enim additio præfata nonnisi à particularibus Ecclesiis, Hispanâ nimirùm et Gallicâ primùm invecta fuerit; brevi tamen in Romanâ, imò totâ passim obtinuit Ecclesiâ.

3.º Si licuit Ecclesiæ in Conc. Nicæno congregatæ, vocem, *Consumentialis*, addere Symbolo Apostolorum; si eidem in Conc. Constantin. generali II, Symbolo Nicæno quædam, putâ Spiritûs Sancti ex Patre processionem adjicere

licitum fuit : nonne manifestum est Ecclesiam pari jure ob novam de processione Spiritus Sancti exortam hæresim, particulam, *Filioque*, Symbolo Constantinopolitano adjicere potuisse ? Et certè, minor non est Ecclesiæ noni vel decimi, quām Ecclesiæ quarti vel quinti seculi auctoritas.

Obj. 1.º Conc. generale Eph. prohibuit sub poenâ depositionis et anathematis prolationem, scripturam vel compositionem alterius à Nicænâ fidei : atqui particula, *Filioque*, Symbolo addita, est prolatione alterius à Nicænâ fidei ; ergo, etc.

Resp. Dist. maj. Prohibuit alteram à Nicænâ, id est, contrariam Nicænæ proferri vel scribi fidem, *conc.* ; alteram fidei Nicænæ non contrariam, ejusque tantum explicationem, *subdist.* Prohibuit istud à privatis fieri, *conc.* ; ab Ecclesiâ, *nego*. In hâc igitur Concilii Eph. prohibitione, mens ejus ac intentio fuit, ut nihil fidei Nicænæ contrarium induceretur ; non autem ut nihil ipsi, etiam ab Ecclesiâ per modum expositionis, adjiceretur ; et constat 1.º ex occasione hujus prohibitionis ; facta est enim occasione Symboli Nestoriani, cuius subscriptionem exigebat Nestorius ab iis qui Ecclesiæ Catholicæ nomen dare vellent : porrò istud Symbolum Nicænæ fidei contrarium erat. 2.º Ex ipsâ Patrum Ephesinorum agendi ratione ; definierunt enim beatam Mariam Virginem esse Deiparam, quem titulum Nicæni Patres Mariæ non tribuerant. 3.º Ex praxi Conc. generalium, quæ Synodum Ephesinam præcessere ac subsequuta sunt ; nempe Conc. generale Constantin. I. Symbolo Nicæno adjecit processionem Spir-

tūs Sancti ex Patre. Quæ verò subsecuta sunt Ephesinum Concilia, pro datâ occasione, contra novas hæreses novas edidere professiones.

4.º Ex ipsâ rei naturâ et conditione; cùm enim Ecclesia eadem semper sit, parique semper auctoritate polleat, si aliquo tempore Symbolo jam facto quædam addere potuit, subindè alia adjicere potuit: atqui reverà Patres Nicæni Symbolo Apostolorum, *Consuetudinis* nomen adjecterunt; ergo qui post ipsos veram rexerunt Ecclesiam, ab aliquâ additione Symbolo Nicæno faciendâ prohiberi non potuerunt.

Si quis autem pertinaciter contendat prohibitionem Ephesinæ Synodi non solùm de contrariâ formulâ fidei Nicænæ intelligendam esse, sed etiam de quâvis alterâ ipsi etiam consentaneâ, tunc dicendum est prohibitionem illam ad privatos spectare, non ad Ecclesiam, cuius auctoritas in hâc parte ligari non potest, ut modò dicebamus.

Obj. 2.º Hæc additio facta est Symbolo ab Ecclesiâ Latinâ, inconsultis Græcis; ergo legitima non est.

Resp. Nego consequent. Profectò satis in Ecclesiâ Latinâ auctoritatis fuit, ut particulam, *Filioque*, occasione datâ et urgente necessitate, Symbolo adderet; cæterùm, hæc additio, si non expressè, saltem tacitè consentientibus Græcis facta est à Latinis; cùm enim nono Ecclesiæ seculo, Photius Patriarcha Constantinopolitanus hâc de re graves adversùs Latinos querelas instituisse, paulò post ex utrâque gente habitum est Concilium generale VIII, ubi res tantâ utrinque concordiâ gestæ sunt, ut ne leve quidem expostulationis vestigium appareat. De-

niquè, Græci præfatam additionem cum Latinis approbârunt in Concilio generali Florentino.

Obj. 3.º Leo III Papa, consultus à Carolo Magno de additione, *Filioque*, Symbolo factâ et in Galliis jam decantari solitâ, illam improbavit, et ut amplius non decantaretur auctor fuit; ergo, etc.

Resp. Nego consequent. Leo III enim hanc additionem improbavit, non definiendo sed disputando, non quasi existimaret eam nec ab Ecclesiâ fieri posse, sed quod ipsi videretur hujus additionis faciendæ nondum sat gravis necessitas, aut ad eam minorem adhuc accessisse auctoritatem. Nunc autem, quia, urgente magis necessitate, omnis Ecclesia in hanc additionem conspiravit, manifestè liquet rationes quibus olim ad dissentendum movebatur Leo III, nullius jam esse ponderis.

De tempore quo particula, *Filioque*, Symbolo addita fuit, necnon de primo auctore ipsius, apud eruditos non constat: hæc dixisse sufficiat:

1.º Constat particulam istam in Symbolo Ecclesiæ Hispanæ contineri, sexto labente seculo: hanc enim legere est in Concilio Toletano III, anno 589, in quo Rex Recaredus hanc formulam fidei recitavit: *Credimus et in Spiritum Sanctum... ex Patre Filioque procedentem.*

2.º Apud Gallos et Germanos saltem octavo seculo recepta est, ut patet ex actis Concilii Francofordiensis et Foro Juliensis, ubi declarant Patres propter *Hæreticos qui susurrant Spiritum Sanctum solius esse Patris, et à solo Patre procedere, additum esse Symbolo Nicæno, Qui ex Patre Filioque procedit.*

3.º In Ecclesiâ Romanâ additio probabatur seculo nono, quippe Photius, circa annum 858, Latinis exprobrabat quod *Symbolum falsare aggressi essent*. Quam criminacionem Ratramnus, Corbeiensis Monachus, diluere suscipiens, factum non negat, sed solummodò defendit.

Quæres quodnam sit principium Spiritûs Sancti.

Resp. Patrem et Filium esse principium *quod* Spiritûs Sancti; nam ex definitione communi, principium *quod* est persona cui actio tribuitur: atqui personæ Patris et Filii tribuitur actio productiva Spiritûs Sancti, hoc est, spiratio activa; ergo, etc.

De principio *quo* Spiritûs Sancti major est difficultas, atque inter Theologos dissensio. Communis tamen inter eos opinio, fert naturam divinam, prout est in Patre ac Filio, esse principium *quo* remotum Spiritûs Sancti; etenim principium *quo* remotum, illud est in quo continetur virtus mediatae productiva termini: atqui in naturâ divinâ, prout est Patris et Filii, continetur virtus mediatae productiva Spiritûs Sancti, amor scilicet *quo* Pater et Filius sese mutuò diligunt. Iidem Theologi communiter docent voluntatem notionalem esse principium *quo* proximum Spiritûs Sancti, ita ut iste sit terminus mutui amoris *quo* Pater et Filius se diligunt: quod probari solet, 1.º ex textibus Scripturæ, qui charitatis et bonitatis opera Spiritui Sancto per appropriationem tribuunt; 2.º ex Patribus, qui Spiritum Sanctum, dilectionis et charitatis nominibus appellant, quia scilicet procedit ex voluntate, ad quam pertinet amor et dilectio. Hinc S. Ambrosius, tractatu

in Symbolum : *Unus est*, inquit, *diligens eum qui ab ipso est*; *unus est dilectus ab eo à quo est*; *una est dilectio utriusque*, *Spiritus Sanctus*.

Hic *nota* processionis nomen esse genericum, ita ut tam Filii quàm Spiritūs origini conveniat; verùm quia Filius ita ex Patre Deo procedit, ut verè sit genitus, hinc processio ejus specificum generationis nomen retinet; Spiritui verò cujus emanatio veri nominis generatio non est, commune processionis nomen tanquam proprium tribuitur.

Sic paucis resumo totam de divinis originibus seu processionibus dissertationem : Pater innascibilis est, seu suam à nullo dicit originem; Filius à Patre verè et propriè generatur; Spiritus Sanctus ex Patre et Filio tanquam ex unico principio procedit. Ex quibus sequentia deducere licet :

COROLLARIUM PRIMUM.

Ergo duæ sunt in Deo Processiones.

Prob. Tot sunt in Deo processiones, quot dantur personæ procedentes : atqui duæ sunt personæ procedentes, nempè Filius qui ex Patre Deo procedit vià generationis, ut probatum est; et Spiritus Sanctus, qui, ex dictis quoque, procedit ex Patre et Filio tanquam ex unico principio; ergo, etc.

COROLLARIUM II.

Ergo nonnisi duæ sunt in Deo Processiones.

Prob. Certè non plures in Deo sunt processiones, quàm personæ procedentes : atqui duæ tantùm sunt personæ procedentes, Filius nimi-

rūm et Spiritus Sanctus ; Pater enim principium est sine principio. Et verò, inquiunt Theologi, duæ tantūm sunt in Deo facultates immanentes seu ad intrà operantes, intellectus et voluntas, quæ quidem, ut potè essentialiter, ideo vim omnem exerunt suam ; ergo duæ tantūm dantur personæ procedentes, nimirūm Filius qui per intellectum, et Spiritus qui per voluntatem procedit ; ergo duæ tantūm processiones.

Nec ideo credas Patrem esse Filio perfectiorēm ; tam enim bonum est Filio ut gignatur à Patre, quām Patri ut gignat Filium. Similiter dicendum est de Spiritu Sancto ; non enim ex defectu seu impotentiā Filius aliud Verbum, et Spiritus alterum non producit Spiritum, sed potiū illa in utroque sterilitas, si ita loqui fas est, ex infinitā eorum perfectione dimanat ; ideo enim Filius alium non gignit, quia ipse est infinitus, totam intellectū divini exhauiens seu adæquans fecunditatem. Similiter ratiocinandū est de Spiritu Sancto. Deindè perfectionem quam unaquæque persona non habet formaliter, eam identicè seu virtualiter possidet, ob ejusdem numericæ naturæ communionem. Deniquè, processiones divinæ nedūm imperfectionem importent, sunt ipsæmet perfectiones, ut jam diximus ubi de Generatione Filii, quippe quæ sint 1.º immanentes, 2.º æternæ, 3.º substantiales, id est, terminos habeant subsistentes et personales, non verò accidentales, 4.º necessariæ, à quibus divina essentia temperare non potuerit; 5.º tandem metaphysicæ, quia sunt puræ emanationes, absque ullâ mutatione ex parte subjecti et ex parte termini, absque ullâ prioritate temporis aut naturæ in

unâ personâ, absque ullâ dependentiâ, divisione, partitione, aut separatione substantiæ; uno verbo, absque ullâ imperfectionis umbrâ.

COROLLARIUM III.

Ergo duæ sunt in Deo Missiones.

Prob. In divinis, missio est productio unius personæ ab aliâ; sic arbor suos mittere ramos dicitur, in quantum producit eos: atqui, ex probatis, duplex in Deo persona producitur, Filius neinpè ac Spiritus; ergo, etc.

Confirmatur ex Script. ad Gal. cap. 4, ¶. 4: Ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum. Et Joan. cap. 15, ¶. 26: Paracletum mittam vobis à Patre, inquit Christus.

In divinis, missio, præter originem unius ab aliâ, includit etiam quemdam effectum à personâ missâ provenientem. Hinc missio adæquatè sumpta definiri potest, *Æterna productio divinæ personæ aliquid ad extrâ de novo agentis.* Sic Pater mittit Filium, quia ab æterno gignit eum, naturam humanam in tempore sibi assumentem. Pater verò et Filius Spiritum Sanctum mittunt, in quantum ex utroque procedit auctor alicujus operis ad extrâ. Hinc sequitur Patrem à nomine mitti, cùm à nullo procedat.

Missio duplex, *visibilis*, cùm persona quæ missa dicitur opere externo appareat, qualis est missio Verbi in incarnatione; et *invisibilis*, quandò persona missa modo insensibili ad extrâ operatur; talis est missio Spiritus Sancti in collatione gratiæ sanctificantis.

DISSERTATIO QUARTA.

DE RELATIONIBUS SUBSISTENTIIS ET NOTIONIBUS
DIVINIS, NECNON DE NOMINIBUS CUIQUE PER-
SONAE PROPRIIS.

HÆC omnia ob affinitatem eorum jungimus,
de singulis breviter in quatuor capitibus acturi.

CAPUT PRIMUM.

De Relationibus Divinis.

RE LAT I O in genere definitur, *Habitudo seu respectus unius rei ad alteram*. Sic in hominibus, inter patrem et filium suum existit relatio originis. Plures sunt in Deo relationes, nimirum relatio identitatis, æqualitatis, etc.; de his quæstio non instituitur: agitur solummodo de relationibus originis, et quæritur an sint in Deo hujusmodi relationes, quot sint, an reales perfectiones, quomodo à se invicem et ab esentiâ divinâ distinguantur.

Constat 1.º esse in Deo relationes. Etenim sunt in Deo processiones unius personæ ab alterâ: sed istæ concipi non possunt sine relationibus originis, per quas persona producta ad producentem referatur; ergo, etc. Et verò, nomina quibus personæ divinae designari solent, scilicet nomina Patris, Filii et Spiritûs, relationem secum important; non enim concipitur pater sine relatione ad filium suum, et vicissim; similiter spiritus ordinem dicit ad principium à quo spiratur seu producitur; ergo, etc.

Constat

Constat 2.º *quatuor admittendas esse in Deo relationes*. Etenim fides docet duas esse in Deo processiones : atqui ex duabus in Deo processionibus manifestè quatuor diminant relationes, nimirùm ex primâ processione exsurgit relatio duplex, Patris ad Filium , et Filii ad Patrem , quæ congruenter nominibus *Paternitatis* et *Filiationis* designantur ; item ex secundâ processione duplex adhuc exsurgit relatio , Patris nempè ac Filii tanquam unici principii ad Spiritum Sanctum, hæc *Spiratio activa* dicitur ; et relatio Spiritus Sancti ad Patrem et Filium tanquam ad unum et idem principium , et ista *Spirationis passivæ* nomen obtinet ; ergo, etc.

Si quis autem duas tantùm in Deo relationes admittere velit, contendens , v. g., ordinem Patris ad Filium et Filii ad Patrem unam et eamdem numero relationem esse, quia relationes non augentur ut termini, sed potius ut ordo et habitudo inter illos ; si quis , inquam , ita contendat, in eo refellendo tempus non insumeremus , quia de re consentiens , litem de vocabulo unicè movet. Culpandus tamen in hâc parte foret, ob suam à vulgari Theologorum loquendi modo discessionem.

Constat 3.º *relationes illas esse reales perfectiones*, hoc sensu quòd paternitas, filiatio, spiratio activa, et spiratio passiva , non sunt meræ mentis nostræ abstractiones, sed fundamentum reale habent, in origine reali quam una persona ab aliâ verè dicit : undè tam realis est, v. g., relatio Patris ad Filium , quam relatio hominis cuiusdam ad filium suum naturalem.

Et verò , illud realiter existit, per quod divinæ personæ à se invicem distinguuntur : atqui

reverà divinæ personæ per relationes distinguuntur à se invicem : quid enim Patrem, v. g., ab aliis distinguit, nonne paternitas? et sic de cæteris; ergo, etc.

Observandum tamen relationes non esse perfectiones *simpliciter simplices*, ut aiunt, quas scilicet melius est habere quàm oppositas; sed perfectiones *simplices*, quæ oppositis meliores non sunt. Res utcunquè illustrari potest exemplo ex rebus physicis: in triangulo, v. g., tres sunt anguli qui relationem positionis ad se invicem habent: sed non melius est uni talem habere relationem quàm alteram, et reciprocè; quælibet enim positio respectu ipsorum nec melior nec deterior est alterâ.

Constat 4.º aliquam inter *relationes divinas* admittendam esse distinctionem: quod ut clarum fiat, observandum est quatuor relationes mox expositas conferri posse vel secum invicem, vel cum essentiâ divinâ; si prius, vel comparantur cum relationibus sibi oppositis, v. g., paternitas cum filiatione; vel cum relationibus non oppositis, sed, ut loquuntur Theologi, disparatis, v. g., paternitas et filiatio cum spiratione activâ. Hâc semel factâ distinctione,

1. Relationes divinæ, paternitas scilicet et filiatio, etc., ab essentiâ divinâ realiter non distinguuntur; nam ex axiomate, *In divinis, omnia sunt unum, ubi non obviat oppositio relationis in origine fundata*: atqui nulla est oppositio inter essentiam divinam, etc.; ergo, etc.

2. Relationes disparatae à se invicem realiter non distinguuntur, nimirum paternitas et filiatio realiter non distinguuntur à spiratione activâ; quod probatur tum ex mox prolatâ axiomate;

tum ex Conc. Lateranensi IV, juxta quod in Deo non quaternitas sed trinitas tantum admitti debet : atqui tamen si paternitas et filiatio realiter distinguerentur à spiratione activâ , tunc in Deo foret rerum distinctarum quaternitas, nempè paternitas , filiatio , spiratio activa , et spiratio passiva.

3. Relationes divinæ ab oppositis relationibus , hoc est, paternitas à filiatione , et activa spiratio à passivâ , realiter distinguuntur : ea enim distinguuntur realiter, quorum unum est principium alterius : atqui ex relationibus oppositis una est principium alterius, v. g., paternitas principium est filiationis ; ergo , etc.

Quæ ulteriores de relationibus nonnunquam in scholis agitantur quæstiones , otiosæ ac inutiles nobis videntur.

CAPUT II.

De divinis Subsistentiis.

PERSONA in genere definitur, *Substantia singularis, rationalis, alteri substantiæ non conjuncta à quâ perficiatur* : undè ubi substantia seorsim existens , sui juris, et in actionibus suis ab aliâ non pendens , ibi persona reperitur.

Personalitas et subsistentia indiscriminatim accipiuntur, et significant hunc seorsim existendi modum , quo fit ut substantia singularis sit sui juris , independens , uno verbo, sit persona. Indè meritò deducitur quod, in creatis, personalitas sit mera negatio unionis cum alterâ substantiâ perfectivâ . Sed de his fusiùs *Tract. de In-*

carnatione, in ipso tractatū limine, *de notiōnibus præviis.*

Quæritur quid sit in Deo personalitas seu subsistentia, id est, per quid constituantur personæ divinæ. Difficultas in præsenti oritur ex eo quod unica sit in Deo natura, tres verò personæ: de Deo proindè aliter ratiocinandum ac de homine; evidens est enim quod personalitas divina aliquid præter naturam includat. Quid sit ergo illa personalitas, paucis aperiendum.

Statuimus subsistentias divinas esse *eas proprietates relativas quæ singulis personis propriae sunt.*

Prob. Natura divina, licet unica, tres existendi modos habet reales et essentiales, nempè paternitatem, filiationem et spirationem passivam, quæcunque sit illarum perfectionum seu modorum ratio, quam non satis cognoscimus; ergo natura divina triplici modo existit, et ut tali modo existens, alteri incommunicabilis est, sub eo respectu: quod verò naturam divinam quasi contrahit et terminat, eamque alteri sub tali respectu incommunicabilem reddit, id profectò eam in ratione personæ constituit; ergo, etc. Scimus equidem res divinas supra conceptum humanum esse positas, nec mens nostra est eas cum creatis æquiparare: sed ad juvandum aliquantis per imbecillitatem intelligentiæ humanæ, comparatione uti juvat, quam urgere absurdum foret. Exemplum trianguli, quod præcedenti capite adduximus, rem de quo agitur illustrare aliquatenus poterit. Spatium tribus lineis inclusum, sit ad instar essentiæ in triangulo: jam verò hæc essentia tribus modis terminatur; ex quo fit ut tres sint anguli, quo-

rum unusquisque eamdem omnino essentiam habet, scilicet idem spatium diversimodè contractum : attamen realiter à se invicem distinguuntur, ob istam præcisè rationem, quod idem spatium diversimodè terminent.

CAPUT III.

De Notionibus divinis.

NOITIONES divinæ sunt notæ seu characteres proprii, quibus personæ ab invicem distinguuntur et nobis innotescunt.

Porrò nullus est qui neget quasdam ejusmodi esse notiones. Etenim, juxta fidem catholicam, tres sunt personæ in Deo realiter distinctæ : at qui ex eo quod tres sint, etc., manifestè sequitur singulis earum aliquid inesse proprium et speciale quo distinguuntur et nobis innotescunt, in quo notionis natura posita est.

Jam verò notiones illæ sunt paternitas, filatio, spiratio activa et spiratio passiva, quibus permulti, post S. Thomam, innascibilitatem adjungunt, ut significant Patrem esse principium absque principio ; sicque non augetur personarum divinarum numerus. Sextam et septimam notionem superaddunt pauci, nempè ingenerabilitatem respectu Filii, et improducitatem respectu Spiritus Sancti. Sed quia Theologorum de numero notionum concertationes ad fidem minus spectantes, laboris multum et parum utilitatis habent, propterea diutius hic non immorabimur.

CAPUT IV.

De personarum divinarum Nominibus.

INTER varia nomina quibus unaquæque ex personis divinis designari solet, quædam ipsi propriè et exclusivè conveniunt, scilicet quæcunque relationem originis exprimunt; alia verò ipsi tantùm per appropriationem, ut aiunt, conveniunt: hujusmodi sunt appellations quæ attributum aliquod Dei essestiale exprimunt, ac proindè tribus personis commune, quod tamen uni personæ præ aliis tribuitur, ob quamdam specialem rationem. Hoc prænotato,

Quæres 1.º quænam sint nomina primæ personæ, sive propria, sive appropriata.

Resp. Primæ personæ tria sunt nomina propria. 1.º *Enim dicitur Primum Principium, et fons totius divinitatis*, eò quod essentiam suam à nullo accipiat, è contrà Filio et Spiritui Sancto communicet. 2.º *Ingenitus, innascibilis*, ob eamdem rationem, quippe qui nec generatur, nec producitur. 3.º Tandem et præcipue, *Pater*, quia Filium unigenitum consubstantiale sibi generat.

Per appropriationem Patri tribuuntur appellations quæ potentiam exprimunt. Nam, juxta doctrinam D. Thomæ, 1.^ā parte, quæst. 39, art. 8, si ad Deum spectare velimus veluti omnium causam, tria in ipso relucere videmus attributa, *potentiam nempè, sapientiam, et bonitatem*: in quibus, potentia est quasi cæterarum principium, et semper præsupponitur;

nemo enim sapienter aliquid simul et rectè ordinaverit, nisi priùs agendi potentiam habuerit; ergo ex hâc parte, potentia similitudinem habet cum Patre, qui est primum principium, et ipsi rectè appropriatur. Hinc prima persona dicitur *Pater creaturarum, Creator, Omnipotens*, ut in Symbolo decantamus: *Credo in Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli et terræ.*

Quæres 2.º quibus nominibus designetur secunda persona.

Resp. Dicitur 1.º *Filius*, quia ex propriâ Patris substâtiâ ab æterno gignitur. 2.º *Verbum Patris*, quæ denominatio ex aliquâ similitudine nostrî deducitur. Nam sicut in humanis, *verbum* internum vocamus hunc secretissimum sermonem, cogitationem scilicet, quâ mens omnia et seipsam repræsentat ac cognoscit; ita *Verbum* dicimus *Filiu[m] Dei*, quia est terminus substancialis divinæ intelligentiæ, imago et repræsentatio vivens, in quâ Pater seipsum et omnia videt. Observandum autem obiter miram esse similitudinem (quantûm sinit infinita Dei distantia à creatis) inter *Verbum* et cogitationem nostram. Nam perindè ac *Verbum*, cogitatio à mente procedit, et tamen ipsi indivulgè hæret; per eam mens seipsam et res omnes contemplatur; per eam opera sua dirigit et exsequitur; mens ut se hominibus manifestet, *verbum suum* forâs emittit materiali formâ indutum, per vocem scilicet aut *scripturam*.

3.º Secunda persona vocatur etiam *Imago Patris*, cuius nominis rationem apprehendere facile est, ex his quæ modò diximus.

Filio per appropriationem tribuimus sapien-

tiam et sapientiae opera, eo quod sapientia, ex doctrinâ iterum D. Thomæ, nihil aliud sit quam conceptio intelligentiæ; hoc ergo nomen convenit Filio, qui per intellectionem Patris producitur; et quia operans sua consilia per sapientiam et intelligentiam ad finem perducit, Pater cuncta creasse per Verbum seu Sapien-tiam dicitur.

Quæres 3.º quænam sint nomina tertiaræ SS. Trinitatis personæ.

Resp. Scriptura vocat tertiam personam, 1.º *Spiritum*, non tantum quia immaterialis est; nam et Pater et Filius hoc sensu sunt spíritus, sed quia est terminus amoris mutui quo se Pater et Filius prosequuntur. Etenim, cùm amor ad unionem cum objecto suo tendat, qui amat, spirare, id est, tendere ad objectum desiderii sui dicitur; spiritus proinde hic significat terminum spirationis Patris et Filii.

2.º Dicitur *Amor* et *Charitas*, à Patribus nuncupatur pariter *nexus*, *amplexus*, *unio*, quæ omnia vivè exprimunt processionem tertiaræ personæ ex amore et quasi amplexu Patris et Filii. 3.º *Donum*; amor enim donum est, et quidem maximum, ex quo omnia cætera dona fluunt.

Hinc tertiaræ personæ per appropriationem tri-buimus quæcumque procedunt ex amore et bonitate: sic justificare, sanctificare dicitur, consolari animas per gratiæ diffusionem, ex quo nomen *Paracleti* sortitur, quod idem sonat ac *Consolator*.

Finem imponentes his quæ de SS. Trinitate nobis dicenda erant, quasdam de more trademus regulas in expositione hujus mysterii tenendas.

Traduntur Regulæ ad rectè loquendum de mysterio SS. Trinitatis.

Hæc est summa totius mysterii, ut plures diximus, unitas naturæ, personarum pluralitas. Ad illud semper respiciat, qui de Trinitate loquitur. Hinc regulæ sequentes :

REGULA PRIMA. Nomina quæ divinam essentiam, vel attributa absoluta directè exprimunt, nunquam plurali numero enuntiari possunt : v. g., dici nequit, *Tres sunt Dii*, aut *deitates*, *tres sunt omnipotentiæ*, *sapienciæ*, etc. Ratio per se patet ; quod enim unum est, pluraliter affirmari nequit : porrò essentia divina necnon attributa Dei absoluta, sunt eadem numero in tribus personis.

REGULA SECUNDA. Nomina adjectiva quæ divinam essentiam et attributa indirectè tantum significant, directè verò subjectum sive personam, pluraliter enuntiari possunt. Sic, v. g., dici potest, *Tres sunt personæ æternæ*, *omnipotentes*. Ratio est quòd, nomine pluraliter enuntiato, multiplicentur tantummodo personæ, non attributa. Nec huic regulæ contradicit istud Symboli Athanasiani : *Non tres æterni, sed unus æternus* ; *non tres omnipotentes, sed unus omnipotens* ; in hoc enim loco nomina, *æterni*, *omnipotentes*, substantivè usurpantur, non adjectivè ut in exemplo mox allato.

REGULA TERTIA. Quæ propria sunt personis, et earum originem et relationes exprimunt, de essentiâ non sunt prædicanda : indè dici nequit, *Essentia generat*, aut *generatur*, *producit*, aut *producitur* ; hæc enim supponere vi-

dentur aliam esse essentiam quæ generat, aliam quæ generatur. Dici tamen potest, *Deus generat*, *Deus producitur*, eò quòd ibi vox, *Deus*, non sumitur absolutè pro essentiâ divinâ, sed relativè tantùm pro unâ speciali personâ, quæ verè Deus est.

REGULA QUARTA. Nomina quæ numerum et distinctionem personarum indicant, congrua sunt; ab his verò abstinendum qui vel distinctionem naturæ vel inæqualitatem inter personas importare videntur, licet distinctionem et numerum personarum significant. Hinc 1.º rectè dicitur *Trinitas* est in Deo, minimè autem, *triplicitas*; eâdem ratione, Deus est *trinus*, non verò, *triplex*. Hinc 2.º rectè dicitur, *alius Pater*, *alius Filius*, *alius Spiritus Sanctus*; nunquàm tamen, *aliud*. È contrà dici nequit, Pater est *unus* cum Filio et Spiritu Santo, sed dici debet, *unum*. Hinc 3.º legitimè omnino pronuntiatur, Deus *unus* est; non verò, Deus est *singularis*, *solus*, *solitarius*, quia posteriora verba non tantùm deorum, sed etiam personarum pluralitatem excludunt. Hinc 4.º rectè dicitur, Tres personæ à se invicem *distinctæ* sunt, non verò, *diversæ*; item dicimus tres personas esse *uniuersus substantiæ*, non autem *similis*, quia ille loquendi modus indicat naturæ distinctionem. Hinc 5.º dici nequit *tria* esse in Deo *individua*, quia plura individua dicuntur in ordine ad unam specie naturam, diversam tamen numero; et natura divina non tantùm specie, sed et numero una est.

APPENDIX.

*Dissertatio de versiculo VII capitinis V
Epistolæ primæ S. Joannis.*

TRES sunt qui testimonium dant in cœlo, *Pater, Verbum et Spiritus Sanctus*: et hi tres unum sunt. Sic habet versiculus ille celebris, de quo duo quæruntur: 1.um an versus ille sit authenticus, id est, à S. Joanne verè conscrip-
tus; an spurius, fraude vel inscitiâ sacro textui assutus. 2.um An versiculus ille, posito quòd sit authenticus, dogma Trinitatis contineat.

Circa primam quæstionem, Sociniani cum Socino docent hunc versiculum esse suppositum et alienâ manu insertum textui; inter Protes-
tantes, Joannes Clericus idem tenuit libro cui titulus, *Ars critica*; etiam inter Catholicos, Erasmus, et Richardus Simon, in suâ novi Testamenti Historiâ criticâ, cap. 18, eamdem amplexi sunt opinionem, à quâ tamen prior re-
cessit, ita ut in 3.^a editione suæ versionis novi Testamenti, restituerit præfatum S. Joannis ver-
siculum, quem in duobus prioribus expunxerat.

Circa secundam quæstionem, quæ est de le-
gitimâ versiculi interpretatione, Sociniani pu-
tant ipsum nullius esse roboris ad evincendam Trinitatis doctrinam, quia, juxta ipsos, unitas Patris, Verbi et Spiritûs Sancti in hoc textu ex-
pressa, de unitate testimonii, non autem na-
turæ, intelligenda est. Duo igitur contra ipsos probanda suscipimus, 1.º versiculum esse au-

thenticum, 2.º dogma Trinitatis ex eo invincibiliter adstrui.

CONCLUSIO PRIMA.

*Versiculus VII capitinis V Epistolæ primæ
Joannis, genuinus est et authenticus.*

Prob. 1.º Ex auctoritate Concilii Tridentini, quod versionem quam Vulgatam dicimus, authenticam esse declaravit, prohibens ne quis quovis praetextu rejicere audeat, vel præsumat: atqui versiculus ille in vulgatâ editione legitur; ergo, etc.

2.º Ex consensu utriusque Ecclesiæ Latinæ et Græcæ. Nimirūm, utraque Ecclesia præfatum versiculum in publicis conventibus legit: de Ecclesiâ Latinâ constat apud omnes; quoad Ecclesiam Græcam, controversia dirimitur ex ipsâmet adversariorum confessione; fatentem enim habemus Richardum Simonem in suâ Historiâ criticâ novi Testamenti; aliundè probatur ex Lexionario quo utitur Ecclesia Græca, in quo continetur ille versiculus: porrò quanta sit ejusmodi consensûs auctoritas, nemo non videt; quî enim fieri potuit ut Ecclesia, tam Græca quam Latina, hunc versum publicè legat, nisi gravissimis inducta suisset momentis ad credendum authenticum esse Apostoli textum, non alienâ manu, ex inscitiâ sive ex fraude corruptum.

Prob. 3.º Ex SS. Patribus qui hunc versiculum allegârunt. Tertullianus, lib. adv. Præxeam, cap. 25, ad hunc textum respicere videtur, etsi illum non expressè proferat.

S. Cyprianus, lib. de Unitate Ecclesiæ,

clariū loquitur ; sic enim habet : *Dicit Dominus : Ego et Pater unum sumus : et iterū, de Patre et Filio et Spiritu Sancto scriptum est : Et hi tres unum sunt : porrò ubi scriptum illud legebat, nisi in Epist. S. Joannis ?*

S. Fulgentius, Resp. ad decimam objectionem Arianorum : *In Patre, inquit, et Filio et Spiritu Sancto unitatem substantiæ accipimus : personas confundere non audemus ; beatus enim Joannes Apostolus testatur, dicens : Tres sunt qui testimonium perhibent in cœlo, Pater, Verbum et Spiritus Sanctus : et hi tres unum sunt.*

V Seculo, Vigilius Tapsensis, seu Idacius Clarus, libro contra quemdam Arianum, c. 5 : *Joannes Evangelista ait : Tres sunt qui testimonium perhibent in cœlo, Pater, Verbum et Spiritus Sanctus : et hi tres unum sunt.*

Eugenius, Carthaginiensis Episcopus, in Professione fidei quam à quadringentis unitis Episcopis Africanis obsignatam, obtulit Hunerico Vandalorum regi, Ariano, anno 484 : *Ut adhuc luce clariū, inquiunt præfati Antistites, unius divinitatis esse cum Patre et Filio Spiritum Sanctum doceamus, Joannis Evangelistæ testimonio comprobatur ; ait namque : Tres sunt qui testimonium perhibent in cœlo, Pater, Verbum et Spiritus Sanctus : et hi tres unum sunt.* Ergo 1.º versiculus ille tūm temporis legebatur in exemplaribus Scripturæ quibus utebatur Ecclesia Africana ; nemo enim dixerit Episcopos suā in fide constantiā claros, et Confessorum titulo decoratos, impudenter mentiri voluisse coram rege Ariano, eorum persecutore, cuius intererat fraudem, si qua fuisset, per seipsum vel per Episcopos Arianos ipsi adhærentes

detegere. 2.º Nullibi legitur Arianos contra hanc fidei professionem reclamasce, quasi textum supposititium pro genuino S. Joannis textu allegasset. Plus dico, etiam positivè probari potest Arianos nunquam adversùs præfati testimonii allegationem reclamasce, probari, inquam, potest ex eo quòd S. Fulgentius, Rusensis in Africā Episcopus, paucis ab illâ professione per Catholicos editâ annis, idem testimonium, *Tres sunt*, etc., contra Arianos protulerit, nullius objectionis ab Arianis factæ adversùs authenticitatem ejus mentionem faciens: porrò silentium eorum demonstrat præfatum illud testimonium tunc reverà legi in exemplaribus Scripturæ.

Cassiodorus, VI seculo, in opere quod inscripsit, *Complexiones in Epistolas Apostolorum*; ipse enim tradens summarium c. 5 Ep. I S. Joannis, versiculi de cuius authenticitate disputamus, claram mentionem facit, his verbis: *Qui Deum J. C. credit, iste sine dubio fidelis est, cui rei testimonium perhibent in terrâ tria mysteria, nimirùm aqua, sanguis et spiritus, quæ in passione Domini leguntur impleta; in cælo autem, Pater et Filius et Spiritus Sanctus: et hi tres unus Deus.* Nihil expressius desiderari potest. Observandum est autem, ut major testimonio Cassiodori accedat auctoritas, ipsum expressis verbis asserere, se codices sacros quos potuit antiquiores et emendatores undequaquè collegisse.

S. Hieron. in Prologo ad Epist. canonicas: *In qua*, inquit, loquens de I Epist. S. Joan., *ab infidelibus translatoribus multum erratum esse fidei veritate comperimus: trium tantum voca-*

bula, hoc est, aquæ, sanguinis et spiritus in suâ editione ponentes; et Patris Verbi ac Spiritus testimonium omittentes: in quo maximè et fides catholica robatur, et Patris et Filii ac Spiritus Sancti una divinitatis substantia comprobatur. Scio quidem doctos jam consentire S. Hieron. hujus Prologi non esse auctorem, de quo vide Patres Benedictinos, in suâ operum S. Hieron. editione. At nihilominùs allegari potest testimonium auctoris hujus, quisquis sit; constat enim ætatem ipsius ultra VII seculum differri non posse, cùm ab VIII et IX seculo, quidam auctores Prologi hujus mentionem faciant.

Auctor Græcus disputationis cujusdam cum Ario, inter opera S. Athanasii, tom. 3, hunc S. Joannis versiculum adduxit in probationem consubstantialitatis Verbi cum Deo Patre. Auctor ille creditus est olim Athanasius, sed nunc contrarium apud eruditos constat, etsi non mediocris antiquitas ipsi tribuatur.

Alter auctor Græcus, lib. de unicâ Deitate Trinitatis, inter opera ejusdem S. Athanasii, sic habet: *Dicente Joanne Evangelistâ, in Epist. sud: Tres sunt qui testimonium dicunt in cœlo, Pater, Verbum, et Spiritus Sanctus.*

Ut autem argumenti hujus ex Patribus deducti vis et robur melius apprehendatur, Calmeti verba referre juvat: *L'autorité des Pères qui ont cité le passage de S. Jean, est beaucoup plus forte et plus expresse que celle des manuscrits, pour deux raisons: la première, parce que les Pères sont presque tous plus anciens que les manuscrits les plus vieux qui soient parvenus jusqu'à nous; car où est le manuscrit, par exemple, qui soit du temps de Tertullien*

ou de S. Cyprien ? La seconde , le témoignage des Pères est lié avec l'histoire de leur siècle et de leur personne , et avec le témoignage de l'Eglise de leur temps , ce qui leur donne un nouveau degré de force et de supériorité. Si S. Cyprien et Tertullien citent ce passage , il était donc dans les exemplaires de leur temps et de leur pays : il contenait la doctrine et la foi de leur Eglise. Car , enfin , ce passage n'est point sur une matière indifférente et commune ; il regarde un des points les plus importans de notre créance : il n'était point aisément de le retrancher des exemplaires , s'il y était , ni de l'y ajouter s'il n'y était point.

Prob. 4.º Ex manuscriptis codicibus , tum græcis , tum latinis , in quibus continetur ille de quo agitur versiculus. Legitur in celebri et antiquissimo codice Britannico , græco , in manuscripto Dubliniensi , item græco ; juxta plures , exstabat in septem codicibus græcis quos adhibuit Robertus Stephanus in suâ adornandâ editione græcâ , sed illud non omnino constat. Quoad codices latinos , ex iis plures , et antiquissimi , et optimæ notæ , hunc versiculum continent. Nempè reperitur in manuscriptis vetustissimis et castigatissimis quibus usi sunt editores Polyglottæ Complutensis ; in pluribus numero codicibus ad quos Theologi Lovanienses Scripturæ vulgatam editionem recognoverunt ; et in aliis , quorum mentionem facit Calmetus.

Prob. 5.º Ex auctoritate Criticorum qui de authenticitate hujus versiculi ex professo egerunt ; ex iis enim plerique , doctissimi et probatissimi homines , non modò inter Catholicos , sed etiam apud Protestantes , authenticitatem

præfati versiculi vindicaverunt : Jacobus Stu-nica , in libello adversùs Erasmus , Natalis Alexander , Milvius , David , etc.

Objiciunt Sociniani. Ille textus non est authenticus , de quo Patres Græci et Latini ferè omnes tacent , iis præcisè circumstantiis in quibus eum invocare non omisissent , si contentus fuisset in iis quibus utebantur codicibus : nimirū , ubi de trinitate personarum , adversùs Sabellianos ; de consubstantialitate Verbi , adversùs Arianos ; de Spiritu Sancti divinitate , contra Macedonianos agebant : atqui nec S. Athanasius , qui per totam vitam Verbi divinitatis hostes debellavit , nec S. Epiphanius , aut Patres Concilii Sardicensis , S. Basilius , S. Gregorius Nyssenus , S. Gregorius Nazianzenus , Didymus , Chrysostomus , Cyrillus Alexandrinus , et plures alii , ullam hujus versiculi mentionem fecerunt . De eo silent S. Hilarius , S. Phebadius , Faustinus , S. Augustinus ; imò , S. Ambrosius , lib. 3 de Spiritu Sancto , versiculum sextum S. Joannis cum octavo conjungit , omissio septimo ; ergo , etc.

Resp. Patres de hoc versiculo tacuisse , alios quidem non datâ eum citandi occasione ; non enim putandum est omnes de Trinitatis mysterio disputasse ; alios autem acceptâ sanè occasione illum citandi , sed non omnino necessariâ , cùm plures ipsis præstò fuerint Scripturæ textus ad evincendam consubstantialitatem trium personarum in Deo ; alios tandem siluisse , quia non exstabat in codicibus quibus utebantur ; quæ omissio non ex suppositione versiculi , sed ex amanuensium incuriâ provenit . Scilicet , cùm ista septimi versiculi verba , *Tres sunt* , etc. ,

versiculo octavo repetantur, errante oculo, factum est ut scriba prætermittens versiculum septimum, ad octavum transierit. Docet enim experientia satis communem esse ejusmodi lapsum, cùm duæ lineæ nullo aut brevi intervallo sejunctæ, ab iisdem verbis incipiunt. Monachi Benedictini in suis ad Prologum Hieronymi annotationibus, plura hujusmodi omissionum exempla proferunt : sic, lib. Josue cap. 21, quia versiculis 35, 36, 37, trinâ vice repetitur ista clausula, *Civitates quatuor cum suburbanis suis*, factum est hâc verborum similitudine, ut in pluribus manuscriptis versiculus 36 exciderit. *On avoue*, inquit jam citatus Calmetus, *que hors l'Eglise d'Afrique, les anciens Pères... ne paraissent pas l'avoir connu* (ce verset)... et *que jusqu'au 7.e et 8.e siècles, il est rare de le trouver dans les Pères et dans les manuscrits.* Mais c'est apparemment que quelques-uns des premiers exemplaires, copiés sur l'original, s'étant trouvés défectueux par la négligence ou la précipitation des copistes, la plupart des copies qu'on en tira, et ensuite les traductions que l'on fit sur ces copies imparfaites, se répandirent partout ; et le respect qu'on avait pour l'antiquité, et l'impuissance où l'on était de confronter les exemplaires avec les originaux, firent qu'on se défia même des exemplaires plus corrects où il était ; en sorte que plusieurs siècles s'écoulèrent avant que l'on pût reconnaître le défaut et l'erreur. On ne les reconnut qu'à la longue, d'où vient que plusieurs ne le mirent encore que sur la marge de leurs exemplaires... Ce que nous supposons de la corruption casuelle de plusieurs des premières copies, n'est ni in-

crovable ni extraordinaire. On a dans l'Ecriture même de l'ancien Testament, des fautes de copiste qui y subsistent depuis plusieurs siècles, et qui ne viennent que de l'ignorance, ou de la négligence, ou de la méprise des copistes. Cela arrive encore tous les jours, sur-tout lorsqu'il s'agit de copier des textes où le même mot se trouve plus d'une fois; à moins d'une attention extraordinaire, ou d'une révision très-exacte, on est très-exposé à se tromper. Dans cet endroit-ci, l'écrivain ayant trouvé deux fois ces mots, Tres sunt qui testimonium dant, a sauté du premier au second, et comme cela n'interrompait pas le sens, on ne s'est aperçu de la méprise que très-long-temps après, lorsqu'on a comparé les anciennes copies les unes aux autres. Eadem solutio applicari debet objectioni desumptæ ex manuscriptis in quibus desideratur iste versiculus.

Et verò, facile concipitur quomodò versiculus ille 7.us propter hæc verba, *Tres sunt*, etc., ipsi cum versu 8.º communia, potuerit amanuensium incuriā excidere. Repugnat autem moraliter quòd idem versiculus alienā manu per fraudem sacro textui fuerit insertus, absque eo quòd Catholici Scripturarum integritatis studiosi, necnon Hæretici tam invicto confossi telo reclamaverint: porrò sola ratio dictat ut ex duobus quorum alterutrum necessariò contingit, factum fuisse asseratur illud quod facile contingere potuit, præ altero quod moraliter impossibile concipitur.

Inst. Omnes Scripturæ versiones orientales, demptâ tantùm Armenâ, hunc versiculum non habent; non legitur in versione Syriacâ, nec in

Æthiopicâ, Arabicâ, Ruthenâ et Copticâ, etc.; ergo, etc.

Resp. Nego consequent. Cùm enim versiones illæ omnes ad normam Syriacæ versionis factæ sint, non majorem simul junctæ quàm sejunctim faciunt auctoritatem; tota ergo difficultas est an versio Syriaca, quæ cæteris dedit originem, præfato S. Joan. versiculo carere potuerit, salvâ tamen versiculi hujus authenticitatē: atqui reverà, etc.; suppositâ enim authenticitatē præfati textūs, explicari potest quomodo in versione Syriacâ desit, recurrendo scilicet ad mendosum codicem Græcum, ad cuius normam facta est.

CONCLUSIO II.

Versiculus S. Joannis rite intellectus, probat mysterium Trinitatis.

Prob. Mysterium Trinitatis in eo positum est, quòd sint tres personæ realiter distinctæ in unicâ Dei naturâ: atqui 1.º conficitur ex hoc textu tres esse personas realiter distinctas. Quid enim aliud naturaliter significant, *Tres sunt qui testimonium dant, Pater, Verbum et Spiritus Sanctus?* Et verò, fatentur adversarii Patrem et Verbum duas esse personas; idem ergo sentiant de Spiritu Sancto necesse est, cùm ibi jungatur Patri et Filio, et in eodem ordine collocetur. Prætereà, vel Pater, Verbum et Spiritus Sanctus tres ibi personas, vel unicum cum suâ virtute et efficaciâ designant: posterius autem repugnat; namque dicitur in hoc textu Patrem, Verbum, et Spiritum Sanctum tres esse testimonium perhibentes: atqui absurdum

foret dicere personam unicam cum suâ virtute et efficaciâ tres efficere testes.

2.º Eodem textu conficitur tres illas personas in unicâ Dei naturâ subsistere, cùm tres *unum esse* dicantur. Et verò ista, *tres unum sunt*, litteraliter intellecta, unitatem naturæ significant: atqui litteraliter intelligi debent, cùm neque fides, neque ratio evidens, nec boni mores, nos ab illo sensu litterali ad metaphoricum transire cogant. Aliundè verba Scripturæ juxta Traditionem interpretari debent: atqui Patres hujus versiculi mentionem facientes, ipsum de unitate naturæ interpretati sunt. Postremò, ista 7 versiculi, *Et hi tres unum sunt*, intelligenda sunt de unitate naturæ, vel de unitate testimonii: atqui posterius admitti non debet; si enim Apostolus ibi tantùm significare voluissest Patrem, Filium, et Spiritum Sanctum unitatem testimonii tantùm habere, non ita simpliciter locutus fuisset, *et hi tres unum sunt*; sed, *Hi tres in unum sunt vel conspirant.*

Obj. Ejusdem S. Joan. Epistolæ v. 8, sic legitur: *Tres sunt qui testimonium dant in terrâ, spiritus, aqua et sanguis: et hi tres unum sunt.* Undè sic arguunt: Unitas v. 7.º expressa, eodem modo intelligi debet ac illa quæ v. 8.º continetur: atqui evidens est unitatem spiritûs, aquæ et sanguinis, v. 8.º expressam, non esse naturæ sed testimonii; ergo à pari, etc.

Resp. *Nego maj.* 1.º Quia unitas v. 8.º expressa, non potest intelligi de unitate naturæ, cùm manifestè repugnet spiritum, aquam et sanguinem unicam esse substantiam; è contrà, ut jam dictum est, nec evidens ratio, nec fides repugnat unitati naturæ in tribus personis;

ergo juxta regulam Scripturas interpretandi à Theologis post S. Aug. traditam, v. 7.us S. Joan. litteraliter de unitate naturæ intelligendus est; versus autem 8.us, metaphoricè accipi debet, hoc est, de unitate moralisive testimonii. 2.º Non de eâdem unitate intelligendus est uterque versiculus, si diversimodè exprimatur: atqui res ita est, non quidem in versione latinâ sed in textu græco, qui sic habet de spiritu, aquâ et sanguine, *et hi tres in unum sunt*, id est, in unum conspirant testimonium; versu autem 7.º de tribus personis simpliciter enuntiatur, quod *sint unum*. 3.º Juxta quosdam, ista versûs 8, *et hi tres unum sunt*, tolli debent, ut potè textui sacro humanitùs adjecta, sive per fraudem Arianorum, ut suspicatnr Grotius, sive incuriâ scribarum. Quidquid sit, constat hæc verba desiderari in multis sive græcis sive latinis codicibus: Theologi Lovanienses, qui ad vulgatae versionis accuratam editionem triginta tres manuscriptos codices consuluêre, testantur hanc clausulam v. 8, *et hi tres unum sunt*, deesse in quindecim ex illis manuscriptis codicibus. *S. Thomas*, inquit Calmetus, soutient que ces derniers mots ne se lisaien pas dans les vrais exemplaires; Lorin, Luc de Bruges et Hessel reconnaissent qu'il y a plusieurs exemplaires latins où ils ne se trouvent point; on ne les lit ni dans le grec ni dans le latin de la Bible Polyglotte de Complute, ni dans le manuscrit Alexandrin, ni dans celui d'Angleterre, dont parle Erasme, ni dans deux manuscrits de *S. Germain-des-Prés*.

INDEX TOMI II.

TRACTATUS

DE ECCLESIA CHRISTI.

<i>QUESTIONES PRÆAMBULÆ. De nomine, auctore, etc., Ecclesiæ.</i>	Pag. 2
<i>DISSERTATIO PRIMA. De Proprietatibus Ecclesiæ.</i>	4
<i>CAPUT PRIMUM. De Perpetuitate Ecclesiæ.</i>	5
<i>CAPUT II. De Visibilitate Ecclesiæ.</i>	9
<i>DISSERTATIO II. De Notis Ecclesiæ.</i>	17
<i>CAPUT PRIMUM. De falsis Ecclesiæ Notis.</i>	18
<i>CAPUT II. De veris Ecclesiæ Notis</i>	24
Articulus primus. <i>De Unitate Ecclesiæ.</i>	25
Articulus II. <i>De Sanctitate Ecclesiæ.</i>	51
Articulus III. <i>De Catholicitate Ecclesiæ.</i>	58
Articulus IV. <i>De Apostolicitate Ecclesiæ.</i>	75
<i>DISSERTATIO III. De Membris Ecclesiæ.</i>	97
<i>CAPUT PRIMUM. De Prædestinatis et Reprobis.</i>	ibid.
<i>CAPUT II. De Peccatoribus.</i>	100
<i>CAPUT III. De Hæreticis et Schismaticis.</i>	107
<i>CAPUT IV. De Excommunicatis.</i>	114
<i>CAPUT V. De Catechumenis, Infidelibus et Apostatis.</i>	117
<i>DISSERTATIO IV. De Auctoritate Ecclesiæ.</i>	119
<i>CAPUT PRIMUM. De infallibilitate Ecclesiæ in docendo, seu de Judice controversiarum infallibili.</i>	121
<i>CAPUT II. De Subjecto infallibilitatis Ecclesiæ.</i>	161
Articulus primus. <i>Utrum soli Episcopi sint infallibilis controversiarum fidei judices.</i>	162
Articulus II. <i>Quā ratione munus et privilegium docendi infallibiliter Episcopis competit.</i>	176
<i>CAPUT III. De Objecto infallibilitatis Ecclesiæ.</i>	201
Articulus primus. <i>De infallibilitate Ecclesiæ circa Disciplinam.</i>	202
Articulus II. <i>De infallibilitate Ecclesiæ circa Facta dogmatica.</i>	206

CAPUT IV. <i>De variis Modis quibus Ecclesia suam infallibilitatem exercere potest.</i>	Pag. 250
Articulus primus. <i>De infallibilitate Ecclesiae per orbem dispersae.</i>	ibid.
Articulus II. <i>De infallibilitate Ecclesiae in Conciliis congregatae.</i>	254
Articulus III. <i>De diversâ in damnandis propositionibus Formâ.</i>	241
DISSERTATIO V. <i>De Capite Ecclesiae.</i>	246
CAPUT PRIMUM. <i>De Primatu Romani Pontificis.</i>	247
CAPUT II. <i>De Juribus et Appendicibus primatui Romani Pontificis et illius successoribus annexis.</i>	259
Articulus primus. <i>De Juribus et Prærogativis primatui Romani Pontificis annexis.</i>	ibid.
Articulus II. <i>Defensio Declarationis Cleri Gallicani.</i>	269
§ I. <i>De primâ Propositione Declarationis Cleri Gallicani.</i>	272
§ II. <i>De secundâ et tertîâ Propositione Declarationis.</i>	281
§ III. <i>De quartâ Propositione Declarationis.</i>	285
APPENDIX. <i>De consensu Episcoporum requisito ut definitio summi Pontificis tanquam irreformabile iudicium habeatur.</i>	297

TRACTATUS

DE SS. MYSTERIO INCARNATIONIS.

<i>Notiones præviæ de Substantiâ, Personâ et Unione hypostaticâ.</i>	302
<i>Definitio mysterii et Divisio tractatûs.</i>	304
DISSERTATIO PRIMA. <i>De Possibilitate mysterii Incarnationis.</i>	306
DISSERTATIO II. <i>De Existentiâ Incarnationis.</i>	316
CAPUT PRIMUM. <i>De Existentiâ Incarnationis adversus Hæreticos qui Christi Humanitatem impugnârunt.</i>	ibid.
Articulus primus. <i>De Corpore et Animâ Christi.</i>	317
Articulus II. <i>De Proprietatibus corporis Christi.</i>	324
Articulus III. <i>Utrum Christi corpus ex Virgine et operante Spiritu Sancto efformatum fuerit.</i>	328
CAPUT II. <i>De Existentiâ Incarnationis adversus Hæreticos qui Unionem Verbi cum naturâ humanâ impugnârunt, aut labefactârunt.</i>	333
Articulus	

INDEX.

637

Articulus primus. <i>De Hæresi Nestorianâ.</i>	Pag. 333
Articulus II. <i>De Hæresi Eutychianâ.</i>	353
Articulus III. <i>De Hæresi Monothelitarum.</i>	362
Articulus IV. <i>De Communicatione Idiomatum.</i>	376
DISSERTATIO III. De Necessitate Incarnationis.	385
DISSERTATIO IV. De Causis Incarnationis.	404
CAPUT PRIMUM. <i>De Causâ meritoria incarnationis.</i>	ibid.
CAPUT II. <i>De Causâ finali Incarnationis.</i>	407
DISSERTATIO V. De Effectibus Incarnationis.	412
CAPUT PRIMUM. <i>De Veritate seu Existentiâ satisfactionis Christi.</i>	414
CAPUT II. <i>De Condignitate seu Äquivalentiâ satisfactionis Christi.</i>	425
CAPUT III. <i>De Perfectione satisfactionum Christi.</i>	431
DISSERTATIO VI. De Naturâ Incarnationis.	440
DISSERTATIO VII. De Perfectionibus Christi.	447
CAPUT PRIMUM. <i>De Perfectionibus animæ Christi, ratione intellectus.</i>	448
CAPUT II. <i>De Perfectionibus animæ Christi, ratione voluntatis, ubi de Libertate ipsius.</i>	459
Articulus primus. <i>De dotibus animæ Christi, ratione voluntatis.</i>	ibid.
Articulus II. <i>De Libertate Christi.</i>	461
§ I. Quænam fuerit Christi Libertas.	463
§ II. Quomodo Christi Libertas possit conciliari cum ipsius impeccabilitate.	464
DISSERTATIO VIII. De variis Christi Titulis et Officiis.	471
CAPUT PRIMUM. <i>De Christo Capite hominum et Angelorum.</i>	472
CAPUT II. <i>De Christo ut Sacerdote et Pontifice.</i>	473
CAPUT III. <i>De Christo ut Mediatore.</i>	476
CAPUT IV. <i>An Christus dici possit Filius Dei adoptivus.</i>	479
APPENDIX. <i>De Cultu Christi, et de Sanctorum, Crucis, Reliquiarum et sanctorum Imaginum Veneratione.</i>	485
Articulus primus. <i>De Cultu Christi.</i>	486
Articulus II. <i>De Cultu Sanctorum.</i>	487
Articulus III. <i>De Cultu Crucis.</i>	497
Articulus IV. <i>De Cultu Reliquiarum.</i>	500
Articulus V. <i>De Cultu Imaginum.</i>	502

TRACTATUS

DE MYSTERIO SS. TRINITATIS.

<i>Principiū errores circa mysterium SS. Trinitatis.</i>	Pag. 515
DISSERTATIO PRIMA. <i>De Trinitate personarum in Deo.</i>	515
DISSERTATIO II. <i>De Consuetudinalitate personarum.</i>	532
CAPUT PRIMUM. <i>De Consuetudinalitate seu Divinitate Filii.</i>	533
CAPUT II. <i>De Consuetudinalitate seu Divinitate Filii.</i>	566
Corollarium primum. <i>Tres personæ sunt æquales.</i>	575
Corollarium II. <i>Admittenda est in Deo personarum Circuminsessio.</i>	ibid.
DISSERTATIO III. <i>De divinis Processionibus.</i>	576
CAPUT PRIMUM. <i>De Processione Filii.</i>	577
CAPUT II. <i>De Processione Spiritus Sancti.</i>	592
Articulus primus. <i>De Processione Spiritus Sancti ex Patre et Filio.</i>	593
Articulus II. <i>De particulâ, Filioque, Symbolo, postmodum insertâ.</i>	603
Corollarium primum. <i>Duae sunt in Deo Processiones.</i>	609
Corollarium II. <i>Non nisi duæ sunt in Deo Processiones.</i>	ibid.
Corollarium III. <i>Duae sunt in Deo Missiones.</i>	611
DISSERTATIO IV. <i>De Relationibus, Subsistentiis et Notionibus divinis, nec non de Nominibus cuique personæ propriis.</i>	612
CAPUT PRIMUM. <i>De Relationibus divinis.</i>	ibid.
CAPUT II. <i>De divinis Subsistentiis.</i>	615
CAPUT III. <i>De Notionibus divinis.</i>	617
CAPUT IV. <i>De personarum divinarum Nominaibus.</i>	618
<i>Regulæ ad rectè loquendum de Mysterio SS. Trinitatis.</i>	621
APPENDIX. <i>Dissertatio de versiculo VII capituli V Epistolæ primæ S. Joannis.</i>	625

FINIS INDICIS.

